bertolt brecht

GÜNLÜKLER 1

1913-1941

ithaki

Bertolt Brecht

Asıl adı Eugen Berthold Friedrich Brecht (Doğum; 10 Şubat 1898, Augsburg – Ölüm; 14 Agustos 1956, Berlin) Marksist şair, oyun yazarı, eleştirmen, tiyatro yönetmeni ve kuramcı. Unutulmaz oyunlarından başka kuramsal yazıları ve uygulamada gerçekleştirdiği devrim niteliğindeki yeniliklerle 20. yüzyıl ve günümüz tiyatrosuna yön vermiş öncü isimlerdendir. Kurucusu olduğu Epik tiyatro anlayışıyla devrim yaratan Brecht, çağdaş siyasal ve devrimci tiyatronun yaratıcılarındandır.

Orta halli bir aileden gelen Brecht, Augsburglu bir kağıt fabrikası müdürünün oğluydu. İçinde doğup büyüdüğü Augsburg, Kaiser Wilhelm döneminin başlarında küçük sanayisi hızla gelişen tam bir burjuva kentiydi. Brecht, edebiyata ve tiyatroya ilgi duymasına karşın, 1917'de liseyi bitirdikten sonra Münih'de tıp okumaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın son yılında, 1918 Sonbaharında askere alındı ve Augsburg'daki askeri hastanede sağlık görevlisi oldu. Brecht'in hastanede tanık olduğu sefalet, ölümüne değin kararlı bir şekilde sürdüreceği savaş karşıtı tutumunun temelini oluşturdu.

Nazilerin iktidara gelişleri ve ünlü Reichstag yangınından hemen sonra Almanya'yı terk eden ve uzun yıllar sürgünde yaşayan Brecht, yapıtlarının pek çoğunu bu sıralar kaleme aldı. Burjuva dünyasına ve değerlerine, kapitalizme, sömürüye, savaşa ve bir bütün olarak içinde yaşadığı adaletsiz dünyaya sonuna dek saldırdı. Angaje bir aydındı ve sanatın da angaje olması gerektiğini savundu hep. Dehasıyla tiyatroya yepyeni olanaklar ve derinlikler kazandırdı. Yabancılaşma, yadırgatma, mesel, sahneleme, müzikal oyun ve daha pek çok kavram ve pratiği, yepyeni bir biçim ve üslupla mükemmel bir biçimde tiyatroya uyarladı.

Bertolt Brecht
Günlükler I (1913 - 1941)
Özgün Adı: *Journale I (1913 - 1941)*
Çeviren: Nafer Ermiş
Yayına Hazırlayan: Şule C. Koçak

İthaki Yayınları - 512
Edebiyat - 415
ISBN 975-273-079-5

1. Baskı Ocak, 2007, İstanbul

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1994, 1995
© Stefan S. Brecht 1994
© Aufbau-Verlag Berlin und Weimar und Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1994
© İthaki, 2007

Bu eserin tüm hakları ONK Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş
Sanat Yönetmeni: Murat Özgül
İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur

Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık
Emintaş Kazım Dinçol Sanayi Sitesi No: 81 / 19
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 674 66 78
(Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.)
Cilt: Yıldız Mücellit

İthaki Yayınları:
Mühürdar Cad. İlter Ertuzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Bertolt Brecht

GÜNLÜKLER I
(1913 - 1941)

Çeviren
Nafer Ermiş

İthaki

Bertolt Brecht
Bütün Eserleri

Werner Hecht
Jan Knopf
Werner Mittenzwei
Klaus-Detlef Müller
Tarafından Hazırlanan, Yorumlu,
Büyük Berlin ve Frankfurt Baskısı
Cilt 26

Bertolt Brecht
Günlükler I

Aufbau-Verlag Berlin und Weimar
Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main
İthaki Yayınları, İstanbul

Herta Ramthun denetiminde, Marianne Conrad ve Werner Hecht'in işbirliğiyle hazırlanmıştır.

Bertolt Brecht, Bütün Eserleri, Cilt 26
Brecht metinlerinin telif hakları: © Stefan S. Brecht 1994
Bütün haklar: © Aufbau-Verlag Berlin und Weimar und Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1994

Günlükler I

1913 - 1941

Günlükler 1913 - 1922
Jurnaller 1938 1941
Otobiyografik Notlar 1919 1941

Günlük No: 10

15 Mayıs 1913 - [25 Aralık 1913]

15 Perşembe

Bugün okul yeniden başladı[1] Latinceden 3 aldım. Ama Almancadan en iyi çalışmayı verdim ve 1 aldım. –Çok sevinçliydim. Akşam Gehweyer[2] ile gezintiye çıktık. Yine kalp sorunları[3] yaşadım.

16 Cuma

Öğleden sonra evde. Her şey aynı! Umut edilecek bir şey olsaydı barı! Bir sağlıklı olsaydım. Sağlığın değerini kaybedince anlıyor insan! Belki geri gelir! –Herkes beni terk etti, Enderlın, Bingen, Albrecht ve hattâ Gehweyer Bu üzücü! Bütün bu "arkadaşlar" gitti.

17 Cumartesi

Öğleden sonra Hartmann ile gezintı. Konuşmalar için temaları belirledik. O en sonunda şuna karar verdi. "Modern dunyanın bütün kötülükleri" Bunu ele almaya söz verdim. Bunu da, Hartmann'ın dediği gibi, "meselenin etrafında bıçak gibi keskin danslar etmeye başlamak ve dâhiyane bir şekılde içine süzülmek" suretiyle yaptım. O çok iyi bir herif, Hartmann! –Onu sevdim.

Sözler: "Bu *oldukça* düşündürücü!" "Arkamdaki gözlere dikkat et!" "Seni avucumun içi gibi tanıyorum!" "Bekle, seni enında sonunda elime geçireceğim!" "*Sen* bizi mahvettin!" "Bu ol! Ittifak kuruyoruz!" "Sen büyük bir hiciv ustasısın!" "Çenesini kapatsın!" Ona şöyle dedim: "Genel olarak, ben *tümüyle*

masumum! Ne kuzenlerim ne de başka yük olacak anlarım var!" Şaşkınlıkla bana baktı. "Evet, seni gidi dolandırıcı!"–

18 Pazar

Öğleden önce sanat derneğinde G.[4] ile. Kalbim oldukça asi. Sürekli şikayet ederek insanların başını ağrıtmaktan hoşlanmıyorum! –Öğleden sonra Gehweyer'le Chopin çalıp eğlendik. Akşam evde. Takip eden gece berbattı. Saat 11'e kadar şiddetli kalp çarpıntıları. O kadar şiddetliydi ki, anneme[5] gittim. Korkunçtu. Nihayet uykuya daldım. Ertesi sabah.

19 Pazartesi

Sürünerek okula gittim. Öğleden sonra yine kavşaktan geri döndüm. Kalp çarpıntıları!

YAZ

Otlara uzanmışım gölgesinde
Yaşlı güzel bir ıhlamur ağacının
Ve bütün otları çayırın gün ışığında
Eğiliyorlar sessizce rüzgarda.

Uzandığım yerden sevinçle dinliyorum
Yapraklar öyle tuhaf hışırdıyor ki
Sanki anlatıyor gibiler
Eski savaşları ve muhteşem zaferleri
Ve cesur yiğitleri.
Yaprakların arasındaki sevinçli halkalar
Neşeli bir kemanın sesleri.

Ve onun yaprak hazinesinin altında
Konuşuldu bazı erkek sözleri
Yeşil çimenler üzerinde,
Toplandığında halkın liderleri.

Ürpertici homurtularıyla yapraklar eserken
Ve onlar konuşmaya devam ederken:
Karanlık eylemlerden
Onun dalları altında gerçekleşen
O karanlık gecede
Ihlamurun yaprakları ağır ağır hışırdıyordu rüzgarda
Bir zamanlar bir cinayet işlenirken.

Ve katillerden biri tuhaf bir sıkıntıyla
Bir kez daha geldi daha sonra
Yabani bir arayış içinde
Korkarak kaba küfürler savurarak
Sanki o yeri tekrar bulmak için.

Ve sonra karanlık ve solgun
Bir yer buldu ağaçta kendine
Çürük bir iple. – – – – –
Ve ölürken korkunç küfürler yine!

Böyle anlattı yapraklar ve korkuyla hışırdadı
Sonra söylemeye devam ettiler o eski şarkıyı
Kılıç şakırtılarını ve kalkan seslerini anlatan
Vahşi ve coşku dolu orduları
Yoldan geçip uzaklara giden.

Bir keresinde, güneşli bir yaz gününde
Şu karşıki tarlalarda
Altınsı bır güneş ağı oynaşırken
Doğudan alevler yükseldiği görüldü
Fundalığın üzerindeki köy
Yanıyordu. – Yüksek sesli bağırışlar gürültüler
Rüzgarla geldi tarlalardan geçerek.
Koyu kırmızı bir denız dalgalanıyordu orada
Titreyen alevler
Arada sırada çarpıyordu birbirine
Bır çıft mızrak ve aralarında erkekler
Dövüşüyordu ağır bir savaşta.
Uzun süre susmadı silahlar ve alevler
Gecenin derinliklerine kadar
İşte o anda geçti muzaffer ordu
Meşaleler kıpkırmızı yanıyordu
Davullar çalıyordu melodiler içinde
Arkalarında ölümün keyifli ıslıkları!

Böyle anlattı ağaç savaşı ve kara günleri
Güneşten parlayan çayırların orta yerinde
İhtişamın ortasında kesıf acılar
Ve buğday tarlalarında kol gezen ölüm.

Uzun süre uzandım otlar ve tatlı bir huzur içinde
O yaz günü ağaç altında
Ve dinledim güzel bir rüyadaki gibi
Konuşan yaprakları.

20 Salı

Öğleden önce okulda. Öğleden sonra Reitter'larda, daha sonra Hartmann'da Kölbig'e karşı ikı satranç partisini[6] kaybettim. Akşam dolaştım. Akabinde bir sone yazma isteği.

GÜÇLÜLER

Sert çelikten yüzleriyle geçiyorlar
Taş gibi sert gözlerle
Ve mermer gibi pürüzsüz alınlarla
Tarihi boydan boya

Gri sis kütlelerini geçiyorlar
Alev olmuş gözlerinde erguvan pırıltısı
Dökülen kanlardan –ama vicdanlar temiz
Yürüyorlar kıyamete.

Sözleri sert – –
Meşale alevleriyle
Yakıyorlar yaraları tertemiz – –

Bir erkek gibi yürekten dövüşüyorlar
Ve yok edıyorlar bazen de insanları acımadan
Siliyorlar varlığını insanlığın.

Bugün kendimi daha iyı hissediyorum. –

21 Çarşamba

Öğleden önce çok iyiyim. Şimdi, öğle vakti, yeniden nüksetti. Sırtıma bir şeyler saplanıyor. Öğleden sonra Hartmann ve Kölbig geldi. Satranç oynadık. Kölbig'e karşı 8-2 kaybettim, açıklanamaz bir durum, çünkü ondan çok daha iyi oynuyorum. Hartmann berabere kaldı. Yani hâlâ 8-7 gerideyim. – – Epey iyi eğlendik! Yarın tatil.[7] Tatil olmasına sevindim.

VATAN

Sinenischna beyazların ülkesine gitti.
Ah, doğduğu köy çok küçük geldi ona
Gitti, zeki, zarif beyazların ülkesine
Zeki ve zarif olmaya.

Sinenischna dönmedi bir daha
Akşam ateşi alevlendiğinde
Ve hüzünlü selviler
Battı kızıl kor denizine.
Sinenischna geri dönmedi
Sonbahar yaprakları dağıttığında
Ve fırtına şarkılarını
Issız çalılıklar üzerinde uğuldarken.
Unutmuş muydu Sinenischna vatanını çoktan?
Satmış mıydı şehvete
Soluk yüzlülerin ülkesinde
Yoksa yaşıyor muydu zararsızca

Orada davul zurna eşliğinde? – – –

Kimse bilmiyordu bunu. – – Ve yıllar geçti.
Üç kere yaz geldi ormanlara
Üç kere hasat yaptı keyifli şarkılarla
Neşeli kadınlar tarlalarda.

Sinenischna geri dönmedi. –

Bir kere bir dilenci geldi köye bir haberle
Sinenischna yaşıyordu kuzeyin uzak yerlerinde
Ve sadık bir köpeği olmuştu
Bir beyazın orada. – – – –

O zaman alay ettiler onla kaba sözlerle
Vahşi, dizginsiz bir çete
Arkadaşlarından mamül...
Sadece yaşlı annesi ağlıyordu
Yalvarıyordu merhametli Tanrı'ya. –

Ve üçüncü kez dağlardan aşağı
Estiğinde sonbahar rüzgarı
İnleyerek fundalıklarda uğul uğul
Bityrne suyu geceleri
Ağır ve güçlü çağıldarken
Ve köyde solgun alnlarıyla
Korku dolu kadınlar kulak kesilmişken

Sinenischna geri döndü.

Ama gittiği gibi gururlu değildi
Hayır, titreyerek ve korkarak.
Tepede bir yere konakladı.
Ve yakındaki kayın ormanında yapraklar hışırdıyordu coşkuyla.
Dua ettiler onun için bol bol – – – –
Uzun zaman yattı orada.
Rüzgar ağır ağır esiyordu ağaçların arasından
O geçmiş mutlu günleri anlatıyordu – – – –
Ve iki gün sonra köyde duyuluyordu
Sinenischna geri dönmüştü.
Kadınlar onu yatar buldular – –
Gözleri köye dönük kocaman ve boş – –
Kıpkırmızı çiçekler arasında yatıyordu – – – –
Sinenischna ölmüştü. –

Bu bir balad denemesiydi. Henüz stile hakim değilim!

22 Perşembe

Yortu günü. Evde. Öğleden sonra Reittar'larda, ardından Bay Eberl'de. Çok eğlenceliydi. –Gece önce korkunç kalp çarpıntıları, sonra çarpıntılar sessizleşti ve hızlandı. Babam[8] uzun süre yatağımın başında bekledi. Korkuyordum. Dehşet verici bir korku. Gece bitmek bilmedi!

23 Cuma

Bunun sonucu olarak evde kaldım. Öğleden sonra doktor geldi. Çok genç biri, çünkü Müller tatildeymiş. Iyice muaye-

ne etti: tedirgin acılar! Yeniden okula gitmeliymişim. Kesinlikle önemli bir sorun yokmuş! Hımm! Bana oldukça iyi geldi bu. Öğleden sonra şehirde Otto Ernst'ın "Vom Strande des Lebens,"[9] kitabını aldım. Çok hoş! Almanya'nın Dickens'ı! Öğleden sonra Oskar'da, bugün izinliydi, satranç oynadık. İyi bir arkadaş.

24 Cumartesi

Öğleden önce yine okulda. Oldukça eğlenceliydi. Öğleden sonra Oskar'da, sonra da Liliencron'un şiirlerini satın aldım. Çok güzel baladlar! Akşam yeni Gartenpalas'da[10] oyun. Büyükbabamın da hoşuna gitti! Çok iyiydi!

25 Pazar

Öğleden önce saat 10. Havuza gitmem lazım! Çok faydalı olacağını sanmıyorum. "Yaşam" adlı bir seri yazmayı düşünüyorum... –Havuzda burnum kanadı ve korktum. Sonra eve geldim. Öğleden sonra anne babamla ve Reitter'lar ile yürüyüş yaptık. Richard'la konuştuk. Ufak tefek, zeki bir yumurcak! Akşam babamla satranç oynadık.

26 Pazartesi

Öğleden önce okulda. Yeni bir şey yok! Tatsız tuzsuz.

İŞÇİLER

Yavaş ve yorgun adımlarla geliyorlar
Karşıdan – –

Paydos! Gün o kadar uzun
Ve iş o kadar ağırdı ki.

Suskun ve zahmetle süzülüyorlar
Yorgun yüzlerle
Kaygılı ve solgun yüzlerde
Donuk gözler –ölü bir ışık–
Bir ölünün gözleri sanki.

Sessizce yürüyorlar, hiçbır gürültü çıkarmadan
O kadar yorgun o kadar yorgunlar ki
Ara sıra keskin bir kahkaha yükseliyor
Ama huzur yok bu gülüşlerde!

Adımları sanki sırtlarında
Ağır zincirler varmış gibi
Ağır ağır –
Acele etmek zorundalar sanki
Aceleyle devam etmek
Oyalanmadan.

Gri taş bloklardan geliyorlar
İçlerinde çalıştıkları, hayattan bezdikleri
Bir makineymişler gibi
Yabancı beylere hizmet ettikleri
Hiç huzur bulmayan
Ve hep kendilerine eziyet eden beylere, yıllar yılı – –
Acaba hiç acı çekmiyorlar mı?
Sitem dolu soruları yok mu:

"Bu feryatlar ne zaman bitecek?"
Onlar, asla mavi gökyüzüne sevinçle bakmayanlar
Hiç dehşete kapılmıyorlar mı aniden
Sefalet içinde yitip gitmekten
Güneşi göremeden?

O uzun yıllar içinde hiç
Öfkeyle kalkmadılar mı yerlerinden
O köle zincirlerini sallamadılar mı
Vahşi küfürler savurarak
Dehşeti atmak için üzerlerinden? – – –

Ama evde! Kadın ve çocuk bekliyor ya orada
O kadar çok ihtiyaçları var ki babaya – – –
Eğer onlar *bunları* görselerdi zihinlerinde
Küfürleri dinebilirdi birden
Akılları başlarına gelirdi yavaş yavaş – – –
İntikam ve özgürlük unutulurdu!

Böyle geçip gidiyor işte günleri
Böyle geçip gidiyor yılları
Ve asla görmüyorlar ormanı, koruyu
Hiç çıkmıyorlar işte oradan.

Akşamın yorgunluğuyla sallanarak yorgun argın
Gri ve ıssız yığınlardan
İşlenmemiş taşlardan
Yağmur altında ağlıyormuş gibi duran
Tuhaf bir şekilde aşınmış görünen

Bu onların vatanı.
Sefil bir tahta kulübede atıyorlar
Bütün günün yorgunluğunu
Yüzlerde tuhaf bir doygunluk
Dokunsan ağlayacak herkes.

Pazartesi öğleden sonra Gehweyer ile Jakoberwall'a[11] gittik. Çok eğlenceliydi. Kalp oldukça iyi durumda! –Fazla iyi neredeyse.

SENEYE!

Seneye, seneye
Mayıs güneşi parladığında
İşte o zaman aşkta
Birleşmiş olacağız çoktan!

Geçen sene, geçen sene
Mayıs güneşi parladığında
Yatıyordu ikisi de
Mezarlıkta yan yana. –

KARDİNAL

Yüksek ve geniş ana salonda
Yatıyor ölmek üzere kardınal.

Tek başına.

Bu yaşamda bır kez daha
Yalnız olmak istedi çünkü.
Yüksek pencerelerden giren o tuhaf
Dağınık gün ışıkları oynaşırken
Altın işlemeli kumaşlarda
Öylesine incelikli.

Tedirgin titremekte örtünün üzerinde sararmış eli
Ve mermer gibi solgun
Zayıf yüzü, inceden inceye
Titriyor o da – – ağlıyormuş gibi – – –
Hazretleri kalacak şimdi hayatta tek başına
Hıç tanımadığı bır hayatta. –

Dışarıdan rahiplerin dualarını duyuyor hasta
Nasıl da yakarıyorlar!
Tanrı onun yüce varlığını
Kutsanmış hayatını
Bir kez daha, kısa bir zaman daha
Bağışlasın diye.

Ama içeride gülümsüyor kardinal –sessizce– – –
Ve güneşe bakıyor altın ışıklar saçan
Ama solgun yüzünde yanan gözlerinde
Alev alev bir ışık yanıyor yüce bir ışık
Ateşli bir dua etmekte sanki. – – –

Yüksek ve geniş ana salonda
Yatıyor kardinal ölü ve gülümseyerek.

27 Salı

Öğleden sonra Gehweyer'le birlikte şu "Reclams Universum'a"[12] baktık. Sonra biraz yorgun eve döndüm. –Kalp iyi durumda.– Hiçbir sorun yok. Dramlar için henüz yeterince güç toplamadım. Planlar tümüyle olgunlaştı –detaylandırma çalışmaları çok, çok daha zor. "*Kindsmörderin*" * Tek perdelik tragedya. Anne Schrier bir çocuğun annesi. Baba, kaba ve vahşi bir herif, onu terk ediyor. –Korku. Sadece büyükbaba, (kör) onun tarafında. Aile şunlardan oluşuyor· 1. Anne, (çalışmaktan katılaşmış bir kadın; kocası tarafından terk edilen kadın önce pılısını pırtısını toplayıp derhal gitmesini söylüyor..., ama sonra içindeki anne sevgisi uyanıyor –çok geç de olsa) 2. Kardeş, (düşüncesiz, erkeksi bir kabadayı, kötü ve bencil. Nişanlı, ama "pek de takmıyor.") – 3. Daha genç, daha düşüncesiz, biraz tek yönlü kız kardeş, eğlence düşkünü aynı zamanda. 4 Yaşlı Büyükbaba, Anne'nin tek koruyucusu. – – – Anne korkudan çocuğunu öldürüyor. – – –[13]

28 Çarşamba

Öğleden sonra Hartmann'da satranç oynadık, Kölbig'le de. Çok iyiydi. Akşam eve yorgun döndüm. Fazla yeni bir şey yok.

29 Perşembe

Öğleden sonra Hartmann geldi. Üç satranç partisini kaybettim. Sonra yürüyüşe çıktık. Önce satranç hakkında konuştuk, sonra da konuşma hakkında. En sonunda Consum'un bahçesine oturduk. O sırada Papaz Jäger[14] oradan geçiyordu. "N'aber Brecht, nasılsın?" vs. –ardından, birlikte ol-

*) (Alm) Çocuk Katili (Ç N)

maktan hep hoşlandığım Hartmann'a ilk oyunumu anlattım: "Simson!" Çok eğlenceli.

30 Cuma

Öğleden sonra uzun süre kanal çalışmalarını izledim. Çok ilginçti. Sonunda Hartmann'ı çağırdım ve birlikte Presber'in hicivlerini[15] okuduk. Keyifliydi. Akşam geç vakit eve döndüm. Enderlin'i görmüyorum artık. Geçenlerde şöyle demişti: "Ama askeri yüzme okuluna gidebilirsin, seni artık Savunma Gücüne[16] almazlar!" Bu beni çok üzdü.

31 Cumartesi +[17]

Öğleden önce okulda, öğleden sonra Reitter'larda. Şu sıralar bağlanabileceğim hiç kimse yok. –Belki seneye daha iyi olur! Bunu çok umut ediyorum. –Oyunda hiç mi hiç ilerleyemiyorum! Tıkanıp kaldı. Akşamları genellikle çok yorgun oluyorum. –Belki havalar çok sıcak olduğundan. Her gün mavi, güneşli bir gökyüzü. Ve ben ilerleyemiyorum. Yarın Gehweyer ve Hartmann bisikletle Ammer gölüne gitmek istiyor. Benim de onlarla gidememem ne kadar sinir bozucu! Neyse.

Mağlup olmak, bu bir alçalma değil
Ama alçaltıcı olan, kendini mağlup ilan etmek.

YAŞLI ŞÖVALYE

Bazen dövüştüm bazen savaştım
Çarpıştım yabancı bayraklar altında

Bazen bacaksızları yola getirdim
Ama hep dolaştım durdum kırlarda.

Bazen günlerce bazen yıllarca
Sürdüm beyaz atımı dörtnala
Nerede bir boğuşma olduysa
Dövüştük birlikte cesurca.

Uzak ve yakın ülkelerden
Geçtik neşeyle birlikte
Bazı kibirli efendilerini halkın
Kendilerinden mahrum ettik.

Geçti! O güzel zamanlar geçti
Bir daha geri gelmeyecekler –
Zırh çoktan bollaştı
Ve şangırdıyor incelen uzuvlarda.

Savaşlarda trompetler çalındı
Ateşlemek ve öldürmek için
Geçti – zırh çoktan eğildi büküldü
Kılıç berbat çentikler içinde

Miğfer neredeyse paramparça
Pek çok savaşlara dayandı
Ve o eski çarpık siperlikten
Parçalanmış bir yüz bakmakta

O çelimsiz sıska –bu bir sızıdır–

Yaralı bacağını yalıyor
Tanrı huzuruna çıkmanın artık zamanıdır
Sefalet içinde geberip gitmeden

Yeşil fundalıkların içinde
Perişan halde çürüyüp gitmeden
Artık zamanıdır küheylanım
Onurumuzla ölmenin!

Kalk, kalk küheylan
Mecburuz buradan gitmeye
Arabasını bekliyoruz baş tacirin
Ve çarpışıyoruz kahramanca ölmeye

BINGEN
Biyografik bir hiciv

Bay Bingen'in özü, duyulmamış bir cesaretle kazandığı savunma gücü madalyasıdır.[18] Onun yaptığı şey sadece bu içsel varlığa bir vücut, bir iskelet, bir kap oluşturmaktan ibarettir

Olay böyle olunca bu iyi kalpli adamın o madalyayı her şeyin üzerinde tutması, yatarken ve banyo yaparken bile hiç çıkarmaması şaşırtıcı mıdır? Elbette hayır! Bir şairin şairliğini sokakta da taşımasını kim ayıplayabilir ki?

Bingen'in dış görünüşü son derece kibar ve zariftir Yüzü pek anlamlı değildir, güzel olan şey sadece dişlerindeki altın kaplamalardır. Kravatı da oldukça güzel ve kısadır ve üzerindeki beyaz gömleğin verdiği avantajla öne çıkar. Mavi takım el-

bisesi çok eski bir Pazar kıyafetidir ve muhtemelen bu genç delikanlıya büyük büyük dedesinin üvey kardeşinden miras kalmıştır. Mavi pantolonunun paçaları iki huni şeklinde daralarak aşağı doğru iner; içlerinde de Bingen'in dışa doğru epey çarpık görünen bacakları durur. Ama bacaklar muhtemelen sırf pantolonlar öyle olduğu için çarpıkmış gibi görünmektedir. Pantolon korkunç derece dar olduğu için delikanlı ellerini sürekli ceplerinde tutmaya zorlanmaktadır. Ve o bunu da büyük bir nefse hakim olma, korkusuzluk ve dayanıklılıkla yapar.

Dış görünüşü hakkında bu kadar bilgi yeter!

Fakat elde bir ruh, bir öz olmadığı için iç görünüşü hakkında söylenecek hiçbir şey yok. Sanık, pervasız ve hiçbir şeyden çekinmeyen şakaları yüzünden etrafa korku salmıştır. Hattâ bazıları hasta olduğunu düşünür. Ayrıca Bingen başka bir sürü iftiraya daha maruz kalmıştır. Örneğin yakar top oynar ya da bisiklete biner. Bisiklete binerken ağaçlara karşı aşırı bir düşkünlüğü vardır ya da buna benzer bir şeyi. Ayrıca genel kültürü de oldukça gelişmiştir, "Das neue Universum"[19] serisinin kitaplarını incelemiş, "Marquise von O."[20]yu da okumuştur.

Elinden yüzlerce öğrenci geçen ünlü ve deneyimli bir profesörün sözüyle bitirelim. Kendisi şöyle diyor: Bingen ahmak kurnazlığına sahip, küstah, nahif, arsız ve zihinsel açıdan değersizdir.

Amin.

Yaz geliyor! –Ve tarlalarda
Buğdaylar altın başaklar içinde eriyor;
Ve yeşil, gölgeli ormanlarda
Kuşlar şarkı söylüyor. Yeşil çayırlar arasında köyler
Güneşin altın ışığıyla yıkanıyor –
Kiliselerinin kuleleri geniş gökyüzüne,
Havadaki maviliğe yükseliyor
Çayırkuşunun sevinç çığlıklarıyla.
Ve kokular yüklü havada fısıldıyor
Neşeli haykırışları –ağaçların hışırtısına karışıyor.
Ve o minik kuşun şarkılı rüyalarında
Yaz geldi bile çoktan.

1 Pazar

"GEYER"
Hicivsel Biyografi

Geyer dik bir duruştan ve kahverengi bir takım elbiseden oluşur. Kare biçimine yaklaşan yuvarlağımsı başında (aradığını bulmaya kalkmayacak kadar tembel olmasına rağmen) iki ifadesiz göz bulunur, ki bunlar bir gözlükle silahlanmıştır. Burnu enerjik, ağzı sıkı ve sıkıcı, saçlar taranmamış, üstelik bir de kahverengidir!

Başın devamını boyna asılı bir vücut oluşturur ki o da dik ve ufaktır.

Genel görünüşü düzgün, oturaklı ve sade bir vatandaş, yüzü uslu. Buna rağmen doktor olmak istiyor ve şimdiden buna hazırlanmaya başladı. Eğer birinin kambur yürüdüğünü görürse şöyle diyor: Dik yürü! Doğrul! Sağlığına biraz dikkat et!

–Geyer'de doktor cevheri var: Suratında gerçek bir ikiyüzlülük ifadesi, kalın bir ses ve heybetli bir yazı.–

Pazar öğle öncesi evde, daha sonra teyzemde. Orada her zaman iyi karşılanıyorum. Öğleden sonra şehir parkında. Yurtseverlik kutlamaları.[21] Çok eğlenceli. Arkadaşlarımla olabileceğim okul günleri beni hep sevindirmiştir! Hartmann, Albrecht, Bingen, Geyer ve Gehweyer! Onların o tanıdık yüzlerini görünce, sokakta, okulda, insanın içine bir sıcaklık yayılıyor. Onları o kadar seviyorum ki! Neher! Onun kamburunu, gri takım elbise içindeki sonsuz bacaklarını, mavi gözlerini ve kendine has tuhaf gülüşünü –haha!! Bingen'in mavi elbisesi içinde uyuklayarak Latince dersindeki oturuşunu, Geyer'in dimdik ve kaskatı, geriye taranmış saçlarıyla kahverengi takım elbisesi içinde oturup gözlüklerinin arkasından dikkatle dersi dinleyişini! Ve sonra Albrecht! Onun Latince dersindeki o aptal suratı! Alt dudak sarkmış, kaşlar yukarı kaldırılmış, dikey olarak düşen perçeminin altındaki küçük ve dar alın kırıştırılmış. Bir çeneden ve bir zekadan eser yok. Sıra ona geldiğinde bazen şöyle bir bakıyor ve korku dolu, çekingen ve alev alev yanan yüzünde küçük bir gülümseme oluşturabilmek için büyük bir gayret sarf ediyor. Ağlayan bir palyaço gibi görünüyor –Gottanka Baba'nın sıkı denetimi altında işi zor!– Walter Groos, küstah gülüşlü afacan, Wiedemann, sırıtarak espriler yapıp duran şişko. Sternbacher, zü-

lüfleri yüzüne nefis bir şekilde dökülen harika soytarı. Ondan hoşlanmıyorum, gülümsemesi yılışık ve kötü! –Schur, aşırı kibar, yalaka inek, soluk, kambur ve ufak tefek. "Hocam, özür dilerim, ben bastonumu kaybettim de!" Topallıyor ve art niyetli şeyler söylüyor. Bischoff, uzun boylu hödük, elleri sürekli ağzının içinde, soluk bir beniz! (Rösle taklitçisi)[22] Max Kern, iriyarı, şişman, geniş! Aptalca bir surat. Bütün hocaların taklidini o kadar komik yapıyor ki! Schneider, zayıf matematikçi, çok tuhaf gülümsüyor! Lämle,[23] uyuşuk filozof ve Yahudi, her neyse. –Hepsini, ama hepsini seviyorum!

2 Pazartesi

Öğleden sonra tek başıma sıkıldım. –Yeni bir şey değil. Kalp çok iyi durumda.– Enderlin'i kaybediyorum, Gehweyer bisiklete biniyor, Albrecht oyun oynuyor ve yüzüyor, Bingen bu üç şeyi birden yapıyor ve Hartmann, kimbilir? Onun içini göremiyorum!

3 Salı

Öğleden sonra Hartmann geldi. İki satranç partisi kaybettim, dikkatli oynamadığım için. Sonra da yürüyüşe çıktık. Akşam evde. Hartmann'ı gerçekten seviyorum. Hoş biri – ufaklığın yerine mi? –pek sanmam! Bunu hiçbir zaman hazmedemiyorum. Yazık! Çok geç!

4 Çarşamba

Sürekli ve yoğun bir şekilde hıcıvlerle uğraştım. Bugün annem bana Hebbel'in "Estetik Yazıları'nı verdi. İnanılmaz sevindim! Yani sınıfın, Weber'le yaptığı ve benim katılamadığım ge-

zi için. Aystetten'de trenden iner inmez Weber onları pansiyona yerleştirmiş. Sonra üçüncü kez Himmelreich'a ve Westheim'a gitmişler. Kern Max dokuz yarımlık içmiş, Kohler sekiz yarımlık vs. –Ve de neler konuşmuşlar! Weber'e nasıl kopya çektiklerini ve hocalarla nasıl dalga geçtiklerini anlatmışlar, "sadece tarih ve coğrafya derslerinde kopya çekmiyoruz!" Kern bütün hocaların taklidini yapmış! –Öğleden sonra evde, bir parça Schipfel konuştum, aceleyle konuşurken "şehvetli" sözcüğünü kullandı! –Akşam çok sıkıldım. Şimdi de sürekli gök gürlüyor!

5 Perşembe

Öğleden sonra Hartmann'daydım. Konuştuk; benim hakkımda yazdığı bir hiciv yazısını okudu, zayıf ve espriden yoksundu. Hartmann'ın üç defa "yakaladığı" Scheufelhut hakkında konuştuk. Hartmann'ı seviyorum! Ne kadar da önemli şeyler söylüyor! Sorumluluk bilincine sahip ve çalışkan! –Öğleden önce Weber, Bingen'e, önce iyice bir azarladıktan sonra onun ne kadar yaramaz vs. olduğunu söyledi. B. onun arkasından dilini çıkarıp gülmüş. Ama bu doğru değil! B. kendini savundu. "Neyse, sendin ya da değildin: *benim* için sendin!" Bingen oldukça alındı, üzüldü ve öfkelendi. Bu sefer suçsuz olduğundan çok emindi. Bense düşüncesizce sevindim. –Futteknecht, diyor Kern Max "herkesçe malum bir ayyaş." Hım! Latincede beklenmedik bir yazılı sınav! Belki de iyi bir şeydir!–

"KRAL ERICH"DEN BİR SAHNE (4. Perde)

Sade bir oda. Nil Sturz ve Persson. Leuchter. Ağır perdeler Karanlık. Arka planda, üzerinde İsa figürü olan beyaz bir haç.

STURZ *öfkeyle başlar*:

Lanet olsun, ne berbat bir zaman
Bu papazlar yönetime geçti geçeli
Bu piskoposlar ve kardinaller
Kralı indirmek için
Her yerde konuşmaya başlayalı beri.
Nerede kaldı barışı ve adaleti
O eski zamanların?
Lanet olsun! Evet! Bir daha nerede!
Eskiden yargıç sözü geçerdi ülkede
Şimdi hukuk papazların elinde
Beylerin hoşuna gitmeyen biri
Kim olursa olsun
Derhal şikayet edilir
Ve sorgulanmadan
Yakılmaya mahkum olur!
Nereye kaçıp kurtulabilirsin bundan?
Hiçbir yere! Her yerde
Onların sözüdür geçen
Yakınmak işe yaramaz!
Onlarla hareket etmeyen
Provokatör diye görülür
Küstah bir kışkırtıcı
Ve Tanrısız bir zındık
Ve odun yığınına bağlanır.
Krala gitsen ne fayda?
Bugünlerde kralın
Hiçbir yetkisi yok ki...
Biraz homurdanacak olsa kilıseden bir talimat gelir

Ve böylece birden yine dindar kesilir!

PERSSON *omzuna hafifçe vurarak*:

O kadar vahşi olma! Sözlerinizle
Kralın yüceliğini zedeliyorsunuz!
Henüz hiçbir şey kaybolmadı ki!
Bu papazlar şeytanın müşfik iradesiyle
Yakında hapisleri dolduracak
Ve kendileri de bizzat odunlarda kızaracak!

STURZ

Evet, evet ant içerim ki bu olacak!
Kolay değildir onlara diş geçirmek!
Onlar gizlice sokulurlar ve öperler ayaklarını
"Efendimizin", göklerden selam getirirler
Dindar bakışlar yukarı kalkar
Herkesin gözüne girerler
Öpüp okşamalarla
Dindar bir ikiyüzlülükle
Günah bağışlamayı satarlar
Dem vururlar merhametten ve selametten
Ve –kalırlar öyle, her nasılsalar önceden

PERSSON *sakin*:

Belki de kalmazlar! Güvenebilirsiniz ki
O kadar gerçek, o kadar gerçek anlattınız ki
Ve o kadar nefret ettirdiniz ki onlardan
Bu sefil papazları ben
Bu pürüzsüz sahte yüzleri
Bu adi sefil yaratıkları
Edeceğim kapı dışarı!
İşte o zaman onların o dindar

Yumuşak duacıkları
Naçizane bakışları
Şeytan kovaladıkları
O tespihçikleri ve kitapçıkları
Pek bir işe yaramayacak!!!
Yüksek sesle:
Ey Şeytan! Kral henüz yıkılmadı!
Bunlar geçici rahatsızlıklar
Zamanın rüzgarında dönüp duran
Rüzgarda dönen abajurlar gibi
Lakin bu ateşi daha da alevlendirmez mi!

6 Cuma

Öğleden sonra havuzda. Kalp yine rahatsız! Öğleden sonra kitap okudum. Babam Selma Lagerlöf'ün "Unsichtbare Bande" kitabını getirmiş. Harika kitap! Hiçbir şey olmuyor! – – –

7 Cumartesi

Çiçek bayramı. Sokaklarda kutlama görüntüleri. – Öğleden sonra Hartmann'la görüştüm, Albrecht'le şehirde dolaştıktan sonra. Hartmann hoşuma gidiyor.

O İKİSİ

Yan yana yürüyorlar
Sevdiklerini söylemek istiyorlar
Ama sözcükler o kadar ağır geliyor ki
O zaman başlıyorlar yakınmaya
Havalardan ve kötü zamanlardan
Ama ateşli arzularından asla
Aradan yıllar yıllar geçiyor
Ama o yakınmaları içinde ikisi de
Unutuyorlar sevgilerini söylemeyi

FEDA ET!

Feda et, halk!
Feda et onlar için
Uzat onlara elini
Hayatın neşeli melodisini
Hiç işitmemiş olanlara
Umutsuzca –boş yere
Çarpışanlara, boğuşanlara
Ölüme yenilen
Sefalet içinde batan
Çaresizce boğulanlara
Hayatın nehrinde!
Ölenleri düşün dua ederken
Yardım için artık çok geç!
Yaşayanları düşün

Hâlâ ölmekte olanları
Feda et halk, onlar için!
Bu tatlı hayat ellerinden
Hiç durmadan kayıp gidenlere
Yavaş yavaş, acılar içinde
Akıp gittiğini görenlere
Sahip olmadıkları bir şeyin – – –
Yıllar yıllar boyu düşünen
Bu acı onlara neden verildi diye
Onlara, yavaş yavaş bu dünyadan
Ayrılanlara
Herkes tarafından unutulanlara
Feda et, halk, onlar için!

Ölümün ağır
Ve onları ezen zincirleri altında
Dur durak bilmeden
Yavaşça sönüyorlar
Sonsuz karanlık içinde. – – –

Halk! Yardım et kurtulmalarına!
Halk! Yardım et ki zincirleri
Bir vuruşta parçalasınlar!

Feda et, feda et, halk, onlar için!

VICTOR MORS[24]

Omnes victores superat sors; – –
Magnos prosternit
Neque miseros spernit – –
Omnes, omnes superat Mors.

Vita florente
Sole ridente

Nocte obscuro
Ad tempestatem adortam
Mors digito duro
Percuit as portam.

Ad regem terrarum
Si fine horarum
Currus tum etabat
Per ferreas munitiones
Per fidas stationes
Mors ingens ambulabat.

Curantem patrem
Qui familiam paravavit
Amantem matrem
Quae libero oravit
Mors crudelis rapit.

Omnes sperantes

Vitam amantes
Omnes, omnes pugnantes
In vi spoliantis
Motris triumphantis.

8 Pazar

Öğleden önce evde – daha sonra sanat derneğinde. Öğleden sonra Reitter'larda. Tam şu aralar sağlığım yine berbat durumda. Okul dışında hiçbir deneyimim olmuyor Okul benim tek eğlencem. Oraya gidebildiğim sürece, her şey iyi!

9 Pazartesi

Öğleden sonra hemen hemen hiçbir şey yapmadım. Ne yavan bir gün! Sadece yeni şiirler yazıp bitirdim! – Onun dışında her şey uykudaydı!

ERICH

1. Perde: Karin'le tanışır. Köylünün durumunun tasviri.

2. Perde: Soylularla mücadeleler. Nihayet Karin'le işler ilerler.

3. Perde: Düğün. Doruk noktası. Yemin etme.

4. Perde: Mücadele. Erich çıldırır. Tutuklanma.

5. Perde: Hapiste.

Bu arada oldukça güzel *efektler* var. –

10 Salı

Öğleden sonra havuzda. Sonra evde ve can sıkıntısı. Kapana kısılma.

11 Çarşamba
Öğleden sonra Gehweyer'de. Onunla gezinti. – Çok hoş.

KIZ ARKADAŞ

Soruyorsun, sevgi ne diye
Onu hissetmiyorum –
Soruyorsun, sevinç ne
Hiçbir zaman ışığı parlamıyor bana.

Soruyorsun, kaygı ne diye –
Onu tanıyorum işte
O kız arkadaşım benim
O seviyor beni!

PINAR

Sular çağıldıyor tertemiz
Gümüş rengi pırıl pırıl –
Ve neşeli balıklar, pek çevik ve pek zarif
Baştan aşağı doldurmuşlar pınarı

Yaz ormanında hışırdayan ağaçlar
Titriyor güneşin altın ışıkları –
Bir yerlerden bir boru sesi yankılanmakta
Sessizliğin içinde pek hoş ve pek zarif.

DÜŞÜNCE

Büyük düşünce yaratır
Bize boyun eğmez o
Daha çok ani bir güçle
Hakimiyeti ele alır!

KEŞİŞ

Gökyüzünde güneş yavaş yavaş sönüyor –
O zaman başı öne eğiliyor hücrede
Solgun keşiş ibadete hazırlanıyor
Ve mırıldanıyor duaları kıpırdamadan, gözlerini dikerek.

Küçük pencereden aşağıdaki tarlaları görüyor
Akşam sessizliğindeki o zarif tabiatı.
"Aşağısı ne de güzel! Yaratıklar keşke
Sokmasalardı günaha kemikli ellerini!"

Böyle fısıldıyor keşiş. Defetmek için acıyı
Kavrıyor kuru kafayı, bomboş
Sırıtan hayaletimsi karanlık boşluktan
Sanki uyarmak istiyor pek ciddi ve ağır
Unutulmaz bir sembol olarak
Dünyasal faniliği.

JUDAS ISCHARIOT

Akşam, Efendimizi ele verdiği akşam
Uzun süre uyanık kaldı Judas
Ve tuhaf bir korkuyla kulak kesildi
Suskun gecenin içlerine doğru

Her şeyin daha iyi olacağını umdu
Efendimizin büyük bir güçle ayağa kalkacağını
Ve düzelteceğini ve cezalandıracağını günahkar yeryüzünü
İşte bunu Judas husule getirdi sonra!

Ve karanlık salonda düşünceler içindeyken
Açıldı o anda aniden
Çekingen ve yumuşak bir itişle
O meşe kapı – – –

Ve yavaşça girdi
Sürünen adımlarla
Göğe yükselen
Bir tuhaf bildik siluet –

"Efendim!" diye haykırdı Judas sevinçle – – –
Ama dikkatlice bakınca o karanlık siluete
Sustu o anda birdenbire
Neden Efendimiz ayağa kalktı
Bu karanlık gecede
Krallığını kurmak için büyük bir ihtişamla
Bütün, bütün ülkelerde

Bu kadar suskun ve solgun mudur?

Ve Judas sallanıyor – – – cesareti tükeniyor – – –
Efendimizin yumuşak, tatlı eli
Delinmiş, ve sızan kanlar
Siyah giysisine bulanmış

Ve efendimiz kaldırıyor ellerini
O mübarek ellerini
İnsanlık için yalvarırcasına açılan
Tanrı onlara meleğini göndersin diye – – – –
Ağzından, o korkunç solgun olandan
Boğuk ve titrek bir ses yükseldi sayıklama olmayan:
"Judas, neden beni ele verdin!
Judas, sen ne yaptın!"

Susuyordu –Judas bir söz bulamıyordu–
Yüzü solgun ve ıssızdı–
Ve başını kaldırdığında gördü ki
Efendimiz birden kaybolmuştu.

Ayın soluk ve sarı ışığı
Judas'ın bozgun yüzünde yansıyordu.
Duruyordu orada öylece suskun ve sağır.
Kavak dalları gibi titriyordu bir yandan – – –

Elleriyle masaya tutundu
Ve keskin, acı bir kahkaha attı
Ağır adımlarla dışarı çıktı – – –

Ve dışarıda gece çökmüştü. – – –

Karanlık fırtına bulutları
Toplanıyordu gökyüzünde
Ve koruluktaki palmiyeler
Başlarını sallıyordu ağır ağır

Ağaçlardan birinin dalına
Bu karanlık gecede
Kendini astı
Ve bir kahkaha daha attı!

SANCAK TÜRKÜSÜ

Alman Aslanı eğer
Yüce bir yerde parlıyorsa
Kaldırmalıyız o zaman
Şerefli bayrağı.

Ve eğer zor günlerde
Vatan acil durumdaysa
O zaman kaldırmalıyız
Siyah-beyaz-kırmızı bayrağı

İleri doğru atılmalıyız
Gözü kapalı ölüme
Ceset yığını üstünde düşmanın
Büyürler bayraklar.

Ve eğer akşam batarsak
Kahramanca ölürsek
O zaman bizi avutmak için
Siyah-beyaz-kırmızı bayrak.

Rüzgar onun ağzından söylesin
Sen görevini yaptın!
Sen çarpışarak ve dövüşerek öldün
Sadık, Alman bir erkek olarak.

11 Çarşamba

Gehweyer ve Geyer ile güzel sohbet ettik. Kalp daha iyi durumda. Çok değişken. – Duracak mı göreceğiz. Yazın Steben kaplıcası. Annem için demir kaplıcaları.

12 Cuma

Öğleden sonra – (öğleden önce Fransızcadan 2 aldım!) – kalbimin durumu kötüleştiği için muayeneye gidecektim. Parayı unuttum, çok sinirlendim ve Stephinger tepesinde bisiklet süren Bohling ile karşılaştım (uzun boylu olanla), onun da kalp şikayetleri vardı. Hartmann da bize katıldı ve birlikte Lech'e gittik. Akşam eve döndüm. Güzel sohbet oldu. – (Scheuffelhut olayı!) –

14 Cumartesi

Sağlık durumu kötü! Öğleden önce Hartmann'la Herrle salonunda yüzyıl kutlaması! Güzel! – Ama uzun. Öğlen sınıfla birlikte Gablingen'e okul gezisi. Oradan Peterhof'a, bir buçuk saat uzun. Kalp atışları, hızlı, kesik kesik. Peterhof'tan

Adelsried'e. İnanılmaz uzun. Eğer ormandayken yolun bu kadar uzun olduğunu bilseydim orada yatar kalırdım. Sürekli yürüdük, yolun hemen biteceği umuduyla. Yanlış! En arkada Abendstein ve Lemle ile birlikte yürüdüm. Kalbi unuttum. Neher, Albrecht ve Bingen'le eğlenceli tren yolculuğu.

15 Pazar

Öğleden sonra Reitter'larda. Akşam evde ve Oskar ile satranç (beraberlik). – Böyle bir Pazar öğle sonrası da oldukça uzun.

SÜVARİLER

Lützen'e gidiyorlardı, çarpışmaya
Bir yaz gününde –
Tarrenhag'da bulunuyordu.
4 süvari alayı.
Oynuyorlar, bağrışıyorlar ve gülüyorlardı
Ve boğuşuyorlardı neredeyse

Güneş bembeyaz çadırlara vuruyordu
Ve güzel altınsı ışıklar saçıyordu...
Süvariler yemin ediyorlardı
Savaşlardan ve zaferlerden söz ediyorlardı çokça...
Onlar pek büyük kahramanlardı
Savaşta ve zar oyununda.

"Hochstaedt'te," diye anlatıyordu gülen ağzıyla

Genç, sarışın bir süvari
"O sırada birliğimizi kaybetmiştik
Ve arkadaşımla ben ve derhal
Atlarımızı sürdük birkaç saat
Ve böylece düşman toprakların ortasına vardık.
O anda aniden –yakınımızda yürüyordu
Düşman uşakları uygun adım, şöyle 50 kişi kadar
Önde mızıka olduğu halde, ve komutanları
Birden biz son hızla atıldık üzerlerine
Sardık çevrelerini, fırsat bulamadan kendilerini toparlamaya
Ve – esir aldık onları götürdük karargaha."

"Eh! Pöh!" dedi başka biri ve çevresine bakındı
– o anda herkes birden gülmeye başladı –
"Birkaç yıl önce bir köpeğim vardı!
Sanmıyorum ki ondan daha sadığını bulayım!
Onun yanında bazılarınız aptal bile kalırdı –
Bütün alay onu tanırdı.

Herkes ona sadık Heinz diyordu – – –
Bir keresinde can düşmanım – Classen–
Dışarıda bir sosis unutmuş
'Al onu, diye bağırdım – asla unutmayacağım
Sadık dostumun can düşmanımın sosisini
Emir verdiğim için sırf, sessizce yiyip bitirişini!"

Böylece konaklıyorlar neşe ve eğlence içinde
Bir yaz gününde
Ve güneş keyifle duruyor tepelerinde. –

Gülüyorlardı ve neşeyle oynaşıyorlardı yakınmadan
Birbirlerine karşı son derece dostça – – – –
Kimbilir, bir sonraki gün onlara neler getirecek!? – –

DİLENCİ

Bazen, aydınlık gecelerde
Sessizce bir küçük köyden geçerken –
Ayyaş gırtlağımdan yukarı
Yükselir korkulu, yakıcı bir acı.

Ve annemi düşünürüm
Onun o zarif çehresini görürüm
Ve düşünürüm, hem de çok, böyle gecelerde
Ağladığını onun ay ışığı altında.

İSVEÇ KRALI ERICH

Karanlık gecede
Yıldızlardan yoksun
Onu mezarına taşıdılar.
Karanlık bir çukura
Gömüp örttüler üzerini.

Park boğucu ve sessiz
Ağır ağır akıp gidiyor gece
Bir yıldız bile tutmuyor ölu nöbetini – – –

Yoksa az önce – – – tiz bir sesle – – –
Biri mi gülüyordu?

Bulutlar huzursuzca geçiyor
Ve vakurca – – –
Kavgaların boğuk sesi ve sert – – –
Kral Erich silahlarını kuşanıyor
Son seferi için
Orada kaderin ağır yazısıyla
Alay mı edecek yoksa?

Sessizce kaydı toprağın inine
O tahta tabut – – –
Ettiği kavgalar
Kı bir kralı acıtır
Gömülmedi birlikte.

Hıç de yumuşak indirmediler toprağa – – –
Ağaçların arasından ahlarla vahlarla
Ürpererek esiyordu
Boğucu bir – – – rüzgar – – –
Birkaç karga hırçın hırçın öterek
Uykularına daldı.

Kim kaygılanıyor Kral Erich için
O deli için?

Hıç kımse!
Sadece ikı mum ağlıyordu
Acılı acılı.

İSKENDER

Çıt çıkmıyor şimdi
Çadırda kırmızı ışık titriyor
İki lambadan yayılan
İpek halıların tepesinde asılı – – – –
Erguvan rengi tavanda yanıyor boğuk boğuk
Susun!
İpeğin ihtişamında
Debdebenin orta yerinde
Korkunç bir savaş veriliyordu.
O sırada çekingen adımlarla bir suçlu çıktı mahkemeye
Susun!
Susun! O son savaşını veriyor!

Kapının önünde bekleyen generaller
Bekliyorlar ölümü
İmparatorun içerde boğuştuğu. – – –
Arzuları sürünerek
Aç moltonlar gibi
Sızıyordu odanın loş sessizliğine
Ara sıra dışarıda bir kılıç şakırtısı
Ölü havaya dağılıyordu sessizce
– – – – tırpanları duyuyor musun? – – –

İmparator sessizce yatıyor.
Tavandan yayılan sarı solgun ışık
– – – – ince sarı gölgeler yapıyor
O zarif solgun yüzün üstünde.

Sonsuza kadar donup kalan.
O ince iplikler
Hayalet örümceklerin ağları gibi titrek
Sarmışlar yüzü.
O yüksek alında, düşünce çizgileri
Duran ter damlacıkları.
Acı dolu damlalar
Alından süzülüyor
Ateş gibi sıcak.
O beyaz alına koydular ellerini
Dikkatle dinlediler sonra
Acaba beyinde hâlâ
Düşünceler kıpırdanıyor muydu
Gözkapakları kıpırdıyor muydu hâlâ
Yumuşak yumuşak.

O büyük ve pırıltı içinde donmuş gözler
Ateş güneşleri saçan gözler
Parlıyor solgun çehreden
Hayıflanan sorulardaki gibi.
– – – – Hararetle beyinde dolanan
Aralıksız avlardaki susuzluk
Ağır düşünceler.

Ha! İskender!
Parıltıları görüyor musun? – – –
Şu geniş savaş alanındaki
Parlıyor sanki binlerce güneş...
Görüyor musun zırhların parıltısını
Orada, Makedonyalı kolonların

Şu karşıda salınıp duran?
Ha! Ejderhalar gibi
Saldıran Makedonyalıları...
Açılıyor işte
Ürperterek
Binlerce ağız – – – –
Ve çarpışıyor kolonlar...
Dağ oluyor cesetler– – –

İmparator ateşler içinde doğruluyor
"İleri, Makedonyalılar!
Atlılar ileri!
Saldırın, askerler!
Çoktan olgunlaştı tohumlar!"

İşte! Nedir bu? –sisler içinde kızıl bir tül gibi
Ağır ağır geçiyor gözlerin önünden.
Susuyor kılıç sesleri
Çıt çıkmıyor şimdi.
Çadırda kızıl ışık titriyor
İki lambadan yayılan
İpek halıların tepesinde asılı – – – –
Erguvan rengi tavanda yanıyor boğuk boğuk
Susun!
Neden rahatsız ediyorsunuz geceyi?
Korkunç bir savaş verildi burada –
Bir suçlu çıkıyor mahkemeye.
Susun!
Susun! O son savaşını kaybetti.

16 Pazartesi

Öğleden sonra, kendimi hiç iyi hissetmediğim için evde kaldım. Öğleden önce "Modern Alman Şiiri" kitabını satın aldım.

Güzel! –

17 Sah +

Öğleden sonra gezintiye çıktım. Hiçbir şey yok. Kalbin durumu kötü. Akşam gürültülü ve hızlı attı. Korktum. Hiçbir şey değişmiyor. Latinceden (Sezar) 1-2 aldım. Sevindim.

DOLU

Dolu yağıyor
Düşüyor hızla tarlalara bağlara
Korkunç, şeytani bir oyun gibi.
Sindirilmiş toprağa iniyor darbeler – – –
Taşlar kadar ağır
Kemikli sert parmakları ve sessiz yumruğu.
Tanrının parmakları vuruyor
Homurtulu kötücül bulut denizinden çıkıp
Neşeli bir av gibi
Önüne geleni.

Kör pencereciklerinin önünde durmuş
Boş boş bakıyor köylüler
Sessiz bir sitemle izliyor
Gri duvarları

Zavallı yeryüzüne gömülen.
Haftalardır çalışıp ürettiklerinin
Batıp gidişini.

Ve korkulu yüzlerle dikiliyor köylüler
Kavrayamıyorlar bir türlü...
Neden bu dolunun darbesi?
Kiliseye de gitmişlerdi üstelik
Her Pazar çanlar çaldığında...
Ateşli dualarla kutsamışlardı toprağı...
Yalan dolan nedir bilmezlerdi...
Neden öyleyse Tanrı her şeyi yakıp yıkmıştı?
Eski bir vaat yok muydu:
"Çağırın beni dara düştüğünüzde, sizi kurtaracağım!"
Neden öyleyse bu dolu?
Neden?

18 Çarşamba

Öğleden sonra Luitpold oyunlarının yapıldığı Schleifgraben'deydik, Hartmann'la birlikte. Biz (bizim lise) parlak bir yenilgi aldık. Akşam Hartmann küstü, çünkü kalın kafalı biridir kendisi. –

19 Salı

Öğleden önce tarih sınavı. Öğleden sonra havuzda, bu biraz güç verdi. Sonra teyzeye gittim. Akşam eve döndüm.

HATIRA

Akşam kızıllığında uzanırken
Bir dilenci geçti oradan
Ve bir flüte üfleyerekten
Eski bir melodi çalıyordu.

Düşündüm, kim olabilirdi
Bu flütlü oğlan
Ve nerede duymuştum ki
Bu eski melodiyi ben?

Dilenci geçip gitti
Çınlamaktaydı hâlâ o bildik melodi
Aldatıldım oysa ki ben
Yaşlılık ve huzur içinde.

Dilenci hatıradır, şarkısı ise aşk. –

Cuma.

Öğlen. Şimdi şehirde koşuşturmam gerek. Okula gitmem neredeyse imkansız. – Akşam Daudet'nin "Briefe aus meiner Mühle" (Değirmenimden Mektuplar) kitabını okudum. –

FIRTINA

Meyveleri daha ilk fırtınada toplamak zorundasınız!

Dağları ve vadileri cesaretle dolaşarak yükselmek zorundasınız

Ve şiddetli fırtınalarda ve güçlükler içinde
Kullanmak zorundasınız o ilk heyecanın ürpertisini!

Bütüne dikin gözlerinizi delikleri görmeyin
Ve çarçabuk bitirin işi –yoksa hayat sizi affetmez
Durmak dinlenmek bilmeden akıp giden hayat
Hedefinize gün be gün yaklaşın.

Yoksa hayatlarınızın sonunda
Çaresiz kalırsınız, çünkü siz boşu boşuna
Teferruatla uğraşarak harcadınız gününüzü.

Küçük olanla çaresizlik içinde boğuştunuz durdunuz
Vadide ve üzerinizdeki tepeyi unuttunuz – – –
– Çünkü büyük olan ilk fırtınadan doğacak!

21 Cumartesi

Tarih sınavından 1-2 aldım. Sevindim, çünkü hiçbir zaman doğru dürüst çalışmadım. Harika. Sağlık durumu iyi.

Ölüm Kemanı

Düzyazı Şeklinde Bir Balad

Bir zamanlar ölümün kendi hakimiyetine aldığı bir keman vardı. Çok ama çok yaşlıydı. Buna rağmen hâlâ harika bir renge sahipti. Esnek ve eskimiş ahşabı parlak bir kahverengiydi, meşe yumuşaklığında bir ceviz kahverengisi, sanki üzerine altın serpilmiş gibi duran. Asil çizgileri vardı ve *bir*

parça ağaçtan yontulmuştu. Ama onun en tuhaf yeri başıydı. Orman tanrısı Faun'un yüzü temsil edilmişti. –Tuhaf olan... Bu yüz gülüyordu... ama yakından bakınca ağlıyordu. Tuhaf bir şekilde sorgulayan, kurnaz bakışlı gözlerinde sakin bir sabır vardı. Ama ağız gülüyordu. Onun çevresini çiğ, adice bir gülüş sarmıştı. Kırışıklıklar çok çirkin ve kötücül görünüyor, dar ve arkaya doğru basık alnına kadar yükseliyordu. Onunda üzerinde derin kırışıklıklar vardı. Burun kanatları da üzgündü ve titriyor gibi görünüyordu. Tuhaf bir yüz! Onu bir kere gören bir daha aklından çıkaramazdı.

Kemanın içinde ölüm oturuyordu. İçine, arkalara doğru sürünmüş ve örümcek ağlarının ve korkunç pisliklerin gerisine yerleşmişti. (Devam edecek.)

22 Pazar

("Keman"ın devamı: Kemanın her tarafına sıkıca yapışmış uzun, ince bacaklı büyük, korkunç bir örümcek gibi oturuyordu. Her şeyi görüyor, hissediyor ve duyuyordu. Keman çalınmaya başlayınca öne doğru sürünerek ilerler ve sol anahtarı biçimli delikten dışarı bakardı. Eğer uzun uzun çalınırsa oracıkta ağını örmeye başlardı. Vs.)

Öğleden önce sanat derneğinde. Sonra ev. Öğleden sonra teyzede. Hiçbir şey olmuyor. Oldukça yavan. –

Soluk ve renksiz günler akıp gidiyor
Izdırap verici, yorgun acılar içinde
Tekrar tekrar ve hep aynı, iğrenç ıvır zıvırlar.

FONTAINEBLEAU

Sıkıcı, berbat bir gündü.
Yağmur yorgun elleriyle
Sarkophag şatosu boyunca
Solgun, gri duvarlara sarılmıştı
Öyle saygıdeğer ve yaşlıydı ki duvarlar
İşte onlara sarılmıştı boylu boyunca...
Ama arayan parmaklara tutunacak
Bir yer bulamıyordu.

Yüksek duvarlar hiç kıpırdamadan,
Kir pas içindeki avluya bakıyordu
İki at yapayalnız bekliyor...
Ve sırılsıklam olmuş yeri eşeliyordu...
...Islaktı ve soğuktu...
Ve gri yumak olmuş bulutlardan
Gri bir perde gibi görünen
Ölesiye yorgun bir yağmur
Sessiz, içini çeke çeke ağlayarak damlıyordu...

Birden yaşlı kapılar gıcırdadı
Kısık sesleriyle eski, hüzünlü bir şarkıya başladılar...
Boğuk emir sesleri yükseliyordu...
Askerler sıra ve düzen içinde girdiler

Şaşkınlıkla bakıyordu yaşlı duvarlar...
Ne acıklı bir şaka!...
Bu adamlar, aşağıdaki bu ölümüne yorgun adamlar

O uzun silahı gösteriyordu
Ki onlar muhafızdı.
Bunlar Austerlitz'in granit sütunlarıydı! – – – –

Davullar çalıyordu boğuk ve ağır.
Ve birden konuştu askerlerin ortasında
Ufak tefek, canlı bir adam...
...Granit sütunlar Eylemleri
Bizler... hep birlikte yaptık...
Geçti bayrakları küf kemirdi...
Adieu askerler...

*Vive l'empereur!**
Bir rüzgar inlemesi gibi...
Sonra kapılardan çıkıp gitti bir araç...
Gri yağmur perdeleri dalgalandı...
Sessizlik! Perde kapandı
Son perdenin trajedisi üzerine.

23 Pazartesi

Yeni bir şey yok. Matematikten 2 aldım! Hartmann'la tartışma. Yeni elbisesine gülüyordum. O karşı çıkıyordu, onu bir hafta rahat bıraktım.

24 Salı +

Luitpoldtag. Antrenman alanında. Sonra evde tek başına. Öğleden sonra Reitter'larda ve havuzda.

---

*) "Yaşasın İmparator." (Ç.N.)

25 Çarşamba – Pazar

Yine hiçbir şey yok. – Bütün hafta çok yavan geçti. Ara sıra bir parça baş ağrısı. *Korku*. Cumartesi akşamı müzik okulu konseri. Güzel ve uzun. Okulda o sonsuz uyku. Hayat yok, hiçbir şey yok. Her şey o kadar ölü ki. Ve o kadar yorgun. Keşke havalar yine güzelleşse. Ama bunda da pek umut yok!

İki Sone:

AYRILAN ARKADAŞLARA

Hâlâ elleri çalışkan bir şekilde kımıldatmak lazım
Ve gençlik hayallerini silkeleyip atmak;
Ama senin çalışman meyve yüklü ağaç oldu
Ürününü olgunlaştırıyor sana doğru

Sana bereketli hasatlar dilerim
Yorucu bir çalışmanın ardından – aslında pek de dilemem
Sen o boğucu çalışma odanda
Gençliğinin kokulu varlığı önünde yatsın istiyorsun.

Çocukların neşeli oyunlarını düşün bazen
Tanrının harika bahçesinde oynadığımız oyunları
Çocukça bir neşeyle ve bıkmadan usanmadan –
Ve eğer hayatındaki hedeflere
Düşünüyorsan, ne kadar çok kurumuş el dokunuyor
Düşün o zaman mutlu çocukluk arkadaşlarını

EMAUS

Oğullarıyla yürüyordu tarlalarda – akşam yumuşak gölgesini örtüyordu
Altın gibi parlayan başak denizine, birazdan uykuya dalacaktı dünya.
Yükseliyordu ekinler altınsı bir coşkuyla, hülyalara dalıp akşam havasında
Ve çevrede ağır bir koku vardı, toprak meyvesinin baharatlı kokusu
Sarsılmaz bir güçle yere bağlanmış olan.
Ekinler yükseliyor ve yüceliyor, gururla ve güçle yüksekleere uzanıyor – – –
Ama efendi oradan geçerken törenle eğiyorlar başlarını
Sanki bir kral geçiyormuş gibi aralarından.

SONBAHAR

Bütün solgun günler
Geçer öyle yorgun ve ağlamaklı
Ve acılı günlerden yakınmanın en büyük düşmanıdır sevinç
Öyle ki bütün sevgiler kemikleşir ve bütün sevgiler taşlaşır.

YAŞLILAR

Yalnızdık ikimiz de
Ve yürüyorduk yan yana tek başımıza

İkimiz de içmedik hiç şarabını neşenin
Ve tanıyorduk şarkısını acının

Kurumuş çayırlarda yürüyorduk
Herkes kendi neşesini arıyordu
Tertemiz bulmadık onu hiçbir zaman
Her ikimiz de.

Şimdi oturuyoruz ikimiz de lambanın ışığında
Yaşlı yorgun yüzlerimizi çarpıtıyor
Her ikimizin de.

İkimiz de tuhaf duygular içindeyiz
Mutluluk bize hiç ama hiç gelmeyecek mi?
Hep acılar içinde mi olacağız?

29 Pazar

Öğleden sonra Reitter'larda. Walter'in doğum günü şerefine bir toplantı vardı. Gayet hoş. Prestel de oradaydı. Önce oldukça yavan, sonra eğlenceli geçti. Akşam Oskar'a gittim. Başım ağrıyordu. Bir yüzyıl kutlaması oyunu yazıyorum, hattâ Breslauerliler bile beğendi.

30 Pazartesi

Akşam Hartmann'da. Hiçbir şey olmadı. Şiir yazıyorum ve hemen hemen hiçbir şey okumuyorum. Yazık! (Okumak!) Akşam yaklaşıyor.

Temmuz 1913

Gri şehir sıcak altında
Yakıcı güneş ışıkları
Tozlu sokaklar atılıyor
Yukarı, ateşler içinde

Sokaklarda insanlar birikiyor
Öyle yorgun–
Sadece atölyelerin çekiçleri söylüyor ağır ağır
O bildik şarkılarını...
Ve insanlık güneşten ölseydi
Taşlaşsaydı alevlerden
Yine de dur durak bilmeden
Çalışmaya devam...
Acılara devam...

Güneş öldürüyor sıcak günde
İnsanlar çalışmıyor –
Havaya bir görev huzursuzluğu karışmış
Sert çekiç darbeleri gibi.

1 Salı

Öğleden sonra Hartmann beni azletti. Bu yüzden ben de onu bir hafta azlettim. Schipfel çocukça entrikalar çeviriyor ve anlaşılmadığını sanıyor. Ne kadar nahif!

2 Çarşamba

Öğleden sonra Albrecht ile gezinti. Hoş çocuk. Şöyle böyle. Ama o da nahif. Geçenlerde şöyle dedi: "Enderlin gezintiye çıkmıyor, madem öyle ben de sizinle çıkıyorum!" (Bingen ve benle!) Sinirlendim. Plan: "Ölmekte Olan Köy " Ölüm bir insan topluluğunun arasına girerse ne olur? O zaman karakterler değişir, daha doğrusu keskinleşir. O zaman dünya değişir.

3 Perşembe

Öğleden önce zayıf, Futterknecht hoş biri. Ondan gerçekten hoşlanıyorum. O kadar tatlı ki. Öğretmenlerin ideali. Öğleden sonra özel bir şey olmadı.

4 Cuma

Akşam Geyer ve Groos'la saat dokuz buçuğa kadar Siebentisch ormanında kaldık. Çok komik ve çok eğlenceliydi. Bohlin, Prestel, Enderlin ve komik adam rolünü oynamak zorunda kalan Bingen'le karşılaştık.

5 Cumartesi

Akşam konserde. Güzeldi. Nezle oldum. (!)

6 Pazar

Nezle çok korkunç. Öğleden sonra Reitter'larda.

7 Pazartesi +

Nezle çok korkunç. Akşam can sıkıntısı.

8 Salı

Bu sabah saat sekizde okulun önündeki bankta otururken arkamı dönmek isteyince sırtımda bir çekme hissettim. Nefes bile alamaz oldum. Nefes alırken çektiğim ağrılar saat 10'a kadar sürdü. Sonra daha da şiddetlendi. Eve gelince yatağa girdim. Akşam neredeyse hiç nefes alamaz oldum. Kalp iyi durumda. Neher, değişiklik! –

9 Çarşamba

Öğleden önce Doktor Müller geldi. Kuru Bronşit. İlginç bir hastalık. Herkesin burnu akabilir. Ama kimin bronşiti var ki? Bütün gün nefis bir can sıkıntısı. Para da tıpkı bazen zamanın yaptığı gibi böyle yavaş yavaş akıp gitseydi. Akşam Schipfel geldi. Hoş herif! Hattâ Hartmann'ın yanında bana bile entrikalar çevirdi. Sevindim!

10 Perşembe

Max hepimizi kanatlandırıyor. Çalışkanlığı ve dayanıklılığıyla. O bizim hepimizden daha fazla bir şey olacak. Ticari müşavir olmak için ilk adımı attı bile. Şu âna kadar liseye kabul sınavında başarısız oldu. 300'den 2 ile. Pekala! Değerini bulamamış, anlaşılamamış bir dâhi hikayesi daha! – Öğleden önce teyzede. Yıllık raporlar okundu. Teyzem orada geçen bütün ticaret müşavirleri ve müdürler hakkında bilgi verdi. – Fritz boneleri çocukça buluyor. Klausens takıyor yine de. Fritz de takıyor. Bir keresinde davet edilmişti. Henüz üç yıldır aynı sınıfta ama şimdiden davet edildi. Eve geldiğinde kendini yeterince iyi hissetmiyordu. Önce bir binek atıyla yeni, standart ölçülerde bir hayata başlamak istiyordu Amcam

yaygara yapıyor, teyzem ağlıyor, Richard kızıyordu ve aile gülüyordu. Büyükbaba Fritz'e at almak için gereken parayı verir mutlaka. – Teyzem bay oğlunun bu seçkin tutkularından dolayı gururlu. Günün birinde kendi yolunu bulacak. Belki papaz olacak. Bir vaiz! Oldukça dindar biri. Kilisede vaizi dinlemek için gözlerini kapatıyor. Ama gerçekten de uyumuyor. Okulda bir keresinde dua ederken dilbilgisi öğrendi. Zira o öğrenmeye çok hırslı ve çalışkan. – Bir sürü iyi özelliği var ve bir müdürün oğullarını tanıyor. Hım! – Perşembe öğleden sonra önce bisiklete binildi. Sonra Albert'le buluştuk. Siebentisch ormanı. Albrecht tatilden sonra geri gelmeyecek. Yazık. Seçkin bir snob. Iyi arkadaş. Ve oldukça terbiyeli. "Kız" sözcüğünü duysa kıpkırmızı olur. Hakkında iyi yetiştirildiğine dair şüpheler var Halk şiirinde geçen bir sürü sözcüğü bilmiyor ve buna çok kızıyor. Denizci olmak istiyor. Ona bol şans dilerim. O bir (iyi türden) inek! Benden daha fazla şey biliyor. Vay be! Başkalarına küfretmiyor! Güzel hamle! – Eve dönerken Bingen'le karşılaştım. Başında yeşil sivil savunma şapkası vardı. Çok dikkat çekici. Hoş, terbiyeli, sevimli bir herif, karakteri yok, ama genelde sevimli bir herif. Sadece espriler yapıp duruyor. Hoşuma gidiyor. Snob. Herkese yaltaklanıyor. – Her yerde onunla alay ediliyor, ama aptal değil de dolu biri olarak kabul ediliyor. Bohling gibi değil. Cuma akşamı beni kızdırıp duruyordu. Arkama döndüm ve onu ekinlerin içine ittim. Ekinlere yazık oldu. Şöyle dedi: "Sırf senin gücünü görmek istemiştim!" Kavgacı ve gülünç biri. Geyer uyarıyor. O dobra, dik, hijyenik. Belki birazcık rol yapıyordur Bohlig'i ekinlerin içine ittiğimde şöyle dedi: "Tam olarak haklı değildin, şöyle ki: " Ekinlere fırlatılmayı

Bohlig'den daha fazla hak etmiş aslında. – – –Şimdi artık barıştık.–

11 Cuma

Bugün okuldan eve geldim. Çünkü bir kere daha hasta olursam annem şöyle der: "Uyuman lazımdı. İşte yine başımda." Elbette. Ve bu sabah şöyle dedi: "Neden şu anda okulda değilsin sen?" Hastalanmak ayrı bir korku veriyor. Babam suratını asıyor, annem sürekli bir sürü iş olduğundan yakınıyor. Ve de şu heyecan! Gelecek dört haftanın korkusu şimdiden içimi sardı. Sürekli azarlamalar! – "Tais Rottenbrocker."[25] – Öğleden sonra Schipfel ile birlikte Lechhauser halk festivaline gittik. Tatsız. Schipfel eğlenceli biri değil. Tam tersine.

12 Cumartesi

Okul bitti! Öğleden önce kilisede, Geyer ile birlikte. Albrecht'in bu ilelebet gidişi zor olacak. – Sonra karneleri aldık. Ben oldukça (özellikle Futterknecht'le) hoşnudum. Yıllardır aldığım en iyi karne! Öğleden sonra babamdan aldığım 5 Mark ile "Fransız Şiiri" kitabını satın aldım. Muhteşem şiirler var içinde. "Yağmur" Akşam Gehweyer ile birlikte birilerini karşılamak üzere tren istasyonuna gittik. Orada Geyer ile karşılaştık.

TAİS ROTTENBROCKER:
Sonuç:
– – – – – –
Hayatımın hikayesi anlatıldı.

Şimdi yine akşam. Ona başladığımda da akşamdı. Yine penceremden dışarı bakıp akşam güneşinin parıltısı altındaki denizi görüyorum. Ara sıra bir ışık parçası, kıpkırmızı, küçük pencereden içeri sızıyor ve zayıf, sarı ellerime konuyor

Dışardan denizin hışırtıları geliyor. Güneş gökte sadece birkaç dakika daha kalacak. Ama tuhaftır ki, kendim için bir gece daha hayal edemiyorum. İçim o kadar hafifledi ki. Ve o kadar sakinleşti ki. Sanırım bu hayatımı gözden geçirip kağıda dökmemden kaynaklanıyor.

Güneş batıyor Net bir şekilde görüyorum bunu. Ve karşıda, doğu tarafında gece havada asılı bekliyor

Ve deniz hışırdayarak o eski, avutucu şarkısını söylemeye devam ediyor. –

13 Pazar

Walter sabah erkenden Achern'e gitti Yine geçen gün karşıladıklarımızı karşılamaya gittik. (Ben ve Bay Eberl!) Öğleden sonra babam ve Bay Ressler tören alayını düzenledi. Alay benim ve Gehweyer'in bulunduğu yerden geçti. Hemen önümüzden. Babam da bir faytondaydı. Akşam Gehweyer'e gittim. Snob. Frobenius da snobmuş söylenenlere göre. Her şeyi kapatıyormuş.

AĞAÇ

Onlarca yıl dikildi durdu meşe ormanında
Bütün ağaçların en güzeli ve en büyüğü olarak –
Yeşil yaprak salkımlarıyla

Gururlu ve dik başlı, alnı açık
Herhalde yüzyıllar yüzyıllardır duruyordur
Fırtınaya karşı, doluya ve yağmura karşı
Kollarını kanatlarını yaralayan
Düşmanlarına inatçı bir güçle duruyordur
Mücadeleyle geçen yılların şiddetiyle.

Bir kere bile eğilmedi, hep gururlu durdu
Havaya yükselerek diğer ağaçların üzerinde
Sağlam, inatçı gövdesi dimdik yükselerek
Mavi, buz gibi keskin havaya
Etrafından muazzam bulutlar geçiyordu –
Ve kökleri toprağın iliğini emiyordu
Ve onun güç verici kokusunu
Sapasağlam, inatçı ifadelerle
Saplanıyorlar yeryüzü krallığına
Kök salıyorlar topraklara taşlara.

Bir kral gibi duruyordu, yüksek ve heybetli.

Ve yıllar yılı yükseklere doğru uzandı durdu.
Neredeyse gün be gün güneşe yaklaştı
Öyle ki tepesi ateş denizine değiyordu – – –
Ama o bundan çekinmiyordu hiç
Yükseklerde ölmekten.

Bu bir hayattı!
Nasıl da sevmiyordu baharda esecek lodoslara
Ona her yıl yalnızlığı içinde üfleyen!

Ah, nasıl da şişiyor damarları ve nasıl da
Neşeyle söylüyor ilkbahar melodisini içinden.
O güçlü iliğin içinde
Fokurduyor pişmekte olan su
Ne muazzam, ne müthiş kabarıyor içindeki güç
İlkbahar neşesiyle dopdolu, ve öyle güçlü.
Ne hoş bir duygu!
Yükselişi
Ve uzanışı havaya
Ve daha yükseğe, çok daha yükseğe büyümesi.
Nasıl da bir istek böyle –yıldan yıla–.
Bütün bir yaz bu bayramların sevinciyle bekledi
Ve yavaş yavaş oluşmanın, bir mucize gibi!
Sürekli dizginsiz bir istek, daha da büyümek için
Sürekli daha da güçlenen sert dalları
Giderek şiddetlenen bu arzu, ki bayramları onunla kutladı
Sadece, sabahın erken rüzgarı tepelerini sallarsa
İşte o zaman gerçekten ferahlardı.

Devamı daha sonra, çünkü şu anda daha fazla çalışmam yasak!

19 Temmuz 13

"Kronika" I. Bölüm

I.) Steben kaplıcası hakkında notlar

I. Hafta: 14. – Temmuz:

Sessiz bir öğle sonrası. Horozlar ötüyor ve saat yankılanarak iki buçuğu vuruyor. Ve böylece tertemiz bir şekilde Steben kaplıcasında yaşadıklarımızı not etmeye başlıyoruz.

Babam annemle bizi Steben'deki devlete ait olan Steben kaplıcasına götürdü. Oldukça güzel düzenlenmiş bir yer. Kür evinde müzik dinleme, yazma ve okuma odaları var. Bir sürü sütunlar ve bir park bulunuyor.

Pazartesi güzeldi. Trenden dışarıya baktığımızda harika yaz bahçelerini görüyoruz. Saat birde istasyona vardık. Saat 3'te de Steben'deydik. Babam kalacak bir yer aradı. Akşam Hauptstr. 21'deki Fickentscher'e yerleştik. Güzel bir oda!

Salı gününden itibaren kür hayatı başladı. Doktor Rubner benim çok heyecanlı olduğumu söyledi. Öğle öncesi ve sonrası birer bardak demirli su.

Çarşamba günü hava kötüydü. Sonra yavaş yavaş düzeldi. Her akşam kafalarımız iyi oluyor. Ağrı hissetmiyoruz. Küre devam etmeye gayret gösteriyoruz. Salı +. Şiir yok. Düşünceler: Tanhäuser, yelkenler, egzotik mektuplar.

İkinci hafta başım daha iyi oldu. Orkestra şefinin oğluyla tanıştım.

Perşembe günü annem kustu ve kötüleşti.

"TANHÄUSER"DEN SONBAHAR HAVASI

Tanhäuser diyardan diyara dolaşıp duruyor
Hiçbir yerde başını sokacak bir damı ve evi yok
At koşturuyor kırlarda tuhaf bir telaşla
Ve hiç rahat huzur tanımıyor kendisine
Sanki kendinden kaçıyor ölümden kaçar gibi
Sürekli alaya aldığı
Sanki ağır bir yük alıyor yanına

Yolculuğa çıkarken.
Yolda önüne çıkan insanların
Cesaret edemiyor gözlerine bakmaya;
Neşe çoktan uykuya dalmıştı sanki
Sanki şimdi acılar uyanmakta.
Parlak mavi gözlerinin etrafını
Büyük halkalar sarmış
Uykusuz gecelerden anlatarak
Ve hüzünlü düşüncelerden acı duyarak
Ağır ağır kemiriliyordu beyni sanki.

Genellikle mızrağı inik dolaşırdı
Siyah yas tutan bir elbiseyle
Sonbahar tarlalarında ve geniş ormanlarda
Yavaş yavaş
Batarak acıya.

Gözler ölü ve boş bakıyordu
Acılı, kavrulan bir ışıkla
Solgun ve asil yüzünden
Sanki unutulmuş bir şeyin peşinden koşuyordu.

Sonbahar yaşlı ağaç tepelerinde oturmuş
Titreyen dalların yapraklarını yoluyordu
Tevazuyla başlarını önüne eğen
Ve sonbahar korkunç bir suskunlukla yiyordu
Yiyor ve yiyordu hiç durmadan.

Kahverengiydi yapraklar ve uyuşuk

Ve rüzgar savuruyordu yavaş yavaş
Suskun ağaçlardan
Beyhude rüyalar içindeki
Yaprak yaprak üstüne
Yalnız bir yola seriliyordu.

Ağaçlar umutsuzca iç geçiriyordu
Yaslı süvari oradan geçerken
Başı öne eğik
Siyah mahmuzlara asılı –
Ormanın derinliklerine
Ölü ve boş
Çınlıyordu atın nal sesleri.

Bir dala konmuş şarkısını söylüyordu bir kuş
Yaslı ormanın içinde yankılanıyordu sesi
Ah güneş huzmeleriyle birlikte
Yapraklar üzerinde yavaş yavaş ölüp giden
Ölmek isterdi o da hemen
Ah öyle yorgundu ki.
Bazen
Atın nalları yere çarpıp hafifçe tınladığında
Guguk kuşunun korkulu çağrısı duyulduğunda
Bitmek bilmeyen bir acı gibi cırlak baygın
Hışırdıyor sararmış yapraklar
Ve inliyor.

Ama süvari sürüyor atını
Sessizce geçiyor oradan.

Yaprakların korkulu çığlıklarını duymuyor;
Genişçe açılmış gözlerle
Dehşetten yılmış
İçlerinde ölümün zafer şarkısını söylediği
Bakıyor sık ormanın içlerine
Altınsı, parlak saçlar uçuşuyor
İnce, solgun yüzün çevresinde.
Böyle sürüyor atını yakında yedi yıl olacak
Ve giderek solgunlaşmıştı ışığı
Gözlerin.

Ve kırlaşmıştı şakakları.
Alnın parlak beyazlığı grileşmiş
İnce kırışıklar doldurmuştu
Yüzü boydan boya.
Alnı gri bir taşa benzemişti
Gözleri ağlamaktan kızarmış gibi
Barışa bir özlem ateşiyle parlıyordu
Barışa.

26 Cumartesi

Öğleden önce okuma odasında fikirler: "V Karl'ın Vizyonu" Tek tek anlatılar şeklinde ortaçağın tarihi anlatılacak. –

Ayrıca: "Işık Saatleri", on iki şiir. "Prens", "İnsan" "Köylü" "Baba" "Bilgin" "Devrim" "Ağaç" "Yol", "Rüzgar" "Deniz", "Fırtına", "Savaş"

I.
Akşamdı. Ve kırmızı ışığı
Batmakta olan güneşin, giriyordu pencereden.
Ve ışınları bir yüz görüyordu
Bu akşam ışığından ürpermiş.

TUTKU

Kemanı çenene daya
Sen ey solgun kemancı
Ve çal neşeli bir şarkı
Kemanının telleriyle!"

"Oyuna iznim yok
Ölüm gizlidir koynumda
Çalarsam, tüketecek beni
O vahşi, kötücül arzu!"

"Çal! Kemancı! Bırak dertlerini
Dök kurtlarını mutlu ol!
Dert etme bugünden yarını
Bugün öyle güzel ki hayat."

Kemancı karşı duramaz
Bu yalvaran, zorlayan dürtüye;

Öyle tatlı çalar ki solgun yüzüyle –
Ve derken yere yığılır ve döner ölüme.

TANHÄUSER

Bütün boğuk ve küçük meyhanelerde
Çalar
Şarkıları, dopdolu ve berrak ve tertemiz
Fışkırır isli, kirli taşlarında
Duvarların.

İnsanlar oturur orada ağırbaşlı ve hareketsiz
Çalışılmış bir günün yorgunluğuyla
Ve dinler tuhaf, vahşi hırsı
Biranın verdiği bulanıklıkla sarılmış
Keman sesleri çınlamakta.

O zaman ışık ve neşeyle parlar gözler
O uzak ülkede
İçinde sevinçlerin alev alev yandığı
Güzel olanın sevinci göklere yükselir
Tann'nın elinden.

Ve salon tuhaf bir sessizliğe bürünür
Hepsi eski zamanlardan beri oturuyordur
Yeter ki keman dinmek bilmesin
Yeter ki o parlak ve keskin
Telleri kopmasın!

Akşam sessizliğindeki ülkede yürüyor
O sessiz cemaat..
Güneş altında parlayan kıyısına kadar belki
Sadece bazen biri elini yüzüne götürür
Ağlıyormuş gibi

Böyle çalar durur keman acılı ve korkulu
Gecenin geç vaktine kadar
Sonu gelinceye kadar şarkıların
Yorgun tekdüze bir akışla
Son ses de rüzgarda uçup gidinceye kadar.

STEBEN KAPLICASI

On kere daldı Helios'un arabası
Styx'in suyuna, etrafa altın saçan
On kere onun girdabında
Sessiz ve yavaş parladı gün ışıkları.

On kere dokudu gül parmaklarıyla
Eos tan kızıllığının ilahi bulutlarını
Ve Helios'un parlayan ateş arabası
İlerliyor yukarı doğru altınsı ışıklar sarılı.

Bu yabancı ülkeye geldim geleli
Süreklı düşünerek vatanımın her yerini
Sokaklarını sivrı çatılı evlerini
Yaşlı, grı kulelerini.

Ve güneş on kere daha batınca
Ve sabah tekrar yükselince
Sevinç sarhoşluğuyla döneceğim oraya
O yaşlı, sevgili vatanıma.

İNSANLAR

Yavaş adımlarla ve gururlu tavırlarla yürüyorlar
Kurpromenade'nin kutsal sokaklarında.
Ve ellerinde, tertemiz, tutuyorlar bir cam bardağı
–Gerçek kristalden yapılma– 50 Pfenig verip aldıkları;
Dikkatlice tutuyorlar sivri, sevgili parmaklarıyla
Gerçek altından harika halkaları da görünsün diye

Bazen götürüyorlar bardağı susuz dudaklarına
Ya da daha çok bardakta duran küçük boruyu
O çelik gibi su zedelemesin diye yapay dişlerini
Çünkü henüz ödenmedi dişlerin parası, korunmak zorunda!–
İkili gruplar halinde yürürlerken, sürdürüyorlar bir yandan da

Ciddi konuşmalar ve söylüyorlar pek anlamlı sözler
Hizmetçi kız ya da yeni ayakkabı boyası hakkında
Otel, garsonlar, yemekler, işletmeci hakkında.
Böylece sürüp gidiyordu ciddi, gururlu konuşmalar.

Karşı masada oturuyordu, estetik insanlar

Son derece heyecanlı yüzlerle harika düşüncelerini paylaşıyorlardı.

O anda biri pek bilgece konuştu Gerhardus Hauptmann hakkında:

"Düşünün bir Bayan Meyer, ben 'Atlantis'i okudum
Ve bir daha asla elime bir şey almadım o iğrenç heriften.
Birinden ödünç almıştım, ki adını söylemesem iyidir
Çünkü istemiyorum ki adı toplumda bilinsin
Ve söylemiyorum onun Heu'nun sekreteri olduğunu –
O halde aldım onu şimdi adsız olan birinden
Onu ayın 16'sında bir arkadaşın elinden almış olan.
Okur okumaz da çabucak verdim bir kız arkadaşıma
Ki o da okudu elbette ve o da verdi bir başkasına.

Ve altı haftadan sonra, ne düşünüyorsunuz Bayan Bilirkişi? –
Geldi o adı insan, kitabı ödünç almış olan daha önce
Kütüphaneden ve istiyor şimdi benden kitabını
Doğruca benden, kitap artık elinde olmayan insandan.
Bu küstahlık değil mi, Bayan Bilirkişi, önce kitapları başkalarına ödünç veriyor
Ve sonra bir de tutup onu geri istiyor!
Gönderdi, tabii ben de onu sevgili kız arkadaşıma, ki o
Ödesin bu berbat roman 'Atlantis' için gereken parayı.
Böyle bir durumda Gerhardus Hauptmann'a bir de hayranlık duyayım yani?!!"

Böyle konuşuyordu öfkeyle o zarif ve seçkin bayan ve herkes
Masada oturan, meşguldüler o sırada o höpürdetmekle o kahverengi
Kahveyi, o sabırlı kurbanı tasdik ediyordu bir yandan. –

MÜZİK

Ve müzik esir aldı sessizce o ince ruhları
Döndü konuşmanın konusu hemen müziğe
Bir masada oturuyordu heyecan verici, harika, muhteşem bir güzellik içinde
Diğer bayanlar arasında devasa bir bayan
Bir şapkayla, genişliği herkesi kendine hayran bırakan!
Harikaydı tüyleri ve en az 200 M değerinde
Ve göz alıcı tuvaleti bir aylık maaşa bedel.
Ve başladı o harika bayan pek harika bir konuşmaya
Kızgınlıkla yükselterek sesini, o sevgili, çekici, zarif:
"Şimdi çalıyorlar Wagner ve Chopin, Beethoven ve Haydn
Ve onlar yaşarken alay ediyorlardı insanlar.
Hiçbir zaman anlayamam o zamanlar hiç kimsenin anlamamış olmasını;
Bu ruhun büyük beylerini o muhteşem eserleriyle.
Ayrıca, ayaktakımı, aptallar onları anlamıyor bugün de
Bugün hâlâ popüler müzik dinliyorlar ve daha da kötüsü valsları
Bu para peşinde koşanlar, Strauss ve Lehar ve Gilbert.
Şimdi de mesela böyle kötü bir eser çalınıyor burada, bir Lehar!!!"

Zira o eserlerin numaralarını tek tek biliyordu ezbere.
Bir, üç, beş, yedi, bunlar iyi olanlardı, diğerleri,
Diğerleri valslar, idiller ve diğer popüler tantanalardı.

Ve başladı masadaki kadınlar ayıplamaya

Yenileri, modernleri, Strauss'u ve Pfitzner'i,
Wagner ve Chopin ise bambaşka müzisyenlermiş.
Onların insanlar anlaşılmaz bir şekilde
O zamanlar değerini bilememişler. Ama şimdikiler
Asla hak etmiyorlarmış, besteci sıfatını.

Ve bir bayan, cart sarı bir çarşaf giyinmiş
Sivri, kırçıl burnunun ucuna uzun saplı bir gözlük kondurmuş
Dedi ki, beyazlamış, pek bir harika boyanmış buklelerini
Yumuşak bir hareketle geriye atarak, ıslık gibi bir sesle:
"Dinleyin bir, bayanlar, şu çalan harika parça
Bunun bir Beethoven olması lazım, seslerde onu duyuyor gibiyim."
Zira o parçaların çalmış sırasını not etmişti.
Ama diğerleri şaşkınlıkla karşıladılar, onun bu bilgeliğini.

"Vay, vay, ne sevimli," "ne okşayıcı," "Heyecan verici," diye bağırdı
Tiz sesli bayanlar ve özellikle bir tanesi,
Süslü, zarif bir varlık, açtı gözlerini faltaşı gibi
O su-hım-mavisi (?) gözlerini şaşkınlıkla.

Ve parça bittiğinde, şöyle dedi alçak sesle:
"Vay şu muazzam bilgeliğe – ve o kadar da ucuz!
Yenilerin yanında bu hesaba bile katılmaz!"
"Evet ve ayrıca o yarım yamalak yazdıkları da çöp sayılır!
Dinleyin bir, dört numarayı, şu iğrenç tempoyu!
Midem bulanıyor nerdeyse" –böyle girdi araya hasır şapkalı olan.

Sonra beş ve altı süratle geçip gitti ve esef içinde
Dinledi bayanlar bir de yeni numarayı, "Chopin"i;
Ki bu da programın son parçasıydı.

Ama o zaman anlaşıldı, ancak bittikten sonra,
Altı numaranın Lehar'ın bir valsı olduğu.

Yani işte böyle hoşbeş etti kadınlar çerçöp hakkında
Çalakalem yazılışını yenilerim, hayal ederek kafalarında
Beethoven'i, Chopin'i ve Çaykovski'yi.

Ama elbette, suçlu programdı, ondaydı adilik!

ESTETİK YERGİLER

Beni iğrendiriyor bu banal dünya
Elmaların ağaçlardan düşmediği
Zeki insanlar onları düşürmedikçe
Ve büyük konuşmalarda
Vaazlarda ve dualarda
Bu konuya değinmedikçe

Zevksizlerin
Her maymunun bitini ayıklayan
Ve sonra da arkadaşlarını boşlayan
Ve konuşma yetileriyle
Anlattıklarını şişiren
Ne kadar da bit varmış meğer maymunda!

SOYTARI VE KRAL

SOYTARI

Ne için ki, söyle bana, kral
Ne için üzülüyorsun ki böyle?
Umuyor musun ki ünün, o bin sesli
Bir zaman tarih kitaplarında kabarıp duracak?
O soğuk ve karanmış katedrallerden
Coşkuyla fışkıracağını sen öldüğünde?
Umuyor musun ki sonra ölüm mumlarıyla
O eriyip giden ve solan
Halkının hüzün dolu acılarla
Arkandan ağlayacağını?
Söyle hadi, ah kral, budur seni böyle üzen?

KRAL

Zor iş Deli! Ben kendim için üzülmüyorum!
Ben boş ve tın tın bir ün istemiyorum.

SOYTARI

Hım! Bağırarak övülen kahramanlığı hor mu görüyorsun?

KRAL

Ne işime yarar ki ben öldükten sonra
Yerin altı metre altında yatarken
Şarkıcının şarkısına kurban olmam?
Bu benim işime yarayacak mı, adım
İnsanların övmeye geldikleri adım
Yaygaraya karışıp gitmeyecek mi?

SOYTARI

Ne için ki o zaman?

Bir grup aptal için
Ki elbette alıştıkları pislik içinde yaşayan?
Onlar sadece ölüleri yüceltir
Onlara miras kalan hakları
Ellerinden almayacak olanları.
Onlar böyle işte, doğuştan uşak
Buna hevesle razı oluyorlar
Efendi olmak istemiyor onlar, istedikleri uşak kalmak!

12. VIII. 13

TATİL GÜNÜ

Bir keresinde – – –
Tamamen kendi içime süzülmüştüm
Ve ruhumun solgun karanlığında kalmıştım
Mutluluğumla baş başa.

Kalbin ritmik atışlarını dinledim
Ve kırmızı kanın hışırtısını duydum
O gün ruhumda tatil günüydü
Ve bir güneş parlıyordu içerde temiz ve iyi.

Ve düşündüm ki:
Ben kendi başına, tek başına bir varlığım
Ve duydum ruhumun gizlice güldüğünü – – –
Dolaş bir, acılı dünyanın etrafında!

Fıkralar

Şehir parkında şöyle bir sahneyle karşılaştım: Yan masada oturan bir bayan, garsona sosis ısmarladıktan sonra kocasına şöyle dedi: "Justav, şimdi göreceğiz bakalım şu subay ailesi kabuğunu nasıl soyacak. Parmaklarıyla mı yoksa çatalla mı?" Ve o anda yan masada oturanlar sosislerini yemeye başladılar: kabuğuyla.

Bohemler: Haarr-ika tablolar yapabilirim, bende eksik olan tek şey yetenek!

NAPOLYON
Yergiler

Ona dünyanın en büyük kitle katili deniyor. O kadar da kötü değildi. Herkesi bir kitle, halk olarak görüyordu. O sekiz milyon kişi öldürmedi, tersine *bir kişiyi öldürmek durumunda kaldı*. Ama bu sekiz milyonun içindekilerin her biri kendi başına biricikti.

AĞUSTOS

Tarlalarda tahıllar ermeye başladı bile
Ve ekinler salınıyor ağır ve dik
Kitleler halinde
Ve güneş sefahat içinde
Gönderiyor parlak ziynetini
Altınsı başaklar üstüne.

Ve sessiz akşam saatlerinde
Güneş çoktan kaybolmuşken
Anlatıyor başaklar sessiz ve yumuşak
Durmadan esen gezgin rüzgara
Yol arkadaşına acıyarak
Hiç huzur bulmayan
Aralıksız telaşından
Fısıldaşıyor başaklar, yüksek ve dik
Oluşlarının hikayesini.

Sonra alacakaranlık suskunluğu başlıyor
Çemberler halinde
Uzak, karanlık topraklara dek
Son kırmızı güneş ışıklarının
Halka olup dans ettikleri yere.
Sonra o sonsuz, ölüm sessizliği başlıyor
Ve başaklar suskun... suskun...
Mırıldanıyor hikayelerini

Ve yukarda, sakin ışıklar içinde
Dinliyorlar onları sonsuz yıldızlar da...

1.-14 Ağustos

Steben kaplıcasında. Hava çok değişiklik gösteriyor. Steben dostane bir küçük şehir. Dört kere kür tiyatrosuna gittim. Bahr'dan "Konser" Kadelburg ve Presber'den "Siyah Nokta" İki senfoni konseri.

"Konser"de annem bır bayanla karşılaştı: Bayan Veeh. Kadın Weimar'dan (!) ve Bahr'ı konuşurken duymuş. Başka bir gün kadın masamızda oturuyordu. Son derece zarif, ilginç bir yüz. Büyük, gri gözbebekleri. Pürüzsüz, yüksek bir mermer alın. İnce, hoş bir burun. Harika bir konuşma. Oldukça zarif bir bayan. Oğlu Horst da yanında. Oldukça sevimli, hoş bir oğlan. Orada kaldığımız bütün süre boyunca onlarla birlikteydik. Ayrıca trende Bayan Steiger ile karşılaştık. Çok komik ve rahat bir kadın. "Laubali espriler yapıyor "

Üç kere tiyatroya gittik. "Die Versunkene Glocke," "Iphigenie auf Aulis" "Glaube und Heimat" Çok güzel.

14 kere banyo yaptım. Demirli su içtim. Kendimi çok iyi hissediyorum. Kalp şikayetleri hemen hemen yok oldu.

15 Ağustos

Evde! Dün bir kere daha Bayan Veeh ile karşılaştım. Onunla çok iyi anlaşıyoruz. Evvelki gün birlikte baş başa yürüyüş yaparken şöyle dedi: "İçimde bir his var ki, Eugen, siz halkımızın çok büyük üyelerinden biri olacaksınız. Trenin yanında Bayan Steiger vardı elinde çiçeklerle. –Bugün Bayreuth üzerinden eve döndük. Son derece sı-kı-cı. Akşam babam tren istasyonundaydı.

16 Ağustos

Reitter'larda!

17 Ağustos

Walter saat iki buçukta geldi. Annem hemen Walter'in karnını iyice doyurup doyurmadığını sordu. Ve yanına bir şeyler almak isteyip istemediğini. Patavatsızlık!

Bugünlerde ilk ishalimi yaşadım. "Tatil Günü" şiirini "Jugend"e gönderdim, aceleci ve düşüncesizce. Tabii cevap falan gelmedi. İki fikra da hiç kimsenin dikkatini çekmedi. Bütün bu şeyleri sadece bir Verhaeren kitabı için para gelir umuduyla gönderdim. Ama hiçbir sonuç çıkmadı.

TATİL

Her zaman bir sevinç ve neşe kaynağıdır

Güzel tatil zamanları geldiğinde
Bay Titur
Karısıyla
Kaplıca kürüne gittiğinde
Hava harika mı harikaydı
Güneş gülümsüyordu "bak", bak!
Gökyüzü ise, o maviydi.
Ama üzüntülüdür, hattâ acılıdır
Tatilde yağmur yağması
Özellikle berbattır
İnsanın, ah evet
Yağmur birikintileri arasından geçerek
Vatanına doğru yürümesi
Büyük, boş bir cüzdanla.

Her zaman bir sevinç ve neşe kaynağıdır
Güzel tatil zamanları sürüp gidiyorsa
Ve Bay Titur
Karısıyla
Geri dönüyorsa
Bir suratla: vay, vay
Nasıl da kötü ve çekilmezdi
Ve şimdi nihayet
Gökyüzü yine masmavi.

20 Ağustos Pazar

"YARATILIŞ" İÇİN ÖNSÖZ
Başlangıç, bakınız NO: 5, Sayfa 2!

İlk günün şafağıydı herhalde.
Gri renkli dünya duruyordu suskun sonsuzluğunda
Yavaş yavaş, çekinerek, berbat sisler dağıldığında
Bulutlar birbirinden ayrılmaya başladığında
Gri sis kümeleri yelken açıp gittiler
Geniş mi geniş harabelikler üstünde
Ve ışıklar oldu.
Doğunun uzaklarında
Yavaş yavaş ulu bir ihtişam içinde geldi
Kırmızı bir ateş topu parlayarak.
Ve gün oldu!
Zira Tanrının bilinçdışı yaratıcı zihni
Bütün varlıkları hemencecik saran
Emretti: Işık olsun!
Ve ışık oldu. Ve yoğun sis kütleleri
Onlar dünyanın üzerinde uzanıyordu ağır mı ağır
Ve taş oldular
Ve evrenden boş
Her şeyi kapsayan, her şeyi kavrayan
Ruhta doldurulmuş bir varlık oluştu
Üzerinde yeşil tohumluk araziler uzanıyordu
İçinden neşeli dereler akıyordu
Ve üzerinden bulut kümeleri geçiyordu
Ve her şeyin üzerine

Güneş duruyordu, ışık saçarak.
Ve aydınlattı ilk gün
Kalın bulutların ardında kalıncaya dek
Ürpermekte olan yüzü.

O zaman ikinci gece oldu.

Öğleden sonra Reitter'larda. Sonra Gehweyer'de. Bir gazete hakkında konuştuk. "Der Tag" Yazmak için 1 Mark istedi. Gazeteyi yönetmek, konseptini hazırlamak, kopyalarını çıkartmak ve hazırlamak da bana kalıyor. Ve bu durumda da ben 25 pfennig kazanacağım! Herhalde beni aptal sanıyor.

MEZARLIK

Küçük bir parça toprak
Ormanın ortasında
Yüksek ağaçlar duruyor etrafında
İçinde bir adam yatıyor
Hayatı gümbürtü gibi yankılanmıştı
Sonra birden öyle sessizleşti ki.

Yüksek ağaçlar mezarlara eğiliyor
İçlerinde güneş ışıkları salınmakta
Ve bir dans sürdürmekte
Suskun mezarların üstünde
Ve zarif gülümsemeler içinde.

Ve ışıklı bir kilise vardı ormanda

Yakında başlayacaktı çanlar çalmaya
Yakında.
Güneş ışıkları dans ediyordu
Toprağa eğik düşüyorlardı
Ormandaki o küçük bir parça toprağa
Altında çok acılar gizleyen.

Bu şiir sadece bir taslak ve hiçbir değeri yok.

İSVEÇ KRALI ERICH

ERİCH

Güneşin parladığını gördüğümden beri
Karanlıkta yürüyemez oldum
Sürekli ileri atılmam gerek
Ve aceleyle karanlığı geçip gitmem –
Sakin bir zamanda
Buluncaya dek güneşi tekrar
O sevgili güneşi, kıpkırmızı parlayan
Ya da – – – ölümü.

Çoktandır bilmiyorum nereye gittiğimi
İleriye doğru gidiyorum kendi acım içinde
Yabancı, uzak bir ülkeye doğru.
Kaygılı bir el tutup götürmüyor beni
Belirsiz, aldatıcı bir yolda
Dağları ve tepeleri aşarak
Hiç bilmediğim, hiç basmadığım bir yolda.

Sadece bazen
Aşağıdaki insan ülkesinden
Tuhaf bir ses geliyor ve bir uçurum kenarındaymışım gibi
Geri sıçrıyorum korkuyla, bilmem neden.
Ama ben yürüyorum yine aralıksız ve suskun.

Kendi iradem yok artık
Tırmanmak öyle zorlaşıyor ki
Devam ediyorum yine de.
Sanki saatler durmuş gibi.
Tek başıma ilerlerken el yordamıyla
Ve acele ve telaş içinde
Hiç olmamış olan bir hedefe doğru.
Yoksa mezar mı hedefim benim?

I. PERDE Bir sahne başlangıcı

Akşam bahçeden bir taşra eğlencesi. Erich masada oturup şakalar yapmaktayken, Krain hemen yanında, Ragnar'la birlikte bir grup herif gelir.

RAGNAR
Oradaki, o büyük şapkalı olan
Kızı benden almak istiyor.
O ki, hayatımdaki tek iyi şey.
Utanmayacak hiç
Bir fakirin son lokmasını almaktan

BİRİNCİ HERİF

Öldürün onu, o köpeği
Başında tüylü şapka olan
Yiğitler, yaralayın her yanını!
Karmaşa. Herkes ayağa doğruldu. Erik ise yana doğru.

Cuma

Gehweyer ve ben birlikte bir dergi çıkarıyoruz – "Die Ernte" Bir sayı şu an hazırlanmış durumda. Hohenester'in yardımı garantiye alındı.

27 Çarşamba

xxxx

Dün bir şiir "100 Yıl Önce" gönderdim, o gece yazmıştım. Sonradan gördüm ki bir sürü eksiği var ve adı da yanlış. –

30 Cumartesi

Hermann Bahr'ın "Theater" kitabını satın aldım. – – – Vaktimi boşa harcadım! – Dergi çok hoş olacak. Benden iki şiir, her ikisi de ikinci sayıda. Boş yerler aptalca bir acillik taşıyor. Kalbin durumu iyi. – – –

KRAL OĞLU

Bazen, aydınlık gecelerde
Sessizce tarlalarda dolaşırken
Ruhumda ateşler içinde
Yakıcı bir acı yükselir.

Ve önümde beyaz beyaz
Parlak mermer duvarlar görüyorum
Gururla beni selamlayan bir bayrak
Sessizce salınıyor rüzgarda

Bazen, sessizce rüzgarda
Eğiliyor başaklar önümde
Yuvarlanıyor yanaklarımdan sıcak
Acı dolu gözyaşları

SOYTARI

Kar kadar beyaz bir yüzü var
Ve kayalar gibi parçalı.
Ve gözlerden hüzünlü
Sönük ışıklar göz kırpıyor.
Hatları ağaç gibi donuk...
Böylece oturur köşede yapayalnız soytarı. – – –
Gözleri çocukçadır
Ve tuhaf bir aksilik barındırır
Sönmüş korlarının arasında
Ve solgun parçalanmışlık içinde. –
Ve yüzü ceset gibi donuk...
Bugün annesi öldü de
Şimdi yas tutmalı çıngıraklı elbisesiyle
Bu zavallı soytarı. – – – –

PERHİZİN ILK ÇARŞAMBASI

Şehir grilere bürünmüş ve sabah rüzgara
Loş sokaklardan geçiyor sessizce –
Bir titreme dolaşıyor sokaklarda
Ve uzaklardan gelen ağır çan sesleri

Boğuk ve üzgün sesleriyle
Büyük Isa'nın öldüğünü söylüyor

Son ve gri renkli evlerden birinde
Sessizlik var bu üzgün sabah karanlığında
Pierrot yatıyor donuk vücuduyla
Ve yanı başında ağlamakta yaşlı, zavallı bir kadın

BORODİNO

Kış akşamı güneşi kanlı ışıklar döküyor
Kırmızı, ağır ve iyi bir şarap gibi
Sert, suskun ve uçsuz bucaksız karlar
Oraya buraya dağılmış, acı ve ızdırap içinde
Karanlık cesetlerin yattığı.
Ölü üstüne ölü, hiç ara vermeden...

Çömelip bükülmüşler, genç solgun yüzler
Eller donuk kara sokulu...

Ve uzaklardan çan sesleri geliyor rüzgarda savrularak...

Ve gidip batıda batıyor yavaş yavaş
Kırmızı ve soluk bir akşam.

SAVONAROLA

Girolamo öldü...

Şimdi yatıyor cesedi solgun ve donuk
Yüksek katedralde tabuta konmuş
Ve ölüm mumları yanıyor kıpkırmızı...
Savonarola öldü.

Ve onurlu, ciddi bir yürüyüşle
Çıkıyor oraya monoton şarkılarla
Keşişler dık, soluk, beyaz sıralar halinde
Çanlar da boğuk sesleriyle katılıyor buna
Akşam yemeklerini istiyorlar sanki –
Oysa bugün sarıyorlar mermer tabutu
Zira Girolamo'ları öldü!

Demir gibi güçlü bir çehreyle yatıyor o
Keşişleri selamlıyor sanki – – –
Ve yüksek ölüm mumları
Sönmüşler şimdiden
Ve tütsüler içinde bakıyor tatlı
Gece karanlığı gözlerle acıların annesi
Kollarında oğlunun ölüsü.

UNUTULANLAR

Yaşıyorlar ve ölüyorlar bir yerlerde
Yabancı bir patikada
Hayat gelip geçiyor ham haliyle
Üzerlerinden adeta.
Yaşadılar ve öldüler ve boğuştular
Ve çocuklar büyüttüler
Ve uzak unutulmuşluklar içinde yücelerek
Bitiriyorlar yürüyüşlerini.

8 Eylül

Annemin doğum günü. Önce hiç aklıma gelmedi. Sonra "In Harmonie mit dem Unendlichen"i satın aldım. Ama bununla gerçek anlamda bir sevinç yaratamadım. Annem onu nereden satın aldığımı sordu. Sanki bunun bir önemi varmış gibi! Şiir kitabını (kendiminkini) henüz yayınlamadığıma memnunum! – Tatil de bitiyor. Okulların açılacak olmasına sevinıyorum. Stefan George'ye dönüyorum:

AY!

Solgun ay, düş kuruyorsun geceleri o uçsuz bucaksız
Gök kubbede, ah söyle bana, bu asla avunmayana
Kaç zamandır kuruyorsun bu düşleri – sonsuzluktur?
Ve neler gördün o sessiz ve derın gecelerde?

Ah, solgun ay, anlat bana bu alevler içinde koşana
Ne zamandır duruyorsun dağların ve ormanların ve ırmakların üstünde
Solgun ve sessiz ve yalnız bir kule olarak yukarda
Yukarda, en yükseklerde, fasılasız bır sabır ıçinde?

Gecelen birçok korkunç, yüzüne ölüm solgunluğu vurmuş yıldız görmedin mi
Düşünceler içinde yitıp giden, acaba şımdi yaşayabilir mıyiz diye
Beyinleri şaraba bulanmış ayyaşlar görmedin mi
Hâlâ ınci gibi parlayan hayat ıçkısını yudumlayan?

Ay, biliyorsun sen vaktiyle nasıldı
Geçmiş zamanlarda
Ay, hattâ sanıyorum ki ben
Sen ağlıyorsun!

Sonuç cümlesi banal! –

10 Eylül

Görüyorum: Hiç değeri olmayan bir şey bu. Benim bütün şiirlerim değersiz duygulanımlar. Biçimsiz, stilsiz ve içeriksiz. Değişmek zorundayım. Küçük, incelikli şiirler!

AKŞAM

Soğuk ve umursamaz
Yükseliyor sarp burçlar üzerinde
Ay tümüyle sessiz
Ve geçiyor gri, solgun
Sessiz gecelerden
Süzülüyor gümüş örümcekler gibi
Işıkları, oynatıyor
Ağları daireler halinde.

11 Eylül

Öğleden önce Reitter'larda. Çok sıkıntılıydı. Tek iyi olan amcamdı. Ama o da yanlış yerde. Richard giderek kendi başına buyruk hale geliyor. Birlikte yardım ediyoruz, ikimiz de. – Walter sirke gitmek istiyor Birinci sıra. Formlara uygun.

Tek perdelik bir tragedya planlıyorum: "Uğul" (Fabius Maximus). Birçok insanın yerine bir kişinin ölmesi daha iyi.

1)
Kaybolan bir kuruşu aramak aptalcadır
Kibrit kendini aydınlatmak için on kat fazla yanar!

2)
Öfkeli bir insana eşek deniyorsa, bu *sana* yine de
Onlara eşek deme hakkını vermez, sırf o buna bizzat izin veriyor diye.

KARDİNAL
Balad

Anno domini 1610
Yüce kardinal hazretleri
Romalı Sixtus geldi
Ve katedralin çanlarını çaldırdı
Floransa'daki Weih katedralinin
Anno domini 1610
Floransa halkı
500 mum yaktı bir anda
Bir tahta kurulmuştu hazret
Ve yananlara bakıyordu.
Kardinal hazretlerinin elinde bir
Bir çiçek vardı
Güzel kokulu.

Kardinal gözlerini onlara dikmişti
Kan görmeye dayanamazdı.
Kardinal gizliyordu
Beyaz çehresini
Gül kokularının içine
Hazretleri duyamıyordu herhalde
Titreyen havadaki
Çığlıkları
Anno domini 1610
Sekız mum çarptı şiddetle
Kardinal Sixtus'a kalabalık içinde
Sandalyedeki kelepçeleri kırarak
Öldü...Tanrı cezalandırsın onları

Salı 16 Eylül

Okulun ilk günü. Haas ordinaryüs olmuş! Eğer bize Ledermann'ı bir vermezlerse! Öğleden önce Enderlin'i yine gördüm. Hım! Heyecanım söndü. Onu hâlâ seviyorum. –Bana aşağıya kadar eşlik ettiler. Öğleden sonra Pfanzelt ile, şu an tatilini kullanıyor, satranç oynadık. Saat 8'e kadar onunla sohbet ettik.

17 Çarşamba

Öğleden önce okul. Daha önce kilise. Enderlin geç geldi ve oldukça solgun ve uykulu görünüyordu. Ona bir daha "petit" demeyeceğim. Artık bunun için bir neden kalmadı. Maalesef! – Bingen başka bir sınıfta! Tatsız tuzsuz bir şey! Pfanzelt Honold hakkında dün olumsuz konuştu! Schpfel (+), Harttmann ve Schneider hakkında da.

PAIDER, TANRI FAUN

1

Bir keresinde, bir akşam sessiz
Köyün kenarında dururken, yürümekten ölümüne yorgun
Bir kız ona soruyor, acaba bir şey
İçmek ister mi diye –ve kız testiyi uzatıyor– ötekine

Küçük ayakkabısının yanına koyuyor
O suyu içerken, büyük ve parlak
Güneş gibi zarif, berrak gözlerle bakıyor kız
Öyle ki testiyi yere bırakamıyor

Sonunda onu teşekkür ederek geri veriyor
İki bakış karşılaşarak sözleşiyor
Uzun süre arkasından bakıyor kızın, sessiz ve ince
Bedeniyle akşam karanlığında yitip gidene kadar.

2

Bazen mutlu bir delikanlı coşkusuyla
Çiçek açmış biberiyelerin arasına uzanıyor
Ve çiçeklerin kokulu esintisi
Üzerinden geçiyor.

Otların ince dokusuna bakıyor
Ve altın kanatlı arıları izliyor
Onların sonsuz güneş mavisinde uçuşlarını
Ve kendini onlarla bir hissediyor

3

Bir keresinde yıldızlı bir gecede
Adımlarını atarken ay ışıklarının vurduğu beyaz bir yolda
Karanlıkta sessiz sedasız bir insanın
Çukurda yattığını görür gibi oluyor.

İnsan fırlıyor yerinden. Uzun bir bıçak var elinde.
"Sökül paraları! Ha...parça, ...parça...
Ve ateş saçan bakışlar bakışlara gömülüyor
O zaman utanarak geri çekiliyor katil.

18 Perşembe

Oldukça makul hocalar! Diğer sınıfınkiler neredeyse biraz daha iyi! Pfanzelt ile, şu an tatilini kullanıyor, yürüyüş yaptık. O her zaman *oldukça* makul bir insan olmuştur. Onunla olmak hoşuma gidiyor!

19 Cuma

Okul. Akşam tembellik. Hemen hemen hiç okumuyorum!

20 Cumartesi

Öğleden sonra Hartmann'la yürüyüş. Hoş herif. Hofmann'la karşılaştık. Akşam Hartmann onu tanıdığımdan beri ilk kez mantıklıydı. Le petit ile de buluştum. ("Enderlin" yazamıyorum.)

21 Pazar

Öğleden önce Bay Löffler geldi, benimle birlikte spor yapıyor. Oldukça hoş, kibar ve alçakgönüllü bir adam. Çok hoşuma gidiyor Akıllı uslu bir insan. Öğleden sonra Pfanzelt de buradaydı ve piyano çaldı. Harika. Schubert ve Chopin'in harika ölüm marşından güzel bir skerzo. O muhteşem orta kısmı. İnsanı kapıp götürüyor Sessiz, acılı, ince bir melodi! Ama yine de bütün acıların üstünde. Acılı, ızdırap içinde bir ruh konuşuyor orada. Ve avutucu. –

22 Pazartesi

Sonsuz yalnızlık. Bununla beraber: Oldukça sağlıklıyım. En önemlisi de bu! "Ernte"nin ikinci sayısı da hazır. İlk sayısı kapışıldı! Ama yakında sona erecek! Zaman!!! Akşam Schneider'le yürüyüşe çıktık. Son derece zeki bir insan. Matematik züppesi. Pratik bir hödük.

23 Salı

İlk piyano dersi. Çok hoş! Akşam gazetenin teksir kopyalarını hazırladık! –Yorucu bir iş. Çok bir şey kazanmıyoruz bu işten! Neyse! – Hemen hemen hiç şiir yazmıyorum. Kötü değil. Sadece bazen kendimi kaybettiğim zamanlar bir şair olduğumu daha fazla düşünmeye başladım. Sonra dünyam kararıyor. Zaman duruyor. Ve insanların çok hızlı hareket ettiklerini görüyorum. Hantal, çökmüş siluetler, aklı havada maceracılar, kafası karışmış düşünceliler ve düşünürler, olgunlaşma döneminde çakılıp kalmışlar. Telaşla hareket eden ve başaran ve hiçbir şey elde edemeyen işçiler. Binlerce kişi-

nin solgun alınlarıyla yere yığıldığı çarpışmalar Kaskatı, büyük ve dokunulmaz bir halde duran Sezarlar İnsanları rakamlar olarak görüyorlar, *bir* rakam olarak. Ve matematik hesapları yapıyorlar. Hızla akan zamanın içinde kaskatı ve yavaş bir şekilde ilerliyorlar. Kıvrılan ağızların etrafındaki ince, acılı ifadeyi sadece şair görüyor. Ruhlarını da görüyor o. Oradaki büyük, parlak gözlerle oturan özlemi. Bazen büyük Sezar gülüyor. Bir ailenin, erkek ve kız kardeşlerin vedalaşmalarını gördüğünde. İnce dudakları soğuk ve bir parça alayla yanlara doğru uzuyor. – İşte, dinle! Alçak sesli, hoş tınlamalı bir melodi geliyor ruhtan, çocuk sesine benzeyen ağlamaklı bir tonda. Ve büyük Sezar'ın yüzü soğuk ve katı ve taş gibi beyaz kalmayı sürdürüyor.

SONBAHAR

Çıplak ağaçlar donuk ve hüzünlü
Kahverengi toprak üzerinde dimdik
Yaprakları yerde yatıyor titreyerek
Beyaz yolun kenarlarında.

Tepesinde bir ötüş uçmakta ağacın
Leylak rengi ormanı baştan başa geçerek
Ara sıra, sadece biraz boğuk, şarkısı
Yankılanıyor yorgun bir kuşun.

BÜYÜK YOL

Uçsuz bucaksız bir alay yürüyor
Beller bükülmuş ayaklar ağır
Başlar eğik çaresizlikten
Yaşıyorlar ve hepsi ölmüş çoktan...

Bir zamanlar bir ülke vardı, orada yaşıyorlardı.
Herkes birbirini tanıyordu
Dilleri o ilk melodiye denktı.
Hepsi birbiriyle kardeşti..
Kaygı yoktu, alay yoktu, küçümseme yoktu
Bir inanç vardı, *bir* rahip vardı
Tek bir Tanrı..
Ve asla, asla acı yoktu
Ama sonsuz zaman akıp gitti...

Artık kimse birbirini tanımıyor...
her birinin sırtında kendi kaygısı var

Ve akşamın batısında yanıyor
Ebedi bir akşam ve uçsuz bucaksız
İnsan sürüsu yürüyor hiç durmadan.

BABA

Benden ayrılıyorsun, benim biricik çocuğum.
Ve ben seni göremem, zira gözlerim görmüyor.

Sonbaharda yaprakların uçuştuğu yere gidiyorsun
Uzaklara, çok uzaklara gidiyorsun.

Bir gün evine döndüğünde, sevgili çocuğum
Kızıl bir akşamda
O zaman
Hepimiz ölmüş olacağız.
Bahçemiz satılmış, ağaçlar kurumuş...
Ve uzaklardan keman sesleri gelecek...

O zaman gitmelisin yaban ellere çaresiz
Zira bız hepimiz, hepimiz ölmüş olacağız.

OĞUL

Babamı hiç tanımadım
"O öldü," böyle dedi –
Yabancılar.
Böyle diyorlar ve gülüyorlar hınzır yüzleriyle
Ve ben onlara inanmıyorum.
Yabancılara.
Uzun ve yalnız gecelerde hep
Ağlayarak babamı düşündüm.
Benimle hep alay eder gibiydi...
Sanırım, onun uzaktan geldiğini görsem
Acılı bir yüz ve ağır adımlarla
Vurup öldürürdüm onu sanki.

KEMANCI

"Oğlum, ölüyorum
Sevgili çocuğum!
Ama istemiyorum bu kadar kederli gitmek...
Aç pencereleri çabucak...
Karşı komşularımız dans ediyor
Çalıyor kemanlar gıy gıy da gıy gıy
Çabuk, çabuk, çocuğum, zamanım çok az!
Bırak dinleyeyim o dans melodisini!"

Baba yatıyor ve güçlükle soluyor
Uzaklardan hafif bir keman sesi geliyor...
Selamlıyorlar, söylüyorlar şarkısını coşku ve acıyla
Geçmiş zamanların...
Baba dinliyor... akşam sönüyor.
Ölmüştü o sırada ihtiyar.
Ağzının çevresinde gülüyor güneşin ışıkları.
Yeryüzündeki güzellik.
Ama oğul yemin etti aynı gecede
Bir kemancı olmaya.

SÖZLER

Neden şaşkınlıkla bakıyorsun kayalara kendi küçüklüğün içinde

Neden gülümsemiyorsun taşa, seni kendi büyüklüğünde selamlayan?

24 Çarşamba
Öğleden sonra Bay Löffler geldi.

GETSEMANEH*

İşte o gece oldu her şey
Gökyüzünde yıldızların ağladığı gece ve Tanrı'nın
Oğlu diz çöktü ruh çiçekleri arasına –
Parktaki boğucu rüzgarın tuhaf bir sesle
Söylediği, gökyüzünden bir melek indiğini
Ve yaşlı, gri ağaçlar arasından ona doğru süzüldüğünü.
Ona, o ruhu acıyla sarsılana
Tanrı'nın dalları arasında.

Ve melek konuştu: Bak.
Binlerce insan çaresizlik içinde inliyor
Kurban eyleminde ve nasıl
İzleyebilirsin onları ümitsizce ölürken?

Uzun zaman teselli etti Efendımızı
"Bütün insanlar bekliyor"
Ve çıktı önüne büyük ve uzak
Gecenin bahçesinden.
Ve o gördü geçerken uyuyan delikanlıları
– – – Bütün insanlar bekliyor – – – –
Yüzü karanlıklaştı ve korkuyla
Çıkıp gitti rüyaların bahçesinden.

*) Isa'nın çarmıha gerilmeden önce tutuklandığı bahçenin adı. Gestemani Bahçesi olarak da bilinir

EKİM

16. X. 13 Perşembe
"XIV. Erich" yine hortladı.

Hapishane sahnesi *Son Perde:*

ERICH *duvara yaslanıp hülyalara dalmış:*
Söyle bana, dışarıya bahar geldi mi yine
Ve güller çiçek açtı mı erguvan renginde?
Geceleri sık sık duyuyorum hışırtısını
Bir inleme gibi, aşkından sarhoş olmuş!

Söyle, esiyor mu havalar yine yumuşacık
Öyle yumuşak, tıpkı o bahar günü gibi
Ve insanlar mutlu mu ve çocuklar yine
Yeşil tepedeki güller taçlandı mı çoktan?

Ah, söyleme bana sakın! Deşme eski yaraları!
Geçti o günler, o gençlik
Ben fırtınada buldum huzuru
Bırak kalsın anılar yine elimde!

BATAKLIKTA SONBAHAR

Kargalar çığırıyor acılı şarkılarını
Bataklık göz alabildiğine donuk ve ölü

Ve arkalarda, harap olmuş sazlıkların üzerinde
Aslılı kalmış, hüzünle salınan akşam kızıllığı

Artık zamanı geldi. Akşam çökmekte – –
Ondan önce varmalıyız evimize!
Dönmeliyiz eve bataklık yutmadan önce –
Dinle kargaların yaslı şarkılarını
O sessiz bataklık üzerinde.

PROFESÖR SIL MARIA

Eski ve unutulmuş bir söylenti vardır
Takıntılı bir profesör hakkında
Sadece yıldızlara bakardı ağır ağır
Karısını unuttu, çocuğunu unuttu
Profesör Sil Maria.

Her gece her gece baktı yıldızlara
Ve yazdı kalın bir deftere
Ve sessiz ve loş odada
Uyumadı karısı gecelerce ağlayarak...
Acılı bir lanet vardı bunda.

Bir gece çekip aldı defteri elinden
Fırlattı kadın onu kıpkırmızı ateşe
Ve deli gibi fırladı evden gecenin içine
Bıraktı kocasını geride, dehşet içinde
Profesör Maria ölmüştü.

23.X.13

Pfanzelt bir opera için metin yazmak istiyor. – Gazete giderek büyüyor. Bitirmek zorunda olmamıza yazık. Kalp iyi durumda. Baş da aynı şekilde. Sinirler kötü.

KASIM

Sonbaharın sonları. Fırtınalar gri gökyüzünü savuruyor oradan oraya.

Yapraklar dönerek yükseliyor havalara neşeli bir oyun gibi.
Kuru ve ıssız olacak dışarısı, donmuş, suskun tarlalarda
Ardından âşıkların yıllık şölenleri yaklaşacak hemen:
En ıssız zamanın tam ortasında, o sevgili Noel.

8. XI. 13 +

Sabah çok erken. Lamba ışığında oturuyorum. Bir sürü planım var: "Paider, Tanrı Faun" Traji-komik oyun. – 1.) Perde: Paider'in evden ayrılışı. – 2.) Perde: İnsanların arasında. Hepsi de kaçık ve ahmak. Tek zeki ve uslu olan da ölüyor. Tabut sahneye konuyor. Faun kısa süre sonra evine geri dönüyor

22. 13
İyiyim. Kötü uyuyorum.

28. XI. 13
s 3![26]

CAMPO SANTO

Masmavi esiyor gece. Sarhoş edici kokusu
Saçılıyor güllerin, garip ve yorgun
Uzanıyorlar yukarıya, parlak yıldızlara.
Ve çürümüş tabutların kokusu havada
Ve mezarların mermer taşları

Ve üzerlerine serilmiş altınsı uzakların karanlığı
Çiçek açıyor erguvani güneşli güne.

SABAH DUASI

Sabah erkenden, tan kızıllığı parlarken
Ve dağların doruklarını kızıla boyarken
Ve berrak gökyüzünde hafifçe eserken
Yollardaki sabah rüzgarları
Kilisenin çan sesleri
Sakin sakin çınlarken gökyüzünde
İşte o zaman kalkarım gülerek vadilerde ve tepelerde
Ve gerinirim kollarımı açarak tüm gücümle:
Hayatınız nasıllar Efendım, ve eserlerinız
Nefes alıyor etrafta, mucize, mucizevi güzellikler!

KEŞİŞLER

Pek tatlı bir kırmızıyla yanıyordu beyaz mumlar.
Ve hücrelerin arasından sessiz bir mırıltı geliyordu
Bir dua gibi, *largo*'nun* törensi ve ölçülü ağlaması
Harika biçimlerde, o yaşlı *spinett*'in** ağzından.
Bir keman ağlıyor ve inliyordu bağırarak – –
İki keşiş çalıyordu aletlerini beyazlar içinde
İnliyor ve ağlıyordu ve pek bilmiyordu
Büyük, çok büyük olduklarını o içinde.

---

*) (İt.) Ağır ve yumuşak anlamına gelen bir müzik terimi.
**) Piyanonun öncüllerinden. Bugünkü biçimine göre oldukça küçük.

ARALIK

1 Pazartesi

Akşam şehirde. Hava güzel. İyi uyudum. Büyük roman planları. – Enderlin'le ilişki ılık düzeyde. Bu en iğrenç olanı. Hartmann'la mücadele ediyoruz saman altından su yürütür gibi. Kanıt: Schipfel fotoğrafçılığa hayranlık duyuyor. Ben: "Fotoğrafçılığı seviyor musun?" "Hayır, doğayı seviyorum" "Pekala, sevdiğini söyleyeceğim Hartmann'a!" Neden?

2 Salı

Akşam Bingen'le buluştuk. Yürüyüşe çıktık. Canlı bir sohbete tutuştuk. Sonra gidip Hartmann'ı aldık. O ve Albrecht pp-bölgesine* geldi. Planda bu da vardı.

3 Çarşamba

Babam hasta. Mide nezlesi olduğu söyleniyor. (?) Büyük acılar içinde yatakta kıvranıyor, annem oldukça kaygılı. "Bugün Bayan Steiger geldi ve bizi Landauer'e davet etti. –Fark: Bayan Steiger'in bir "von" olduğu sanılıyordu. Şöyle deniyordu: Ne kadar teklifsiz, sevimli bir yaratık. Şu öğrenildi: Onun bir "von" olmadığı anlaşıldı. Şöyle denmeye başladı: Aslında laubali biri. – Geçenlerde Bernhard neredeyse gönülsüz bir espri yaptı. Ispartalıları anlatıyordu: Bir çadır toplumuydular. Orduda. Ispartalılar orada yiyor, orada oynuyor ve uyuyordu –kışlada–. Roos'un kanaması var: flumen incolumis = dinmeyen akıntı. – Sopayla siste dolaşmamalısınız, bilakis dağlara çıkmalısınız.

*) *Puella publica*'nın kısaltması. "Fahişeler Bölgesi."

Bütün dillerde şiir yazıyorum, aşağıdaki gibi, oldukça kolay (ve yanlış!).

VERITE[27]
Qui se permet a dire
Un autre est mauvais
Celui est en vrai
Meme beaucoup pire.

Öğleden sonra Bayan Steiger'la karşılaştık. Kısa sürdü. Korkunç derecede acelesi vardı. –Akşam büyükbabamlarda. "Paider, Tanrı Faun" üzerinde çalışıyorum.

ISA YÜKSEK KURUL ÖNÜNDE

Sarayın merdivenlerinden çıktığında
Orda bir suskunluk yatıyordu ağır ve sakin –
Ama ondan –her zaman susmasına rağmen
Bir titreşim duyuldu sanki tuhaf bir şekilde boğuk ve tiz.
Ve içeride dururken, ıssız ve soğuk yerde
Düşman, dilsiz ve soluk duvarın önünde
Kültürün en az bin yıllık olduğu yerde
O an gözleri sonuna kadar açıktı dua ederkenki gibi.
Böylece düşünürken, tek başına ve yapayalnız
Bakmış olmalı o anda, acaba bir giriş var mı diye
Bu kalplere, bu taş gibi donuk kalplere –

Bakmış olmalı o anda, uçsuz bucaksız, ıssız boşluğa – – –

Ve söylendiğinde kendine: Savunsun iddialarını
Dinin önünde
Yerleşik papaz gözetiminde
Kanıtlasın, Tanrı'nın oğlu.
O anda tiz sesler çınladı yine havada
İsa'nın gözlerindeki gölgeler yükseldi
Ve o geniş salonda bir ölüm sessizliği belirdi
Ve İsa sustu. – – – – –

4 Perşembe

Öğleden sonra Bay Löffler geldi. Sonra Kuhr gelip beni aldı. Birlikte (Schipfel de vardı) yürüyüş yaptık. Ve tartıştık. –Hartmann'la da tartışıyorum. Ama... Bu komik ve eğlendirici bir tartışma. Buna karşın Kuhr ile yapılanlar sert, çirkin ağız dalaşları. – Babamın hemen hemen her şeyi yemesi yasak. Mide nezlesi. Babamı evde görmeye alışık değiliz. Öğleden önceleri doktora gidiyor. Müthiş korkuyorum.

5 Cuma

Öğleden önce okulda matem. Okul ödevi. Sonra Almanca ev ödevinin sonucu, 3-4: "Yazar çok fazla hayal gücüne dayanıyor " Hım. "Schiller'in 'Kampf mit dem Drachen'daki savaşın geçtiği yer." – Annem yutkunarak şöyle dedi: "Baban gelecek hafta Münih'teki bir profesöre gidecek." Dehşete kapıldım, Walter'in de dehşete kapıldığını gördüm. Gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Aman Tanrım! (Hıristiyanlık ne kadar da rahat bir dın: Tanrı'nın yardım edeceğine dair sıkı bir inanç

var! – Ve ben kuşkuluyum! –) Kanser ya da tümör çıkmayacak sonuç! – Akşam evde yalnız. Korkuyoruz ve kaygılıyız!

6 Cumartesi

Öğleden önce matematik ödevinin sonucu: 2-3! Kar yağıyor Berbat bir kar yağışı. –Yerler çamur içinde. Neyse! Zaman kötü. –Bu akşam tiyatroya gitmeme izin var. That is fine! Okul ne de olsa bir işkence. Öğleden sonra Neher'de bir şeyler ürettik. Sonra Gehweyer'e gittim. Oradan da eve. Akşam Fritz Reitter ile tiyatroya. "Romeo ve Juliet" Olağanüstü! Fritz hiçbir şey anlamadı. Bir kere gülünebildi. Bu Fritz'i 5. perde de bile hâlâ sevindiriyordu. Eve dönerken ona şöyle sordum: Ee, hoşuna gitti mi? Evet! Hoştu; ama zehir şişesinde, ne bileyim, zehir şişesinde sadece su vardı! İnanabiliyor musun? –

KAYGI

Solgun bugün hava. Gri kaygı sessizce
Dolaşıyor sessiz evde.
Sanki bir dua el yordamıyla
Geziniyor boğucu odalarda. Ve bir şey var orada
Kapının önünde, heybetli ve suskun.

Solgun bugün hava. Alacakaranlık savruluyor – – –
İki ölüm mumu titreşiyor kızıl ve suskun
Ve gözyaşları tınlıyor duada hıçkırıklarla..
Sessiz olun, kaygının kardeşi sessizce
Dolaşıyor sessiz evde

ÖNSÖZ
ZAMANIMIZ HAKKINDA DİZELER

Berbat bir zamanda yaşıyoruz
Özgürlük ve güç peşinde koşuyoruz.
Her parça, ne kadar küçük olursa olsun
Özgür ve kendisi ve özel olmak istiyor.
Bilgi ve akıl zafer kazanmıyor her yerde
Bilakis kol ve güç ve beden muzaffer
Şiirin ve mizahın durumu
Her zamankinden kötü
İnsanlar gülmek istiyor gerçi hep
Ama zahmete girmiyorlar hiç mi hiç
İstiyorlar ki her şey getirilsin önlerine
Hattâ ağızlarına verilsin mümkünse.

Eskiden canla başla okurlarmış
Biyografilerini
Büyük büyük adamların
Şimdi okuyorlar özgeçmişlerini Rotschield ailesinin
Rockefeller'lerin ve Vanderbilt'lerin.
Sorsanız birine Schiller okudun mu diye:
Onunla kendini geliştirdin mi falan diye;
Şöyle der küçümseyerek: yok daha neler!
Schiller kim ki buna değsin!
Ha ama zenginse öldüğünde, belki olur.

Zira geçti zamanı alışverişin ve değiş tokuşun
Şimdi ötüyor artık borusu tüccarın ve esnafın.

Vs

7 Pazar

Öğleden önce kilisede. Babam *sabah* yola çıkıyor. Şu an saat beş buçuk, akşamüzeri –ortalık çok sakin. Dışarıda açık ve berrak bir kış günü var Babam koltukta ve yüzünü ellerine gömmüş vaziyette. O kadar sessiz ki ev. Ve bir o kadar sakin. Annem bavulu yerleştiriyor. Ben yazı masasını pencerenin kenarına getirdim ve dışarıdakı kar manzarasını izliyorum. Bugün babam bana dedi ki: "Şimdi Münih'e gidiyoruz, birine daha görüneceğim! Kapasite dedikleri şey bu herhalde." Ve ben bir şey alırken Thallmayr şöyle dedi: "Korkmanıza gerek yok! Baba tekrar eve dönecek, yine sağlıklı olacak." –Şu an akşam, saat dokuz buçuk. Herkes bir arada oturuyor. Walter Largo çalıyor, babam piyanoya bakıyor ve annem ağlıyor. O kadar sessiz ki. Maalesef! –Sekiz gün sonra bugün ayın kaçı olur?

AYNACIK

Küçük Bir Eğlencelik dize biçiminde

I.

Sahne: Astronom Toro'nun villası. Zaman: İtalya Rönesansı'nın geç dönemi. –Bir akşam

Angelika Toro (A.T.) büyük, ihtişamlı yemek salonundadır, bir cumbada kendine bir el aynasında bakmakla meşguldür

ANGELİKA

Ayna ayna söyle bana
Benden güzeli var mı dünyada?
– ah, aslına bakarsan bu aptalca
– senin bu kadar cansız, bu kadar sessiz olman...

– böyle sevgiden yoksun susup durman, yazık
– yoksa bana söylerdin, şimdi sadece gösterdiğin
Dünyanın en güzel kızı olduğumu

ANNE *başını kapıdan uzatarak*:

Yine mi aynanın karşısındasın sen orospu!
Her zamanki gibi kendini güzelleştirmekten başka bir şey yapmıyorsun.
Diğer insanları kendine âşık etmekten.
Söyleyeyim sana bu hiç yakışık almaz
Aynaya bakıp kendini izleyip durmaz...
Eğer insan hâlâ gençse...
Ama şimdi, gerek yok tartışmaya...
Hazırlan ve acele et
Konukları görmeye
Bir zahmet et de dağıt insanlara
Öpücükler elinle!
Duyuyorum şimdiden misafirlerin sesini
Çabuk, onları selamla ve dişini sık sadece!

YANGIN

Tragedya Son sahne:

Dışarıda alevler göğe yükselmektedir. Pencerelerde altın sarısı titremeler Kan kırmızısı. Orada durmaktadır genç kız. Koltuktaki büyükbaba sakindir.

GENÇ KIZ Yangın büyüyor! Alevler neredeyse göğe vardı.
Kule hâlâ ayakta. Tanrım! Şuraya bak! Düşmanlar
Açık renkli, şimşek çakan sütunlar! Fırtına! Fırtına gibi saldırıyorlar!

BÜYÜKBABA Bırak saldırsınlar! Tanrı bizimledir

GENÇ KIZ Aman Tanrım, zavallı şehir!

BELEDİYE BAŞKANI Kızım, şehrimizin başına geleni görüyor musun?

– Bu senin suçun!

GENÇ KIZ Benim suçum mu!... Eyvah... Dayanamıyorum! Eyvah... kım yardım eder acaba?

BELEDİYE BAŞKANI Binayı terk etmek zorundasınız, baba!

BÜYÜKBABA Ben burada kalıyorum. Burada doğdum. Burada ölürüm. Atalarımız da burada öldü.

BELEDİYE BAŞKANI Bu tam bır saçmalık! Delilik! Hadi, kalk ve kızla beraber git –Ah! *Kızı kolundan tutar* Feda et kendini! Feda et! Bır halk için! Baba! Konuş onunla!

BÜYÜKBABA Asla! Kızım benim! Benimle kal. B i r insan ruhu yüzlerce bedene denktir.

BELEDİYE BAŞKANI *dumanlar tütmeye başladığı için*

Gitmeliyiz! *Kızı kolundan çeker* Hiç olmazsa kendini kurtar

GENÇ KIZ Ben burada kalıyorum

BELEDİYE BAŞKANI İyi, geberin o halde. Şaşırmışsınız siz.

Oradan ayrılır Oda yine sessizleşir Genç kız büyükbabanın koluna yaslanmıştır Dışarıda alevlerin dansı görülmektedir

BÜYÜKBABA Sakin ol çocuğum!

O sırada çanlar çalmaya başlar

GENÇ KIZ *şaşkın* Çanlar *Birden bağırarak*: Yüce Tanrım, çanlar!

Kaskatı bir şekilde konuşmadan dışarı çıkar – Büyükbaba konuşmadan onun arkasından bakar

8 Pazartesi

Boş gün! Sabah babamı yolcu etmek üzere istasyona gittik. Üzücü bir yolculuk. İyice kış gelmiş sokaklarda kar taze ve temiz bir halde uzanıyor. Arabada konuşmadan oturuyorduk. Sonra dışarıda babam şöyle dedi: "Pekala, hoşçakalın, uslu durun!" Ve gittiler. Geri döndüm. –Öğleden önce hiçbir şey yapmadım! Öğleden sonra Gehweyer ile Siebentisch ormanındaydık. – Akşam da teyzemde: "Bugün de buz pateni bileti almayacaksın!"

9 Salı

Annem dün geldi. Henüz belli bir şey yok. Bugün yine gitti. Ortalık oldukça sessiz. Bay Gehweyer akşam şöyle dedi: "Ee, nolcak şimdi? Baban yakında orada ameliyat olcak herhalde, değil mi?" Müthiş bir korkuya kapıldım. O kadar boğucu ki. Akşam amcam gelince büyükannem onu alıp mutfağa götürdü. Bir şeyler gizleniyor. Çok zor zamanlar!

10 Çarşamba

Annem babamın kliniğe yerleştirildiğini söylüyor. Muayeneden hemen sonra yani. Sonuç: Babam ameliyat edilecek. – Kendisine bir bakıcı tahsis edilmesine rağmen annem orada kalıyor. Bu da bunun kanıtı.

"PROFESÖR SIL MARIA"

Bir Roman Taslağı

Sürekli yıldızlara bakan ve bu esnada kendini kaybeden bir profesör. Bütün dengesini kaybeden. Çocuklarını ihmal eden, evini boşlayan, karısı taşlaşan.

Kavgalar başlıyor. Karısı bir gece aniden bir başkasının kollarında buluyor kendini. Çünkü dışarıya çıkmıştır. Ve bir sonraki akşamda bunu kocasına itiraf ediyor

O zaman Profesör kendi kitabını kendi elleriyle yakıyor. Karısı o gece kaçıyor. Profesör ölü olarak geride kalıyor. –Kötümserlerin trajedisi.

"MANASTIR"

Bir Roman Taslağı

Akdeniz kıyısındaki bir manastırda korkunç bir şey olur. Rahıplerden biri suda sürüklenmekte olan bir kadını kurtarır. Ertesi gece o eski, hayalet gibi duvarların arasında evliliklerini kutlarlar. Fırtına. –Olay duyulur Rahibin etrafına canlı canlı bir duvar örülür. Ama üç gün sonra denizde bir fırtına patlar. Doğa kendisine dönenleri kurtarır. Fırtına. Hapishane yıkılır. Doğu tarafında sabah kızıllığı belirdiğinde, bulutlar fırtınayla birlikte gitmiştir, rahip hayat şarkısını bağıra çağıra söylemektedir fırtınanın arkasından. –Hayatın bilinmeyen sırları.

Öğleden sonra kayda değer bir şey olmadı. Yağmur yağıyor Ve şakırdıyor. –Tanrı'ya şükür Çünkü bu buzları eritecek! –Korkuyoruz. Ameliyat günü konusundaki bütün tahminler yarını gösteriyor. Tanrı yardımcımız olsun!

ZAMAN

İşte o bahar mevsımındeydi
İnsanların sevgisı öylesine büyüktü

Geceler bir çiçek gıbı tatlı ve mavıydı
Leylakların kokusu saf ve sarhoş edıcıydi –
İşte o anda geldin, sen sevgili kadın
Korkulu gecelerden geçerek bana.

Ve şimdı sonbahar ve rüzgar yorgun esiyor
Yapraklar dökülmüş yalnızlıklar içindeki yola

Ve geceler solgun ve tuhaf ağlamaklı
Ve ağaçların gövdesi sert ve taşlaşmış.
Sen ama gidiyorsun fırtınalı bir gecede benden
Fırtına yaşlı ağaçları eğip bükerken.

GÖKGÜRÜLTÜSÜ

Boğucu havalardan hızla geçerek
Esiyor bir rüzgar, uğultuyla yaprakları öperek
Toprak sert ve yıpranmış
Bulutlar masmavi çelikten.
Toprak yağmur damlalarını güçlükle emiyor
Ama uzaklardan sıvrı, keskın bır alay yükseliyor

Sanki bir demir bir demire çarpar gibi
Patlıyor ılk korkutucu gökgürültüsü.

11 Perşembe

Öğleden sonra Latınceden 1-2 aldım. –Teyzem bugün Münih'e gitti: Bir kanı daha. –Korkunç. – Akşam evde. Savonarola:

Zira yer alır ki tarih kitabında:
Kim yenıden yapmadan yıkarsa
Onu göklerin en büyük lanetı bulur:
Işığı göremez bir daha, gördüğü hep gndir.

Trajik fikir bu işte.

12 Cuma

Akşam teyzem geldi ve bize babamın ameliyat olduğunu söyledı. Şu anda çok güçsüzmüş. O halde dün yapılmış o (ağır) amelıyat! – Akşam teyzemde. Ameliyattan önce bizi soran ve ameliyattan sonra da ilk sözü, 'Çocuklar nasıl?' olan babam hakkında uzun süre konuştuk.

13 Cumartesi

Öğleden sonra Gehweyer ile "Ernte"nin 5. sayısı hakkında konuştuk. Bir taslak defteri. –Babamın durumu ıyiymiş, herkes öyle söylüyor. Yarın annemize telefon etmemize izın verildi. Her şeyi atlattığımız için o kadar mutluyum ki. –Gri, yağmurlu günler.

14 Pazar

Amcam dün bana saat 10 ile 11 arasında gelmemi söyledi. Eve geldim. Teyzem oradaydı ve şöyle dedi: En genç saat tam on ikide. Telefon edilecek. Ben Bay Löffler'i de beklemeye karar verdim. Saat 11 buçuk olduğunda hâlâ gelmeyince Walter'le birlikte gittim. Büyükannem ve teyzem bizi hıçkırıklar içinde karşıladı. Doğruca telefona götürüldük. –Annem, babamın iyi olduğunu söyledi. Çok iyi bakılıyormuş. Babamın bize selamı varmış. – Her sözcüğü anladım. Sonra amcam aldı telefonu. "Nasıl gidiyor?" "Hâlâ mı?" "Hofrat bugün bir kez daha mı gelecek?" "Evet. Geçmiş olsun. Berthold'a selam söyle... Babam bizim sandığımızdan daha hasta. Üzücü sahneler Duyguların üzerinde böyle at koşturulmasından nefret ediyorum. Ve de şu sahnelerden. O kadar mantıksız kurgulanıyorlar ki! – Öğle yemeğini Reitter'larda yedik. Iyi ve doyurucu...

Bugün Enderlin'i gidip aldım ve onunla da Schipfel'i. Satranç öğrettik ve müzik yaptık. Hoş bir ortamdı. Schipfel oldukça hoş ve düzgün bir herif. Enderlin oldukça kusursuz çalıyor. Birlikte buz pateni yapacağımıza çok seviniyor "Sonra ikimiz kayarız ve sohbet ederiz Beyaz kar olursa eğer
Hay! İki yıl önceydi. O zaman birlikte buz pateni yapmıştık. Ben konuşmanın müşkül bir anında düşünüyordum! Enderlin: "Şu anda ne düşünüyorsun? Çabuk!" "Beyaz karları. – Sonra bu bir tür parola oldu. – Akşam babamın öğleden öncesine göre daha iyi durumda olduğunu öğrendim. Yüce Tanrım. Büyükannem olağanüstü hoş anlatıyor. Zeki bir kadın!

SIEGVATER

Dinle, rüzgarın havadaki uğultusunu
Gör, uzaklaşan bulutları dağıtışını!
Ve çalıların eğilişini ve savruluşunu ağır ağır
Kapıda durmuşum ve dışarı bakıyorum:
Evin etrafındaki ağaçlar eğilip bükülüyor.
Bugün Siegvater atına atlayacak fırtınalı gecede.

Bir dizi olarak "geceler" şeklinde bir şeyleri bir araya getirebilirim. Olmaz mı? Bir yıldız kitabı üzerinde de çalışıyorum: "Astronomi" 12 yıldız üzerinden insanlığın gelişimini göstereceğim. Şimdiden seviniyorum buna. –Çalışmak için sadece çok az zamanım var, maalesef. – Akşamları, yapabilirsem, hemen beynime kan doluyor. Bu da, normalde iyi olan uykum için iyi değil.

15 Pazartesi

Henüz çok erken, sekiz buçuk. Yazıyorum. Bir sürü fikrim var. Bir de babam tekrar eve dönseydi. Yüce Tanrım.

KÜÇÜK ŞEHİRDE GECE

Gecenin içinde yankılanıyor ürkek adımlarımız
Tuhaf derecede ağır
Sanki bir hayalet geliyormuş gibi değil miydi bu
Ürkek adımlarla arkamızdan gelen?
Daha çok büzül, benim ürkek sevgilim

Bulutlar solgun yıldızları örtmüş olmalı.
Ve gecenin içinde yükseliyor, dimdik ve hüzünlü
Solgun bir hayalet lambası
Daha çok büzül, sevgilim.

Öğleden sonra ne yazık ki teyzem buradaydı. Hemen patırtıya başladı. "Ne, dün müzik mi yaptın, müzik kutusunu mu çaldın? Peki, insanların ne diyeceğini hiç düşünmedin mi!" Haha! Kendimi dört duvar arasına kapatacakmışım. Ve bekleyecekmişim. Beklemek! –

GÜLLER ŞEHRİ

Beni kovdukları gündü
Sessizce yaban ellere gittiğim için
Bir kere daha çektim içime güllerin kokusunu
Tuhaf bir sıkıntıyla sıcak havada asılı duran.
Güneş parlak ve bembeyaz
Titrek sarayların üzerindeydi
Hava tuhaf, fırtınaya hazır –
Bulutlar batıda beklemekteydi

Bir şiir dizisinden: "Beyaz Günler" Sürekli şiir yazmak zorundayım. Bu aralar Babam oldukça ağır hasta. "Uykuya dalmak için" diyor Büyükannem. Ve teyzem: "Baban... Dün kritik bir gündü." Ve daha sonra: "Bugün daha iyi değil." Teselli etmiyorlar Sadece uyarıyorlar Kendimizi düşüncelere kaptırdığımızda kimseden bir fayda yok. Ne de olsa biz henüz çok

genciz. Öylece oturup düşünemem ben. Adımın kötüye çıkmasını tercih ederim. Genelde insanlar. Boş kafalılar.

DEMET

Hasta odasında karanfiller var.
Büyük bir demet.
Ama o küçük, karanfil
Yaprakları dökülüyor.
Odada dans ediyor yorgun
Güneş ışıkları
Ve karanfil yaprakları
Ölmek zorunda suskun.

Böyle küçük tatlı şeyler de olur, başka laf salatalarına boğmadan... Bu aralar böyle küçük şiirlere eğilimliyim. Bunlar zarif ve tatlı – yani bence.

VADİ

Titriyor işte leylak mavisi gece
Tarlalar susup hayallere dalmış gibi
Yıldızların altın ışıklı parlak ihtişamları
Halıdaki altınsı arabeskler taşıyor kenarlardan
Ve geniş, sessiz vadinin üzerinde...
Ses yok, hayat belirtisi yok
Ve tam üzerinde kurşuni
Bir ay duruyor ormanın üstünde.

Akşam büyükannem çok hoş şeyler anlattı. Bir sürü insan hakkında.

16 Salı

Yeni bir şey yok. Her zaman: Babanın durumu normal. Yani: kötü. Üzüntülü yüzler var. Akşam Gehweyer'de. "Ernte"nin Noel sayısı, ilk ve son sayfası basıldı. Hoş olacak.

Ortalık sessiz. Kimse Noel'in yaklaşmasına sevinmiyor. Yarın annem geliyor

17 Çarşamba

Öğleden sonra annemi istasyondan aldık. Çok heyecanlıydı annem. Parmakları yerinde duramıyor ve sürekli titriyor. Babamın durumu daha iyiymiş. – Akşam oldukça teselli buldum. Aile akşamdan kulak kesilmişti. Dün ve bugün *kötü* uyudum. Seviniyorum!

18 Perşembe

Akşam Gehweyer'de. Babamın durumu "*gerçekten* normale döndü." Bu harika. – Noel gelip geçebilir. Sevinç ve korku!

19 Cuma

Babamın durumunda ciddi düzelme var. Harika! Akşam Reitter'larda. Başka bir yenilik yok. Hava oldukça soğuk.

20 Cumartesi

Öğleden sonra Gehweyer'de. Şehirde. "Ernte"nin 5. sayısı hakkında bir sürü şey konuştuk. Akşam teyzem geldi. Babam hep iyi.

21 Pazar

Öğleden önce kilisede. Öğleden sonra Enderlin'i çağırdım. Onunla ve Albrecht'le birlikte eve geldik. Satranç. Albrecht fena oynamıyor. Sonra gitti. Gehweyer'den bir tablo alıp geldik. *Son derece* güzel sohbet ettik. Neredeyse kalpten. Akşam teksir işini yaptık. Sonra Enderlin gitti. Ve beklenmedik bir anda annem geldi.

Aile masaya toplanmıştı. Reitter'in büyükannesi. Kulak kesildik. Ne büyük bir mutluluk! Babam iyi.

22 Pazartesi

Daha bugünden ev ödevlerini yapmayı bıraktım. Herhalde! Schipfel'e aktarıldı. – Hım! Hartmann'ı seviyorum! Çok. Enderlin'i daha fazla.

23 Salı

Saat onda bitti. Karneler dağıtıldı. –Fransızca 2-3, Latince 1-2, Almanca 2-3, İngilizce 3, Matematik 2-3, Din Dersi 2, Resim 2-3, neden. Memnunum. Roos harikaydı! – Ardından Enderlin içten tokalaşmayla veda etti. Neşeyle eve döndük. Mädi (Hartmann) beden eğitiminden 4 almış. Hım! – Sonra Gehweyer'e, daha önce "Maria" I. Bölüm. Çok soğuk! Öğleden sonra kitap alıp okudum! Sonra yürüyüşe çıktım.

24 Çarşamba

Öğleden önce uzun uzun uyudum. Geceleri oldukça güzel. Sonra Gehweyer'e gittim. Öğleden sonra annem geldi. Akşam teyzeme gittik. Orada Noel hediyelerimizi aldık. Fritz iğrenç bir şekilde keman çaldı. Hediye olarak bir bıçak veril-

di bana. Sonra eve döndük. Orada da Dehmel'in "Aber die Liebe"si hediye edildi. Oturma odasına geldiğimizde; büyük sürpriz: Bir bilardo masası. Ne büyük bir mutluluk. O kadar şükran doluyum ki. Baba çıkmak konusunda hâlâ yakınıyor. Bilardo masası için bir sandık yapmış. "Tırnaklarının onu ne kadar zorladığı ve acı verdiği çok net görülebiliyordu," dedi Marie. Güzel bir Noel geçirmemiz onun son dileğiydi! – Ve bu güzel bir Noel *oldu*. – Sadece babam eksikti. Annem çalışarak kendini harap ediyor. Tanrı bize yardım etsin!

25 Perşembe

Noel! Öğleden önce Münih'e, babamın yanına gittik. Babam kahverengi bir ceketle kanepede oturuyordu. Oldukça güçsüz görünüyordu. Başını ellerine dayamıştı. İçeri girdiğimizi anlayınca başını kaldırdı: Eh artık! Gözlerimin içine baktığında onunkilerde yaş olduğunu gördüm. "Ee, nasılsınız bakalım?" "Biz iyiyiz baba! Çok iyiyiz." Yarım saat içerde kaldık. Sonra babam bir saat kadar uyudu. Bu arada bize Renate hemşire, çok iyi bir kadın, "hem de nasıl!" binayı gezdirdi. Harika bir şekilde pratik düzenlenmiş! –

Üç Balad

ÇOCUK

Vogt von Tied vahşi bir beydi.
Bir keresinde bir çocuğu ezmişti atla
Sadece yaya yolunu görmemişti.

Vogt etrafına bakmıyordu. Köpeğine ıslık çalıyordu sadece:
"Yabani otlar ve köylüler her zaman sağlıklıdır!"
Çocuktan kan boşalıyordu bu arada.

Bir köylü buldu çocuğu o akşam
Ölüyü kollarında taşıdı koşarak.
Ve merhametinden ağladı.

Vogt geç vakit eve döndüğünde
Ölünün başında bekleyen karısını gördü
Oğlu kollarında ölmüştü.

BIÇAK DENEYİ

Sadık uşak tutuyor uslu ve sadık
Yeni bir bıçağı uzun ve parlak.
"Bu iyi mi?" diye sordu Bey alayla
"Dene onu kendi vücudunda, oğlum!"
Uşak derin bir yarık açtı:
"Bıçak, beyim, iyi ve keskin!"
"İyi mi?" diye sordu Bey ikinci kez.
"Dene onu kendi vücudunda, çeliği!"
O zaman sapladı uşak hançeri ona
Ve vahşice gülümsedi ve mırıldandı boğuk boğuk:
"Beyim, hiç daha iyi olmamıştı
Kendiniz bir deneyin yeter, bıçağı."

BABALAR

Kral öldürdü sarhoş olarak şaraptan
Genç güzel oğlunu.
Titreyerek kanamasını istemişti görmek.

Ama üç gün sonra patlak verdi
Kralın oğlu sarayda öldürülmüştü.
O zaman ağladı kral üç gün üç gece.

Üç gün geçti ve bir de gece
O zaman katili buldular birden:
Bu oğlanın öz babasıydı zaten.

Şaşkın konuştu kral: Çözün ellerindeki bağı!
Serbest bırakın! Yaptığında haklıydı.
O zaman gözlerini yere indirdi.

Sonra tekrar babamın yanına girdik. Çay içtik. Hep birlikte. Küçük çam ağacının ışıkları yanıyordu. Çok güzeldi!
– – – Ne büyük bir mutluluk – – –

ŞÜKÜR

Tanrım, sana şükürler olsun!
Bunu acıyla haykırıyorum
Ve göğsüm sevgiden şişiyor

Tanrım, şükür sana!

Akşam neşe içinde annemle istasyona gittik. Annem çok iyi görünüyor, gerçekten, hayat dolu! Gücünün çok ama çok üstünde şeyler yaptı. Şükürler, şükürler olsun ona! O doğuştan bir anne! – – –

[Günlük Notları 1916]

19. 10. 16

İnsan eğer üç yıl yalnız kalmışsa kendi sesinden korkmaya başlar; ama sonra iyi bir dinleyici bulabilirse ölçüsüzce konuşkan olur. İnsan yalnızsa güçlü olur ve insanlarla en iyi ilişki biçimi şudur: Mümkün olduğunca uzak. – Eğer insan beş yıl yalnız kalmışsa artık bir daha konuşamaz olur ve hastalanır. Benim yalnızlığım şu anda dört yıla yaklaşıyor.

Sürekli fırtına esiyor. Dün ve önceki gün. Odamda oturuyorum. Kalp kramplarım yüzünden diyor doktor, yataktan çıkmamalıyım. Yatağa girmiyorum. İnsan esas orada hasta olur. Sürekli yazı masasının başındayım, sabah, öğle, akşam, oda sürekli yarı karanlık, sürekli rüzgar esiyor ve günün ilerleyişini izliyorum, çıplak bulvar ağaçlarının fırtınayla girdikleri mücadeleyi görüyorum. Bütün gece de neredeyse uyumuyorum, dışarı bakıyorum, karanlıkla dopdoluyum; ama hiç çalışamıyorum. Hiçbir şeyin üzerinde çalışamıyorum; ama bazen Gartenstrasse'de oturan kızı düşünüyorum, kızın esas itibarıyle sessiz gözleri var, gözler güzel ve zeki ve onlarda ben bir kaplanım. Hastalandığımdan beri onu göremiyorum. Çok yazık.

20. 10. 16

İncil'i okuyorum. Yüksek sesle okuyorum, bölüm bölüm, ama ara vermeden: Eyüb ve Krallar. Benzersiz güzellikte, ama kızgın bir kitap. O kadar kızgın ki okuyan kişi de bizzat kızgın ve sert biri oluyor ve hayatın adaletsiz değil, bilakis adaletli olduğunu düşünüyor ve bunun hoş olmak bir yana korkunç bir şey olduğunu hissediyor. Bence Davut Bathseba'nın

oğlunu kendisi öldürüyor, ama o bunu Tanrı'nın yaptığını söylüyor (ama Tanrı Davut'un günahlarını ne yapsın?), çünkü Davut Tanrı'dan korkuyor ve halkı sakinleştirmek istiyor. Buna inanmak kötücül bir şey belki ama İncil de buna inanıyordur, içi birçok hileyle dolu, hem de nasıl.

Bugün erkenden gerçekten de Kreuzstrasse'ye gittim. Yağmur yağıyordu ve hâlâ rüzgar esiyordu ve kalbim de oldukça asiydi. Ama benim o küçük Ostheimer'liyi görmem gerekiyor ya da o sessiz gözleri, zira benim yine bütün gün ve bütün gece düşünebileceğim bir şeye ihtiyacım vardı. Ama ya okula gelmedi ya da geldi ve gitti. Buna çok sinirlendim ve mümkün olduğunca hızlı bir şekilde geri döndüm (yani sürünerek, kalp sorunları yüzünden) kı oradakiler bir şey fark etmesin. Şöyle düşünüyorum: İnsan belki onunla çıkabilir ve hiçbir şey konuşmak zorunda kalmayabilir. Ama bunu arkadaşlarıyla yapamaz insan. Belki o da iyi biridir, iyi bir gülümsemesi var, özellikle de çocukları gördüğünde. Onunla çocuklar hakkında konuşmak istiyorum. Onlar hakkında az çok bir şeyler biliyorum, zira onları seviyorum ve onlara bir şeyler anlatmaktan hoşlanıyorum. Sıkılıp buraya, benim yanıma çıkarlar Annem gürültüden ve pislikten şikayet edip duruyor ama ben her zaman onlardan tekrar gelmelerini rica ediyorum ve öyle görünüyor ki onlar da buraya gelmekten hoşlanıyor Küçük Ostheimer'li öğretmen olacak, galiba, ama onlara karşı gerektiği kadar derin bir saygı var mı içinde? Ben kötüyüm ve ben metruk otellerde yedim içtim, sokak arabalarında ve askerlerle birlikte ve küstah şarkılar biliyorum ve bütün insanları bir parça hor görüyorum, çünkü bozulduklarını düşünüyorum

–ama çocukları hor görmüyorum. Onlar en büyük ciddiyete ve masumiyete sahipler. Küçük Ostheimer'linin yüzünde hem çocuksu hem de anaç bir ifade var, bu güzel bir şey. O da basit biri ve diğerleri gibi sığ görünmüyor Onunla konuşmayı çok isterdim, başka bir şey değil. Onda olağanüstü temiz bir şey var.

21. 10

Ara sıra Spinoza okuyorum. Nietzsche'den hiç hoşlanmıyorum. Onun doğa hakkında söyledikleri güzel. –Ama içimde gerçekliğe karşı öyle büyük bir açlık var ki. Iki haftadır burada hapisim. Hattâ okulu bile özler oldum. Ve çalışmaya devam etmek istiyorum, kafamla ve bileğimle ve zengin olmak istiyorum, insanları etkilemek istiyorum, onlarla satranç oynamak istiyorum. Yazmayı becerebiliyorum ben, tiyatro eserleri yazabiliyorum, Hebbel'den daha iyilerini, Wedekind'den daha şiddetlisini. Ben tembelim. Ünlü olmak benim yapabileceğim bir şey değil. Eğer olursam Amerika'ya gideceğim ve kovboy olacağım, bütün gün ata bineceğim, gökyüzüne bakacağım, boğalarla konuşacağım ve gözüm çayırlarda olacak. Şimdi daha sağlıklı hale geliyorum. Fırtına hâlâ esiyor, ama asla pes etmiyorum. Kalbimi emrim altına aldım. Kalbimin etrafına ördüğüm kuşatmayı güçlendiriyorum. Yaşamak güzel.

22. 10

Hayır. Yaşamak anlamsız. Bu gece kalbime bir kramp girdi ki beni fena halde hayrete düşürdü, şeytan bu sefer birinci sınıf bir iş çıkardı. Bugün yine felsefe yapıyorum...

Ben şimdiden biraz bozulmuş durumdayım, vahşi ve sert ve iktidar hırsıyla doluyum. Eğer elimde sessiz biri olsaydı, iyi ve benimle bana karşı mücadele etmeye hazır biri, her şey yeniden yoluna girebilirdi. Eğer bir adam doğru yaşarsa bir fırtınanın içindeymişçesine yaşar, başı bulutların içinde, sallanan dizleriyle, karanlıkta, gülerek ve savaşarak, güçlü ve zayıf, sık sık muzaffer ve asla pes etmez bir şekilde. Ama onun kendisini yeryüzünde tutacak bir şeye ihtiyacı vardır, yorgun kafasını koyabileceği bir kucağa, yumuşak ellere, doğallığa, sevgiye, temizliğe. – Sürekli küçük Ostheimer'liyi düşünüyorum, çok sevimli bir hali vardı, çocukla konuşurken.

[Otobiyografik Notlar 1919'dan 1920'ye]

[1919]

Gölün üzerinden geçen hafif bir titreme yumuşak bir rüzgara dönüşüyor, defalarca ve en yüksekte. Hafif ve hızlı hızlı havayı kokluyor, ikiyüzüncü kurtuluşunda, ve en son belirgin bir şekilde gördüğü şey tavandı, solgun, nemli bir leke gibi görünüyordu, biraz bunaltıcı bir yüz gibi, neredeyse titrek, sanki terlemiş gibi, biraz konkav

Elbette hayatı sürekli aynı şekilde devam etmedi, bir müşkülpesent olmasına rağmen. Sürekli filmi düşünmüyordu ve vizyonları her zaman da kağıt paralarla ilgili değildi. Sadece bu vizyonlardı onun alışkanlığı. Aynı şekilde kızın adı da mütemadiyen Marie değildi, tam tersine adı hiç durmadan değişiyordu, ki bu da yeterince banal ve rahatsız ediciydi. Ne büyük bir saçmalıktı, her kıza farklı bir isim yapıştırmak! Acaba bütün gömleklerin adı farklı mıydı, bütün gömlekler aynıydı ve bunun sonucu olarak isimleri de aynıydı! Görüşler konusunda da durum bunun bir benzeriydi –bu arada, bölüm benzerlikler! İnsan neredeyse sütunlar halinde düşünebilirdi, bu kadar çok benzer şey vardı işte! –Acaba herhangi bir gazetecinin aklına her gün aynı gazeteyi basmak gelmiş midir? Ve kim bütün bu gazeteleri okuyabilir ve eleştirel bir sondaj yapabilirdi? Gündüzleri tıp okuyordu ve akşam Marie'ye öğretiyordu vesaire.

[1920]

İnsan toplumunun yararlı organlarından biri değilim ben, onaylanmayı düşününce uzayan, üzerine sürtüldükçe şehvete kapılan. Ama akıl hiçbirinde yok. İstedikleri tek şey insan toplumuna dahil olmak. Onları kesip atmak lazım.

Bardağı dibine kadar boşalttım. Yani baştan çıkarıldım.

Serbest irade – bu kapitalizmin bir icadı!

Bir oyunun elden geçirilip düzeltilmesi yanında devletin iflas etmesi tam bir gerdek gecesi sayılır!
Sen devletin iflası hakkında bir fikre sahipsin!
Ve sen gerdek gecesi hakkında bir fikre sahipsin!

Doktor çalışması:
Klasiklerimizin ışığında eleştiri.
Çağdaşların klasikler hakkındaki horgörücü (iyi) eleştirileri!

Her zaman çok yavaş yürürüm. Yanlış bir yönde ilerlemekte olduğumu biliyorum. Her yön yanlıştır. Hiç acelem yok.
İnsan salaksa yürümekten büyük zevk alır. Bu bana yürümemek zevk verene kadar zevk verir ancak. Sanki yumurtalara basa basa yürüyorum

Siyah otların arasına da uzanabilirim. Günün birinde sadece saçlarımı daha fazla uzatacağım ve sinek avlayacağım (sineklerde vakit öldürme yeteneği var!).

Tramvayda önümde bana sırtını dönmüş şişman bir kadın duruyordu. Ben oturuyordum ve kadının sık sık dizleri bükülüyordu, ve bu esnada ben yumuşak, çöpçatan kadifenin üstünden onun zayıf dizlerinin arka kısımlarını ve baldırlarının yönelimlerini ve bacaklarının birbirlerine karşı sınırlarını hissediyordum. Bütün bunları o kadar uzun süre hissettim ki, şehvetten kudurmaya başladım. Bu dolgun bacakları eğip bükmek lazımdı, öyle esnek ve örtülü göründükleri anda.

Acıdan ya da kaygıdan ellerini buran ya da feryat figan eden insanlar gördüğümde her seferinde o insanların durumlarının ciddiyetini bütün derinliğiyle kavrayamadıklarını düşünmüşümdür. Çünkü hiçbir şeyin işe yaramayacağını tümüyle unutmuşlardır, Tanrı tarafından terk edildiklerini ya da rencide edildiklerini, ayrıca bununla kalmayıp Tanrı diye bir şeyin de olmadığını ve bir adada tek başına yaşayan bir adamın ortalığı velveleye vermek için ancak deli olması gerektiğini henüz kavramamışlardır.

"Zerdüşt"ü okuyor. Heyecan içinde sadece bir bölümünü okuyor. Başkalarının kendi illüzyonlarını kırmasından korkuyordu. Zira o hâlâ içinde mevcut olan şüpheleri seviyordu. Eğer olay tamamen banal hale getirilmek istenmiyorsa onların ortadan kaldırılmaları gerekiyordu.

Kadın verem hastasıydı. O zaman aceleyle kırlara koştu ve baktı.

Bir çarşafa doldurdukları o şeyler kemikti. Adam onları örten toprağı çekip kopardı. Bu doğal olan şeye ne diye bakılsın ki?

KENDİM HAKKINDA BİR ŞEYLER

Bana kendim hakkında bir şeyler yazmamı söylediler, ama yapmıyorum. Zira benim hakkımda okuduklarınız sadece belli ölçülerde gerçeği yansıtıyor olsa bile benim ne tür yanılgılara kapılmış olduğumu görebileceksiniz, kendim hakkında yazacak olursam. Ama bunu sizden pek de beklemem, zira bunun için fazlasıyla aptalsınız, canlarım! Ama önemli bir adamın benim hakkımdaki *düşüncesini* duymak istiyorsanız, o zaman kendim hakkında harika bir düşüncem olduğunu size söylemem yeterli olacaktır. Ben de o Ispartalı oğlan kadar yaptım ne yaptımsa, ki ona karşı sadece ölüm adaletsiz davrandı.

MAXIME

Zor durumlarda bütün olasılıkları bir kağıda yazmak ve sonra oturup bir bir düşünmek. Başlangıçta, kabul edilebilirliklerini gösteren puanlarla birlikte. (Duygusal belirsizliklerle mücadele için öneriler.)

Deliler kendi kendine sorar. Neden dünya bizim için harika bir şey değil? Bense kendime şunu soruyorum: Neden insanlar böyle?

ANNEMİN ÖLÜMÜ

1 Mayıs'ta annem öldü. Bahar başkaldırdı. Gökyüzü utanmadan sırıtıyordu.

Biri kötü bir kişiyi görür ve şöyle der: Annem örneğin, hiçbir zaman, hayatının hiçbir anında, asla, bunun kadar sağlıklı olmadı. Bu da bunun bir parçası.

Kırk yıl ve benim eserim yüzyılın bitiş bölümü. Yıkılanlara karşı sevgi duyuyorum ve yıkılışlarını arzuluyorum.

Dil eylemleri yargılamak için vardır. Bu onun tek rolüdür. Ama bunu bir kere bile yerine getirmemiştir.

KÜÇÜK METOTLAR

Değerler soruluyor. Değerlere önem veririm, babamdan kalan bir miras bu bana. Ama değer kavramına tamamen yüz çevrilebileceğine dair hislerim de var. (Baal).

ANNEM

Ben onu kendi tarzımca seviyordum, o kendi tarzınca sevilmek istiyordu.

Yine keyfim yerinde, zira iyi olana bir şey olamayacağını bir kere daha gördüm. O öder. Bu bu kadar basit. Ondan en olmayacak bedelleri isterler, ama iyi adam onların yüzüne güler ve öder, bedelleri ve kötüleri ve onların yıkımlarını ve acılı cehennem yolculuklarını. Kötü bir insanla kavga etmek? Hem de nasıl! Tanrı onu alçak yarattı, ondan bir an önce kurtulmanın yolunu bulmak gerekir, hiçbir bedel bunun için çok olamaz.

Çok dikkatli olmak gerekir. Tanrı kötü adamın iyinin lokmasını elinden almasına kızmaz, lokmayı almasına değil, hayır, alçakgönüllülüğü almasına kızar, evet, bunu yapar. Size şu kadarını söyleyeyim ki, biri elinden lokmasını aldığında kibirlenmemek için iyi olan kendini güçlükle tutar. Bu öyle kibirlendirir ki insanı.

Kendi düşünceleri yiyip bitiriyor onu, bitler gibi.[28]

20 günah dağıtıldı, ama *bir* günah dağıtılmadı, ki o da 21 günahtı. Evine git, evini süsle, He[29] diyorum: her şey yolundaydı, ama güneşin altında çıldırdı. Bana dedi ki: "Sen bir fahişenin sahip olduğu her şeye sahipsin, sadece bedenine değil!" Hepsi buydu, her zaman olduğu gibi, ve sadece, her za-

man kötü olurdu, bir kere geliverdi, bunun için gırtlakta hazır çığlık yoktur ve gözyaşı da yoktur, geçip gittikten sonra.

Hiç kimse sınırın nerede olduğunu söylemedi, yirmi kırk gibi değil midir? Ama sana şunu söyleyeyim: Tanrı hep 'daima'yı bekledi.

Ama birden bütün köpekler ulumayı kesti: Yaprakları hışırdata hışırdata geliyor Bertie[30] salıncak gemiden.

Sadece 22 yaşında biri olarak kabul edilmem, Lech nehri kenarında küçük bir şehir olan Augsburg'da büyümem ve dünyadan çok az şey görmüş olmama rağmen, bu ağaçlı şehrin ve diğer şehirlerin etrafındaki çayırlar dışında, dünyayı tümüyle bana teslim edilmiş olarak görme arzumu fazla uzun kontrol edemeyeceğim. Her şeyin *bana* uzatılmasını istiyorum, örneğin hayvanlara karşı şiddetin, ve bu talebimi şu şekilde temellendiriyorum: zira ben *bir* kereliğine mevcudum.

1920

Haziran Ortası - Eylül Sonu

15 Salı

Çevremde yaprak kımıldamıyor: artık yelkenleri toplayabilirim. Ama kendimle uğraşmaya değmez. Dışım ağrıyor ve kötü bir parça yapıyorum[31] (4 kez!) – ve Bi[32] hakkında sıkıntılı korku ve annem hakkında yavaş yavaş ortaya çıkan düşünceler.

16 Çarşamba

Zeiß[33] Baal'ı sahnelemek istemiyor, güya bir skandal çıkmasından korkuyormuş. (Ama kapalı bir gösterim gerçekleştirebilir pekala!) Gutherz[34] beni çağırdı ve koridorda işimi bitirdi. Çok olduğu kabul edilebilir, ama ben de yoldan geçen biri değilim ki. Böylece kış aylarının sansasyonu başlamadan bitmiş oldu.

17 Perşembe

Cas bir kilise için taslaklar hazırlıyor, benim bir fikrimden yola çıkarak. Sunak görüntüsü: Melekler üzerinde sadece bir pantolon olan sefil görünümlü bir adamı gökyüzüne götürmektedir. Tavan resimleri (4-6)· Büyük insan sürüleri ışığa doğru uçuyorlar Cas'ın şu âna kadar yaptıkları mükemmel, bu aralar çok sevdiği Greco'nun stilinde. Sürekli Plutarch okuyor, "çünkü insan bir zarafet duygusu kazanıyor

18 Cuma

Bu Almanya beni ne kadar da sıkıyor! İyi ve orta dereceli

bir ülke, solgun renkleri ve düzlükleri güzel, ama içinde yaşayanlar! Köylünün bozulmuş, sefil olmuş hali, ama kabalığı fevkalade bir canavar doğurmuyor, bilakis sessiz bir hayvanlaşmaya dönüşüyor, şişman bir orta sınıf ve mat bir aydınlar zümresi. Geriye kalan: Amerika!

20 Pazar

Bi bir deri bir kemiğe döndü ve göğsüne bir şeyler saplanıyor. Dr. Renner sol üstte bir kütle buldu, ama Banholzer'ler[35] bunu pek önemsemiyor ve röntgen çekilmesini istemiyorlar, bunun yerine Bi'yi hava değişimine göndermek istiyorlar. Ne aile ama! Bir yıldır bütün Pazar günleri Bi'ye ait.

21 Pazartesi – 26 Cumartesı

Kanepede kaykılıp duruyorum ve gitarın tellerini çekiştiriyorum. Düşüncelerle dopdoluyum ama elim zayıf ve kimse beni yerimden koparıp alacak kadar güçlü değil. Bunun için Hedda'da çay içiyorum, o da sürekli bir yabancı gibi duruyor, aylardır bu böyle ve nerede bir delik varsa orada ortaya çıkan bir girdap gibi, boş bir nokta gibi. Bir keresinde Anni Bauer geldi, bir akşam, atölyeye,[36] fener ışığında içki içtik, ben kemanın tellerini tımbırdatıyordum, onu öptüm, iyice küstahlaştım artık, ama fakir bir genç kız gibi kokuyordu ve onu evine gönderdim. Ayrıca Go'dan[37] da korkuyorum. Kış aylarına göre daha çok ilham geliyor bu aralar. "Yüzler" isimli bir kitap yazabilirim ya da ilahi farslar (Greco tarzında) ya da Valentin[38] için bir fars (kaba), ama bunun yerine hiçbir şey yazmamayı sürdürüyorum. Hiçbir şey yazmak her zaman insanın yazabileceği en iyi şeydir Bu arada Plutarch'tan "Sul-

la"yı okuyorum ve Maurice Barrès'ten "Greco" üzerine bir kitap, kitap çok hoşuma gitti: Güçlü ve zarif. Bu beni çok etkiliyor, özellikle de "Maria Himmelfahrt" resmindeki (sol) melek; havalanırkenki ciddiyeti bir şeyler söylüyor ve harika bir güzellikte. Haftanın sonunda Else Lasker-Schüler'in okumasına gittim, iyi ve kötü şiirler, abartılı ve sağlıksız, ama bazıları olağanüstü. Kadın yaşlı ve takatten düşmüş, miskin ve antipatik. Ama sonra Hedda ile birlikte Englischer Garten'a[39] gittim ve bir sürü şey gördüm, ellerimde pullar oluştu ve ona bunları sevmediğimi söyledim, ama Bi ve George; zira bu aktif değil pasifmiş vs. Ayrıca sözlü bir operet tasarlıyorum, "Et sandalı" ve komedyen Karl Valentin hakkında bir yazı.

27 Pazar

Bazen çalışmalarımın belki de çok primitif ve eski moda oldukları duygusuna kapılıyorum; ya da hantal ve çok az cesur Yeni biçimler arayıp duruyorum ve duygumla deneyler yapıyorum. Ama sonra her seferinde sanatın özünün yalınlık, büyüklük ve duyumsama ve biçimin özünün de mesafe olduğu düşüncesine varıyorum. Bu eksik bir ifade, biliyorum.

Öğleden sonraları ve akşamları Otto'dayız, yabancı bir kız (Hilde Münch adında), Bi ve ben. Bi krep yapıyor ve kimonoyla fotoğraf çektiriyor Sonra kısa bir süre Domplatz'da bir yere oturuyoruz, Bi çok yorgun ve ateşi var Yolculuğunu pazartesiye, akciğeri hakkındaki sonuçları alıncaya kadar ertelemesi için neredeyse yalvarıyorum. Bunu yapmaya çalışacağına söz veriyor ve ayrılıyoruz

Yazları hiçbir zaman iyi çalışamıyorum. Deri koltuklarım yok ve de fazlasıyla pozitifim. Böylece ilk etaptaki olumsuz eğilim beni Galgei'ın[40] ve Hanne'nin[41] yazılması konusunda engelliyor. "Galgei"da Ligarch[42] ve onun tantanasının en önemli koz olduğu dönemlerde kendimi daha iyi hissediyordum.

28 Pazartesi ve 29 Salı

Cas, Hedda, Edith Blass ile birlikte Starnberg gölüne gittik (Pöcking). Bütün gün bottan suya atladık durduk. Hedda bir susamuru gibi yüzüyor. Cas göle baktıkça zevkten titriyor, onu ilk önce yağmur altında görmüş olmasına rağmen İkinci günün akşamında it gibi yorgun bir halde eve döndük, muazzam güneş yanıkları ve büyük bir neşe içinde. Su ve güneşle dolu olarak ve de bazı kokularla

30 Çarşamba

Öğleden sonra Augsburg'daydık, Bı yola çıkmak istediği için. Röntgen filmlerine bakıyorum. Gerçekten de akciğerde yolunda gitmeyen bir şey var. Şimdi de ateşi yüksek. Onun evde kalmasını sağlamayı başardım. Akşam yorgun argın döndük.

1 Perşembe

Yavaş yavaş yeniden "Galgei" üzerinde çalışmaya başladım. Aklımda bir sürü fikir var. İsa hakkında bir oyunla ilgili, Bi hakkında bir oyunla ilgili. Ayrıca bir sürü de bilgi[43] var elimde, içinde bütün (diğer) romanlar sayesinde gerçekleşmiş olan geleneğin ipinin çekilmesi yoluyla okuyanı kendine çekecek olan romanlar yazmaya yetecek kadar. Artık ölümün etkileyici bir sunumunu yapmak bile mümkün değil, çünkü bütün "ölüm biçimleri" sonuna kadar incelenmiş durumda ve insan yapsa yapsa ancak bunları ödünç alabilir. Eğer bir olay belli bir stilde sunulursa buradan okurun coşkusunu dengeleme görevi gören belli bir haleti ruhiye doğar; ve ondan sonra sunulan her şey (sadece) tek bir bakış açısından (görülmez ya da sunulmaz, ama aynı zamanda) meydana gelir ve yaşanır. Ama bu bilgiden fayda sağlayacak bir üslup olanağı nerededir? Örneğin ana kahramanın ölümünü yeni bir üslupla mı betimlemeli, mesela gazete jargonuyla? Bu fazlasıyla kötü olur... Bir şey daha var: Büyük bir fikre ulaşmak için üç yol vardır: 1. Basit, içsel yaşam ile dışsal rastlantıların ("Politika"nın) arasındaki çelişki ana çatışma haline getirilir. 2. Sadece içsel yaşam sunulur, bu yaşam kopuk ve yalnızdır, serttir, keyifsizdir, asidir ve aynı zamanda da tasvip edicidir. 3. İçsel yaşamın (ve büyük çatışmaların) olmadığı kanıtlanır ve dışsallık verilir. 1. Olanak, gazeteciliktir. Burada kişisel eğilimleri bastırmak zordur. Kahramanı talepkar olmayan bir şekilde sunmayı başarsak bile – yine de insanı, sadece ilişki-

lerin vs. aleyhine olarak sınırlandırılan, değeri aşırı abartılmış bir şey olarak gördüğümüz görüntüsünü ortadan kaldırmayız. Ama o ilişkilerini kendisi yaratır ya da tesadüfi bir ölüme kurban gider, diğerleri tarafından öldürülür. İkinci olanak ise en çetin cevizdir. Dış dünya tümüyle dışarıda bırakıldığından tepeden tırnağa çıplak çalışılıyor demektir, o zaman da muazzam organlara ya da insanüstü güçlere ihtiyacımız vardır! Buradaki en büyük tehlike dil tarafından kendini göstermektedir, yani rutinlerin etkisinden kurtulamamak ya da dilsel putlara tapma eylemini sürdürmek!

4 Pazar

Bi. Orkide bahçesi. Harika şeyler söylüyor: "Elbette yüzebiliyorum! Ama sadece iki kere. Sonra o kadar yoruluyorum ki ölecek gibi oluyorum."

Orge (Georg), boğuk, şeffaf, sınavlarına çalışıyor. Otto[44] Abs'ini yaptı, hiçbir şey yapmadan her şeyi yapıyor. Onun hayatı bir spor ve o kendini "oradan çekip çıkarmaktan" başka bir şey yapmıyor.

6 Salı

Sürekli olarak büyük sanatın hakiki özü konusunda fikirler doğup duruyor içimde. Bu konuda daha ileri safhaya geçmiştim oysa. Ama şimdi yeniden oraya geri dönüyorum. "Galgei"da ebedi ve yalın olanın aydınlatılması gerekiyor: Anno domini... vatandaş Joseph Galgei kötü insanların eline düşer, insanlar ona son derece berbat bir muamelede bulunurlar, elinden adını alırlar ve derisiz bir şekilde yere bırakırlar, ki böylece herkes derisine dikkat etsin!

Sık sık sinemaya gidiyorum. Özellikle de dedektif filmlerine. Bunlardaki jimnastik olayını seviyorum (sahip oldukları tek zarafet...) Akşam Edith Blass ile Englischer Garten'a gittik. Ihlamur kokuları arasında Saufereien 1919'u anlatıyorum. (Sol gözümle de sürekli olarak Galgei'ı görüyorum. O rengarenk, şişman yaratıklar çevresinden doğdu, tam orta yerinden, uzaklardan çağrılmışçasına, biraz duygusuz.) Feuchtwanger[45] gözlüğünü gözüne soktu ve karanlık odanın içinde kimonosu ve şişkin gözüyle öylece oturdu: Acı içindeki Makkabäer.[46] "Galgei"a gösterdiği özenli ilgi bana iyi geldi. Iyi ve güçlü bir insan, oldukça zeki ve seçkin biri.

7 Çarşamba

Bugünlerde yazdığım her şey kötü ve bilinen şeyler, fakirlere patates yani, yazmaktan başka hiçbir şey yapmıyorum oysa. Belki de asıl sorun budur. Günler sıcak ve güneşli, asfalt bana göre değil, kafamın arkasında sürekli bir baskı var. Bu arada bir sürü zaman geçiyor, bu geçen zamanları kullanmıyorum, bilakis onlar geçip gittiği için memnunum, güneş yanığından sonraki derinin soyulup atılması gibi. Her şeyde suç buluyorum, büyük pencerede bile, çok fazla ışığıyla gözlerimi kamaştırıyor ve gökyüzünün yanlış bir parçasını gösteriyor, üstelik de cam tarafından hafif bulanık bir şekilde. "Galgei" için bende eksik olan tek şey içtepi, kafamdaki şekliyle her şey yerli yerine oturmuş durumda. Şimdi asla yazamayabilirim, baş ağrısı giderek artıyor. Cehennemde korkunç şeyler olacağına inanmıyorum. Orada *hiçbir* şey olmayacak. *Sauve qui peut!**

---

*) (Fr.) Yapabilen kendini kurtarsın!

Keşke ressam olsaydım! Onlar kadın gibi: Her zaman yapabiliyorlar. Ve kendini işle cezalandırmak! Renklerin kokusu, materyalin direnci ve nesnelerin ebediyen kendilerini sunmaları kışkırtıcı ve doyurucu.

O kadar sessiz ki! Insan hayatın yalın ve büyük ritmiyle sakinleşebilse; patates tıkınarak, dans ederek, küçük, ahşap kaplı odacıklarda, havanın iyice genleşip yayıldığı hüzünlü günbatımlarını izleyerek, kendini hiçbir fark ve ustalık gözetmeksizin ebediyen aynı kalan çatışmalara kaptırarak. Insan bütün yaşamların tek biçimliliğine, bütün canlıların eski ihtiyaçlarına yeni biçimler verme konusundaki kör ve sessiz direncine lanet ediyor – çünkü kendisi fakir ve güçlü ihtiyaçlara sahip değil!

Akşam, bir yudum ateş suyu içer içmez diğer işleri yapmaya büyük bir heves duyuyorum, basit, karanlık hayatı şekillendirmeye; sert ve uşakça, gerçekçi ve acımasız, hayata *sevgiyle* katılmaya. Hâlâ "Galgei"ı ve "Sommersinfonie"yi[47] yazıp kurtulmam gerekiyor, ama sonra dışavurumculuk iflas edecek ve "dışavurum" çöpe atılacak! Bu hareket (küçük bir Alman) devrimiydi, ama biraz özgürlüğe izin verildiğinde özgür şeylerin olmadığı ortaya çıktı; insanın ne istediğini söyleme hakkı olduğuna inanıldığında bunlar aslında yeni tiranların istedikleri şeylerdi ve onların da söyleyecekleri hiçbir şey yoktu. Sözcükler ve el kol hareketleri açısından eski kuşaklara göre daha zengin olan bu gençler *jeunesse dorée*'nin[48] bütün oyunsu ciddiyetsizliğini gösterdiler, kötümserlikle, sorumluluk duygularının eksikliğiyle, cüretkarlıklarıyla ve özgürlük ile edimde bulunma güdüsünü birbirine karıştırdıkları iktidarsız güvenilmezlikleriyle bıkkınlıklarını gösterdiler

Gökyüzü hâlâ çok geniş, ama kargalar tepelerinde dönmeye başladı.

8 Perşembe

Van Gogh'un *Theo'ya Mektuplar*'ını dikkatle okuyorum. Bunlar sefaleti ve canla başla çalışmayı dile getiren sarsıcı belgeler Karnını doyurabilmek için resim yapıyor, ne kadar boyanın onu ne kadar aç bırakacağını hesaplıyor! Başarıya ulaşamıyor ve bir eşek gibi çalışıyor ve geleceği her zaman zaten karanlık olan geçmişten daha karanlık görüyor. Bunlardan insan çok şey öğrenebilir, sadece insani anlamda değil üstelik. Belki ben de böyle çalışsam bana iyi gelir, karanlık ve bir katır gibi, ilham perisine hiçbir önem vermeksizin ve etkili fikirler bulup çıkararak. Ama insan bunu sadece betimleme durumunda yapabilir, çok şey bilmeli, çok şey yaşamış olmalı ve bütün şeyler üzerinde "kullanabileceği" belli bir üsluba sahip olmalıdır. Her halükarda "ruha" bakan keskin bir gözü olmalıdır, üzümlere, zevkli aranjmanlara ve pürüzsüzlüğe. Sanat eseri ağır basar, karanlık yoğun kitle, hepsinin üzerine düşen sarsıcı ışık ve şeyleri oldukları gibi gösteren ve öyle seven insan kalbinin yiğitliği.

Öğleden sonra Edith Wiess ile birlikte Possenhofen'a gittik. Akşam yediye kadar çakan şimşekler. Kükürt ışığında yeşil çayırlar, lacivert renkli ağaçlar, yeryüzüne açılmış delikler gibi duran su birikintileri. Bir şekilde insan bu elektrik boşalımlarıyla elektriksel bir ilişki içinde, şimşekler insanı cesaretlendiriyor ve yüz derisini geriyor Böylece berraklık ortaya çıkıyor Şimşek çakmasını seviyorum.

9 Cuma

Johst'ta.[49] Kırışıklıklar içinde bir görüntüsü var. "König" oyunuyla Dresden'de büyük bir başarı kazanmıştı. "Oyunu beğendiniz mi?" O: "Evet. Harika yazılmış. Benim düşündüğümden çok farklı elbette. Tam tersi hattâ. *Gartenlaub*. Genç değil, aksine sarsıcı: pürüzsüz ve duygusal. Ama tam da bu yüzden bir başarı." Genç, ince dudaklı, soğukkanlı ve ironik bakışlı bey odada birkaç kez yer değiştirdi, Suhrkamp[50] Johst'un da dediği gibi: şiirsel alanda temizdir. "Ondan hoşlanmıyorlar."

11 Pazar

Bi daha iyi durumda. Orge iki hasta gibi öksürüyor, o küçük odasında adeta oradan oraya uçuyor, bir karnı ağrıyor, bir başı ve elleri her zaman fazla sıcak. Ama o büyük bir filozof. Evde ortalık sessiz. Sürekli mezarlığa gidiyorum ve orada olmak hoşuma gidiyor.

12 Pazartesi

"Elinde çok şey tutanlara, yük olsun o şeyler.
Ama azı vermeyenler var ya, onların elleri kurusun.

Benim Hedda ve Edith gibi kadınların anlattıklarını dinleyememem! Her şey yanlış, fazla süslü ve bir üsluptan yoksun, cümleler çıban ya da apse gibi, şişkin ve sağlıksız derecede renkli. Üstelik hiçbir şey de doğru değil ve ben yargılardan hoşlanmıyorum. Hayat ıtıraflarına karşı da bir isteksizliğim var, hikayelerden hoşlanmıyorum, korların üzerinde oturuyor gibi oluyorum: her şey yanlış! Buna karşın Bi'yı

zevkle dinliyorum: Onun nasıl biri olduğunu biliyorum ve o olaylara fazladan bir şey katmıyor.

15 Perşembe

Akşamları atölyede oturuyorum. İçeri bir parça güneş giriyor. Büyük pencerenin önünde beyaz bir perde dalgalanıyor ve onun da önünde kırmızı bir kandil. Üzerimde uzun kollu bir gömlek, başımda hasır şapka, kucağımda çay, doymuş vaziyette. "Baal"ın dizgisi bitti, artık basıma hazır[51], elim ayağım kesilmiş durumda. İnsani ilişkilerde küçük bir karışıklık var, eskisi kadar güçlü değilim, sular alçalmış durumda, ama şimdi, akşam, mutluyum. Belki sonbahar yine güçlü bir sanat yapabilirim.

Dün dört saat Feuchtwanger'deydim, bana İtalyan komedisini okudu. Hoşuma gitti, çünkü *o* hoşuma gidiyor, ayrıca oyun teknik olarak da yeterince ilginç ve güzel görüntülere sahip. Yine içinde bir sürü Brecht var.[52] Amerikalı kahraman Kragler,[53] bu kesin. Birinci perde bu adamın ortaya çıkması üzerine kurulmuş, aniden, şaşırtarak, herkes bir aradayken, işletmeci olmaksızın faturayı hazırlamışken, kapıda beliriveriyor ve sadece şöyle diyor: İyi akşamlar. (Adım Kragler.) Sonuç: Bir kadın yüzünden muazzam bir (teknik) eser meydana getirmiş ve canlı bir şekilde işe başlamış. Bu arada oyunda büyüklük ve önemlilik eksik. Esprisi var (ama fazla değil), tat (çok az), teknik (iyi değil, sadece kurnaz).

16 Cuma

Öğleden sonra Cas'la birlikte Possenhofen'da. Bir erkek arkadaşla gitmek bir kızla gitmekten daha iyi. Suya giriyoruz

(25° C) ormanda dolaşıyoruz ve sonra bota biniyoruz. Sonra bir kere daha yüzüyoruz ve bir bakıyoruz ki gece olmuş. İnsan sırt üstü yatınca yıldızlar da onunla birlikte ilerliyor, yukarıda, ve insanın içine akıyor. Gecen yatağa olgun bir meyve gibi düşüyor insan: Şehvetle.

18 Pazar

Cumartesi akşamı Lech kanalında. Lattich'lerın arasında ateşböcekleri, sudan çıkarken burun buruna geldiğiniz otların arasında. Pazar öğleden sonra yine oraya gittık. Orge kanaldan aşağıya doğru gezintiye çıktı, Cas gri bir şemsiyenin altında resim yaptı, sonra da çay içmek üzere geri döndük, Bi'nin beraberimizde getirdiği. Gece Orchideengarten'da dondurma yedik, sonra bir mezmur ("Bılıyorum, kalbinizin durumu kötü") yaptık yolda, sonra Gabler'de yabanmersini şarabı içtik ve mezmurlar okuduk, sonra da Orge ile birlikte eve döndük.

19 Pazartesi 24 Cumartesi

Münih. Haftanın ortalarına doğru "Gemilerde Balad"ı yazdım, sonra da "Gece çalan Davullar" için 4 bir perde[54] yazdım, finalini. Cumartesi sabahı 4 perdeyi baştan sona elden geçirdim, bu sefer, şimdi bakınca esasında berbat etmiş olduğumu gördüğüm "Baal"dan çok farklı oldu. Fazla kuru oldu, akademikleşti, pürüzsüz, tıraşlanmış ve mayo giydirilmiş vs. gibi. Topraklı, tereddütsüz, küstah ve nahif olmak yerine! Artık yaptığım tek şey daha fazla ateşli pislik topaçları üretmek!

25 Pazar

Lech'de yüzdüm. Bi seyretti.

26 Pazartesi

Hamsun'un "Kraliçe Tamara"sı tuhaf bir kitap. Çocuklar için yazılmış gibi (bu en kötü şeylerin olduğu yerlerde daha da belirginleşiyor, mesela manastır hakkında konuşmak gibi olan yerlerde, konudan sapıldığında, bu harika bir afra tafra, tümüyle çocuksu!) ve içinde çocukları eğlendiren şeyler var. Ben Hamsun'un dibe çökmüş kahramanların hayatından çıkarılan bu müthiş potpurilerin ne kadar çocuksu olduğunu göstermek istediğini sanmıyorum, bir edimde bulunarak bir şey olmaya çalışmanın komik olduğu çıkmıyor anlatılanlardan, kastedilen bu değil, bu konuda başarısız olmuş Hamsun, bu sadelikte büyük bir güzellik olsa da, ama o harika kraliçe figürü dolu ve çocuksu, Şam çeliği gibi esnek, eğilip bükülebilir, kırılmaz, asil. Prens oldukça komik, her zaman elinde şapkayla durmak zorunda, çünkü o sadece prens giysisi aslında ve o bunu yapmak istemiyor Bu yüzden şapkayı başına geçiriyor, görüyor musunuz, ve birden, diyor, bir şey geliyor, bir şey oluyor, önemli bir şey, konuşulacak bir şey, o, yani kraliçe, dibe çökecek ya da alevler gibi yükselecek. Ama işte buna benzer bir şey olmuyor Prens şapkayı başına geçiriyor, kraliçe bunu onaylıyor, onu yumuşak kollarına alıyor, ve peki kim yatarken şapka takar ki? Sonra yeniden tümüyle prens kıyafeti haline gelmesine izin var. Hamsun'dan çok şey öğrenilebilir, şu anlarda, belirleyici olan şeyler.

27 Salı

Zarek'le Bazarek.[55] Sandığım kadar zeki biri değil, yaratıcılık konusunda tümüyle kalın kafalı. Ayrıca son derece katı bir üslubu var. Ben kendi şarkılarımı söylüyorum o bana "David"inden[56] söz ediyor (David Talut Önünde). Onun için çok acılı bir süreç olmuş, bunu bir entrikayla mümkün kılmış. Dedim ki, hemen ayaküstü, bunun entrikasız olması lazım. Ve sonra onsuz nasıl olduğunu gösterdim. Ağzını açtı. İçine bir şeyler girdi ve ağzını tekrar kapattı, âdemelması büzüldü ve yuttu. Şimdi hepsini yeni baştan yazmak için içinde bir istek olduğunu sanıyormuş. "Neyse," dedi.

Akşam Hedda ve ben sinemaya gittik. Deniz kenarında geçen sahneler. Neden korsan filmleri yok ki? Ben bir tane yazayım en iyisi. Tiyatro yoluyla yeni modaları (elbise vs.) insanlara sunmak lazım (ve moda evlerinin bunun için para ödemelerini sağlamak). Ve oyunları (kitapları?) gazete kağıdına basıp sağına soluna ilan almak lazım ki bu da biraz para getirsin. Almanya'ya adapte olmayı denemek gerekir!

28 Çarşamba

Talut-David sahnesi yazıldı.[57] İçinde iyi şeyler var. Entrika olmadan da oluyor işte. Talut potpurisini söylüyor ve yukarılara çıkıyor, aşağılara iniyor ve bütün bu dağ ve vadi yolculuğu sırasında David orada öylece oturuyor ve tırnaklarını kesiyor.

Dün "Dostluk Baladı"nı yaptım, iyi oldu. Onu sinema için yeniden çalışacağım.

30 Cuma

Öğleden önce Klabund'u[58] gördüm, kötü görünüyordu, Unold'un atölyesinde yaşıyordu, yanında son derece sarışın bir kız vardı: Onunla ülkeyi gezecekmiş. Öğleden sonra Feuchtwanger ve Zarek çay içmeye gelecekler.

"Talut ve David" adında bir oyun için ilk sahne yazıldı, onu boş kaldıkça, herhangi bir plan yapmadan yazacağım, içinde iyi bir malzeme işleniyor olmasına rağmen.

3 Salı

"Davullar"ın 3. perdesinin baş kısmını yeniden yazdım ve 4 perdenin ikinci finalini (*ad libitum*)* Artık tümüyle bitti ve, sanatın serin doruklarına ulaşmasa da, içindeki dürtü ve insaniliği göz önünde bulundurulursa, pek de kayıp bir çalışma olmadı. 4. perdeyi dört kez, 5. perdeyi üç kez yeniden yazdım. Şimdi elimde iki sonu var: komik ve trajik.

4 Çarşamba

Pazar akşamı temiz bir gömlek giymek istiyordum.[59] Bu Bi'yi Pazartesi sabahı[60] istasyona götürmek ve Hedda'ya aktarma yaparken bir selam vermek içindi. Sonra da Lech kenarına gidip kendi hakkımda düşünebilirdim. (Eskiden daha mutluydum, diyor Orge.) Ama Hedda trenden indi, çünkü akşam devam edebilirim, dedi, ki bu da deliceydi. Böylece burada kaldı, hiçbir zaman sabırlı olmayan yüzüme hiç bakmadı ve kaldı. Ben yanında temiz bir gömlekle bir yabancı olarak yürüdüm, derin bir hayal kırıklığı içindeydim. Yatakta tek başıma yatmak istiyordum, çaprazlamasına uzanmak, elime bir gazete ve bir ayna almak. Dün gitti. Onun şanssızlığı başarısız olduğunda çirkin görünmesi. Ayrıca gözyaşları da ona hiç yakışmıyor. Öyle çok yaşlı görünüyor. Bir harabeden su sızıyor. –Ama şimdi artık serbestim ve kendimi iyileştirebilirim.

*) (Lat.) Rastgele

Öğleden sonra Lud[61] ile birlikte Lech'e gittik, boşaltım noktasına kadar yürüdük ve deli gibi yüzdük ve sonra güneşin altına uzandık. Akşam eve dönerken yolda "Ekmek Üzerine Çocuk Şarkısı"nı ve bazı başka çocuk şarkılarını yapabildim. Bu iyi bir başlangıç.

5 Perşembe

Sıcak güneş ışığı depoluyorum. "Senfoni" ile ilgili aklıma bir şey geldi. ("Kırmızı yazda, terbiyesiz kelebekler...") Kırmızı, yakıcı görüntüler, çamur ve kalabalık, birbirine girmiş, küçük bir sahnede, sıcak ve küstah.

7 Cumartesi

Erkenden Cas'la birlikte Bi'nin bulunduğu Ziemetshausen'a gittik. Pek iyi görünmüyor, çok da fazla dolaşıyor, bir beden eğitimi öğretmeni kadınla beraber oturuyor, yapışkan bir yaratık ve onu da hep yanında sürüklüyor. Çalıların arasına uzandık, sessiz sinema oynuyoruz. Bi'nin nasıl oynadığını görmek güzel: tümüyle insani, tümüyle basit. Bir kraliçe, bu bir kraliçe, bir ürkmek, bu bir ürkmek ve Bi, bu Bi. Onun bir tarzı var, ama doğanın etkilerine hiçbir zaman ulaşamıyor. (Kuru otları işaret ettiğinde, iki eliyle birden, ve harika bir şekilde sesleniyor: Orada, bak, kelebek!" O doğayı taklit etmiyor: Oynuyor! (Lendecke tarzında bir film tasarlıyorum.)[62]

9 Salı - 15 Cumartesi

Cas ve Otto ile Württemberg'de. Ehingen'de Untermarchtal'da. Beuren'de. Möhringen'de. Perşembe günü Cas

ekipten ayrıldı ve eve yollandı. Her gün yüzüyoruz ve fazla yürümüyoruz. Papazlar bize ekmek ya da 5 Mark veriyor, köylüler elma suyu. Patatesleri çalıyoruz.

17 Salı

Shakespeare'den "Antonius ve Kleopatra"yı okudum, muhteşem bir oyun, beni derinden etkiledi. Olay ne kadar orta noktada görünürse taşıyıcılar da o oranda zengin ve güçlü gelişebiliyor. Yüzleri yok, sadece sesleri var, sürekli konuşmuyorlar, sadece cevap veriyorlar, olay üzerlerine lastik bir elbise gibi giydirilmemiş, tersine geniş, bol bir örtü gibi çevrelerine sarılmış. Olayın güçlü olduğu yerlerde bu adamlar perilere dönüşmek zorunda kalmıyor, *onları* yiyip karnını doyurması gerekmiyor insanın, daha oyunun kendisi de var Seyirci ile sahne arasındaki araç ise: görmeye duyulan özlem. Bir figür ne kadar belirginse, ayrıntıları netse seyircilerle arasındaki bağ o kadar zayıflıyor. Bu oyunu ve kahramanlarını seviyorum.

Akşam Hebbel'in şiirlerini karıştırdım. Aralarında muhteşem parçalar var (aptalca olanlan da!). Ne kadar derin bir duyumsama ve ne kadar saf ve gözüpek bir şiirsel irade! İçinde birçok Alman öğesi var (sonbahara dair, soğuk, derin ve sığ!).

18 Çarşamba

He'den bir mektup. Son seferinde ona pek iyi davranmamıştım, üzerimde temiz gömlek olduğu gün, daha önce de sık sık kötü davrandığım oldu, bana şeytani bir yük oluyor ve ben şeytana karşı savaşıyorum ve genellikle altına alıyo-

rum, ama işte şimdi kalkıyor yerden, beni parçalamak için, o güçlü eliyle. Onun için üzülüyorum, aya havlıyor, onun yakınmalarını duymuyorum, şu anda ben dünyanın öbür ucundayım, yanıma tercüman almayı unuttum, onun ise giderek sesi kısılıyor, ay parlamaya devam ediyor. İlk çayı yapışından bu yana iki yıl geçti, birçok arkadaşı vardı, çok acıları vardı; çekip gidebilirdi, her şeyini geride bırakıp, kendini yumruklarıyla, tekmeleriyle savunabilirdi, çok kaygılıydı, çok arzuluydu, ellerinde tırnakları vardı ve çekip gidebilirdi, gömleğini çıkarmadan da. Ama şimdi beni öldürüyor, beni kıyma yapmak istiyor. Kıymadan hoşlanmaz. Ve ben, onun yüzünden çok yorulan ben, benim yatağıma yatıp ağladığında (bunu duymaya dayanamıyorum, ağlama!), şimdi serin rüzgarı hissediyorum ve rüzgar esiyor, gemiyi ileriye doğru itiyor, ilerletmiyor, oturuyorum ve ona yazıyorum; çünkü zavallı, çünkü ben ona iyi davranmadım ve nihayet beni suçluyor ve ben kendimi savunuyorum, elimden geldiği sürece, ve düşünüyorum, neyden pişman olabilirim diye ve ona onun en iyi olduğu zamanlarda yaptığım gibi davranıyorum ve kendimi savunuyorum. Bu dündü ve mektup hemen akşam gitmişti ve bugün ikinci mektubu geldi, ikizi, kızgın kağıtçık. "Neden o zamanlar kendimi bir insandan çekip kurtaracak gücüm yoktu, beni sevmeyen ve üstüne üstlük kaba ve çiğ birinden?" Neden yoktu bu gücü? Neden sadece kağıtlara tükürüp küçük bir adayı bombalamaya yetti gücü? Bunu hak ettim, fırtınada büzülüyorum, küllü su beni iyice temizlesin, yalan söyledim, çekip koparın öyleyse dilimi! O ise kudurdu, duvarlara tırmandı (– göklere?), kıyılmış et köpeklere atıldı

Ben bir hıçten daha kötüyüm, keşke beni hiç görmeseydi,

parmaklarını ağzına sokuyor. Köpekler kıymanın başında birbirlerini parçalıyor...

Göklerin, benim yalan ve kibirden oluşan yığınlarım yüzünden beni cezalandırmak, terbiye etmek gibi bir görevi olabilir. Bi'nin masumiyeti konusunda en ufak bir kuşkum olduğunda bağırsaklarıma kramp giriyor ve ben Eyüp'ü kıskanıyorum, böylesine acı veriyor bana sivrisinekler. Ama He fırtına gibi esip dere tepe düz giderse, kabuğundan kandırılıp çıkarıldığı ve öylece bırakılıp gidildiği için, bir sığır tüccarı kadar soğuk davranıyorum. He sık sık uyuz bir at gibi davrandı, Orge'nin deyimiyle, ama ben çiğ davrandım, üstelik de bir boğa torbası kadar sert. Küreği kafama geçirmek lazım benim.

Cas'ın veremi var, artık sahra postasında yaşamadığı için olacak. Üç yıl askerlik yaptı, ama yaşlı bir adamdan elma suyu isteyemeyecek kadar korkak, ayrıca bunu itiraf edemeyecek kadar da korkak, o kadar yalancı ki, sanki biz doğru söyleyen çocukları dövmek için sopayı hazır tutuyoruz. Saatini kaybetti ve akabinde şöyle dedi: Ben derhal eve dönüyorum. Bir kahkaha patlattım ve dedim ki: Onu Arjantin'de kaybetmemiş olman iyi oldu gene de. O: İşte tam da orada hiçbir şey kaybetmiyor insanlar. Ben: Bu herkesin başına gelebilir, hattâ benim bile. O: Böyle bir adam Arjantin'e uymaz bu durumda. Sonra ben sustum. Otto ve ben hasır otlarının arasına yuvarlandık, gözlerimizden yaş geliyordu. Ya da küçük bir mezarlıktaki bir papaz kulübesinin önündeyiz. Biz akşam yemeği istiyoruz ve Cas bunun karşılığı olarak portre yapacak. Ben içeri girmeye yelteniyorum, o anda Cas şöyle diyor:

Bir de gece kalacak yer olması lazım. Yoksa hiç başlamam. O zaman ben: Öyleyse kendin gir, Cas! Ve o: Evet, neden olmasın?! Ve kapıya doğru yürüyor Sağlam bir şekilde yürüyor, sonra sağa doğru yalpalıyor ve bir boğa gibi kiliseye dalıyor. Ve orada sefaletten başka bir şey bulamadık. Vs. vs. Sonunda ondan bıkıyoruz, çünkü bize sürekli baskı yapıyor, ve şöyle diyoruz: Biz parayı saçıp savurmak istiyoruz, sonra birbirimizden ayrılmak ve eve dönmek için dilencilik etmek. O anda kaçıp gidiyor. Dilenerek elde ettiklerimizi yiyip içiyor, ama dilenmekten hiç hoşlanmıyor. Bunun için fazla ince. Bazen bir ibne gibi görünüyor

19 Perşembe

Bana sırtını döndü
Oradan büyük bir kurt çıktı
(Beni mutlu etmek istiyordu
Elimi sıkıca tutmak istiyordu...)
Ama o benim için sadece bir dehşetti..

George[63] eylülde sınava girecek. Sürekli o küçük odasında, sarı perdenin karşısında oturuyor, perde kapalı ve o belediye tüzüklerini karıştırıp duruyor. Öksürerek ve lanetler yağdırarak yatağında yatıyor Fannerl[64] gitti, şimdi memleketinde, George giderek daha iyi hale geliyor Fannerl onu biraz hırpalamıştı. George aylarca, onu kaybetmemek için, B.T'nin[65] alçaklıklarına katlanmak zorunda kaldı, dostça bir yüzle, ve şimdi intikam almak istiyor Eskiden hiçbir domuzun önünde eğilmezdi, yağı yüzünden, ve öldürmezdi, çün-

kü o aygır değildi. Ama şimdi dâhiyane bir mancınık yapmak ve o tarla faresini uzaktan haklamak istiyordu! Kimratshofen'de[66] Bi'ye kötü davranmıştı, benim Fannerl'e hiç davranmadığım kadar kötü, ve onun Bi'nin bunu asla unutmayacağını düşünmesi o kadar da kibirli bir tutum değil, Bi'nin Fannerl'in yanında ona selam vermediği olmamışsa da ve hattâ, bir keresinde gülümsese de. Ve genellikle George sekreter olmaktan başka hiçbir şey istemiyormuş gibi görünüyordu, sekreter olup Fannerl'i evine, eskiden hiçbir şey olmak istemediği yere götürmek istiyor gibiydi ve aslında böylesi daha iyiydi. Heilgei'in[67] çizdiği küçük yaratıkların koruyucusu ve papazı da oluyordu ve anlaşılan oradan ona bir zenci gibi küfrediyordu. (Ama düdükleme yok!)

20 Cuma

Bu arada bir kere oturup genç David'i yazabildim (David Kartallarla) ve bir hikayeyi, ilişki yok, efsanenin içinde can alıcı nokta yok, "fikir" yok, sadece genç David ve hayatından bir parça. Sonra bir yerine yüz yorum var ve benim hiçbir şeyi eğip bükmem gerekmiyor. Görüntülerin güçlü ve canlı olması durumunda akıl olmasa bile ruhun, benim herhangi bir şey yapmama gerek kalmadan onun içine gireceğinden eminim.

İlk sahneyi sonuna kadar yazdım ve ikincisine başladım. Bütünle ilgili olarak pek bir sahne panoraması yapmadım. Akşam groteske sapma tehlikesi baş gösterdi. Daha sıkı çalışmalıyım ve sadece zihnimi kullanmak yerine kıçımı sıkmalı ve kanımı vermeliyim.

Akşam Orge ile sinemada. Bir arabadaki dört tekerlek ho-

şuna gitti, onların o gidişleri, ya da: bir su akarken köşeyi dönerse... (Bir kere) monogramlar yapmak istiyor. Suluboya renkleriyle sesli harfler. Sessizler sadece doğrusal kullanılabilirmiş, bu çok açık. Fazla küçük olmayan şeyler yapmak istiyor, mesela: yağmurlu gün, ya da güvenmeyen adam. Bunlar küçük, güçlü anlara sahip dadaistçe şeyler. Büyük şeyler her zaman kuşkuludur. Duygusal açıdan onları bir bütün olarak kavramak imkansızdır. Büyük şeyler sezilmez. O, gözleri olan küçük cümleleri seviyor. Ve onlara bir şey saplarsanız, kanları akar Yüzünde güçlü kemikler var ve de solgun, alın dikkati çekecek kadar geniş, nerdeyse dehşet verici ve biraz yassılmış, içinde sert, kötücül bir şey var; dudakları güzel ve dolgun, haz düşkünü ve biraz da şehvetli, boyun kısa ve güçlü. Ruhani bir lider gibi görünüyor. Benim giderek kibirli hale geldiğimi söylüyor ve bu pek yanlış değildir, böyle bir şeyi hemen görür o. Ama benim bağırsaklarımı terz yüz etmem gerekiyor, derimi de. Beni görsünler, içimin nasıl olduğunu. Düşüncelerimi hâlâ tek başına kafam düşünüyor. Bunun için ellerimi de kullanmak zorundayım. Bir güvensizlik kokusu yayılıyor bundan, ama nahif olmaktan iyidir gene de. Ama kendimi iyileştireceğim.

21 Cumartesi

Hebbel'in günlüklerini okuyorum, bu her zaman insanı kapıp götüren bir okuma, fazla dekorasyon olsa ve duygular abartılı ifade edilse de. İçindeki görev duygusu midemi bulandırıyor, düzen de, muazzam bir kendini beğenmişliğe denk düşen bir şey bu: aslında Hebbel bir derleyici. Sınırlı bir teleolojisi var, bütün düşünme süreçlerinde, öyle görünü-

yor ki her yerde bir anlam keşfetmek için yanıp tutuşuyor, daha aptal olanların başka anlam göremedikleri yerlerde, ve bu işi oldukça ileriye götüren insanları daha da ileriye götürmeye sevk etmek pek mümkün değildir. Ama Hebbel'in sandığı gibi gerçekten bir anlamı olan fazla şey yoktur. Birçok şey sadece oradadır ve etkisi bu şekilde ya da bu kadar desteklenir ya da sekteye uğratılır. Bu insanlar arasındaki ilişkilere kadar girer. Skolastik bir diyalektik[68] yoluyla hemen her seferinde, her iki tarafın haklarını ve sorumluluklarını içeren son sınıra dayanmış bir formüle varıyor Hebbel. Ama sonra en yüksek zihinselliğin bu buz gibi soğuk ve sabit düzeyine atılması gereken muazzam bir adım bulunuyor – hakların ve sorumlulukların sona erdiği ve bireyin yapayalnız kalıp bütün dünyayı kapladığı ve ilişkilerin imkansız ve gereksiz hale geldiği bir yer. Hebbel'in izlediği yol bana giderek daha fazla bir çıkmaz sokakmış gibi gelmeye başladı. Kaderin büyük insanları yere yapıştırdığı hareketlerin muazzamlığı değildir bizi yakalayan, bilakis kaderinin bize gösterdiği sadece insanın kendisidir. Onun kaderi onun şansıdır. O halde büyük, ideal ilke oyunlarının yazılması şart değil, dünyanın işleyişini ve kaderin alışkanlıklarını gösteren oyunları kastediyorum, bunun yerine basit parçalar, insanların kaderlerini gösteren parçalar, oyunun kazancı olması gereken insanların. Örnek: Kendine has, belirli bir yapı tarafından enselerine kürek geçirilen herifler, bu değil bir oyunun göstermesi gereken şey. Tersine: Onların bu esnada nasıl davrandıkları, bu konuda ne söyledikleri ve yüzlerinde nasıl bir ifade olduğudur.

Akşam panayıra gittim ve sandala bindim. Bu bana tam bir tatmin sağladı. En güzel sporlardan biri, bununla insan

bir akşamı işe yarar bir şekilde geçirebilir, eve diğer zamanlarda olduğundan daha farklı gider, hiçbir şey yapmadığı ve hiçbir şey kazanmadığı bir sürü kayıp akşamlardan sonra eve gidişlerinden çok farklı.

22 Pazar

Öğleden sonra Bi buradaydı, çay yaptı, onu güzel odada, şezlongda içtik, küçük sehpalarda. Bu çok hoş bir şey, çay içmek duygulu bir spor. Bi'nin kesinlikle belli bir dikkati hak eden güzel, beyaz bacakları var Bu aralar ev kadını kendisi ve küçük erkek kardeşini yetiştirmek zorunda. Onu azarladığı zamanlar hemen arkasına dönüyor ve hızla oradan uzaklaşıyor, çünkü gülmesini tutamıyor.

Daha önce Rosmarie[69] ile gezintiye çıkmıştım, iyice söküldü, açılıp saçıldı, onu tümüyle terk ettim, Tanrı onu korusun! Hâlâ çocukça davranıyor, bebek gibi, çok gülüyor, üstelik de kaygı verici bir biçimde, onun gülüşü kan fışkırmasından daha az tedirgin edici değil.

Herman Hesse'den "Klingor'un Son Yazı"nı okuyorum. Çok hoş bir hikaye, içinde biraz Edschmidt[70] var, ama çok daha iyi. "Camenzind"e kesinlikle erişememiş gibi görünmesine rağmen, ki onu uzak bir anı gibi hatırlıyorum, rengarenk, buruklukla dolu kağıdıyla biraz serin bir şey olarak. İçinde giderek sadece kırmızı şarap içmeye başlayan biri var, harap olmuş, mevsimleri gözleyen, ayın doğmasını sağlayan biri, onun meşgalesi bu!

23 Pazartesi

"Gece Çalan Davullar"ı dikte ettim. Üçünü perde ayrıntı-

larına varıncaya kadar iyi. Dördüncüsü bir piç, bir döküntü, berbat bir bitki. Akşam sandala bindim. Kafatasımda David vardı.

24 Salı

Münih. Feuchtwanger[71] son sahneyi bırakmamı söylüyor, ama bütün olarak ("Baal") el yazmaları halinde çok daha iyi okunuyormuş. Bu doğru, benim de hoşuma gitmiyor pek. İnsana "fark etmez" olmalı! Onu bağırsaklarla yapmalı, kalple, kanla ve akciğerle ve akmaya bırakılmalı, tekmeyle! Kavisleri hiçe sayıyorum.

Fikirleri konusunda bir tramvay sürücüsünün hafızasına sahip olmaları gereken Goethe ya da Hebbel gibi olgunlaşmış bir felsefeye sahip olabileceğimi sanmıyorum hiçbir zaman. Düşüncelerimi sürekli unutuyorum, onları ezberlemek için canımı dişime takamıyorum. Şehirler, maceralar, yüzler de beynimin kıvrımlarına bir otun yaşamından daha hızlı bir şekilde gömülüp gidiyor. Yaşlanınca ne yapacağım, büyük bir kısmı yok olmuş geçmişimle ve kibirli sakatlıklardan başka bir şey olamayacak olan zedelenmiş fikirlerimle ne kadar da kaygı verici bir yaşlılık hayatım olacak!

Akşamları sürekli, tokmak darbeleriyle oluşan o zenci müziğini[72] insanın beynine çakan panayırda başıboş dolaşıyorum: Gece boyunca bunları derinizden söküp atamıyorsunuz! Biz Halleluja şarkıcıları[73] yapraklar arasında oynarken ay yavaş yavaş takatten kesiliyor, giderek daha sık yağmur yağıyor, kendimize yeni uğraşlar bulmak zorundayız. Halk şairli-

ği ve filmlerle ancak yarım ay daha su üstünde kalabiliriz ama sonra yeni bir uçuş başlamak zorunda; Ekim'de henüz bir kertenkele olarak yaprakların arasında sürünsek de, kışı siyah bir devasa kuş olarak Himalaya dağlarında geçirmeliyiz.

25 Çarşamba

Yağmur insanın kafasındaki en son fikirleri de yıkayıp atıyor. Düşünceler kirliliktir Bu yüzden kış aylarında iyice dibe çökerler Kağıt beni hiçbir zaman rahatsız etmiyor, tembelliğin kulesinde bir yarasa gibi sallanıyorum: baş aşağı vaziyette!

26 Perşembe

Bazı günler vardır, bunlar yuvadaki sıçan yavrularının kuyruğu gibi birbirlerinden ayrılamayacak halde birbirine girmiş bir sürü pazartesidir, sabah saat yedide. Her saat başı yeni bir Pazartesi başlar, sabah saat yedide. Pazartesinin bir sesi vardır: Bu çalar saatin patırtısıdır, bir tenekeye demir bilyeler döküldüğünde çıkan sese benzer, dişçi dişi oyarken çıkan sese. Böyle günlerde bu sesler süreklı insanın boğazındadır, ayrıca bir de vücudundan içeri yağmur yağar, deriden içeri geçer, o böyle boktan bir şeydir işte, geçirgendir, insan onun içine yatırılmıştır, ve en kötüsü de insan kaçacak delik bulamamasıdır, kaçacak delik gizlenmiştir, insanın diliyle onu arar durur, ama o bir dişin boşluğuna sığınmıştır ve küçük bir pis koku kaynağı haline gelmiştir. Böyle pazartesilerde epidermis kalın ve horul horuldur İnsan bütün bunları hissedebilseydi, kokusunu burnunda, tadını dilinde hissedebilseydi, yine de idare edebilirdi, bu konuda espriler bile yapabilirdi. Ama hiç-

bir şey kalınlaşmıyor, insan hissediyor bunu, dokunmak yerine, ve bu durumda da acı veriyor. Böyle günlerde kan insanın parmak uçlarına kadar ulaşmaz ve insan kendi dilini yemek ister· onu sadece yanında dolaştırıp durmak zorundadır. Böyle günlerde insan sanki birileri onun sularını boşaltmak istiyormuş gibidir Ama susuz yaşayamaz o. Tanrı onu sulandırmıştır, bu konuda yapılacak bir şey yoktur.

Akşam sevimli bir alacakaranlık öyküsü.

Rosl'u çağırmıştım. Yavaş yavaş yaklaştı, saat yedide, hava ancak yeni yeni aydınlanıyordu. Narin bir şekilde sarılıyor, derisi yok, ince, zarif alnı her zaman dikkat çekicidir. Pazar gününden daha iyi görünüyor. Birkenau'ya doğru yürüyoruz. Bir banka oturup ileri geri kayıyoruz, o solgun, çocuksu, iştah açıcı. Gökyüzü bulutlu, üzerimizden süzülüp geçiyor, ve çalıları hışırdatıp duruyor rüzgar: maalesef onların en alt yapraklarına bile ulaşıyor. Onun yumuşak yüzünü öpüyorum ara sıra ve birazcık mıncıklıyorum. Bunun dışında hayatın bütün alanlarında iyi bir tonda görünüyor ve saat dokuzda evde olmak zorunda. Ama içinde çok fazla cilve var ve o hiçbir zaman o kadar da çocuksu değil; Tanrıya şükür her zaman bir çocuk kafasına sahip!

Geceleri soğukkanlı bir hayvan gibi sık otların arasında sürünerek –bulutlar insanın neredeyse ensesine düşüyordu– yine "Galgei"a yaklaştım. Ligarch'ın şapkasını başına geçiren ve Galgei'ın şapkasını başından alan katı gereklilik, Sendeleyen ve bir kerelik olan, kötü olay akışı ve gece ışıkçığının etrafındaki büyük hayvanlar, bu çekiyor elbette, bir de edebi

fikirler hâlâ bakir kalsaydı, bu pis bekareti bozma işi halledildikten sonra bile!

Jugend[74] için baladlar yazmaya da başlıyorum. "Ağaç Köklerindeki Savaş" ve "Oyuncak Asker Goger Gog" Mandal Şarkıları'nın ilkindeki kinik tarzda da bir şeyler oldu, repertuvar iyice sıkıcılaştığı için ve her bir nakaratı o kadar emilip tüketildi ki, insan onları tekrar emmeye kalksa ancak kendi damağını emer. Yine seri şarkılarına karşı açlık hissediyorum, onlar soğuk, plastik ve azimli olmak zorunda ve sert kabuklu meyveler gibi önce onu ağzına atan izleyicinin birkaç dişini kırmalı.

George ve Buschiri[75] ve bir arkadaşları gezintiye çıktıklarında
Yüzgeçleri ceplerinde, dritte Sorte[76] ağızlarında
Sık sık yaşlı insanları açık kapılarda gördüler
Ve kör değildiler ve sağır değildiler ve tembel değildiler.
Bilakis bu ihtiyarlar konuşuyorlar
Buschiri hakkında elbise fırçası olarak
George'nin bilardo oyunu hakkında
Ve onların arkadaşları hakkında bir sürü şey!
George ve Buschiri ve bir arkadaşları çalılıklara girdiklerinde
Eli bir kızın içinde, ruhu ise sürgünde olmalı
Görüyorlar sık sık çalıların arkasında kaybolmuş, yaşlı bir çocuk
Elmalar yok, yapraklar yok, kuru dallar yok
Ve laflıyorlar yine de sabah
Buschiri'nin çocuk kaygısından

George'nin sırt ağrılarından
Ve arkadaşından – daha da fazla!
George ve Buschiri ve arkadaşları sarhoş olduklarında
Kucaklarlar birbirlerini, coşkuyla, hâlâ masanın altında.
Yıkanırlar sonra nehirde, kuruturlar kendilerini rüzgarda
En geç yatakta ayılmışlardır yeniden.
Ama ihtiyarlar sabırlıdır
Buschiri'nin ayyaş borçlarından değil
Ve değil, George başıboş dolaşıyor diye
Ve hiç değil: arkasından!
George ve Buschiri ve arkadaşları ihtiyarladığında günün birinde
Geçirir şapkayı bir çizmeli adam sadece şişmiş kafasına
Sağırdırlar içkili methiyelere, güzel elbiselere kör
Genç kız göğüslerine, geceye ve kadın saçına.
Ve duyulur dişsiz konuştukları:
Bilardo oyunu ve elbise fırçası
Borçlar, çocuklar ve sırt ağrısı
Tembellik ve birçok şey hakkında.

27 Cuma

Benim kendiliğinden gelişen eserlerim yapılmış olanlardan içlerindeki hayvani ciddiyetleriyle ayrılıyorlar. Yoksa içlerine fazla mizah katıyorum ve bu yüzden de insanlar fazla iyi niyetli oluyorlar: Onlara kötü bir şey emanet edemiyorum. Onları küçümsüyorum. Oyuna ve operete giden yol bu. İnsanların en yüksek anlamda komik olmalarının hiçbir önemi yok, ama ciddi, kudretli ya da itici ve yanına yaklaşılmaz iseler, o zaman komik yanları olabilir, ama bu durumda da

önemli olmak zorundadırlar! Ya da ortam, dil ve yazarın felsefesi de mizahi içeriğe sahip olmalıdır.

Kırklı yaşlarında kendisi için bir şey yapmak adına Güney Amerika'ya giden ve feleğin sillesini yemiş olan bir adamın alınyazısı beni oldukça meşgul ediyor: O bir adam. Sert ve kötü, kendi çıkarları için tepiniyor, aileden nefret ediyor ve onu kullanmaktan da geri durmuyor, can sıkıntılarına rağmen de tembel. Her şey "başlangıçta" gösterilecek, kalın bir parmakla, acımasız bir şekilde: Böyle bir adam işte o! Ama sonra tekerlerin altına yuvarlanıyor, yapış yapış, kapkara bir çamurun içine düşüyor, çamurlar ağzına tıkıştırılıyor, boğazından aşağı iniyor, sürünmeyi ve acı çekmeyi tanıyor ve ağzını kapatmasını –ama bütün bunlara rağmen gebermeye bırakılıyor, kimse dönüp bakmıyor bile. Onun güvenebileceği bir kadın anasının karnından doğmamış ve hattâ bir adam da doğmamış (kendisi dahil). Sonuçta kör olur, dizleri üstüne çöker, dizleri su toplar, kimse ona bakmaz, onun için bir fıçı içki vardır, elinden alınır, yeniden üretilir, ona şöyle söylenir: birisi gemiye bindirildi. Bir köpek gibi ulumaya başlar, bir daha tekmelenmeyecek, karanlıktaki bir köpek gibi. Bütün bunların anlamı, onun kendini tanıması ve kendine ait olanı bilmesi (acı veren ne varsa, ona aittir), sona doğru durum yine değişse de ve kendisi tarafından bile terk edildiği için yalnızlık içinde ölse de. Etraftaki herkese çağrıda bulunur: Küfretmeyi öğrenin, salaş gemici meyhanelerine gidin, ayaklarınız koşarak gitsın, her şeyi kağıda yazın, küfürleri ezberleyin, öyle kı deriniz yüzülse bile elinizde onlar kalsın, her şeyin adı kalsın elinızde ve yumruklarınız, gümbür gümbür davul çalmak için!

"Aa, şimdi tanıyorum kendimi, dışarı çık, Par Chem," şiddetli yağmur var, Tanrı tarafından kurulduğumu biliyorum, ve sonra arkasına yaslanıp uykuya dalabildi. (Ellerini öne doğru uzatır.) Müzik benim kanıma işlemiş, deniz aygırının homurtusu gibi, artık hiç kuşkum kalmadı. 10.000 tane Şeytan üzerimde davul çalıyor, daha az önce 9999 taneydiler, o zaman kuşkum vardı, şimdi artık memnunum. Etimin altında bir iskeletim var, buz gibi rüzgar estiğinde onu hissediyorum, rüzgar içime işleyince, onu hiçbir zaman fark etmedim, yüzümü ona dönüyorum şimdi, dışarı çık, Par Chem! Her şey taşların olduğu kadar sakin değil, ve ağaçlar hiçbir şeyi fark etmiyorlar, ve şimdi sen de gülüyorsundur herhalde. Ama bu beni neredeyse yerimden zıplatıyor, fırtınayı işte bu kadar çok hissediyorum, senin hissetmediğin şeyi, kalın derili devanası, yürü git, senin pis kokunun geldiği yöne doğru tükürüyorum, dolu midenle ve tembel baldırlarınla ve 700 enişinle, yeryüzünü yiyip bitiren ve hiçbir şey hissetmeyen eniklerinle! Tanrı'nın benim için böyle bir fırtınaya ihtiyacı var mı? Aa, bundan bir şey olduğumu fark ediyorum, küçük bir tohum, bir dümbelek, bir bit tozu! Her şey sessiz ve yoğun ve etrafımı saran hava tuzlu su gibi. Ben tuz taneciğiyim, bu da o havayı daha da acılaştırıyor. Çekin gidin!"

28 Cumartesi

Erkenden Steigenhaus'ta küçük bir traji-komedi. Kadınlar çığlık atıyor, bir köpek ağlıyor. Sonra babam pijamalar içinde ıslık çalıyor. Pencereye koşuyorum. İlk gördüğüm pencerelere dayanmış yüzler oluyor, vis-a-vis. İkincisi sokağın ortasındaki iki köpek, arka kısımları birbirlerine yapışık vaziyette: birbir-

lerinden ayrılmak istiyorlar, bunun için büyük gayret sarf ediyorlar, Ina'[78], çiftin kadın olanı ağlıyor. Bayan Marie'[79] heyecanlı bir şekilde babama bu konuda neden bir şey yapamayacağını anlatıyor, aşağıya inemeyeceğini, babam gürlüyor, hiç olmazsa çenesini tutmasını söylüyor ona. Bu arada on sekiz yaşındaki Peppi[80] aşağıya koştu ve köpeklerin kıçlarına vurmaya başladı, bu da sadece acı verdi. Burada sadece bir kova su işe yarar. Vurmak hiçbir işe yaramaz. Peppi suyu getirdi. Üzerinde kısa ve kırmızı bir etek var, zayıf ve gururlu bir duruşu var, kahramanca bir cesarete ve mizah yeteneğine sahip. Ina'nın yüzünde birden bir ifade belirdi, acı çeken, çaresiz, dehşetle yukarı bakıyordu, ona ne yaptıklarını bilmiyordu. Kendisi belirli bir süredir kızışmış durumdaydı ve bütün saldırıları erdemli bir şekilde geri püskürtmüştü. Su arka kısımlarına dökülür dökülmez sihirli bir şekilde kurtuluş gerçekleşti.

Bu hayvanın görevini yerine getirmek için duyduğu içgüdü ne kadar trajikomik, tecavüze rıza göstermesi, o bakire ağlayışları, bir yandan kıpırdamadan o büyük uzun tüylü siyah kurda kendini sunması!

Yüklemler konusunda zayıf olduğumu fark ediyorum. Ama drama yüklem üzerine kurulur Kendime bir kelime listesi hazırlıyorum, ve rulet masasında dönen bilyeye bakar gibi ona bakıyorum. Bu konuda kendimi geliştirmeliyim.

"Galgei"ın içine metafizik sokuşturmamalıyım: Bunun ondan sadece çıkarılması gerekir. Sadece, mahvettikleri (zorunluluktan dolayı) bir adamın hikayesi ve tek bir problem:

Adam buna ne kadar dayanabilir? Güçleri nelerdir, onu diğerlerinden farklı kılan şeyler nelerdir, boğazına sarılan şey nedir? Ayaklarını kesiyorlar, kafasına bir delik açıyorlar, ki yıldızlı gökyüzünün tamamı içeri bakabilsin; o hâlâ Galgei mı? Bu bir zevk için öldürme oyunu!

Akşam, Kirchhof'a doğru yürürken, "Sırlar Baladı"nı yazdım. Ve gece, sinemayla kayık arasında, annem hakkında olanı.

29 Pazar

Almanya'da savaşın kendisi değil, savaşın aleyhlerine gelişmesi bazı insanlara devlete karşı sorumluluğun ne demek olduğunu gösterdi. Şimdi eskisinden daha fazla şey istiyorlar devlet için. Bu esnada insanların katlandıkları en ağır şey aklın iktidarı. Büyük yankının baş döndürücü bir ifadesini yakalayabilmek için her şeylerini feda etmeye hazırlar, domuz mezbahalarında neşeyle ölmeye hazırlar, yeter ki büyük operanın "bir parçası" olabilsinler. Ama mantıklı hedefler için hiç kimse ölmek istemiyor ve bunun için kılıç şaklatmak da ölüm ihtimali tarafından engelleniyor, zira onlara en mantıklısı yaşamakmış gibi geliyor, ve insan "hiçbir şey" için ölemez, ama bir şey için de ölemez, zira insan öldükten sonra bu yine hiçbir şey haline gelir ve insan vazgeçmenin büyük şehveti uğruna telef olmuş olur. Rasyonalizmin zafer dönemlerinde uluslar üyelerinden hayatlarını istemeye utanmıyorlar.

Edebiyat üzerine:

Mastürbasyon halledildi. Parisliyle[61] düdüklemek halledildi.

Ama bu insanlar Parisliyle mastürbasyon yapıyor.

Öğleden sonra Bi buradaydı, Otto ve Hartmann, Tavuk Biribinki.[62] Bize Schafkopf oynamayı öğretti, biz de kartlar elimizde epeyce ter döktük, Bi çay yaptı, Otto espriler. Akşam birinci katın odalarında Orge ile bilardo oynadım, babam her zamanki gibi balık tutmaya gitmiş olduğu için. Gece dokuz buçuktan itibaren Theatercafe'de[63] Dr. Brüstle[64] ile görüştüm, Yahudi bir kıza âşık olduğu için Yahudi kızları hakkında konuşup durdu. Geçenlerde Yahudiler hakkında bambaşka şeyler söylüyordu, ama görüşme görüşmedir.

30 Pazartesi

"Ballade von den Mitmenschen" tasarlandı. Bilardo. (Bir zamanlar babamdan Noel hediyesi olarak aldığımız küçük bir bilardo masası, oyuklarında sürekli toz birikiyor, bunu unutmuştuk, şimdi yeniden hayata döndü, tozlarını tükürdü ve çarpık bacakları üzerinde doğrularak silkindi.)

Bir roman yazmak için henüz fazla hamım. Bunun için her şeyden önce kuyruksokumunun olgunlaşması gerekir: Bir oturma derisi oluşmalı. Ve sonra her anlamda muazzam yiyip yutma törenleri gerçekleştirilmeli, gözler, parmaklar, burun yenilip bitirilmelidir. Ana dayanak noktaları olayları ve durumları, onların özünü çıkaracak şekilde basitçe betimlemek, nesneden keyif duymaktır (sorunsal olanlardan değil!). Bu, sabırsız yemek düşkünleri ve macera severler için değildir

Sabah erkenden Bi Kimrathofen'e gitti.

31 Salı

Tam şu anda içimde bir şey var. Dopdoluyum. Lautenbibel'i bir kenara atmalıyım belki, gazete kağıdına büyük harflerle basılmış, lekeli kağıtlara basılmış, bunlar üç dört yıl sonra çözülür, ciltler dışkıya dönüşür, tümüyle yenilip yutulduktan sonra. İçinde tuhaf şeyler var, mesela: "Ötker'in kabartma tozunu yiyin!" ya da: "Come to Jesus now!" ya da "Brecht'in kafiyeleri en iyileridir!" Ama bütün bunlar un ufak oluyor, ünü küçük olabilir, hayatı belki daha küçüktür, ciltler halinde mitoloji kalır geriye: Bunlar mistik dokümanlar! Şimdiden bir şiir: "Zenciler ilahiler, Himalayalar'ın tepesinde"![85]

Hedda sakinleşmiş mektuplar yazıyor, isyan katılımcı eksikliği nedeniyle baskıcı tarafından daha doğmadan bastırılmış. Hedda yıkılmış durumda, o evlilik hayalı kuruyor, ben ilişkimizi evlilikle macera arası bir şey olarak adlandırdım, yani tam bir uzlaşmalı doğum. O birinin "bir şeyi olmak" istiyor, atalarının resim galerisinde yerini almak istiyor, Rastatt'lı Yahudi kadın,[86] şarkı tutturmuş: Küçücük bir kulübenin içi [87] Ayaklanmayı yarıda kesti, şu andan itibaren yeniden sakin olmaya ve ev işkenceleriyle uğraşmaya ikna etmiş kendini.

Paul Wiegler'in "Figuren" kitabını okuyorum, nüanslarla ve bol malzemeyle dolu harika bir kitap. İçinde renkler ve sözcükler avlıyor, orada sürüler halinde dolaşıyorlar. Yeniden mezmurlar yazmalıyım. Kafiye bulmak insanı o kadar oyalıyor ki. Her şeyi de gitarla söylemek gerekmiyor!

Odama üzerinde sözler bulunan pankartlar asmak istiyorum, duvarlar bir sürü kağıt olsun, kısmen terbiyesizce şey-

ler, insan onların altında rahat oturur ve artık hiç kimseyi içeri davet edemez. Eğer yatağa uzanmış ve ümitsizliğe kapılmışsan bu parlak bilgece sözler seni teselli eder ve varoluşun banalliğine kızarsın.

Gece "Sarhoş orman bir ılahi söylüyor"u bitirdim, son bir kıta. Bu iyi bir iş. Mantıklı olanı Şeytana havale ediyorum! Sözcüklerin kendi ruhları var Pisboğaz, kibirli, zeki, ensesi kalın ve sıradan. Onların "kurtuluşunu" sağlamak için bir Heilsarmee kurmak lazım, öyle harap durumdalar ki. Onları tek tek dine döndürmek lazım, bütün halkın önünde ve maiyetine alıp bütün halka göstermek lazım. Onları kibirli hale getirmeye gerek yok. Bu sonun başlangıcıdır, bir kere olmuştu, onlara sorumluluk vermek ve omuzlarına bir sürü yük yüklemek lazım, o zaman dört ayaklarını tekrar hatırlıyorlar ve canlanıyorlar. Onlar hayatın üretildiği yatakların etrafındaki İspanyol duvarı değiller. Bunlar fikirlerin uşağı değil, bilakis onların sevgilileri, ironik sevgilileri. Kibirli olanlar sadece organizatörlerdir. Bazılarını kurşunlamak lazım, havaya uçurmak, yere sermek lazım, konuldukları yerde: özellikle de farklı dinden biriyle evlenenleri ya da kötü bir toplum içinde yaşayanları ya da gömülmeyi reddedenleri, izdiham yarattıkları sürece. Gelsin mahkemeler bu sözcükler için!

Bilardo. "*Berliner Tageblatt*" [88] son iki hafta, Wiegler, orospu Ina'yla mücadele, akşam Orge ile yürüyüş. Herif Katolikliği seviyor Ama kilise kitleler için bir sirktir, dışında pankartlar asılı olan, üzerlerinde içerde olmayan şeyler bulunan. (Panayırlarda olduğu gibi. dışarıda "Louis Capet'in başının

uçuruluşu"[89] – içerde iki jonglör ve bir at zalimi.) Pankartta şöyle yazar: "Açlık cambazı" ya da "Kral İskelet" ya da "11 kuruşa herkese mutluluk" ya da "şimdi gelemediğim için daha sonra geleceğim" vs. vs. Bir kitaptan başka getirdikleri bir şey yok, onu da yara bere içinde bıraktılar ve bilgeliğin üzerine yemek tarifleri ve ilaçlar sıvadılar. Fikir o kadar güçlüydü ki, hemen yıkılmazdı, organize edilmek yerine yavaş yavaş sızsaydı. Herkesin, sağırların bile duyabileceği bir şey olmalı, en uzaktakilerin bile, kötü yerlerde olanların, kaçmasın diye bağlanmak zorunda olanların bile... Birkaç balıkçı için olan şey, fırsat çıktıkça, sakin sular gördükçe ve suları ve balıkları düşündükçe incir ağacının altında konuşmalar yapan Galileli ile birlikte geçip gitti. Bunlar sadece dil için bir avuç hurmaydı, kesinlikle boğaz için değildi ve ortada binlerce mide vardı. Galileli'nin başını sokacak bir damı yoktu, onun inananları için evler yaptılar, onlar ellerinde malalarla dolaşıp vaaz verirlerken, insanlar yollarını kaybetmesinler diye. Galileli kendisi için ölmüştü, onu yeniden hayata çağırdılar, ona ihtiyaçları vardı, sadece onun adına korktuklarından değildi, ve onu tekrar ölüme gönderdiler, tekrar tekrar, onu Tabernakel'a* yerleştirdiler, eğer biri gelirse, onun uğruna ölmesi gereken biri, ıslık çalıyorlardı ona, ve onu katiller ve serseriler için öldürüyorlardı, aralıksız bir film halinde. O "kutsal bir olay akışı"ydı, daha doğrusu kutsal bir pazarlıktı. Galileli kibirli biriydi, amaçsızdı, valinin sonsuza kadar lanetlenmesini sağlamıştı, ona bir açıklamada bulunmaksızın, kendisi yanlış anlamalar arasında öldü, onunla birlikte cennete gelenlerin arasında, gerçeğin ne olduğunu söylemedi, şeylerin

*) Gezgin Yahudi tapınağı (Ç.N.)

değerini biçmedi, onları küçümsemedi, onlar oradaydı, pekala, Judas'ı öptü, çünkü o nasılsa öyle davranıyordu, ve o onu böyle seviyordu. Katoliklik sistemi bir sömürme sistemidir, bir Amerikan şirketidir, herkese eşitliğiyle, sosyal basamaklarıyla, maaş çizelgeleriyle. Ondaki olumluluk, sorumluluk bilinci bir boğayı yere yıkar. Kopernikus'un, insanı yıldızlardan uzaklaştırarak sığıra bir adım daha yaklaştıran, insana yerküreyle güneşin etrafında dönmeyi emreden ve onu merkezden çıkarıp bir istatistik haline getiren keşfi yakında yere serilecek ve ardından doğru ama tümüyle gereksiz diye ilan edilecek. "Bunlar muazzam şeyler, yaratılmışlar, ki Tanrı'ya hayran kalın, ama siz onsuz yaşayabilirsiniz. İyileştirici nokta başka yerde: onları keşfetmek için bilime ihtiyacımız yok." Bu başarıda eksik olmaması gereken küstahlıktır. Ve bu kilisenın içinde uçsuz bucaksız duvarlar boş bırakılmış, bilerek, hayalperestler için, depolar bomboş, bütün fikirleri dogmalara doldurup saklamak için. 7000 yemeği yapılıyor bu bitkinin. Banklar rahat. Pıslikler gübre olarak kullanılıyor Sığır büyüyüp serpiliyor Tanrı şirketin en tepesinde görünür vaziyette. O zavallı insan her gün sayısız defa ölüyor, üyeleri için. Sigorta ölünce de geçerli, hayatta kalanlara ödeniyor. Ölmek bir keyiftir.

Siyah kayın ağaçlarının arkasından süzülüyor.

Batabilecek olanlar çok az kişi, derisi ve saçlarıyla aralıklardan çıkan, ezilmiş elleriyle sürünerek kendini dışarı atmaya çalışan... Çoğunluk derneklerde geberip gidiyor Bir sıçan gibi ölüyor, basitçe nefesi duruveriyor Bir sıçan olarak kalıyor yine de. Bir mutsuzluk olarak ölüm

EYLÜL

1 Çarşamba

"Traum des Branntweinverkäufers" (Içkı Satıcısının Rüyası) adlı bir şiir üzerinde çalışıyordum,.o sırada ayak parmaklarına kadar ınen sarı bir yağmurluk giymiş olan küçük Geyer geldi ve şöyle dedi: Cas[90] geliyor bugün. Bır süredir akrabalarında kalıyordu ve muhtemelen saygı göstermekten başka bir şey yapmamıştır! Onu anladığını belirten bir baş sallaması onun için yıldızlarla dolu yedi gökyüzüne[91] yeğdir, kalın tonlarda konuşur ve aynı zamanda da makuldür. R.i.p.[92]

"Rüya"yı bitirdim, "Ballade vom Mitmenschen"i de ve daha sabah erkenden "Der Mann auf der Hochzeit" (Düğündeki Adam)'ı da yazıp bıtırmiştim zaten. Güzel bir zaman dilimi, ellerım dopdolu ve kurak geçen yazdan sonra her şey arka arkaya birikıyor. Her zaman böyle ıyi bır dönem gelir, ümıtsizliğe düşmemek gerekir. Bunun dışında sadece bıraz bilardo oynadım, Orge ile, ve annemin mezar taşıyla ilgilendım. Ama akşam varieté'ye[93] gitmek istiyorum.

Orada Brüstle birlikte dehşet verici bir eksantrik-palyaço izledim; küçük bir tabancayla ışığa ateş açan, kendi kafasına vuran, bir şişkinlik oluşturan, onu sonra testereyle kesip yiyen bır palyaço. Dehşete düştüm. Onda bütün çağdaş tiyatroların toplamından daha fazla ruh ve soyluluk vardı.

Eğer bır tiyatrom olursa günün birınde ikı palyaço işe alacağım. Perde aralarında sahneye çıkacaklar ve seyirciyi havaya sokacaklar Oyun hakkında ve salondaki seyırcı hakkında düşündüklerını bırbırleriyle paylaşacaklar Olayların nasıl ge-

lişeceği konusunda iddiaya girecekler. Her Cumartesi günü tiyatroda bir Deuxième.[94] Haftanın eseri alaya alınacak Hamlet de, Faust da.) Tragedyada dekor açık sahne üzerinde değiştirilecek. Palyaçolar sahnede oradan oraya yürüyüp emirler verecek: o şimdi aşağı gidiyor, evet. Işığı biraz daha loş hale getirin. Merdivene trajik bir izlenim bırakıyor. Sütun taşıyıcıları sadece daha fazla yıkıma izin veriyor O sinek avlamak zorunda kalacak. Onun ellerini pantolon cebine sokma konusunda hoş bir tarzı var Onun da dediği gibi: İnsan bir bildircin gibi tembel olmalıdır! Bu iyiydi. Burada ana sahne gerçekleşecek. Hattâ ağlanacak. Kadın kahraman cebine mendiller koydu. Ah, bir bitseydi! (Bütün bunları üzüntülü, gerçekten ciddi bir şekilde söyleyecekler, üzerlerine yeşil ışık vuran hüzünlü herifler bunlar, batışı düzenleyen yeşil melekler...) Palyaçolar kahramanlar hakkında gerçek kişilermiş gibi konuşacaklar (Gülünçlükler, anekdotlar, espriler. David hakkında şöyle diyorlar: Çok az yıkanıyor. Ve Baal hakkında, son zamanlarda: pasaklı birine âşık oldu. –Bu yolla sahnedeki olaylar yeniden gerçek hale gelecek. Lanet olsun, *şeyler* eleştirilecek, olay akışı, sözcükler, hareketler, gösterinin kendisi değil.

Dizelerimi düzenlerken aklıma Rodin örneği geldi, "Bürger von Calais"[95] (Calais Vatandaşı) heykelini Marktplatz'a yerleştirmek istiyordu, kaidenin o kadar alçak olmasını istiyordu ki, gerçek vatandaşlar kendilerini küçük hissetmesin. Onların arasında o mitsel vatandaş duracaktı, bir yandan onlara veda ederken. İşte şiirler de halk arasında böyle durmalıydı.

2 Perşembe

Şiir destesine eklendi:

Sözcük tamlamalarıyla dolu bir sayfa, örneğin: Kızılderili Efsaneleri. Mont Genis'deki Salonlar. Kanlı Karnaval. Vs. (Şairler için malzemeler.)

Boş bir sayfa: genel bir çalışma planı için, en iyisi renkli kalemlerle yapmak.

Birçok başlıktan, kitapta kesinlikle yer alamayacak şiirlerden oluşan bir içindekiler dizini.

Hâlâ "Gece çalan davullar" konusu kafamı kurcalıyor, taşı delmeye çalışıyorum, matkaplar sürekli kırılıyor. Bu 4 perdeyi ilk üç perdeye cömert ve basit bir şekilde entegre etmek acayıp derecede zor, bunun içinde 3.'nün dışsal yükselmesini, kı oldukça başarılı bir parça, sürdürmek ve içsel dönüşümü 815 dakikada) güçlü bir şekilde gerçekleştirmek gerekiyor Ve güçlü, sağlıklı, trajık olmayan bir bitiş, ki oyun başından beri bu özelliklere sahipti ve asıl yazılış amacı da buydu ve bu aynı zamanda tek bitiş, diğerleri ise sadece birer çıkış, zayıf bir olayları bir araya getirme biçimi. Romantiğe boyun eğmek. Burada bir insan duygunun görülebilir en yüksek noktasında birden geri dönüyor, bütün patetik öğeleri bir çırpıda çöpe atıyor, hayranlarına ve öğrencilerine kıçını yalatıyor ve karısıyla birlikte eve dönüyor, kı bütün bu tantanayı sırf onun için yapmıştı, son görüntü olarak yatak. Hem fikir, hem görev!

3 Cuma

Zarek[96] "Jungen Deutschland"dan (bir sürü genç Al-

man'dılar, yani henüz Alman olalı çok uzun olmamıştı, Almanlıkları henüz yeniydi) Reinhardt tarafından atıldı. "Karl V" Ahmakça bir eser, ve içinde "kaynayan" hırs elbette tutku olarak kabul edildi. Ama o herif iyi bir şey yapmak için fazla kibirli! İnsan kendini acımasızca eleştirmeli, ama kırbaçlamamalıdır! Bu sakar herifin bir de fikirleri ve idealleri var! Parke üzerinde zenci dansı yapılmaz, ve işte tamda bunlar Ve insanın birinci katta mı yoksa bodrum katında mı bir adam olduğunun bir önemi yok. İkisi de aynı!

İkilemeye karşı içimde küçücük bir duygu büyüyor (güçlü-zayıf; büyük-küçük, mutlu-mutsuz, ideal-ideal olmayan). Bunun tek nedeni insanların ikiden fazla şeyi aynı anda düşünemiyor olmaları. Bir serçe beynine ikiden fazla şey sığmaz tabii. Ama sağlıklı olan şey aslında çok basit: Becerikli olmak. Masraf meselesi tartışılmalı. Mutlu olmak için, iyi hareket edebilmek için, tembel olabilmek için, kendi kendine arka çıkabilmek için bir tek şeye ihtiyacın var Yoğunluk. Yoğun bir şekilde mutsuz olmak, yani meseleye inanmamak. Buradan bir girişim çıkarmak. *Amor fati.*[97] Her şeyi ruhunun tamamını ve sevginin tamamını vererek yapmak! Ne yaptığın önemli değil! Küçük *ya da* büyük! Her ikisi de! İç onu, yağmuru! Kendi mutsuzluğunun yanında olmak, kendini ona adamak, dişiyle tırnağıyla! Sadece saatlerdir kaybolan, fiyatın altında satmak, korkudan satışlar, özgürlük kârları, insanın kendine karşı söyleyecek hiçbir şey bulamadığı durumlar, olaylar hakkında. İnsanın bağırmadığı, çığlık atmadığı, gülmediği, dişlerini göstermediği, parmağını şakaklarına bastırmadığı, tavşan uykusuna bile yatmadığı durumlar.

Bütün bunlar için bir hareket arıyorum, balkondan bile görülebilecek bir şey, koklanabilecek, çarpıcı bir hareket: "Davullar" için, 4. perde. Biri bir yerde bir şey yapıyorsa farklı yapıyordur (ama yapıyordur). Bütün şehir kargaşa içinde, aldatılanları gazetelerin üzerine salmış, düşkünleri sarhoş etmiş, konuşmalarla doldurmuş, silahlarla ellerine silah tutuşturmuş: sonra eve gidiyor. Onlar, onlar gazetelere yürümeli! O hiçbir zaman aldatılmadı, asla düşkün olmadı. Esas mesele: Onun eve dönerken yaptığı hareketler, ceketini çıkarışı, boyun bağını söküp atışı, elleriyle boynunu ovuşturması, bu bir savaş, der ve karısıyla birlikte yatağa girer.

4 Cumartesi

Bu sabah Döblin'in "Wadzeks Kampf"ının son bölümünü okuyorum ve içinde ilham verici fikirler buluyorum. Karham trajikleştirilmesine izin vermiyor. İnsanlık trajikleştirilmesin. Ve içinde tragedya hakkında harika bir şey var. (Utanma duygusu depreştiriliyor!) Genel olarak güçlü bir kıtap. İnsanı utanç duygusuyla yarı karanlıklar içinde bırakıyor ve din değiştiren biri haline getirmiyor. İşte budur 300 sayfanın içinde bulunan şey Bu kitabı seviyorum.

Bazen kaşınıyorum: yoğunluğa karşı olan şu lanet düşkünlüğüm, acaba bu cihazdaki herhangi bir zayıf noktanın belirtisi mi? (Her neyse, hiç fark etmez!) O halde bunun üstüne gitmek lazım, üzerine besleyici gıdalar dökmek lazım ya da o yeri azletmek ya da antrenman yaptırmak lazım! Tabes dorsalis hastalığında (erkenden sefahate düşme nedeniyle ortaya çıkmış olan) insanların tuhaf bir şekilde adım attıkları görü-

lür, dikkat çekici insanlardır, grotesk insanlardır, groteske karşı berbat bir eğilimleri olan insanlar. Bunlar normal insanlara göre üç kat daha sağlam basarlar yere, ayaklarını yere sert vururlar, sanki topuklarında demir ağırlıklar vardır –ama ayaklarında his yoktur; aşağıdayken bunu fark etmezler. Bunlar güçlü insanlar değillerdir. Onlarda taşkınlık yoktur. Bu insanların ayrıca hayran olunacak derecede dik bir duruşları vardır, bunlar esnek insanlar değildır, bunlar karakter sahibidirler, ya o ya bu insanıdırlar, sessizce yaklaşmazlar, emre amade olmazlar, manevra bilmezler. Her şeyi sonuna kadar vardırırlar, cam kalplerinden duydukları korku onların duruşunu etkiler Kısacası: bunlar *zavallı* insanlardır.

Akşam Fassnacht biraderlerin sahnelediği "Grossen deutschen Passion"daydım. Tatsız tuzsuz bir metin, zevksiz bir performans. Ama İncil'den bazı sözler ölümsüzdü.[98] İnsanın içine işliyorlar Bir ürperti içinde oturuyor insan, derisinin altını, sırtı boyunca yukardan aşağıya saran bir ürperti, aşkta olduğu gibi. Başka türlüsü İsa figürünü ısrarcılık ve yük olma özellikleriyle göstermek olurdu. İnsanlık için bir insan, bu an için, bu yer için, bulunduğu yer için, nefes alıyor, konuşuyor, acı çekiyor. Bütün bunlar şiirsel, tiyatroya uygun değil, çünkü mantıksız, hattâ mantık dışı, kavramın tam bir yıkımı. Bunlar mitsel vizyonlar, bir incir ağacının altında duran iyi bir insan, açık sözlü, canlı bir izlenim, göbek deliği olmayan bir insan, başarılı bir yaratım, amaçsız, herhangi bir arka çıkma olmaksızın (görevini yerine getirmek ya da benzer bir şey). Yaralanmaz bir insan, çünkü dirençsiz. Oldukça çevik, esnek, bulut gibi, gökyüzüyle dopdolu, sıcak yağmur-

la, bilgelikle, neşeyle, güvenle, olanaklarla. İyi insan. Tiyatroda temsil edilemez: Bir direnç ortaya koymuyor. Hiçbir şeye kendi yüzünü vermiyor – bu bir küçük düşürme olurdu, kendinde ısrar etmek, bir kibir, başkalarına müdahale etmek.

5 Pazar

Sürekli yağmur, şiir yine kazandı, ama en iyi parçalarımdan birkaçını kaosun içinden alıp çıkardım. Hâlâ içinde yeterince iyi şiir yüzüp duruyor. O halde neden onları birbirine sıkıca bağlayalım ki?

Otto öğleden sonra kızlarla bir şeyler yaptı ve Cas'ı getirdi ve böylece ben de onu görmüş oldum. Aslında o gelen Cas değildi, Neher'di, Rudolf Neher. Bir başöğretmenin oğlu.

Şişman Cas öldü
O iyi bir adamdı
Hepimizi çizebilirdi.
Harika içerdi.
Kendini iyi sakinleştirdi.
Kalın bir deliği doldurdu
Herhalde açık havada.

Şişman Cas gondola bindi
Karanlık çukurdan aşağı:
İki adam gibi yatabilirdi
Bir sallanan koltukta.
Artık tartılamıyordu
İki adam gibi yatıyordu
En derin cehennem çukurunda

O merhum Cas'dır
Otların uçuşması gibi –
Bu esnada güneş çoktan
Yumuşak günün ortasındaydı.
Yelkenlerine rüzgar doldu
Onun çocuğu ve konisi vardı
Otların uçuşması gibi hanı.

Bazı mezarlarda
Bazı ölümlerle pençeleşti
O ölümü gösterdi
Ve onu pahalı sattı.
Toplarla ve komplolarla
Onun kökünü kurutamadılar
Çok iyi nefes alırdı zira.

Güneşli yerlere çıktı
Ve yeşil tepelere
Ilık bir rüzgar esti yüzüne
Okşayarak yalayıp yuttu onu
Böylece merhum oldu Cas
Tüyler ürpertici bir
Toz tabakası üstünde.

Bizler bir araya geldik
Buschiri, Orge ve ben
Ve kaygıyla gördük
Cas'ımızın merhum olduğunu
Büyük gözyaşları döktük

Onun şerefine sapladık
Cesedine birkaç kere.

Kurtlar onu yemesin diye
Canlı canlı tabutunda
Hâlâ büyük bir deliğini
Kapattığından dünyanın.
Davullar çalındı
Kulübeler sarsıldı
Şimdi yatıyor karanlık gecede.

Tahiti'de geberen Malvi'nin hikayesine dair aklıma birkaç şey geldi. Sert bir adam, iyi bir adam, bir tutkusu var, değer verdiği bir şey: dik yürümek. Bu onu bastona mahkum ediyor. Hayır, beli bükülüyor, yumuşatılarak toprağa veriliyor. İyi tutunuyor, kötü tutunuyor, tutuluyor, düşmeye bırakılıyor. Cesaretli biri değildi, sızlanıp durmazdı. Beynini yıkayan yağmurun altında oturuyor ve ellerine bakıyor. İçinde delikler ve sayısız sırlar var, uçurumların üzerinde harap olmuş tahta konstrüksiyonlar, çürümüş uçurumların dehşet verici zeminleri, hepsi vardı içinde. Her şey birbirine öylesine girmişti ki, artık çözemiyordu, artık *çözülemiyordu*, o şeyler fazla güçlüydü (insan onlarla hiçbir şey yapmak istemese bile); –onların ortasında geberip gitti, yandan gelen solgun ve titrek ışık saçıyordu artık o şeyler, adam (artık) rahat bırakmıştı onları ve onlar da sakinleşmiş, bir düzene girmiş gibi görünüyordu.

Hayır: güçlü ve zayıf, fark bu değil. Her şey bu ikisinin arasında. Bunlar abartılar, yakıcı şeyler, dondurucu şeyler,

can sıkıcı tek şey ılığın içindedır Efendi ve köle, bunlar zenci farklarıdır.

Öğleden sonra Otto'nun evinde dokuz kişi yavaş yavaş çay ve alkolle dolduruyor kendını. Sonra espriler yapılıyor, ağızla değil, ellerle. Dört kız var, ben şarkı söylüyorum, ama sonra gıtarı elimden fırlatıyorum ve Otto'nun elinden bir kız kapıyorum (Hansı Haase), onu dadaist kabinine[99] götürüyorum. Otto beni çekiştırıp duruyor, ben de bir zenci gibi karşı koymak zorunda kalıyorum, bu arada kız kafasını bir sandalyeye çarpıyor, bır dolaba çarpıyor, ahşap bır duvara fırlatılıyor, ben Osmanlı usûlü dıvana kapaklanıyorum, üzerindeki lekeleri öpüyorum, oda karanlık, kız yumuşak, sıcak, güzel, oynaşıyoruz, ama onun hoşuna gitmiyor, insanlar gelıp geçiyor, kızın biri şöyle diyor: Yüzleriniz orangutana benziyor. Ben yeniden şarkı söylemeye başlıyorum, hafif sarhoşum, silindır şapka var başımda, çok adi görünüyorum, tam bir sefahathane, bir fılm de çevriliyor, ortalıkta dıkiliyoruz, ben piyanonun salvoları altında Malvı'ye bır monolog yazıyorum, bir gazete kağıdına, o anda Cas son şansımı da berbat ediyor, kabalaşarak, benim performansımı taklit ederek, kıza orangutan gibi sarılarak, kız bükülüyor, patırtı gürültü oluyor, duvara çarpılıyor, kemikleri kırılıyor. Cas başarı elde edemıyor, sadece hata yapıyor, oldukça yalaka görünüyor, puslu, kırışıklıklar içinde, ibne gibi, yapay olarak kekeliyor, bır nahıf oluyor, bir şıddet yanlısı, dişlerını beş metreden duyulacak şekilde gıcırdatıyor, elmacık kemıkleriyle öğütüyor, canlılıktan tütüyor, ama olayı tam olarak kavramıyor. Otto uzanıyor, yarı sarhoş, masanın arkasında bir kızla ve sıkı çalışıyor Iyi film çevirdi, ıyi içti, iyi görünüyor Kadınlar aptal,

çoğu asaletten yoksun, şişman, sümüklü bir Yahudi oturuyor orada, Müllegger[100] kucağında, benim getirdiğim, hiçbir zaman hitap etmediğim, neye mâl olduğunu görsün, ben çocuk annesi değilim ki, daha sonra onun adına üzülüyorum. Ama bana itici gelen şeylere karşı bir şey yapamam. Otto'nun evi bir eskici dükkanı gibi

6 Pazartesi

"Davıd"de, oyunun asıl hareketlerini doğrudan politik olaylara bağlamak gerekiyor, psikolojinin tamamını olay akışında eritmek de –çünkü politika bir aksesuvar olarak kullanılamayacak kadar ilginç bir şeydir. – İzleyicinin damağı öyle işlenmeli ki sunulan her şeyin tadına varabilsin – bu da arzularının hiçbirinin ihmal edilmemesiyle olur. Olay akışı fazla berrak ve anlaşılır hale geldi. Hebbel bir felaket anlamına geliyor Taşmalar suyun boşaltılmasından daha iyidir İnsanın başını aşmalıdır, içinde birlikte yüzülmeli, suya dalınmalı, boğazına yosunlar kaçmalı, dişlerine balıklar dolaşmalı, suyun altında gözlerini açmalıdır. Görüntü yığınları olayı alınyazısal hale getirir ve kardeşçe bir bağ oluşturur, hızlıca dönen şeyler sonra yeniden kas duygusu haline gelir. Bir sürü şey donmuştur, derinin iç kısmı kalınlaşmıştır, önlerinde tabelalar vardır, bunlar sözcüklerdir Orada bir yığın ölu ev vardır, delikleri olan bir taş yığını, içinde akşamları ışık yakılır ve et paketleri sürekli değiştirilir, çatıların altında gökyüzünün yağmuruna ve yıldızların korkunç kayboluşuna karşı güvendedir insan, bütün bunlara karşı güvendedir ve rüzgara karşı da ve akşamları paketler donuk vaziyette örtülerin ve yastıkların altında durur, ağızlar açıktır, hava bir içeri bir dı-

şarı pompalanır, gözdelikleri kapalıdır. Bütün bunlar evler sözcüğüyle bir vuruşta yere serilmişti, bu sözcük beynimizdedir ve bizi şeylerin saldırısına karşı korumaktadır. İçimize girmesine izin verdiğimiz şeyler bizim için gazete haberlerinden başka bir şey değildi. Olayları gazetecilerin gözleriyle görürüz, onlar da sadece ilginç olabilecek şeyleri fark ederler, anlaşılabilir şeyleri. George bu sıralar kendini öyle bir patlıyor ki; yanı olaylar ona karşı bir saldırıya dönüştü, onu sıkıştırıyorlar, duvara iyice yapışmış durumda ve beynine hâlâ hükmedip edemediği ve dayanıp dayanamayacağı konusunda kuşkulu. Pencereden dışarı bakıyor ve yaşlı bir kadın görüyor, kadın ona bir hayvan kadar yabancı geliyor, çok uzak, iğrenç, yıpranmış ve pis kokulu. Kadın onun beyninden şöyle bir esip geçiyor, kayarak ve hızla, hiç çekinmeksizin, başka bir yörüngeye doğru. Ya da bir kenar taşına bakıyor ve düşünüyor· Bir kenar taşının üzerine yağmur yağıyor. Ne komik! Yağmur Kenar taşı. Yağmur yağıyor. Yağmur ne kı aslında? O şıpırtıların içinde nasıl bir hüzün var, her şey aşağıya dökülmek zorunda, başka türlüsü elinden gelmez, kenar taşını yere serer, sular deliklerine sızar ve kenar taşı bir kaşkol gibi yumuşacık olur Ama belki bundan mutlu oluyordur, ya da yağmurla kenar taşı arasında hiçbir şey olmuyordur. Bu konuyu bilmiyor musunuz? Bu şeyler, eğer insan onlarla bir şey yapmayacaksa neden oradadırlar? Ya da bir parmaklığa doğru ilerler, akşam, her şey akşam olur, çelik gibi bir akşam. Parmaklıklar öylesine dımdık duruyordur ki ve de birbiri ardına, bir, iki, üç, dört ve hiçbir zaman sonları gelmez, bu kadar basit! Şu tam vaktindelik yok mu? Şu sefalet! Ve yağmur üzerlerine boşalır, ve onlar sırılsıklam olur Yağ-

murun ıslak elleri vardır (Önce parmaklıklar ıslaktır. Sonra onun da elleri ıslak hale gelir, ayrıca soğuklaşırlar da, başka eller asılıdır bileklerde, ıslak eller...) En kötüsü şeyleri böyle sözcüklerle kurutmaktır, sertleştirmektir, fırlatırken acı verirler, ölu bir şekilde ortalıkta yatarlar. Onların ayağa kaldırılmaları gerekir, kabukları soyulmalı, kötü hale getirilmelidir, onları beslemeli ve kabuklarından çıkmak için baştan çıkarmalı, onlara ıslık çalmalı, okşamalı ve savurulmalı, mendile sarılıp taşınmalı, alıştırılmalı. İnsanın kendine ait çamaşırları vardır, ara sıra onları yıkar İnsanın kendine ait sözcükleri yoktur ve onları asla yıkamaz. Başlangıçta söz yoktu. Söz sondadır. O şeylerin cesedidir. İnsan ne tuhaf bir yaratık! Şeyleri nasıl da kendi bedenine alıyor, yağmurda ve ormanda dolaşıyor, insandan genç, küçük bir insancık yapıyor, kendini onlara yapıştırmak suretiyle ve onları sıvıyla doldurmak suretiyle, haz inlemeleri içinde! Sevgili Tanrım, bakışlarımızın kabukları geçmesine izin ver, onları kesmesine!

7 Salı

Yavaş yavaş kendimi kurtarıyorum. Yine eski kıyafetleri giyiyorum, akordeon pantolonu, gri, kalın çorapları, lime lime olmuş ceketi ve rengarenk gömleği. Hiçbir zaman buna fazla değer vermiyorum, çünkü kadınlar çok uzaktalar, ve yine kenar taşlarının üzerinde yürüyorum, yüzümü gözümü çarpıtıyorum, bırakacağım etkiye boş veriyorum, sırıtıyorum ki çürük dişlerim görünsün. Yakında aynayı kırıp atabilirim. Bu zarif insanlar için yapılmış bir şey Ben böyleyim, sevinin! Çirkin, küstah, yeni doğmuş, yumurtadan çıkmış. (Yumurta zarıyla birlikte, vıcık vıcık, kanlı, hiç değilse.)

Cas süt dökmüş bir kedi ifadesiyle geldi. Üzüntülü bir şekilde kanepeye çöktü, göğsü sehpanın kenarına dayalı vaziyette oturuyor, en kötüsüne hazır. Muhtemelen daha kötüsü de olacak. Onu üfleyip derisinden kurtarıyorum, kanepedeki ince kemiklerinin etrafına dolgun, kalıplı bir Cas boyuyorum duvara ve onu çıkış yollarına doğru itekliyorum. Kaygan kılıçlar geçiyor içinden, derisi kırışıyor, gözle görülür şekilde yaşlanıyor Darbeler indiriyorum, derinin üstüne, bir damla bile kan çıkmıyor. Gözyaşlarını çoktan harcayıp bitirdi, onlarla ince akrilikler yaptı. İşleri kötü gidiyor, çünkü *kendisi* kötü gidiyor

Akşam Lud Prestel ile Lech kenarında, kanal iyice yükseldi, sarı dalgalar şişman vücutlar gibi yuvarlanıyor, şişkin ağızlarını şapırdatarak bir şarkı böğürüyorlar, yakınlaşmış gökyüzünün altında, yıldızlı gökyüzünün, bir patlamanın bulutları darmadağın ettiği gökyüzünde şimdi bir delik var. Şeylerin duygusu hakkında çene çalıyoruz. İnanıyorum ki, bir yandan da yürüyorum, bu evin bir yıldız hakkında bir kanaati var, onunla bir ilişkisi var, düşmanca ya da dostça değil, ama yeşilce ya da siyahça ya da benzer bir şekilde. Çoğu insan şeylerde sadece onların direncini hisseder; ondaki eylem güdüsü bir bağımlılıktır, kendi sınırlarına varma, kalıbını doldurma güdüsüdür; şeyleri önlerine katıp yumruklarlar, kendi kendilerine karşı çıkıp çürütüyorlar, tartışmanın sisli baş döndürücülüğü içinde kendi varoluşlarından emin olabilmek için. Yine başkaları kevgir gibi dolaşıyor ortalıkta: içlerinden sürekli şeyler geçiyor.

8 Çarşamba

"Davullar"ın dördüncü perdesini yapamama olgusu tepemde bir kılıç gibi sallanıyor. Çağımız lirik çağ. Neyin gerekli olduğunu biliyorum, ama içimde bir itki yok. "Baal"ın son sahnesindeki kısaltmalar (Ormanda sabah)[101] bile bana acı veriyor.

Hansi Haase'ye bir İnsel-kitapçığı[102] gönderdim: Birkaç morluğu hatırlatmak için, eğer solmaya başladılarsa...

(Gerçek) bir boğa güreşçisi filmi. Bu herif (Gallardo) hoşuma gidiyor. Sırtında ve kıçında bir zarafet var, ve kılıcın o iri bedene girişi, hızla savruluşu, hışırdaması: ne kadar da vahim. Kendi ölüm mimiğini yapıyor. Zira böyle ölmüştü bir keresinde: boğa tarafından parçalanarak. Bütün ülke yasa boğulmuştu. Kral tabutun başında dua ediyordu. Ceset özel bir kortej eşliğinde defnedilmişti. (Matadorlar kılıçlarını çekmişler, boğa güreşçisi şapelinde diz çökmüşler, Tanrı'ya dua etmişlerdi; bir hayvanı parçalarken onun yanlarında olmasını istiyorlardı, hayranlarını eğlendirirken!)

Akşam Otto ile Ludwigsbau'dayız. Orkestra Smetana'nın "Moldowa" eserini tıngırdatıyor, küçük bir güruh da ezik büzük yüzleri ve kocaman kıçlarıyla şehvet içinde bunu dinliyor Onlara yanlış davranıyorum. Sistemsiz bir şekilde. Sonra Otto'yla Lech kıyısına gidiyoruz. Yıldızlı bir gökyüzü; dönüyor Rüzgar soğuk soğuk esiyor. Otto Pazar günü resmimi yapacak. Yüzünde sineklerin cirit attığı bir yetim, bu kadar yumuşak işte, birden yüksek sesle saymaya başlıyor ve beş deyince çorba tenceresine sıçıyor. Bu çocuk –Hiçbir melek bu kadar temiz değildir– birden ayak tırnaklarıyla insanların

göbeklerini kazımaya başlıyor. Bir bayanın başıyla bir evi harabeye çeviriyor. Şöyle diyor: Hiç önemli değil. –

9 Perşembe

Frank'ın[103] kızıl saçları varmış, küstahmış, saçmalığı seviyormuş. Bravo!

Bir Teorisi olan bir adam kayıptır. Daha fazlasına sahip olmak zorundadır, dört, birçok! Onları gazete gibi ceplerine tıkıştırmalı, her zaman en yenisi yanında olmalı, onların arasında rahat bir hayatı olur insanın, insan teorilerin arasında kendini evinde hisseder. İnsan bir sürü teorisi olduğunu bilmelidir, yükselebilmek için, ağacın da birçok teorisi vardır, ama o onlardan sadece birini takip eder, bir zaman boyunca.

Öğleden önce ve öğleden sonra Hansı Haase ile dolaştık. Gösterişli bir kıçı var, onu ipekle sarıyor, ama kendisi aptal, iştah açıcı ve sıkıcı. Bir operadan çıkmış gibi ve benim için fazla boş. Bu türden kadınların mutlaka bütün sağlıklı şeylere karşı sağlıklı sezgileri vardır, onlar basit ihtiyaçlarla donatılmışlardır ve hiçbir şeyi gözü kapalı almazlar, göğüsleri üstüne kapaklanmazlar, boş konuşmaları duymazlıktan gelirler ve sağlam kol kaslarına tutunurlar, kanlarında bir parça zenci arzusu vardır belki, bununla beraber istikrarsızdırlar: ama o zaman da ben bir hastalığı tercih ederim. Onu şişeye doldurmak ve konserve haline getirmek ve onu okşamak ve sağlam bulutlarla sarmalamak istiyorum, bölünemez, yerleşmiş, kök salmış bulutlarla ve parçalamak istiyorum, yumruklamak ve sevgiyle aşağılara indirmek ve baldırlarımla şakalar yapmak istiyorum. Böyle sönük bir şeyi karıştırıp duracağı-

ma köpek derili bir bakireyi tercih ederim! Bu durumda hasta beyinli Bertie benim için çok daha iyi.

Bir operet yazılabilir aslında. Bitiş sahnesi: Kırmızı kravatlı, çan-pantolonlu* bir adam sahnenin orta yerinde bir kuple söylüyor:

Bizde ağlanmış olması gerekmiyor;[104]
Bu bizde biraz da alınyazısı:
Hiç de biz kastedilmemiş olabiliriz
Bizim için hiç fark etmez!
Ve kamburunuza vurduklarında sizler
Bundan hemen usanmayın:
Ah, insanın kaybedecek bir şeyinin olması
Kanıtıdır bir şeyi olduğunun.

Bunun üzerine bir sürü insan ağır adımlarla sahneye gelir ve birlikte söylemeye başlarlar, insan sayısı giderek artar, sahne tamamen dolar, kırmızı kravatlarla sahneyi doldururlar ve hep bir ağızdan böğürürler, kendilerinin kastedilmemiş olabileceğini!

10 Cuma

Güneşli hava gökgürültülü bir yağmura dönüştü. Sürekli dolaşıyorum, kabarık bir göğüsle, bir boğa gibi, ama bir çember etrafında ve her şey sara hastalığına tutulmuş gibi. Sarı yapraklar tepemizde uçuşuyor. Şiddetli osuruklar bağırsakları tarumar ediyor eski zamanlardaki gibi. Ama yaratıklar yap-

*) Paçaları aşağı doğru çokça genişleyen bir pantolon (Ç.N.)

raklarını döktü bile çoktan ve bizler yeniden kuyruğumuzu kıstırmaya çalışıyoruz, çöküşün ayı için. Bir işte çalışmıyorum. Sadece kanımı akışına bırakıyorum, ciğerlerimi şişiriyorum ve savaşa hazırlanıyorum.

Bu bir sır değil. Bir perdeyi derli toplu bir şekilde yazamadım, beş kere hamle yaptım, iki yıl boyunca ve hiçbir zaman engelin üzerinden atlayamadım, kendimden utanıyorum ve huzursuzum.

Malvı için:

Birisi sonsuz lanetten tıka basa doluncaya kadar onun kafasına vuruyor. Ayağı kopuyor, dizden aşağısı, artık yüzemeyecek, bir daha asla, ayakla insan futbol oynayabilir, eğer kaval kemiğine sopayla vurmaya kalksa, sopa vın diye boşluktan geçer, boş lakırdı, artık orada hıçbir şey yoktur. Asla. Asla. Asla. Zaman akıp gidiyor, yağmur sürüyor, bir kere dindi, insan bir kerede her şeyi göremez, her şeyi cildinde hissedemez, o bır kere pişmiştir.

Her şey birbirine girmış durumda. Hiç kımse ilerleyemiyor, hep birlikte takılıp kalmışlar, aykırı bır yöne doğru koşmaya çalışmıyorlar, bilakıs bütün yönlere koşuyorlar ve her şey hareket halinde, ve zaman, o akıp gidiyor! K,im bu yanlış anlamaları aydınlatabilir, kim bu ipleri ayıklayabilir?

11 Cumartesi

Öğlen Münih'e. Sinema: "Sumurum" [105] Iyı bir reji. Senaryo orta dereceli, biraz kaba. Ama ınsanı içine alıyor. Holzstadt'la ne yapılabileceği konusunda kafa yordum, onu kaldırıp çöpe atmak olmaz. Klabund'la karşılaştım. Az para kazanıyor (Ayda en fazla 1.000 Şu âna kadar bütün oyunlarından

kazandığı 3.000 Mark, "Moreau" ile 6.000).[106] Kışın birlikte bir komedi yazmayı düşündük. Şimdi aklıma geldi de: Bir film? Ve hemen bir tane tasarladım, gece yatakta yatarken, Otto ile birlikte, sadece tek yatağımız var, birbirimize yapışık vaziyette yatıyoruz, o horluyor, ben "Mormonenpapst" üzerinde çalışıyorum, zavallı ayaklarım için bir yandan da yorgan mücadelesi verirken. Oktoberfest'de,[107] yemekte.

12 Pazar

Bu herif yetenekli biri değildi, çevresindeki hiçbir iş yolunda gitmezdi, kesinlikle kendini kendine emanet edemezdi. Apartman dairesinde sürekli ayakları bir şeye takılırdı, ipotekler sürekli başına yıkılma tehlikesi taşıyordu, duvarlar iki kere satılmıştı ve içleri kurtlanmıştı. Ama, sürekli taşınmalar sırasında yastıklarda ve harabeye dönmüş, kırık dökük mobilyaların üzerinde kendisi neşeyle ve rahat bir şekilde oturur, alımlı bir şekilde son deliğe bakarak ıslık çalar ve etrafındaki anlamın yıkımından dolayı eğlenir, bir şey olmaya karşı coşkuyla direnirdi ("bir şey" bu bir araçtır; insan sadece bir araç olabilir) ve yenilgilerinin etrafından az çok bir utançla dolanır, meraklı bir şekilde, göz ucuyla da onlara bakmaktan geri durmazdı. Bu bir hedefti.

Otto beni Preysing-Palais'e[108] sürükledi, orada zarafetin üzerine yayıldı, deri koltuklarda keyifle yuvarlandı, takım elbisesini hissetti, garsonlara emirler yağdırdı. Ben ofsaytta kaldım, oraya yakışmayan bir haldeydim, sadece ceplerimi hissediyordum, ben göze batan bir lekeydim orada. Bu nesneler kendileriyle konuşulmasına izin vermiyordu, onlarla dalga geçilmesine, tepetaklak edilmelerine, onları yerken ağzın şa-

pırdatılmasına izin vermiyorlardı, kendilerine bir hedef olarak davranılmasını yasaklıyorlardı, yumruk atılmasını, teftiş edilmesini, lime lime edilmesini yasaklıyorlardı. Onlar sessizce ve doğal bir şekilde tüketilmek istiyorlardı, yarı kapalı gözlerle kendilerinden haz alınmasını, bütün aceleye getirilmeleri yasaklıyorlardı, alkışa hiç değer vermiyorlardı, onlar harika eğitilmiş uşaklardı, efendileri harika bir şekilde eğiten.

Kındl-Keller'de de oturdum ve Bay Goldschmidt'i[109] dinledim, Rusya'nın ekonomik durumu hakkında konuşuyordu, kuruluşlardan ve kontrol sistemlerinden oluşan bir sürü soyut malzeme. Fazla dayanamayıp hemen oradan çıkıp gittim Bana orada gerçekten ulaşılan düzensizlik dehşet vermiyor, tersine ulaşılmaya çalışılan düzen dehşet veriyor Şu anda Bolşevizm'e oldukça karşıyım: Genel hizmet yükümlülüğü, gıda maddelerinin belli oranlarda dağıtılması, dolandırıcılık, adam kayırma. Ayrıca en iyi durumda: Denge, üniformalaştırma, uzlaşma. Meyve için teşekkür ediyorum ve bir araba rica ediyorum.

Uzun zaman sonra yeniden ilk sarhoşları izliyorum. Hacıların Kabe'yi izledikleri gibi.

13 Pazartesi

"Davıd"in üçüncü bölümü, yaşlı adamın odadan odaya geçtiği ve yaşlılarla konuştuğu bölüm; Talut, Jonathan, Absalom, solgun havada şişman varlıklar, dördü de bir akvaryumda. Davıd kendini savunmaya zorlanıyor, duvara sıkışıyor, konuşuyor Dinleyin! Bir su kemerinden söz ediyor Onu yapmak zormuş. Taşların delinmesi gerekiyormuş. İsrail'de

demirci yokmuş. O iyi düşünülmüş, ince işlenmiş, güçlü bir esermiş, araya bir sürü şey girmiş, insan güçlü olmaya devam etmek zorundaymış. David böyle konuşup dururken birinin güldüğünü görüyor. Gülen Talut. "Gülüyor musun Talut? Bu kolay bir iş değildi." Jonathan soruyor: "Nerede peki bu? İyi çalışıyor mu? Çok sayıda insan oradan su mu alıyor?" David düşünceli konuşuyor: "Yıkıldı. Artık ona ihtiyaç yok. Ama bu önemli değil. Bunun hiçbir önemi olmayacak." Bir an korkuya kapılıyor, çünkü doğru olanı yapmamıştı. Tembel olmanın en doğrusu olduğunu bilmiyor muydu, hiçbir şeyi değiştirmek istememenin, insani olduğunu? Peki neden yapmadı bunu? Elbette Saul'un korunması gerekiyordu. David'e ve diğerlerine karşı kocaman hareketler yaptı, onlar harikaydılar, David onların karşısında eğildi, ama onların David tarafından ödenmesi gerekiyordu. Talut, büyük bir adam, ama David onu korumak zorunda. Bu kolay değildi. Hiçbir zaman David şeyleri oldukları gibi olmaya, gittikleri yöne gitmeye bırakmak istemezdi. Her şeye rağmen Talut batmıyorsa, bunu ona borçluydular! Talut'un soyundan gelen Absalom, o da eğilmek istedi, o da aynı insandı, uzun boylu, yolundan şaşmayan, otoriter, önüne çıkan duvarı delip geçen, onun korunması gerekiyordu. Onun ayaklanmasını ciddiye alacak kadar zaman yoktu, bu o kadar çılgınca bir şeydi ki, insanı adeta eziyordu, tesadüfen, sonra çabucak halledilmesi gerekti, onursuzca, çirkin, adice. Ve Absalom'u kurtarmak mümkün değildi. Ama o ikisi de kafalarına göre hareket etmişlerdi, o duvardan geçmek istedi, duvar daha güçlüydü, kafalar bir yumurta kabuğu gibi kırılmıştı. O, sadece o yapmıştı duvarı, kendine karşı gelmiş, politika gütmüş ve bazı şeylerin

"geçici" olarak yapılabileceğini sanmıştı. O onursuzdu, onurunu er geç, bozulduğunda, kendinde kalıp yine de evet dediğinde kanıtlayacaktı. Geriye Salomon kalıyordu, onu fazla dikkate almamıştı, o kendi kanındandı, kendi oğluydu, "şu insan"! Pürüzsüz ve boş, tacır, bilge, boşboğaz, diplomat, din adamı. Salomon, kimseyi, korumayan, kimseyi öldürmeyen, herkesi "kullanan" her şeyi eğip büken, her şeyi kolayca halleden, bunu uyurken bile yapan adam. Salomon, bozulması mümkün olmayan, trompet tacirı, varis, herkesin efendisi! Salomon, yüzlerce kadının sevgilisi, Tanrının sevgili oğlu, İsrail'in tahtını yerinde tutan! Sonuç olarak tamamı: Güçlü insanların çöküşü.

Gece, Cas'la Lech kıyısında, yıldızların arasında, aklıma dördüncü perde geliyor: Dar bir sahne, uzun boylu insanlar. Gece, sabaha karşı. Hava iyice serinledi. Sonuçta insan kadınla birlikte eve döndü, güçlü, sakin ve ciddi. Eskiden olanların hepsi kramptı, yüksek ateşti, orchestrion'du, romantizmdi. Şimdi iş ciddi, soğukkanlı, gündelik. Ufukta sarı bir çizgi. Dumanlı gökyüzü. Hava serinledi. Kadın ceketini çıkarmasına yardımcı oluyor. Gazetelerden ses çıkmıyor. Tek tuk bağırışlar. Rüzgar şiddetini artırıyor.

14 Salı

Filmlere yoğunlaşıyorum, "G. Parkers Erziehung" ve "Mormonenpapst" üzerine. Sararmış yaprakların üzerine yağmur yağıyor, akşam gökyüzü aydınlanıyor. Aicher'lerdeydim, çay içiyordum ve kafamın arkasında bir basınç vardı, birinci sahneyi yuksek sesle okudum, onun oynayacağı "David"den. Henüz bitmemiş, fazlasıyla nahif nokta var. Bazı

şeylerin ilerlemesinden dolayı memnunum, ama sakinleşmiş değilim. Bi, duvarların arasında gıdıp gelirken, gelip beni almıyor Orge sınava gömülmüş durumda. Kağıtlarımın içinde bulunduğu kaos beni mütemadiyen rahatsız ediyor: "Sommersinfonie" ham bir meyve, yenilebilir gibi değil. "Hans im Glück" başarısız, yarı kokmuş bir yumurta. "Gece Çalan Davullar" sürekli bitmenin kıyılarında dolaşıyor, ama mükemmelleşmekten hâlâ çok çok uzak. Uzun öyküler ana hatlar halinde bir kenara atıldı, yeterince "şiir"(sel) yazılmadı. "Baal" beni hiçbir zaman tatmin etmedi, bana hiçbir zaman taze ve orijinal gelmedi, fazla törpülenmiş, fazla ince işlenmiş, sığlaştırılmış. Belki de hepsinde bir ciddiyet eksikliği vardır, sinek avlıyorum, o kadar çok şey yapıyorum ki, hepsi de güzel buluşlar, kendimi ilginç olanda, oyunsu olan, zarif olanda kaybedip gidiyorum.

Varschauer[110] beni Baden-Baden'e davet etti, tren bileti dahil, 3-5 günlüğüne. Otto oraya gidemeyeceğimi söylüyor. Orada Varschauer ile konuşabilirim, bu kış için muhtemel bir Berlin ikameti konusunda da, yazın bana Berlin hakkında anlatılanlar hakkında da. Ayrıca Hedda'yı da ziyaret edebilirim ve annesini görebilirim. Ve de Baden-Baden'i de bir kolaçan edebilirim, ne de olsa bir dünya şehirciği, ve tuvaletlerin etrafını koklayabilirim, kendimi yumuşak kollara bırakabilirim ve fanilalara karşı rezervler oluşturabilirim. Belki de daha üstün insanlara nasıl kıl yalatılacağını öğrenirim ve bir otel kapıcısıyla hava arasındaki farkı iyice inceleyebilirim (Hava temiz, berbat edilmemiş bir havadır. Bir kapıcı temiz, berbat edilmemiş bir hava değildir.) Ya da en azından her

şeyden tiksinti duyarım ve iyice kusmuş olarak barakama geri dönerim. Varschauer her şeyi ödeyecek. Trenle gideceğim, onun erken kalkmasına gerek yok. O bu işi parayla halledebilir, bense para olmadan da halledebilirim. Bu hoş bir davranış, kesinlikle, ona müteşekkirim, teşekkür edilmesini istemediği için. Her yerde hakim olan bir halk düşüncesini (ki bende de zaman zaman ortaya çıkıyor) yenmeye çalışıyorum, paranın değerli bir şey olduğu, bunun için insanın kişisel bir bedel ödeyebileceği düşüncesini. İnsan hiç çekinmeden parayı kabul edebilir, yoksa ondan sadece mahrum kalacaktır. Ben, başkalarına hiçbir karşılık beklemeden hediye verebiliyorsam, bir şey vermeden hediye de alabilirim.

Son zamanlarda mukayeseye karşı parmaklarımda bir direnme hissediyorum. Herkes şu cümleye göre hareket ediyor: Bir sincap bir ağaçtan küçüktür. Bir kuş bir ağaçtan daha müzisyendir. Herkes kendi derisi içindeki en güçlü kişidir. Özellikler karşılıklı şapka çıkarmaya götürmelidir, onların üzerine tükürmek yerine.

Orge diyor ki:
Şöyle düşünüyorlar:
Akıllılar aptallardan geçiniyor, aptallar da çalışmaktan

Otto diyor ki:
Haftada yedi gün kıçını sılıyorlar, işerken çükünü tutuyorlar ve sonra birden kafaları öyle şişiyor ki şapkalarını ancak çekecekle giyebilir hale geliyorlar ve insan onları duvara fırlatmak zorunda kalıyor ve sadece daha fazla kazıyarak ora-

yı temizleyebilirsin. Kendi beyin hücreleriyle senin ayakkabılarını siliyorlar ve zamanı geldiğinde de terli ayaklarıyla karnına bir tekme indiriyorlar.

Cas diyor ki:

Senin *Baal* on litre içkiden daha iyi.

15 Çarşamba

Bir Çin sözü:

Eğer kum taneleri insanlara karşıysa, insanlar oradan gitmelidir.[111]

Öğlen babam komünizm hakkında saçma sapan şeyler söyledi. Bahçeden iki elma çalınmış, ben hırsızı savunuyorum: Ağaçların yaptıkları hiç kimseye ait değildir. Bunun üzerine babam bağırıyor, gazetelerde Müttefikler-komisyonunun[112] polis saatini 11 olarak belirlediği yazıyormuş, bizim gibilerin yüzünden Almanya bu hale gelmiş. Benim toplum için ne yaptığımı bilmek istiyormuş, henüz hiçbir şey. Physikum[113] sınavını daha bir beş yıl veremeyecekmişim. Artık bende ciddi bir çalışma görmek istiyormuş. Benim, edebiyat adına yaptığım ne varsa, hepsini kişisel olarak boş bir uğraş olarak görüyormuş. Bunun aksinin kanıtlanması gerekiyormuş önce. Çabucak oradan çıktım. Henüz hiçbir şey kazanmadım.

Bizler parazitiz, uşak olmayan, marjinal insanlar, Baal ve Karamazov[114] bizim orta yerimizde. Bir şiirin değeri nedir: Dört gömlek, bir çuval ekmek, yarım süt ineği? Biz mal üretmiyoruz, sadece hediye veriyoruz.

Öğleden sonra sinema yaptım. Akşam bulvarda boş boş dolaştım, sonbaharın altın gongu çoktan çalmaya başlamıştı bulvarda. Hâlâ büyük kavak ağacı suda, kökleri şehir deresinde, ıspanak yeşili, ama kestane ağaçları sararmaya başlamış. Çocuklar çukurlardan kestane topluyor. Ben biraz üzgün ve suskun bir halde yürüyorum, ağaçların arasında.

Döblin'den iki şey okudum: önce "Wadzeks Kampf" ve şimdi "Wang-lun" İçinde büyük bir güç var, her şey harekete geçirilmiş, insanlar arasındaki ilişkiler duyulmamış bir keskinliğe vardırılmış, bütün el kol hareketleri ve mimikler ustaca psikolojinin içine çekilmiş ve bütün bilimsellikler dışarı atılmış. Yüklem kültürü beni çok etkiledi. Yüklemler benim en zayıf yanımdı, uzun bir zamandır bu meseleyi kurcalayıp duruyorum (*Lorimer und Synge*'yi okuduğumdan beri!). Şimdi bunun muazzam faydasını görüyorum. Tehlike: Döblin'ın baroğu!

16 Perşembe – 21 Salı

Baden-Baden'de Varschauer'ın konuğu. Elimden bagajımı aldı, yerleştirdi, müziği ayarladı, banyosunu sundu, beni bu şık ortama alıştırdı ve vücuduma ağaç kokuları, ropdöşambr hışırtıları, her türden sakin müzik aşıladı. Spengler'ın o büyük kitabının[115] sarsıntısı içindeydi hâlâ ve Siyonizm[116] aryaları söylüyordu, bizi kuşatan bu ülke çöküyor, her şey batıyor ve hiçbir şey Siyon'dakinden daha iyi değil

İçinde çok fazla hedef var, bütün ilişkilere bir anlam yüklüyor, ilerlemeye inanıyor ve bir amfibiğin bir gün maymun olmaktan başka bir şey yapamayacağını düşünüyor Ama ba-

na Lao-tse'yı gösterdi ve benimle onun ebedi bir şaşkınlık içinde olduğu konusunda fazlasıyla hemfikir kaldı.

Bir ara Hedda da geldi. Hafif hafif çiseleyen gökyüzünün altında, sisli ağaçlar arasında vals yaptık, ıslak, çürüyen yaprakların kokusunu hissettik, tartışma yeniden alevlendi, ellerini yüzüne kapatarak ağladı, kışın Berlin'e gitmek zorunda. Eşarbının altında solgun, hastalıklı, güzel görünüyor Her şey onu itekliyor, her şey ondan geri duruyor, en eski arkadaşları onu tekmeliyor Ve ben şöyle diyorum: Bu belki de en mutlu zamanındır, senin durumun kötü değil ve sen nankörsün ve: yapabildiğin kadarını üzerime yükle, benim kamburum genıştir Ve bir kere onu kucakladım ve daha iyi hale geldi ve onu öptüm de aynı zamanda ve ona karşı nazık davrandım. Akşam üçümüz birlikte yemek yedik, gece onu trene bindirdim.

Varschauer için:

Baden*)

+ Lao-tse

22 Çarşamba

Augsburg. Tembellik. Zamanı kıbrıt çöpüyle öldürüyorum. Havaya eleştirel bir gözle bakıyorum. Yürüyüp yoruluyorum

23 Perşembe – 24 Cuma

Buchloe'deki Bi'yi Münih'e getirdim.[117] Şişmanlamış, hayal kırıklığımı daha ilk anda hissetti, can sıkıcı ve zor bir hale geldi. Gece sönük, çok uykulu, şiirsiz. Doğru dürüst doruğa ulaşamıyorum, ben bir parça yetimim. Yarın daha iyi ola-

*) Bu sözcük hem banyo yapmak hem de Baden-Baden anlamına gelebilir (Ç.N.)

cak, dolaşıp ev baktık, aramız normale döndü, daha iyi olmadı. Bedensellik biraz kağıt üstünde kaldı.

Otto Perşembe sabahı Münih'e geleceğine söz verdi, bize bir oda ayarlamak için, bana yeni bir ev bakmak için; gelmek zorunda değildi, gelmedi de zaten. Landshut'a, sınavı olan Orge'nin yanına gitti. Öğleden sonra sallana sallana geldiler; Otto Bi'ye karşı nazık davranmadı pek, Orge'yi de hemen yanına aldı, sürekli onu ikna etmeye çalıştı, Orge ise kahverengi kıyafetleri içinde peynir gibi solgun bir suratla titreyip duruyor ve sigara içiyordu.

Otto'nun yerinde bir başkası olsaydı bunun fazla bir önemi olmazdı; insan bunu içine atar ve üstünü kapatırdı. Ama Otto'nun güvenilir olmaktan başka hiçbir şeyi yok ve yatmaktan başka hiçbir şey yapmıyor, ve insanı zihinsel işler için kullanıyor ve kendine parlak ayakkabılar alıyor

Otto buna dayanamaz. Şunlar var:

1) Möhringen'deki aileye götürülme.

2) Zeitungsmax'a[118] yaptığı soykırım

3) Münih'e teslim olmak.

Madde 1) Beni de sürüklüyor, *stuprandi causa*, öğretmenlere, bana gitar çaldırıyor, benimle aynı zamanda yola çıkmıyor, tam bir tecavüz.

Madde 2) Plärrerelise'yi de sürüklüyor, bana ıslık çaldırıyor ve geveze Z.M önünde ona karşı olan güvenimi rezil ediyor.

Madde 3) Asla bu konu hakkında konuşmuyor, fazla korkak, buna başlamak için, geri çekiliyor

Bez kayboldu, Cas sağlam bir zemine gömüldü, üzerine de bir taş dikildi. Burada Cas yatıyor Her şey Otto için ayak-

*) (Lat.) Tecavüz nedeniyle

landı ve yaygarayı bastı, ama bu bir işe yaramaz: Eğer ölmesi gerekiyorsa ölecek.

+ 24 Cuma +

Alman tiyatrosu çöküyor, görünüşe göre, hızlı, bile isteye, boyun eğerek. Berlinli tiyatro sermayedarları[119] iflas masasını devralıyor ve olayı tröstleştiriyor, sinema tiyatronun altındaki zemini çekiyor, mütemadiyen, aylardır, bütün gücünü kullanarak, gürültü balkonlarda kopuyor, parmaklıklı koltuklarda, sahne yanı localarında son olarak ve olayı birlikte izliyor Şimdi sıçanlar da terk ediyor gemiyi: Reinhardt çekiliyor,[120] Kerr[121] kendini Walhalla'ya[122] kapatıyor ve her şeyi "öyle güzel... buluyor ki. Ama biz onun içine yerleşip komutayı ele alacağız ve bacaklarını kalaslara doğru açacağız ve gemiyi nasıl yürütebileceğimize bakacağız. Belki cıgerlerimiz suyla dolacak, çatlaktan içeri sızan sular, belki son gömleklerimizi de yelken olarak direklere asacağız ve üfüreceğiz, bu rüzgar işte, ve osuracağız, bu da fırtına. Ve şarkı söyleyerek dibe doğru inceğiz ki, geminin bir içeriği olsun, dibe ulaştığında.

Parlak yaprakların üzerine vuran yıldızlarıyla yumuşak bir gece. Zum Kreuz[123] işletmesinde bowling oynuyorlar ve Volkserziehungsverein'de* trompet çalıyorlar. Ama ben korkunç derecede tedirginim ve huzursuzum. İçimde bir şeytan var sanki, yine başımı belaya sokmak için ortaya çıkıyor gibi görünüyor Kudurmuş bir köpek gibi oradan oraya dönüp duruyorum ve hiçbir şey yapamıyorum. Bir sürü şey de lime lime oluyor

*) Bir tür halk eğitim derneği. (Ç.N.)

Neden büyük hastalıkların şaşı gözlerine bakamayacak kadar korkağım? Her seferinde beni felç eden şeyin ne olduğunu görüyorum: hiç kimse üzerinde bir gücüm olmadığını. Bana verilen her şeyin bir lütuf olduğunu. Lütufları reddetmenin haksızlık olmadığını. Şöyle ki, cümle makineye çoktan yerleştiği halde hâlâ "Baal"ın son (oduncu) sahnesini kotaramadım. Orge bana yardım etmek istedi. Bu bir kere yolunda gitmemişti: o istemiyordu. Sonra da, istediğini, benim istemediğimi söyledi. Bunu yuttum ve sahneyi ona bir kez daha götürdüm. O sınav hazırlıklarına kendini kaptırmış haldeydi, zamanı yoktu. Ben itekledikçe itekledim ve Georg-Müller-yayınevinden iki mektup aldım. Şimdi ondan Münih'te bir görüşme rica ettim. Dedi ki: Cuma günü. Ben de hemen gittim, öğle vakti, başladık. O sırada Otto geldi, soğuk bir rüzgar esti, Otto saçma sapan şeyler söyledi. Beni tiksindirdi, onu Orge'nin yatağına yatırdım, beni iterek üzerinden attı. Orge ama onun yanında. Bana ellerini uzattılar, en azından Orge: Tanrının selamı! Orge saat 9'da, 9 buçukta ışının biteceğini söyledi. Söylediği saatte tekrar gittim, Otto yine orada oturuyordu *lentissimo* hareketlerle kalkıp gitti, ama gitmeden saat 10 için sözleştiler. Orge "Baal" hakkında konuşuyordu, yarım saat sonra gitti, tam orta yerinde, ben de birlikte gittim, alınmadan, olayı anlayamıyorum bir türlü. Schmiedberg sokağında bir kısa devre meydana geldi: Bu sahne yanlış. Otto sallana sallana geliyordu. George'ye Otto'ya önemli bir şey söyleyip söylemeyeceğini sordum. Hayır, sadece kafeye gidecektik! George şöyle bir düşündü, yutkunarak önüme birkaç lokma bir şey attı, acı içindeymiş gibi gö-

*) (It.) Oldukça yavaş

rünüyordu, pişmanlık içinde ve kızgın. Otto hep uzaklaşır, on adım uzağa gider, ruhunu selamete erdirmek için, hapisten çıkar, öğrenci derneğine girer, en sonunda da çıkıp gider. Ve George, çözümsüz, mahcup bir şekilde bana elini uzattı ve onun arkasından gitti, serinlemiş, rahatlamış olarak, biraz korkakça, gerçekten kötü bir davranışın ardından, ona hiçbir şey yaramıyor (Yarın Fannerl'e gidiyor ...)[124] Kızgın değilim. Sadece ağzımda acı bir tat var, boğazımda bir sıkışma, yutmak istiyorum ama bir türlü aşağı inmiyor, bu hiçbir şey değil, kesinlikle hiçbir şey değil. Bu gülünç, edebiyat açısından, sadece: Kendimi alçalttım ve gücüm yoktu. Ben bir hiçim. Kendimden utanıyorum.

Tragedya yazmak aşağılayıcı bir şey Her şeye karşı çıkıp artık hiçbir şeyin meydana gelmemesi, artık hiçbir şeyin doğru olmaması, artık hiçbir şeyin önemli olmamasını sağlamak gibi. Neden bu küçük, pespaye kabukların içine sığınıyorum ki, her taraft çizik içinde ve 500 tane deliği olan? Neden bu aşağılık, iradi ve az sayıdaki düşünce süreçlerinde bir şey bulmaya çalışıyorum ki? Ve diğer her şey yalan, ve bu da bir yalan. Ben mutsuz değilim, tepemdeki çatı üstüme yıkılmıyor Yeni kıyafetler içinde durum hâlâ istikrarını koruyor, bir sürü yanlış hareketimden dolayı tepeme vurmadılar: ama Bittersusse şişmanladı, iyi bildiğimiz Cas bir alçakmış, sadık Heilgei iyi şeyler yaptı ve sonra daha az iyi şeyler yaptı ve en sonunda da yüz çevirdi, ve Orge, bizim zavallı kardeş That's All[125] para babasıyla kafeye gitti Süt annelerimizin bizi korkuttuğu hayalet hortladı: pijama içinde ortaya çıktı.

25 Cumartesi

Sabaha karşı bir rüya gördüm: Birisi bana çıplak bir oda gösteriyor ve şöyle diyor: İçerde sanatçılar oturuyordu. Önce bir sürü metreküp odun verildi kendilerine, bunlar yakılıp tüketildiğinde bir sürü metrekare beyazperde verildi, bu işlenip bitirildikten sonra ellerine bir kağıt verildi. Ve rüyamda bunu bir bilgelik olarak algıladım, ve sanatçıların durumunun iyileştiğine inandım.

Rheinland'da zenciler toprağı emiyor [126] Bölüklerde kadınları hamile bırakıyorlar, ceza almadan işin içinden sıyrılıyorlar, halkın bütün protestolarına gülüyorlar. Almanya'daki halkın davranışı örnek olacak cinsten: Herhangi bir cinayet ya da cinayet girişimi haberi yok. Karıları mahvedilmiş olan insanlar linç mahkemesi tarafından uzaklaştırıldı. Dişlerini gıcırdatıyorlar ama, o kadar uzaktalar ki, kimse onları duymuyor. Zencileri kapıya çivilemiyorlar, zencileri testereyle ikiye biçmiyorlar, ellerini çuvalın içinde yumruk haline getirip, bu arada mastürbasyon yapıyorlar. Başlarına geleni hak ettiklerini kanıtlıyorlar. Onlar büyük savaşın artıkları, halkın değersiz kısımları, yere bastırılmış ağızlar, insanlıktan çıkarılmış hayvan kitlesi, 1920'nin Alman halkı.

Mütemadiyen beni meşgul ediyor: İnsanın diğer insanlar üzerindeki gücünün azlığı. Herkesin anladığı bir dil yok. Hedefi vuran bir atış yok. Etkileme başka bir şekilde gerçekleşiyor: Tecavüz ediyor. (Hipnoz). Bu düşünce aylardır beni kuşatmış durumda. Onun içeri girmemesi gerekir, zira ben çekip çıkaramam.

Oldukça yalnızım, bodrum katta bilardo oynuyorum, Rabindranath Tagore okuyorum, "Das Heim und die Welt", çok az yemek yiyorum, resimler halinde düşünüyorum ve yükselişimi sinematografik olarak yürütüyorum. Ama genel anlamda giderek bozuluyorum, çünkü etrafımdaki üstünlükler patlamış durumda ve bu nedenle şeyler kendilerine ve bana düşman hale geliyorlar

26 Pazar

Sürekli yeni biçimler düşünmenin lanet olası bir zorluğu var, insanın nasıl gerinebileceği esneyebileceği konusunda Sonbahar giderek yoğunlaşıyor, bunu seviyorum. Bu arada, Tagore'un "Heim und Welt"ini okuyorum, harika bir kitap, güçlü ve yumuşak.

BU YAZ HAKKINDA

Çok fazla şey yapmadım, biraz yüzdüm, birkaç şey okudum, hiçbir şey sevmedim. Ama zaman yoksul değildi. Biraz mezar kazmak ve cesetlerin görüntüsüne alışmak zorunda kaldım. Hiçbir şey yapılmamasından daha kötü olan şey birçok şeye başlanmış olmasıdır Hiç değilse birkaç balad bitmiş durumda. Bindiğim dalı kesme çalışması da ilerliyor, yavaş da olsa. Ama güvenliği henüz defediyorum.

1921
ŞUBAT - MAYIS

"Otlar büyürken beygirler ölür."
Bert Brecht

9 Çarşamba

Bugün *Aschermittwoch**, insanın uyanık olduğu, arınmış olduğu ve kendini ıyileştirdiği gün. Napolyon'un maskesi lavaboda duruyor,[127] dışarıda kar duruyor, yatakta bir kan lekesi duruyor. Hep beraber Steinicke'deydik[128] Cas da oradaydı. Otto ve Feuchtwanger'ınkı. O kadınla dans ettim, ama sonra oradan çıkıp gittim, ve Marianne ile yanak yanağa dans ettım. Hemen ardından armut lıkörüyle dolu bir halde bir otomobilin içine uzandık ve evden kaçtık. Orada ayrıca o zavallı Bayan Jörgen de oturmaktaydı, yüzü bembeyaz, hasta (ve bana yaklaşmaya çok çalıştı ama ben Mar'ın elini tutmayı tercih ettim), sonra küçük Edith Blass da oradaydı, yakında dişleri dökülecek kadar yaşlıydı. Gözümü kırpamıyordum, Mar benim Bayan Feuchtwanger ile şehvetli bir şekilde dans ettığimi söyledi, ve kadın sayısı da çok azmış ayrıca. Bır mıdesi bulandı, bır ağladı, çocuğu olmadığı için, ve o anda harika görünüyordu, yaptığı birçok şey affedilebilirdi! Baloda bir oğlan çocuğu kostümü giymişti ve oradaki en güzel kadındı ve erkeklere olağanüstü davranıyordu, son derece duru ve soylu ve sessiz ve neşeli ve yaklaşılmaz ve ama kibirli de değil. Bir baloya gidebilecek olan tek kişi oydu, zira o oraya uymuyordu. Balo sırf onun için düzenlenmişti, ama o buna pek önem vermiyordu.

---

*) Hıristiyanlıkta Paskalya'dan önceki kırk gün boyunca yapılan büyük perhizin ilk günü (Çarşamba). (Ç.N.)

13 Pazar

Öğleden sonra Aicher'lerde. Recht'e tiyatro oynatıyorum. III. Richard'ı. Kötü adam mimiklerini çok iyi kullanıyor, süratle. Ama yaradılışının sınırlarını da görüyorum. Bir keresinde eline bir bıçak almayı reddetti (bende de bir tane vardı): O korkak biri. Mar yatakta hüzünlü küçük hikayeler anlatıyor. Kendini kötü hissettiği bir dönemde hırsızlığa başlamıştı. Gittiği her yerden bir şeyler çalıyordu. Anne babasının evinden, erkek kardeşinin[129] evinden vs. Evet, hattâ anne babasının evine de girmişti (dolaplarına). Şimdi tekrar herhangi bir yerde çuvalladı. İmza yetkisine sahip olduğu bir şirketten[130] para çaldı, kasadan ve başka yerlerden ve şimdi de eğer onu şikayet edecek olurlarsa firmanın küçük kirli işlerini açıklamakla tehdit ediyor. Bütün bunları, ona ondan öğrendiğini söyleyen bir kadın için yapıyor. Kadın şu anda erkek kardeşinin yanına gitmiş durumda ve erkek kardeş Recht ile hiç konuşmadı. Her şeyi o kendisi anlattı. Kadın yazdan önce evlenmek istemiyordu ve adama başka yerde yatmasını söylemişti, birtakım tiyatrolar yapmasının ona bir faydası olmayacaktı. Bunun üzerine Recht de ona, küçülmüş ve cesaretsiz bir şekilde, kendisinden istediği her şeyi yapacağına söz vermişti ve hızla dışarıya koşup orada ağlamıştı. Ve o Machiavelli'yi[131] seviyordu. Ama sonra kadın yine de onun o gece kendisinde yatmasına izin verdi, Recht kadına hiçbir şey yapmadı ve kadın her şeyi aynı anda yapmak istemiyordu, adam için üzgündü.

14 Pazartesi

Bütün gece beraberdik. Kadın başka biri oluverdi. Şimdi

bir çocuksu, tedirgin halleri vardı ve küçük el kol hareketleri yapıyor, zaman zaman soluksuz bir ses çıkarıyordu. Bir seferinde onu alamadım, bırakmak zorunda kaldım, o zaman güldü, sessiz ve mutlu bir şekilde, ve bana da güldü. "Bu tam da yerinde oldu, iyi oldu, mütemadiyen yapamaman yani, ben de artık sönmüştüm. Bu çok iyi.

15 Salı

Şimdi Cas'la birlikte cesurca "Korsanlar"[132] üzerinde çalışıyorum. Bu Marianne için. Çok derunî şeyler yapıyoruz. İçinde Bi'den çok fazla şey var. Bir kadının hayatı. Savana'da büyümüş ve bütün denizleri dolaşmış.

17 Perşembe

Georg Kaiser-davası.[133] Çocukça işler çevirmiş, çünkü karısı ve çocukları açmış. Şimdi kağıt üstünde konuşmalar yapıyor ve şairliğinin pırıltısıyla bir tavus kuşu gibi açılıyor Bütün yaptıklarını bir sinir hastalığı şeklinde formüle ediyor. Kadın harika, kederli, ama sakin, ona bir çocukmuş gibi davranıyor Mahkeme şaşırtıcı bir şekilde cömert ve kibar!

18 Cuma – 19 Cumartesi

Marianne ile akşam 6'dan sabah 9'a kadar Kraal'da. 3. Sonra Siebenstichwald'da. Orada kahve.

20 Pazar

Öğleden sonra Recht, Aicher'ler, Ma ile parktaki kulübede. Dün akşam Aicher'deyken Ma o kadar küstahtı ki, benim sigaralarımı içiyor, kendi çatalıyla bana jambon ikram ediyor

vs. Bugün kovalamaca oynuyoruz, ben frene basıyorum. 10-10 Kraal'da. 3.

25 Cuma

Film planları yumurtladım. Yeni para teorisi; rahat, zarif kesimli geniş gri pantolonlar, iyice yukarı çekilmiş; yumuşak, basık bir şapka, öne doğru uzatılmış bir surat, biraz keskin; pervasızlığa varacak kadar umursamazlık – ama maddiyata karşı saygılı, çünkü o görülebilir kılınan işten başka bir şey değildir; her tarafa kanca atmak, alıp götürmek, çoğaltmak; arkadaşlar ve her türden girişim için. Ama sol elle; sert altınları kazımak. Yumuşatılmış zeminlerde bile. Altın yıkamak. Yığmak, yatırım yapmak, yuvarlamak, ama hep araç olarak görmek (altın olanı), insanlara bakmak, onlar çalışmak zorunda, kaytarmak, aptallıklar yapabilirler. Hırs yok: kim ne yapabiliyorsa onu yapsın. Ben en iyi lokmayı vermek zorunda değilim.

Sık sık, istediği zaman otomobilde yolculuk yapan Marianne'yi düşünüyorum. Kendine kürk manto hediye ettiren, yüzükler, elbiseler Kendisi için. Onu çıkarmalı mı? Ben onu ve onun için hiçbir şeyi ödeyemem. Ve ben neyim? Küçük, küstah bir yumak, yüzümü henüz görmüyorlar, kredilendirilmiş vaatler, peki insan ne ısırıp alabilir? Elbiseler, sabunlar, aydınlık evler, tiyatrolar, iyi yemekler, müzik, ince duygular, tembellik, insanların takdiri, sanat, özgurlük? Ve bütün bunlar, fizyolojik bir güdüye göre hareket edilmek suretiyle bir kenara atılıyor, tatmin olmuş, arkası kesilmiş bir dürtü için! Ve sürekli kendimi değiştiren ben fazla mı iyi gö-

rünüyorum? Evim aydınlık olduğu, benimle tiyatroya gidebildiği, yemek yemekten zevk aldığı, maceralar yaşadığı, seyahate gerek duymadığı, sonra güç, tazelik, yenilik, güven duygusu olduğu için mi? Ama bunların hiçbiri kesin değil...

Ve ben evlenemem. Benim dirseklerimin serbest olması lazım, tükürebilmeliyim, nasıl istiyorsam öyle, yalnız uyumalıyım, vicdanım rahat olmalı.

Akşam 7'den sabah 9'a kadar Marianne ile Kraal'da.[134] Ona "Sommersinfonie"den cenaze yemeği sahnesini okudum ve o da bu sahneyi oynayabileceğini söyledi. Bence de. Ama gece, yatakta, aklıma bir fikir geldi; oyun şöyle sonlanıyor: Kadın teslim oluyor ve Tauli'de kalıyor, kötü adamın yanında. Yani, kadın çöküntüsünü aşıyor, dogma sayesinde zayıflığının üstesinden geliyor, kararlılıktan bütün güçlü yanlarını çıkartıp alıyor.

26 Cumartesi

Neyin tehlikeli olduğu görülüyor: geride kalanlar, yani sonradan büyüyenler, sindirilmemiş olanlar ve insanın artık daha fazla zorlamadığı artıklar. İyi hesaplanmamış maceralar, iyi çiğnenmemiş olaylar yavaş yavaş bizi tıkar. Tamamen yiyip bitirmediğimiz şeyler bizi zehirler. Gömülen iyi uyuyamaz. Sindirim için bize yardım edecek olan toprak onu tükürür. Rüzgarın kurutamadığı ve yağmurun yıkayıp atamadığı şey giderek büyür ve toprağı zehirler. Cesetler korku verici ürünlerdir. Korku kalır. Neden insan Yahudilerin işini bitiremiyor?[135] Çünkü onları paramparça ediyorlar, sürüyorlar, işkence ediyorlar, yüzlerine tükürüyorlar, binlerce yıldır. Ama

tükürük bitiyor, Yahudi'nin karşısında tükeniyor. Sarsıcı acıların, onlara karşı yalancı bir biçimde trajik olanı uydurduğumuz sarsıcı olaylar olması üzücü. Ruhun lafını ağzına toprakla tıkadığımız her yerde, yüzyıllar boyunca, bir çığlık hep eksik kaldı. O anda kase reddedildi, ve trajedi gerçekleşmedi (ve gerekli hale geldi).

27 Pazar

Aydınlık, güneşli günler, yeniden formumu buldum. Hâlâ bitlerle doluyum ama daha dirençliyim. Soykırım yaklaşıyor Bütün yönlerde düzenlemeye gitmeli, ama hangi kurbanları vermeli! Marianne artık Recht'le evlenmeyi düşünmüyor, şimdi benimle evleniyor, Tann yine seyredecek, ve Asya[136] el değmemiş olarak kalacak. Ama ben kendi kabuğuma çekilirsem (ve soğuk rüzgarlar eserse), düşer bayılır ve elleri mosmor kalır, artık yaklaşamaz. Aicher'lerde yanlış bir ses çıkardı, bense saatlerce ızdırap çektim, sonra geri çekildim, suskun bir halde eve döndük (onun evine), barıştık, mantıklı davrandık, çok geç olduğu ve onun da yarın provası olduğu için – ve sonra yukarıda oturdu, balkonda yürüdü, acaba yeniden toggenburglaştım[137] mı, kenar taşına oturup ıslık çalarak. Bir mektup yazdım, bir şeylerin yanlış olduğunu söyledim, fazla kolay yıkılıyordu, ve başka bir öğle vakti aradı.

28 Pazartesi

Ayakçığın içinde bir sürü şey yüzüyor. Bu arada Otto ondaki para kavramının ne kadar küflenmiş olduğunu kanıtladı, buna tabi olan en çok o. Orge maddi açıdan zor durumda, ona 300 verdim, Sparkasse'den uzak durmalı, sadece ona

borcum kadarını, yani 200'nü aldı ve Otto hiçbir şey sormadan kalan 100'ü aldı (hak ettiğinden ve ihtiyacı olduğundan 50 fazla aldı, sadece Orge'nin yanında yaşayıp hakkımda küfürler edip durmasına rağmen. Ama böylelikle bu tür şeyleri örtbas etmeye çalışıyor o...) Ve Orge'nin hiçbir şeyi yok, ve benim yabancı bir keneye 120 borcum var Ne olsa bütçe hiçbir zaman denk olmuyor Ama, bir kadın elde etmesi mümkün olmayan Otto, ki onun için ben Reutter ve Günzburger ile konuştum, Marianne'ye karşı açtı ağzını yumdu gözünü ve tıpkı bir domuz gibi etrafa bok saçtı. Öyle ki Orge benim Stuart Webbs için yapacağım film çalışmasına katılmak istemedi, çünkü ben senaryoda Marianne'ye bir rol vermek istiyordum (sırası gelmişken) Eski öğretmen Orge benim kadınlarımın sayısına karşı çıkıyor ve ondan bir topluluğne istemeye kalksan kendini kullanılmış hissediyor Cas'a ve Otto'ya özeniyor, sürekli küsüyor Ve bütün bu çocukların böyle berbat hale gelmelerinin suçlusu benim. Ben politikacıyım, ticaret canavarı, işletme yönetimi, reformcu! Ve o köpek toplama ekiplerinin azizi, Klauckevorstadt'ın bilgesi, büyük çilecı. Fannerl'i beceremediğini bana bizzat kendisi söyledi (bana şu şekilde ifade etti: Sezar suya giremedi), çünkü hem kızın adet günüymüş hem de o yapamamış ve şimdi dokunulmamış portakal dogmasını açıklıyor (dış görünüş itibariyle iyi gidiyor, ama içerik aynı!) İntikama susamış durumda ama bunu reddediyor B.T 'nın zehirli dişlerini çekmek istemiyormuş, bunun ayrı bir maliyeti varmış gibi. Böylce onun ağzına işemesine izin veriyormuş. Ve sonra, Asya'da otururken ve kız savunmasızken, işte o zaman şeytani bir planın uygulanması gerekmiş, onu gebertmek. (Ki Meyer ve

ortaklarının ağzına işenmesin!) Ama bana dedi ki: Bir keresinde onu vurmak istedın, işte o zaman ben yapamadım. Fannerl darbeyi hak etmişti. Sonra istedim, çünkü Fannerl uzaklaşmıştı, ve ama sen bir daha asla istemedin. Neden? B.T 'den kitaplar mı ödünç almak istiyordun!!! O bu fikre inanmıyor! Ve Otto, her şeyı bilen adam, onu bundan alıkoymak için hıçbır şey yapmıyor. Onun buna ihtıyacı var Böylece bütün vılla pis pis kokmaya başladı, ve hıçbir rüzgar esmiyor!

1 Salı

Webbs-filmi doğmayacak (15.000 Mark), ama Ma 8-8 burada olacak ve çok güzel. Kraal'a bahar gelecek.

Münih'de Cas bekliyor, Bay Cerberus.[138] Stuart Webbs ile kavga ettik. Domuz gibi yorgunum. Cas'ın kafacığında tahtalar var Galgei'dan bu yana entrikada neredeyse üstüme yok. Ama bu makine işi! Sonra bir şey buluyorum: Samimi yüzlerin olduğu döner genelev Ah bir altın madeni bulsak! Eğer olursa Webbs için iki ya da üç film daha (centilmen filminin başlaması!)[139]; Marianne için üç korsan filmi[140] ve bu işi bitir! Baharda "Galgei" Eski tarz birkaç balad, *Orgelieder** falan!

2 Çarşamba

Öğleden önce Cas ile Webbs-filmi "Döner Şarapevi"[141] Cas ebe hizmetlerini üzerine alıyor, aynı zamanda inleme işini de. Acıları o çekiyor, ben çocuk sahibi oluyorum. Öğlen Marianne geldi. Hayvanat bahçesindeyiz, güneş, maymunlar ve koşucu devekuşları (ince boyunlu, şişman karınlı, büyük hassas gözlü ve kırmızı bir ipin gaganın iki parçasını bir arada tuttuğu kan kırmızı bir gırtlağı olan siyah bir kuş türü) bende güçlü etkiler bırakıyor Sonra Otto'dayız. Geceyi uyuyarak geçirdim.

3 Perşembe

Erken bir vakit, Mar'ın yanında, kafamda bir dörtlük:

---

*) Org şarkıları. (Ç.N.)

Bu zavallı Marianne'ydi
Daha iyi günler görmüş olan
Beşiği başında kimse ona
Amerika'yı söylemedi.

Ve:

Ama ne zaman kaygılansa
Şöyle derdi: Çocukluk zamanlarımda
Babam hep fok balığı barında olurdu
Ve annem iki kişi!

Sonra, Marianne'yı trene bındırdıkten sonra, Cas'a gittim, bir saat boyunca Kehrer'in Cézanne üzerine verdiği dersi[142] dinledim, öğrenci yemekhanesinde yemek yedim, Klette'ye[143] Stuart Webbs için "Şarapevinin Esrarı"nı yazdırdım ve sonuçtan oldukça memnun kaldım. Ve akşam hasta olan küçük Zarek'i ziyaret ettim, oda tiyatrocuğunun pantomimcisi,[144] lastik tüccarının (Neuhofer)[145] zevk oğlanı, mastürbasyonu prezervatifle yapan. "Davıd"i de yanıma aldım, çünkü oldukça "hoş" ve ben bütün bitkilerden hoşlanıyorum. Ne kağıt ama, "kordan" yarı kömürleşmiş: hâlâ kıvranıyor, yuvarlanıyor, ayağa kalkıyor, canlıymış gibi yapıyor... Burnumun üstüne nasıl düştüğümü "Jamaikabar'ın Esrarı"[146] gösterecek.

5 Cumartesi

İlkbahar havası. Döblin'ın "Wallenstein"ını okuyorum (sadece yemek zamanlarında) içinde çok fazla histeri ve mandıracılık olması yazık ve büyük hareketlerle dışsallığın

bu kadar gözler önüne serilmiş olmasına da! Şu barok! Şu (tarafsız) Panorama! Ne kadar tehlikeli (ideolojik) bir mesele: Bu sözde serilmeme demokrasisi! Ve her şey öyle şişman, renk cümbüşü, ve her şeyin bu kadar aşırı vurgulanması, tefrikacı tarzıyla her şeyin silinip süpürülmesi ve dışardan görülmesi! "Wadzek" benzersiz bir şekilde etkileyici. "Wadzek"te üslup bir mercekti, insan ancak böyle yaparsa bir şey görebilir "Wallenstein"da ise bu dürbün, ve insan yüzeysel şeyleri görüyor. (Zira hiçbir şey göründüğü gibi değildir – dürbünden göründüğü gibi!)

İnsanların yaptıklarına bakmayın, onların düşüncelerine hiçbir değer vermeyin! Her ikisi de yanlış olabilir. İnsanların başına gelen bir inek derisinin başına asla gelmez. Beni yanılgılarınızdan uzak tutun! Meier ile Schmidt arasındaki farkı görsem mi? Gözlerimi berbat etsem mı? Bir kadın kendini bir erkeğe boğduruyor, yabancı yataklara sattırıyor, kendisine küfür ettiriyor, anne babasına kötü davrandırıyor, onlardan bir şeyler çaldırıyor, adamı göklere çıkartıyor, dolaplar kusuyor, dolandırıcı patronu ona yaltaklandığı için onunla yatıyor, onu sevmediği halde. O kendini, adamın onu önüne fırlattığı herife veriyor, bundan yıllar sonra hâlâ, neredeyse harabeye dönmüş olmasına rağmen, kendi deyimiyle, çocuğu aldırıyor, etrafı tahrik edip duruyor, tecavüzcülerin "en azından" onun için çalışmalarını sağlıyor, kendini, hattâ severek, pis, küstah heriflerin oyuncağı oluyor, onlara kendini öptürüyor, senli benli oluyor, adama karşı her zaman kibar, çünkü o gıdıyor, oğlan çocuğu taklidi yapan iğrenç bir herifle yatıyor, adamın önünde ona sarılıyor, adamın aldattığı, kalite-

sini bildiği adama, onun kendine kokulu sıvılar hediye etmesini sağlıyor, hattâ severek, adamın hakkında şöyle dediği herifin: onun sahip olduğu her şey böyle kokuyor işte. Ve, tabii, bütün bunlar doğru olsa da ve kadının ne yapmakta olduğunu kimse bilmese de, o iyi bir kadın, çocuksu ve güvenilir ve hiçbir konuda başkalarına benzemiyor.

Mar akşam Recht'le birlikte tıyatroda, dışarı çıkıyorum ve Recht'le Maxim Kafe'de buluşuyorum. Sonra o gidiyor, Lamm'a,[147] ve benden Marianne'yi göndermemi rica ediyor. Kız gelince o paltosu içinde kamburunu çıkararak yalakalık yapıyor Marianne Cas'la benım yanıma oturuyor, o yaklaşıyor: Geliyor musun? Burada böyle paltoyla duramam. Ama kız kalıyor: O halde ben sonra gelirim. O, öfkeli, çekip gidiyor Bir müddet sonra Marianne'den onun peşinden gıtmesini rica ediyorum, ve o, gülümseyerek, ama gizli bir acılıkla şöyle dıyor: Ve seni beni gönderiyorsun ha! Birlikte gıdıyoruz. (Ona lokalde vedalaşmayı öneriyorum, o önden yürümeye başlıyor – reddediyor.) Sonra bizi içeri almıştı, Lanım'a, ama ben ıstemiyordum. (Sürekli sınıfta kalıyorum –) Sonra Cas'la birlikte peşlerinden gidiyorum, evlerının etrafında serseri gibi dolaşıyorum. Penceresi hep karanlık kalıyor. Herhalde uzun bir yol kat ediyorlar. Adamın yanında her zaman bir bastonu oluyor.

6 Pazar

Cas'la bazı şeyleri konuştum. O doğayla ilgili hiçbır şey yapmıyor O fazla kötü, diyor. Hâlâ üzerinde Flandern var [148] Ama eski mevcutlar onun resımlerini boğuyor. Yenıden, en

başından başlamalı. Yüzler çizmeli natürmort gibi, kır manzaraları çizmeli yüzler gibi ve kapların duvarlarını değil, bilakis içlerindeki boşluğu çizmeli. Oysa o hep zaten romantik olan şeyleri çiziyor.

7 Pazartesi

Sert bir içki içtim ve kollarımı sıvayıp yazmaya başladım, kırmızı lambanın altında oturuyorum.[149] Oda soğuk olmasına rağmen, ama insan bir kere yaşar Ancak içtikten sonra insan yeterince bilinçli olabiliyor Belki Galgei'i bir kere daha yazarım, onun da beynine içki sızdırırım ve o da herkes gibi umumi tuvalet haline gelir

"Franziskas Abendlied"i ve "Der Taler"i[150] Marianne için gitara uyarladım. Beni çok eğlendirdi, belki ona da bir kere faydası olur.

8 Salı

Recht için erkenden "Ballade vom verliebten Schwein"i[151] yazıp bitirdim. Öğlen Münih'te, Klette'ye "Jamaikabar'ın Esrarı" 1. Perde'yi, yazdırdım. Oturuyordu, ağzı açık, orada öylece, bittiğinde baş ağrısı vardı, hiçbir şey yapmadı. Krep, Bi, Tren istasyonu. Orada, vagonun yanında Recht ve Marianne duruyordu. Oraya doğru ilerliyorum, şaşkınlık, sonra bunıyorum, konuşmalar duyuyorum: "Ne yapmak küstahlığında bulunacaksın ki? Bana ne biçim davranıyorsun? Sana sağlı sollu birkaç tokat patlatırım. Burada kalıyorsun:" Marianne bunıyor, adam onu geri çekiyor, kız benden ona yardımcı olmamı rica ediyor, ona yardım ediyorum, şöyle diyo-

rum: "Bırakın bunu! Siz de birlikte gelsenize!" Adam da geliyor. Kızın keyfi yok. "Bugün bir yere gitme!" diyor kız. Sonra adam içeri gelip kızın yanına oturuyor, tekinsiz bir şekilde gülümsüyor, bastonuna vuruyor. Kız yorgun bir ifadeyle gülümsüyor. Sigara içiyorum, gayretle sükûnet yayıyorum. Kızın Aicher'lere gitmesini öneriyorum. Sonra oraya gidiyorum, arabayla. Adam benden gelmememi rica ediyor Ben Marianne'ye bakıyorum, onlarla birlikte gidiyorum. Adam sinirden kuduruyor "Şu âna kadar kendimi tuttum, siz-bizimle-gelmeyin. Benden günah gitti." Sessiz bir yolculuk. Kız tecavüze uğramış gibi görünüyor Sonra Aicher, yüzü ceset gibi solgun, gözleri faltaşı gibi açık, kekeliyor, sözcük kullanmadan. Recht: "Evinize dönün, onu daha fazla zorlamayın! Eğer bayanın şövalyesi rolünü oynamak istiyorsanız, bunun sonuçlarına da katlanırsınız." – "Katlanıyorum ya. Daha ne istiyorsunuz!" Aicher: "Gidin hadi! Ben ne yapayım? Hadi çekip gidin!" Recht: "Eve girelim!" Kapıyı suratıma kapattı. Onu iterek açtım, son derece sağlam. "Bırakın şunu! Siz delisiniz!" Sonra evin girişinde gülüyorum. Aicher sürekli benden gitmemi rica ediyor Recht bağırıyor, dişlerini sıkarak: "Benim meselelerime burnunuzu sokmayın!" Marianne titreyerek şöyle diyor: "Evinize gidin, ama ben sizde kalacağım, Rudi. Sonra, adam peki, deyince: "Siz masum genç adam!" (Hâlâ oynuyor). Ben çekip gidiyorum. Daha sonra merdivenliklerin bütün ışıkları açılıyor, ben oradan geçerken.

9 Çarşamba

Salim kafayla düşününce, onun şimdi gitmesinden yanayım. Artık para kabul etmemesinden, adamın ona yaklaşma-

sına izin vermemesinden, en kötü durumda polisi yardıma çağırmasından yana. Adam ateş edecekse etsin. Aicher'e güvenilmez. Ben çok az şey yapabilirim ya da hiçbir şey, çünkü param yok. Ama o birkaç ay daha yaşayabilir, o kadar parası, mücevheri vs. var, sonra da ailesiyle birlikte Avusturya'ya. En kötü zamanlarda da Berlin'e, Hedda'nın yanına.[152]

Öğlen onunla buluşuyorum. Birlikte Siebentischwald'a gidiyoruz. Onu Recht'e yanlış davranmakla suçluyorum, onu ciddiye almakla. Ve hâlâ ondan para almakla. Recht taştan örülmüş duvarlara başını vurmaz, sadece lastikten olanlara. En sonunda Marianne onu yumuşatacak, adam bunu biliyor. Onun son sığınağı bastonu değil, bilakis ağlayıp sızlamalar. Dün adam onu boğdu. Sürekli öldürmekle tehdit edip duruyordu. Marianne'nin kendine bir silah ayarlaması lazım, ne de olsa şu haliyle çok savunmasız. Eğer adam üzerine gelecek olursa onu kuduz bir köpek gibi yere sermeli. Uzaklara gitmek belki çok daha yararlı olur, ama adam da peşinden gelir mutlaka.

4-7 arası Kraal'da. Böylesi güzel. O mutlu olunca pek tatlı oluyor, gençleşiyor. Ama öyle sahnelerde yaşlanıyor ve yıpranmış görünüyor. Gizlemesi gereken o kadar çok şey var ki, ama bu ona çok güç geliyor. Arkadaşları orada ona sesleniyorlarmış: Selam, Marianderl! Ve sonra, onları bu yüzden konuşturduğunu anlatıyor, onlar ona söyleyebilirlermiş, onun önünde bu şekilde her zaman konuşabilirlermiş. Sekreter[153] ona kötü davranıyormuş, o zaman o da locaların kapısı önünde yüksek sesli gürültü çıkarmaya başlıyormuş ve ada-

mın kendisinden özür dilemesini talep ediyormuş, yoksa Recht tokadı suratına indirirmiş. Tiyatro hareketleri. Ama onunla evlenmememin nedeni bu değil. Çünkü yapamam, özgür olmak zorundayım, uyumak zorundayım. Ve kötü biriyim ben, mevsimlik zalim. Ve tırnaklarını kesiyorlar ve insanın saçlarını tarıyorlar ve onu ölümüne yemliyorlar ve onu uykusunda izliyorlar ve onunla birlikte ormana seğirtiyorlar Gözleri için soğan kullanıyorlar, eğer insan özgür olmak istiyorsa, kendilerini morfin gibi acılıklarla zehirliyorlar ve insana cesetlerini servis edıyorlar, çayın yanına. Çorba kasesinde oyunculuk, sadece alkış olacak, tabak yalanırsa ve aşçıya methiye düzülürse. İşemesi affedilecek çünkü o domuz. Ve ürkütücü olan: insan dığerinin sadece kötü yanlarını görüyor, çünkü kendisi de acılıdır ve gözleri kızarmıştır ve çünkü dığeri de acı içinde olduğu için.

10 Perşembe

Eğer bizler hemen sessiz konuklarsak ve ayyaş balıklar, o zaman dört bir yanımızı huzursuzluk sarmış demektir, ve hayvanlar sürünerek masaların altına girerler ve dişlerini gıcırdatıyorlar. Eğer odalar pırıl pırıl hale getirilmiş ve yataklar temizlenmişse, o zaman yataklardaki salgın hastalık kurbanları ölmüş demektir ve odalar uzun zamandır boş durmaktadır. Bız hiçbir şey söylemediğimiz halde, diğerleri söylememiz gereken çok şey olduğunu söylüyorlar bize ve bizim sırlarımızdan korkuyorlar Fareler tarlalara bızımle aynı baharda geliyor ve biz son ekmeği de yemiş durumdayız. Ve bilmiyorlar bizım sevılmedığımızın ne demek olduğunu. Kireç kokuyoruz biz...

Belki de "Galgei"a üçüncü bir sahne yazarım. İçinde birinin kiralandığı bir sahne ve bu da kağıtlarla olur; zamanın ruhu budur. Şeylerin birbirine bu kadar girdiği ve karanlıklaştığı yerde, insanın kağıtları yardıma çağırması gerekir, bu emniyettir bu durumda. Kağıtlar güvenli bir şeydir, yazmak ise daha çok bir edim, yazmakla kağıt arasında bir alan vardır, kağıt çoğaltır, kolaylaştırır. İnsan olmayanı görür, sayıları, sayılamaz olanı, sayılar arasında bir seçim yapılabilir, onların tutkuları yoktur, kedilerine ait bir kafaları yoktur Bak o bir kağıt imzalıyor, ve Pick[154] orada duran, bu o, kağıt sadece onun için geçerli. O şimdi Pick, hâlâ Galgei'ın gomleği ve kıyafetleri içinde

Sanırım eğer o ikisini ayırırsak kan akmaya başlayacak. Bu maymun kanını emen karton işte burada, bastonlu Napolyon bozması ve kendi kendini kötürüm bırakma. Ve kadın, yani onun hilelerini kutsayan fetiş, onun cinayetini affeden, annesine kötü davranmasına izin veren, onunla yatan, ona yalan söyleyen, korkudan kendi kendini boğduran, kendini orospu diye azarlatan ve bütün bunlara katlanan. Adam hırsızlık yapıyor, evlere giriyor, kadın bir kürk manto rica ediyor, bir yandan da benimle yapıyor o sırada. Ve kendine bir çocuk yaptırılmasına izin verecek kadar da çocuksu, ağlayacak kadar da, eğer gelmezse, yüzümde şaşkın bir ifade belirdiğinde beni öpecek kadar, bana sıkıca sarılacak kadar, dokunaklı bir içgüdüyle. Ama ben umursamazca ve ağır aksak koşuyorum yanında, aynı yüz ifadesiyle, yatakta olanların tadını çıkararak ve herhangi bir sorumluluk hissetmeksizin, sahtekarlık belki, muktedirim, kendi koşullarımın üstüne çıkmaya, son derece soğuk ve tümüyle siyaset gütmeden.

Gece

Başlangıçta her şey çok basit, nahif, sağlıklı. Yirmi yaşındaki oğlan evreni kavrıyor. O nasıl olması gerekiyorsa öyle. Onun doğal bir konuşma yeteneği var ve onu basit, güçlü şeyler için kullanıyor. Diksiyonundaki hafif marş havasını güçlü kiniklıklerle ölçülü olmaya zorluyor. Ah şu yenilmezlerin güveni, yeni başlayanların cesareti! Doğru yapılmış kapsamlı bir hesaplamada bütün hatalar bir anda ortaya çıkıyor Şeyler yüzlerini değiştiriyorlar ya da erişilmez oluyorlar. Ah ilk kez yenilenin şu züppeliği! Ama ağacı politize etmek gerekiyor, işte bir adam, kızdıralım onu! Herkes bilir ki: Bir ağaç odundur. Ama insan yoruluyor Oynamak bu değil. Yalan söylemek güzeldir, eğer aklına bir şey gelirse. Sonra ilişkilerin anlamları açılıverir zihninde, sırlar kendini gösteriverir. Ne kadar başına geliyor ağacın, bu nasıl gizleniyor, yüzüne nasıl hakim oluyor, ki hiç değişmeden kalabiliyor öylece! Formüller doğru değil, onlar sadece çağrışımlardı, gözleri kum kaplamıştı. Şu andan itibaren güç kendini gizliyor, yenilmemiş olan güç, eserlere gizliyor, çelişkilerin içine sızıyor, rüzgara karşı koşuyor; hız giderek azalıyor, rüzgarı da hesaba katmak gerekir! Organizma kendine karşı bir direnç organize ediyor. İkizi gibi benzeyen düşüşe bakıyor, çöküşün yanından kıl payıyla geçip gidiyor Sentez olanakları dörtnala azalıyor, zayıflayan bedene hastalıklar üşüşüyor, ortalığı karıştırıyorlar Huzur ihtiyacı, biçimsel kurnazlık, taşkınlığın son mevcutları aşırı gerilmiş karmaşanın en ince şekilde harabeye dönmesi tehlikesini doğuruyor Akıl pozisyonu her zaman toprağın altına gömer 100 çarpışmada yontulmuş olan, sırıtan artık, hâlâ orada olmanın aşığı, vurmaktan, sok-

maktan, darbe indirmekten, defetmekten, haz duyuyor, umursamaz alanlara dalıyor, virtüözleşiyor, kutsal ülkeyi unutuyor. Daha yirmi üç yaşındayken kibirliliğe karşı umutsuzca savaşıyor. Dişlerini sıkarak, verimlilikte elde ettiği itibardan vazgeçiyor. Öfke içinde, ifadelerinin belirsizliğiyle yetiniyor, çünkü bunları kullanacağı alan öyle uğursuz bir yer haline geldi ki, gerçeklik uğruna sevgili özlülükten vazgeçiyor. Kolsuz ve bacaksız bedenden başka bir şey istemiyor

David

Beklerken, duvarın üzerinde, şişman bir et paketi, kıllı, terli, yalnız, beklerken, saatler geçiyor, çevresini saran ülkedeki kargaşa büyüyor, o yine sayılarla düşünmeye başlıyor, şeylerle ve gerekliliklerle, yıllardır olduğu gibi. Köylülerin tohuma ve sığıra ihtiyacı vardı, evlilik kanunlarının iyileştirilmesi gerekiyordu. Güneyde insanlar açlık çekerken kuzeyde odunları aşağı indirecek yollar yoktu. Onların yukarı götürülmesi gerekiyordu, çoluk çocuk herkesin. Zaman zaman kaygı içindeki adam yeşil ağaçların tepesinde beliriyor, hemen aklına aşağıda yavaş yavaş biriken kargaşa geliyor, güneyde bir yerlerde, zaman ve insan kaybı anlamına gelebilecek bir kargaşa, sonra bunu kafasından atıyor. Su bendi çok yavaş ilerliyor, yapılan kontratların süresi doluyor. (Ülkedeki kargaşa büyüyor...) Ortalıkta çok fazla sayıda aptal var, gizli direnişçiler, kötü niyetli adam kaçırmalar, sabotajlar, sistem hataları. Huzur bulmak imkansızdı. (Ülkedeki kargaşa...) Realiteler iyiydi. Her şeye rağmen bunlar insanı sakinleştiriyordu. İnsan bunlara tutunabilirdi. İnsanların çok fazla ve çok az yüzleri vardı, iki başları iki ayakları vardı, onlara

güvenilmezdi. Anlamsız ayaklanmalara girişiyorlardı, zaman ve maddi kayıplara yol açıyorlardı. Su bentleri harap oluyor, parçalanıyor ya da yanlış inşa ediliyorlardı, ama onlar gözle görülür haldeydi, belirgindiler, tamir edilebilirlerdi. Yalaklara su dolduruluyordu, kimse homurdanmıyordu, kendileri bir yudum bile içmiyorlardı. Yapılacak en iyi şeyin şu olduğunu biliyorlardı: Yalaklara su doldurmak. (Ayaklanma...)

11 Cuma

Dün gece ben uyurken kadın bekledi. Recht'in midesini bulandıracak bir şey yapabileceğini söylüyordu. Ama bu tamamen yanlış bir şey olurdu. Ayrıca adet dönemi değildi. Şu anda bir çocuk hiç de hoş olmazdı. Ama yine de buna sevindim, ben tam bir aptalım.

Orge'nın pozisyonu giderek sağlamlaşıyor ve o sürekli tecrübe depoluyor. Benim tecrübelerim, sürekli yer değiştirmeler yüzünden etrafa saçıldı, çürüdü, çalındı. Onun bir tür sistemi var. Yakında yeniden bir hiyerarşiye kavuşacak. Onun o büyük metafizik tiyatrosunda ben her zaman kötü adam rolünü oynuyorum. Ben politikacıyım, entrikacıyım, genç oğlanlara tecavüz edip genç kadınları yiyorum. Ne yaparsam yapayım içinde bir politika buluyor. Ben içgüdüsel olarak politika yapıyorum, hesaplı işiyorum, iyi bir etki bırakabilmek için yıkanıyorum, kendime avantaj yaratmak amacıyla sohbet ediyorum. Onun Fannerl'i var, bu zevksizlik, minik boyutlarda bir dekorasyon nesnesi, buraya yığınla mal yatırıyor. Ona tümüyle sahip değil, burada da tam başaramıyor, ortada zayıf noktalar var, gizlenmesi gereken şeyler var.

Herif seziyor onun dolu kabul edilmediğini, seziliyor, onun dolu kabul edilmediği. Nesneleri kokluyor, karşılaştırıyor, son derece eski bir hiyerarşi sistemi. Ama sonuç sadece şu ki, kadın onu mahvediyor. İşte sulh yargıcı, Orge sulha hazır, her uğraş aynı derecede iyidir, ama ben tembellik ediyorum. (Çalışmanın iyi olmadığını unutun. Çünkü her iş aynı derecede iyidir!!!) İşte kadının bekareti. İyi. İnsan almadığı şeye sahiptir Bir şeye doğru itildiğini hissediyor, bu doğanın kendisi, ama o benim de birlikte ittiğimi hissediyor. Ben yiyip yutucuyum, dangalak düşünürüm, yok ediciyim ben, benim bastığım yerde ot bitmez, o bunu duyuyor. Böylece birbirimizden uzaklaşıyoruz.

Gece Marianne geldi. Bu çok harika ama adet kanaması hâlâ gelmedi. Boğazım sıkılıyor, bir şey boğazımı sıkıyor. Bunu unutmuştum, Tanrı'yı, burada yine kötü iş çıkardı! Pekala, gülüyorum ve Marianne'ye karşı iyi davranıyorum. O da gülüyor.

12 Pazartesi

Öğleden önce kafamda bir şeyler vardı, ama öğlen ayağa kalktım ve denizi gördüm. Ne olacaksa olsun, ama sonunda: Deniz! Kendimi kötü hissedebilirim, ama: tek başıma! Onun vücudu herhangi birininkinden daha iyi, güçlü ve çocuksu, iyi bir anne, kolay kolay yıkılmaz, dört yıl boyunca Recht'e dayandı ve tecavüze uğradı ve bir düşük yüzünden neredeyse bitkin düştü, defalarca boğazı sıkıldı, birçok kez sevildi ve sürekli kurtarıldı. Henüz otuzunda bile değil, güzel ve zeki, ve kendini vermeye hazır. Recht'ten her zaman uzak durmalıydı, Marianne'nın bir çocuğa ihtiyacı var. Çok çirkin olur,

eğer gidersem, ama onda kalıp ne yapacağım, ben para kazanamıyorum ve iyi biri değilim ve çıkınım sırtımda olmalı benim ve ben kontratlardan hoşlanmıyorum.

Akşam bitkin halde geldi, Recht getirdi, sallanarak yanımdan geçti, gözleri görmüyor gibiydi, sarhoş gibi (şimdi kokumu alıyor adam). Marianne'yi eve almadım, oraya Recht de girebilir, bunun yerine onu Kraal'a aldım, ateş yaktım, şezlongun üzerinde bir yatak hazırladım. O yatakta yattı.

13 Pazar

Şimdi siyah saçlı Marianne Zoff'tan bir çocuğum oluyor, operada şarkı söyleyen bronz tenli kadından. Dizlerimin üstüne çöküyorum, ağlıyorum, bağrımı yumrukluyorum, defalarca haç çıkarıyorum. İlkbahar rüzgarı kağıt bir midenin içinden geçer gibi esip geçiyor içimden, iki büklüm oluyorum. Bana bir oğlan çocuğu doğuracak. Bir kez daha.[155]

Hra[156] ile birlikte Bismarckturm'un[157] yanındaki çimenlerin üzerinde uzanıyorum. Çimenler henüz sarı. Kuşlar cıvıldaşarak geçip gidiyor Hra diyor ki: Ya bir anne ya da bir fahişe. *Ben* söylemiyorum bunu. Gece yıldızlar!

14 Pazartesi

Altın madeni bulmak! Münih. Klette'ye dikte ediyorum. Bir horoz gibi yutuyor, hıçkırıyor, şaşkın şaşkın bakıyor, gevşetiyor (yemeyi). Akşam Bi Otto'da. Seçim konuşması yapar gibi mimikler yapıyoruz. Bi çocuk gibi alkışlıyor. (Bi'nin vajına nezlesi var ..)

Hedda 300 Mark göndermiş, ki Berlin'e gidebileyim. Ama şimdi içimdeki tek istek Mar ile ne yapacağımızı duymak. O bir kadın. Berlin'de bir kadınım var.

15 Salı

Otto ile Starnberg'e gittik bisikletle. Mavi, yeşil, sıcak. Sandala bindik. Akşam geri döndük, altın madeni bulmak. Ben, tek başıma kaldığımda, tepe üstü çakılıyorum.

16 Çarşamba

Dört saat Klette'ye dikte ettim. "Esrar" büyüyor Elime 5000 sayıyorlar, artık atlattım. Salına salına, gülerek, göklerde süzülüyorum. İşe dört elle sarılıyorum; yarından sonrayı hissediyorum; horozumu kesıyorum.

Gökyüzü hâlâ masmavi bir güzellikte. İnsanın ağzına tatlı meyvecikler dökülüyor. Ama bir de hamile kadın ve bastonlu bey var! Şşt! Ben horozumu kesiyorum.

Piyade kışlasının arkasında güneşlenme. Adet kanaması yok. Üzerinde hoş bır el örgüsü hırka var Dün o kadar güzel bir gündü ki. Etrafa para saçtı. Yüzüme bir karanlık çöküyor: Etrafa saçacak param olmadığı için üzgünüm, sen başka birinin paralarını harcadığın için üzgünüm. Onu karnını doyurmak için alıyorsun: iyi ya da değil, ama belki gereklı. Ama bluzlar için! Benım çocuğumla? Benim param yok. Senın kendine hakım olman gerekiyor, benım elimden bır şey gelmez. Biz fakiriz. –Birbirimize sımsıkı yaslanarak, aydınlık güneşın altında: Hıçlık ve şu film. Sıfır ya da 100 000. Güzel kadın, sağlıklı çocuk, çalışmak. Ya da sefalet, üç mısli sefalet, ter, pislik. Günler geçer, çocuk büyür.

Akşam "Cosi fan tutte"de Dorabella'yı söylüyor [158] Oyun çok güzel, sakin ve cilveli; sanki kendi kendine mırıldanıyor gibi, saka kuşu misali. Sessizce eve dönüyorum.

17 Perşembe

Diyor ki: Eğer mücevherlerini verseydi anne babası bir şeyler alabilirmiş. Burada kalabilirmiş kendisi, ama sadece, benimle evli olursa. Yoksa sadece sabredermiş ve bunu da yapamazmış.

O halde mecburen evlenecektik. Ama bunu da *ben* yapamazdım.

Gece bende kaldı.

18 Cuma

Hana Cash filmi.[159] Son bölümde, takım sarhoş halde, yelkenli geminin karnında yatıyor, ağır ağır yukarı çıkıyor kadın, vakit akşama doğru, güvertede hiç kimse yok, deniz gri ve yağmurlu, fazla ilerisi görülemiyor Kadın kaptan köşküne doğru ilerliyor, orada, sırayla, bir sürü herif bulunmuştu, arka arkaya, birbiri ardına, asker, salaş meyhane pezevengi, zenci. İlk başta asker, en sonda da zenci. Ama şimdi kimse yoktu orada. Yüzünü suya çevirip aşağıya bakıyor, biraz titriyor, biraz da merak içinde, su gri renkte, ürkütücü, yağmur altında. Bu son akşam, onun bu dünyadaki son akşamı, ve bu son akşamın suyu. Biraz titriyor kadın, yürümeye devam ediyor, titriyor, titriyor, dümene doğru ilerliyor, şu anda kimsenin olmadığı yere, ve o anda ona bir şeyler oluyor, elleri ayakları kendiliğinden hareket ediyor gibi, ve şaşkınlığını üzerinden attıktan sonra, hâlâ titrer halde, sakince dümenin

başına geçiyor, bakışlarını karşıya dikiyor, fazla uzakların görülemediği yere, ve gemi bir yükseliyor bir alçalıyor, uzun zaman böyle devam ediyor, saatlerce, saatlerce, gece oluyor, ve sürekli bir yükseğe bir alçağa, her şey belli belirsiz görünüyor, hiçbir şey belirgin değil, yağmurlu, gri, ürkütücü bir denizde yüzüyor gemi, ve sular her tarafı kaplamış durumda, artık neredeyse hiçbir şey görünmez oluyor, sadece bir grilik, bir kaybolmuşluk, gölgemsi bir karanlık: bir yukarı bir aşağı, bir yukarı bir aşağı.

Bunu onun yanında otururken yazıyorum, o ise uyuyor

21 Pazartesi

Dün bütün gün "Portakal Yiyicisi"nin[160] başında oturdum, artık bitti. Şu anda "Jamaikabar'ın Esrarı"na gömülmüş durumdayım. Bu entrikalar o kadar zor ki, bu esnada sürekli yürüyorum, ama bu da beni son derece yoruyor, sonra yere yığılıyorum, içimde film akmaya devam ediyor Bir sürü filmle birlikte yerkürenin etrafında dolaşıp duruyorum. Ve Marianne dünden bugüne burada, Gauguin'in tablolarından çıkmış gibi görünüyor,[161] gülüyor, çünkü bir çocuğu olacak, arada gülümsüyor: Belki de doktora giderim, diyor, angajman için, ve de Recht'le barıştım, çünkü çocuk yüzünden hazirana kadar onda kalmak zorundayım; ona, cinsel açıdan normal değilsin sen, dedim, bana hiçbir şey veremiyorsun dedim. Ve, filmlerden boğulacak halde, ben şöyle düşünüyorum karşılık olarak: Sallanıyor Artık taşıyamıyor. İlk defa onu cinsel olarak tatmin ettim. Bir romantizm patlaması oldu. Taşıyamıyor. VE sonra yaşlanıyor – Bir çocuk olumlu bir

şeydir. Ama zincirler sıkıyor ve fakirlik öldürüyor. Ve benim ellerim serbest değil. – Bir ara şöyle düşünüyor: Onu başkasına vereyim. Sonra: Recht'le evleneyim. Ve benim yanımda yatarken, gülüyor. Diyor ki: Sen bensiz yaşayamazsın. Ve: şimdi senden bir çocuğum var. Şimdi bana sahipsin. Ve ben düşünüyorum: Tahiti.[162] Sürekli su görüyorum. Çocuk bunun içinde boğuluyor. Onu sadece hep bir çocuk istediği için aldım. Şimdi artık onu istemek zorunda. Onu bırakıyorum. Şımdi sakın itekleme! Artık değil: İyileştirmek iste! Ben onun kurtarıcısı mıyım? Ben ona yardım ediyorum. Ama onun yanında şişmanlamak için oturmuyorum.

Ama: Her ne olacaksa olsun – ben küçük bir geçici noktayım, fazla şeye dayanamayan ve kendini iyi hissetmesi gereken zayıf bir alanım ve benim buradaki gerçekler tarafından kendimi bir yere bağlamaya hakkım yok. Etrafıma yırtı tane film fabrikası kurarsa, ara sıra bir güvercin kafama sıçıyor diye, duvara dayanıp parmaklarını emerek beni beklerse, benim gelmeme gerek kalmaz, kıtanın bütün topraklarına gömülmek istiyorsa şayet, kimseyi uyandırmak zorunda değilim ve yaralı aksiyonerlerin ümitsizce çalan boruları beni uykumdan uyandırmaz ve benim zayıflığıma karşı hiçbir delil oluşturmaz. Benim bir çocuğum var, köylülerin arasında büyüyor,[163] şişmanlasın iyice ve bilge olsun ve beni lanetlemesin! Ama şimdi daha doğmamış olanlar beni çekiştirip duruyor!!! Her şeyi kendi haline bırakmak ve defolup gitmek, bu olur işte, eğer insanın yapmak istediği başka hiçbir şey kalmamışsa.

Doğaya karşı ağlayıp sızlayamayız Gaurisankar[164] benim düşmanım değil, yukarı çıkmıyorum diye! Zaman zaman ha-

yata karşı olan içgüdümün zayıf olduğunu düşünüyorum, sanki sadece nehirde olduğum için yüzüyorum. Yani yavaş yavaş suya batıyorum gibi. Ama bu esnada çok şey görüyorum.

Yıldızları bırakan ve yeryüzünü ağzından tüküren
Vazgeçmiyor o
O acı tattan
Geride kalan.

22 Salı

Münih. Klette. Pek de temiz olmayan 100 Mark adamı! Hediyeler alıyor: ona karşı müvekkili, Otto'nun amcasını, temsil ettiği şirketten yüzde alıyor. Eleştirmen olarak göstermelik işleri sayesinde günde 100 Mark alıyor. Satışların yarısını istiyor. Vs.

Öğleden sonra Marianne ile birlikte Grieslewildwest'te[165] uzanıyoruz. Maori kadını kahverengi step otları arasında, derken Brahms'ın "*Feldeinsamkeit*"ını söylemeye başlıyor, bunun daha guzel söylendiğini duymamıştım. Belki Recht'le evlenecek. Çocuğu kesinlikle istiyor. Ona diyorum ki: istemelisin de.

Zaman zaman şöyle savrulan cümlelere karşı bir iştah hissediyorum, sözcük etinin çılgınca tadına varmak istiyorum ve sahnenin ince imalarına karşı, ben, filmlerle kuşatılmış adam.

23 Çarşamba

Aydınlık gunler. Çocuğu yapsın o. Recht'le evlensin. Ama şimdi ben filmler yazacağım, şimdi ona bir çatı sağlamaya çalışacağım. Diyor ki: ben sen gibiyim. Ben birinden diğerine

koşup durdum. Ben bir çingene kadınıyım. Ve de şöyle diyor: Benim benden farklı olan birine ihtiyacım var. Beni tutacak ki, koşup gitmeyeyim. Bir çingene erkeğine değil, senin gibi! Ama ben farklı düşünüyorum: Onun yeniden öğrenmesi gerekiyor. Bir yüzle yapılandan başka bir tutma yoktur. Ülkeleri aşmayacak bir bağ yoktur. Karşılığı olmayan bir aşk yoktur Ellerle yapılan tutma değildir Tahtadan bir çatı: içinden geçer gider yağmur. Ve yağmurun olmadığı yer ise daha kötüdür Yaz günü sadece yüzmek isteyen için su yoktur. Ve batmak isteyeni kimse tutamaz. İyi bir yüz iyi bir eylemden daha iyidir Ayrıca: Güvenli olan güvenli olmayandan daha kolaydır En güvenlisi ise ölümdür.[166]

Dün onu tiyatrodan aldım, yere yığılacak kadar yorgundum, film yazmaktan, ve öğleden sonra onun yanına uzandım, kanepeye, yıkılacak gibiydim ve onu tramvaya götürdüm, orada beni de içeri çekmek istedi, güldü, ince elinin uzun ve sıcak baskısını hissettim, başımı sağa sola salladım, güldüm, ama kaldım, o uzaklaştı, hâlâ elinin baskısını hissediyorum. Bugün postacı bir mektup getirdi: Recht'le evlenmek istiyor, benimle görüşmek istemiyor. İçimde bir isyan duygusu beliriyor, sallanıyorum, güçlükle yutkunuyorum, oturuyorum, bekliyorum. Sonra filmi yazmaya devam ediyorum, işe yaramaz filmi. Gelmek zorunda.

Ama hakaretler arasında
Şikayetler yağmuru altında
Gidiyor adam ağır ağır
Ve temizlemiyor üstünü başını

Ne de ellerini kaldırıyor taşlara karşı.
Zira daha kolay yürüyor taş yağmuru altında
Ve kaldırmıyor elini
Ve hakaretler çok az görünüyor ona
Bildiği için şimdi:
Nasıl biriydi kendisi.

Gelmiyor. 100 tane görüntü oldu, yani film yarı yarıya bitti, "Portakal Yiyici" ise tamamen bitmiş durumda, 190-200 görüntü. Birincisi için Klette 10 000 vaat etti, bundan belki 6 000 kalacak geriye. Ve o gelmiyor. Ona dedim ki: Baba üç ay zaman ver! Ama o bunu bana vermedi! Şimdi bir çatı altında, bir domuzla. Ben tahtaları rendelemeye başladım bile, deli gibi çalışıyorum, gelecek hafta üç film bitmiş olacak ve o evlenmiş olacak. Belki Tahiti'den vazgeçmeyeceğim, o belki günün birinde bir erkek bulamayacak, ama bir erkeği var onun, Recht olduğuna göre elinde? Ve gerekli parayı ben ona verebilirim, vermez miyim? Ben sadece kağıtları yazıyla doldurabiliyorum. Dört hafta boyunca elimden geleni yapacağım, onu kurtarmak için, koşuşturacağım, dileneceğim, satıp savacağım, neyim varsa.. O basitçe gidiyor işte.

Akşam Cas'la içiyoruz ve insan dört hafta içinde canını dişine takıp birkaç bin, yani bir vurguncunun öğleye kadar kazandığı parayı kazanabilir mi diye çeşitli felsefeler yürütüyoruz. Bir kadın para yüzünden bir batağa saplanmalı mı, bugün olmayan ama yarın gelecek olan para yüzünden, sırf korkuyor diye ve her şey yolunda gitmesine rağmen kurtarma sandalında uyumak istiyor diye? Ayrıca ben Timbuktu'yu[16]

istiyorum ve bir çocuk ve bir ev ve kapısı olmayan ve yatakta yalnız olmak ve yatakta bir kadınla olmak, ağacın elmalarını, ağacın odununu istiyorum ve balta kullanmak istemiyorum ve ağacı çiçekleriyle, elmalarıyla, yapraklarıyla penceremin hemen dibinde, yakın çekim görmek istiyorum! Ve bunlara ek olarak da gübreleme işi için bir uşak.

24 Perşembe

Dün dört bira içtim ve ılık havada Mar'ın evinin önüne gittim, perdelerin arkasından ışık gelmiyordu. Bu sabah mide bulantısıyla uyandım, o sırada kapı çalıyordu ve içeriye, sabahın yedisinde Marianne daldı ve üzerime atıldı. Hayır, artık Recht'le her şeyi bitiriyormuş, artık dayanamıyormuş; onun çocuk için çok iyi olacağını sanmış, onun çocuğu için, ama dehşete kapılmış, tükürmüş ve dışarı koşup buraya gelmiş. Böylesi iyi: O çocuğu istiyor Ve ben çalışıyorum, kendime güvenmek zorundayım, belki de elimdeki şu kağıtları satabilirim, birçok kimse bunu yapıyor. Ve çocuklarla oturup bekleyemem. Timbuktu iyi bir şey, ama bir çocuk da iyi bir şey, insan her ikisine de sahip olabilir Adı Peter ya da Gise, onu öldüremezsin. Pekala. O halde Gise için çalışırım, elimden ne geliyorsa. Ve kadın için de bu en iyisi, domuz ona göre bir adam değil, ve bir çocuk bu türden herhangi bir şeyden daha iyidir. Bunun için ona yardım edeceğim, onunla evlenmesem de, çünkü ben henüz hazırlık aşamasındayım ve sıçrayacak alanım olmalı benim, henüz büyüyorum.

25 Cuma

"Lechauen Güneşi Altında" Bir keresinde Cas da vardı.

Marianne oldukça alımlı, ben onun kocasıyım, benim kollarımda gülüyor Sürekli etrafımda. Gece boyunca, sabaha kadar Hizmetçi kız onu bluzuyla görüyor, kapıyı açar açmaz, kırmızı pelüş örtüyü üzerine atıyorum, kız odada dolaşıyor, ben "Jamaikabar'ın Esrarı"nı yazıyorum. Bugün ve bu gece bunun neredeyse 80 sahnesi yazılacak.

26 Cumartesi

Lüksü seviyorum, Augsburg'un en güzel kadınıyla, filmler yazıyorum. Her şey aydınlık bir günde oluyor, insanlar arkamızdan bakıyor Tanrı'nın sabrı daha ne kadar sürecek, taşın üzerinde oturuyorum ve köpekler üzerime işiyor!?

Akşam felaket.

Öğleden sonra Lech kenarındayız, Cas, Marianne ve ben, sonra Marianne Aicher'lere gidiyor, onu saat onda gidip alıyorum, ama o sırada Aicher geliyor. "Recht burada. Her şeyi biliyor Marianne gelemez." Yukarı çıkmak istiyorum, ama o durumun şu anda oldukça sakın olduğunu söylüyor, Marianne'yı gece orada tutmak istiyormuş, 14 gün boyunca birbirlerini hiç görmemişler Marianne'yi yarın sabah bana getireceğine söz veriyor Yine de on buçukta onun evine gidiyorum, ıslık çalıyorum. Marianne anahtarı aşağı atıyor. O akşam Recht saatlerce onu aramış, geceyi evinde geçirmediğinden emin bir halde. Marianne o geceyi bende geçirdiğini itiraf etmiş, adam ona bir tokat vurmuş, saçlarından tutup yerde sürüklemiş vs. Büyük morluklar var bedeninde; artık hiçbir şey bilmiyormuş, hatırlamıyormuş. Onu hemen alıp ora-

dan çıkarıyorum, onun evine gidiyoruz, o eşyalarını topluyor. Akşam, Mısır'a kaçış,[168] çocuk cinayetinden![169]

27 Pazar

Erkenden Münih'e. Kramer de yanımızda. Mar anne babasına gidiyor, ben tıraş oluyorum, Kra ile birlikte geri geliyor, evde kimse yokmuş. Mar yatağa uzanırken ben Dr Zoff'a[170] gidiyorum, Mar bitkın halde, mide bulantısından mide bulantısına gidip geliyor Ben ufak tefek, zayıf, kahverengi bir adama gidiyorum, kurumuş yüzü Beethoven'in (gerçek!) ölüm maskına benzeyen adama ve sessiz ve kurnaz bakışlarıyla bakıyor ve hemşireyi getirmemi söylüyor. Öğle yemeğini Mar ile birlikte yiyorum, romanı bitirmeye karar veriyorum ve onunla birlikte erkek kardeşine gidiyorum. Eve yaklaşıyoruz, o sırada önümüzde Recht beliriyor, solgun bir yüzle, hantal hareketlerle arabasından iniyor, soğuk soğuk terler dökerek bize doğru geliyor "Otto'ya mı gidiyorsun?" Mar başını sallıyor. Ben adamın suratına bakmadan Mar'ın yanında yukarı çıkıyorum. Adam da ağır aksak, soluk soluğa arkamızdan geliyor. Sonra benimle konuşmak istiyor, ben Zoff'a bunun için bize katılmasını rica ediyorum. Büyük bir odada oturuyoruz. Adam pazarlık etmek istiyor, her şeyi ortaya açıkça koyuyor, aylardır yaşadığı huzursuzluğu, korkularını, kendisine söylenen yalanları bir bir sayıp dökülüyor O onun kocası, dört yıldan beri, o onun daha fazla bir şeyi, bildiğimden daha fazlası, ve: Mar'ın da şu anda bıldığinden, şu zamanların bu küçük kargaşası içinde. Ben 14 gün uzaklaşmalıymışım, kı her şey netleşsin. Ona bu sürenın sonunda Mar'ın kararına uyup uymayacağını soruyorum, diyor kı: Hayır Asla. Sonra tehdit ediyor Ben kestirip

atıyorum: Bu *onun* meselesi, bırakalım bunu! Bağırıyor: Evet, yatağınızı da yapayım mı? Diyorum ki. Hayır. *Hiçbir* şey yapmayın. Yeniden tehdit ediyor: *Sizinle* ne yapacağım meselesi tamamen ayrı bir konu. Ben de şöyle diyorum: Bundan hiç söz etmeyelim. Yapın ne yapacaksanız! Diyorum ki: Benim bir hakkım var. Oturun, size bir şey söylemem lazım. Etrafımda dönüp duruyor, yüzü solgun, altta yan yan bana bakıyor, seziyor. Diyorum ki: Bir çocuğu olacak. İstasyonda geçen o sahneden sonra bana geldi. (Mar bunu ona söylemişti...) Adam sarsıntı geçiriyor, Zoff'a koşuyor. Buna ne diyorsun? O oturduğu yerden cevap veriyor: İşte bu harika... Recht ortalıkta dönmeye devam ediyor, el kol hareketleri yapıyor: Ama bu imkansız. Sekiz gün önce adet kanaması vardı. Bana geceliğini gösterdi, kan lekelerini. Bu konuda tartıştık. (Recht hastaydı, Mar da onun evinde gecelemişti. Sonra benden Mar'la konuşmasına izin vermemi rica ediyor. Mar'a bunu isteyip istemediğini sordum, sonra ona dedim ki: Yap! dışarı çıktım. Zoff arkamdan gelip bana yetiştiğinde Recht ağlıyordu, benden oturmamı rica etti, ve bir konuşma yaptı, gerçekten de sarsıcıydı: Bu kadını mutlu etmek bana nasip olmadı. Siz yapın bunu! Sadece, eğer bir gün Mar, bugün ondan ayrıldığı gibi benden ayrılacak olursa onu aynı şekilde serbest bırakacağıma söz vermemi istedi. Elini uzattı, ben de sıktım. Beni kolumdan tuttu ve şöyle dedi: Benim iş hayatında çok güçlü bir adam olduğumu söylerler, ama bu kadına karşı kalbim zayıf. Ona demiş ki: İnsan büyük ve mutlu olamaz. Sonra gitti. Marianne kanepede uzanıyordu. Ağlamıştı. Gece benim yanımda uyudu.

Salı – 31 Perşembe

Marianne'ye tekrar benimle evlenilemeyeceğini söylüyo-

rum. Korkunç bir gece geçiriyor, sürekli, Recht'in çaresizlik içindeki yüzünü karşısında görüyor ve söylediklerini duyuyor: Ve bu dört yıl bir hiç miydi, hiçbir anlamı yok muydu? Mar diyor ki: Evlilik olmadan bu çocuğu doğuramam, ve ümitsizliğe kapılıyor, onu doğurup doğurmama konusunda. Diyor ki. Akşamları Recht'ten hiç de kurtulamamışım gibi geliyor Ve Aicher'e şöyle diyor, benim söylediklerimin etkisi altında, üzüntülü bir suratla: Ama işte benim sandığımdan çok daha zor içinde bulunduğum durum. Ve bunun üzerine Recht'in gözyaşları bütün şehri sular altında bırakıyor. İkinci gün şöyle diyor adam: Eğer geri gelirse çocuğu benim çocuğumdur, ve şehir tiyatrosu bu soylu âşık efsanesinden tümüyle haberdar Delirmiş gibi ortalıkta dolaşıyor, yiğitçe bir cesarete gark olmuş halde, ve şimdi arka arkaya merhametli insanlar beliriyor Mar'ın karşısında, Recht'in gönderdiği (Daha ilk Cumartesi bile) Heinrich Eduard Jacob, Yahudi edebiyatçı, (Pazartesi) Rudolf Aicher, oyuncu, ve sonra karmaşık bir seri: Mar'ın annesi (adam gözyaşları içinde elini öpmüş), Schels, tiyatro ajanı, Schreiber, ortak. Ama Mar hata yapıyor Recht'in erkek kardeşine verdiği 1.000 Markı alıyor, Schreiber'e beni beş gün boyunca görmemeye söz veriyor Recht'in gönderdiği çiçekleri kabul ediyor ve düşünüyor Ama Recht ona yazıyor, her mucizenin üç gün sürdüğünü söylüyor, ama onun aşkının sonsuza kadar süreceğini söylüyor Ve: ona kötü davranan sol elini keseceğini.

1 Cuma 3 Pazar

Öğlen Mar ile birlikte Tutzing'e. Pazar gününe kadar orada, Seehof'da.[171] Birçok şey keyfini kaçırıyor, ama yine de giderek sakinleşiyor. Bir düşünce sürekli içini kemiriyor: Bir evi olmaması. Mobilyalı odalarda daha fazla yaşayamazmış. Bu yüzden annesinde olmayı tercih ediyormuş. Bir şekilde, Recht'le yaşayabileceğini ima ediyor (sadece bir kadın olarak değil), bunun dışında hiçbir şey itiraf etmese de: Annesinin ona insanın çocuğunu taşıdığı adamdan kurtulamayacağını söylediğini (söylemek zorunda kaldığını?) söylüyor. Ama çocuk kurtarıldı ya; bugünlerin kazancı da bu.

4 Pazartesi

Münih. Otto Tutzing'e geldi, çünkü benim dava[172] ertelenmemişti. Bugün sürekli ortalarda dönüp durdum, bilirkişi raporu alabilmek için. Feuchtwanger her zamanki gibi, Sinsheimer[173] bana, kanaatinin aksine, Kutscher'ın[174] mali sıkıntı içinde olduğunu yazıyor. Annesinin yanında kalan Mar'ı ziyaret ettim. Ev etrafında dönüp duruyor düşünceleri, hâlâ midesi bulanıyor. Akşam benimleyken neredeyse treni kaçırıyordu, çünkü ona sahip olmuştum, birden, kanepenin üzerinde ve harikaydı: körpe, arzulu, sevgi dolu. Sonra trenle Augsburg'a. Bana yaslanıp uyudu. Otto gelip beni istasyondan aldı. Bir avukat bulmuş vs. Mar'ı evine bıraktım. Wiesbaden'de, Stuttgart'ta, Mannheim'da angajman olanakları. Yarın Stuttgart'a gidiyor. Ben tepe üstü çakılıyorum.

5 Salı – v. d.

Wiesbaden'e evet diyor,[175] Eylül için, 10.000 Marklık ücret karşılığında. Bununla sabun satın alabilir, orada Frank para birimi[176] geçiyor Hagemann onu kapı dışarı ediyor, hamile, bir domuz da diğerleri gibidir, Mar bunu biliyor. İçinde yine hesaplar dönüyor, haftanın sonu. Hâlâ deniz tutması geçiriyor, parlayan bir kariyere horoz gibi yan gözle bakıyor, annesi ve babası tarafından iteklenıyor, bir kenara itiliyor, kendini yine doktora gittiğinde olduğu halıyle hayal edıyor. Söz: Her ne pahasına olursa olsun başarı, yine beliriyor, Hagemann enteresan biri, kavalye, belki de ciddi ciddi âşıktır, kariyer işte bu. Mar diyor ki: Sen fazla gençsin. Gidip sandala bınıyorsun. Seninle evlenilemez. Aicher'ler Viyana'da çalışmaya başlayacaklar, Harpyia'lar* gibi baştan çıkarıyorlar, ıslık çalarak kızışmış gibi büyük operalarına çağırıyorlar. Bayan Aicher diyor ki: O bır sevgili. Bir koca değil. Bu kadın her şeyi dinliyor, sürekli düşünüyor, Augsburg'dan Münıh'e gitti, geri döndü, küçük hanlarda yemek yiyor, sürekli midesi bulanıyor, Dorabella'sı için gazetelerde parlak şeyler yazıyorlar. O eşyalarını paketlerken ben de yanında durup sigara içiyorum, espriler patlatıyorum, onu keyifle izliyorum, Recht'in onu nasıl şımarttığını keşfediyor, tümüyle çaresiz bir hale geldi. Ve Recht için o bir put haline gelmişti, ilahi bir varlık olmuştu, istisna bir mobilya, onu sunak mahfazasında saklıyordu, ajanlar subaylara tecavüz ediyor, oğlan çocuklarını dövüyorlardı, ama o herif ulaşılmaz olanı seviyordu ve ağzının suyunu akıtarak kadını Harpyia'ya teslim ediyordu! En sonunda Mar için meselenin şu olduğunu anladım: Sürtük ya

*) Yunan mıtolojısınde kuş vücutlu, kanatlı kadın canavarlar. (Ç.N.)

da Hanımefendi, kıbrın bütün hırsların üzerinde kalması ve Recht'in işın bitiminde sokağın (aşağıya doğru olan) sonunda durması ve vahşice bir çocuk cinayetine girişmesi. Yavaş yavaş çocuğa tek başına sahip olma düşüncesine alışıyor Burada istiyorum onu ben. Doktor batağa saplanmış durumda, anne baba ziyaretçi yerine, gelen telgrafları kabul ediyor, konu kapanmıştır

12 Salı

"Jamaikabar'ın Esrarı" bitmiş halde, Klette'de duruyor "Pırlanta Yiyici" de aynı şekilde. Kiepenheuer ve Cassirer[177] "Baal"ı reddetti (zaman kaybetmeden). Eberle ile olan dava sürüyor – Öğleden sonra Mar ile Siebenstichwald'dayız, ağaçlar yeşillenmeye başlamış, Mar otların arasında harika görünüyor, insanlar bizi izleyebilir, bu gerçekten ızlenmeye değer Eve dönerken yolda şeytan da bize katılıyor Recht'le bir kere daha birlikte olduğu ortaya çıkıyor, şubat başında, "bir tür tecavüz" ve o esnada bir an için adamın kendisini hamile bırakabileceğini düşünmüş. O günden sonra bir daha onun olmamış, ama onun evinde kalmış yine de ve adam ona yine sapıkça davranmış. Bu ikinci adetten önceymiş ve "tümüyle önemsiz" bir şeymiş. Bununla beraber o zamanlar yalan söylemiş, onu başından defedebilmiş, ama herif bir türlü yakasını bırakmıyormuş, ondan tıksiniyormuş. Her şey yemyeşil halde, yavaş yavaş ılık bir alacakaranlıkta aşağı doğru ınıyoruz, bu herhangi bir şeyden daha ümitsiz, yaptığı şey (kı azımsanacak bir şey değil!) ve kendisi deredeki bir çakıl kadar pürüzsüz. Üzgün bir şekilde yanından ayrılıyorum ve Walter'le[178] birlikte küçük bir küçük burjuva şarap süngeri-

ne, mühendis Helm'e[179] gidiyoruz, kendisi Goethe'ye hayran ve uçurtmalar ve ipler konusunda idealleri var· saat ikiye kadar orada gevşeyip rahatladıktan sonra piyade kışlasının oralarda biraz dolaştım, onun yanında kalmamış olmaktan duyduğum pışmanlık içinde, midemden ve gırtlağımdan gelen acıların içinde bir müddet sızlanarak dolaştım. Her şey karanlığa gömülmüş olarak duruyordu.

13 Çarşamba

İlkbahar geliyor, ben hiçbir şey yapmıyorum ve hâlâ Mar'la yalnız başınayım. Ama bir de Bi meselesi var, aynı şey değil ama, burada bir gemi kalkanı var, ama tam merkeze de isabet edebilir, deniz hâlâ çalkantılı, vay vay, ve hedefleri düşünmek imkansız şimdi, ama ben atışı bekliyorum ya da rüzgarın dinmesini. Zira ben Bi'ye benimle evlenmeyi isteyip istemediğini sordum, o da şöyle dedi: üç ya da dört yıl içinde. Ve ben onun yanında olduğum sırada amcası geldi, öğleden önce sabah dokuz buçukta, ve Bi onu hemen merdivenlere gönderip gelenin kım olduğunu gizledi. Çünkü ben ona erkek ziyaretçilerinin olmamasını söylemiştim, sonuçta ona artık beni sevmediğini söyledim, çünkü o hep serbest kalmak istiyordu şimdi ve hiçbir şeye kulak asmıyordu ve ben ona diyorum ki: öyle olsun, onu bırakıyorum. Ama sonra bana bir mektup yazıyor, ilişkiyi bitiremeyeceğini söylüyor, kendisinin şu an olduğu haliyle bana göre biri olmadığını görüyormuş ve altı ay boyunca, yeniden eskisi gibi olmaya tek başına çabalamak istiyormuş. Bunun üzerine ben de ona onu sevdiğimi ve bekleyeceğimi yazdım. Ve o da bana biraz saman istediğini ve bana sadık kalacağını yazdı.

Öğleye doğru Mar'ın yanındayım, ve durum berbat, güvenim kalmadı ve sonra kanepenın üzerinde ona sahip oluyorum ve trene koşuyorum. Tren gitmiş, onunla akşam buluşuyorum, birlikte Domplatz'a gidiyoruz, Recht'le konuşmuş, ona her zaman benim karım olduğunu söylemiş, beni bir daha görmeyecek olsa bile, zira ben bunu istemezmişim herhalde, ona ne söylediğini öğrendikten sonra (onunla evlenmek istiyormuş). O anda yüzüne bakıyorum, ayağa kalkıyorum ve gıdiyorum. Eve gıdıyorum ve sonra tekrar Domplatz'a geri dönüyorum, ben giderken onun çaresiz bir yüzle kalakaldığı yere. Ama orada değildi, ben de Lech kenarına gittim ve şimdi onun bende olduğunu düşünüp eve gittim. Walter beni görünce, Bayan Zoff yukarda, dedı ve ben yukarı çıktım, orada oturuyordu ve ağlıyordu ve şöyle dıyordu: Sarıl bana! Ben sensız yaşayamam. Neden bu kadar çok hata yapıyorum!? Bütün vücuduyla titriyor, onu yatağa yatınyorum ve sabaha kadar öylece yatıyor.

Perşembe

Münıh. Klette "Pırlanta Yıyıcı"yi elden çıkarmaya çalışıyor. Akşam Bi ile bırlıkte kafedeyim. Sevımlı, cıddi ve zekı. Onu sevıyorum, onu öpüyorum. Sonra eve dönüyorum. (Beklemek istiyoruz) Mar, gece, yorgun ve midesi bulanıyor, dıyor kı, Recht'le konuşmuş, her şey yolundaymış.

Cuma

Öğleden önce bir komedi fılmının taslağını bitırdım ("Liebesmatch")[160] öğlen Mar'da Recht'le karşılaşıyorum. Daha dışardan sakin konuşmalar duyuyorum, içerde eşyaları topluyorlar, Mar bır kat yukarı taşınıyor. Recht, Mar'ın içinde

birçok şeyin henüz belirsiz olduğunu söylüyor, ona zaman verilmesi gerekiyormuş. O ve ben herhangi bir harekette bulunmamalıymışız. Mar bu konuda kısa konuşuyor, kendisinin net olduğunu, ama Recht'in içinde bir şeylerin kaynadığını söylüyor. Ben kitaplardan konuşuyorum ve gıdıyorum. Mar benimle birlikte aşağı inmiyor, şaşırarak bana bakıyor ve sonra birlikte Kraal'a geliyor Ona, oldukça kaba bir şekilde, ne yaptığını ve sarhoş bir gemi gibi hareket ettiğini söylüyorum. Ona acıyormuş, adam şeker hastasıymış, ölü gibi görünüyormuş, gerçi her gün de gelmesi gerekmiyormuş, en azından şimdilik. – Ben bu tür şeyleri çocukça bulmaya başlıyorum ve bana bunu yapmamasını rica ediyorum. Ona neleri arzuladığımı bir bir anlatıyorum

Cumartesi

Üç saat Recht ile konuştuk. Bulvarda yürüyoruz, bir aşağı bir yukarı, ağlıyor, yalvarıyor Dünyayı lethetmeyi istiyormuş eskiden, her türlü mücadeleye hazır olmuş hep, kör olsa da, iflas etse de: bu kadını kaybetmeye dayanamazmış. Şeker hastasıymış, %4,4 yakında ölecekmiş, bunlar onun son aylarıymış, cesedi Marianne'nın eşiğinde mi yatmalıymış? Onunla dört haftalığına bir yere gideceklermiş, Mar ona söz vermişmiş. Onu özgür bırakmak gerekiyormuş, o harikaymış, mükemmelmiş, olgun bir kadınmış, hâlâ umudu varmış, Recht defteri onun için hâlâ kapanmamışmış. Ben onunla neredeyse hiç konuşmadan, kuru, hissiz bir şekilde yürüyorum. Beni Robespierre'e benzetiyor, "Özgürlük Müşkülpesenti"ne. Bu arada ona iyi davranıyorum, onun için üzülüyorum, en azından o kurbağa parmakları bana dokunmadığı

sürece. "Sevgili dostum" diyor, caddenin ortasında ağlıyor, bir baş melek kadar yiğitçe, Tanrı'ya iyilik, Şeytana direnç tavsiye ediyor Bu esnada bir Yahudi kadar kurnaz ve bir sığır tüccarı kadar karaktersiz. Ben sadece biraz sıkıntı duyuyorum, sarsılmıyorum. O kadar yaşlı ki. Öylesine yıpranmış, yağlanmış, zavallı ki, beni leş kokusuyla ürkütmekten çekinmiyor, bana kendini aşağılamasıyla yük olmaktan çekinmiyor, bana kendi kaygısını yüklüyor, taktıkları de kendi gerçek haklarından daha iyi değil.

Akşam onu hasta olan Mar'a götürüyorum, ağrıları var, ama yine de sürünerek telefona gidiyor, bir daha gelemeyeceğimden duyduğu ölümcül korkuyla. Recht'e şimdilik onu bir daha görmek istemediğini söylüyor, Recht yumuşak davranıyor ve pes ediyor, Mar her şey yolunda olduğu için sevinıyor.

Pazar

Sabah erkenden Lud'la birlikte Paar'a gidiyorum. Altı saat dolaşıp Mar için bir konaklama yeri arıyorum. Lud bana Fletcher sistemini anlatıyor. Eve döndüğümde babamla büyük bir kavga ediyoruz, Eberle uzlaşmayı kamuoyuna açıkladığı ve, bu da bir rezalet doğurabilir gibi göründüğü için,[181] mahkeme salonunda hiçbir şeye dikkat etmemiştim, sadece zaman kazanmak istemiştim. Sonra Marianne'ye gidiyorum, doktora danışmadan (ki ben danışmasını istemiştim) tiyatroda sahneye çıkmıştı ve şimdi yine ağrıları tutmuştu.[182] Bana anne babasıyla Maxim'de olduklarını söyledi, Recht'le konuşmuş ("birkaç kelime"); adam giderek sempatisini kaybediyormuş. (Bunu söylediğinde kendini kötü davranmış gibi

hissediyordu). Artık ipler kopmuştu. Bağırıp çağırmaya başladım, çekip gidiyorum ben, artık yeter, ben gidiyorum, eğer gelmiyorsan da orada kal! Benim sabırlı olmam gerektiğini söylüyor, ve ben artık sabrımın kalmadığını söylüyorum. Bağırdığım için pişmanlık duyuyorum sonra, o şu an hasta, onu yukarı gönderiyorum. Yanlış davrandım, ona doğru davranmadım. Ama artık yoruldum.

Pazartesi

Artık yoruldum. Bu kaçamaklar beni bitiriyor. Film beni koruyor, düşmanlar sürüler halinde üzerime çullanıyor. Hamile bir kadınla ne yapayım ben? Ona iyi davranmak istiyorum. Darbeler ağır ve vızıl vızıl geliyor.

Şimdi bütün gün yatakta, orkestra şefi[183] yeni bir rol getiriyor ve Mar Harpyia'ya gülümsüyor. Ama ben hâlâ şöyle hesaplar yapıyorum: Eğer param olursa şunu şunu yapacağım, fantazmagoriler kuracağım, para içinde yüzeceğim, karışık hesaplamalar yürütüyorum. Buna gülüyor Mar, o böyle yaşayıp gidiyor, ama para kazanmak için hırslanmam lazım benim, yoksa yapamam. Günler kötü geçiyor, rotanın çok gerisinde kaldım. Zaman zaman bu kadına karşı hiçbir şey hissetmiyorum, Bı bana giderek daha yakın duruyor, sürekli hesaplıyorum. bu ışın içinden nasıl sıyrılacağım, ona nasıl gideceğim ve sonra yeniden gerçekdışı rakamlarla hesap yapmaya girişiyorum, "Pırlanta Yiyicisi" 10 000, "Esrar" 5 000, "Liebesmatch" 5 000, "Davullar" 50 000, "Preisfilm" 5 000. Ama Mar kız kardeşini bile Meran'a göndermek istiyor[184] eğer param olursa, George'den önce!

19 Salı

Bazen kafasında kaçmaktan başka hiçbir şey olmuyor. Ağaçlar yeşillendi ve yatakta yatay olarak yatıldı. En iyi onun tembelliğiydi, ah, ne de büyük fikirleri vardı, ne meleksi ve şeytansı düşünceler! Hayalperest adam hesap makinesi haline geldi ve salınım sallananların bir tutunduğu bir şey oldu. (David). Bir keresinde, yıllar önce, beklediği patlamayı neredeyse gerçekleştiriyordu, Absalom'un ayaklanmadığı dönemlerde, duvarın üzerinde öyle oturup kaldığı günlerde. Güneş altında iki gün boyunca oturdu ve aradaki gece boyunca da hiç uyumadı, onun sessizliğe gömülmesi bir saç teline bağlıydı. Ama akşam Urias geldi, sallanan adam, ve artık daha fazla dayanamadı, yerinden kalkıp koşmaya başladı.

Münih'teyim. Bi'nin (kız kardeşiyle birlikte) Orchideengarten'da bir müzisyenle oturduğunu duydum, akşam, bana yalan söylemişti, Ludwigsbau'ya gideceğini söylemişti, kendisine içki ve araba ısmarlatacaktı. O korkunç bir herif. Bi ürkmüştü, üzgündü ("sürekli bu tür rahatsızlıkları olması"), Kimratshofen için şimdiden seviniyordu. Gece uyuyamadım, bana şöyle geliyordu: İşte burası benim merkezim, oraya ateş etmeyin! O benim için her şeyin toplamından daha değerli, o benim kadınımı bekliyor, onunla ilgili olarak hiçbir zaman içim rahat etmiyor, benim üzerimde her şeyden daha fazla bir güce sahip, onu seviyorum ben. Sallana sallana, yarı üzgün halde eve geldim, ona iyi davrandıktan sonra. Şimdi herkese kredi veriyorum ve mümkün olduğunca az şey istiyorum!

Çarşamba - Cumartesi

Yukarıdakilerin hepsi Çarşamba öğleden önce oldu.

Öğleden sonra Marianne ile Paar yakınlarındaki Burgadelzhausen'e gittik. Küçücük oda soğuk, cereyanlı, yemekler iyi, ama sürekli (harika) domuz eti, bir yağmur yağıyor, bir güneş açıyor, sürekli soğuk ve Mar'ın midesi bulanıyor. Sigara içiyorum, tıkınıyorum, büyük odada onunla yatıyorum, onunla birlikte otların içine uzanıyorum, o Recht'le evlenmeyi düşünüyor ve bütün çocukları da benden yapmayı. Hayır, o Bi değil, o burada tek başına olamaz, köylüler ona gülüyor, o da olmuyor. Onu farelerin arasına yerleştiriyorum, üzerine de inek gübresi örtüyorum, domuz etiyle besleyerek yavaş yavaş öldürüyorum. Ben bir baziyim. Cumartesi günü kasap arabasıyla bir buçuk saat Paar'a yolculuk yapıyoruz, yağmur ve rüzgar altında, ben Augsburg'a gidiyorum o ise Münih'e annesine. Bi'yi çok fazla düşünüyorum, Mar bunu fark ediyor. Ama ilk defa, trende, yolculuk yapıyorum, yağmur altında, bir sigara içiyorum ve yolculuk yaparken kendimi iyi hissediyorum, içimde doyurulmamış bir arzu bulamıyorum, şikayetim yok. Yağmurdan ve belirsizlikten, açlıktan ve sorumluluktan memnunum, her türlü mücadeleyi kabul ediyorum, ben yolculuğa ayarlanmış durumdayım. Bu iyi bir çeyrek saat oldu, hareket halindeyken bir soluklanma oldu, arkadaşların yüzleri gibi ve bunun dışında bir şey yok.

Pazar

Bir kere daha yalnızım. Cas beni *Gemäldegalerie*'nin[185] içinde oradan oraya sürükleyip duruyor, ben de sürekli gülüyorum, Otto içime kahve döküyor, yağmur yağıyor ve nesneler kendi-

lerini sisin içinde düzenlemişler gibi görünüyor. Ağaçlar yeşil, sonbaharda bir düğün var, ama önce çocuğun vaftiz edilmesi gerekiyor. Baba bir dâhi, çocuk temiz çamaşırlar içinde, Tahiti güzel bir yer. Film dik kafalı davranıyor, eğer süt verirse, Bi pijamalar içinde dolaşıyor. Hangisi daha iyi diye kim sorar ki?

Bir an için, otların arasına uzanıyorum!

Yeşilliklerin içine yağmur yağıyor, ama küçük gölün üzerindeki kayıklardakiler aralıksız olarak bağırıyor Heilgei ile birlikte kahve içtim, şimdi Hartmann'la gitar çalıyorum. Böyle sürüp gidiyor.

25 Pazartesi

Münih film yutuyor. Sonra Marianne'ye uğruyorum, yatıyor, midesi bulanıyor, uyanıyor, Recht'le birlikte Frankfurter'e[186] gitmişler, ona 200 Mark vermiş, evlenmesi gerekiyormuş, o zaman Wiesbaden kurtulurmuş. Harpyia hamilelere de göz kırpıyor. Kariyer çocuk cesetleri üzerinden geçerek kamuya açık gösteri salonlarında yükseliyor. "Onun Son Şansı" ya da "Dilenci Sopası mı Yoksa Defne Dalı mı?" adlı roman kötü basılmış olan son sayfalarına yaklaşıyor, görsel yanılgılarla dopdolu olarak! Gerçi beni Recht'in odasına çekiyor, Osmanlı koltuklarına, ama Pazar günü Recht saatlerce konuştu ve akşam yeniden konuştu ve Mar ona onunla evleneceğine dair söz verdi. Bi ile birlikte dansçı Schrenk'e gidiyorum, çok beğeniyoruz ve sonra kafeye oturuyoruz ve ben ona iyi davranıyorum ve onu seviyorum ve geri dönüyorum ve o da gayret ediyor ve iyi davranıyor.

26 Salı

Öğleden önce Klette ile Bavaria-Atelier'deyiz.[187] Seitz bir zırvalığı filme alıyor,[188] 15.000 Mark için. Köpükler burada toplanıyor, bu suratlar daha çok makyajdan geriye kalan artıklar gibi. Bu sanat onların yükselişinin kirli sularının arasında başlıyor. Sonra Marianne benim fakirhanede oturuyor ve sır perdeleri yeniden açılmaya başlıyor. Recht ve Frankfurter ile birlikte Pazar günü tiyatroya gitmişler vs. vs. Ona diyorum ki: O ya da ben. O diyor ki: Sen. Söz veriyor, ona onunla asla, asla evlenmeyeceğini söyleyeceğine vs. Diyorum ki: Ben zevk oğlanı değilim. Kendini çok kötü hissediyor. Gece bende kalıyor. Yatıyoruz da. Sabahın köründe atlar gibi sevişiyoruz. Her şey iyi ve benim oradan nasıl ayrılacağımı bana yazıp veriyor: "Ona söz verdim..." Ve ben ayrılıp gidiyorum. – Herhalde o yatmaya devam etmiştir: Babası onu alıp evine götürmüş.

28 Perşembe

Bi ile Kimratshofen'e süzüldük. Yolda yağmur yağdı, rüzgar esti. Kadın çocuğu getiriyor, derin bir sevinç hissetmiştim. Köylü gibi görüneceğinden korkmuştum. Zayıf, organları zarif, hoş, aydınlık bir yüzü var, ön tarafı düz olan kızıl kıvırcık saçları, canlı bir çocuk ve büyük, koyu kahverengi gözleri var. Şaka yapmayı seviyor, çok gülüyor, sürekli etrafta koşuyor ve birçok şeyle oynuyor, kısa aralıklarla, ardı ardına, ama hiçbir zaman şiddete başvurmuyor ve asla gürültü çıkarmıyor, tersine her zaman içten ve zarif. Hemen hemen hiç konuşmuyor, ama oyunlarında yaratıcı (şapkamı oyuncak atın başına geçirdi) ve eline ne geçerse insanlara hediye

edıyor. Bana çok çabuk alıştı, benimle oynuyor ve sürekli bana doğru koşuyor, Bi'den daha fazla, o doğru tonu yakalayamadı ve reddedilme korkusuyla onu kendi haline bıraktı. Ona hemen şapkamı ödünç verdim, sonra kravatımı, saatimi, on kuruşu. Babamdan onu yanına almasını rica edeceğim. – Bi çok iyi biri ve ben onu seviyorum.

29 Cuma
Öğlen Bi ile birlikte Augsburg'a gıdiyorum. Yağmur yağıyor.

Karanlık bir odada oturmaktan daha üzücü, daha bunaltıcı bir şey yoktur, özellikle odaların sayısı çok ve tamamen sessizseler. Ama bu asla, sonra insanın uzun süre oldukça yüksek sesle bağırmasından ve gitarda sert akortlar basarak taşkınlık yapmasından ve sonra sessizce oturmasından ve midesinin bulanmasından ve kurtlu bir köpek gibi düşüncelere dalmasından daha korkunç değildir. Kuşkusuz ki bunların suçlusu yok, özellikle de çaresizlerin arasında ve kim hamile bir kadına sırf başını sokacak bir dam arıyor diye bağırabilir? Onu Recht'e bağlayan şey onun kötücül yanı, içindeki dişi köpek doğası; adamın onsuz mahvolacağı düşüncesine dayanamıyor ve onu kendine çeken bu taşma kanallarının huzura kavuşması demek. Bu esnada yavaş yavaş, parça parça kendine olan güvenini kaybediyor, çünkü nereye baksa yenilgiler ve kayıplar görüyor. Kendisi suyun altına dalıp leş ve çamurla boğuşsa da ve yüzü tanınmayacak hale gelse de, bu yaz onun için kötü geçecek, zira ben ona artık hiçbir şey söyleyemem, beni terk etmesinden başka ve bu beni boğuyor, sanki benden bir şeyler alıp götürmüş gibi.

30 Cumartesi

Bu lanetli bir roman ve ağaç tepelerindeki bütün kuğu ötüşünde aşağıda son derece elle tutulur şeyler için saç saça baş başa kavga ediliyor. İnsanlar kendi yüzlerini çok az tanımaları nedeniyle iflas ediyorlar ve zamanın nasıl korkunç bir şekilde çizgiler ortaya çıkaracağını unutuyorlar; bunların da sonra başarısızlıklara, aptallıklara ve küçük telaşlara dönüşeceğini. Bütün bunlar hâlâ Harpyia'nın eseri. Recht onu terbiye ediyor, okşuyor, bu esnada cinsel organının bu normal toplum hayatı için fazla büyük olduğuna onu ikna ediyor (buna kendisi de katkı yapıyor öte yandan: fakir bir hayat süremeyeceğini, çünkü şu anda hasta ve hamile olduğunu ve bu nedenle yapamayacağını ekliyor). Ama ben ona diyorum ki: Eğer bir şey varsa, insan bunun günahına girebilir! Şöyle: bitkiciği her türlü rüzgarcıktan korumak gibi? Senin *iki* çocukla başa çıkman gerekiyor! Neden kendini bu kadar küçük görüyorsun? Hiç olmazsa bir milyonerle evlen! Ama şunu da bil ki: Acılar içinde kıvrandığın bir anda benim elim senin için bütün Wiesbaden'in alkışından daha önemlidir! Sanattan tatmin bulmak için insanın bedeni ve ruhuyla sanat yapması gerekir, bunun için de hâlâ bedeninin ve ruhunun olması gerekir!

Dün, gece, Otto ile birlikte geldi ve geceyi bende geçirdi ve evlenmek istemediğine yemin etti; bensiz yaşayamayacağını söyledi, ağladı. Sabah gitti, Recht'i öğlen için kafeye çağıracaktı, ve öğlen kafeye geldi, elinde onun mektubu vardı: Recht'le evleniyor Sonra ben dışarı çıktım ve ona bir mektup yazdırdım, bir pusula, benden bir çocuk taşıdığını ve doğu-

ma kadar benimle kalması için ona yalvarmama rağmen beni terk ettiğini anlattım. Sessizce yazdı ve ağladı ve elimi tuttu, pusulayı ona verdim ve sonra oradan uzaklaştım.

1 Pazar Annemin ölüm günü

Şimdi Manitu[189] yine bulutların arasında tek başına. Artık Squaw[190] suyun başında şarkı söylemiyor, artık Manitu rüzgara konuşma yapmıyor... Squaw aşağılara doğru yüzdü ve adamın çocuğu onun içinde. Bahar ilerliyor, ağaç dalları yeşil ve yağmur pislikleri yıkayıp temizliyor. Bir kere otların üzerinde yattılar, defalarca yatakta ve toplamda beş ayrı yerde. Kış geldiğinde kadın Manitu ile gidiyordu, onu hemen o ilkbahar aldatıyordu ve yaz başlamadan önce şişman adamla gidiyordu, adam Harpyia'yı besliyordu çünkü. Onun yüzünü görecek olan çocuk kendi gözlerini taşıyacak ve annesinin cesedini, Harpyia'dan döndüğünde. Squaw rüzgara ağlayacak ve Manitu'nun ardından koşacak, daha önce rüzgara konuşmuş olan adamın. Ve film karanlıkta akıp gidecek, bir yandan otlar büyürken, beygir ölecek.

2 Pazartesi

Günler soyulmuş boş erik kabukları gibi. Yağmur çiseliyor, rüzgar esiyor, ben soğuk bir odada oturuyorum. Sürekli şişman para babasının yanındaki Maori kadınını görüyorum ve tümüyle soğuk olmama rağmen, içimde bir arzu da olmaksızın, onun için hâlâ üzülüyorum, çünkü kötü bir şey yapıyor ve buna dayanamayacak. Ama ben, korkunun yanında, tekrar geleceğine dair, her şey berbat olduktan sonra, giderek artan bir küçümseme hissediyorum ona karşı. Ve düğün gününde onu kendimden, eski bir orospu olarak, ki yeniden oldu, çekip koparacağım kökleriyle beraber

Bi'ye karşı iyiyim ve onu tutuyorum. Çalışamıyorum ama.

3 Salı – 6 Cuma

İşte şimdi misilleme ve yangın geliyor. Bi'den korkunç bir şeyi parça parça, adeta ağzından kerpetenle çıkarıp alıyorum. Bir kafe züppesiyle, yalaka bir herifle, bir muhabirle bir şeyler yaşamış, ve adam onu öpmüş ve Bi de onu ziyaret etmiş ve yatağında yatmış. Kendini ona vermemiş, bu mektuplardan anlaşılıyor Bi pişmanlık duyuyor, ama onun tam bir ideal olduğunu düşünüyor. Yalan söylediği günler her şeyi silip süpüren yangın.

7 Cumartesi

Gece rüyamda He'yi gördüm, alnının üzerine dökülen gri saçları vardı ve bu beni ancak o gittikten sonra şaşırtıyordu. Ve rüyayı unuttum, ama penisimde normal dışı bir yumru fark ettim ve bir zamanlar onun beni rüyasında gördüğünü ve rüyada benim frengi hastalığına yakalanmış olduğumu hatırladım. Klinikteki Dr. Hirsch doğal olarak bunun hiçbir özelliği olmayan bir uçuk olduğunu söylemişti. Ama sabahın köründe bu beni çok etkiledi ve o sırada Mar'ı bekliyorum, dün Heilgei'a gitmişti ve sonra da bana gelmiş ama ben evde yoktum. Ama bu sefer kız kardeşi geldi: Dün gece Mar'ın kanaması olmuş, şimdilik çocuğa bir şey olmamış. Ama büyük bir tehlike içindeymiş. Onun adına dehşete düştüm, zira bu onun ebedi lanetiydi, sakinleşmesi için ona birkaç şey yazdım. Ama benim gelmemi istemiyormuş, çünkü Recht bunu istemeyebilirmiş. Heigei oraya gitti, bir kürtaj düşünmüyoruz, o doktor olarak E.'yi[191] öneriyor. Onun hırsızlıktaki ba-

şarısızlıklarından sarsılıyorum ve benim çocuğumu terk edeceği düşüncesinden, çünkü onun temiz bir kalbi yok. Ama artık onu sevmiyorum, bilakis soğukkanlı bir şekilde izliyorum. Çoğu zaman Bi'deyim, son zamanlarda beni sıkıştırmayı iyice bıraktı ve şimdi çocuksu ve güzel oldu ve yeniden bir gerçeklik halini aldı. Onu seviyorum ve değer veriyorum. Ve Auer panayırında onunla birlikte kürek çekiyorum.

8 Pazar

Sakin bir gün, güneşli ve insansız. Öğleden önce yeşilliklerin arasında dolaşıp durdum, bu benim için yeni bir şey Sonra Lud geldi ve Bach çaldı, ben de çay yaptım ve her ikisi de aynı derecede değerli. Elbette bütün bunlar o kadar önemli değil. Terk edip giden hamile bir kadın var, neden gittiğini bilmesem bile şunu biliyorum: o buradayken iyiydi, güzel şarkı söylüyordu, özellikle de alacakaranlıkta ("Sevgilim düğün yapıyorsa, bu benim üzüntülü günümdür" – Mahler). Ama biz her şeyi bir noktadan görmeyi isteriz ve eylemlerin yüzden daha değerli olduğuna inanırız. Biri bizi aldatmadığı zaman şölen yaparız ve bütün dolandırıcıları affederiz. Tahiti'de otururken şunu söyleyebilmek için her şeyi iyi hale getirmek isteriz: Her şey iyiydi. Ama Tahiti bizi o şeyleri iyi yapmaktan alıkoyar, sevgili dostlarım!

9 Pazartesi

Bu çeyrek yılın sirki içinde ne kadar hassas bir hale geldim, çok tuhaf! Öğlen istasyona doğru yürüyorum, üstelik de hızımı giderek düşürüyorum, sigara içiyorum, ama ölümcül bir hasta gibi ve iyice sarhoş olmaya karar veriyorum, Recht

kolumdan tuttuğu sırada. Yüzü duvar gibi bembeyaz ve gözleri kaçamak bakıyor. Cumartesi günü kanamaların tekrar şiddetlendiğini ve Marianne'nin ameliyat edildiğini anlatıyor, Dr. Wimpfhaimer de ameliyatta hazır bulunmuş (bir zamanlar düşük olayını idare de etmişti). "Tesadüf ya da değil," diyor Recht. Ve benim orada bulunmamı istememişler! Ama Recht bütün gece Marianne'nin başında beklemiş. Böylece Marianne Zoff'un etrafındaki iyi ruhlar geri çekilmiş durumda ve bir müddet ortalıkta dolaştıktan sonra olay bir çocuk cesediyle son buluyor! O orospunun çocuk sahibi olmaması lazım, benim çocuğum onu terk etti, çünkü onun temiz bir kalbi yoktu.

Sendeleyerek eve geldim, sanki alnımın ortasına sert bir darbe almıştım! Bir alçaklık deneyimi! Bu insanı boğabilirim. Bu benim gördüğüm en kirli şey ve ben bu işleri iyi bilmiyorum. Ona binlerce defa söyledim: Bunu yapamazsın! *Sen* yapamazsın. İşte faturası bu. Şimdi gondolunu yokuş aşağı sürebilir· *Hafiflemiş* olarak. *Buydu* onun istediği! Bunun dışındaki her şey kafe müzığı eşliğinde, sahne ışığı altında yapılan birtakım pozlardan ibaretti. *Aslında* istediği *buydu*! Hiçbir zaman orospuluğun yalanına kapılmadım: Romantizmdir bu, kısaca ifade etmek gerekirse. Böylece hamile orospu yükünü boşaltıl! Ve içine bütün erkeklerin atık sularının damladığı bu çanağı alıp evime yerleştirmek istemiştim! Onun o öfkeli korkusu buradan kaynaklanıyor, terk edilmekten, içyüzünün açığa çıkmasından, maskesinin düşürülmesinden, bırakılmaktan; son bir umudu vardı, orospuluktan *kendini* kurtarabılmek, kaçıp kurtulabilmek için; yeni, fevkalade güçlü bir

pozisyonun gerekliydi ona! Defol git içimden! Defol! Defol! Onu şimdi orospu olarak kullandırmak, diğerlerinin kucağına atmak, Recht'e bırakmak lazım! Şimdi, tam da, artık hiçbir şey fark etmez, diyeceği anda! Ve böylelikle, bu bayrak altında suların üzerinde çarmıha gerilebilir artık, tıpkı istediği gibi, çünkü o fazlasıyla korkak ve adi, yaptıklarını itiraf edemeyecek kadar hem de, hattâ yaptığı en iyi şeyi bile gönül rızasıyla itiraf edemez, hiçbir adilik onun için fazla kirli değildir, onu üzerine örtebilir, bu kötü oyuncu, hiçbir zaman kendini oynamayan, hep başka birini, daha iyisini, yani ayak takımından daha çok hoşlanan birini oynayan kötü oyuncu!

Şimdi, bugünlerde tümüyle yalnızım ve böylesi de iyi. Marianne'den sonraki zamanlarda kendimi genelleştirmelerden korumak zorunda kalacağım. Akşam Lech kenarında yürüdüm, sigara içtim ve kendimi toparladım. "Galgei" üzerinde düşünüyorum ve geri kalanlar üzerinde de, Frank'ı da. Geceleri kötü uyuyorum, sanki bir cinayet işlemişim gibi.

10 Salı 14 Cumartesi

Münih. Bir kere Marianne'yi görmeye kliniğe gittim. Ağlıyor, ben her şeyi söylüyorum, ağzıma ne gelirse: dayanamıyor, bacaklarıma sarılıyor, ağlıyor. İki ay içinde gelmek istiyor, o zamana kadar boş kalacakmış. Ona, acımasızca, Frank'ın fotoğraflarını gösteriyorum, hıçkırıklarla ağlıyor ve ben acımaya başlıyorum. Ama sonra kolayca oradan gidiyorum, günler onu yutuyor.

Çok zaman Bi'deyim, yine iyi biri ve âşık, ben de öyleyim. Buna rağmen bir kere daha yalan söyledi, Kimrathofen'den

bir serseriyle akşam kafeye gitti ve ben onu yakaladım, aceleyle açıklamaya çalıştı, aptal keçi! Ona Mar'la öpüştüğümü söyledim, iki üç kere, akşam Siebentischwald'de, karların içinde, daha fazlasına cesaret edemedim, beti benzi uçmuştu.

Bu arada Reicher "Esrarı" geri verdi. Ve havalar sıcak ve yeşil hale geldiği için hiçbir şeye aldırmıyorum ve kendimi daha da iyileştirmeye karar veriyorum.

15 Pazar (Yortu)

Güneşli bir hava, üzerimde güzel mavi takım elbisem var ve karaya çıkmış bir gemici gibi dolaşıyorum, sigara içiyorum, karşıma çıkan düşüncelerin gözüne tükürüyorum ve kendimi eski derimin içinde tam olarak rahat hissedemiyorum henüz. Gaston Leroux'un "Das felbe Zimmer" kitabını okuyorum, birinci sınıf bir dedektif hikayesi, böyle şeyleri seviyorum, burada insana zeka sunuluyor, vaftizcinin başı gibi (kesilmiş olan!),[192] tam anlamıyla mutlu sayılmam, bilakis "olmayacak şeylerin" etrafında bir kusur bulmak için boğa gibi dönüp duruyorum. Herhangi biri eğlencemin içine edecek. Ellerimi ceplerimde unutuyorum, bir şeye tükürürken ve sanki tükürük bir iple bağlı ve ben her seferinde onu tekrar geri çekiyorum. Babamla tekrar tekrar konuştum,[193] ikna etmeye çalıştım, Frank'ı yanına alması için, bir otel gibi boş bir sürü odayı gösterdim, içinde hiç kimsenin tırmanmadığı ağaçlar olan bahçeyi ve buna benzer her şeyi. Ama yutmadı, benim keyfim kaçtı ve hicap duydum. Ayrıca Marie Roecker de ne zaman babamla konuşmaya kalksam sürekli odaya dalarak, sadece yüzüyle de olsa ortalığı kızıştırıyor Onun bütün argümanlarını babamdan duyuyorum. Yıllar önce ba-

bam, annem ya da Walter ona karşı olduğunda ben hep ondan yana olmuşumdur Şimdi babamı çocuğumu eve almaktan alıkoyuyor, sırf rahatı bozulmasın diye. Ve babam da yaşlanmakta olduğundan ve kadınların tepesine çıktığından ve bana yardım etmesinin artık pek ona bağlı olmadığından dem vurmaya başlıyor Şimdiden evlenmeyi de düşünüyor ve yavaş yavaş evi bizden temizlemeye çalışıyor. Ama ellerimi kağıtların arasına ya da pantolon ceplerime sokuyorum, kimsenin satın almadığı şeyler çiziktiriyorum, sigara içiyorum, çocuğumu düşünüyorum ve hiç para kazanamıyorum. Ortalıkta dolanıp duruyorum.

16 Pazartesi (Yortu)

Günler kuş cıvıltılarıyla dopdolu. Yavaş yavaş yeniden su yüzüne çıkıyorum, ama hâlâ su sızdıran bir çatlak var bir yerlerimde. Benim için hiçbir sınır yok. Şimdi planlara hamile bir halde Marianne'ye Frank'ı vermeye gidiyorum. Her zaman politika!!!

İkinci tatil günü. Öğleden önce Cas'la birlikte Lech kenarında yürüdük; "Galgei"ı ele aldık ve oyunun bütünü üzerinde sakin, belli bir vizyonun oluşturulması gerektiği sonucuna vardık. Ve bireyler sadece birbirleriyle ilişkileri aracılığıyla karakterize edilmeliydiler. – Öğleden sonra Hartmann abana Cizvitlerin[194] cinselliğin izin verilen biçimleri hakkındaki çelişkili düşüncelerini okudum. Burada amaç insanı şehveti yenilgiye uğratmak. Kilisenin talepleri, bunlar hem megaloman hem de korkudan deliye dönen hayvanların, asla tatmin edilemeyecek olan talepleri. Burada asla dayanamayacakları

bir şeye sistematik bir bakış söz konusu.

Gece şehir parkında, gülünç ve sevilmeyen İhtiyozorlar[195] gibi ortalıkta süründüğümüz yerdeyiz.

17 Salı

Mavi günler Genellikle üçlü halinde askeri yüzme okulunun havuzundayız. Otto bütün bu eğlenceyi benzersiz bir küstahlıkla ödüyor. Hiçbir iş yapmadan geçen bir günden sonra, sadece sigara içilip çene çalınan, gezilip tozulan, gereksiz şeylerle uğraşılan bir günün ardından, sıcak bir mağarada iyi uyuyamıyorum ve kıskançlık krizlerine giriyorum. Soluk renkli tavanda Bi'nin yüzü beliriyor: oldukça tedirgin.

18 Çarşamba

Yazma sanatı bütün sanatların en kabası ve alışılmışıdır. Fazlasıyla açık, belirgin ve test edilebilirdir. İçinde en korkunç fikirleri barındırabilir ve bundan dolayı da bayağı ve ümitsiz olur. Yazıcının okura empoze etmeye çalıştığı düşünceleri ve çabaları apaçık ortadadır. Hiçbir şey sır değildir ve sırrın olmadığı yerde gerçek de yoktur.

19 Perşembe

Dün de buradaydı. Bugün tekrar geldi. Beni sormak için bir uşak göndermiş ve sonra kapıda belirdi, ceset gibi solgundu ve sallanıyordu. Pudra kokuyordu, belki de beni acındırmak için pudra sürmüştü yüzüne (çünkü dibe vurmuştu, adalet mahkemesi üstüne yıkılmıştı) ya da Bi ile olan yeni çekişme. O zamanlar, ben gittikten sonra bir mektubunda Recht'le evlendiğini, gelmem gerektiğini yazmıştı. Ama ben

"kesinlikle" gitmedim. Şimdi ilk gününde buraya koşuyor. (Üstelik bir keresinde Sophie Barger[196] için kafa sallamıştı!)

Her şeyi temellendirmeye vaktim yok. Ona belki Frank'ı vermeye ve bir yaz boyu tutmaya karar verdim. Bununla ilgili bir şeyler söyledim ve gönderdim, her zamanki gibi. Kafasının çok net olduğunu söylüyor, ona zaman tanımalıymışım ve ben de tanıyorum. Ama onun zevk oğlanı olmadığımı daha önce söylemiştim ve şimdi sıra onda. (Ara sıra, eğer Otto'yla geldiği o Cuma akşamı, kalbinde sadakatsizlikle, onu tatmin etmemiş olsaydım her şey başka türlü gelişebilir düşüncesine kapılıyorum. Doymuş bir şekilde gitti ve beni sattı. Hesaplamalarıma göre bu çocuğun öldüğü gündü.)

20 Cuma

Meier-Graefe, Delacroix[197] hakkında şöyle diyor: Onda sıcak bir kalp soğuk bir insanın içinde atmaktadır. Ve bu temelde büyüklük için bir olanaktır Bizde çalışmak ya da gayret etmek, hattâ titizlik (Bunların toplamda olumsuz adı: Yetenek) ortalama insanın özellikleri olarak kabul edilmesi biz Almanlar için bir şanssızlıktır Bu orta tabaka yargısı sanat camialarına bile sızmıştır, bu nedenle bu Almanya'da, ünlü kişilerin korkuları sayesinde belli bir haklılık kazanmıştır. Bu ciddi, genellikle de aç bilaç yapılan kendini bir fikre adama davranışı ve aynı derece sıklıkla el becerisine fanatik bir bağlılık bizde nerede; mesela Fransa'da olduğu gibi (van Gogh'un, Flaubert'in, Gauguin'in, Maupassant'ın, Cézanne'ın, Zola'nın, Baudelaire'in, Stendhal'ın, Delacroix'in eserleri düşünülürse)? Bizim çağımızın en iyi eserleri tekniklerindeki ahlakı eksiklikler sayesinde yok olup gidecekler.

21 Cumartesi

Dün Marianne yine buradaydı ve Otto da. Recht'e benim çocuğu istediğini söylemiş ve adam derin bir dehşete düşmüş ve bunu yapmasını ona yasaklamış. Marianne onun hâlâ eskisi gibi olduğunu gördüğünü söylüyor, adam sadece artık her şeye dikkat edip durmama olanağını (evliliği) amaç edinmişmiş. Ama gerçekten de adam onun bu fikirden caymasını sağlamayı başarmış durumda. O pis bir sakat, kancık bir komedyen ve gaddar bir tiran aynı zamanda ve o kazanacak, çünkü her şeyini ortaya koyuyor, bütün bu şeyleri ortaya sürüyor, bense hiçbir şey Yani o cesedini elde edecek: Ama o, o cesede de tecavüz edecek. Marianne onunla ne yapmak istiyorsa yapabilir, adam onu tamamen ele geçirmeden önce. Paraları öder, çalışır, evet, hattâ iyi bir adam olur, yatırdıklarının karşılığını almadığı sürece, onu sindirip berbat etmeyi başaramadığı sürece. Marianne'nin ayaklarını öpecek ya da suratına tekmeyi basacaktır, Marianne'nin ona nasıl davrandığına bağlı olarak. Eğer adam konuşabiliyorsa, kadının dinleyememesi, adam yuva dediğinde onun kafes ya da ahır anlaması gerekiyor, zira yuva sadece insanlardan oluşan bir çevredir, başka bir şey değil. Onu bir konuda küçümsemişim: O Marianne'yi gerçekten çok iyi tanıyor Onun bütün zayıf noktalarını biliyor, şiddete karşı ne kadar çaresiz olduğunu biliyor, kilisedeyse ve kendi bedenine karşı bir güvensizlik duyuyorsa satın alınabilir olduğunun farkında. O Marianne'nin sadece zayıflıklarıyla haşır neşir, onun sadece hamlelerini gözden kaçırıyor, ki, onlara karşı elinden bir şey de gelmez. Ama ben şimdi bir şeyi iyi görüyorum: Onun kusursuz bir bayağılık içinde sonunun gelmekte olduğunu,

elinden romantizmin kayıp gidişini, şaşkınlığın o büyük suçtan arındırıcılığının giderek zayıflamakta olduğunu ve onun sadece kendi alçaklığı yüzünden dibe çökmekte olduğunu.

Belirli bir teze karşı söylenebilecek en gaddar ve soğuk argümanlardan biri şudur: O tezin ortaya koyduğu şeyin işe yararlılığı. Ama ona bahşedilen ilgi kadar da onu itinalı bir şekilde gözden geçirmek gerekir, zira o rüşvet almış bir yargıcın yargısına bile uygun olabilir. Tartışılmaz gerçeklere hakkındaki görüşlere dayanan pedagojik niyetlerin çoğalışı son derece tehlikelidir, ama yine de bu ihtimal dahilinde olabilir; eğer örneğin sadece bunun şundan daha gerçek olduğu saptanabilirse; bunun doğru şunun yanlış olduğunun saptanmasında ise bu geçerli değildir. Sonsuz bir lanetlenişin olasılığının gözden geçirilmesinde, bunun pedagojik açıdan yararlı olup olmadığı konusundaki düşünceleri bertaraf etmek zor, ama gereklidir Bu en iyi şekilde, peşinen bu dogmanın pedagojik açıdan yararlı olduğunu, bu düşüncenin tehlikelerinin bilincinde olduğumu söylememle tecelli eder. Çünkü gerçekten de hiçbir şey insanı ebedi lanetlenme durumuna, böyle bir şeyin olmadığına dair inançtan daha çok yaklaştırmaz. Çoğu ruhlar ruh diye bir şeyin olmadığı düşüncesinden kaybolmaz (teolojik anlamda, çok da gerekiyorsa!), bilakis onun kaybedilemez olduğu düşüncesinden dolayı kaybolurlar Yüzünün bozulmaz güzelliğinden meftun olan insan kendi burnunu keser ve güzel olduğunu düşündüğü şeyi kendi elleriyle bozar Dogmanın mevcudiyetinin gerçekliğine, yani etkisine gelince: Doğaya yönelik estetik talebin, insanın, olanaklılığın bütün genişliğini, kutsanmadan lanetlenmeye ka-

dar, içinde barındırmak zorunda olduğu yolundaki talebın karşısına, estetığın bütün bu genişliği kapatmaya yeterli olmak zorunda olduğu talebı çıkar, bir başka deyişle: İnsanın yeteneği bütün durumlardan keyif almak olmalıdır bu sonuncu talep, yaşama ıstencinin kendisi tarafından bizzat desteklenır Bu estetiğin ve dinin en önemli bölümüdür. Görsel vücuda getirmeyi gerçekleştiren tragedya, öyle görünüyor ki bu ebedı lanet dogmasına dayanıyor

"Galgei"da eksik olan şey bütün hikayeyi taşıyabılecek olan o büyük ölçekli görüntü. Bu hikayede sonsuz sayıda karakter sergilemek mümkün: Benim en büyüğünu bulmam gerekiyor. Ve bunun hikayeye en büyük engelleri çıkaracak güçte olması, ama onun yüzünden de hikayenın takılıp kalmaması, güçsüz düşmemesi gerekiyor İşte güçlük burada.

Marianne hikayesinin[198] şekillendirilmesinde en özenli ağırlığın konulacağı yer ortamın o tuhaf rengidir Burada, kökleri itibarıyle İspanyol soylusuyla Çek Yahudisi'nin (kendi içinde mükemmelliğe ulaşmış) bir melezi olan bir kadın var,[199] ayrıca bir de yarı Yahudi yarı Bohemyalı (eğer yanılmıyorsam) bır adam var[200] ve onların hikayeleri (zira bu belki de gerçekten *onların* hikayeleridir) soğuk, neredeyse kuru bir çevrede geçer, öyle ki bunu görünür kılmak için mesela Schwarzwald ormanı seçilebilir Hikayenin üçüncü kahramanı, kı olay onun çevresinde geçer, o ikisiyle karşılaştırıldığında hikayenin neredeyse sıkıcı ve romantik bir gelişimine karşı inatla çaba harcayan bir kişiliktir Başka hangi yüz çizgileri karışıklığının su yüzüne çıkarılacağını bu üçüncü kişinin

bir edebiyatçı olması belirler, ama bu sefer olayları belirleyen onun eylemleri değil, yaklaşımlarıdır. Yarı Yahudi olan bir işadamıdır, kadın ise opera şarkıcısı ve genç adam da edebiyatçı; işadamı kadının ruhunu ele geçirmeyi arzulamakta, edebiyatçı ise onun bedenini hedeflemektedir, işadamı konuşmaya gelince idealist, eyleme gelince kiniktir, edebiyatçı ise tam tersi. Edebiyatçı bu hikayede antipatiktir, çünkü o bir edebiyatçıdır ve çünkü o hiçbir şey yapmamaktadır. İşadamı sempatiktir, çunkü kendi canını kurtarmak için mücadele vermektedir. Kadın karanlık bir örtünün arkasındadır ve kendisi de bir şey görememektedir.

Bazen yaşamak ne kadar da benzersiz bir zahmettir; sadece bu. Ve onun dehlizlerine renkli lambalar asmak. Hayat ne kötüdür ve ne kadar harap olmaktadır insan! Kendi acıları hakkında konuşmak ve sakin kalmak, eğer kötülük gerçekleşirse! Her şeyi yıyip bitiren yağmur karanlık ve uçurum kendi başına bir ızdırap! Akşamları bankların üzerinde bir zamanlar dua edenlerin yattığı pozisyonda yatılır. Ama merhamet bitmiştir ve tek cevap vardır: Adaletin sert suskunluğu.

22 Pazar

Yeşillikler üzerinde sigarlar içiyorum ve Joseph Galgei ile yüz yüze gelmeye çalışıyorum. Onun sadece en belirsiz silüetine ihtiyacım var. Kızıl, çizikler içinde bir cildi var, özellikle de ensesinde, kısa kesilmiş saçları, sulu gözleri ve kalın topukları. İçten içe kaynamakta ve kendini kötü ifade etmektedir. Ama bütün bunlar şuradan gelir: İnsanların ona bakmasından.

Planlar:

1) "Pestkaufman"ı Granach için yazmak![201]

2) "Galgei"ı ulusal tiyatro için

3) Korsan filmini Mar için

4) "Sommersinfonie"yi Mar için

5) "Grünen Garragga"yı oda tiyatrosu için[202]

Amsterdam'da en ağır demir külçelerini kolaylıkla kaldıran bir adamı hatırlıyorum – kolaylıkla, ama son derece ağır küfürler savurarak ve demir gibi görünen her şeye korkunç bir aşağılamayla bakarak. Bu (şişman) adam, eğer ağırlıkları elinden alınırsa yıkılır ve son derece ağır bir melankoliye girer, zayıflar (bir deri bir kemik) ve en iyi küfürlerini birbiri ardına kaybeder Onun eksiği terdi, o küçümsemesinin temeli ve varoluşunun anlamı olan ve onun demir ağırlıkları bakışlarıyla delip geçmesinin oluşturduğu terdi.

"Augsburg'dan Timbuktu'ya giderken yolda Marianne Zoff'u gördüm;

Operada şarkı söyleyen ve bir Maori kadını gibi görünen

Ve otlar arasında güzel olan, yatakta da ve elbiseler içinde de güzel görünen

Ve ben onunla da yattım ve ona bir çocuk yaptım.

(Uyuyan bir kirpi gibi yuvarlanıyordu uyurken.

Bir hayvan gibi kurnazdı ve zekasını kullanmazdı davranırken

Gülerken kafasını yukarı aşağı sallar, insana alttan yan yan bakar ve dişlerinin arasından bir saman çöpü çıkarırdı

Sevinçten gitti

Şöyle demişti bir keresinde bana: Hantal!
Bacaklarıyla gurur duyardı.
Tutkudan yanmış otlar gibi görünürdü.)"

[1921]
[MAYIS - EYLÜL]

25 Çarşamba

Bi ile göl kenarına gittik. Yere dökülen yaprakların içinde oturuyoruz, haşhaşlı makarna yıyoruz, yanında da çay içiyoruz, sandal üzerinde güneşleniyoruz, bu sırada Bi benzersiz derecede güzel görünüyor, zayıf ve zarif. Sonra ona yüzmeyi öğretiyorum; zira "yüzü sürekli suyun içine gömülüyor" Kolayca öğreniyor, sadece bir parça çırpınıyor. Kabinde çırılçıplak oturuyoruz, o kadar temiz, doğal bir tarzı var ki, yaptığı her şeyde benzersiz bir zarafet ve alımlılık vardı. Korkunç bir dolu yağarken (Tanrı güvercin yumurtası büyüklüğünde buz bilyeleriyle yeşil çalılıklara ateş ediyordu adeta) kahve içiyoruz ve sonra sessiz sessiz damlayan ormanda "Die Jungfrau von Orleans" filmini canlandırıyoruz. Bi, Johanna'nın çarpışmadan sonra karargahtan ormana gidişi ve yeniden büyük ağaçların arasında küçük bir köylü kız oluşu gibi oynuyor ve bir çocuk gibi nahif bir şekilde oynuyor ve aynı zamanda bir yıldız kadar da zekice. Bu kadar yılın ardından henüz tükenmemiş, insanı sürekli şaşırtmayı başarıyor Benim konuşurken erkeksi bir etki bıraktığımı söylüyor, özellikle de yüzüm, ama arka tarafta bu etki en azmış, arkadan bakılınca düzensiz görünüyormuşum, küçük ve düşük aynı zamanda, yatakta oğlan çocuğu gibi ve küstah ve en iyisi de bir şey olursa oluyormuş. – Onu çok seviyorum.

28 Cumartesi

Otto ve Cas Mayıs Festivali[203] oyunlarında gezınıyorlar.

Otto ile bir balık yedim, kendimi içkiyle doldurdum ve bir grotesk sahneye[204] sürüklendim ve orada "Sentimale Lied"i söylemek zorunda kaldım. Onu tam ezbere bilmiyorum ve yan tarafta perdenın arkasında duran bir bey sürekli fısıldıyor: Mımik! Ve ben işı savsaklıyorum ve çekip gidiyorum, vicdan azabından lime lime bır halde, bir yandan da alkışlar içinde.

Cuma akşamı Jörgen[205] bende ve ben ilk milyarımın temel taşını yerleştiriyorum. Onun kolun üst kısmındaki pürtüklü deriye karşı bir ilacı var. Reklam filmcikleri için (çizgi) yığınla fikrım var. Şöyle başlıyor: Kadın bır okkült kıtapçısına giriyor Okkült bilimlerinin gençlerini iyi müşteri olarak görüyor. Benim işim ona (Jörgen'e) inanmaktan ibaretmiş. Milyara, ilaca ve Jörgen'e Bu da diğer binlercesi gibi bir iş. Dünyayı ele geçirmek için fikırleri olan ve bir deri ilacı ile işe başlayan insanları seviyorum.

Marıanne'nin gıtmesıne izin verdim, kredi de sağladım ona. Recht parayı (7 000 Mark) elinden almış ve Marianne şımdi yine para kazanmak zorunda. Berchtesgaden'da oturuyor ve yiyebileceğinden fazlasını çantasına koyuyor. Bütün aile orada oturuyor Dumanlara bürünmüş bir halde içeriye sızıyorum. İstediği gibi pusu kursun. Bir düşünceden imtina ediyorum. Ama şimdi, iki gün sonra, gel dıye yazıyor bana, kimse anlamazmış, bana her gün yiyecek getirirmiş. Bu keyfımi kaçırıyor. Elbise dolabına gizleneceğim yani. Arka kapıdan girip. Evlılık yatağına. "Uşak kılığında efendı" ya da "İçerden yardım almış. Şiddetle reddediyorum.

Yağmur yeşilliklerin içinde yağıyor, pencere pervazına, asfalta. Dünyasal şeyler sıkıcı hale geliyor. İnsan büyük ve basit düşüncelere yöneliyor Kadınlar yataklarının ötesine geçemezler, onlar kötü organize edilmişler, birbirlerinden yeterince keskin bir şekilde farklılaşamıyorlar, onların hikayeleri de özensiz kurgulanmış. Onlar ya hep aynıdır ve çok haz ve fantezi talep ederler ya da insanın kendi hakkındaki yanılgılarıyla canını sıkarlar, çünkü bunları çok fazla uzatırlar, lastik gibi. Elbiselerini değiştirirler, ama yanılgılarını değiştirmezler! İnsanı eğlendiren bütün duygulardan sadece kıskançlık pek o kadar sıkıcı değildir. Bir erkeğe hiçbir zaman bir erkek tarafından empoze edilmeyen ve her zaman bir kadın tarafından oluşturulan kıskançlık bir erkek hakkında doğru bir yargıya varmak için uygun bir olanak tanır Eğer bir insanın için'le edebiyat duygusu bitmişse o kaybolmuş demektir; çünkü bir aydın her zaman bütün insanı olaylar yüzünden sadece onların edebi yansımalarına, üslubuna, ahlakına, esprilerinin inceliğine ya da inceliğinin şiddetine bakar. Kendini aptalmış gibi sunmak daha iyidir. Mümkün olduğunca zeki ve mümkün olduğunca ciddiye alınabilecek (yani makul) mümkün olduğunca çok sayıda insanın kendisinin dört duvarın en önemsiz deneyimi ya da bir lağım çukurunun utanç verici bir mesele olduğunu görmektense birinin canını çıkarmak için canla başla uğraştığını görmek çok daha iyidir. Bu zaman zaman zor elde edilen bir kazançtır, otlar arasında küçük bir infaz gerçekleştirebilmek için, insanın bizzat kendisini odunların üzerine yerleştirmekten çekinme konusunda fazla da kaygısız olmaması gerekir, bu küçük şenlik suya düşecek olsa da. Kişi bundan sakınır ve bu

nedenle ölür Baldır için ayak, baş içinse baldır feda edilmelidir. Ama genel olarak, oturmaktan bıktığı için kalkıp dolaşmaya başlar insan ve sonra bir köpeğe üşüşen kurtlar gibi düşünceler üşüşür başına.

Tragedya sivil erdemlere dayanır, gücünü buradan alır ve onlarla birlikte yok olur. Herhangi bir tanrıya inanmadan bir azizi tütsülemenin anlamı yoktur. (Azizin Tanrı'sına inanan Judas – Bu çekici bir lokmadır!) Ve komedi, derin ve ciddiye alınması gerektiği yerde, muhtemeldir ki bir cellada ya da doktorlara tapınmaya dönüşür. Bir domuzun kesilmesi minicik bir kahramansı an sayesinde trajik sarsıntılar başlatabilir, kusursuz bir sığırın kurban edilmesi (belki de bu aldatıcı manipülasyon) olmadan bunu yapamaz. *Pro domo**: "Galgei"ın içinde trajedi ile mizahın muazzam bir karışımının oluşturulup oluşturulamayacağını bilmiyorum, ki orada, kendisine yönelik *bu tür* manipülasyonlardan sonra hâlâ yaşamayı sürdüren bir adam anlatılıyor!

(Yetersizlikten ölümsüz, kalbi olmadan yaşayan insan!)

"*Galgei*"*ın taslağı* barbarca bir şey taşıyor. Bu ölçüsüzce büyüyen, sırf sadece merkezi noktası eksik olduğu için, her biçimde akabilen su gibi her türlü değişime dayanabilen bir et yığını vizyonudur. Her yöne doğru hızla büyüyen, her tür biçimi kullanan, ne bir çekince koyan ya da göz yuman anlamsız hayatın barbarca ve arsız zaferi. Burada, domuz olarak yaşamaya devam etmek isteyen bir eşek yaşıyor.

Soru: Yaşıyor mudur ki?
O yaşanıyor

---

*) (Lat.) Kendi durumu(n)mda.

Pazar

Gilbert Keith Chesterton'ın[206] dedektif hikayelerini ele geçirdim. Bunlardan daha iyisini okumadım. Burada problemi gerçekten de akıl çözüyor Bu İngilizler, ister Kipling[207] gibi yurtsever olsunlar, ister Chesterton gibi Katolik, işlerini iyi biliyorlar ve problemleri liflerine ayırmıyorlar, tersine, metotlarının pratik ve yararlı yönlerini gösteriyorlar, genellikle, sattığı termosların sağlamlığını göstermek için "kırılmaz" termoslarını barbarca bir şiddetle yere çarpan ya da diğer kırılabilir olanlarla çarpıştıran gezici bir termos satıcısı gibi davranıyorlar

Şimdi Kahverengi Ruh Wigwam'ının[*] önünde oturuyor, tek başına, gözlerini çalılıklara dikmiş. Rüzgar esiyor, çalılık küçüluyor ve kaçıp gitmiş olan Squaw beyaz, deli gibi akan suların içinde dikiliyor. Yedi güne ihtiyacı var bir sığırın bile, eğer geceleri de yürümeye devam ederse, sulara varmak için, ve suların Squaw'ın boğazına ulaşmak içinse sadece iki güne... Ve Kahverengi Ruh ayağa kalkmıyor, zira kım bir sığır kadar hızlı olabilir ki? Ve Kahverengi Ruh gözlerini kısıyor, zira beyaz sudan daha öldürücü ne olabilir ki? Ve çalılık yeniden büyüyor.

MEZMUR

Gözkapaklarımızı kırpıştırmadık beyaz sular boğazımıza kadar ulaştığında

Sigarlar tüttürdük koyu kahverengi akşamlar bızı ısırmaya başladığında

*) Kızılderili çadırı

Gökyüzünde boğulmaktan çekinmedik –
Sular hiç kimseye söylemedı bizim boğazımızda olduklarını
Gazetelerde hiç kimse okuyamadı bızım sustuğumuzu
Gökler duymadı boğulanın çığlıklarını –
Böylece biz o büyük taşa oturduk mutlu insanlar gibi
Böylece o kuşları öldürdük bizim suskunluğumuzdan söz eden
Kim söz ediyor taşlardan?
Ve kım bilmek istiyor, ne demek bizim için sular, akşamlar ve gökler?

Öğleden sonra Cas ile Marées hakkında.[208] O edebiyatçılar gibi olanlardan biri. Temiz bir işçi, uslu, yetenekli, saf. Ama resimlerinde metafizik yok. Perspektifler tablonun hemen arkasında son buluyor Orada ne duruyorsa o görülüyor, ne biliyorsa orada o duruyor. Bu onun en dış yüzeyi. Hiçbir resim tamamlanmıyor. Mutlağın, eksiksizin arkasında yatmadığı hiçbır yaratım yoktur kı, asla tümüyle tüketilemeyecek olsun O dört beş elementten levhayı oluşturuyor Bu onun buluşu, vizyonu değil. Mühendislere saygı duyarım, onları sevmem. Soğukkanlılık bir mucizedir, tehlikenın olduğu yerde kahramanca bir cesaret gerektirir. Atölyede değil. Burada bir ele geçirme organizasyonu var. Eğer Marées felsefesiz idare edebiliyorsa da, onun ahşap kuklaları ideoloji olmadan keyif veremiyorlar. O eserlerinin etkisinden daha az, onların kurgularından daha çok ödün veriyor. Sonuç olarak, biraz yetenekli olmak koşuluyla, uzun dönemde daima bir parça başarı sahibi olmak iyi bir teori, tutarlı bir sınırlama ve ideolojik bir kişisel çıkar.

Pazartesi

Ulusu kalbinden vurmak gerekir. Halkın ortasına yerleşmek. Egzersizler yapmak. Yoksa, bir Louis* gibi, her şeyi sadece geçici olarak mı yapmalı? Bir süre boyunca altın yaldızlı bir yarı Tanrı olarak, maymun familyalarına sırıtarak? Yeşil yapraklar sararıp solarak rüzgarla ormanlara mı taşınıyor? İnsanlara bir bitkiye davranıldığı gibi davranmalıydı, orakla biçmeliydi, eğer o, efendi, sarmaşık ormanında dolaşıyorsa, ya da bir zenci gibi, gırtlaktan anlaşılmaz hırıltılar çıkararak, sadece kırbacı kavrayarak. Ve, sırıtma sönüşse, büyük bir taşın üzerinde zıbarmak, bir bitki gibi davranmak, gezegenin tek ciddi meselesi olarak, ama dikkate alınmasını gerektirecek kadar da ciddiyetten uzak.

Kendine basit bir hikaye oluşturmak!

Eğer insan duvarın arkasını ve – küçük insanların yanından sıyrılıp geçerek görmeyi başarırsa! Bir şeyin sahip olduğu zamanı telakki edebilirse! O zaman birilerinin kendisini durdurmasını önleyebilir!

"Adam kendi görüntüsünü cangılda gördüğünde, onun bir asker olduğunu fark etmişti, büyüktü ve çevikti ve şeylere yüzünü gösteriyordu (yassı, nehir sularıyla yıkanmış bir taş gibi olan yüzünü) Adam aynı zamanda, özellikle de arkadan, bir asi olduğunu da fark etmiş olmalıydı, hayvanlar etrafında bir çember oluşturmuştu, o üzerine ateş etmek zorunda olanların arkadaşıydı, tek başına bir şey, cangılda öylesine dolaşıyordu, tütün ve av tüfeğiyle ve bir trompet sesi geldiğinde kulak ke-

*) Burada pezevenk, dolandırıcı vb. anlamında kullanılıyor

siliyordu. Geceleri de açık havada uyuyordu ya da en azından kapıları açık bırakıyordu, üzerine gelen şeyi görebilmek için, ayrıca başında şapkayla uyuyordu. Sadece adam boyundaki otların arasında yürüyordu, sert dallar orasını burasını kesmesine ve her tarafı kanamasına rağmen, yüzünü her zaman rüzgarın estiği yöne çeviriyordu ve bir keresinde onun bir ağaca, sadece yeşil bir ağaca ateş ettiği görülmüştü."[209]

Cas'la yine yeni resim eskizleri hakkında konuşuyorum. Diyorum ki: malzemenin düzgün olması lazım. Tuval, tutkal, renk. Aldatmacalar olmamalı, gözü üzerine çekecek lekeler olmamalı. Basit, güçlü renkler. Üç dört eleme, özenle düşünüp taşınma, ateşli duyguları kafese kapatma, tutkunun büyük, sakin hamlelerde kendini göstermesini sağlamaya çalışmak. Tam da patetik olan bir vaatte bulunduğu için, sadece resim sanatı içinde etkiyi vermelidir, ama motifleri canının istediği gibi seçebilir Mesela Orleanslı Bakire gibi, yani bronz erkek bedenleri arasında dişi bir çıplaklık ve saydam, klasik bir gök kubbe. Eğer tiyatro yapacaksan iyi tiyatro yapacaksın, seçkin bir örnek yapacaksın ve gerçekliği taklit etmeyeceksin! (bilakis: Örnek alacaksın!) – Ben şahsen kültüre çok değer veriyorum ve klasik olan beni "canlandırıyor" Barok aşılmalı!

31 Salı

Mauther'in "Letzten Tod des Gautama Budha" kitabını okuyorum. Büyük yazarın muazzam kitabı. Sonra hemen "Geschichte de Atheismus"a başlıyorum; Meier-Graefe'nin "Delacroix"ini okuduktan sonra ve sanırım, bir şeyler kazanarak.

1 Çarşamba – 3 Cuma

Bi, Otto ve Cas'la birlikte Starnberg'de. Bir sürü okuma. Bunun dışında sıcak asfalt üzerinde sadece çizme eskitiyorum. Kızdırmakla olmuyor. Sandal rüzgarın önünde sürükleniyor. Çok sigara içiyorum, çok çeşitli şekillerde oturuyorum, elime kırklık bir film alıyorum ve Kiepenheuer'a bir mektup yazıyorum.[210] Mar telefon ediyor, Pazartesi gelmek istiyor, sesi tedirgin, ama hiçbir şey söylemeyen o sözcüklerdeki şehvet tınısı beni rahatsız ediyor Zaman zaman Cas'ı ziyaret ediyorum, Rubens'i kopyalıyor, parça bana çok iğrenç geliyor, bunun üzerine insan her seferinde hemen sert bir içki içmeli. Otto'yu zengin ve mümkünse evli kadınların üstüne salıyorum, filmler için sermaye sağlayabilecek olan kadınların üstüne: Tanrı onu boş yere bu kadar yakışıklı yaratmış olamaz.

4 Cumartesi

Her şeyin bir sınırı vardır. Kadının erkek için yaptığı ve erkeğin kadın için yaptığı şey. Babanın oğul için yaptığı ve oğlun baba için yaptığı şey· hepsinin de bir sınırı vardır. Annesini dövmeyen oğlun heykeli dikilmelidir. Kocasını aldatmayan kadını kocası saçından tutup sürüklememelidir. Oğluna yardım eden baba tarih kitaplarında yerini almalıdır. Benim çocuğumu taşıyan kadının dövülmesine izin veriyorum. Ve kadın beni kendisini döven adamla aldatıyor. Çocuğumu yaban ellere gönderiyorum. Ve babam en zor zamanlarımda bana yardım

etmiyor, bu da beni çok üzüyor. Annem annesini genelde pek sevmezdi ve ben anneme onu sevdiğimi hiç söylemedim.

Ne zaman bir tehlike olsa babam beni yüzüstü bırakır. Marianne meselesinde yabancı bir adama inandı ve onun önünde ağlayıp beni ele verdi ve tuttu ki o herif kadını elimden alabilsin. Çocuğum hakkında *bir* kere bile soru sormadı, annesinin kim olduğunu *bir* kere bile sormadı, onu karım olarak alacağımı söylediğim halde. Benim çocuk meselesini bir şekilde yoluna koyacağına inandığını söyledi. Ortalıkta dolaşıyorum ve hayatımın en büyük günahını üzerime yüklüyorum, ki bunu kaldırmayacağımı da biliyorum. Filmler çiziktiriyorum ve kendimi çarçur ediyorum. Yakında evden atılacağım zaman da gelecektir.

13 Pazartesi

Her şey yine kuşbakışı.

Bu ülkede renkler kötü. Her şeyi gri, çoğu zaman da soluk mürekkep renginde. Kırmızı bir ay çıktığında, sakin kalacak kadar bile nahif değiliz. Bu yüzden en azından içkinin bedava olması lazım. Böyle renkleri olan bir ülkede içkinin parayla satılmaması gerekir.

Bir hafta önce Marianne. Çok fazla konuşuyoruz. Gece ben yorgunum ve uyuyorum, o ise uyanık, cehennemde bir kanepede oturuyor ve benim ölmüş olan sevgimin arkasından ağlıyor. Uyandırılıp, onun Recht'ten yine her şeyi gizlemek ve sonra da kaçmak ya da buna benzer bir şey yapmak istediği konusunda bir konuşma yapıyorum. Pişman oluyor,

Recht'e her şeyi itiraf etmeye karar veriyor, kesin bir kararlılıkla kalkıp gidiyor ve üç gün sonra kıskançlıktan deliye dönmüş bir mektup yazıyor· dünyada tek, ama tek başına kalmak istiyormuş.

Zaman zaman resim müzesine takılıyorum. Artık Rubens'in toplu seks sahnelerindeki et pazarını[211] görmekten gına geldi. Bundan bizzat ben de çok fazla yedim, ama daha Tizian'a geçmem gerekiyor Burada öylesine karartılmış bir ihtişam var ki, doygun bir altın rengi, şiddetli güçte balzamik bir sükunet ve Shakespeare'in büyüklüğü. Bir yerlere aslında sarı bir ev yapmak lazım, van Gogh'un düşündüğü gibi,[212] içine fikirleri ve bitkileri doldurmak ve sonra birbirleriyle nasıl başa çıktıklarını görmek lazım. Tiyatro gibi toplumsal bir şey tek tük noktalardan yola çıkılarak ele alınamıyor, burada akıllı uslu bir mutabakata ihtiyaç var

17 Cuma

Bugün aynanın önünde vişne yerken o aptal suratımı gördüm. Ağızda kaybolan siyah bilyeler karşısında şimdi daha bir alakasız, baygın ve çelişki dolu görünüyordu. İçinde bir sürü şiddet, sessizlik, uykululuk, cesaret, korku unsuru taşıyordu, ama sadece unsur olarak ve kayıp giden bulutlar altındaki bir kır manzarasından daha değişken ve daha karaktersizdi. Bu yüzden birçok insan benim yüzümü aklında tutamıyor ("çok fazlalar", diyor Hedda).

Akşam, *Neue Bühne*,[213] Granach'ı "Von morgens bis mitternachts"da[214] görüyorum. Giderek bir klasık olmaya başladığı-

mı gözlemliyorum. Bu aşırı derecede güç zorlamaları, bütün araçları kullanarak belli birtakım (banal ya da hızla banalleşen) içerikleri bulup çıkarmalar! Klasiğin biçimsel hizmeti ayıplanıyor ve orada hizmeti sağlayan şeyin biçim olduğu gözden kaçırılıyor Onların, en iyi şöyle söyleyeyim: bu kayser tavırlı insanların, her duygucuğa sadece onun ölçülerine uyan, sadece onun için hazırlanmış olan ve de en vurdumduymaz biçimi vermek gibi bir gazetecilik eğilimi, onun sadece izole olmasına yol açar oysa ki. Kaldı ki karşıma her türden pürüzsüz şey çıktı, ama mükemmele varmış olan pürüzsüz değildir. Bir fikri, "henüz tamamlanmamış olanı," bir kenara atma davranışını ifade eden kocaman hareketlerden yola çıkmak ve sanat eserinin, şekil verilmiş fikrin bir kenara atılması durumuna, yani "bitmiş olandan daha fazlası"nı ifade eden o büyük hareketlere ulşamak gerekir. Yine un ufak olarak, yine sararıp solarak, eriyip giderek, sevgili, kaçamaklı, kolay, özenle toplanmamış, sıkılıp suyu çıkarılmış, terden sırılsıklam olmuş, sağlama alınmış olarak!

Kayser, sözcüğün bir araç olarak şaşırtıcı bir şekilde vurgulanması kuşkusuz sözcüğün son derece ve aşırı bir biçimde zorlanmasını ortaya koyar, filmin *onsuz* ulaştığı şeye ulaşabilmek için.

Tipik Heilsarmee sahnesi. Her şey bir espri etrafında gruplaştırılır (ki burada etki alay edilenden doğar!). Hırıstiyanlığa geçenin açlar gibi paranın üzerine atılışı diğer birçokları gibi bir fikirdir, henüz kaysere karşı hiçbir şey söylemez, kendi içinde bu kadar ucuzdur. Ama her sanatçı burada sadece olguyu vermekle yetinmez. Eğer sanat buna eklenseydı

(dışsal ihtimaller pahasına da olsa), yani gecikmeli olarak, bu sözcük meselesi yapılsaydı, hepsi bütün nüansları ve dereceleriyle insanlığın iğrenç bir vahyi haline getirilseydi. Kayser film kaydı yapıyor!

19 Pazar

Şimdi her şey birbirine giriyor. Temmuzda Bi Nürnberg'e gidiyor, bu Münih'teki son hafta ve Marianne geliyor. Bu nihai bir kaçış olacak olmalıydı belki ve tıpkı transmisyonda olduğu gibi bütün dikkatini buna vermek gerekecekti. Bunun için evde Marie teyze oturuyor, babamın Amerika'dan gelen kız kardeşi, canlı, hoş bir yaşlı kadın, yumuşak ve güçlü, iyi hareketleri var, yarın benim de Füssen'e gitmem lazım, ama babam Kimratshofen'dan[215] geçmeyi reddediyor: bunun bir anlamı yok. Şimdi ektiklerini günün birinde biçmek ona zor gelecek, diye hesaplıyorum. Onun kanına karşı olan bu hor bakışı yüzünden onu hor görmeye başlıyorum. Fark edilen şey: Düğümler kıvrılıyor. Perde dördüncü perde için yukarı kalkıyor!

Haziran sonu

Marianne burada, bir hafta boyunca. Birincisi bu iyi bir şey değil, bir gece, Recht'in ona tecavüz etmeye çalıştığını söyledi, kendisi zayıf davranmış. Adam içindeymiş gerçi ama o adamın yapamayacağı bir haldeymiş. Bunun üstüne bir çizgi çekmeye karar verdiğimde belki içinde hâlâ bir yalan vardı. Son olarak Possenhofen'daydık,[216] George telgraf çekip gelmemi istediği için. Bi yüzünden çağırmış. Oraya vardığımda gitmişti. Yaz çok sıcak geçiyor.

Bir yılan kadar tembelim, bu hep böyle devam edip gidiyor. "Sommersinfonie" hakkında düşünüp duruyorum, Mar da Possenhofen'daydı, bir hafta boyunca. Bu çok harika. Tıpkı deniz gibi Mar,[217] her ışıkta değişiyor, kararlı ve güçlü. "Carmen"i baştan sona okuduk, "Rosenkavalier"i.[218] Geceler kehribar taşı gibi berrak, ben tıpkı bir kirpi gibi uyuyorum. Su yeşil ve sert sazların arasında bizi yıkıyor ve gözlerinin aynasında birleşiyoruz. Gölgeler kaçıyor, onu seviyorum, her zamankinden daha güzel: bu yazın çöpçatanlığı. Zamanın ikinci yarısı bulanıklaşıyor. Heigei ile birlikte Çin'e gidiyoruz (Mar Pazar ve Pazartesi günü Recht'le buluştuktan sonra bir de Perşembe günü için sözleşmişler). Frank sağlıklı, neşeli, girişken, beni hemen tanıdı, Otto'ya çok çabuk ısındı, Otto bir ata dönüştü, çizmesinin topuğuyla şapka parçaları vs. Mar'la çok az şey yapıyor, belki onu pek fazla sevmediği için, sonra da Mar soğuk davranmaya başladı, Frank ona pek fazla yaklaşmıyor diye. Ama yine de ona çok iyi davranıyor, onu o büyütse harika olurdu. Bu arada çantasını karıştırıp bir pusula buldu, o sırada laubali bir ses tonuyla Recht'in saldırısıyla ilgili konuşuyordu, ve bana yalan söylediğime dair suçlamalar yöneltmeye başladı. Bir zenci kadın gibi kıskançtı ve tiranlar çok nadir olarak gerçeği duyarlar. Çocukça mücadelelere girmek için fazla tembelim ve gerçek uğruna odun yığının üzerinde ölmek içinse fazla Asyalı. Bir şey bulmak için pusuya yatmış halde her tarafı yoklamaya başladı, bir yandan da Bi'ye ve arkadaşlarıma karşı beni kışkırtmaya çalışıyordu.

Fazla zeki olmayan bu kadını seviyorum. Ama beni kesinlikle bir devrime yönlendiriyor. Elbette, burada sadece kötü şeyler bulunuyordu, ama onun tatlılığı ve her nefesine sinmiş olan kutsanmışlığı, güçlü tınısı ve daha birçok şey şu anda burada değil.

Uzun süre tembellik yapıyorum. Sonra Cas ile birlikte üç gün içinde büyük bir film yazıyorum, yüz elli sahne, kan ter içinde ve masanın altına eğilerek. Adı: "Drei im Turm." Ya da buna benzer bir şey ve de Marianne için.

Yüzüyorum, limonata içiyorum, dedektif hikayeleri okuyorum, kendim de bir tane yazıyorum, "Javameier" Mühendis olmak eğlenceli.

Frank'ın üçüncü yaş gününde Utting'deki[219] Bi'yi ziyaret ediyorum. Kendisi hafif ve iyi, yüzüyoruz, ağaçların altında oturuyoruz; ama Frank'ı neredeyse unutmuş, ancak bugün doğum günü için ona bir şey yazmak aklına geldi, onu görmek için de hiçbir şey yapmıyor. İki misli fazla çalışmam lazım, Frank'ı yanıma alabilmem için!

13 Cumartesi

Henüz gece ve yağmur yağıyor, ayrıca rüzgar da esiyor. Uyandım, uyumuyoruz, Marianne uyumuyor ve ben uyumuyorum, üzerimde bornoz var, kanepede oturuyorum, kollarımda ve bacaklarımda bir titreme var, içimdeki yalnızlık duygusu iyice kabarıyor.

16 Salı

Sabah erkenden Wiesbaden'e gitti. Recht'ten nihai olarak ayrıldı, yani orada evi yok, parası az...

17 Çarşamba

Hareket halindeki trende giden yüzünü görüyorum: kaşlarının alt tarafı solgun, hafif, bir yaprak gibi, gülümsüyor. Şimdi yeniden onu avlama süreci başlıyor

25 Perşembe

Yeni fil projeleri ve Sinclair'in "Metropolis" kitabı arasında: İşte "Amaç olarak Çalışma"nın sonuçları. Bu burjuvaların özür dilemesi gerekiyor mu, çalışmak kutsanmak zorunda mıydı? Bir anda görev haline geldi. Tapla'ya[220] fırlatıldı, bir araç, ondan kurtulmak için. Bir daha çalışmak zorunda kalmamak için çalışmak. Sonra eğlence, spor,[221] zaman geçirme. Sonra sınav, güç aracı, kendine değer verme.

27 Cumartesi

Şiirin araçlarıyla boğuşuyorum. Sahne "göstermek" için basamak, bu nedenle dili sırf süs olarak bırakabilir, çiçeksi ve acımasız, soğuk bir giysi! İlginç olanla şiirsel olan birbirinden çok farklı iki doğadır. Sahnenin rengi içindeki gerilimle çok az alakalıdır Çocuk, peri tahrik edici mi değil mi diye gözden geçirilmez. Parçalarcasına yemek dinamizm olarak kalır.

29 Pazartesi

"Ballade vom Liebestod"u[222] yazdım. Bu, dilin rahatlatılması ve merkeze doğru bir yürüyüş anlamına geliyor. İnsan dille uğraşmaya başlayınca bir süre sonra sanki lastik çiğniyormuş gibi olur. Ama kiniklik kayalıkları havaya uçurur.

Orge her türlü sınırlamaya karşı. Bağlı ellerle çalışmaya dayanamıyor: belli bir hikaye bulup çıkarmak için. Espri için insanlara tecavüz etmek istemiyor.

Cuma

Ön dişimi çektiler, çenemin yarısını kırıp döktüler. Sert siyah şapkamı başıma geçirdim, Orge ve Hei[223] beni kolumdan tutup Hei'a götürdü. Orada "Seemannslos"u[224] söyledik ve de "Roten Sarafan"ı[225] ve Hei bize *Apollonius von Tyrus*[226] romanından parçalar okudu. Orge bir domuz gibi piyano çalışıyor, "Gebet der Jungfrau"[227] ve "Radetzky"[228] ve gülüyor, öyle ki dişleri sallanıyor. Ben koltukta hasta yatıyorum. Sürekli boş ve hüzünlüyüm.

Pazar

Kipling'in dünyayı "uygarlaştıran" bu ulus için yaptığı şeyin ne olduğunu düşününce çağın en büyük keşiflerinden birini yapıyorum, ki bu da şimdiye kadar hiç kimsenin büyük şehri bir cangıl olarak betimlememiş olması. Nerede onun kahramanları, sömürgecileri, kurbanları? Büyük şehrin düşmanlığı, kötücül, taşlaşmış tutarlılığı, Babilce dil karmaşası,[229] kısacası: Onun şiiri henüz yaratılmadı.

Salı

Hiçbir şekilde insan basit hedeflerden bu kadar uzaklaşmamalı. İçki fıçılarına bir kere ucuz tahta konmasından ve iki herifin kamuya açık herhangi bir eylemi gerçekleştirmesinden bu yana izleyicinin eğlencesi satın alınmış bir hedeftir. Bu gözlerini diken bira üreticileri, bu yarıcılar, şarapçılar her zaman burada dinleniyor ve kısa süre içinde o karanlık, ama son

derece dünyasal, ucuz güdülerini tatmin ediyorlar, ilahi güdülerini de aynı zamanda ve böylece etrafı çevrili güvenlik altına alınmış karın çevrelerinde meydana gelebilecek her türlü tehlikeli sefahatin bir tür telafisini sağlamış oluyorlar. Nahif maceraların çabucak deneyiminden çıkarılan pratik özdeyişler yoluyla baharatlandırılmaları, yavaş yavaş girilen bir ruh hali yoluyla hafif, sindirimi kolay hale getirilmeleri, yarı kapalı ya da küstahça patlayan espriler yoluyla biberlenmeleri gerekiyor Şimdi, bir gelişimin sonunda, sadece aşçıların ve ne piştiğini merak edip sürekli tencereye bakanların oluşturduğu bir tiyatro salonundaki aktörlerin kibri tatmin ediliyor

15 Perşembe

Yapacak hiçbir işim yok, kötü uyuyorum, zayıflıyorum. Ara sıra keyifle, şezlongda Charles-Louis Philippe okuyorum. "Marie Gottgebe" ve "Bübü" en iyileri. Ayrıca Karl Kraus da okuyorum. Hemen hemen hiç posta almıyorum. Bı neler yapıyor acaba? Göçmen kuşlar üstüme ve adama pisliyor: ama hıçbir şey büyümüyor

Herhalde burada bir parça bir şey etrafında düşünüyorum, "özgürlük" adı verilen ya da "Düşman ruhlular" gibi bir şey Bu bir savaş parçası, doğu-batı, yeraltında bir yerlerde geçiyor: Arka Dünya. "Baal"ın büyük biçimlerine sahip olmalıydı. Ama ben yaz tarafından yere serilmış gibıyım. Ve şimdi (ancak şımdi) bır kadının ne demek olduğunu bilıyorum, ve yatak aşkını da biliyorum şımdi ve daha fazlasını da, ama küstahlığı bir kenara bıraktım ben, ınanılmaz nahıflığı, nahıf ınançsızlıkları, cahıllerın güvenını Ama yine de, bunun kar-

şılığında hiç olmazsa işletme yeniden yumuşuyor, daha büyük ilişkileri görüyorum, yeterince güçlü hissetmesem de. Parmaklar tüylü, ellerimde çok fazla başparmak var, bir de şu eskiden kalan her şeye karşı güvensizlik! Bir yandan da deneylere karşıt bir eğilim gösteriyorum. Doğa deney yapmaz. Yaşayan canlı hiçbir zaman konvansiyonel değildir ve araya mesafe koymayan hiçbir sanat yoktur. Bağnazların arasında bir sürü şey havaya gider. İnsanın kendini hiçbir zaman dışa doğru kıvırmaması da önemlidir, daima karanlık ve cüsseli kalması da. Sakın teşhirci olma!

16 Cuma

Bütün gün "Arka Dünya" ya da "Orman" ya da "Koruluk" ya da" Düşman Ruhlular" ya da "George Garga" üzerinde çalışıyorum. Önce çerçeve sahneyi yazdım "Yeşil duvar kağıtlı tavan arası." Şimdi dilsel açıdan iyi gidiyor. Artık son derece küçük, ince kağıtlarla çalışıyorum, bulvarda yürürken; kapalı mekanda bir satır bile yok artık. Hava güzel, saatlerce pat küt yere düşen kestanelerin arasında dolaşıyorum. Bu arada oldukça kaygısız ilerliyorum, fazla erken karar vermeyerek. Ancak ilk sahnenin yarısından sonra G. Garga'yı tümüyle kafamda oluşturuyorum. Olay akışının iskeletini çok daha sonra ve ona hemen hemen hiç yüklenmiyorum. Her şey bir akış halinde, "yaklaşık" olanı seviyorum. Arada bir bütün sahnelerden bazı cümleler ve bireysel sahneler elde ediyorum. Her şey neredeyse kendiliğinden gelişip merkezi noktaya doğru ilerliyor, sanki anılarımı yazıyorum.

Keyfim yerinde, hiçbir şeyle ilgilenmiyorum, giyinmeyi ihmal ediyorum, yemeyi, toplumu ve yazarken huzur ve denge

doluyum. Her sözcük kabuğunu kırdı, göğsümden kendiliğinden cümleler fışkırıyor. Ben sadece onları kağıda döküyorum.

Pazar

Aralıksız olarak çalışıyorum. Dün birinci sahneyi bitirdim, diğerlerinden de bir şeyler yazdım. Bugün ikinci sahneyi, yarın üçüncü sahneyi (akşam) ve daha önce de sonuncu sahneyi. Her bir sözcük açık alanda! Bugün soğuk bir rüzgar altında Lech kenarında, bunu çok geç fark ettim.

19 Pazartesi

Öğleden önce üç dört saat çalıştım. Sonra ateşim yükseldi ve sersemleştim. Yarın iki dava var[230] ve benim mahkemede görünmem gerekiyormuş. Çalışmalarıma ara vermek zorunda kalacağım için endişeliyim.

Louis Philippe
Soyka
Armstrongfilm
Tizian
Turmfilm
"Ballade von Liebestod"
George Garga ya da "Koruluk"
Marianne Göl Kenarında

*Soyons amis Cinna!**

---

*) (Fr.) Arkadaş olalım, Cinna! (Pierre Corneille, *Cinna*, 1641, V,3) Augustus bu sözleri söyleyerek suikastçının hayatını bağışlar

[1921/22]
[EYLÜL - ŞUBAT ARASI]

27

Feuerbach'da bir rahibin işlediği cinayetleri okuyorum, gösterişli ve bilgili bir adamın, çalışma ve insan sarraflığı sayesinde doğuştan gelen kötü gudülerine rağmen çobanlıktan papazlığa ve mal mülk sahipliğine kadar yükselmiş ve güçlü ahlaki duyguları olan ve Tanrı'yla iyi geçinmeye de dikkat eden bir adamın. Bu Tanrı'nın hikayesiyle ilgili enteresan bir malzeme. Adam örnek bir vatandaştı. Halktan üç kadını hamile bırakmış, onlarla uzun süre birlikte yaşamış, onların sadakatini ve sevgilerini kazanmıştı ve çocuklarla da ilgileniyordu. Onurunu ve kamu ahlakını tehlikeye atmamak ve vatandaşlarının saygısını kaybetmemek için bu kadınlardan birini büyük bir gizlilik içinde öldürüyor. Bu vicdanını rahatsız etmiyor Cesedi toprağa gömmek için üzerinde tepinme yeteneğine sahip bir adam (elleri yalvarır halde donup kaldığı ve harman döverken öldürüldüğü için). Maktule ait yeşil bir şemsiyeyi yıllarca taşıyor; bunu hak ederek kazandığı bir mal olarak görüyor. Hapiste dört yıl boyunca gülümseyerek her şeyi reddediyor ve kendini bir erkek gibi savunuyor. Bir tür sinir buhranı içinde bir itirafı reddediyor. Dosyalara bakılırsa itiraf etmesinden kısa bir süre önce pencereden bir katilin ölüme gidişini görmüş. Onun neşeli tavırları ve duruşu onu şaşırtmış, bunu "üstelik de sadece bir Yahudi olan" adamda görmesi onu iki kat etkilemiş. Bundan sonra az yemeye başlamış, Ave-Maria-Çanlarından sonra "ürpertici bir yas davulları" duymuş ve bunun üzerine hemen itiraf etmiş.

Yalnızca kamuoyunun huzurunu bozmamak için yaptıklarını gizlemesinin hafifletici sebep olarak hesaba katılmasını talep etmiş.

28

Bir oyun yazarının, insan türünün, bir sürü oluşturmak için gerekli olan özellikle sahip olmamasına rağmen bir sürü güdüsüyle doğmuş olmak gibi belirli bir zayıflığı konusunda belli bir arsızlık göstermesinden daha ahlaksızca bir şey olamaz herhalde, diye düşünüyorum. Hemen hemen bütün toplumsal kurumlar, hemen hemen bütün moral değerler, neredeyse bütün Hıristiyanlık efsanesi insanın yalnız kalmaktan duyduğu korkunun üzerine kurulmuştur ve bunlar onun dikkatini gezegendeki bu anlatılamaz terk edilmişliğinden, minicik anlamından ve hemen hemen hiç fark edilmeyen kök salmışlığından başka yöne çekerler. Aile etrafında geçen, akla gelebilecek bütün tragedyalar ve bunların barındırdığı bütün suçları tasvip etmek gerekir (dramatik olarak değerlendirmek gerekir), çünkü bunlar ailenin sürekliliğini sağlarlar, olanaklılıklarını ön koşul olarak koydukları ve sadece onlar uğruna ölmekle ilgilendikleri için. Ama dikkatleri bu önkoşul üzerine çekmek isteyen oyun yazarının vay haline! O, karga gözleriyle beslenen bir kargadır. *Qui mange du pape en meurt.*

Işte o kalın kafasındaki birkaç düşünceyle birlikte Joseph Galgei. Onun kendi alınyazısıyla bir ilişkisi yok, transmisyon

*) (Fr.) Kim papadan gelen yerse, sonu ölümdür. Hoşuna gitmeyen insanları yemeğe davet ederek zehirleyen Papa VI. Alexander Borgia'ya göndermede yapan atasözü.

istemeye istemeye onunla meşgul oluyor, onun gerçekleştirdiği bir edim yoktu, o kendisi bizzat gerçekleştirilen edimdi. Haksızlık yapmanın zor olması onu kışkırtmış ve böylece o da kendini olayların içinde bulmuştu! Bir cinayeti onun üzerine yıktılar ve o da ondan sonra bir katil gibi davranmaya başladı, biraz sakin, biraz içkili, biraz kuruntulu ve oldukça ümitsiz. Ama her şeyden önce: gerçekliği kavrayamayan biri gibi. Cinayeti işleyip işlemediğinin bir önemi yok onun açısından.

29

Bütün diğer sanatçılar gibi yazar da bir kadın vücudunu model alıp çalışabilir herhalde. Onu biçimsel olarak kağıda aktarmak suretiyle değil de, eserindeki oranları onun ölçülerine göre oluşturmak suretiyle. Vücudun çizgileri yazarın kompozisyonuna dönüşür; nasıl o bakanın yaşam duygusunu yükseltiyorsa, onun hazzını da yükseltmelidir

Kestane bulvarında geziniyorum, Kutsal Ruh'a ıslık çalıyorum, kahve içip polisiye romanlar okuyorum ve sürekli yerimde sayıyorum. Bir çember etrafında yürüyorum, bahar direği sürekli sağımda kalıyor, çizmelerim yıpranıyor, o kadar hüzunlü bir hal alıyorum ki. Elbette üslubu (G. Garga'nın) kuru ve nesnel olmalı, elbette tempo bütün sahneleri sarmalı, elbette her şey bir oyunun olabileceği kadar ciddi olmalı. Malaie de her intihar eden gibi itiraz edilemez biri ve o neredeyse kendine özgü bir ahlak icat etmek zorunda, ki bu onu mahvedebilsin. Ne de olsa onu hedefleyen darbeler var; bu dramatik bir araç değil. ("Kendi topraklarımda tepinıyorum ve bütün cepha-

nemi bu sabah havasında harcıyorum: Tiksintiyi, bencil fikirleri, can sıkıntısını ona bırakıyorum. Hiçlik onu yiyip bitiriyor.")

30

Walter, Kraal'a giriyor:

Belirtilere dayalı kanıt kapalı. Dolabın aşağısındaki içki şişesi müptela olmuş. Dolabın üst tarafında her yıl bir fincan durur ve peki içinde ne var? İçki!

Bu bir iftiradır. Sen alkolliksin. Sen ağzından koku saçıyorsun bense dolaptan. Sen masum birini konuşturuyorsun. Sahtekarlık! Rezillik!

Ne, bu o eski içki mi yani?

Evet, onu senin gibi eksik olarak saklamıyorum midemde – cebimde!

Çok az elde ettiğin yerde?!

Kanaatkarlığım benim sonum mu olmalı yani?! Krematoryuma sevk bir pisliktir buna karşın!

Dramanın sabote ettiği şey moyenin (George'nin taktığı isim) samimiyetsizliği. Eğer bir mücadele sunmak istiyorsam onun ikinci insan olması lazım, ikinci bir sistem değil. Bütün karakterlerin dış hatları şu yolla belirleniyor: Onların mücadeleyi sergilemeleri gerek. Karakterlerin alınyazıları bir zevk meselesi olarak kalıyor. Bireylerin kendi dış hatlarını ne derece görebildikleri, sonra onlara karşı gelmeleri, işte kişisel atmosferi doğuran bu, kısacası: yazınsal olanı. Dirençler kozmik olanı oluşturur. Her savaşçıya mümkün olan her türlü olanağı tanımak gerekir, ama hiçbir şeyi kanıtlamak zorundaymış gibi davranmamalıdır.

Akşam Orge ile Gent hakkında. Gent göze çarpmamasıyla göze çarpan biri. Anonim ve kalmayı başarabiliyor. Hiçbir şeye saygısızlık etmiyor O renksiz biri, su renginde gibi, bir kağıt mendille silinebiliyor. Eğer tehlike yoksa, zekice laflar edebiliyor, kendisi hatırlanan, ama söyleyeni hatırlanmayan sözler. O nesnel biri: O sohbetin konusunu değil sohbetin kendisini ele alıyor. Hiçbir zaman mizahi biri değildir, her zaman ciddidir ve meseleye yoğunlaşmıştır. İnsanlar ona tam da sohbetin hak ettiği ilgiyi gösterir. Sohbet yararına her şeyi savunur ve asla inatçı değildir; sadece, başka çare kalmadığında. Onda sapıkça olan bir şey varsa o da kalpten sevdiği şeylere karşı da savunma yapmasıdır. Onunla iyi sohbet edilemez belki, ama harika yaşanır.

1

İkinci sahneyi yeniden ele alıyorum. Bu açık alanda katır gibi çalışmak demek. Ama diğer yandan koşullar daha insanca ve daha basit. Elbette bu belki zihinsel bir savaşa dönüşüyor İçine daha fazla şey katmalı, kahve için daha fazla pazarlık yapmalıyım. Öğleden önce, geğirmeler, primitif hayat! Aptal insanlarla oyunlar yapmak için içimde bir istek doğmaya başladı. "Para peşinde koşan insanlık" ya da buna benzer, uçarcasına, renkli, kötücül oyunlar, ahmaklarla ve Karyatide'lerle, hareketli olay akışı.

2

İnsan yaratılışın tacıdır: o her şeye muktedirdir Cennet elmasından dişi üretebilir İşte Kaufmann: solgun bir tablo, duyulmamış bir ahlaksızlık, yumruk kalınlığında. Shakespeare ise farklıdır. Yaşayan canlı ahlaksız değildir Bu şimdiden bir cenaze konuşmasıdır Burada ahlaksız bir sözleşmenin hikayesi söz konusu. Bir insan bir sözleşmeden daha fazla bir şeydir, gemiden, paradan, şanstan. O hesaplanmış bir şey değil, etkili bir şeydir Bir herif (iteklenmiş, kötü muamele görmüş, yüzüne tükürülmüş) hukukun yardımıyla lanet olası bir boynu kırmak istiyor ve hukukun yardımıyla elleri koparılıyor O biricik kızı kaçırılmış olan bir babadır Sempatik biri değildir (Bundan yararlanılmadı, bu insanın üzerinde durduğu zemine karşı bir şey olurdu.) Genel olarak hikaye öylesine bir taşıma yetisine sahip ki, her türden lükse daya-

nabilir Bunlar tam da, tam da böyle davranan insanlardır. Sonraki dönemlerde olduğu gibi değildir: içinde tuhaf olanın arandığı, bu tür insanların böyle davrandığı gibi değildi. Eskiden insanlar olay akışına fazla ilgi göstermezdi. Şimdi bu ihtiyaca roman cevap veriyor Bu oyun bir tek ihtiyacı tatmin ediyor. Adalet duygusunu. Adam, başımıza gelenlerin esas müsebbibi biziz. Beygirin ağzına bakmıyoruz. Onu hemen yere sermek istiyoruz. Bahane: o kadar ahlaksız ki. Eskiden insanlar inanıyordu, çünkü eğlenceyi berbat etmek istemiyordu. Bugün ise eğlenceli olan tek şey inanmamak. Onlara inanamayabilecekleri şeyler sunmak gerekiyor Ve idealler arasındaki baş dönmesi öylesine güçlü bir evresinde olduğu için oyunları da orada geçiyor

Bugün Pazar Beylerin günü. Daha iyi giyinmiş durumdayım, sarı deri bir pantolonun içindeyim, katı bir şapka var başımda. Geziniyoruz, iki çift halinde, sarı yapraklı Herbstallee'de. Beylerin gününde ağaçların ölen parçaları süpürülmüyor Solgun yüzlü, pudralı bir piyanistin yanında yürüyorum, evde yemek yapmak zorunda, *odium vitae** halde şöyle diyor: "ölmek acı verici. Ama yaşamaktansa ölmeyi tercih ederim. Ve beyaz, iyi et, sabırlı. Hei zarif, vurdumduymaz, ukala ve gerçekten yüksekte, çünkü sağlam bir zemine basıyor, kız kardeşinin yanında, bir hiç kadar ilginç, aptal, bacaklar açık. Mavi bir ipek çorap. Yanında oturan Hei bir hacı gibi duruyor, hiçbir şeyden haberi yok, ilişkisiz, geceleri içkiye gömülüyor, kulüp koltuğunda, kucağına düşüyor kadın, o da primitif olanı yönetiyor, bunu sağlayan şey et, tesadüfen ileri doğru gidi-

*) (Lat.) Hayattan bıkkınlık, hayattan nefret.

yor, ben de geriye, bu beylik günlerinden biriydi, onun içki için parası vardı. Bedenin açık olması: tesadüfi olmayan tek şey. – Org gitar çalarken ıslıkla ona eşlik ediyorum, o bir porselen dükkanında bir şeyler karıştırıyor, deri koltukta oturan Hei suskunluk üretiyor, bir an bir ele olta salladım, yumuşak, kemiksiz bir şeye, kendini veren, bırakılıveren. Gitara şarkı söyleyerek eşlik ediyorum, berbat vuruşlara rağmen, dışsız ağızla pek iyi çıkarılamayacak olan şeyler bunlar.

Bir adım öne çıkıldı: Elimizi vicdanımıza koyalım: Berlinli Yahudi kadın. Altı aydan beri etrafında ona kur yapan bir oğlan var, ama kendini başı bağlı hissediyor; onun bağlarını ben çözemem. Kız arkadaşının bir raporunu gönderiyor: içinde avantajlarımız ve dezavantajlarımız ele alınmış. İçinde kötü bir öneri var Sevenlerin ümitsizliği a.b.ö.* böbreklerime dokunuyor Ona nesnel bir tonda yazıyorum. Daha önce, hercümerç içinde, iyi bir mektup yazmıştım ona, sakin bir zaman şimdi, açık ve net görüyorum, "iyi çamaşırlara sahip olman gerekiyor," bir çiğlik girişimi, cinsel fırsatçılık? Herhangi bir cevap gelmedi. Benden günah gitti.

3

"Sapıklık normal bir şehvetin hastalıklı olarak artırılmasıdır " Bulvar tiyatrosu için bir ganimet! Burada pankartlar satın alınıyor. Ve domuzlar için, en gizli duygulara hitap eden sapkınlıklar, kutsal sapıklıklar. Ayrıca aziz Antonius patolojiden geliyor, ama patoloji onu açıklamıyor, sevgili! Patoloji sadece, onu görün diye var, zayıf gözlere sahip olduğunuz için, özel-

*) Ancak belli (bir) ölçüde. (Ç.N.)

lıkle de aynalar karşısında! Yalnızca insan barsak kurtlarından ve papazların söylediğinden çok daha sağlıklıdır. Öyle sağlıklıdır ki tragedyayı icat etmiştir ve de acı Algolagnie'yi.[231] Patolojik insan asıl kahramandır Birincisi canlılığı yüzünden, ikincisi: toplumun bir baş kadar, ya da bir fallus kadar dışına çıkmıştır. Pro domo: İyi bir oyunda önemli olan hazmetme sisteminin iyi çalışmasıdır. Taş söz konusu olduğunda bile. Yani: Havanın temiz olması. Yıkanmış olması. Gökyüzünün bir yara almaması. Bilakis temiz, sert ve elle kavranılamaz olarak kalması. Şu iri sığır insanlık fazlasıyla sabra sahip. Ve gezegenin kendine ait buzul çağları var.

Elbette, bunlar kalın derililer. Sadece fazla kısımlarını törpülüyorlar İçine sıçılırsa su akıntısı oluyor Sümüklü. Ve tabi içinde daha fazlası var Arada bir felaketler oluyor Kalın derililer için girdaplar var Zaman zaman şunu ya da bunu boğulmuş olarak buluyorsun. Ki bu sadece hava yüzünden oluyor.

Suratlarına çizmeyle vuruyorum. Kendi yüzleriyle ilgilenmiyorlar Bir orman adamı! Beni oyalıyorlar ve zaman akıp gidiyor Biliyorum ki, "sular bunları dağlarla birlikte içine alıyor" Bana karşı bir ilerleme kaydediyorlar. Ortada sadece kırpının kirpiyle olan savaşı var. Ama siz kendinizi koruyun: Arzularım konusunda size yalan söylüyorum. Beni tatmin ediyorsunuz ve kaygan buza basıp düşüyorsunuz. (Garga Schlink'e.)

"Elbette, kuru bilgiyi severim, deri kaplı Pandektleri[232] karıştırmak istiyorum. Sümük gibi taşların üzerinden kayıp gi-

den yeşil su akıntılarının mühendisleri, ve önlerine barajlar yapılıyor, kağıt fabrikaları kuruluyor Çizmemi tekmeleyerek eğip bukmem için sizden daha çok burada aramam gereken şeyler var Asya hâlâ ele geçirilebilir durumda ve ben onu bir bilim adamının fanatik soğukkanlılığıyla satın alacağım.

"Asya'da sizin bir işiniz yok. Siz burada, kirişlerin gökyüzünüzü oluşturduğu yerde, mücadelenizi sürdürebileceksiniz. Tek bir insan karşısında iflas etseniz bile kulübeden ayrılmanıza gerek yok. Kısmet'inizi[1] Virginia'daki tütün tarlalarıyla yenemezsiniz. Genişleme hırsınız, sıkıca bağlanmış olan ve sizinle hiç ilgilenmeyen küçük bir cesede takılıp düşüyor

Cassirer[233] yarı reddettikten sonra, şimdi de Kiepenheuer el yazması paketini teşekkür ederek geri postaladı. Beni teşvik ediyorlar Her şey kötü gidiyor Pekala, artık bundan geçinmek zorunda değilim. Birtakım karın hareketleri yapmak şimdi uygunsuz kaçar

4

Rimbaud kitabını çevirip duruyorum ve bazı şeyleri ödünç alıyorum. Bütün bunlar ne kadar da yakıcı! Kor gibi parlıyor kağıtlar! Ve onda bronzdan omuzlar var! – Ne zaman çalışırsam, lavlar akarsa, batıyı kasvetli bir yangın içinde görüyorum ve onun enerjisine inanıyorum.

Şehir tiyatrosunda Büchner'ın Danton'u. Muazzam bir melodram. Shakespeare'deki plastik onda yok; asabi, canlı, parça-

---

) Almanca metinde de kısmet olarak geçiyor ve daha çok kader anlamında kullanılıyor (Ç N)

lı, insanı kendinden geçiren bir senaryo, felsefi bir panaroma. Böyle bir şey artık bir model değildir, ama güçlü bir destektir.

"Parşömene bürünmüş olan şeytan hâlâ ortalıkta dolaşıyor. Yanılıyorsunuz. O kıkırdaklı kulaklarınıza zehir zerk ediyor; şekilsiz ayağına parşömen sarmış. Panoramik bakış mor ötesinin derinliklerine inmiyor, çıplak bir adada tekrar beliriyor "[234]

Orge ile çok şey yaşıyorum. Kulak kabartarak etrafta dolaşıyor, özenli bir şekilde yazı odasını ziyaret ediyor ve sık sık fantezi kavramı üzerine konuşuyor Yine de evlenmek istiyor Bir kadının ne demek olduğunu bildiğini söylüyor Ve bunlardan biriyle küçük bir kulübe istiyor. Şeytanı kandırdığını söylüyor Şeytan her şeyi yazıyor Ne kadar da çocukça düşünüyor! Sürekli şunu söylüyor: Evet, bir kadın olduğunu kabul etmeli... Kadının hayal gücü yoktur (ve dolayısıyla mizah duygusu da yoktur), ihtiyacı da yok, bunun yerine sevgisi var, ama her zaman anlayışlı bir sevgi değil bu. Hafif bir tonla konuşuyor ve hayaletleri başından defetmeye çalışıyor Kadın odanın bir köşesinde oturuyor, kafasında bir şeyler kuruyor ve adama bakıyor (Adamın orada olması yeterli!) Onun "bu" kadının zihinsel bir yaşamı olmadığını bilip bilmediğini bilmiyorum, ama, sadece zeki bir kadının özgür bıraktığını ve mesafeyi koruduğunu bilmiyor. Ne de olsa yirmi sekiz yaşında. Henüz masum.

5

Garga'yı bir dâhiye dönüştürmek gerekli olabilir. Yoksa ödül için dövüşen biri haline gelecek. O sadece dövüşemez, ayrıca sigara içmeli, çocukluk yapmalı, bir şeylerle ilgilenme-

li. Sadece ifade gücü yetmez. Onun kendi eylemi de olmalı bu. Belli bir üstünlük, çocuksu bir kinizm, umursamazlık! Yavaş yürümeli, tembel, devrimci, şiddet yanlısı olmalı, uzuvları büyük olmalı. Büyük diyaloglar tamamen metafiziktir, onların kanlı canlı olması, bu mücadeleyi yürütürken duyulan coşkunun, heyecanın bir sonucudur. Ayrıca ben yüzler değil, vizyonlar yaratıyorum. Asıl dışavurumculuk[29] burada! İnsan şekline bürünmüş güçler değil, insanı tinsel bir varlık olarak göstermek! Aslında hikayenin fikrinden yola çıkıyorum. Bu ve bu insanlar var elimde ilk başta. Hikayeyi ben yapıyorum, ya da daha doğrusu: o kendini yapıyor.

Beynin karanlık bağımlılığı: galip gelmek!

6

Kuşkusuz Hauptmann döneme küçük olanı eklemlemiştir. İnsan çizimlerindeki biraz aptalca kusursuzluk, malzemenin işi zaten halledeceğine olan güven, coşkunun ve histerinin yoğunlaşması. Bu ulus belki eskiden daha büyük bir hayalgücüne sahipti. Küçük olan, süsleme aracılığıyla galip geldi, süs yeterliydi. Giderek kabaran müşkülpesentlik konusunda Jean Paul bütün sıradanlıkları, karşı konulmaz bir gevezelik ve süslemeyle aştı. Bizde, konstrüksüyonun çelik çağını gösterdiği yerde, bu, Keller'e, Strom'a, Raabe'ye Hauptmann'ınkine eşdeğer bir yetenek bahşetmeyecektir.

7

Sonbahar tümüyle geldi. Bugün sert bira içtim, bu başımı döndürdü, kayarak bulvardan yukarı doğru ilerledim. Yap-

raklar kahverengi, ince, kağıt gibi kuru ve çeyrek ay bunların tepesine soğuk soğuk yanıyor Sarı ve kahverengi. Ekim festivali var, bira tezgahları, palyaçolar, piyesler, konserler! İnsanı havaya fırlatan atlıkarıncalara biniliyor, kendi kas gücünle işleyen tahterevallilerde sallanılıyor. Ne kadar da sıkıcı. Ne berbat suratlar! Ev hayvanlarına benzeyen sesler! Çeşitli atraksiyon barakaları romantizmi pompalıyor, halk, aptalca, ahlaksızca, sabırla, gıdıklanmaya bırakıyor kendini. İnsan sonsuza kadar yaşamaz.

8

Çok az insan bohemleşmeden kıçını yalatabilecek kadar esnek olabiliyor Başarı, adamın göğsünün neredeyse hayvani bir sevdayla tıka basa doldurulmadığı duruma, bohemleşmeye karşı iyi bir ilaçtır. Kirlenmeye karşı verilen mücadeleyi umutlu hale getirmek için ne büyük bir güç gerekli!

9

"Çok uzaklardan seslenen boynuzlu sevgili. He Berlin'den yazıyor: "Eğer benim yüzümden Berlin'e gelirsen sana ne şekilde bir oda ayarlayacağım? Karın olarak mı? Ama o zaman bu geçen aylar boyunca evliliğe ihanet etmiş oluyorum. Ardından argümanlar geliyor: Dişe diş, boynuza boynuz. Onu serbest bırakmalıyım. Artık ona başka türlü yardım edemem. – Bu saçmalıklardan ve korkaklıklardan yoruldum, cesaretim kırıldı, ama bulunan çözümden memnunum. Ondan bana bir oda ayarlamasını rica ediyorum.

Akşam kafam sersem gibiydi, bira içtim ve kafede otur-

dum. Şimdi, biraz huzursuzum, hattâ ellerim titriyor, neredeyse istemeyerek yazıyorum, henüz yatağa gidemem: Bu arada, dört gündür herhangi bir posta gelmedi. Pekala, çekmeceyi çektiğimde, biraz kırışmış bir halde, neredeyse dürülüp bükülmüş bir şekilde duran He'nın mektubunu görüyorum, diğer kağıtların arasında, bir yığın kağıt var, düzensiz halde, sarı bir kağıt, sarı, buruşmuş, çok, son derece dikkat çekici sarı kağıt ölüsü, üstünkörü, ama güçlü çizgilerle bezenmiş kalem darbeleriyle kaplı, biraz sulu bir mürekkeple yazılmış, her şey sağa doğru dayanmış, aralıksız, kibirden de yoksun değil. Beni bu esnada cezbeden şey neydi bilmiyorum, bastırmak için mücadele ettiğim duygularım yok, burada bir sevgi duymuyorum, ama neredeyse yeniden bir çehre üzerindeki gözyaşlarının tadını alıyorum ve neredeyse yine ağlarken titreyen omuzlara dokunuyorum ve yine o bir sürü sözü duyuyorum, acı dolu ve yalvaran, ya öyle mi demeye özenle hazırlanan ve çaresizce suya düşen sözcükleri ve işte tam şu anda yakışıksız hale gelmiş olan eylemleri, haftalar sonra yeni bir şey yaşanan yerde, neredeyse bir geçiş aşaması olmaksızın ve işte gene sevgiyle ve vicdan azabından henüz kurtulmamış olarak ve bu öylesine gülünç ki, şehvetlik, başka bir duygunun yerini aldığı duyguyu sona erdiren şey, pürüzsüz bir geçiş, bastırma, geri kalanın aşınması! Kalbimdeki kadın Malayca konuşmaya başladı bile. Gözlerden sular boşaldı, şimdi yeni bir fetişe bakıyorlar Ne kadar da kolay, ne kadar da kolayca oluyor, rahmi, karanlık dürtüsü içinde[236] doğru yolun bilincine nasıl da varıyor, krampın bir kramp olduğu bilincine, eğer var idiyse!

10

Elbette, akrabaya karşı soğuk ve kinik davranabilirim. Bir sürü çirkin şey söylüyorum ve çok şey talep ediyorum! Ama ara sıra sadece üzüntü duyuyorum, öfkeli değil, daha çok intikam hırsıyla dolu, daha küçümseyici. Bugün, beni yıllar önce seven bir kız bana kaba davrandı. Fotoğraf çekmek istiyordu ve beni bekletti. Onun duyguları beni ilgilendirmiyor, ama kabalık beni üzüntüye boğuyor, sanki bunun altında bir şey yatıyormuş gibi!

11

Bazen, herkes aynı güçlüklerle karşılaşsaydı her şey ne kadar da kolay olurdu diye düşünüyorum! Rahatlıkla şöyle söylenebilirdi: bütün kadınlar aldatır, bütün erkekler satılıktır, eğer birçok kadın soğuk ve birçok erkek korkak olmasaydı ya da paradan hiçbir şey anlamasaydı.

12

Bazen akşamları çok bira içiyoruz, sandala binıyoruz ve yaşlı karılar gibi çene çalıyoruz. Pek fazla çalışamıyorum. "Dickicht" hareketi tıkandı kaldı; içinde çok fazla edebiyat var. İki edebiyatçının zırvalıkları.

1
Ay asılı eflatun renkli gökte
Gaz lambası fabrikasının üstünde
Ben, Tanrı'nın yontulmamış odunu
Sabunluyorum torbadaki sıcımı

2
Apsent[237] gibi bir akşamda tırıs giderken
Ben, duygu kokan adam
Pek yakalanmamış, yarı sahip olunmuş
Bir kasap tezgahından çıkmış gibi

3
Ellerini ovuşturdun mu hiç
Çıplak, ağızda bir şarap yudumu
Yeşil alacakaranlıklarda
Sallanarak, kurtla köpek arasında?

4
Vişne likörüyle ardıç konyağı arasında
Bir övgü çabucak düzülmüş –
Korku dolu ve hayvanca, merhameti –
Ve rahmeti ağzından aşağı boşalttın mı?

5
Çekip alıyorum, acılara gömülmüş
Bir çocuk şarkısı, ah isterse
Lekelesin hemen ve parçalasın
Bir kıtayı ya da ikisini

6

Yitip gitmiş simsiyah, acılı
Gülüşü içinde alçaklığın:
Soğuyor bedenim, sevgilim!
Sanki kar yağıyor cildimin üzerine!

7

Yavaş yavaş kapanıyor gökyüzü
Ve lime lime kaldırıyorum bu kalbi
Dikkatlice. Ve geçip gidiyorum işte
Taze bir ilkbahar karı gibi.

13

Kuşluk kahvaltısı sırasında, kahve içerken Strindberg'in romanlarını karıştırıyorum, o büyük savunma dâhisinin, erkek hakları savunucusunun, içlerinde başka yerlerde bir benzeri olmayan bölümler var, "Roten Zimmer"deki cenaze hikayesi mesela ya da "Gotischen"deki şair Axel E.'nin ölümü. Ama nasıl da bir lavabo bezi ve nasıl da temizliyor sürekli iç çamaşırlarını! Ama sakın bir şey ispat etmeye kalkmasın! Cibinlik akademisyeni! Ne barbarlıklar! Bir dernek kuran ve bir de insanları oraya davet eden bir deyyus! Ama yine de, bu nesnesellik, tefrikalarla, politikayla ve ilanlarla tıka basa dolu gazete.

14

"Dickıchı" oyunu yavaş yavaş ilerliyor Beyaz sıslere bürünmüş sonbahar gecelerinde. Düzenli bir şekilde ilerlemi-

yor, biraz karmaşık bir şekilde. Ama benim için önemli olan bir fikre kapılıp gitmemek. Ve sahneler son derece hafif, geçici bir sahne üzerinde, karton perdeler önünde, suluboyalar üzerinde geçmeli, hafif ahşaptan yapılmış olmalı!

15

Saat bir buçuk. Ama yatağa girmeyi pek canım istemiyor! Can sıkıntısı içinde otururum daha iyi. Ne kadar da az zamanı var insanın, ve onu nasıl da öldürüyor!

Nürnberg'e gidiyorum.[238] Günlerden Pazar, Bi ile sinemaya, akşam da kafeye gidiyoruz. Bir kahveyi geri gönderdiğim için oradan kovuluyoruz.[239] Bi harika bir şekilde davranıyor. Benden içgüdüsel olarak nefret eden bir sürü insanın arasında kıpırdamadan oturuyor ve bunu hissediyor. Trenim saat bir buçukta hareket ediyor. Gecenin soğuğunda kale civarında amaçsızca dolaşıyorum, sigara tüttürüyorum, içki içiyorum. Sonra trene biniyorum, sürekli tıkınıyorum, uyuyorum, küfrediyorum, rüya görüyorum, sigara içiyorum, kafayı çekiyorum, on saat boyunca. Yanımda tabanca olduğu için korkudan ter içinde kalıyorum, çünkü sınıra yaklaşıyoruz.[240] Frankfurt'ta küçük bir puro kutusu satın alıyorum, ama postane kapalı ve kompartımanda da bunu gizleyecek herhangi bir yer yok. Kontrol yapılmıyor Marianne'de kendimi hemen evimde hissediyorum.

24

Yosmalar şehri.[241] Pudra, et, sansasyon. Pürüzsüz asfaltlar, doğrusal caddeler. Triko suratlar. Zenci kepli Fransızlar, kö-

pekler, sürtükler. Işıklı kafeler, uyduruk fiyatlar, kötü suratlar, vitrinde duran bir şehir. Burası da sıkıcı.

25

Moritzstrasse'de oturuyorum, saat dokuza kadar uyuyorum (sert bir yatakta – zaman zaman), saat on bire kadar Marianne ile temiz odadayım, tiyatroya giderken ona eşlik ediyorum, geziniyorum. Sigara tüttürüyorum, içki içiyorum, çene çalıyorum. Saat birden altıya kadar. "Butterfly"ı[242] izliyorum, alelade bir dekor, iğrenç bir reji içinde ve Moldau'lu kafirin Tiber'e kadar kazandığını, ama bu taşralının toplumsal akşam yemeklerini iyi servis edemediğini hissediyorum. Marianne oynadığı bayan rolünü oldukça kötü oynuyor, oyunun genel berbatlık düzeyinde. Bütün harika doğallıklarıyla burada her dakika kendisini şeytanın yanında, evinde hissediyor gibiydi. Bir zenci sahnesi! – İkinci gün, yalnız kaldığım için, bir "Johanna" oyunu tasarladım, sahneleriyle, karakterleriyle, zihinsel anatomisiyle. Dün akşam Marianne'den uzakmışım, gece onu rüyamda görmüşüm ve bu sabah yine karşılaşmışım gibiydi. Onunla yaşamak güzel ve hiçbir zaman sıkıcı değil. Bu sadece onu sevmemden kaynaklanmıyor Neden sevdiğim insanlar hakkında yazamıyorum? İnsan sadece nesnel olanı görüyor Duygu fazlasıyla güçlü. O zeki biri ve hayata dair bir içgüdüsü var. Teorilerle hiç işi olmaz. O tümüyle insanı. Recht buradaydı, bir günlüğüne, Marianne bir aralar onu reddetmeyi planlamıştı, ama şimdi onunla en özel şeylerini konuşuyor, ama yaklaşmasına izin vermiyor Artık ondan para almıyor, kendi parasıyla ona borsa oynatıyor, ama sonra onunla birlikte birkaç bin Markhk bir

kürk manto satın alıyor, manto üzerinde harika duruyor. Herif çok zevkli! Ama kürkün parasını ondan ödünç alıyor Marianne. Ve yaptığı her şey doğru, fena değil, bunlardan ona dair bir şey çıkarmak zor, insanların arasında ve onlarla birlikte yaşıyor ve yanlış bir kanaat uyandırmaksızın zor olanı yapıyor ve onu kendini satmaksızın kolay hale getiriyor. Onun doğru olduğu kesin, bir parçacık tedirgin ilerliyor, az çok bir vicdanı var ve ben onun bildiğinden daha fazlasını biliyorum, ama bu iyi bir mücadele ve o güvenilir biri ve ayrıca, bütün bunlardan ayrı olarak, onu seviyorum ve değişmez olan şeylere kafayı takmıyorum, yani onu bir aptalı değiştirir gibi değiştirmiyorum, bilakis sevgi bizzat onu değiştirene kadar bekliyorum ve her geçen gün iyi zamanlardaki haline, Recht ve tiyatro öncesine daha çok yaklaşıyor.

26

Hadiseler karşısında, katı iradem gereğince kendimi 860 Roma'sına[243] yoğunlaşma planını yaptıktan sonra, az çok çocukça bir merak yüzünden ve birtakım sözcükler, yanılgılar, somut bilgiler elde edebilmek için Johanna hakkında birkaç kitap aradım. Hiçbir şey yok. Bu köylü kazmalar ve yetişkin ilkokul öğrencilerinin iyilikseverlikleri sayesinde yaşayan bu kopyacı yazarlar, bu iktidarsız herifler, her şeyi tanıyan ama hiçbir şey bilmeyen, içinde yaklaşık beş bakış açısı bulunan beş yüz tane politik tarih yazarı ve hiçbir zaman bir çağın genel görüntüsünü vermeyen, mesela Papa'nın ne yediğini, ne içtiğini, nasıl sevdiğini, ona nasıl hizmet edildiğini, nasıl giyindiğini, yıkanıp yıkanmadığını, yıkanıyorsa hangi sıklıkta yıkandığını ve sigara türü bir şey içip içmediğini görebilece-

ğimiz şekilde belli bir fikir veremeyen bu adamlar! Ve kılık kıyafetle ilgili moda tarihi, el sanatlarının, ticarethanelerin, ticaret erbabının, askerlerin, din adamlarının toplum içindeki konumlarının tarihi de yok. Bu konuda romanlar yok ve tarih bilimi bir sürü kalın kitabına rağmen toplumsal yaşam hakkında bir gazete kadar bile bilgi içermiyor. Nereye bakarsanız bakın hiçbir şey bulamıyorsunuz, hiçbir şey, ideolojik safsatalardan ve Avrupa kamuoyunda meydana gelen sansasyonların takvimine en dışından bakarak bir anlam vermek için yapılan pespaye bir çabadan başka hiçbir şey (Eğer zamanım olursa bir Alman şehrinde, bir yıl içinde meydana gelen davranışların ve olayların bir dökümünü yapmak istiyorum. "Germania"[244] tarzında bir şey Sadece bir tek iyi gezi yazarı biliyorum, adında[245] pratik duygusu gelişmiş, "tatsız tuzsuz bir geveze".)

27

Zevk konusunda Mar'la kavga ediyorum. O yosma zevklerini savunuyor, ben de bunları oda oyunu seviyesi için oldukça uygun bularak silip atıyorum. Bunlar daha çok teni çekiyor, vücudu değil. Bunun üzerine yüzü, bir çiçek havasına bürünerek, bir eldiven gibi çekilip çıkartılıyor adeta, parfümle karışık ter kokusu duyuluyor, bunlar sergilemeler, çehreler değil, bu boyanmış taş, dört duvar arasına yerleştirilmiş heykeller bunlar. Arkadaki ağaçlar çıplak, çiğ, zevksiz bir izlenim bırakıyor Bunun yerine elbise acemice bir doğaçlama gibi görünmeliydi, biraz umursamaz, ama düzgün, kibarlık dolayısıyla, genel anlamda düzgün. İnsanların elbiseyi değil kadını görmesi gerekir. Kadın bu çerçeve için bir resim bile değil, bilakis resim ha-

vaya çizilmiş. Şu metne göre yapılmış olan bu değişken çizimler nasıl da acemice yapılmış: Daha gün bitmeden benimle cennette olacaksın! Yosmaların kıyafetleri bir çeşit iş üniformasıdır, mizahtan yoksun ve hayal gücü fakiri kumaş ürünleridir; elle tutulur-belirgin şeylerdir; sanki elbise kendini sunuyordur, bu güzel bir elbisedir, güzel bir kadının elbisesi olmak yerine (gerçi elbisenin güzelliği çoğalttığını kesinlikle itiraf ediyorum, hattâ bunu talep ediyorum, ama bunun bir göz boyaması, bir hokkabazlık, bir el marifeti olması lazım, elbise öyle fedakar olmalı ki, esas işi yaptığı halde, bir de mütevazı bir şekilde geri çekilmesi, alçakgönüllülükle gülümsemesi lazım...)

Şöyle bir Fransız kadını sevilir, sigarayı (tiryakilerin içtiği gibi) içen bir kadın: sigarayı içer, ama bitirmez, sonuna kadar gitmez. O giderek azalan, dumana dönüşen şeyi fırlatır atar, ama koku uzun süre elbiseye sinmiş halde durur (Sigaranın ağızda durduğundan daha uzun süre.) Yazık ki bu benzetme çok eskidir

28

"Rheingold"u baştan sona izliyorum; sahneleme iğrenç derecede kötü. Orkestra kemik erimesine yakalanmış gibi, herkes duztaban sanki. Tanrıçıklar, Jura döneminden kalma fosillerin son derece özenli bir şekilde yapılmış kopyalarının arasında hitabet kurallarına uygun olarak konuşuyorlar ve Wotan'ın kirli elbiselerinin yıkandığı çamaşırlıktan gelen buharlar insanın midesini bulandırıyor Marianne'nin güzel, zarif sesi şaşırtıcı derecede dikkat çeken tek şey

29

Arkasından Charlie Chaplin'li bir tek perdelik (film) izliyorum. Adı "Alkol ve Aşk" ve sinemada şimdiye kadar gördüğüm en sarsıcı şey; son derece de yalın. Bir meyhaneye gelip içki içen bir ressamı anlatıyor, adam "bana dostça davrandığın için" diyerek mahvoluşunun hikayesini anlatıyor; ensesi kalın birine gitmeyi tercih eden bir genç kızın hikayesi bu. Ressam kızı tekrar görür, artık alkole batmış, oldukça yıpranmıştır ve "ideal kirlenmiştir", kız şişmanlamış ve çoluk çocuk sahibi olmuştur; adam şapkasını yana yatırır ve geriye çekilir, karanlığa, kafasına darbe almış biri gibi sendeleyerek, iyice eğilmiş halde, Tanrım, iyice eğilmiş halde, sanki fırtınaya tutulmuş gibidir, hiçbir insanın yürüyemeyeceği şekilde, eğik bir halde. Bu esnada, anlatan adam giderek daha çok sarhoş olmakta, anlatma ihtiyacı daha da güçlenmekte ve yiyip bitirici hale gelmektedir; sonra adam bir tebeşir rica eder; "bilardo ıstakalarınızın ucuna sürttüğünüz tebeşiri, tebeşiri alır ve yere sevgilisinin resmini çizer, ama resim sadece dairelerden ibarettir. Bunun etrafında deli gibi dönmeye başlar sonra, herkesle kavga eder, meyhaneden atılır ve asfaltın üzerine resmini yapmaya devam eder, sürekli daireler çizer, ve tekrar içeri fırlatılır ve içerde çizmeye devam eder ve herkesi dışarı atar, insanlar pencerelere yaklaşıp içeri bakarlar, adam hâlâ yerde resmi çizmeye devam etmektedir, ve son olarak: ve o anda, birdenbire, tam sevgilisinin perçemini çizerken resmin üzerine kapaklanıverir, sızar ölür (sarhoş ölü ...). – Chaplin'in yüzü hep donuktur, balmumundan yapılmış gibi, en ufak bir yüz ifadesi, bir kasılma bunu yıkar, çok basıt, güçlü, yorucudur Kalın bir bıyığı, dalgalı saçları ve palyaço hatları

olan solgun bir palyaço yüzüdür bu: yeleği boya lekesi olur, paletin üzerine oturur, acısı içinde sendeler, bir portrenin tam da arka kısım çizgisini çizmektedir. Ama olabilecek en sarsıcı şeydir, tümüyle has bir sanattır. Çocuklar ve yetişkinler bu mutsuz adamın haline gülerler, o bunu bilir. Salondaki bu sürekli gülmeler filmin bir parçasıdır, oysa ölümüne ciddidir film ve dehşet verici bir nesnellik ve hüzünle anlatılır. Film etkisini izleyicisinin çiğliğinden (çiğliğiyle) alır.

30

Soğuk Chicago'dan[246] duyulan büyük korku!

Birden akıllarına, ipek gömleklerini yıkamak zorunda kalabilecekleri düşüncesi gelen ya da elbiselerinin üzerine kar yağacağını ve ellerinde sadece sokaktaki gaz lambalarının ışığı ve umuma açık lokallerin sıcaklığının kalacağını düşünen kadınlar. Bütün kötü dürtüler buradan kaynaklanıyor, bayağı alışkanlıklar, mimikler! Ve erkekler, aniden umuma açık yerlerin umursamazlığını, basılı kağıtların yok edici ve çılgınca anlamını, hayatın neredeyse küçücük bir hesap hatasına, bir ödemeye ve güçlü, karmaşık ve masraflı bir organizmanın, havadaki, neredeyse ölçülemeyecek kadar küçük bir değişimle veya rüzgarın bir cilvesiyle işinin bitirileceğine bağlı olduğunu düşünen, ya da bir sorumluluk hisseden erkekler; bunlar Tanrı'nın ve kurban edenin olmadığı bir yerdeki kurban gibidirler.

31

Acaba şu can sıkıcı nedensellik ilkesi insanın içine de yerleştirilebilir mi sorusu takılıyor kafama. Ayak üstü yaptığı-

mız bütün eylemleri her zaman çevremizde ve içimizde meydana gelen değişiklikler takip eder. Merhamet yoktur, kredi yoktur, hiç kimse günahlarımız konusunda bize inanmaz, hiç kimse bizi bizim kendimizi gördüğümüzden daha iyi biri olarak görmez, neden kendilerini bize göre ayarlamaktan vazgeçmiyorlar ve neden bu kadar zavallı, acınacak derecede çoraklar, neden pırpırlarını sadece aydınlıkta takıyorlar ve neden basit bir şekilde, başkalarından etkilenmeye bir son vermiyorlar?

7

Vitrinler şehrinde geçirilen iyi bir zamandan sonra Berlin'e yolculuk.[247] Mar bugünlerde oldukça iyi, günler hızla geçiyor Gece yolculuk ediyorum, içiyorum, sigara tüttürüyorum, az uyuyorum, yağmur altında düşe kalka trenden iniyorum, elimde iki bavul var, soğuk bir sabah. Oda hâlâ açılmamış, karanlık, soğuk, ürkütücü. Hedda'dan mektupları alıyorum. Hedda kendinden emin görünüyor, yabancı, uzak. En önemlisi Bi'den gelen mektup: Hamileymiş, en az iki aylıkmış. İyi bir mektup, aklı başında ve sevgi dolu, herhangi bir sızlanma tonu yok, onu çok seviyorum, mektubu okudukça ve aşırı ölçüde ürküyorum. İlk gün Otto ve Cas'a yazıyorum. Bir buçuk aydır ulaşılamaz durumdaydım, onlara cevap yazamadım. Ertesi gün tek başımayım, yağmur yağıyor, şeytan ana karargahını içime kurmuş durumda. Üçüncü gün Warschauer'la[248] yemek yiyorum. Sonra, Bi'den bir mektup geliyor, her şey yolundaymış, kendi kendine yardım edebiliyormuş. Derin bir nefes alıyorum, Otto'nun mektubunu müteessir bir şekilde okuyorum, asla unutmadığım mektubu, güçlü, basit, kendinden emin. Her şeyi hallediyor ("kendini huzursuz etme"). Ve ben onu şapkasız ve ayakkabısız bıraktım, onları çekip çıkararak, çünkü ben bir hilkat garibesiyim. He ile beşinci günde buluşuyorum Mektuplar nedeniyle keyfim yerinde. Sürekli gülüyorum, o sorumluluklardan bahsediyor, beni öpmek istiyor, ben geri çeviriyorum. O daha güçlü, arkasında bir zafer duruyor, sevilıyor Heykeltıraş

Isenstein'ın[249] sergisinde görüyorum onu. Genç, güçlü, kafası sağlam bir adam, biraz kaba bir yüzü var, yavaş, kayış gibi, orta sınıf. Ondan pek de hoşlanmadım denemez. Yan arkasında, yarı kıza dayanmış olarak görüyorum, eli pantolonunun cebinde, burnundan nefes alır vaziyette. *Elbette* sorumluluklan var He'nın.

12

Bu gri bir şehir, iyi bir şehir, içinde öylesine dolaşıyorum. İşte bu soğuk, onu yıyip bitiriyor! Öğleleri Warschauer'de yemek yiyorum, akşamları salamlı ekmekler. Baladlar yazıyorum. Yalnızım. He'yı tiyatroya çağırıyorum, birincisinde vaktı yoktu, ikincisinde telefonuma yok dedirtti. Saygısızlıklar beni kötülüklerden daha çok etkiliyor, bir daha telefon etmiyorum. Herhalde ilk olarak duyguları bozuluyor, kötü konserve edilmişler, ikincisi, kendisi düşük bir aritmetiğe kapılmış olmalı, ve üçüncüsü, kendisi zaten II. Kalite biri. (Geçenlerde şöyle demişti: "Mast'ı sevdım, XY'yi ve Gert Ilo'yu" – bir de herhalde beni! Ve sürekli peşimden geliyor!) Ama güçlü görünüyor, ve de sağlıklı, benim yanımdayken olduğundan daha iyi, önemli olan da bu.

16 Çarşamba

Ziyaretler: Rus film oyuncusu Tschechow,[250] ki kendisi beni açık ve inandırıcı bir şekilde filmi orada kocasına bırakmam konusunda ıkna etmiştir Belki de iyi insanların yanında hemen çocukça davranmaya başlamam bana zarar veriyordur; açık ve körü körüne inanan, ve de küstahlaşan biri haline gelmem. Ikincisi: Hermann Kasack Potsdam'da[251], ora-

da da bir akşam boyunca kalıyorum. O malum Kulka'ya yüksek sesle bir şey okuyor, kötü, yapay bir şey, edebi laf salatası, sonra Loerke,[252] bu sefer çok daha iyi, özünde iyi bazı şeyler var içinde, eksik olan şeyse mizah, küstahça bir kendini kaptırma, bir ayin havası. Bunlar hoş insanlar, yardımsever ve önemsiz, bir ayrıntı, bir parça zayıf. Ah, şu savaş! Sezession'da[253] bu az beslenmiş açlık cambazlarının resimleri asılı: raşitizim hastalığına yakalanmış, tipik bir cenin şekilciği halini almış, "safi ruh", alkol sadece konserve etmeye hizmet eder. Her tarafta çocuğu çağıran feryatlar! Bu edebiyat bir ablukanın sonucudur. Her tarafta hammadde eksikliği. Girişimci ruh yok. Konuşma hevesi. Sonra da monologlar, kişiyi azdırmalar, bir sürü hasta! Beden ne zaman uyarımlara tabi olur? Hasta olduğunda. Kendilerini duyguya bırakırlar! Ve bu esnada yüzler duygulardan farklıdır ya da anti-arzu ifadelerinden, sözün morfini bu kutsal putperestlikten farklıdır. Bu sağaltım sanatı kiniktir. Ölmekte olanlar kiniktir, olabilirlerse. Şimdi edebiyat, edebiyatçıların bir meselesi haline geliyor, ve hem de nasıl! Yazarın merhameti (Hauptmann, Ibsen) sonun başlangıcı! Bu sadece sığ metinler üretir. (Yani bundan kaçınmak mümkün değildir.) Tiyatroda insanlar ve olaylar hakkında tek bir görüş vardır, o da yazarınkidir. Parke "her şeyi anlamayı" öğrenir. Alt katta artık tutku yoktur. Bu genelevlere bir dürtüden kurtulmak için gidilir.

18

Tıraş, üşüme, öğle yemeği.

Telefon. Çene çalma. Ziyaretler. Sokaklar.

Kean Rolünde Bassermann. Götz rolünde Klöpfer. Chaplin

(Quelle –mahkum rolünde). "Dickicht"e bir şeyler ekledim, Grosse Schauspielhaus ile ılgili planlarım var,[254] baladlar (müzikli: sigara içilir, üst baş kirletilir vs.)[255] Kasack'ta bir akşam. Hoş insanlar: Edebiyat, kağıtlar, boynuzdan gözlükler, idealler. İnşaat W.,[256] Heinrich Eduard Jakob, şu yüksek yazıcı, Molière'den sezgilenmiş, *précieuser*,** salon filozofu, aptal. Warschauer her zaman iyi. Maerker[257] ele bakıp geleceği söylüyor ("muazzam derecede sağlıklı" olan ele). Büyük karmaşa, kaos. Ağırlıklı olarak bir Ç. (çocuk), sanki hâlihazırda bir yuva kurmuşum gibi, hattâ bir çocuktan söz ediyor. Sonra bir lanet, şu sıralar ağırlıklı olarak biraz M. ve biraz H.[258] Erken gençlik döneminde bir kadınla fırtınalar. 30'a kadar kaos, sonra beş yıl boyunca evcil hayat, huzur, serpilme, önemli insanlarla tanışma. Sonra ağır bir hastalık, ama atlatılıyor, sonra önemli bir kadın, ama onda da kalmıyorum. Meslekle ilgili hiçbir şey söylemiyor. Bu başat olay değil. Hayat çizgisi şaşırtıcı derece kesin, cesur, net, sağlıklı. Bir süre önce bir kaçış yaşamışım, ama bir olay beni tekrar geri çağırmış. ("Aslında siz hiçbır şeyi çok fazla ciddiye almıyorsunuz; sanki bu, bütün bunlar sizle pek ilgili değilmiş gibi...")

24

"Dickicht"te bir şey Şehir Vahşiliğini, karanlığını ve esrarengizliğini geri kazanmış. "Baal" gibi kırların şarkısı aynı zamanda, kuğuların şarkısı. Burada bir mitolojinin kokusu alınıyor.

---

*) Çok sayıda düşük kalıteli eserler yazan yazar anlamında (Ç.N.)
**) (Fr) Zeki kadın (Molière döneminin Paris'inde)

25

Birkaç kez Kasack'ta, Reimann eserlerini okuyor. Birkaç kez Jarosy – Tschechow, bir film siparişi veriyorlar. Sonra Scala, Matray ve Sterna'nın dans ettikleri yer, sonra ikisi de Maenz'de. Akşam hayvanat bahçesinde yem verirken: Sansasyon – insansı maymunlar. Jessner "Othello" (Kortner, Hofer, Steinrück) parlak, ince, mizahtan uzak. Bu bir grafiker Klabund beni Erich'e yönlendiriyor, onlar da el yazmalarını okuyor Warschauer'da yemek yiyorum.

2

Öğleden önce bu karanlık buz mahzeninde oturmuş, Bayan Tschechow için bir film ile Bayan Durieux için bir oyun ("Johanna") arasında gidip geliyorum. Bu ahvalde zaman geçip gitti, onu sigara içmekle doldurdum. Wende yayınevine yazdım[259] "Baal"ı alabilirler, Bi'ye, bana yazsın, Feuchtwanger'e, Münih'te neler olup bitiyor Sonra Warschauer'e doğru gezine gezine gittim, artık orada yemeye alıştım, yolda Bi için 10 (on) Mark vererek bir inci kolye aldım. Yemekten sonra Romanischen Kafe'de, bana yazdığı için, Klabund'u ziyaret ettim. Yanında genç bir İbrani var, beni yarın, 12'de, Erich Reiss'a o götürecekmiş, genel sözleşme için. Klabund ve ak saçlı, neşeli bir beyle bir likör evine gittik, orada tatlı konyak içtim. Sonra Blütner-Saal'a gittim. Matray ve Sterna orada Jaap Kool'ün müzikleri eşliğinde dans ediyorlar Sonra, arabayla, bütün ekip Warschauer'a gittik, akşam yemeği için. Ama muhabbet iğrençti, ben adeta bir hava olarak oradaydım (konuşulan zırvalıklar boğazımı bir ip gibi sıktıkça sıkıyordu...), sigara içip durdum, sonra tuvalete gittim ve hemen oradan ayrıldım: Ben hâlâ güneşe giden yoldayım. Maenz'e doğru yürüdüm. Orada Granach'la buluştum, hoş herif, beni hemen "Tribune"den Goldberg'le tanıştırdı, okumalar kararlaştırdık. Sonra, soğuk havada biraz üşüyerek, eve yürüdüm, kafam dopdolu, kalbim bomboştu ve tümüyle hoşnutsuz, tümüyle hoşnutsuz.

3

"Johanna"yı hemen şimdi yazmak istiyorum, ki daha sonra "Asphaltdschungel"[260] üçlemesi için elim serbest olsun. Grosse Schauspielhaus için üç oyun: 1) "Die geldjagende Menschheit" 2) "Das kalte Chicago" 3) "Der Wald" Gerekli malzeme: 1) "Wang-lun"dan Wu Wei[261] ve "Richard III" 2) "Das Rad"[262] 3) "Malvı"-Stoff. Werner Krauss.[263]

7

"Wenn Wir Toten Erwachen,"[264] iktidarsızlık üzerine bir melodram, yirmi yıl sonra, bir ihtiyarın empresyonizmi, aptalca bir şey – Durieux oynuyor, çok büyük bir oyuncu.

8

Akşam sinemaya gidiyorum, ama sunulan programı göremiyorum, ya da evet: Bir kadın bir domuza işkence ediyor. Ama aklıma hizmetçi kızın kaderi geliyor, Warschauer'ın orada bir delikte yaşayan ve çalışan, verem hastası olan, evi olmayan, kocası olmayan, günlerce hiç konuşmayan kız ve ev karanlık. Ve artık o büyük farkın nerede olduğunu göremez oluyorum, acıma duygusundan çok uzağım, sadece, ne kadar zavallıyız diye düşünüyorum, maymunsu ve kötüye kullanılmaya müsait, sefil, aç, sabırlı.

9

Tekrar tekrar baş gösteriyor: İçimdeki anarşi, kramp. Mide bulantısı ve ümitsizlik. İnsanın kalbinde bulduğu soğuk işte budur. İnsan güler, bunu küçümser, ama o gülmenin bile içine sinmiştir ve küçümsemeyi beslemektedir.

11

Grossman[265] Kahane'ye yazdı, ben Reinhardt'a. Şimdi artık "Traumspiel" – provalarına gidebilirim. Provalar 11.30–? Arası. Saat 4'te gidiyorum. Klöpfer hukukçuyu oynuyor ve ortaya muazzam bir şey çıkarıyor. – Warschauer Oswald-film'den A. Engel ile sözleşiyor, biraz cilve yapmalıymış. Kiepenheuer –çay için orada bulunuyordum– beni Terra-filme kaydırıyor. Reiss ve Kiepenheuer bana sözleşme taslağını verdiler. – Feilchenfeldt beni Cassirer'e davet ediyor. –He bir hafta önceki Cumartesi günü benimle birlikte Kasack'a geldi; yolda kaba bir kalın derili akrobasisi gerçekleştirdi, bunu sessizce izledim, Potsdam'da onu geri yolladım. Onun perondan inişini izliyordum, kahverengiler içinde, küçük, eğik, aceleci, fazla büyük bir kafa; sonra gözden kayboldu. –Bir keresinde bir akşam bir sürü insanla birlikte bir atölyedeydik. Ben erkenden sarhoş oldum, kırmızı şarap, konyak, likör, ne bulduysam içtim, odanın tavanına tırmandım, şarkıların hiçbirini hatırlamıyorum. Klabund piyano başında şarkı söylüyordu, asker ve fahişe şarkıları, dans da ediyor, üzerine atılan kadınları güçlükle kendinden uzaklaştırıyordu, altında siyah kürklü oturak vardı. Bense hiçbirine diş geçiremiyorum. Esther, Saron'un gülü,[266] dumanaltı olmuş salonda o Asurlu-başıyla tez ayak, ama törensel hareketlerle dolaşıyor, Malezyalı bir kadın benim önümde bir fahişe gibi dans ediyor, kömür kasalarının üzerine devriliyoruz, sonra kalın, dumanlı sesiyle Fransız şansonlarının, kantolarının en yüksek tonlarında, kıçını titrete titrete şarkı söylüyor ve sonra Heinrich Eduard Jacob ile ben kambur (kanepe yastığı) dansı yapıyoruz. Bir ara Klabund sessizce orada oturmuş beni dinli-

yor, hâlihazırda mantosunu ve şapkasını giymiş biri gibi, ama seyahat planı, parası olmayan, her ikisiyle de ilgilenmeyen ve sadece dinleyen biri gibi: Bunlar modern zamanların ilk barbarca ve azman şarkıları, dökme demirden yapılma bir zamanın. "Aktion" dergisinin çalışanlarından biri ve kadının üst üste yapılan resimler gibi geçen balaylarının çalışanı ince bir biçimde ve özenle safra fışkırtıyor ve "bok-kafa" sözcüğüyle mantıklıca bir terbiyesizlikte bulunuyor. Jacob, top gibi, tombul yanaklı, surlu kilise meleği, erik püresinden yapılmış yumuşak pastil, benim gürleyerek çıkan R'lerimi alaya alıyor ve bana mütemadiyen şöyle söylüyor: Sürekli Becht deyip duruyorsunuz, oysa Brrrecht demeniz lazım, Girrtarre, Jarcob gibi! Kırmızı bir gözü bir kırmızı şarap kadehini yuvarladı: burnunda kırmızı bir damla asılı kaldı. 4'e doğru, tahta at üzerinde sallanarak bir süre gitar çalıp şarkı söylüyorum. Sonra Kapp-darbesi döneminin[267] evli kadını Grete karşıma oturuyor ve şöyle diyor: Bunu sadece sizden öğrenebilirim. Söyleyin bana: Dördüncü boyut nedir?" – "Evet. Esas mesele bu! Ama şu anda anlatamam, çünkü çok içtim. "Evet, şimdi yapamazsınız." –

12

Son "Traumspiel" provasındayım ve uzun zamandır bana sıkıntı veren temel hatayı keşfettim, ama görüntülerin pürüzsüzlüğünden felç olmuş gibiydim. Bu bir rüya değil. Kusurlu olmalı, çarpık, ezik büzük, korkunç, bedensel bir kabus, ilahi bir varlığın kabusu. Ve doğru-düşünenler için de bir şey olmalı, dolambaçsız. Yorgun bir şekilde sallana sallana eve döndüm. Yedim, içtim ve saat yedi buçukta yatağa girdim.

Ama saat 10'da uyandırıldım, içimde öyle bir sıkıntı vardı ki, kaburgalarımın arasında, beni ayağa fırlatan sulu bir denizanası vardı. Bu şehirde hava yok, burada insan yaşayamaz. Boğazımı sıkıyor, kalkıyorum, bir restorana kaçıyorum, sonra sürünerek geri geliyorum, isteksizce yazıyorum, yeniden çalışmaya başlamak zorundayım, uyuyamam.

19

İşte yine o kıyametvari hayalet akını, sıcak, ıslak çatıları sıyırıp geçiyor, insanı zehirleyecek bir grip havası, fırının bulunduğu köşelere yumurtalarımızı bırakıyoruz ve ölümüne sigara içiyoruz. Sabahın köründe kalp kasılması yaşıyoruz, sonra camdan yapılmış gibi kasıla kasıla odada dolaşıyoruz, odadaki buz gibi soğuk hava yüzünden çalışamıyoruz. Gece Marianne gelecek, barbarca bir sevinç, bundan sonra her şey daha iyi olacak ve bir anlam kazanacak. Katı şapkayı başıma geçirmek isterdim şimdi, ama yağmurlu ve fırtınalı bir hava var, ayrıca içki de içmek isterdim (satın aldım), ama içersem ağzım kokar. Çalışamıyorum ve sadece ilahiler ve Wedekind söyleyebiliyorum. Bu bir ırşat yazarı, çok az insan böyle. O ve bir tabanca ve vicdansızlık, ama belli bir zevk: Bu konfirmasyondan daha iyi. Ama çene çalmak da iyidir, parlak gökler arasında fazlasıyla mola var. Romantizm için ne kadar duyu gerekli! Düz bir zeminde taşlar: Bu bir yuva; hayır, bu bir yuva değil. Ne kadar çok yabancı insan, mesafeler ne kadar belirsiz. Lamba yanarak tükeniyor. Başımın sol yanında biraz ağrı var. Burada başı ağrıyan kim şimdi? Babam buradaydı, bir meyhane masasında karşılıklı oturduk, birbirine ait olan iki kişi, belli belirsiz bir ilişki, ki bu bizim gibiler için fazla

sayılır! Titiz bir biçimde ilgileniyordu benimle, bana 1.000 Mark verdi, kendi işinden söz etti, hiçbir şey sormadı, Marianne ile durum ne vaziyette diye, Noel'de jambon ve ördek var dedi, bana bunlardan göndereceklermış. Buna sevindim. Neredeyse kibar davranıyor, diyor ki: Ben o kadar çabuk gelemem. Ben: Bekliyorum, O: İyi olur! ve çok az şey istiyor: Senin gelmene, treni beklemene gerek yok, bu çok tuhaf.

ŞİİR

Tiflis'ten biri gelip beni öldürebilir.
Sonra solar (havada) bir gün
Senin kahve fincanın gibi maviydi oysa.
Bazı otların titremesi, uzun zaman önce fark ettiğim
İşte nihayet diniyor şimdi.
Ölü bir insan, ki elbette çürümüştür
Kimsesi yok artık ona söyleyecek, nasıl göründüğünü
Zira bir emare yok artık.
Tütün dumanı, bu arada milyarlarca göğü
Geçip yükselmiş olan
Kaybediyor Tanrı inancını
Ve
Birçokları yatıyor kadınlarla, tüttürüyor, içiyor, çene çalıyor ve
Bu kesinlikle *all right*.

BAŞKA ŞİİR

Eskiden düşünürdüm: kendi yularımla ölmek isterim diye
Bugün
Artık hiçbir eğik resmi doğrultmuyorum, duvarda asılan
Panjurları çürümeye bırakıyorum, yağmura açıyorum odayı
Ağzımı yabancı peçetelerle siliyorum.
Bir odanın, dört aydır benim olan odanın
Bilmiyordum pencerelerinin dışa doğru açıldığını
(Ki bunu severim de...)
Bunların nedeni
Çünkü ben çok fazla geçici olana yöneliğim ve kendime
Doğru dürüst güvenmem.
Bu yüzden yaşıyorum böyle, nasıl gelirse öyle, ve üşüyorum, diyorum ki:
Bir de üşüyorum.
Ve öyle derinde ki köklerimi anlayışım
Yine de izin verir bana, çamaşırlarımı değiştirmeme
Kadınlara karşı nezaketten (ve çünkü
İnsan elbette sonsuza dek
Çamaşır gereksinmez.)

BİR ŞİİR DAHA

Kesinlikle eminim ki yarın açık bir hava olacak
Eminim ki yağmuru güneş ışığı izleyecek
Eminim ki komşum kızını seviyor ve
Düşmanım kötü bir adamdır.

Ve daha iyi hissedeceğim kendimi hemen herkesten
Buna kuşkum yok.
Ve benim hiç söylediğim duyulmamıştır, eskiden
Daha iyiydi diye
Irk bozuluyor diye
Ya da hiçbir kadın yoktur ki *bir* erkekle yetinsin, diye.
Bütün bunlarda
Çok daha içtenim, inançlıyım, saygılıyım hoşnutsuzlardan –
Zira bütün bunlar
Çok kanıtlanabilir gibi görünüyor.

21

Marianne geldi. Yağmur yağıyor Pansiyon sıcak, orada olabiliriz. Marianne fazla iyi görünmüyor, ama ileride güzelleşecektir. Piyano eşliğinde Mahler söylüyor Ben film provalarına koşuyorum. Vs. Vs.

23

Erich Reiss ile olayı bitiriyorum. Aylık 750 Mark ödeme. 1 Baladlar 2. Hikayeler. 3. Garga. Zarek beni Hesterberg'e götürüyor ve altı günlüğüne imza atıyorum (500 Mark). "Wilden Bihne"de asker baladları söylüyorum.

24

Sonra Warschauer'de oturuyoruz. Bu misafirperverlik Asya tarzı. Bize ait küçük bir ağacımız var. Marianne'ye Türk işi bir sigara ağızlığı hediye ediyorum, eski, Tula yapımı, demir bir ucu var, el yazısıyla bir balad yazılı. O da bana "Budala"yı hediye ediyor, kravat, bir sırt çantası, çoraplar Warschauer

ile birlikte yiyoruz yemeği, o da bana Wedekind'in "Lautenlieder"ini hediye ediyor.

25

Marianne defalarca Recht'ten, benden ayrıldığı zamanlarda, çok hoşlandığını, onun sevgisinin çok güçlü olduğunu söyleyip durdu. Belki de ben işin başına oturup çalışamadığım için. Marianne Hagemann'la (ve diğerleriyle, evli bir çiftle) barlarda dolaşmış, adam arabada onu öpmeye çalışmış, o da adama bir mektup yazmış, olası bir rolden duyduğu heyecandan dolayı. Sonra kendisi de bir mektup almış, üzerinde "Marianne" yazıyormuş, bir yılbaşı davetiymiş, dört kişi olacaklarmış, yani iki çift. Hemen cevap vermesi gerekiyormuş, yoksa adam başka bir şey ayarlayacakmış. Ve sonra resmi (eş zamanlı olarak) bir mektup gelmiş, Marianne'nın artık işe alınmayacağını bildiriyormuş.

31

Marianne ve Warschauer'le Grosse Schauspielhaus'ta: "Orpheus" Sonra yemek, şampanya, sigarlar, kurşun döktürmek. Böyle bitti işte bu yıl da.

1922
OCAK

7

Bir hafta daha çene çalıyor, aşk yapıyor, oturuyoruz. Sonra gidiyor, ve ben yine soğuk Chicago'nun başına geçiyorum. Ellerimi ve ayaklarımı çırparak ilerlemeye çalışıyorum. Önce yayınevi işleri. Reiss 750 Mark teklif etti. Kiepenheuer 800. Her ikisi de aynı zamanda sahne çalışması da istiyor. Reiss'a imza atmıştım, ama sözleşmeyi geri aldım, Kasack'a göstermek için. Sonra da Dreimasken ile görüşmem lazım. Onlardan ayda 1.000 Mark talep etmek geldi aklıma, bir yıl boyunca. Kiepenheuer'i de aynı şekilde 1.000 Marka çıkarmalıyım. Sonuçta, Kiepenheuer'in bundan sonraki oyunların Dreimasken tarafından yürütülmesini elde ediyorum. Dreimasken sallanıyor, en fazla 500 teklif ediyor "Garga"yı getirmiyorum, teslim etmek zorunda kalmamak için. Ama 1.000 Mark konusunda ısrar ediyorum. Sonra kabul ediyorlar, çenemle karınlarını delik deşik etmemden sonra

Ocak ayının son günleri

Aniden kan işemeye başlıyorum. Gerçi hâlâ büyük büyük adımlar atarak yaşamaya çalışıyorum, Klabund'la, Hedda'yla, Bronnen'le Blaue Vogel'e gidiyorum, ama sonra alt taraflımdan net ve belirgin işaretler geliyor. İki gün boyunca soğuk deliğimde tek başıma yatıyorum, sonra Hedda ve Wollheim geliyor. Pazartesi günü Frank beni Charité'ye götürüyor, Hedda'nın Wollheim'la olan her şeyi benim için ertelediği ye-

re. Bu arada Marianne'yi çağırıyorum, o da Wiesbaden'deki işinden istifa etmişti zaten, ve derhal geldi. Oteli ev haline getirdi.

10

Üç haftadır bu beyaz duvarların arasında yatıyorum. Yaprak kımıldamıyor. Önceleri Marianne her gün geliyordu, ama üçüncü gün Bi'nin mektuplarını buldu; bu onun organlarında tahribat yaptı, önce bir doktor akciğerinde bir sorun olduğunu söyledi, şu anda Warschauer'de yatıyor o da. Tek başına. Bronnen hemen hemen her gün geliyor, bir keresinde yanında "Spiel mit der Bewegung" isimli bir komedi de getirmişti. Oyun güçlü ve cesur, dilin derinliğine inmiş, şiirsel ve felsefi yönü zayıf. Bende bir dizi nesir parçalarının dışında "Manuel" ya da "Manuel Wasserschleiche" isimli bir oyun tasarlıyorum, bir tür bağımsızlık manifestosu. Geri kalan zamanımda okuyorum, sigara içiyorum, kendi kendimle çene çalıyorum ve ara sıra gökyüzündeki küçük akbaba gölgelerine, verem kuşkusuna, mümkün olduğunca soğukkanlı bakışlar fırlatıyorum.

Sanat üzerine söylenen sözlerden çok azı beni Meier-Graefe'in Delacroix hakkında söylediği cümle kadar etkilemiştir: Onda sıcak bir kalp soğuk bir insanın içinde atmaktadır.

Bir insan beyninin üstünlüğünü kullanarak çalışma zorunluluğundan kurtulmalıdır Hiçbir bayağılık çalışmaktan daha bayağı değildir Bir insan için hiçbir şey daha alçaltıcı değildir: hoşuna gitmeyen bir şeyi yapmak. Çalışan insanlar pohpohlanmış kölelerdir ve kölelik çağlarından bu yana insanlığa işkence ediliyor olmasının hiçbir önemi yoktur

İnsan yeterince cesur olursa, bütün ideallerin ve kurumların ve ayrıca Tapla'ya yerleştirilmiş olanların bile büyük bir kısmının, insanın ümitsizce arayışından, kendi gerçek durumunu gizleme çabasından kaynaklandığını görmek çocuk oyuncağıdır. Ailenin yüceltilmesi, çalışmanın övülmesi, şöhret bağımlılığı, din, felsefe, sanat, sigara içmek, sarhoş olmak gibi şeyler sadece insanlardaki yalnızlık duygusuna, çaresizliğe ve adaletsizlğe karşı değerleri açıkça küçümsenen ve bir *araç* (moyen) olarak kabul edilen aksiyonlar değil, aynı zamanda vatandaşlara sunulan aşırı yüklenmiş değerler ve güvencelerdir de. İşte buradan, rahat yaşama duygusuyla baştan çıkarılmadan, kaynaklanır insanların köleliği.

"Baal" ve "Dickicht"te, onların, izleyeni kapıp götürme çabalarından başka büyük bir sanatsal hata bırakmadığımı umuyorum. İçgüdüsel olarak burada araya mesafe koyuyorum ve sahne üzerindeki etkimin (şiirsel ve felsefi açıdan) sınırlı kalmasından çekiniyorum. Seyircinin fevkalade izolasyonuna bir halel gelmiyor, *sau res, quae agitur** bu değil, seyircinin birlikte hissetmeye davet edilmesi, onun kendini kahramanın yerine koyması ve aynı zamanda iki kopya halinde de kökü kurutulamaz ve mühim bir kişi olarak görünmeye gayret etmesi nedeniyle izolasyon sekteye uğramıyor. Yüksek bir ilgi türü vardır: benzetmede, ötekinde, gözden kaçmayacak olanda, şaşırtıcı olanda.

11

Trajedilerde yazarın sonlara doğru (hep olduğu gibi) kahramanının yanına geçmesi âdettir. Bu ayıp bir şey. Onların do-

*) (Lat.) Mesele bu değil

ğanın tarafına geçmesi gerekir. Hattâ, kahramanlarını küçük düşürmek korkusu yüzünden doğayı alaya almaya, çekirgeyi yutan o ahmak ineğin ığrenç böğürmelerini yansıtmaya bile cesaret edemezler! Bu gösteri sahnesinin burjuvazisidir!

Gece. İçimde bir öğle sonrası havası esiyor: Warschauer'de yatan Marianne'nin yanındaydım. Marianne kızgın ve inançsız. Gece Flaubert'in mektupları.

12

Bu inanılmaz mamutun savaş betimlemeleri insanın benzini solduruyor. Ne düşünüyor acaba? Ne sefih, ne güçlü, ne kaçık bir Galyalı! Kolayca kotarılması gereken bir çalışmada ne büyük bir ateş bu böyle! Bu mağara adamı eserinden ne kadar emin ki ona böyle bir çaba yüklemeye cesaret edebiliyor! Bizim yaptığımız her şey üstünkörü yapılmış şeyler, arada bir, laf olsun diye!

13

Drama kuşkusuz ki halkların ergenlik çağı belirtisidir. Kanıt: Felsefesi olgunluk ve güç açısından benimkinin kat be kat üstünde olan Orge: ideal olan. Neredeyse uzlaştıran şey: Shlink'inki gibi oyunlar *son* kahramanca budalalıkların damgasını taşıyor sırtında. Şimdi arena yüzeyleri sondan bir önceki budalaların yeni ve güçlü oyunları için yeniden tıraşlanıyor. Eğer bizlerden biri dramayı zayıflatmadan oyuna dönüştürmeyi başarırsa, belki içinde büyük mitsel tragedyalardaki gibi bir dinin, güçlü ve düzenli bir felsefeden daha az bulunduğu bir hale getirirse, o zaman bizler gülüşmelerden bir sıyırma yoluyla kurtulabiliriz

14

Bronnen'in komedisi, biçim olarak güçlü, fikir olarak zayıf ve kozmik açıdan ince, dramatikten daha çok epik, her bir sahne tek başına sağlam ve son derece komik olmasına rağmen.

16

Mutlaka şöyledir: başka bir taraf yok. Ama fakırlık ve yoksunluk içinde, onlardan umut ederek seviyorlar, ellerinde umut var, zira başka bir taraf yok. Ama onlar bunu biliyor ve bizim tarafımızdaki saadete sahip olmak istiyorlar, böyle bir şey olmadığını keşfediyorlar

"Im Dickicht"
Bronnen
Charite
Jessner
Das katle Chicago
Notlar[268]

[Otobiyografik Notlar 1921 - Haziran 1938]

Mar dört çocuklu bir kadın görüyor. Eğer hepsi de onunsa ondan nefret ediyorum.

Mar, Recht'e dönerek, bir kralıçe gibi karşılandı.

Adam küçük bavulunu gösteriyor, kaliteli ve hiç de ucuz olmayan bir parça. Bunu henüz durumumun kötü olduğu bir dönemde almıştım, diyor. Demek istediği: çalıştığı dönemde.

Aşkına karşı mücadele etmek: Sevilenin fotoğrafını bir büyüteç altında incelemek.

Adam madalyonun içinde kendi resmini taşıyor.

Klette	II	"Pırlanta Yiyici"
Schauspielhaus	I	"Davullar"
Falckenberg	I	"Davullar"
Klette	II	"Jamaikabar"
Klette		"Liebesmatch"
Klette		Preisfilm (Av)
Cassirer		Baladlar, "Baal" Hikayeler
Dreimasken		"Baal"

Mutlu insanın biyografisini yazmak lazım, onu yüceltmek ve yeryüzünün onu taşıdığına sevinmek iyidir. *Mutsuz* olmak ayıptır.

Bir tutku olarak yaşam! Ben böyle yürütüyorum onu. Beni yere sermek onun elinde!

[1921 Civarı]

Bu sabaha karşı bir rüya görmüştüm, beni saatlerce huzursuz etmişti, çünkü anormal derecede gerçekçi ve istenmeyen bir şeydi. Büyükçe bir topluluk içindeydik ve ben sonunda yalnız kalmak istiyordum; bunun üzerine Otto'yu ve diğerlerinden birkaçını ağzına kadar dolu bir arabaya tıkıştırdım, en nihayet çekip gittiler; ben Marianne ile birlikte binaya geri döndüm, daha yukarıya henüz varmıştık ki merdivenlerde hızlı ve sert ayak sesleri duydum ve epey cesaretim kırıldı, çünkü hemen Otto'nun yine yalnız kalamadığını düşündüm; ve böylece onun gerçekten Otto olduğu anlaşılınca hiç şaşırmadım. Ama o –kıpkırmızı bir suratla– bana hiç dikkat etmeksizin yanımdan geçip koridorun sonundaki pencereye doğru gitti; derin ve karanlık bir ışıklığa açılıyordu pencere, telaşla aşağıya baktı, öne doğru eğildi, hiçbir şey söylemeden, büyük, devasa bir adımla, yanımdan, yani merdivenlerden pencereye doğru gitti ve neredeyse düşünceli bir ifadeyle, acelesinin izin verdiği ölçülerde, pencereden aşağı atladı. Ben korkuyla sıçradım ve Marianne'ye sarıldım ve şöyle düşündüm: artık zaman geldi.

[1922 Civarı]

Benn'e sor.

Islahevini bir kenara kaldırdım. Böylece normal vatandaş varoluşunun son kalıntısı da o ünlü meçhule karıştı gitti. Ileri doğru uygun adım yürümekteyim.

[1923]

Bugün pazardaydım; kendi planlarıma gelince, Ekimdekinden daha derinler şimdilerde, ama yine de Ocaktakilerden bir parça daha iyiler

Alınyazısıyla oyun oynanmamalıdır. Onun bir gerçeklik olarak saptanması gerekir. İyi dayanabilen insanlar var Ben iyi şikayet edebiliyorum, ya da en azından öyle sanıyorum. Şikayetin en az acı çekenler tarafından yapılması gerekir.

İşletmeler, sahneler ve yayınevleriyle düşünülebilecek en iyi sözleşmeleri yaptım. Ne basından ne de izleyicilerden ve okurlardan yakınabilirim. Romanische Kafe'ye gittiğimde bütun masalarda gürültü kopuyor. Ama ben yaşayamıyorum. Araba kullanmıyorum ve kumarhanelere gitmiyorum. Gelirlerimle hayatımı idame ettiremiyorum artık. Kira benim için çok yüksek, Frankfurt'taki oyunun bütün gelirini yutuyor Sanırım kamuoyu kendi şahsi beslenmesiyle çok fazla meşgul durumda.

[1924]

Öğren:

Araba kullanmayı
Modern cumbaları
Şarkı bestelemeyi
Fotoğraf çekmeyi
Kayak yapmayı
Yelken kullanmayı
Ata binmeyi
Para için gazete okumayı
Yabancı dil
Para idaresi
Teknik
Anatomi
İngilizce
Jiu-Jitsu

24 Temmuz

Planlar:

"Fluch Karls des Kühnen"	?
"Galgei"	Reji
"Gösta"	Para
"Mortimer Fleischhacker"	Öğrenim
"Dickciht"	Pozisyon
Film	öğren
"Mahagonny-Oper"	Mar

"Hannibal"
"John I'm happy"
Ekzantrik fars

24 Temmuz
Kol saati
Pantolon ve kemer
Deri şapka
Haki renkli kaba ipekten gömlekler
Aga küçük araba
Siyah naylon palto
İç çamaşırları
Çakmak
Kazak
Zeissfoto

[1925]

HİTAP

Önünde bir kokteyl duruyor, bizzat kendi elinle yaptığın. Sert, siyah bir puro. Kışın için bir sandalye, ayakların için bir sandalye ve tam sana uygun bir manzara var önünde ve sen hoşnut değilsin, Bidi.

Kaliforniya'da depremler, Galiçya'da sel baskınları; kafede gazete, yatakta kitap okuyabiliyorsun. Amundsen, kutba ulaşamadan geri dönmek zorunda kaldı, şu âna kadar sen senin için fazla yorucu olmayan her türlü bayağılığı yaptın.

Hoşnut değilsin.

Arkadaşların sana Kaptan diyor ve başında şapkasıyla gelen ayağını bırakıp gidiyor.

Ve sen bundan hoşnut değilsin.

Bir şey daha istemeye başladığın anda bunun hemen olması lazım, sevimli görünmek için yeterince hilekarsın, dana etinin sirkeyle yeridiğini biliyorsun, ve a ve b diyebiliyorsun ve c ve de z, işine nasıl daha çok yarıyorsa.

Zira bu senin en iyi zamanın ve senin için çok az, ve farkında olmasan da, senin en iyi günün.

Sana fazla soğuk gelen şey, senin yazındı, sana karanlık gelense gündüzün, şimdi gece başlıyor.

Ve paramparça olmadan önce, hoşnut kalmış olacaksın elbet.

CEVAP

Ben isteksizim.

İstediğim her şeye sahibim ve daha iyisini de görmüyorum.

Daha çok tercih edeceğim bir şey yok. Yememekten daha çok yemek isteyeceğim şey yok. Yeşil kırmızı değildir, ekşi ve hafif şeyler yeni bir tat getirmiyor. Eski otlar, bu da henüz hiç görmediğim bir şey, benim için fazla eski. Hayat çok kısa, ve çok yavaş geçiyor

Ben hoşnutsuz değilim; bu yüzden memnun değilim halimden.

Baden'de gece
25 Temmuz

Kochel, Temmuz sonu

Şiddetli bir şekilde gidip geliyorum, edebiyata geçme konusunda. Şimdiye kadar her şeyi kolayca, adeta sol elimle yaptım. Aklıma bir şey geldiğinde ya da can sıkıntısı artık dayanılmaz hale geldiğinde yazdım hep. "Baal" zemine zayıf bir başarı deliği açmak için ortaya çıktı, gülünç bir deha ve ahlak dışılık düşüncesiyle. "Davullar" para kazanmak için (oldu da, ama para getirmedi). "Dickichi" ile "Korsanlar"ı iyileştirmek istemiştim (ve de dilin ulaşılmazlığı yüzünden mücadelenin mümkün olmadığını kanıtlamak için). Ve "Edward" Marlowe'u sahnelemek istediğim ve o da yetmediği için. Baladlar, Augsburg'da oldukça kuru geçen akşamın birkaç saati için George ve Otto'yu canlandırmak amacıyla yazıldı. Ve soneler, sırf can sıkıntısından. "Mannismann" sadece tiyatro

için, ama tiyatro hiçbir şey demek değil, iştahsızlığın hakim olduğu bir şey sadece. Eğer edebiyatı denemeye karar verecek olursam o zaman oyunu iş haline getirmek zorunda kalacağım. Tutkuyu bir yük haline. Çalışma konusunda bir gelenek elde edebilmek için bir plan yapmalı ve onu uygulamalıyım. Manuel alışkanlıklardan ilhama ulaşmalı ve çalışmaktan keyif almayı öğrenmeliyim. Bir üslup seçmek için çaba harcamak zorunda kalacağım, anlatmak istediğimi bana en kolay gelecek şekilde ifade edebilmek için. İştahımı düzenlemek zorunda kalacağım, ki şiddetli krizleri bertaraf edebileyim ve ilgi uzun süre sürdürülebilir olsun. Aşağı yukarı şu şekilde: parçaları oldukça hızlı yazabileceğim, ama yazmak zorunda kalmayacağım şekilde. Bu sonuncusu klasiklerin yeteneğidir. Bu plastiği hedefler. Lionardo ilgisini istediği kadar uzun süre canlı tutabiliyordu. Malzemeye gelince, elimde kırk tane izin verilebilir ve gerekli parça yazmaya yetecek kadar malzeme var, bir tiyatronun bir kuşağa eşlik edebilmesi için gerekli ve mümkün olan. (Ama ben hâlâ biçimin tiyatro olmadan belirlenemeyeceğine inanıyorum.) Kahramanlık ortamı için elimde şehir var. Bakış açısı olarak görecelilik. Durum olarak insanın üçüncü bin yılın başlangıcında büyük şehirlere taşınması var, içerik olarak iştah (küçük ya da büyük), okur alıştırması olarak büyük sosyal mücadeleler var. (Sadece Amerika tarihi bile en az sekiz parçaya yeter – Dünya Savaşı da aynı şekilde, ve komedi parçaları için malzeme ve fikir rezervi nerede var diye bakacak olursak, "Faust"tan "Nibelungen"e Alman klasiklerinin ürettikleri var!) (Ama malzemenin zenginliği ele alınmaya nasıl izin verecek, bu da yeni bakış açıları sayesinde olacak!)

Bir parça koyu kahve içtikten sonra çelik-beton yapılar bile daha iyi bir ışık altında görünüyor. Dehşetle gördüm ki (Amerikalı bir inşaat firmasının reklam broşüründe), bu gökdelenler San Francisco depreminde bile ayakta kalmış. Ama temelde, biraz düşündükten sonra bunlan köylü kulübelennden daha geçici yapılar olarak görüyorum. Onlar binlerce yıldır ayakta, zira onlar değiştirilebilirdirler, hızlı yıpranırlar ama yine neredeyse kendiliğinden büyürler. Bu düşüncenin yardımıma koştuğu iyi oldu, zira bu yüksek ve ulu binaları eğlenceyle izliyorum.

İnanıyorum ki: Yüzeyin önünde büyük bir gelecek var.

Yüksek kültürlü ülkelerde moda yoktur. Atalara benzemek bir şereftir. Varyetelerde dansçı kızların giderek daha çok birbirine benzer şekilde seçilip giydirildiklerine seviniyorum. Çok sayıda olmaları ve birbirlerinin yerine konulabilmeleri huzur verici.

Benden bir düşünce kalmasına ihtiyaç duymuyorum, ama hepsinin yenilip bitirilmesini, dönüştürülmesini, tüketilmesini isterdim.

İçimde sanki hiçbir şey söylememem gerekiyormuş gibi bir his var, aksi takdirde mahkeme önüne çıkarılacakmışım gibi. Benım bir şey söylemem arzu edilmiyormuş gibi.

Benim tarafımdan yapılacak her türlü açıklamanın tehlikeli olduğu son derece açıktı. Ama düşününce, şimdi söyleyecek neyim varsa ve insanların ne pahasına olursa olsun benden duymak istemedıkleri ne varsa, (kulağa çok tuhaf gelse de) bu durumda hiçbiri gelmeyecektir.

Bu herhalde, böyle şeylerin oldukça huzursuzluk vereceğini açığa vuruyor

Her seferinde, kurduğum yapıda o an için bir hata olup olmadığını kontrol ettim, birden çevremdeki insanlarla ilişkilerimde hoşnut olmamaya başladığım anlarda. Birkaç seferinde sorun bu değildi, bildiğim kadarıyla. Ama bu anlarda bile insanların önüne esaslı bir şey koyamadım, belki de bana daha çok modelin tümüyle yanlış görünmesinden dolayı. İnsanın yaratım planında öngörülmeyen bir tür olduğuna inanıyorum. Onun sadece birkaç bin yıllık yaşam süresi boyunca gerçeğin sadece türün birkaç örneği tarafından idrak edildiğini düşünüyorum, kaldı ki bunlar da henüz ihtiyozor aşamasına bile gelmemişlerdir muhtemelen. Bununla amacım, düşünülebileceği gibi, hiç kimseye kişisel olarak fazla yaklaşmamak.

Hoşnutsuzlarınkinden başka bir gruba dahil olmayı daha çok tercih etmezdim.

[1925 Civarı]

Özür dilerim, ama bir şey yazacağım ve şu anda anlamsız bir girişimde bulunabilecek formda olmadığım için, bunu bir mektup haline getireceğim. Ve bir şey yazıyorum, çünkü kafam şu an bomboş ve bu benim için akla gelebilecek en sağlıksız durum.

Sanırım edebiyatın büyük bir bölümü (en azından benim taralımdan üretilen kısmı) fikir yoksunluğundan ileri gelmektedir. Demek istediğim, günlük hayatta faydalı olacak, devam edip giden gerçek, hoş fikir zincirlerinin eksikliği. Bizler sadece olayların eliyle birkaç sefil fikre ulaşabiliriz. Bu tür olayları uydurmak onlar üzerinde kafa patlatmaktan daha kolaydır. Bir kanepe köşesine çekilip (ki hayatımın amacı bu olabilirdi) birkaç sivri ve doyurucu iddia ortaya atabilmek, bir yandan da bu işin ayrılmaz bir parçası olan keskin görüşlü ve bitip tükenmek bilmeyen çıkarımlarda bulunabilecekken (zira gezegendeki şeyler hakkında bu kadar çok ve sahipsiz düşünce vardır mutlak!!), şimdi konyak içmek, kadınları teşrih etmek, kısacası bir hayat sürdürmek zorundayım! Bana kalırsa bazı ellili yaşlardaki insanların iddia ettiği şey, yani edebiyat yaptıkları iddiası, çünkü bu hayata uygun değillermiş, zavallı bir dalavereden başka bir şey değildir. En azından ben, genel anlamda, edebiyata çok fazla yeteneğim olmadığı için "hayata" bu kadar sarılıyorum.

"Galigai" yoluyla bir parça hayatıma heyecan katacağımı düşünmüştüm, ama şu ana kadar askeri müzikle yaşadığım gerçekten donuk eğlencelerin ve "Der Verraeterische Blutf-

leck" isimli bir orkestradan öteye geçemedim. Geriye Homolka kalıyor, on bir hastalığı olan bir adamı dehşet verici bir şekilde canlandırarak beni iki saat sımsıkı kavrayan adam.

Çocuklarla, benim kızım gibi birinci kaliteden olsalar bile, fotoğraf çekmeyi bir kenara bırakırsak çok fazla şey yapamaz insan. Onlar fazla bilge ve fazla hatasızdır, bu da onları ilginç olmaktan çıkarır. Normal, kendi kendine yeten insan karşısında bu gözlem başarısız olur. Bu arada kızım o yorulmak bilmezliğini ve anormal tüketiciliğini babasından almış. Öyle gözleri var ki, eğer bunlar sadece bir mutsuzluğun işareti olarak kalmayacaklarsa, onları büyük bir tragedya oyuncusunun gözleri yapmak zorunda.

Ben, çok çeşitli yetenekleri olan Augsburglu bir adam, dünyayı görmek ve onu betimlemek için bu pazarlara, kafelere ve eğlence yerlerine nasıl ulaşacağım, bu tür insanların arasında?

[1926]

Nereye mi gidiyorum? Bunu ben de bilmek isterdim. Kesin olan, *Paris'i* bu yaz, ***koşullar ne olursa olsun*** görmek istediğim.

Öngörülebilir olanın gerçekleşmesinden daha korkunç bir şey yoktur! Bir şeyin beni sürekli olarak kadınlara doğru çektiğini hissetmişimdir, savaş sırasında kocalarını kurtarmak için, yalnız genellikle, izinlerini birkaç gün daha uzatmak için subayları ziyaret eden kadınlara. Herkes onların ziyaretlerinden haberdardı. Onlar Hıristiyan ilmihalinde öngörülmemiş olan bir durumda bulunuyorlardı. Kendi kararlarını vermek zorundaydılar, üstelik de tek başlarına. Bunu yaptılar ve onların yaptıklarına karşı söylenecek hiçbir şey yok ve onlara karşı hiçbir şey söylenmedi de. En ham askerler yutkunarak sustular ve bazıları utandı, neden olduğunu hiç bilmeden. Ama sonra şaşırtıcı olan, içinde barındırdığı o korkunç şey, bu kadınların ahlak dışı davranacakları, fiyatı giderek düşürecekleri, seçici olmayacakları, öngörülebilir bir şeydi, ve tam da öngörülebilir olan gerçekleşti. Bu kadınlardan birçoğu tümüyle ahlaktan çıkıp düşkünleşti.

[1926 Civarı]

Sık sık hafızamın bu kadar zayıf olmasına kendim bile şaşıyorum. Bütün meselelerimi, en tehlikelilerini bile çabucak unutuyorum. Gençlik aşkım bile, kendimi tümüyle kaptırdığım ve tuhaf bir şekilde umursamaz davrandığım için elimden kaçırdığım gençlik aşkım bile bana bugün okuduğum bir kitaptaki karakterlerden biri gibi geliyor, hayal meyal.

Hiçbir şeyin öğle ışığından daha hayaletimsi olmamasına *rağmen*, yine de istatistik olarak saptanmıştır ki, en çok intihar Aralık ayında olur

Her zaman net bir şekilde düşünmüşümdür, varoluşun insana tümüyle dayanılmaz hale gelmesine çok az kalmıştır, ama yine de bu kadar az mı olmalıydı.

Alışılmıştan biraz daha fazla miktarda soğuk, bir parça hava koşullarına dayanıklılık, gün ışığının toplamda pek önemsiz bir miktarda soluklaşması, ve herkes birdenbire daha cana yakın hale gelir Onların numaraları hiçbir yerde öğrenilmez, alacakaranlığın rahatlığı onun sayesinde özellikle etkili bir şekilde kullanılır.

Eskiden, herhangi bir sorumsuz merciin belli bir noktadan bu gezegenle operasyon yürüttüğü ve muhtemelen de bunun onun uzmanlık dalı olmadığı düşüncesi hep canımı sıkardı.

Bugünse, hiçbir şeyin bizimle ilgilenmediği düşüncesi çok daha fazla huzurumu kaçırıyor

Evren ölçülemez değildir, dünya berrak ve kavranılabili-

dir, insanın bir sorumluluğu yoktur, sahip olunabilecek belli miktarda nesne vardır.

[1927]

Kıçımın üstüne rahat oturamıyorum: çok fazla zayıf!

En kötüsü de: mutsuz insanları çok fazla hor görüyorum. Güvensiz insanlara güvenmiyorum, uyumayı başaramayanlara karşı içimde bir şey var...

İştahım çok zayıf. Hemen doyuyorum!! Şehvet tek çare olurdu, ama onun da ihtiyacı olan molalar o kadar uzun ki! Keşke esansı içimize çekip her şeyi bir çırpıda halledebilseydik! Bir yıl boyunca sevişmek ya da bir yıl boyunca düşünmek! Ama belki de bu yapısal bir hatadır, düşünceden şehvet üretmek yani; belki de o başka bir şey için düşünülmüştü! Güçlü bir fikir için bütün kadınları feda edebilirdim, hemen hemen her kadını. Düşüncelerin sayısı kadınlardan daha az. Politika bile yeterince fikir olduğu zaman iyidir. (Buradaki molalar da ne kadar berbattır!) İnsanlık üzerinde kazanılan zafer. Doğru olanı yapabilmek, müsamaha göstermeden, sertlikle!

Ben, her bakımdan berbat bir haftadan sonra, en eski dostuma şöyle söylediğimde, güldü ve düşünceli bir şekilde cevap verdi: üzgünürn bu pek sık başına gelmiyor! – Hayır, dedim. Ama biliyorum ki dünyayı fethedenler bile bir düdük kaybettiklerinde intihar etmeyi düşünürler. Bu kadar az dayanır işte.

En derin ve en önemli şeylere dokunan ve bin yıl dayanan bir sanat yapmayı çok isterdim: öyle pek de ciddi olmamalı.

[1928]

Saint Cyr / Mayıs 28 sonu

Adi roman yokluğu yüzünden Augustinus'un "İtiraflar"ını okuyorum. Oldukça iyi bir üslupla yazılmışlar, yani yazar kendini ifade etmeyi çok iyi biliyor; üslubu kendisi ya da görüşleri kadar sürekli aynı şekilde iyi olmasa da. Son derece pratik yaklaşımlı bir adam gibi göründüğünden, gelişigüzel ya da mistik bir şeyler yazmaya başladığında üslubu birden kötüleşiyor Bütün aydınların keşfettikleri şey karşısındaki o tipik davranışları bunda çok komik bir şekil alıyor: kıskanç, hırslı, hattâ başkalarının acısından keyif almaya varan bir tavır bu. Kendi dinine bastonuymuş gibi yaklaşıyor. Namusluluktan çok şey bekliyor. Bu konuyla ilgili olarak, sanırım bizler insanın bundan elde edeceği faydalar konusunda oldukça eksik ve üstünkörü bir fikre sahibiz.

Hoşsohbetlik için değil	bilakis erkek muhabbeti için
Aşk için değil	bilakis şehvet için
İyi yemek için değil	bilakis açlığı gidermek için
Oyun için değil	bilakis çalışmak için
Rahatlık için değil	bilakis tembellik için
Genç kızlar için değil	bilakis kadınlar için

[1929]

1) Cilt halinde sonbahar baskıları, bitmemiş olanlar dahil.

2) Değere göre fiyat: Lüks şeyler, estetik şeyler vs. pahalı, önemli şeyler ucuz. Kapağın üzerindeki fiyat "Yorumlar"a alınacak olan yazılara işaret ediyor.

3) Başkalarından özetleme ya da ayrıştırma, alıntı şeklinde.

Örneğin:

"Fatzer" Gezinti	ucuz
"Mahagonny"	pahalı
"Üç Kuruşluk Opera"	pahalı
"Landberghflug"	pahalı
"Der böse Baal der Asoziale"	ucuz
Resimli çocuk kitabı	ucuz

2+3 = 5 dedi Steff ve 2+2 = 4. Peki diye sordum 3+3 kac eder? Biraz bekle, düşünmem lazım, dedi Steff: 6 eder. Ben: Bunu nasıl elde ettin? O: Düşünerek. Ben: İnsanın düşünmesi gerektiğini sana kim söyledi? Hiç kimse, diye cevap verdi, düşünmek diye bir şey olduğunu duydum ve insanın başını omzuna yatırıp sessizce oturmasının da düşünmek olduğunu gördüm. Benim düşünmem biraz komik, her zaman biraz hesap yapıyorum düşünürken. Öyle mi, dedim, o halde biraz baş dönmesi mi oluyor? Evet, dedi gülerek, az biraz. Böyle bir zeka sadece beyinden çıkar, bunu insan ancak beyinden çıkarır.

1)

Büyük iştahlar çok hoşuma gidiyor. İnsanların çok ve keyifle yemeleri, çok istemeleri, ellerindekinden çok daha fazlasını elde etmeye çalışmaları bana doğal bir tepki gibi geliyor. Kendi iştahsızlığımsa hiç hoşuma gitmiyor. Elbette benim de şiddetli arzuların olmuştu, şuna ya da buna sahip olmak için, ama onlar, benim hoşuma gidecek şekilde sürekli ve güvenilir değil, bilakis ani ve düzensizdi. Ve her şeyden önce: arzu ettiğim şeyi ele geçirdiğimde hemen doyuyordum; öyle ki, neredeyse arzulanan yemeğin bulunduğu tabağa karşı bir rahatsızlık hissetmeye başlıyordum, onu tamamen yiyip bitiremezdim, çünkü midem çok küçüktü. O halde soru şuydu: Nasıl büyük ve sürekli bir iştaha sahip olacaktım?

2)

Kendimi çok yumuşak da buluyordum. Karar vermekten kaçınıyordum, özellikle de tanıdık ve görülebilir bir şeyin yerine tanımadık ve görünmez bir şey koymaktan. İlişkileri kendi elimle bitirmeyi beceremiyordum.

Sürekli insanlarla uğraşıyordum, bunu anlamıyorum. Normalde hiç önem vermediğim insanlarla tanışmak bende bir çeşit bağımlılığa dönüşmüştü ve insanlara doğrudan bir şey söylemeyen düşünceleri bile anlayamıyordum. Neredeyse otuz yaşındayım ve makineler, felsefeler, para işleri bana hâlâ yabancı, onları basitçe erteliyordum –hangi zamana kadar, bilmiyorum. Belli bir pratik masaya, hoş bir lambaya, içimde bir boks topu keşfetmeye karşı bir eğilimim vardı, bu şeyleri her görüşümde seviniyorum – onları neredeyse hiç kullanmıyorum, onlar için hiçbir şey yapmayacağım. Herkesin böyle olması muhtemeldir, ama bu bana hiç de doğal gelmiyor. Hayvanlarda elbette türdeşlerine karşı bu türden bir ilgi yoktur ve ben bendeki bu özelliği yok etmek istiyorum. Zira bütün bunlara karşın insanlara pek fazla değer verdiğim yok.

Muhtemelen, sanatımın önlenemez yükselişini göz önünde bulunduralım, gerçekten bir banka hesabı açacağım ve oğluma bir araba dolusu sorun yaratacağım, ama çok da gerekli olmayan bütün özelliklerimizin sırayla ortadan kaybolması ve onlarla birlikte bir yığın yararsız ama keyif verici şeyin de, mesela sanat, futbol ve Alfred Kerr'in kaybolup gideceği düşüncesi karaciğer yağlanması kadar can sıkıcı.

Şehirlere hep çok zor alıştım. Hiç param olmuyordu ve

sürekli oradan oraya taşınıyordum. Sonra bir ay boyunca möbleli bir odada yaşadım. Odalar fazla çirkin ve fazla pahalıydı. Onlara katlanabilmek için çok miktarda koyu kahve ve konyak içmek zorunda kalıyordum. Ama sigara için bile yeterince param olmuyordu. İyi bir zamanda böyle odalarda dolaşmak ve gecelenen bir yeri sabah hemen unutmak eğlenceli olabilirdi. Ama o dönemlerde kimsenin içinde böyle bir şeyi yapmaya yetecek kadar ego yoktu. Böylece insan tek başına yaşamak zorunda kalıyordu ve bu durumda da insanın kendi içine doğru açılan bir yarık oluşuyordu, muhtemelen bu yüzden içimde her zaman son derece geçici biri olduğum duygusu beliriyordu. Daha sonraları biraz param olduğunda her şeyi satın almak istedim. Satın aldığım ilk ihtiyaç nesnesi bir baltaydı. Onu balta olarak kullanabilmek için biletmem gerekiyordu, bu durumda ben de onu çivi çakmak için kullanıyordum ve bunun için fazla büyüktü, fark edilebileceği gibi, çivi de satın almıştım. Yavaş ama kararlı bir şekilde büyük şehir sorunu çözülebilir bir hale geldi.

Yıllar önce bir Fransız'ın ırkların tarihi hakkındaki bir kitabını okurken çok eğlenmiştim: ahlaksızlığın ve "ahlak hastalığının" genç ırklarda ya da daha doğrusu ırkların başlangıç dönemlerinde (zira burada her bir ırk için elbette arka arkaya gelen dalgalar, yani çok sayıda gençlik ve buna dair dönem vardı) daha şiddetli olduğunu söylüyordu. Eski Germenlerin ölçüsüzlüğü hakkında artık daha fazla suskun kalınamazdı.

Biz farklı şeylere güleriz. "Herodes und Mariamne"de karısına iki kez aynı hatalı biçimde davranan bir adam gördü-

gümde içimden gülmek gelmişti, yazarına değil, adama, ama hıç kimse gülmüyordu, yazar da burada gülmeyı hedeflememişti, birazdan anlaşıldığı gibi (bunun üzerine de ben elbette, hiçbir şey beni bundan alıkoyamazdı, yazara güldüm); ama o karakteri oynayan oyuncunun burada gülmeye izin verecek bir biçimde oynamış olmasını isterdim; tatminsiz bir şekilde oradan ayrıldım. Benzer bır oyunda, ki hoş bir müzik sayesinde çok popüler olmuştu, adam sevgilisinden onun nereden geldiğini sormamasını istiyordu. Kadın bunu yapınca da adam gitti. ismi yüzünden değil, bizzat kendisinin sevilmesini istiyordu. Bu aşırı derece komik bir durumdu, ama gülmeyi başlatacak sinyal verilmedi.

[1930]

2

Yatak odamda, ki küçüktür, iki masa var, biri büyük biri de küçük, eski bir tahta yatak, ki benden daha uzun değil, ama biraz geniştir, diğer normal yataklar kadar geniş olmasa da, Norman stili, oturulacak yerleri hazırdan iki alçak sandalye, Çin işi iki yolluk benzeri halı ve büyük bir ahşap dolap var. Onun üzerinde film oynatma makinesi, bir projeksiyon lambası ve bir elektrik sobası ve *yüzümün alçıdan bir kalıbı* bulunuyor. Duvara gömülü iki küçük dolapçıkta elbiselerim, iç çamaşırlarım ve ayakkabılarım duruyor Elbise olarak gömlekler, çarşaflar, günün birinde yatağa sererim diye, yedi adet takım elbise ve sekiz çift ayakkabı var Tavanda bir lamba asılı, bir ikincisi de masanın üzerinde. Oda ve bu eşyaların çoğu hoşuma gidiyor, ama bütününden utanıyorum, çünkü çok fazla eşya var

[1931 Civarı]

İnsan için yaşamak demek kendi tabi olduğu süreçleri organize etmek demektir.

Her insan hakkında en kötü şeye inanıyorum, kendimde bile – ve henüz pek nadır yanıldım.

1

Uzun zamandır, insanlar ve nesneler arasında yolumu bulabilme becerisine pek sahip olmadığımı düşünüyorum, ve aslında bu beceriye çok daha fazla sahip olabilecek durumda olduğumu. Bu iki düşünce benim bir sürü araştırma ve deney yapmama yol açtı, ikisinden sadece birine uygun olup olmadığımı anlamak için; zira mesela eğer şöyle düşünseydim, benim ki gibi bir hayat başa çıkılabilecek bir şey değildir, bu durumda bir din ya da filozofların çok çeşitli şüpheci tavrı, sakinleşmem için yeterli olurdu. Ya da sadece, yaklaşımlarımı daha da iyileştirmem gerektiğini düşünseydim, bu durumda da birkaç zekice el becerisi edinmekle yetinir, her şeyden mümkün olan en fazlasını elde etmek için didinip duran bir çalışkanlığa kapılır ve elimden geldiğini düşünerek hayatı akışına bırakabilirdim. Ama bu şekilde her iki düşünce de her zaman benimle beraber ve dolayısıyla ne içimdeki huzursuzluktan kurtulabiliyorum ne de dikkatli olmaktan: hep şu açıdan görmek istiyordum: tam doğru yolu bulmuş olarak, ne uzun ne kısa; ne uzun süre kaçınılmaz olana takılıp kalmak istiyordum ne de bir şeyi çok erken kaçınılabilir ilan etmek istiyordum.

2

Düşüncelerimi sıkıca yakalamak her zaman son derece zordu, kendimi iyi tanımadığımdan ve işte tam da bu son derece gerekliydi.

[1932]

MOSKOVA GEZİSİ

Sınırdaki konuşmalar: önde yabancı ülkeden yoldaşı selamlamak. Arkada: "Devrim bütün sınırları parçalıyor." Edebiyat yapmak.

Sonra, yataklı vagonda, ki Avrupa'dakilerden daha geniş, Şark başlıyor. Bunlar eski, ihtişamlı vagonlar, mecburen kullanımda tutuluyorlar, *faute de mieux.** Daha sonra Rus yoldaşlar sınırı geçerken neler hissettiğimizi sordular ve böylece bizi biraz zor durumda bıraktılar.

Tretjakow tren istasyonunda Reich, Lacis, piscator, Deutsch (seyahatte olan Kolzow'un yerine) ve fotoğrafçılar. Eisenstein'la birlikte gittik, o da hasta.

Akşam Reich'dayız, kendisi profesör, Tiyatro Bilimleri Üniversitesinde rektör vekili. Bir oda ikiye bölünmüş, oldukça rahat. Yumurta, ekmek, tereyağı, çay, havyar.

Schwabing'i hatırladım, ama hiç de öyle kötü değil (üç kişi, içlerinden biri çocuk). Komsomolzen kulübünün önünde. Gece saat on birde koridorlarda hâlâ yoğun bir trafik var.

Salı öğleden önce Piscator ile; biraz rahatsız, ama iyi bakılıyor. Düzensizlikten yakınıyor – haklı olarak, ama çok az müdahale ediyor, kendini başkalarına terk ediyor ve terk ediliyor, güvenilir olmak yerine. Akşam Odessa'ya gidiyor Cadde dikkat çekecek kadar iyi, rahat davranışlı işçiler, oldukça

*) (Fr.) Daha iyisi olmadığı için.

iyi görünüyorlar, Avrupa'da başka türlü anlatılmıştı bize, kesinlikle açlıktan ölmüyorlar.

Tretjakow ile arabayla şehri dolaştık. Gizli matbaa. Lenin mozolesi.

Öğleden sonra Brik. Büyük bir daire, oldukça iyi döşenmiş. Haşaratlar hakkında konuştuk.

Akşam Wachtangow Tiyatrosu: "Turandot" 1000. oyun. 13 yıldır sahneleniyor.

[1932 Civarı]

Benim bahçeden yaklaşık elli metre uzaklıkta, sazların arasında yeşil bir bulut gibi yükselen bir gürgen ağacı var, ki onu da kendi mülkiyetime dahil görüyorum, çünkü benim bahçenin belli bir noktasından belki de mükemmel bir görünüşe sahip. Adeta onun güzelliğini tam olarak göstermek için arka tarafında, kendi türü içinde yine güzel olan, koyu yeşil renkli, bir çam ağacı var, salınıp duran gürgen ağacının üzerine sarkan bir dil gibi.

Bahçenin zemini engebeli, öyle ki bir ucundan baktığında diğer ucunu göremiyorsun. Bu yüzden, aslında hiç de büyük olmamasına rağmen, –bir yevmiye tutar en fazla– devasa bir park gibi duruyor.

Ağaçlar gruplar halinde dikilmiş. Yedi ya da sekiz tanesi bir duvar oluşturuyor, bazen ikisi ya da üçü tek bir ağaçmış izlenimi veriyor, yapraklı bölümü tümüyle ortak.

Bahçenin neredeyse tam ortasında siyahi renkli harika çam ağaçları var. Küçük bir ormana giriyormuşsun hissi veriyorlar. Ortalarında koyu renkli küçük bir balık göleti bulunuyor.

Çok sayıda ve son derece güzel ve çeşitli bitkiler öylesine zekice düzenlenmiş ki bahçe kesinlikle bitkiye boğulmamış. Düzenleme güzel bir şekilde kendi gerçek zenginliğini gizliyor Engebeli arazide ayrıca nefis çayırlar da bulunuyor. Buralarda da insanın yarı beline kadar gelen ve uzun süre açan, tek renkli küçük çiçek öbekleri var Bakılan açıya bağlı olarak biri ya da diğeri görülüyor. Belli bir yerden gece bakıldığında, neredeyse dehşete düşerek, bir kar beyazlığı görüyorsunuz.

[1933]

Yahudi misiniz?

Hayır.

Ama kitaplarınız "Alman değil" diyerek kara listeye alınmış?

Nasyonal Sosyalistler bütün Almanların sadece bir kısmını Alman olarak kabul ediyor. Sosyal sorunlar hakkında Bay Hitler'den farklı bir görüşe sahip olanları toptan Alman-değil kabul ediyorlar. Ve benim, diğer milyonlarca Alman gibi, sosyal sorunlar hakkında Bay Hitler'den farklı düşüncelerim var.

Almanya'dan kaçtınız mı?

O sırada bir okuma için Viyana'da bulunuyordum. Duydum ki Bay Hitler bir süre Almanya'nın meselelerini benim gibi düşünenleri işe karıştırmadan çözmeyi arzu ediyor. Bu amaçla etrafa tümüyle alışılmadık yetkiler dağıttığı için dönüşümü erteledim.

Paris'te bir tiyatro açmak istediğinizi duydum?

Bu doğru. Bir roman üzerinde çalışıyorum.

Sizce "Üç Kuruşluk Opera"nın başarısı nereden kaynaklanıyor?

Korkarım, beni pek de ilgilendirmeyen şeylerden: romantik olaylar, aşk hikayesi, müzikal özellikleri. "Üç Kuruşluk Opera" başarı kazandığında bir de filmini çektiler. Oyunda alay ettiğim her şeyi filme almışlar; romantizmi, duygusallığı vs. ve mizahı bırakmışlar. Filmin başarısı çok daha fazla oldu.

Peki sizin için önemli olan şeyler nelerdi?

Toplumsal eleştiri. Sokak haydutlarının duygu ve düşünce dünyalarının normal vatandaşların duygu ve düşünce dünyalarıyla anormal derecede benzeştiğini göstermeye çalıştım.

Hım.

Hım.

"Üç Kuruşluk Opera"nın Almanya'da sahnelenmesine artık izin verilmez herhalde, değil mi?

Pek sanmam.

Peki Almanya'nın geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hitler'in bu denemesinde başarılı olamayacağını sanıyorum. Almanya'da hakim olan bu muazzam sefaletle başa çıkamayacaktır, çünkü onun gerçek nedenlerine yönelmiyor. Ama Almanya'nın geleceği sadece ona ve onun hareketine bağlı değil. Almanya demek o demek değildir. Hiçbir Almanın, kim ve nerede olursa olsun, Almanya'nın geleceğinin Hitler'e bağlı olduğunu düşünmemesi çok büyük bir önem taşıyor Demek istediğim, ben Almanya'nın geleceğinin karanlık olmaması için elimden ne geliyorsa yapacağım.

Puronun hangi tarafından yakılacağını bilmek.

Bir puronun içilebilmesi için önce yanması gerekir.

Ne kadar düzgünse o kadar pahalıdır.

Evirsen de çevirsen de sadece iki uç vardır.

Hızlı düşün yavaş iç.

Faytonda oturan Yahudi şöyle diyor: Ben Bavyeralıyım. Ben şaşırıyorum: Bavyeralıların Türk olduğunu sanıyordum ben.

Birbirlerine Fransızca hitap eden Almanlar.

[1933 Civarı]

Bir şeyleri *zamana* bırakmak acı, ama iyi bir karardır. Başka rüzgarlar, başka yüzler – ama bazen: aynı yüzler. Ufak tefek şeyler yüzünden kesilen, yıllar sonra, dünyanın başka bir yerinde yeniden başlayıp devam eden görüşmeler vardır. Ama bu görüşmelere baktığımızda onların bu özelliklerini göremeyiz. Ve bu yüzden elbette "Dünyanın çeşitli yerlerinin ve yılların provasının" acı bir şekilde iptal edildiği de olur.

Belli bir ırka mensup olduğumun önemine yarı yarıya kanaat getirdiğim için kendimden utanmaya başladım.

Ne kadar az şey bildiğimi düşününce dehşete düşüyorum.

İnsanlık istiyorsak insanca ilişkiler kurmalıyız.

[1934]

Şimdi 36 yaşındayım ve bu yılları beyhude geçirmedim, bunu söyleyebilirim, eğer ürettiklerimden çok gayretlerimi düşünürsem ve mazeret olarak, zamanın sadece çok kolay öldürülebilmekle kalmayıp aynı zamanda da çalındığı bir zamanda yaşadığımı söylersem. Ben kendim için yaşamadım, bilakis kamuoyundaydım, zira 21 yaşımdan beri edebi eserlerim ve bunlarla ilgili bazı başka girişimlerim sayesinde tanınan bir kişi oldum. Daha şimdiden öğrencilerim var ve sık sık başkalarına yardım ettim ya da yönlendirdim. Bütün bunları, hayatı iyi tanımadığımı söylerken ayrıca vurgulamak istediğim için söylüyorum. Bu arada ben hiç de pratikten uzak biri değilim, aklım bir karış havada değil, "dünya işlerinden" kesinlikle kaçınmıyorum, pek öyle "masum bir ruh" da sayılmam. Arzuladığım şekilde bir yaşam sürmemi bana sağlayan oldukça iyi koşullarda sözleşmeler yaptım, evlerim var, bir arabam var, bir aileye bakıyorum, sekreterler çalıştırıyorum, ve de bu, çalışmalarımın karakterinin piyasaya uzak olduğunu belirtmek de gerekli olmasına rağmen. Ama pratikten yoksun bir adam olsaydım bile, çaresizce kendimi nitelediğim anlamda, pratik olanlar da çaresiz, bunu biliyorum.

[1936]

Şu an yaşadığım deneyimler pek de değersiz şeyler değil. Film yazmayı öğrenebileceğimi düşünmüştüm, ama şimdi bunun için yarım günden daha fazla zaman ayırmama gerek olmadığını görüyorum; teknik son derece ilkel bir aşamada. Kortner bana tamamen aynı davranmaya devam ediyor olsa da, çalışma tarzım kendimi bir memur gibi hissetmem sonucunu da beraberinde getiriyor. Üzerinde çalıştığım malzemeyi ben kendim seçmedim, bu konuyla hiçbir ilgim de yok ve piyasaya çıktığında bu çalışmanın nasıl bir sonuç doğuracağını bilmiyorum. Benim yapmam gereken şey sadece işgücümü satmak, onunla ne yaptıkları beni hiç ilgilendirmiyor. Benim ilgi alanım işvereninkinin tam tersi. Haftalık ücrete tabi olduğum için işin fazla hızlı ilerlemesi benim için iyi değil, tam tersine. Hattâ fark ettim ki, akşama doğru saati iple çekiyorum. dışarı çıkmak istiyorum, esas hayat şimdi başlayacak adeta. Hayat ile iş birbirinden tümüyle ayrı, ayrıca tatsız. Yine de "bana ait" zaman içinde gündelik işimle ilgili hiçbir şey düşünmüyorum. Çevirmen olarak çalışan ufak tefek İngiliz'le birlikte dışarı çıktığımızda, bize işimizi hatırlatacak en ufak bir şeye dahi dokunmuyoruz. Onunla kendimi, eğer Pazar günü çalışmak istemezse, tam anlamıyla bir dayanışma içinde hissediyorum. Kortner yeşermekte olan bu sınıf bilincini fark etmiş gibi görünüyor, zira son zamanlarda sık sık telefonda, bir randevusunu iptal etmişse falan, kendisinin bir memur olduğunu, belli iş çıkarmak zorunda olduğunu söylüyor –bütün patronlar gibi. Kendisine sipariş veren kişiyle

ilgili mümkün olduğunca sık espri yapıyor, onun değersizliğinden ve tembelliğinden dem vuruyor, ama sonra ikimiz birden susuyoruz.

Öğle yemeğinde –yemeğimi orada yiyorum ve Hanna Kortner oldukça hoş bir insan– her şey birden bıçak gibi kesiliyor, o andan itibaren yine büyük bir yazar oluyorum. Bundan sonra biraz uzanmaya hakkım oluyor, ama sonra, kahvenin ardından, durum yine değişiyor. Bu arada şu an bu yazıyı yazdığım kağıt işyerimden: oradan alıverdim.

[1936 Civarı]

Ben oyun yazarıyım.

Aslında marangoz olmayı isterdim, ama o işten elbette çok az para kazanılır. Ağaç üzerinde çalışmak hoşuma giderdi. Günümüzde gerçekten iyi dağlanmış ya da cilalanmış ahşap bulmak artık pek mümkün değil, eski zamanlardaki o güzel tahtalar ve tırabzanlar, akça ağaçtan yapılan, neredeyse bir karış genişliğindeki o güzelim aydınlık masalar, sararmış bir halde büyük anne babalarımızın evlerinde buluyoruz artık onları, birkaç kuşağın elleri tarafından iyice aşındırılmış olarak. Ve ben ne dolaplar gördüm! Köşeler nasıl da törpülenmişti, kapaklar takılmış, çekmeceler yerleştirilmiş, ve nasıl da güzel ölçülerdeydi her şey! Böyle bir mobilyaya bakarak insan daha iyi fikirler bulabilir. Bir çatalın tahta sapından ölenler ne yapsın! Bizim zamanımızda bile hâlâ iyi şeylerin değeri biliniyor. Londra'daki Bond Street'te bir vitrinde purolarla dolu büyük bir sandık gördüm, demir bir çengelle tutturulmuş altı adet basit akça ağaç tahtası, ama nasıl da güzel duruyordu! Puroların tanesi 1 Gine'ydi. Bu süssüz sandığa şöyle bir baksa insan şöyle düşünebilirdi: Bu tütün o kadar iyi ki, paketi için de bir Şiling eklenmeye kalkılmamış, bu mümkün olabilecek en düşük fiyat, daha aşağısında bitkiler bile açlıktan ölürdü. İkinci bakışında, şirketin gayet doğru davrandığını görürdü insan, böylesine tütünden anlayan asil müşterileri sandıkla da tatmin etmek gerekirdi.

BERTOLT BRECHT

1898'de Augsburg'da doğdu. Doğa bilimleri ve tıp okudu. Ardından Münih Oda Tiyatrosunda dramaturg ve rejisör olarak çalışmaya başladı. "Gece Çalan Davullar" adlı bir oyun yazdı, oyun 1923 yılında Almanya'daki bütün tiyatrolarda sahnelendi ve Almanya'nın en prestijli tiyatro ödülünü, Kleist Ödülünü aldı. Münih Oda Tiyatrosunda bir oyun sahneledikten sonra Max Reinhardt tarafından Berlin'deki Deutsche Theater'e rejisör olarak alındı. Metodik olarak Elisabeth dönemi, İspanyol ve Çin tiyatro oyunlarından kopyalar çıkardı, bunun üzerine de kendine ait bir dizi oyun sahneledi. "Üç Kuruşluk Opera" ile başlayarak Berlin'deki Schiffbauerdamm tiyatrosu Brecht'in epik tiyatrosunun emrine verildi. Bir grup genç tiyatro oyuncusu onun yönetiminde epik oyunculuk eğitimine başladı. Brecht aynı zamanda Piscator'un deneylerine de katıldı ve Piscator sahnesi için "Aslan Asker Şvayk"ı yazdı (Hašek'in romanından uyarlayarak.)

Uluslararası Müzik festivali için 1927'de "Das Kleine Mahagonny"yi yazıp yönetti (müzik Weill); 1929'da "Flug der Lindberghs" oyununu, radyolar ve okullar için bir ders kitabı olarak (müzik Hindemith ve Weill) ve "Badener Lehrstück"ü yazdı. 1930 yılındaki Berlin Müzik Haftası sırasında, çocuklar için küçük bir opera olan "Der Jasager" sahnelendi. "Die Maßnahme", işçi koroları için bir ders kitabı (müzik Eisler) 1930'da Berlin'de sahnelendi.

"Mann ist Mann" ve "Die heilige Johanna der Schlachthöfe" oyunlarını radyoya uyarladı, bunun dışında Shakespeare'in "Hamlet" ve "Macbeth" oyunlarını da radyoya uyarladı.

Slatan Theodor Dudow için "Kuhle Wampe" adlı filmi yazdı.

1933 yılına kadar yayınlanan yazıları:

"Gece Çalan Davullar", drama, Propyläen-Verlag 1922, 98 S. "Das leben König Eduards II." Tarih, Kiepenheuer Verlag 1924, 121 S. "Baal. Dramatische Biographie", Kiepenheuer Verlag 1924 "Hauspostille", Propyläen-Verlag 1925, 156 S. "Im Dickicht der Städte" Oyun, Propyläen-Verlag 1927, 120 S. "Mann ist Mann. Die Verwandlung des Packers Galy Gay in den Militärbaracken von Kilkoa," Lustspiel, Propyläen Verlag 1926, 159 S. "Augsburger Sonette", kişisel basım.

1930'dan itibaren "Versuche"nin anti aristokratik drama hakkında yazılarla birlikte basımı; Kiepenheuer Verlag: I. "Der Flug der Lindberghs" (Çocuklar için öğretici radyo oyunu. – Radyo teorisi. – Bay Keuner'in hikayeleri. – "Fatzer, 3" 2. "Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny" (opera, müzik Weill). – Opera üzerine. – "Aus dem Lesebuch für Städtebewohner" – "Bas Badener Lehrstück" 3. "Üç Kuruşluk Opera" (müzik Weill). "Üç Kuruşluk Film" – "Üç Kuruşluk Dava" 4. "Die Jasager und der Neinsager" – "Die Maßnahme" (Öğretici materyal). 5. "Die heilige Johanna der Schlachthöfe" (oyun). – "Geschichten von Herrn Keuner" 6. "Die drei Soldaten" (Çocuk kitabı, çizimler Grosz). 7 "Die Mutter" (Gorki'nin romanından uyarlama, oyun, müzik Eisler) – "Geschichten aus der Revolution"

1933'den sonra:

"Üç Kuruşluk Roman", Allert de Lange, Amsterdam 1934, 492 S. "Lieder, Gedichte, Chöre", Editions du Carrefour, Paris, 116 S. "Fünf Schwierigkeiten beim schreiben der Wahrheit", deneme, Editions du Carrefour, Paris. "Die Rundköpfe und die Spitzköpfe, ein Greuelmärchen" (müzik Eisler), Malik-Verlag, Londra. "Über den Verfremdungseffekt auf der chinesischen Bühne", anılar ve mektuplar.

[1937 Civarı]

HAKLI OLARAK MI VATANIMDAN KOVULDUM?

1

Reich kurulduğunda birçok yazar tutuklandı, işkenceye maruz kaldı, öldürüldü ya da ülkeden kovuldu. Kısa bir süre sonra sınırlardan birçok kimsenin haksız yere sınırdışı edildiklerine dair yüksek sesle yakındıkları duyuldu. Benim düşünceme göre bu bazıları için, hattâ belki birçokları için doğrudur. Onlara haksızlık yapıldı ve masum oldukları halde sefalete itildiler. Kötü niyetli rakipleri onları, hısımlarını yetenekleriyle saf dışı bırakabileceklerinden ümitlerini kestikleri için, coplarla alandan kovaladı ya da birtakım yanlış anlamalara maruz kaldılar, onların iyi niyetleri yeterince anlaşılamadı, birkaç basit cümleyle başlarına çorap örüldü vs. Diğer birçoğu ise yasak olan bir şeyi yaptıkları için değil, burnu yasak bir biçimde olduğu, saçı suç teşkil eden bir renkte olduğu için kovuldu. Bunlar için sınırdışı edilmek sert bir ceza oldu, çünkü bunu kesinlikle hak etmiyorlardı. Haksız yere vatanlarından mahrum bırakıldılar.

Ama bazıları haklı olarak kovuldular, ve ben bu gruba dahil olduğumu umduğum için, bunlardan söz etmek istiyorum.

Biz haklı olarak kovulanlar, ne yaptık ki biz?

[1938]

BERTOLT BRECHT

1936'dan bu yana şunları yazdım:
"Die Rundköpfe und die Spitzköpfe" (oyun)
"Die Gewehre der Frau Carrar" (oyun)
"Gedichte im Exil" (şiir kitabı)
"Deutsche Satiren" (Alman Özgürlük Radyosu için)
ve şu anda bir hiciv romanı üzerinde çalışıyorum "Die Geschäfte des Herrn Julius Caesar" Sezar, birçok diktatörün örnek aldığı ve Avrupa'daki ilk imparatorluğun kurucusu, bu romanda halkın önüne bir işadamı olarak çıkıyor.

Heyecan verici refakatin beni neye sürüklediğini ve defalarca yapılan kontrollerin bana ne faydasının olduğunu düşününce, ikincisini tahmin ediyorum. Kendimi ilk tavra bıraksaydım hâlâ vatanımda yaşıyor olurdum, ama ikinci tavrı takınmamış olsaydım bu sefer de dürüst bir insan olmayacaktım.

Danimarka
20. 7 38 - 15. 3. 39

20/VII/38

Catilina kuşkusuz ayak takımının en derin hamlesidir Mide bulandırıcı bir görüntü, onu atan hakim sınıfla birlikte lekeyi kazısan da. Ama belki de pislik tam bu yüzden, bazı baskılar ortadan kalktığı için, bütün ahlak dışılığıyla, yolsuzluğuyla, sınır tanımazlığıyla, ön yargısızlığıyla, hakim olan, ayak takımında da hakim olan ideolojik sis katmanlarının içine sızabilmektedir. Bu bir köleleri mobilize etme denemesidir, daha doğrusu buna hazır olmaktır (ki aslında *her şeye* hazır olmaktır). Bütün "Caesar konsepti" zaten bunun içindeydi, ki bu aynı zamanda City konseptiydi de, İtalyanca programıyla, göçmen projeleriyle vs. ama City'ye oldukça karşı olan bir şey daha vardı; borçların silinmesi ve bununla kölelere göz kırpmak. Böylece ayak takımı bu maceraperestin programının yanında yer aldı. Köleler olmadan bunu gerçekleştirmek imkansızdı. Pratik olarak adam bundan sonrasını da bozmuş oldu. Sonuç hakim sınıfın iki bin yıllık bir pislik atma süreci oldu.

22/VII/38

Malik baskısı için "Gedichten im Exil" kitabının son rötuşları. "An die Gleichgeschalteten" zorluklar yaratıyor. Sadece meslekten ideolog olanlara yönelik olmamalı. Şimdi milyonlarca insan politik "bilinci" olan vatandaş konumunda, aydınlar, SA-formasyonunda[269] çalışkan berberler, zanaatkarlar ve çeşitli meslek örgütlenmelerindeki küçük esnaflar, öğretmenler, mühendisler vs. bir yana. Burada, Almanya dışında rejime yapılan ideolojik hizmetler bütün diğerlerinde daha kötü olarak algılanıyor. Bu tamamen yanlış. Rasyonelleş-

meyi destekleyen ve böylece proletaryanın fiziksel gücünü tüketen mühendisin yaptığı da aynı zarara yol açar. İdeoloji bunun sadece bir ifadesidir. "Zihniyet manifestoları" sömürünün ve baskının itici güçleri değildir. Bizim ideologlarımız kavram karmaşasına proletaryanın gördüğü zarardan daha çok kızmaktadır. Rejimin işlediği suçlar işçi sınıfına karşı işlediği suçlardan oluşur, koordinasyon suç eylemlerinin bazı bireylerini ve katmanlarını devreye sokar. Ama bu şiir sadece ideolojik katkıya yönelik, onları en kötüsü diye nitelemek suretiyle.

23/VII

"Caesar"ı yazarken, şimdi fark ediyorum, her şeyin olduğu şekilde olmasını bir an bile ümit edemezdim. Bir ayak takımı politikasını imkansız hale getiren köleliğin kaldırılamaz olduğu gibi mesela. Olan biten şeylerin altında yatan şeyleri aramaları tarih yazıcılarını kaderci hale getirir. Üstelik o çağdaki kölelik diğer "ilerlemeler" için bir ayak bağı teşkil ediyordu. Bütün bu, kölelere ihtiyaç olduğu, çünkü makinelerin olmadığı zırvalıkları son derece yüzeysel ve hadsiz! İnsan sonuçta makinelere, köleleri olduğu için sahip olmadı. Peki kim bu "insan"? Kölelerin mi kölelere ihtiyacı vardı, makineleri olmadığı için? Bunların sayısı İtalya nüfusunun üçte ikisini oluşturuyordu. Göstermem gereken şey, kölelik düzenini sürdürme çabasının sonunda bütün toplumu köle haline getirdiğidir. Sezar döneminin tek bir bankeri ya da senatörü, Cicero dönemindeki neredeyse her bir bankerin ya da senatörün sahip olduğu kadar kişisel güvenliğe, politik inisiyatif şansına, hoşgörüye sahip değildi. Balık göletleri her türlü

onurlarını kaybetmek pahasına koruyorlardı. Ve hiçbir Sezar cumhuriyetin o çok sayıdaki konsülün biri kadar güce sahip değildi!

24/VII

Sırf etrafına muazzam bir can sıkıntısı yaydıkları için mağlup edilemeyen kavramlar vardır. *Décadence*[270] gibi. Elbette bir sınıfın çöküş edebiyatı diye bir şey vardır Burada sınıf o güzelim güvenliğini, huzurlu kendine güvenini kaybeder, zorluklarını gizler, ayrıntılarla uğraşır, parazitçe zevkler peşinde koşar vs. Ama onun çöküşünü çöküş olarak niteleyen eserler bile tam anlamıyla dekadansa uğramış kabul edilemezler. Ama bu onlarla birlikte çöken sınıfı meydana getirir. Diğer yandan "Gastmahl des Trimalciho" bütünüyle biçimsel çöküşün hatlarına işaret ediyor. Bu parça bana göre *Ovid*'in tamamından çok daha iyi. Eğer "*Wahlverwandtschaften*" dekadan değilse, o zaman "*Werther*"[271] kesin dekadandır!

Temmuz 38

Luckács'ın "*Marx und das Problem des ideologischen Verfalls*" kitabını okuyorum. "İnsanın" proletarya tarafından tanzim edilen bütün pozisyonlara nasıl kurulduğunu! Yine Gerçekçilikten söz ediliyor; onu da tıpkı Nazilerin sosyalizme yaptıkları gibi son derece zayıf düşürüyorlar. "Çöküş döneminin" gerçekçi yazarı (bu bizim çağımız: başlangıçta daima bir parça "burjuvazinin çöküş dönemi" lakırdıları, sonra sadece "çöküş dönemi" – bütün bir sistem çöküyor, sadece burjuvazi değil) diyalektik materyalizmin dışında tutuluyor O sadece "doğru algılanan ve yaşanan gerçekliğe, öğretilen

dünya görüşünün, öğretilen ön yargıların karşısında, *biçimlendirerek* öncelik tanımak" zorunda. Balzac ve Tolstoy bunu yaptıkları için gerçekliği yansıtıyorlar! Şolohovlar ve Thomas Mannlar[272] gerçekliği yansıttıkları için temize çıkartılıyorlar! Burjuvazinin gerçekçileri ile proletaryanın gerçekçileri arasında bir karşıtlık yok (Şolohov'a bir bakmak bunu kanıtlamaya yeter gibi görünüyor), burjuvaziyle proletarya arasında da yok, öyle değil mi? Halkcephesinde[273] de böyle değil mi durum? Yaşasın Papaz Niemöller![274] En hasından bir gerçekçi! *Biçimlendirmek* için yine bir bilgiye gerek görülmüyor (zira Thomas Mann ne bir şey biçimlendirdi ne de bir şey biliyor), bu geri zekâlılar gerçekliğe önyargılar karşısında biçimlendirerek öncelik tanıyorlar, neyin ne olduğunu bilmeden. Doğrudan bir deneyim süreci vardır: Kıçına bir tekme yiyorsun, ah! de. O kıçına bir tekme yiyor, ah! dedirtiyor. Ne basit! Bu Lukács ideolojik çöküş sorunları tarafından büyülenmiş gibi çekiliyor. Bu *sau res.** Marx'ın kategorileri burada bir Kantçı tarafından ad absurdum uygulanıyor; çürütmek değil, kullanmak suretiyle. İşte sınıf mücadelesi budur; içi boşaltılmış, sefihleştirilmiş, yağmalanmış bir kavram, tanınmayacak derece yanmış, ama o burada ve sahneye çıkmış bulunuyor. "Görülüyor da... "diğerlerinin arasında akıyor... Artık olgu değil, somutluk. Sözü geçen yazıda Marx'tan bir alıntı var. Marx Sue'de bir Rinnstein figürünü övüyor.[275] "Fleur de Marie" onun tarafından güzel niteliklerle donatılmış, böylece "burjuvazinin önyargılarının suratına yumruk atılmış" Bu sonuçta somut. Surata yumruk indiriliyor ve esas olarak, gerçekliğe giriliyor, Fleur de Marie'nin insansızlaştırılmış orta-

*) (Lat.) Kendi sorunu.

mında. Lukács'da sınıf mücadelesi sadece bir ifrit, insanların kafasını karıştıran boş bir prensip, devam etmekte olan bir şey değil. O gerçekliğin içinde mevcut, o halde yazar gerçekliği yansıtsın, böylece aynı şey onun eserinde de mevcut olacaktır! Ve bu insancıkların biçimciliğe karşı biçimsel bir eleştiriyle mücadeleye girişme hamleleri nasyonal "sosyalist" manevralara ne kadar da benziyor!

"Caesar"da güçlükler. Onun yer yer değil de, daha çok genel olarak yeniden ele alınması gerekiyor. Onun sınıfların arasına yükselmesi lazım. Mücadele eden sınıfların arasına, bütün gücüyle sokuşturulmalı. Proletarya devrimi bile (zaferden sonra, savaşan iki sınıfın, işçiler ve köylüler, olduğu bir ülkede) tek kişinin iktidarına[276] olanak tanıdı. Şövalyeler[277] senatörleri ve ayaktakımını altlarına alırlarken Sezar'ı üstlerine çıkardılar.

Sonuçta şu görüntü oluşuyor: Ayak takımı, sürekli yeni baştan kölelikten, köleliğin standardına indirilerek, ordu için bir rezerv oluşturuyor; ordu yabancı ulusları dize getiriyor ve –durduruyor, ulus olarak ortaya çıktıkları sürece, yoksa ordu yabancı hakim sınıflara, proletaryalarını baskı altında tutmaları konusunda yardım ediyor. İmparator yönetimindeki ayak takımı artık gerçek anlamda bir sınıf teşkil etmiyor Şövalyeler ve senatörler birbirine karışmış durumda, tarafsız işler düzleminde. Senatör kökenli politikacılar[278] yönetime geçiyor. Proletarya, yani köleler, uluslararasıdır, artık üretim gücü olarak geliştirilmiyorlar. Kölecı ekonomi içinde gizlediği her şeyi açığa çıkarttı, kelimenin her iki anlamıyla da bitti. Baskı son derece geneldir ve bütün katmanları kapsamaktadır

Sezar'ın yönetimi altında küçük, özel, çabucak gelip geçen evre: köylü halk takımı çabucak, tahıl üretiminde köleci ekonomiye geçildikten sonra, şarap ve yağ üretiminde de köleci ekonomiye geçme imkanına sahip oldu. Burada Lex Julia vardı.

25/VII

"Caesar" kavramı tümüyle gayri insani. Diğer taraftan gayri insanilik insaniliğin mevcut olmadığı bir yerde gösterilemez. Toplumsal sistem başka bir alternatif görülmeksizin gösterilemez. Ve ben sadece bugünden bakmakla kalmayıp, o günkü dönem içinde de başka bir yolun mümkün olduğunu göstermek durumundayım. Soğuk bir dünya, soğuk bir eser. Ben görüyorum ki, yazma aralarında ve yazma esnasında, biz insani olarak zayıf düşmüşüz.

Benjamin burada.[279] Baudelaire hakkında bir deneme yazıyor.[280] İyi bir yazı, 48'den sonra tarihsiz bir çağ başlayacağı düşüncesinin edebiyatı nasıl bozduğunu kanıtlıyor. Burjuvazinin Komüne karşı kazandığı Versay zaferi önceden sezildi. İnsanlar kendilerini kötülükle süsledi. Kötülük çiçek biçimini aldı. Bunu okumak yararlı. Tuhaftır ki Benjamin'e bunu yazma imkanı veren şey bir *spleen*[281] idi. Adına *Aura*[282] dediği bir şeyden yola çıkıyor, bu da rüyalarla ilgili bir şey (uyanıkken görülen rüyalar). Diyor ki: üzerimize bir bakış yöneldiğini hissedersek, arkamız dönükken bile, buna karşılık veririz. (!) İnsanın kendine baktığı beklentisi aurayı doğurur. Bunun son zamanlarda bir dağılma yaşadığını söylüyor, kültlerle birlikte. Benjamin bunu sinemayı incelerken keşfetmiş; burada aura sanat eserinin çoğaltılabilirliği nedeniyle dağıl-

maktadır. Hepsi mistik, mistiğe karşı bir duruş esnasında. Bu biçimde materyalist tarih düşüncesi adapte ediliyor! Oldukça ürkütücü.

Grete[283] ile birlikte Andersen Nexö'nün "Erinnerungen" kitabını çeviriyorum. Yazdıkları hoşuma gidiyor, içindeki ruhsal analizlere ve ahlakçılığa rağmen, hâlâ hammadde barındırdığı için. Saygı duyulabilecek bir proletaryacılık. Ama içinde mülksüzlerin dayanışmasını gösteren güzel bölümler var.

3/VIII

Kendi alanımda bir yenilikçi olduğum için mütemadiyen birileri çıkıp benim biçimci olduğumu haykırıyor. Çalışmalarımda eski biçimleri bulamıyorlar, daha da kötüsü, yenilerini buluyorlar ve işte beni ilgilendiren biçimlerin bunlar olduğunu söylüyorlar. Ama anladım ki aslında ben biçime fazla değer vermiyorum. Şiirin, hikayenin, dramanın ve tiyatronun eski biçimlerini çeşitli zamanlarda inceledim ve söylemek istediklerime engel olmaya başladıkları anda da onlardan vazgeçtim. Hemen hemen her alanda geleneksel üslupla başladım. Şiire gitar için şarkılar yazarak başladım ve dizeleri müzikle birlikte tasarladım. Balad çok eski bir biçimdir ve benim zamanımda artık hiç kimse dişe dokunur bir balad yazmıyordu. Daha sonra şiirin başka biçimlerine geçtim, daha az eski olanlara, ama zaman zaman geri dönüşler yaşadım ve hattâ eski ustaların eserlerini kopya ettim, Villlon ve Kipling uyarladım.[284] Savaştan sonra bu kıtanın büyük şehirlerinde bir halk şarkısı haline gelen *Song*, ondan yararlandığım sırada, oldukça geleneksel bir biçime sahipti. Bundan yola

çıktım ve sonra bunu kırdım. Ama kitlesel şarkılar bu tembel, duygu dolu ve kibirli biçimin biçimsel öğelerini içerirler. Sonra düzensiz ritimli ve kafiyesiz şiirler yazdım. Sanırım bunu ilk olarak dramada kullandım. Yine de "*Hauspostillen*" zamanından[285] birkaç şiir vardır ki bunlar bu öğeleri içerirler, gitar eşliğinde söylediğim mezmurlar yani. Soneyi ve epigramı biçim olarak oldukları gibi aldım. Aslında ben sadece bana fazla yapay gelen antik şiirin biçimlerini kullanmadım.

27 7

Moskova'daki klik[286] şimdi de Hay'ın oyunu "*Haben*"i[287] övüyor. Bu hakiki sosyalist gerçekçiliktir. Yenidir, çünkü eskidir. Burada bir dâhiyı görüyoruz, çağının modalarından ve kargaşasından arınmış. Burada içerik var. Bu oyun acıklı bir laf kalabalığı, buna karşın Sudermann[288] bir ilerlemedir. "Ama insanlar burada etiyle kanıyla var." Ama bilindiği (?) gibi tiyatro kan ve et yerine, kan ve et gibi görünen karton ve kırmızı mürekkep kullanır. "İnsanlar burada çelişkileriyle birlikte var" "Elmalar ve armutlar" deyiminin diyalektiği. Oyunda kapitalizm kötü bir şey olarak sunuluyor, çünkü insanlarda para hırsı doğuruyor. Yaşlı bir cadı kılığında bir ifrit ortaya çıkıyor,[289] ve bütün köyü, yani köyün kadınlarını, baştan çıkararak ölüme götürüyor ve bir kere, doruk noktası, şeytanı bir dans yapıyor Feuchtwanger'e göre[290] *bu* kapitalizmdir Sonuçta o da insanları türlü türlü şeytanlıklara sevk ediyor. Bütün bunları "nefesini tutarak" okuyor insan. "Hay bir yenilikçi. Daha doğrusu: içinde bulunduğu yaratım koşulları onu kendine özgü bir anlamda yenilikçi haline ge-

tirdi, eski yollardan gitmesine rağmen ya da tam da bu yüzden." (Kurella). Hay için Marksizm'in "sadece düşünce olarak kalmadığını, bilakis onun bütün varlığını, bilinçaltının sınırlarına kadar tümüyle doldurduğunu" Feuchtwanger de tasdik ediyor. Ama elbette esas önemli olan onun düşünce olarak kalmaması, ya da daha doğrusu düşünce halıne getirilmemiş olmasıdır. Oyun "kemiklerine kadar Marksizm'le ıslanmıştır." Yani boyanmıştır, ama maalesef bu ındantren boyası* değildir.

12. 8.

Biz Almanlar şehvetsiz bir materyalizme sahibiz. "Zihin" bizde ruh üzerine düşünür. Beden ve nesneler ruhsuz kalır. Alman şarkılarında şarabın zihin üzerindeki birçok etkisinden söz edilir, en normal şarkılarda bile. Şarap fıçılarının kokusu ortalıkta yoktur. Dünya bize tat vermez. Aşkın içine rahat bir şey katmışız, cinsel haz bize biraz banal gelir. Eğer lezzetten söz ediyorsak yine aynı şekilde tamamen zihinsel bir şeyden söz ediyoruz demektir, bu noktada dil çoktan oyundan çıkmıştır, bu bir tür harmanlama duygusudur. Bu bir araya getirme de "safi zihinsel" olarak görülür. Zihın maddeye dokunduğu anda kirlenir bizde. Biz Almanlar için madde az çok pisliktir. Edebiyatımızın her yerinde bedensel olanın canlılığına karşı bir güvensizlik göze çarpar. Kahramanlarımız canayakındırlar, ama yemek yemezler; kadınlarımızın duyguları vardır, ama kalçaları yoktur, bunun yerine ihtiyarlarımız konuşur, hâlâ bütün dişleri varmış gibi.

*) Işığa ve suya dayanıklı boya

13. 8.

Benjamin, Freud'un[291] cinselliğin bir gün ortadan kalkacağına inandığını ileri sürüyor. Burjuvazimiz bunun insanlık demek olduğu görüşünde. Soylunun başı eğilse de hiç olmazsa penisi diktir. Burjuvazi cinselliği bile harabeye çevirmeyi başarmıştır. Ruth'a,[292] adı "Her hayvan bunu yapabilir" olan bir hikaye kitabı[293] hazırlamasında yardım ediyorum. Kadınların %70'inin frijit olduğu söyleniyor. İyi bir başlığımız var ("Acele bir Rüzgardır" tahta çitleri deviren. "Kralın Bütün Atları ve Kralın Bütün Adamları" Sonra "Servis" Vs.) Tekniğin verimsizliği. Tesadüf eseri olarak organızma.

14 8.

Victor Hugo'nun "An den Triumphbogen" şiir dizisinin 5. şiirinden.

Hayır, zaman nesnelerden hiçbir şey götürmez.
Haksız yere ünlenmiş bir kapıdan daha fazlası
Yavaş dönüşümleri içinde nihayet
Güzelliğe kavuşuyor.
Hayranlık uyandıran abidelere
Sert bir çekicilik katar zaman
Kaidelerinden tepelerine kadar.
Asla, kırabileceği ya da küfle kaplayabileceği şey zamanın
Cüppedir onlardan aldığı
Onları giydirdiğinden daha iyisi.

Odur işte bir yıv açan
Fazlasıyla eksik sermayeye

Ve akıllı başparmağını
Kuru bir mermerin köşesine süren.
İşte odur, o, eseri iyileştirmek için
Canlı bir yalan ekleyen
Granitten bir hidranın boğumlarına.
Ve ben duyar gibiyim, gotik bir çatının güldüğünü
Zaman onun eski frizlerinden
Bir taş alıp oraya bir yuva koyarken.

15. 8. 38

"Furcht und Elend des Dritten Reiches" baskıya gitmiş bulunuyor.[294] Lukács "Spitzel"i selamladı, Heilsarmee'nin kucağına düşmüş bir günahkârmışım gibi. Hikaye nihayet hayatın içinden alındı! 27 sahnenin montajı gözden kaçırıldı ve bunun aslında sadece bir el kol hareketi tablosu olduğu, sağır ve dilsizlerin hareketi, etrafa bakınma hareketi, ürkme hareketi vs. Diktatörün yönetimi altındaki hareketler işte. *Epik tiyatro* bununla hem "dahili" hem de natüralist öğeler barındırabileceğini gösterdi, onları birbirinden ayırmaksızın. Oyuncu her halükarda, küçük sahneleri oynamadan önce "Straßenszene"yi incelemekle iyi yaptı. Sözü edilen hareketler izleyicinin sahnenin akışını durdurmak, özdeşleyişimiz özenle idare etmek arzusuna göre uygulanamaz, aksi takdirde alaşağı olur. Montaj, ne kadar yabancılaştırılmış olsa da, Paris'teki proleter tiyatro grubu için bir şeylere ihtiyacı olan Dudow'un mektupları yüzünden ortaya çıktı. Bu şekilde, sürgündeki tiyatro tiyatroyu ayakta tutuyor! Berlinli bir ajitprop grubunun eski liderlerinden Maxim Vallentin Moskova'daki halk tiyatrosuna geçti ve sanatta sadece aklı

devreye sokacak olan duyguya hitap edilmesi gerektiğini açıkladı!

16. 8.

"Geschichte aus dem Exil" elbette tek taraflı hikayelerden oluşuyor. Ama burada detaylara boğulmanın bir anlamı yok. Çok yönlülük sadece bütünde ortaya çıkabilir, kendi içinde kapalı eserlerin yapısı yoluyla. Üretim için genel plan giderek genişliyor bu arada. Ve tek tek eserlerin ancak bu genel plan içinde yer aldıkları sürece bir şansı var. "Die Geschäfte des Herrn Julius Caesar"a karşı "Der Tuiroman" çıkmak zorunda. Dramalara eğitim amaçlı oyunlar. "Abenteuer des bösen Baals des asozialen"e ne zaman başlayabileceğim ben? Ve "Haltungen Lenins"e? Hâlâ yazılması gerekenler için 30 yıl fazla sayılmaz. Çünkü bu arada bir sürü de aktüel şey yapılmak zorunda. Böylece proleter gençlik için küçük bir gerçekçi roman eksik, kahramanlarıyla, daha da iyisi bir çocuk kahramanla birlikte; bu Koloman Wallisch de olabilir. Ve bu esnada boyacı dünyayı keşfetmeye çıkabilir. Dün büyük Alman manevrası başladı, mobilize etme provası.

16. 8.

Shelley'nın şiirlerini okumak korkunç (300 yıl öncesine ait Mısır köylü şarkılarının sözü bile edilemez), şiirlerde baskıdan ve sömürüden yakınılıyor! Bizi de mi böyle okuyacaklar, hâlâ baskı ve sömürü altında, ve şöyle mi diyecekler: daha o zamanlardan. ?

18. 8.

Bütün önemi Moskova'dan yazmasında yatan Lukács gerçekçiliğin neredeyse genel biçimsel kriterlerini verirken, son tahlilde, öğrenme tutkusuyla dolu okurlarına, hafif dikkatli de olsa büyük komplimanlarla yücelttiği ünlü halk romancılarını sunuyor; ona göre bu romancılar biçimsel kriterleri karşılamaktadır (eski zamanların yaşlı ustaları kadar "başarılı", "saf", yaratıcı" olmasa da). O halde elinde gerçekçiler var (onları, karşılarına *Dos Passos* ve muhtemelen benim de içinde bulunduğum bir "dekadans" çıkarmak suretiyle her türlü kuşkudan arındırıyor), bunlar betimlemelerinde sınıf mücadelesini dışarıda bırakıyorlar ("yeterince dikkate almıyorlar", "henüz yeterince kavramıyorlar"), ki okur, "dekadans"ı onların eserlerine monte eden karmaşık yansıtmaları algılayabilsin, ki bu yansıtmalar tam olarak, betimlenen süreçleri sınıf mücadelesinden kaynaklanmak suretiyle gerçekleştiren yansıtmalardır. Hepsi de Lukács'ın kriterlerini taşıyor. *Heinrich Mann* "Heinrich IV" kitabında çeşitli insan alınyazılarından oluşan böyle bir "kargaşayı" gösterdi, ki hiçbir insan artık

kendini tanıyamasın, ve kardeşi *Thomas* İncil'deki Yusuf'u bütün genişliğiyle eksiksiz olarak gözler önüne nasıl da serdi! Bence bu genişlik yeterli! "Oldukça dolambaçlı, oldukça dolaylı ilişkiler"den *Hamsun*'da düzinelerce bulmak mümkün. Sınıf mücadelesi üçümüzde de daha az, ama, elbette, şunu da düşüncelerimize ekleyebiliriz, "sonuçta" her şey sınıf mücadelesi! Muazzam bir ahmaklık.

18. 8.

Gerçekçilik tartışması böyle giderse üretimin önünü tıkayacak. Lukács eski halk romanlarında doğal olarak diyalektik buluyor, ama daha sonrakine göre başka bir kalitede. Yeterince "dolambaçlı bir hayat yolu" "çeşitli şekillerde birbirine giren motiflerden bir örgü" vs. Daha sonrakinde sonunda ya her şey taranarak düzgünleştiriliyor ya da düşüncede bir bağırsak düğümlenmesi, motif düğümlenmesi denebilecek bir şeye varılıyor. Belli bir boşalmışlık, akıp gitmişlik, bir katılaşma sadece yazarın bir hatası değildir, bilakis bizzat kapitalizmin bir "hatasıdır" Lukács'a göre bu eski romanlarda (Goethe) bulunan "hayatın geniş bir zenginliği"dir ve roman "hayatın bütün genişliği içinde eksiksiz olarak yanılsamasını" uyandırır. Taklit edin! Yeter ki, artık hiçbir şey açılmasın ve hiçbir hayat genişlemesin! Öneri en fazla, lüzumsuz ayrıntılara girilmesi olabilir Böyle bir ayrıntıcılık kapitalizme ayrıca o ünlü demir ökçeleri de kazandırabilir Gerçekten de bir sürü dolambaçlı yollarımız, yan yollarımız, engellerimiz, fren düzeneklerimiz, fren arızalarımız vs. var anlatılacak. Ama giderek artan nicelikle birlikte değişim meydana geldi. Lukács, dünyadaki her şeyi bilince çıkarmaya eğilimli olan adam bunu sadece (güce-

nerek) bilinç düzleminde gözlemliyor. Zola'da bir olgular karmaşası romanın merkezine kayıyor, para, maden vs. Kompozisyonun organik çeşitliliği mekanik bağlantılara, montaja dönüşüyor. Romanın giderek insansızlaştırılması! İşte bu iyi adam, "anlatıcılıktan" "betimleyiciliğe" düşen mutsuz yazarların iplerini buradan düğümlüyor. Onları esir alıyor. Kapitalizmin bakış açısına yerleşiyor, hayatı insansızlaştırıyorlar. Onların ortaya koydukları protestoları geçerli saymıyor. Onlar post festum, meseleye hapsedilmiş durumdalar, bunlar sözde radikalliklerdir. Ama insansızlaştırılmış proletaryanın gerçekten bütün insaniliğini bütün bu protestoya yatırmış olması ve oradan üretimin insansızlaştırılmasına karşı mücadeleye geçmesi, Bay Profesörün gözünden kaçıyor. Yeni yolların dolambaçlı olması romanın yeniden tasarlanmasına yol açmasın. Aslında burada o çabucak hayatta kalan bir zenginlik kavramı ortaya atıyor ("örgünün bu zenginliği" gibi cümlelerde). Çok daha çok oldu ve zenginlikten iz eser kalmadı. Hesaplama teorileştirmeye dönüştü. O aynı pozisyonu almıyor, "kahramanın yansıtılması" kavramının altına konumlandırılmıyor. Proleterleri soyutlama esnasında izlerken yazar yeni bir şey görüyor, bunun açıkça anlaşılması lazım. "Ruhsuz" olgu karmaşalarında para, maden ocağı vs. Balzac'ın, Tolstoy'un anlatım biçimleri çuvallıyor. Profesörün uyarıları onları ayağa kaldırmıyor. All the king's horses and all the king's men couldn't Humpty Dumpty put together again.[295] *Gide* en önemli romanını roman yazmanın zorlukları üzerine yazmıştır ("Kalpazanlar"). *Joyce* yazma biçimlerinden oluşan kataloğunu yazar ve günümüzün tek klasik anlatısı Hašek'in "Şvayk"ı, eski halk romanının drama yönelimli roman biçimini terk etmiştir.

10. 9.

Marksistler tarafından çıkarılan dergilerdeki edebi yazılarda *dekadans* kavramı son zamanlarda yine sıkça görülmeye başladı. Bu arada benim de dekadansa dahil olduğumu öğrendim. Doğal olarak bu beni çok ilgilendiriyor. Marksist'in gerçekten de *çöküş* kavramına ihtiyacı var. O, hakim burjuva sınıfının politik ve ekonomik alanda bir çöküş yaşadığını saptadı. Sanat alanında bir çöküş görmek istememesi çok aptalca olurdu. Üretim güçlerinin büyük zincirlerini edebiyat mesela kapitalist üretim biçimlerini kullanarak kıramaz. Şimdilik ben kendi üretimimde kalıyorum. "Hauspostille", benim ilk kitabım, hiç şüphesiz burjuva sınıfındaki dekadansın damgasını taşıyor. Duyguların bolluğu duyguların karmaşasını içerir. Ifadenin farklılaşması bozulma öğelerini içerir. Motiflerin zenginliği amaçsızlık saikını içerir Kuvvetli bir dil kabadır. Vs. Vs. Bu eserin yanında daha sonraki "Svendborger Gedichte" aynı zamanda hem çöküş hem de yükseliş anlamına gelebilir. Halk açısından bakıldığında şaşırtıcı bir fakirleşme ortaya çıktı. Her şey daha tek yanlı, daha az "organik", daha soğuk, "daha bilinçli" (olumsuz anlamda) hale gelmedi mi? Benim silah arkadaşlarım buna, umarım, izin vermeyeceklerdir. "Hauspostille"yi "Svendborger Gedichte"den daha dekadan olarak niteleyeceklerdir Ama onların, yükselişin, tespit edilebilirse şayet, neye mal olduğunu idrak etmeleri bana daha önemliymiş gibi geliyor. Kapitalizm bizi savaşa zorladı. Çevremizi çoraklaştırdı. Artık "ormanda kendi kendime yürümüyorum", bilakis polislerin arasındayım. Bu henüz bolluk, mücadelelerin bolluğudur Bu problemlerin ayrımlaşmasıdır. Hiç kuşku yok: edebiyat ye-

şermiyor. Ama eski imgelerle düşünmekten sakınmalı insan. Yeşermek düşüncesi tek taraflıdır. Değeri, gücün içeriğini ve büyüklüğü organik yeşermenin idealine bağlamamak gerekır Bu saçma olurdu. Çöküş ve yükseliş takvimdeki tarihlerle birbirinden ayrılamaz. Bu çizgiler insanların ve eserlerin içinden geçer.

11. 9.

"Baal"ı gözden geçirdim, toplu basım nedeniyle. Yazık oldu. Bu her zaman kolsuz bacaksız bir gövdeydi, defalarca ameliyat edildi, (iki baskı) ve bir de sahnelenme yüzünden. Bu esnada anlam neredeyse kayboldu. Baal, provokatör, şeylere oldukları haliyle hayran olan, kendini sonuna kadar yaşayan ve başkalarını yaşayan. Onun "sana eğlenceli geleni yap!" cümlesinden, doğru ele alınsaydı, çok şey çıkarılabilirdi. Bu işe zaman ayırsam mı diye düşünüyorum. ("Bösen Baal dem asozialen"ın öğretici parçalarını bir kenarda tutarak.)

Fotograf, Bertolt Brecht ve Helene Weigel'in çocuklarını göstermektedir: Kızları Barbara (8 Ekim 1930) ve oğulları Stefan (3 Kasım 1924). Fotoğrafın altında şu yazı bulunmaktadır: "Steff ve Barbara sürgünün ilk yılında (1933)"

12. 9. 38

"Deutschen Zentral-Zeitung" gazetesinde, bu yıl ölen Stanislawski hakkında bir şeyler var. Onun yöntemi tiyatro sanatındaki bütün örs ve çekiç işlemlerinin toplanma havzası oldu. Onun "metodunda" akıl mesela baskı altında tutulmuyor, o daha çok "kontrolör" rolünde. Önce "hissediyor" insan, ruhsal arınma sayesinde hissedebileceği bir ruh haline bürünüyor (özellikle de sanatın bir iş olduğunu unutmak suretiyle), ve sonra "bunu" akıl yoluyla düzeltiyor ve buna haklı çıkarmak adı veriliyor. Tuizm[296] de aynısı. Bir şeyin "hakiki" olup olmadığı duyguda belli oluyor. (Bunun karşıt kavramı şu olurdu: doğru.) Sanki duygular en azından akıl fonksiyonları kadar bozulmuş bir halde değil! Sonra da birkaç

murksist, mürekkepleri çapaklanarak, işte tam da bunu o ebedi sanatmış gibi gösteriyor "Sanat şimdi yüzünü duyguya dönüyor." Duygusal olan "altyapı"ya, entelektüel olansa "üstyapı"ya dahil ediliyor. Akıl ve duyguyu birbirinden ayırma işine de uslu uslu katılıyorlar. Benim gibiler akılsal olanı vurgulamaya kalktığında bu sefer de duygusal olan eksik kalıyor doğal olarak. En azından (her zaman da bir merhamet ifadesi gösterilmeksizın) bendeki akıl ve duygunun hastalıklı bir şekilde birbirinden ayrılışı dile getiriliyor Aslında sanatta duygudan bahsetmenin bir anlamı yok (eleştirel amacın dışında), çünkü bu aklın at koşturmasına olanak tanımak anlamına gelir. Bir gereği olan her düşüncenin duygusal bir karşılığı, her duygunun da akılsal bir karşılığı vardır. Stanislawski okulunun yanılgısı, sanat damgasındaki, söz hizmetindeki, yazar kültüründeki, içselliği, arılığı, heyecanlılığı, insanı, bunun kaybedileceği konusunda korkutan ve korkutması gereken doğallığıyla, ruhsal geri kalmışlığına, insana, "bu" fikirlere vs. olan inancına uygundur Bu "hakiki" natüralizmdir, doğa büyük bilinmeyendir, insanın sahte sakalını taklit etmesi suretiyle taklit edilir

25. 9.

"Caeser" için dikkate almaya değer bir şey, Fransız hakim sınıfının Hitler'in savaş tehdidinden önce devrilmesi, Çekoslovakya'yı haritadan silen ve Fransa'nın süper güç konumunu bitiren bir sözleşme ihlali. Sadece ganimet savaşları yapıyorlar Ganimeti sadece, eğer o kendilerine aitse ve ait kalacaksa savunuyorlar İş yapmak için politik gücü her an feda edebiliyorlar, gerçekten de bu şaşırtıcı seçenek ortaya çıktı-

ğında. Haftada 40 saat mesai prensibiyle bir savaş? Mümkün değil. Bu insanlar katı mantığın ve idollere karşı bağışıklığın muhteşem bir örneğini verdiler Nasıl ülkelerini savunacaklar, eğer onların değilse?

Sternberg burada, bir İskandinavya turnesinden döndü. Cumadan Pazara kadar (Gece Godesberg'de) sabah saat üçe kadar oturduk. Radyo her on dakikada bir, başka bir dilde haber veriyor

5. 10.

Edebi değer hakkında: Ne *Gide* ama, sırt çantasında dünyasal sevinçler üzerine olan o güzel kitabıyla, Fransız halk cephesinin ordusu yürüyor! Komodinin üzerinde büyüyen güzelim kitabı! Ve Hašek: O büyük kitabı V-bölgesinin Hitler ordusu tarafından işgal edilmesiyle saat başı küçülüyor. O, baskı altında kalmış bir halkın zafer bildirgesiydi, Odysseus bildirgesi. Ama zafer çok kısa sürdü. Kuşkulu bir kütüphanede duruyor şimdi, kimsenin hatırlamadığı olayları anlatıyor

7 10.

Çekoslovakya'nın çöküşü, prosedür olarak, dikkate değerdir. Örneğin insanlar hâlâ ondan söz ediyor, aynısıymış gibi, ve bu nedenle bazı eylemleri şaşırtıyor Onun Almanya karşısında bir şeylerden vazgeçmek zorunda olduğunu kavradılar, ama şimdi daha fazla şeyden vazgeçiyor, aslında herkes karşısında her şeyden. Yahudiler ve göçmenler de cabası. Yenilgi sonucu diğer sınıfsal güçlerin dümene geçtikleri unutuluyor, böylece devlet tamamen başka bir hukuki kimlik kazandı, artık Çekoslovakya'dan söz edilemez! Peki çıkış nok-

tası? "İngiltere" Rus müttefik yoldaşın kazanabileceği bir savaşı sürdüremezdi. Rus müttefik yoldaş Rus generallerin kazanacağı bir savaşı sürdüremezdi. Fransa, Halk Cephesinin kazanacağı bir savaşı sürdüremezdi. Ve bunlardan hiçbiri bir savaşı kaybedemezdi, doğal olarak.

23. 11 38

"Galilei'nin Yaşamı" bitti. Bunun için üç hafta harcamam gerekti. Tek sorun son sahnede çıktı. "Johanna"da olduğu gibi burada da son kısımda, izleyiciye gerekli mesafeyi sağlamak için bir manevra yapmam gerekti. Hiç düşünmeden kendini oyunla özdeşleştiren kişi bile en azından şimdi, Galilei ile kendini özdeşleme yolunda Y-efektini hissetmek zorunda. Katı epik sistemde izin verilen bir tarzda özdeşleyim* meydana gelir

I. 39

Kolzow da Moskova'da tutuklandı. Karşı tarafla tek Rus bağlantımdı. "Japon casusu" olduğu söylenen Tretjakow'un akıbetini kimse bilmiyor Prag'da kocasının isteğiyle Troçkist işlere karıştığı söylenen Neher hakkında hiçbir şey bilinmiyor Reich ve Asja Lacis bana artık hiç yazmıyorlar, Grete Kafkaslardaki ve Leningrad'daki tanıdıklarından artık hiçbir cevap alamıyor Béla Kun da tutuklandı, politikacılardan gördüğüm tek kişi. Meyerhold tiyatrosunu kaybetti, ama söylendiğine göre opera yapmasına izin varmış. Edebiyat ve sanatın durumu boktan görünüyor, politik teori kuvvetten düştü,

*) İzleyicinin kahramanla özdeşleşmesi, kendini onun yerine koyması anlamında. (Ç.N)

memurca propaganda edilen zayıf cansız proletarya hümanizmi gibi bir şey var Wokressenski adında biri resmi bir yazıda ("Lenin'in ve Stalin'in teorisi Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin zaferi üzerinde yükseliyor.") Stalin teorisi olarak örneğin şöyle diyor: "Devletin yavaş yavaş ölmesi onun dört bir yandan kıskıvrak yakalanmasıyla olur" ve: "Sosyalist devlet gereklidir, ki (!) kitlelere yeni sosyalist çalışma disiplinini empoze edebilsin" ve: "Eğer biz en iyi Stachanow normlarını bütün ülke çapında standart hale getirebilirsek, o zaman sosyalizmden komünizme geçiş için belirleyici olan koşullan gerçekleştirmiş oluruz. İşçilerin hızlı gidiş gelişleri (çeşitli fabrikalar arasında) kanunen durduruldu ve söylendiğine göre grevler olmuş. Politik "Demokrasi" hakkında birkaç lakırdıdan başka hiçbir bilgi edinilemiyor ve üretim biçimlerinin sosyal organizasyonu hakkında da hiçbir bilgi alınamıyor. Dışarıdaki Marksistler için yaklaşık Alman sosyal demokrasisindeki Marxen'lerinki gibi bir pozisyon oluşuyor.

Bu arada kapitalizm, emperyalizm ve tröst kapitalizmi olarak ekonomik savaşını ulusal birimler içinde canla başla sürdürüyor Bu ulusal biçim, kapitalizm son kozunu da oynayıncaya kadar bitmez (şimdi yok edici güçler haline dönüştürdüğü üretim güçlerinin gelişmesi konusunda da).

12. 2. 39

Grete ile birlikte Nexö'nün anılarının üç cildini bitirdik. Üç uzun öykü yazdım. ("Mantel des Nolaners" "Der verwundete Sokrates" "Die Trophäe des Lukullus"). Diyalog biçiminde bir sürü teori "Der Messingkauf" (bu biçimi esinleyen, Galilei'nin *Diyaloglar*'ı.) Dört gece. Filozof P-tipinde ısrar edi-

yor (Planetoryum-tipi, K-tipi, Karusselltipi yerine), sadece öğretim amaçlı tiyatro, basitçe insanların hareketleri (ayrıca insanların duyguları da) öğrenim amaçlı modelleştirildi, toplumsal ilişkilerin işleyişi gösterildi, ki toplum kavrayabilsin. Arzuları tiyatro içinde dağılıp gitti, tiyatro tarafından gerçekleştirildikleri için. Tiyatronun eleştirisinden yeni bir tiyatro doğuyor. Her şey incelenip çalışılabilecek şekilde düşünüldü, deneylerle ve alıştırmalarla. Tam ortada da Y-efekti var

2. 39

Korsch'un, burada tasarladığı ve şimdi İngilizcesi çıkmış olan "Marx"ı üzerine yeniden kafamda *biçimcilik* sorusu belirginleşiyor. *Lenin*'in kaba hatlarının yanında "Marx" harika bir kitap, ama bir parça biçimci. Oldukça şematik, uygulanan yöntem. İşleyiş halinde gösterilmiyor, kullanım esnasında gösterilmiyor. Tarihsel doğum yeri gösterilmiyor Örneğin şöyle deniyor: Marksizm, sadece Hegel ve Ricardo yetersiz kaldığı için değil, bilakis (esas itibariyle) proletarya mevcut olduğu için vardır. Ama bu gösterilmiyor. Vs.

Edebi biçimciliği biz politik olarak da belirlemedik, yani hiç belirlemedik. Lukács'larımız onu basitçe dekadanstan ürettiler Edebi öncüler çöküntüye uğramış burjuvalardır, o kadar. O halde onlara sırtımızı çevirelim ve ne öğreneceksek klasiklerden öğrenelim. Hiçbir yerde demokrasilerin ve faşizmlerin biçimciliklerine işaret edilmiyor. (Üretimi teşvik etmek – yıkıcı araçlar eliyle, sınıflar yerine sınıf mücadelesinin tasfiye edilmesi vs.) Anlatının çöküşü basitçe safi bir çöküş olarak görülüyor Mesela *montaj* dekadansın bir emaresi olarak kabul ediliyor. Çünkü onun aracılığıyla *birim* parçalanı-

yor, *organizma* olan ölüyor! Elbette montaj da somut olarak incelenebilirdi. (Mesela *Iven*'in filmi "Zuidersee" verimli arazi kazanımını ve aynı anda başka yerlerdeki toprak ürünlerinin yok edilişini gösteren filmi.) Bir başka günah ise *içsel monolog*. Hiçbir zaman böyle bir şey incelenmedi ve gerçek hata yapma kapasitesi ortaya konmadı (bunu "Ulysses'deki kadından ve Hitler'in "Die Rede"sinden, Heinrich Mann'ın "Mut"undan almak mümkündü). Gerçi bu şekilde onu bir sanat aracı olarak ebediyete göndermek kesinlikle mümkün olmayacaktı, ama hata kapasitesi somut olarak gösterilecekti. Zira bu saf özdeşleyim muazzam bir hata kaynağına sahip olmak zorunda elbette. Ve yine elbette biçimin boş bir öznel hareketi gibi bir şey var, gerçek ihtiyaçların sırf biçimsel olarak tatmini, genelleyici ele alış biçimiyle gerçeklere tecavüz edilmesi vs. Ama biçimsel sorunlar da biçimsel olarak ele alınabilir ve Lukács'larda da olan bu. Bu murksistlere[297] göre olay şudur: Toplumcu gerçekçiler eksik bir gerçekçiliğe sahiptiler, hâlâ idolleri vardı; onları bir kenara bırakalım, ve her şey yoluna girsin. Onların olguları kabul edildi ve yeniden düzenlendi. Marx yeni çıkarımlarla bezenmiş Ricardo'dan başkası değildir. Şolohov birkaç at gözlüğünden arındırılmış Balzac'tır. Aslında Şolohov'un materyalizminin Balzac'ınkiyle alakası bile yoktur (romantizm, olgu açlığı, koleksiyoncu tutkusu, spekülasyon vs.den oluşan tuhaf bir karışımdır Balzac'ınkı) ve sayısız derecede daha fazla at gözlüğüne sahiptir Şolohov. Toplumcu gerçekçilerin incelenmesini önermek de tümüyle biçimciliktir, çünkü onun derine inen bir eleştirisiyle bağlantılı değildir bu.

19. 2. 39

Göçmenler uyuyor, ama huzursuzlar. Bazı kabuslar var. Hitler'in bozuk parasının bitmeyeceği, yanlış papanın seçileceği, Churchill'in gevşeyebileceği gibi. İnsanın en iyisi üzerine çıkıp oturmak dediği küçük at, favori, "Alman Halkının barış özlemi"dir. Bu rüyaya sahip olan Chamberlain (her ihtimale karşı) hiç olmazsa güçlü bir şekilde destekliyor bunu. Şimdi gerçekten Almanya'da bir savaş korkusu yaşanıyor, ama bu rejim için, temeli olmayan, sadece psişik bir görüntü, propaganda yoluyla halledilebilir. Hâlihazırda elde iyi nedenler ve kazanılmış zaferler var. Sezar-çalışmalarımdan görüyorum ki, çabucak lümpenleşen Roma ayak takımı kolayca fetih savaşlarına yönlendirilebilmişti. Peki işçiler? Onlar işsizliğin önlenmesi adına birçok şeyi yutmak zorunda kaldılar Savaş *olmaması* işsizlik demektir, diyecektir rejim (haklı olarak). Rejime, eski bir Tuizm araştırmacısı olarak bunu giderek daha fazla görüyorum, bu zeki görüntüsünü veren şey, bunun tutarlı bir geç kapitalizm dönemi olduğu hususdur, bunu ancak tutarlı bir politika defedebilir, yani "uyurgezer güvenliği!" Hitler'in sosyal demokrasiye ve Frankfurtçuluğa yaptığı eleştiri (son konuşmasında) olağanüstüdür. Üretimi değiştirmeksizin, bu aptallar tüketimi değiştirmek istiyorlar! Ardından, politik açıdan güçsüzleştirilmiş bir ülkeye rasyonel hale getirilmiş devasa bir endüstri kuruyorlar ve barış politikası güdüyorlar! Ve şimdi Hitler tutarlı: Mallarla geçilemeyen sınırlar tanklarla geçilir Mal ne olursa olsun (ona hizmet eden işgücü gibi). Tui'ler yılgın.

25. 2. 39

Estetik'in önsözünde *Hegel* Aristoteles'in sanat teorisini olağanüstü bir güzellikte açıklar. Bence en önemli cümle şu:

"Böylece insanların ve devletin bir arada yaşamasına şöyle bir nihai hedef atfedilir: *bütün* insani değerleri ve *bütün* bireysel güçleri *bütün* yanlara ve yönlere doğru geliştirmek ve kendilerini ifade etmelerini sağlamak. Ama böyle biçimsel bir düşünceye karşı yeterince hızlı bir şekilde şu soru yükselir: Bu farklı oluşumlar hangi birim içinde bir araya gelecekler, hangi hedef onların temel kavramı ve nihai amacı olacak. Devlet kavramında olduğu gibi sanat kavramında da kısmen ortak yanlardan özel birine, kısmen de yüksek bir *tözel* amaca yönelik ihtiyaç doğar."

"Galilei'nin Yaşamı" teknik açıdan büyük bir geri adım, "Frau Carrars Gewehre" gibi fazlasıyla fırsatçı. Eğer bu "yeni sanatlardan gelen esinti", bilimin bu pembe tan kızıllığı elde edilmek isteniyorsa oyunun tamamen yeniden yazılması gerekiyor. Her şey daha doğrudan, içerik, "atmosfer" özdeşleyim olmaksızın. Her şeyi dünyasal gösterim düzleminde ele alarak. Bölümlemeler kalabilir, Galilei'nin karakter özellikleri de. Ama çalışma, eğlenceli bir çalışma ancak bir sahneyle temas halindeyken gerçekleştirilebilir. Önce "Fatzer"-parçası ve "Brotladen" parçası üzerinde çalışmak lazım. Bu iki parça da en yüksek standartta teknik.

26. 2. 39

Hegel'in "Tarih Felsefesi" fevkalade bir eser. Kullandığı yöntem onun sadece bütün tarihi olayların olumlu ve olumsuz yanlarını görmesine olanak vermekle kalmıyor, bilakis bu

kutuplaşmayı gelişimin nedenselliği olarak şekillendirmesine de olanak tanıyor. Zenginliğin "endüstrinin meyvesi olmadığı" Kayserler dönemindeki haleti ruhiyenin biçimciliğini fevkalade bir şekilde sergiliyor. Birkaç özlü açıdan dayanak noktaları nasıl da muazzam bir şekilde gözler önüne seriliyor. Mesela, Graküslerin "İtalya'yı köleler yerine vatandaşlarla şekillendirmek" için nasıl çaba harcadıkları. Sezarlar döneminde halksızlaştırılmıştı bu ülke! Sezar dönemindeki içsel karşıtlık nasıl dışarı çıkarılıyor, imparatorluk kuruluyor, "vergiler ve talan baskısı altında ezilen" imparatorluk! Ve önsözdeki Sezar'ın, "Dünyasal ruhun liderinin" zikredilişi karşılaştırılsın! Bu "Ruh Liderleri"nde sınıflar karşı karşıya gelir, burada, bu Ruh Liderinde yozlaşmış senatonun ve sefil ayak takımının karşısına reddedilmez bir şekilde kendi içsel ruhları çıkar! Ve "devletin geçirdiği sarsıntıdan bu devasa bireysellikler doğduktan" sonra Sezarların bireysel hamleleri öylesine önemsiz hale geldi ki, "en kaba ve en tiksindirici tiranların (Domisiyen) yönetimi altında Roma dünyası iyice dinlenmiş" oldu. "Caesar" oyununda fazla ilerleme kaydedemedim, çoktandır onu anlaşılmaz diye nitelendirmek istiyordum. Şimdi güçlü bir hamle kazandım: Grete'nin kız kardeşi, bir metal işçisinin karısı Almanya'dan buraya geliyor. İkinci kitabın tamamını bir gecede okudu ve son derece ilginç buldu. Grete'nin ayrıntılı sorularına verdiği cevaplardan kitabı oldukça iyi anladığı ortaya çıktı. Benjamin ve Sternberg, oldukça yüksek kaliteli entelektüeller, onu anlamadılar ve acilen, insanların daha fazla ilgisini çekebilmek için, içine eski romandan daha fazla şey katmamı önerdiler! Ve sonra Steff geldi ve devamını yazmam konusunda ısrarcı oldu. Bu yeterli herhalde.

4. 3. 39

Bugün nihayet "Bösen Baal des asozialen" ın maceralarıyla ılgili öğretici parçaları yazmayı neden asla başaramadığımı anladım. Asosyal insanlar önemlı rol oynamazlar Onlar sadece üretim araçlarının ve diğer yaşam kaynaklarının sahipleridirler ve sadece bu kadarla kalırlar. Elbette bunların yardımcıları ve yardımcılarının yardımcıları vardır, ama onlar da bu kadarla kalırlar Bu adeta insanlığın düşmanının mesajıdır ve asosyal güdulerin, asosyal kişiliklerin vs. var olduğunu gösterir.

5. 3. 39

Son zamanlarda çıkan "gerçekçi" Amerikan edebiyatı ilginç. (*Cain, Coy, Hemingway.*) Bu insanlar bazı durumların uzun uzun betimlenmesine karşı çıkıyor, bu "kaygısız" betimlemenin yeniliğinin bir çekicilik yaratacağını umuyorlar Her şey oldukça biçimsellik düzleminde kalıyor. Başında film deneyimi vardı (ve sonunda Hollywood duruyor). Film, özellikle de sessiz film beklenmedik derecede fazla olay akışına ihtıyaç duydu (anlatım yenilip yutuldu). O zamanlar psikologlar davranışçılık yaklaşımına başladı, kameranın gözünden psikoloji. Edebiyat şimdi açığını kapatıyor Ama bu *hard boiled men*'de, yani soğukkanlı adamlarda, söz konusu olan şey sonuçta *hot stuff* üretimidir, birtakım duygulanımlar yaratmak zorundalar, onlar büyük duygu sahteciliğinin bir parçasıdırlar. O halde, ıtici güç olarak duyguya geri dönmüş oluyorlar böylece, ki bu en rahatıdır Onlar sokaktakı adama, Roosevelt'in Newdealıyp'ine, araba tamircisine, çiftçiye, gazeteciye on beygir gücünde yeni birer motor takıyorlar, hepine de buna uygun frenler yerleştiriyorlar Yüksek devirli sa-

dece vatandaş, romantik bir yaratık ortaya çıkıyor. Aslında o gücü tümüyle tüketilmiş biridir (high strung), rasyonalizasyon ile second spirit haline getirilmiş, nefes nefese kalmış, işsizlik tehdidi altında yaşayan, son gücüyle rekabet etmeye çalışan zavallı şeytandır, ama burada sahneye kahraman ve kas yığını olarak çıkmaktadır.

15. 3. 39

Birkaç gün önce, "Sezuan'ın İyi İnsanı"nın eski taslağını (Berlin'de "Die Ware Liebe" olarak başlamıştım) yeniden elime aldım. Ortada beş sahne var, bunlardan dördü kullanılabilecek durumda. Bu tam bir hece bilmecesi işi, elbise ve makyaj değişikliklerini yapmak bile. Ama bu esnada epik tekniği geliştirebilirim ve böylece nihayet yeniden standardı yakalarım. Çekmecede duran şeyler için ruhsata ihtiyaç duymaz insan.

Bu ince çelik iskelede en ufak bir hesaplama hatasının intikamını nasıl aldığını görmek enteresan. Bu dikkatsizlikleri, özensizlikleri dengeleyen bir kitle değil.

Reich büyüyor. Badanacı Hradschin'de oturuyor.

Brecht'in Aralık 1933'ten Nisan 1939'a kadar yaşadığı ev

İSVEÇ

23. 4. 39 - 10. 2. 40

23. 4. 39

Stockholm'e yolculuk, savaş tehlikesi yüzünden. Vizeyi İsveç sosyal demokrasi komitesi (Branting, Ström vs.) sayesinde aldım, Stockholm'deki öğrenci platformunda konuşma yapmak üzere. Ülke no 3.

Ruth Kopenhag'da "Svendburger Gedichte"nin, bir sipariş sayesinde, basılmasını sağladı. Wieland'ın Prag parçası ("Furcht und Elend" ve "Gesammelten Gedichten" ile birlikte) kayboldu.

4. 5. 39

Stockholm öğrenci platformunda konuşma. "Deneysel tiyatro" Çalışma oldukça yararlı oldu gibi görünüyor. Elbette konuşmanın düşündürdükleri kadar bilinçli sorular sorulmadı ve hedefe yönelik deneyler yapılmadı. Epik unsurları çoktan "işin içine" katmıştım ben. *Karl-Valentin*-Tiyatrosu, Açık Hava Sirki ve *Seyyar Satıcılar* Sonra sinema geldi, özellikle de eski dönemlerin sessiz sineması, henüz tiyatrodan dramatiği kopya etmemiş olan. (Chaplin.) Didaktik tiyatroda ortaya çıkan güçlüklerde sonra bu "stil" emre amade oldu ve modifiye edildi. Konuşma dışarıdaki gelişmeleri aktarıyor, deneylerin yansımalara yol açmasını sağlıyor, hedefleri takip ediyor vs. "Oyunculuk sanatında yeni bir teknik üzerine" makalesi için iyi bir giriş olur.

25. 5. 39

Göçmen bir Alman oyuncu olan Greid ile konuşmalar, burada, sosyal demokratların arasında tiyatro toplulukları organize ediyor, ama komünistlere daha yakın duruyor. Diya-

lektik ve –Optimizm hakkında bir kitap yazmış. Düşünceye duşmüş bir sade vatandaş, etik ilgileri olan. (Zengin bir İsveçli Yahudi kadınla evlenerek finansal olarak kendini güvenceye almış.) Etik ihtiyaçlarını gidermek istiyor. "Bu insanlara bir şeyler vermek." Sayfalar süren Engels alıntıları. "Marksizm'ın olumlu yanı neresi?" Bu etik alanda aranıyor. Soru ilginç, somutlaştırıldığında. Sade vatandaşa karşı davranışımız tepeden tırnağa acınası bir halde. Bir yandan sakinleştirme: Marksistler o kadar berbat değil – Hitler'in anlattığı kadar Diğer yandan çözüm önerilerinden vazgeçme. Ne de olsa geçen yıl yaklaşık 800 000 el sanatkarı tasfiye edildi: rekabete dayanamadıklarından, fabrikalarda eksiklikler olduğundan. (Ve bu sonuncusu için günde on saatlik çalışma getirildi.) Köyden şehre göç giderek artıyor. Verebileceğimiz yeterince olumlu yan var. Bu tabakanın etik ihtiyaçlarının saf etik olarak tatmin edilmesi gerekmiyor Maddi ihtiyaçları etik olarak kesinlikle yeterli. BU adamın diyalektiği nasıl anladığı ilginç: onu ilgilendiren sadece üçüncü basamak. Bütün olaylar dilin "spiral" halında yukarı doğru gelişiyor. 3=1 artı 2. Karşıtların uzlaşması, "vurgu kaydırması" yoluyla. Engels'in doğa felsefesindeki sade vatandaş damarı belirginleşiyor. Maddi ihtiyaçlar etik, etik ihtiyaçlar maddi olarak anlaşılmaz. "Buch der Wendungen" için bir sürü malzeme.

Mayıs 39, Pantkot yortusu

Stockholm. "İşçi tiyatrocularla gözlem yapma sanatı üzerine konuşma." Sosyal demokratik sendikalar için amatör tiyatro grupları kurmak için yapılan toplantılar vesilesiyle

"İyi İnsan" üzerine düşünmeler Hikaye nasıl lükse kavu-

şur? Sütçü kız faturasının duygusallığından nasıl kaçınılabilir? Hesaplı kişiye sevimli kişi uygun düşüyor. Kızın iriyarı, güçlü bir kişi olması lazım; şehir büyük, tozlu ve yaşanamaz bir şehir olmalı. Engel ise şu: çok fazla olay var. Sapmalar ve dolaşımlar için yer yok. Bu şekilde her şey çok fazla rasyonelleştirilmiş durumda. Dramatik Taylorizm. Bir yandan da Chinoiserie tehlikesini bertaraf etmek lazım. Çimento fabrikaları vs. olan bir Çin şehri düşünüldü. Orada hâlâ Tanrılar ve şimdiden uçaklar var. Belki de aşığı işsiz bir havacı olmalı?

Brecht, karısı Helene Weigel ve kızları Barbara ile. Fotoğrafın arkasında Brecht'in el yazısıyla şu not bulunmaktadır: "Lidingö Ağustos 39"

15/VII

Hâlâ "İyi İnsan" üzerine. İlk sahne yine değişti. Esas mesele, kötü Lao Go'ya da bir gelişim yaratmaktı. O zaman da oyun fazla uzun oluyordu. Sahnelerle ilgili zaman çizelgem

korkunç gecikmelere işaret ediyor. Pekala, üç saatlik gün için beş saatlik oyun fazla uzun sayılmaz, özellikle de oyun epik, yani ağır ve yorucu olmazsa. Ama şimdi iki buçuk saatlik oyun yeterli.

Ev ideal. Lidingö'de, iki yanında da çam ormanları uzanıyor. Çalışma odası, bugüne kadar heykeltıraş atölyesiymiş, yedi metre uzunluğunda, beş metre genişliğinde. Bir sürü de masam var.

Steff, Karl Sandburg'un bir kitabını getirdi, Chicagopoems; İsveççe'den çevirdi, zevkle ve ustaca.

Ara sıra bilim adamları göç ediyor buraya. Onları faşizm için bir başvuru sözlüğü yazmaya yönlendirmeye çalışıyorum.

Her iki fotoğrafta, oturanlar; Brecht, Martin Andersen Nexo, Margarete Steffin ve Nexö'nün karısı. Ayakta duran, tahminen hizmetli.

1. 9. 39

Sabah 8:45. Almanya bütün tarafsızları Polonya devletini terk etmeleri konusunda uyarıyor. Hitler silahlı kuvvetlerin başında. Arada melankolik marşlar; Almanların savaşına bunlar eşlik ediyor.

Dün akşam bir İngiliz cephe askeri, elbette bir subay, dünya savaşına katılan Alman cephe askerlerine bir konuşma yaptı. Sonuç: "...aksi takdirde Almanya'yı idare edenlere komşularıyla düzgün ve saygılı ilişkiler kurmayı öğretmek zorunda kalacağız. İyi geceler."

Sonra caz, Alman marşlarına karşı.

SSCB ile tarafsızlık paktı dün akşam onaylandı. Bu andan

ıtibaren Polonya'nın teslim edilmesi İngiltere için Hitler'in doğuya yürümesi konusunda bir rahatlama demek olmayacak, tersine Almanya'nın arkasından bir müttefiki teslim etmek demek olacak. İngiltere'den anı bir destek ve Polonya ile ittifak. Savaşı SSCB olmadan daha kolay sürdürebileceklerini düşünüyorlar (sözde bir müttefikle at pazarlığı daha kolay sürdürülebilirmiş). Dominyonlar ve Amerika için bu doğrudur

Hitler'in radyodaki konuşması dikkati çekecek kadar tedirgin ("Kararlı olmaya kararlıyım.") Hainlerin ölümden başka bir sonuç bekleyemeyeceklerini söylediğinde en büyük alkış kopuyor. Bu klik, çete, yanıcı madde, Tanrı olmadan ve ekmek karnesiyle savaşı başlatan şey bu. Ulusal temelde bir Blanquicilik.

Daha bu akşam İngiliz radyosunda savaş suçlusu sorunu dile getirildi. Almanlar hâlâ (demir perde önünde dize gelecekler) Hitler'in "şaşırtıcı derecede cömert teklifler"inin hiçbir şekilde yerine ulaşmadığını duyuyorlar elbette.

Sonra Alman radyosunda yine askeri marşlar, bunlar insanı ölmeye hazır hale getirir, İngilizlerin halka yaptığı uyarılarda, 3 milyon insanın Londra'dan göçü.

Grete, yangın bombalarını söndürmek için merdivenlere kum torbaları yerleştiren "Berlinli" hakkında kafa sallıyor

Öğlen Belediye binasında Thomas Mann için öğle yemeği (Lord-Mayor Ström, Ljungdal, Edfelt, Matthis.) Mann SSCB'nın Hitler için koruma yardımına karşı. Erika Mann, kızı, paktı mantıklı ve anlaşılır buluyor, ama bunun barışa hizmet ettiği iddiasına karşı çıkıyor

Gazete kesiği (İsveççe); Kalaslar ve Kum torbalarıyla korunan bir sığınağın önünde durmakta olan gaz maskeli bir adam.

5. 9. 39 (Salı)

Endişe verici, bu yürütülmeyen savaş! İsveç basınında batıda hâlâ hiçbir silah sesi duyulmadığına dair tek bir kelime yok. Alman kaynaklarına göre İngiliz bombacılar Wilhelmshaven'e dört bomba atmış. Bombalama, "bilinmeyen bir plan tarafından" Esbjerg! Ve bir İngiliz yolcu buharlısı Hebriden'in batısını torpillemiş! Batı Almanya üzerine sadece bildiriler atılmış. Ve dört bir yandan tarafsızlık açıklamaları yağıyor, bunlar Hitler'i izole ediyor gibi görünse de aslında sadece onun Polonya'ya karşı giriştiği yok etme savaşını izole ediyor. Diğer gangster dingilin üzerine oturmuş gülümsüyor ve tarafsızlık rolü yapıyor, "savaşı daha da büyütmemek için." Oldukça küçük olan savaşı. Zira Polonya savaşı da sadece Almanların ülkeye girmesinden ibaret. Polonya en ufak bir karşılık vermiyor. Her şey barış görüşmeleri için olgunlaştırılıyor: Hitler ta-

leplerine *geri* dönmesine yetecek kadar yer işgal ediyor.

4. 9. 39

İngilizlerin son anda geri adım atacaklarından oldukça emindim. Ama Churchill sonradan başarmış görünüyor. Şimdi soru şu: acaba bir savaşa girişecekler mi? Muhtemelen mekanizmaları oldukça yavaş harekete geçecektir. Hitler yakında doğuda bir oldubitti meydana getirecektir ve ondan sonra belki pazarlık edilecek. Hukuksal olarak Polonya'da şu anda barış hakim ve batıda savaş ilan edilmiş ve barış hakimken savaşılacaktır.

3. 9. 39

Ancak akşam o korkunç gerçek herkes tarafından yavaş yavaş idrak edildi. İngiliz radyoları Avam Kamarasının toplandığını bildiriyor. Dehşet verici bir tiyatro bu, ama sadece ilk perdesi en yumuşak olanı. Alman hükümeti savaş istiyor, Alman halkı değil. Fransız ve İngiliz hükümetleri savaş istemiyor, ama Fransız ve İngiliz halkı istiyor, Hitler'i durdurmak için.

10. 9. 39

Goethe'nin "Pandora"sını karıştırıyorum ve "Çoban Şarkısı" beni bir kez daha etkiliyor Gelişkin olanın ilkel olanla teması!

Kim bir çoban olmak ister
Uzun zamana sahip
Gökteki yıldızları sayar
Yaprağın üzerini üfler

El burada tekrar tekrar derine dalar, bir şeyi alıp yukarı

çıkarır, bir şeyler damlamaktadır ondan, diğerleri kalır, yeni toplum içinde tümüyle yabancılaşmıştır. Akıntının dalgasızlığı onun derinliğini gösterir.

9. 9. 39

Almanlar Varşova'yı işgal etti. Şehre varış sekiz gün sürdü, batılı güçler, Hitler'in öngördüğü gibi, müdahale etmediler Ama batılı güçler teslimiyet barışı yapmazsa (ki yapacaklardır) Hitler kaybedecektir. Onun savaşı hayat memat savaşı, ya yarıp geçecek ya da açlıktan ölecek. Kuşkusuz, Chamberlain'in el ilanlarıyla Almanya'da devrim yapılamayacak. Çocukça bir yanılsama, tabii eğer sadece bir göz boyama değilse! Bir İsveç gazetesi Berlın lokantalarında sadece zafer haberlerinden sonra "Heil Hitler" diye selamlaşıldığını yazdı. Alman – Rus ittifakı işçi sınıfında elbette büyük bir kafa karışıklığı yarattı. Komünistler hemen bunun Birliğin barış yaptığı saygı duyulması gereken bir katkı olduğunu ileri sürdüler Gelgelelim kısa bir süre sonra –birkaç saat sonra– savaş patladı ve Hitler bu paktla birlikte büyük bir çağrı yapmadakı liderlik olasılığını temellendirdi. Şimdi, Birlik batılı güçlerin Polonya yüzünden asla bir savaşa girmeyeceklerini varsayıyor olabilir. Bugün, sekizinci gün, bu varsayım henüz çürütülmedi. Gerçekten de Birlik şimdi Polonya ile birlikte Almanya'nın karşısında durabilirdi, zira batılı güçler savaşmıyor. O zaman Polonya'nın hiçbir zaman kendini savunmaya girişmemesi de mümkün olabilirdi. Chamberlain konsepti (Hitler Birliğe karşı yönlendirilmesin) o zaman başarıya ulaşırdı. Ama şimdi, muhtemelen Polonya büyük bir savaş olmadan teslim alındı ve Polonya doğuda; batıda değil. Ve Birlik şimdi dünya pro-

letaryası gözünde faşizme yardım ettiği yolunda korkunç bir leke taşıyor, kapitalizmin en vahşi ve en işçi düşmanı kısmına üstelik. Sanırım, Birliğin bu sayede, dünya proletaryasını idealsiz, umutsuz ve himayesiz bırakma pahasına kendini kurtarmış olduğundan başka söylenebilecek bir şey yok.

7 9 39

Bazıları bunun tuhaf bir savaş olduğunu idrak etmeye başladı. Fransız genelkurmay başkanlığı Saarbrücken civarında düşmanla temasa girildiğini ileri sürüyor. Almanlar bu türden yalan haberleri şiddetle reddediyor. İngilizler el ilanları atıyorlar, bu esnada Hollanda'nın tarafsızlığını zedeliyorlar ve asla onlara ateş edilmiyor Mussolini susuyor. Ama ortada bir satış fiyatı yoksa bir ihanetten nasıl söz edilebilir ki? Almanlar sürekli ısrarla Rusların kendileriyle askeri anlaşmalar yaptıklarını söylüyorlar Saçmalıklar elbette çabuk yayılıyor.

Gerçekten de Alman-Rus ittifakı nedeniyle hava şimdilik temiz görünüyor. Emperyalist devletler arasında bir savaş var Defansif bir kapitalizm karşısında saldırgan bir kapitalizm söz konusu. Askeri güçler fethetmek için savaşa gereksinim duyuyor, batılı güçler fethedileni savunmak için ona gereksinim duyuyor Barbarlığı ayakta tutabilmek için gerekenden daha fazla barbarlık yapılıyor. SSCB için savaşa katılım ancak batı tarafında mümkün olabilir, ama daha çok "resmi" olur bu, sosyal demokrat partilerin savaş sırasında devrilmesi demek olur bu, kapitalist çatışmalara dahil olmak uzakta kalmaktan daha çok güç politikası olurdu.

Sloganlar artık daha iyi hale geldi, gibi geliyor bana. İngiliz İşçi Partisi "Chamberlain ile, Chamberlain için değil" sloga-

nına sahip, Almanlar "Hitler'e karşı, ama Chamberlain için değil" sloganına sahip olabilirler vs. Ve SSCB ittifak edebileceği *halklar* var olana dek bekleyebilir. Sadece hükümetler yerine. Aslında bu şekilde büyük bir riske giriyor. Kapitalist devletler arasında genel bir birlik oluşması olasılığı giderek artıyor.

19. 9. 39

Polonya'da Napolyonvari bir Rus işgali gerçekleşti. Önceden hiçbir şekilde savaş propagandası yapılmadı, "Kamuoyu" hazırlanmadı, bir şeyleri men eden ya da izin veren bir kurul toplanmadı. Hükümet emretti. Bütün ülkede yapılan toplantılar bu emri selamladı. Haberler milliyetçi tona ayarlandı. Büyük savaşların gölgesinde, Rus imparatorluğuna ait olan iki bölge işgal edildi.

Diplomatik hesaplar? Dev bir imparatorluk, dev bir ordu harekete geçmeden önce, sadece, Avrupa'nın, kapitalist dünyanın, duyacağı şeyi duydu. Metin sanki Hitler tarafından revize edilmişti. Ama *onun* savaş hedefi elinden çekilip alındı. Kızıl ordu Avrupa'ya yürüdü.

Bir komunist enternasyonal konsepti gören komünistler önce emperyalist çekişmelerden, ki bunların tamamen devletsel, ulusal biçimler içinde gerçekleşmesi gerekirdi, yararlanıldığını gördüler. Komünist enternasyonal anti komünist enternasyonalle birlikte dağıldı. Fransız ve İngiliz partileri hükümetlerini Hitler'e karşı desteklemek için ortaya ulusal ve hümanist nedenler sürdüler ve şimdi aceleyle tam bir kayıtsızlığa çekildiler. Ama savaş sürecinde İngiliz İmparatorluğunun parçalanması perspektifi ortaya çıktı. Belki savaşan devletlerin güçten düşmesi, bunun sonucu olarak halklarının

ayaklanması beklenmeyecek, bilakis hemen üzerine yürünecek, bütün savaş süresince, savaşın bütün evrelerinde.

18. 9. 39

Sovyet Ruslarının Polonya'ya girişi, Polonya'nın askeri çöküşünün azınlıkların bastırılmasına dayandırıldığı sansasyonel bir "Prawda"-makalesinin kılavuzluğunda, önce SSCB'nin Almanya'nın yanında savaşa girebileceği endişesini yarattı. Görünüşe bakılırsa olay böyle değil. Tabii bu durumda Hitler'in kaybı büyük oldu. Balkanlar tarafsız tutulabilir. Hitler için Romanya'ya giriş kapısı kapatıldı. Macaristan'ın tarafsızlığı bir parça sallandı. İtalya da iyice köşeye sıkıştırıldı. Hitler'in Polonya'daki savaş hedefi artık gerçekleştirilemez. Ayrıca Hitler Alman burjuvazisi için giderek kuşkulu biri haline geliyor. Ve işçiler giderek SSCB ile bir anlaşmaya imza atabilecek tek sınıf halıne geliyor, birlikle gerçekten pakt oluşturabilecek tek sınıf olarak. (SSCB ile bir sabah korkunç olurdu. "SSCB Almanya'ya savaş açarak Almanları Hitler'den kurtarmalıdır" sloganı Stockholm'de Berlın'dekinden daha pervasızca konuşulur oldu). Yine de acı gerçeğe alışmak zor, bütün ideolojik maskelerin darmadağın olduğu gerçeğine. Bu Polonya'nın dördüncü paylaşılışı, "SSCB'nin bir karış yabancı toprağa ihtiyacı yok" sloganının görevi, faşistlerin "kan akrabalığı" "kardeşlerin" kurtarılması (Slav kökeni) ikiyüzlülüğünü, bütün milletçi terminoloji içine sindirmektir. Bu Alman faşistlerine mal edilecektir, ama aynı zamanda Sovyet ordularına da.

11 9. 39

Herbert George Wells, PEN-klübü kongresinde yapmayı

planladığı konuşmayı yayınladı. Bir orta tabaka mensubundan muazzam bir dağ silsilesi! Hitler ve Mussolini'yi sadece yazarlar olarak görüyor. Ve onları aptal buluyor. Sanki edebi yetenek yoksunluğu zeki insanları bile bir edebiyat eserinde bir aptal olarak göstermez! Wells'in kendisi bunun zıt örneği. Sağlam bir edebi üslup sayesinde kesinlikle sağlıklı insan aklında bir etki uyandırır.

Parabel çalışmalarında tıkandım kaldım. Hikaye tam anlamıyla akmıyor Bir sürü kurnazlık var içinde, tamamı parçalardan oluşuyor Güzel, gerçekçi, keskin görüşlü – ve başka parçalardan.

Helli'nin bir büstü üzerinde çalışırken çektirdiğim fotoğraflar hakkında küçük bir yazı yazdım. Orada yoğurma işinin evreleri görülebiliyor Diyalektikçiler için oldukça öğretici. Gerçekten de sonuçta biraz özgün ve iyi bir şey çıktı: baş kendi çelişkilerini dengelenmemiş halde tutabilir.

13. 11. 39

Birkaç SAP üyesi ve sendikacının kafasında şöyle bir görüntü var Bir Alman devrimi için en büyük tehlike Stalin'dir Batılı güçlerin proletarya sınıfları hükümetlerini Hitler'e karşı desteklemeliler, ama Almanya'nın paramparça olmamasına ve Rusya'nın eline düşmemesine de gayret etmeliler. Rusya, Rus köylülerinin ve işçilerinin hayat standardını yükseltmek için Almanya'yı sömürge haline getirecektir – ya da orada hakim olan sınıflar hangileriyse onların. En az Rus proletaryasından bir şeyler beklenebilir, Almanların umudu İngiliz işçi sınıfı ve sosyal demokratlarıdır Eğer Ruslar savaşın sonunda Almanya'da hâlâ Hitler'e ve Batılı güçlere saldırıyor durumda olur-

larsa, sosyalistlerin tuttuğu taraf Batılı güçlerin tarafı olacaktır.

1918'in bir tekrarının düşünüldüğü görülüyor, tek fark bu sefer SSCB'ye karşı savaşçı bir tutumun da olaya eklenmiş olmasıdır.

(Bu bakış açısına göre, ki bu aynı zamanda Otto Strasser'e de aittir, sonra her şey bir düzene sokulacak ve kurulacak: İngiltere sosyalist bir yöne doğru giden bir gelişim izliyor, sendikalar daha güçlü olacak, daha şimdiden savaş üretimini kontrol ediyorlar, Fransızlar 1924'ün tersine bu sefer bir Alman nefreti göstermiyorlar ve Batılı güçlerin proletaryası hükümetlerinin zaferinden en büyük avantajla çıkan kesim olacaklar. Almanya'yı her türlü müdahaleye karşı koruyacaklar ve ona bir de Pazar vs. gibi şeyler bahşedecekler Muhtemelen şemsiyeler de.)

7 11 39

Buralı bir müzisyen için (Rosenberg) bir radyo metni hazırladım, "Das Verhör des Lukullus" oldukça çabuk. Söylenebilecek ne kaldıysa onun sınırlarına son derece yaklaştım.

Dr Goldschmidt'in, Viyana'daki Rottschild hastanesinin başhekiminin hikayeleriyle ilgili notların başına oturdum. Güçlük, o anlatmak (ve Grete'nin yazması) yerine yazmaya kalkınca ortaya çıkıyor Yazmak bu hevesli amatöre her şeyden geriye tek bir hareket bırakıyor, o da işte yazma hareketi Örneğin bilgelik gibi bir şeyin ne kadarının hareketlerde yattığını görmek tuhaf! Goldschmidt *Dr Koch*'un ana hatlarını verdi ve gerisini belki benim *sabırgen (sabırgenleşmesi)* buluşum halledecek.

Savaş tuhaf bir şekilde epik bir karakter gösterdi, insanlara adeta kendini öğretiyor, bir ders notu, bir metin okuyor,

top seslerine ve bomba gürültülerine sadece eşlik eden bir metin. Ekonomik hedefleri utanmadan açığa vuruyor, sırf ekonomik araçlara başvurmak suretiyle. Pazarların ele geçirilmesine yanıt ablukadan geliyor, silahlanmaya ise hammadde kısıtlaması. İdeolojik örtü öylesine inceldi ki, artık gerçek süreçleri daha keskin göstermekten başka bir işe yaramıyor. İlk dünya savaşının, ulusal savaş nedeniyle sınıfların iç barış yaptıkları savaşın tersine, şimdi ulusal savaşlar sınıf çatışmaları yüzünden son erdiriliyor Savaş gerçekten de "meaningless"

21 9. 39

Ortalıkta konuşulan, Bolşevik partının temelden değiştiği söylentileri kesinlikle doğru değildir Hattâ değişmez olması üzüntü vericidir Hâlâ, yirmi yıllık iktidar sahibi olduktan sonra, Rus halkı onun için çeşitli açılardan bir "kaldıraç" olmaya devam ediyor Kızıl ordu şimdi bu kaldıraç karakterini belirgin olarak gösteriyor. Burada kaldıraçla harekete geçirilecek olan şey dünya devrimi olabilir, daha azı da olabilir. Hâlâ halk, kitleler, proletarya karar vermiyor, tersine halk için, kitleler için, proletarya yerine hükümet karar veriyor Savaşı devrimci bir tarza açmak, bir halk savaşı olarak, bir proletarya aksiyonu olarak, kitle savaşları olarak (ki bu da *toptan savaşın* somutlaştırılması olurdu) başlatmak Stalin için imkansız görünüyor Halka o kadar sahip falan değil, halkın şuna buna ilgileri "henuz" yok ya da o bunun "henüz" farkında değil.

Büyük bir merakla şimdi kızıl orduyla kahverengi ordunun Polonya'da karşılaşmalarını beklemek gerekiyor.

) (Ing) Anlamsız

7 12. 39

Küçük bir işçi tiyatro grubu "Lukullus"u çalışmaya başladı! Onu komik ve eğlenceli buluyorlar ve gölgelerle bir perdeye yansıtarak sahnelemek istiyorlar. Benim önerim: İçindeki şiirleri şiir olarak okumak, şiirsel olarak, ve kahramanların karakterlerini buradan çıkarmak.

Burada hâlâ sürekli üslup ve içerik konusunda estetik tartışmalar sürüp gidiyor gazete sayfalarında. Sanatsal etkilerin izole edilemeyeceğini bir türlü anlamıyorlar İstedikleri sayıda kötü yazılmış esere bakabilirler. Diğer taraftan sanatdışılıkla karışmaksızın kesinlikle ilerleyemezler.

Biçimsel olanın, hikaye anlatanın, şarkı söyleyenin, müzik yapanın, eyleme geçenin *duruşu* dikkatle gözlemlenirse bilimsel olarak en doğru çözüme varılacaktır Hikaye anlatanın mesela dinleyicilerine döndüğü (ve döndüğüne inandığı) yer, hikayenin geçtiği durum, herkesin anlatma eyleminin bir parçası olarak gördüğü kültürel basamak vs. Genelde sanat eylemi kavramı oldukça esnektir. Belirli bir anlatıcı duruşu seçersem (belki şöyle söylemek daha iyi: belirli bir anlatıcı duruşu seçmeye mecbur görürsem kendimi), o zaman sadece belirli etkilere ulaşabilirim, malzemem kendini bu perspektife göre ayarlar, sözcük ve görüntü malzemem tümüyle belli bir çizgide durur, tümüyle belli bir dağarcıktan çıkar, dinleyicilerimin hayal gücünden az buçuk bir şeyler (çok fazla değil) emrime amade olur, onun deneyimlerinden az buçuk bir şeyler kullanabilirim, duygulanımları şu ya da bu çizgide dağılır gider. Duruş elbette homojen bir şey değildi, hep aynı kalan, çelişkisiz bir şey değildir

Yeniden "Die Geschäfte des Herrn Julius Caesar"ın başına

oturdum, IV Kitabın. Grete diğerlerini (diğer üçünü) bazı Alman işçilere ödünç verdi ve sonuç son derece cesaretlendirici oldu. Bunlar çoğunlukla sendikacılar ve her şeyi anladılar, bütün detayları. Onların ilgileri beni gerçekten de oyuna devam etmeye sevk etti.

Üslup konusunda konuşmak gerekirse: Rarus parçaları kötü bir üslup gerektiriyor, eğer kötü üsluptan zarafetsizlik, pasaklılık, dağınıklık anlaşılacaksa. "Güzellikler" mimari çizgide yatıyor. Bununla beraber bu metin bazen belli noktalara yükseltilmeye izin veriyor, yani, Rarus'un olaya katılarak ortaya çıkabildiği zamanlarda ya da kendini "sorumlu" hissedebildiği zaman, "usta işi parçalar" yazılabilir. (Pistoria savaş alanının betimlenmesi ve Pompejus'un zafer hamleleri). Spicer parçaları daha iyi tepki uyandırıyor ve hicivsel olan daha doğrudan oluyor, buna karşın mimari unsuru zayıflatıyor. Buna göre, ilk kitap "iyi yazılmış" ve ikinci kitap "kötü yazılmış"!

8. 12. 39
Sahip olduklarım.
Çin ışı bir dönerli resim "Kuşkucu"
3 Japon maskesi
2 küçük Çin halısı
2 Bavyera köy bıçağı
1 Bavyera avcı bıçağı
Bir adet İngiliz şömine sandalyesi
Bakır bir leğen, bakır ibrikler, bakır kül tablaları
Pirinçten küçük bir leğen
Naher'den iki büyük tablo, "Yaşlı Adam" ve "Baal"
Neher'den 6 tablo "Ölçütler"

Gümüş bir viski şişesi
Bir adet Dunhill pipo
Domuz derisi kaplı *Caesar*
Lukrez'in eski baskısı
Tam takım "Neue Zeit"
Deri kaplı "Me-Ti"
Eski ahşap karyola
Gri yatak örtüsü
Çelik cep saati
"Versuche"nin iki cildi
Leica bir fotoğraf makinesi, Tiyatro merceğiyle birlikte
Yüzümün ve başımın bronz ve alçı kalıpları
Santesson'dan Weigel'ın büstleri.
Bir fotoğraf albümü
"Heiligen Johanna" "Rundköpfe" "Galilei" ve "Cesaret"in el yazmaları
İki cilt *Breughel resimleri*
Deri kaplı cep not defteri
Deri bir tütün kesesi
Siyah bir deri palto
Eski bir yuvarlak masa

5 12. 39

Burjuva gazetelerinde bile artık şu konseptle sık sık karşılaşılıyor: Stalin Hitler'in yanında Batılı güçlere karşı savaşa girmeye hazır. Her iki ülkede de diktatörlerin sadece birbirinden çok farklı sosyal sistemleri olan bu iki halkı omuz omuza vermeye sevk etmeleri ve aynı zamanda da her iki sis-

tem için de arzu edilmeyen bir durum olan vücut vücuda teması engellemeleri yeterliymiş. Elbette her iki partner de karşılaşarak sürekli birbirlerini korumalıymış. Bazıları bunu şu şekilde ifade ediyor: Eğer "devlet kapitalizmi" ve "devlet sosyalizmi" birlikte biçimsel demokrasiyi, biçimsel liberal dünyayı kendi aralarında paylaşırlarsa ilerlemenin ilk evresi gerçekleşmiş olurmuş. Karşılaşılan bir başka konsept ise şöyle: Stalin sadece emperyalist dünya savaşında kendini emniyete alıyor

Elbette bu konseptlerden biri diğerine kayabilir

10. 12. 39

Sovyet hükümetinin Finlandiya'daki istila için iki parolası şöyle: 1) Finler Rus Sınır bölgesine girdiler, yani saldırdılar 2) Fin proletaryası kurtarılmalı. Almanlar "bir süper gücün doğal genişlemesi"nden söz ediyorlar 1) nolu parolanın gerekli oluşu, Rusların diyalektik parolalar üretme imkanından ne kadar uzak olduklarını kanıtlıyor Olayların ilkel bir şekilde dramatize edilmesine sığınıyorlar Sovyet hükümetinin adlandırdığı Fin Halk hükümeti ile yapılan anlaşma, Fin İşçilerinin ve köylülerinin ulusal özgürlüklerini sosyal özgürlük karşılığında vermek zorunda oldukları düşüncesiyle çelişiyor, anlaşma bir argüman olarak hizmet ediyor ve bir argüman olarak zayıf Hükumetin saldırı ya da önlem savaşlarında halktan uzaklaştıkları, savunma savaşlarında ise yaklaştıkları kuralı hâlâ geçerli gibi görünüyor

İsveçliler oldukça rahatsız, savaş aktivizmi her geçen gün büyüyor, sosyal demokrasi de bunu şiddetle destekliyor, bu şekilde pozisyonlarını kaybettiklerini hiç düşünmeden. Sağ-

dan hükümeti istifaya çağıran ve adları belli olmayan "kudretli" adamların işbaşına geçmesini talep eden mesajlar gelmeye başladı bile. Finlandiya için gönüllü kıtalar oluşmaya başladı, ki bunlar her an İsveç için de gerekli hale gelebilir Ve hiç kimse, asıl tehlikenin olduğu güneye bakmıyor gibi görünüyor

9. 12. 39

Fin savaşı, Rusların ikinci dünya savaşının kazananına ya da sadece Alman yoldaşlarına karşı kendini güvenceye alması anlamına gelebilir 1) parolası 2)'ye dönüşebilir. Rusya'nın Almanya ile askeri müttefik olmaktan nasıl kaçınabileceğini görmek zor, yani Fin savaşı uzun sürecek olursa. Bu ittifak'ın fazla şansı yok, bu sırf rejimlerin ittifakı olurdu, ki bu durumda Hitler rejimi Almanya'daki hakim sınıflarla giderek artan bir oranda ters düşerdi, hakim sınıflara bu yolla hiçbir gerçek yakınlaşma sağlamaksızın. Doğal olarak Sovyetler Birliği Alman yoldaşlarını mümkün olduğunda kendi ekonomik sistemlerine döndürmeye çalışacaktır. Sovyetler Birliği'nde bu yönde umutlar gerçekten var olabilir, böyle bir konsept orada düşünülemez değildir. Hattâ bütün açıklamalar böyle bir konseptin acil konsept olarak göz önünde tutulduğuna işaret ediyor

24 12. 39

Retroperspektif anlayışından vazgeçmek "Caesar" romanı açısından büyük anlam taşıyor. Elbette tarih araştırmacısına bitiş her zaman hedef olarak görünür ve motifleri bu tarafa

aktarırken, istemeden planlanmış olan kısmını büyütür Bir örnek: Hitler Batılı güçlerle savaşa girebilmek için Rus ittifakını yapmış olsun. Kasım'da bir saldırı planladığı hemen hemen kesin, ama anlaşılan ordu bunu reddetti. Stalin, Hollanda'ya karşı girişilen böyle devasa bir aksiyonun gölgesinde Finlandiya saldırısını yine de gerçekleştirebilirdi, Baltık paktını Alman toplarının ve Varşova'ya düşen bombaların gürültüsü içinde gerçekleştirebildiği gibi. Şimdi bunu göreceli olarak daha sakin bir dönemde yapıyor ve örneğin Finlandiya savaşı uzun sürer ve bütün SSCB karşıtları birleşir de büyük bir değişim gerçekleşirse, o zaman Hitler kesinlikle Ruslarla Batılı güçlerle barış sağlamak amacıyla ittifak yaptığı planını yürürlüğe koyacaktır. SSCB paktın kendisine sağladığı hareket özgürlüğünü yine hareket özgürlüğünü oldukça kısıtlayacak bir hareketi gerçekleştirmek için kullanmış oldu. Acaba hızlı bir barış anlaşmasından mı korkuyordu? Saldırının olmamasından Hitler'in yakında yerini bir generaller hükümetine bırakmak zorunda kalacağı sonucunu mu çıkarmıştı? Yoksa dünyayı Hitler'in yanında yer alarak ele geçirebileceği düşüncesiyle mi oynuyordu? Sosyalizmi kurmak için bir ülke yetmiyor muydu? Bu çılgınca olurdu. Hitler'in yanında yer almak dünyadaki her rejim için sonun başlangıcı demek olurdu, başka bir şey değil. Ama eğer kapitalist güçlerin kendi pahalarına barış anlaşması yapmalarından korkuyorlarsa, o zaman, askeri güvenlik dünya işçileri gözündeki sempati kaybını dengeler mi sorusu gündeme geliyor. Çok az mı plan yapıldı, yoksa çok fazla mı?

1. 1. 40

İşçi hareketinin kapitalizmin bir parçası olduğunu her zaman göz önünde bulundurmak gerekir, dedi dün August Enderle, Schwaben aksanıyla. SSCB henüz güçlerin verimlilik düzeyine ulaşamadı, yönetimin örneğin efendilik anlamına gelmeyeceği bir düzeye. Tarımın endüstrileşmesi henüz çiftçiliğin endüstri işçiliği içinde eriyeceği düzeyde gerçekleşmedi. O halde hâlâ devlet mekanizmasının ürettiği bir sınıf mücadelesi sürüyor. SSCB'nin dış politikası gerçi içinde sosyalist elementlerin oluştuğu bir ülkenin dış politikası, ama bu sosyalist bir dış politika değil. Fin seferi, askeri hedeflere yönelik olarak, Fin proletaryasını burjuvazinin egemenliğinden kurtarabilir belki, ama bu sosyalist hedefler sadece askeri hedeflerin çıkarı doğrultusunda güdülen hedefler ve askerler tarafından düzenleniyor

SSCB askeri hedeflerine sosyal tedbirler almaksızın ulaşabilirse bundan elbette mutlu olur. Savaş yüzünden Fin proletaryasının büyük bir bölümü burjuvazinin tarafına itilecektir Batı Ukrayna'nın ele geçirilmesiyle ilgili olarak Rus manşetleri de, "Avrupa'nın sosyalist alanları genişledi, kapitalist alanları azaldı" şeklindeydi ve bunlar bütünüyle biçimsel, savaşın tüm hızıyla sürdüğü bir zamanda düşüncesiz bir oportünizmin ifadeleriydi. Nasıl olur da bu zamana kadar birkaç milyon Polonyalı köylünün kurtarılmasının sosyalist sektörü güçlendirdiği ileri sürülebilir, bunların Almanya'daki faşist klik gibi (Alman burjuvazisiyle bile değil) ittifaklar tarafından satın alındıklarını göre göre? Stalin'in Hitler'le yaptığı ittifak, ki buna belki yarın askeri açıdan ihtiyaç duyacak, Hitler'ı kendi burjuvazisine karşı zayıflattı, yani müttefikinin as-

keri gücünü zayıflattı, zira bu aynı zamanda Alman proletaryasının durumunu kendi burjuvazisi karşısında güçlendirmedi. İşte ağır politik hatalar burada yatıyor, bunlar belki ancak Rusya'daki içsel durumla açıklanabilir.

14. 1. 40

Helli, Naima Wifstrand ile okullarında Schauspieleleven için çalışıyor. Kadın Shakespeare çalışmaları yürütüyor Bir sahne ("Macbeth" II,2) oynanacak, ardından aynı teatral elementle gündelik yaşamdan doğaçlama bir sahne ve sonra yeniden Shakespeare sahnesi. Öğrenciler Y-efektine güçlü – bir tepki vermiş gibi görünüyor (şaşkınlıkla okumuşlar!)

15. 1. 40

Oyuncu Gried burada *Marksist Etik* üzerine bir traktat yazdı, son derece amatörce, bilinen sözcüklerle. Bununla beraber spekülasyona karşı nahif bir ilgisi var ve ben fırsat buldukça onunla bu konuda bir şeyler yapıyorum. Hâlâ insanların dünyayı değiştirmek ve böylece değişebilmek için nasıl değişmeleri gerektiği sorusuyla meşgul oluyor. Proletaryada çeşitli etik ve ethoid izler görüyor, onların kendilerini sömürenlerin insanlık dışılığından yakındıklarını duyuyor, kendi hayvanı varoluşlarından, onlarda mükemmel dünya hayallerinin nasıl oluştuğunu görüyor ve onların kendilerini mücadelelerine nasıl hazırladıklarını görüyor vs. Bu *yapsın-yapabilir-cümlelerinden* bazılarını birlikte gözden geçiriyoruz, eski etiklerden (onu çoğul kullanmaya sevk etmek zordu) kaynaklanan ya da her halükarda onlarda görülen toplumsal tutumla ilgili olanlarını. Sonunda ona pratik bir formül önerdim. Sınıf mücadelesi sü-

recinde ortaya çıkan yapsın-yapabilir-cümlelerinden bir "seni domuz" içerenlerin "seni öküz" içeren cümleler içinde kullanılabileceğini söyledim. "Seni domuz" içeren ve "seni öküz" cümlesine dönüştürülemeyen cümleler dışarıda tutulabilirdi. Örnek: "Annenle yatmamalısın" cümlesi bir zamanlar "seni öküz" cümlesiydi, zira bu eski toplum düzeninde mülkiyet ve üretim ilişkilerinde bir karmaşaya yol açıyordu. Ama bugün artık bir "seni öküz" cümlesi değil bu, sadece "seni domuz" cümlesi. Sonuç olarak bu cümlenin konu dışı tutulması gerekirdi. Mücadele eden proletarya onu duruma bağlı olarak yine de "seni öküz" cümlesi olarak kullanacaktır, mesela şu şekilde: "seni öküz, annenle yatmamalısın, çünkü silah arkadaşlarının bu konuda ön yargıları var ve senin şahsi mücadelen de bundan zarar görebilir ve de çünkü mahkemeler seni hapse atabilir " Bu formülasyonların ne kadar ahlak dışı olduğu hemen görülüyor, çünkü bunlarda kendine özgü bir öznellik gizli ve bu etikçiler için nahoş bir şeydir Bunun nedeni elbette, bundan çıkarılabilecek şeyin ortadan kalkmış olmasıdır (mülkiyet ve üretim ilişkilerinin) ve artık bu "şeyin" sadece etik bir şey haline gelmiş olmasıdır

16. 1 40

Lagerkvist'in "Sieg im Dunkeln"ini konuştuk. İsveçli mistik ve sembolist burada gerçekliğin ve natüralizmin sınırlarına dayanmış. Şiddetten nefret eden bir devlet bakanında vücut bulan "bu" demokrasi, kendini korumak için şiddet kullanmak zorunda kalınca kafası allak bullak oluyor. Her tarafta hissedilen asker korkusunu hissetmesi, demokrasiye karşı tutumundaki huzursuzluk. Oyun tümüyle fenomenolojik, kay-

dediyor, şiirsel olarak eksiksiz, ilkelleştirilmiş bazı durumlar var, anahtar kelimeler değişiyor vs. Enderle bu oyunu, ilkelliğine rağmen yararlı buluyor, çünkü oyunun "demokrasinin kaçırdıklarını" gösterdiğine ve doğru zamanda uyarıcı bir etkı yaptığına inanıyor. Ben oyunun demokrasi açısından bozguncu bir etki yaptığını düşünüyorum, çünkü toplumsal nedensellik örgüsü gösterilmemiş, böylece uygulanabilir tanımlamalar ortaya çıkmıyor, ve özdeşleyim kahramana monte edildiği için onun başarısızlığı doğal bir gereklılık halini alıyor Ancak Y-efekti kullanılırsa kahramanla araya bir mesafe konulabilir. Elbette bu tragedya içinde bir komedi malzemesi de gizliyor. Demokrasinin oyundakı görevi kendi varlığını korumak, ancak varlığının bu bölümdeki özel karakteri içinde, onu en ıyi şekılde bır dıktatör koruyabilir görünüyor ve demokrasi sadece görevini yerine getirmesi halinde devletin güç araçlarını kullanabilir hale geliyor. Oyun bir öğretici parça olarak adlandırıldığı için (ben ona yas şarkısı diyorum) didaktik olanla öğretici olan arasındaki farka gururla dikkat çekiyor.

26. 1. 40

Yerleştirme konusunda hiçbir şey düşünmeden bir dedektif romanı yazdım, Renoir ve Koch'la bır akşam yemeği konusunu kullandım. Buna "kültür" denebilir mi?

Tombrock "Furcht und Elend" hakkında büyük çizimler üzerinde çalışıyor, canla başla. Y-efektine hakim değıl, ama korkarım ona bunu zamanından önce söylersem yeterince gerçekçi çizemeyecek. Böylece en azından birçok belgesel ayrıntı içeren oldukça değerli resimler elde ediyoruz.

SSCB materyalizm için iyi bir öğretici malzeme sunuyor

Her yerde, "bunun sosyalizm olmadığı" düşüncesi ile "bunun sosyalizm olduğu" düşüncesi tartışılıyor. Aslında orada oldukça büyük miktarda maddi anlamda sosyalist unsur ve bununla ilgili üst yapı bulunuyor. İnsanlar için belli bir rahatlama oluştu sanırım, diğerleri, üretim güçlerinin özgürleştirilmesinden beklenebilecek şeyler henüz ortaya çıkmadı, muhtemelen yeterince büyük olmadıkları için. Bunu çok az insan anlıyor, çünkü çoğunluk sosyalizmin işleyişini tümüyle idealist bir açıdan görmek istiyor. Bazıları SSCB'nin her hareketinden, işte bunun hiç de sosyalistçe olmadığı sonucunu çıkarıyor, diğerleri ise SSCB'nin her hareketini sosyalist bir devletin yapabileceği tek hareket biçimi olarak görüyor. Onlar için sosyalizm SSCB'nin yaptığı şey, onun davranışlarına bakılarak varlığı incelenebilir.

Gazete kesiği. Brecht şu notu iliştirmiştir (İsveççe): "Geçenlerde Stuttgart'ta düzenlenen göçmenler kongresine dünyanın dört bir yanından temsilciler katıldı."

29. 1. 40

Tombrock'un çizimleri tuhaf bir şekilde birçok anlam içeriyor. O maden işçisiymiş, yersiz yurtsuz dolaşmış, hiçbir zaman resim yapmayı öğrenmemiş. Zeki insanlar onun resimlerine bakıp şöyle diyor: önce çizmeyi öğrenmesi lazım, temel şeyleri. Bu doğru, perspektife hakim değil, ama bunu izole bir şekilde öğrenemez, "önceden" öğrenemez, temel unsur olarak öğrenemez. Sadece ilgilendiği diğer problemlerle ilişkili olarak öğrenebilir. Bütün sorunlarını "şiddet kullanarak" geçici olarak çözüyor. Kişileri karakterize etmek için bazen soğukkanlı bir şekilde (ya da sıcakkanlı?) gölgeleri kullanıyor, onları yüzlerin üzerine düşürüyor, yerçekimi, anatomi gibi kuralları dikkate almıyor, figürleri havada diz çöküyor. Bazen canlı bir ortamda tahtadan bir figür gibi duruyorlar, normal insanlar arasında bir fındıkkıran. Ama bütün mutsuzluk, beceriksizlik, ihmal ve tökezleme durumlarında birden tafsilatlı ve acınacak bir üsluba başvuruyor, güçlü bir hamleyle ve yol alıyor. İlk kez bir yaratıcı çalışma yapıyor, onu buna ben teşvik ettim. Şu anda 27 sayfa çizdi ve hep aynı tekniği (kurşunkalem) kullandı, "tekniğinin" bütün pürüzlü, dengesiz yanlarını çıplak bir şekilde açığa vuruyor ve adeta bunun "üzerine" çiziyor.

Dünya giderek karışık bir hal alıyor. SSCB Batılı güçlerle bir ittifak kursaydı ortaya iki seçenek çıkardı: 1) SSCB basitçe var olan güçleri budar ve onlara Nazi sistemini "normal" kapitalist bir sistemle, Batılı güçlere bağımlı hale getirilen bir sistemle, değiştirme olanağı tanırdı. 2) Halk cephelerini zorlar ve böylece savaş yönetimini tehlikeye atardı. (2) 1939 yılına kadar denendi, ittifakın dağılmasıyla sonuçlandı. Şimdi

Nazi rejimini ayakta tutmak durumunda kalabilirler; peki bunu bir maşayla mı yapacaklar?

29 1.40

Ljungdal bana küçük bir deneme verdi, "Diyalektik Dünya İmajı" Zekice ve özenle yazılmış, ama bilinen eksiklikler onda da var: Hegel'ın diyalektiği gerçek tarihten çıkarılmaz, bilakis felsefe tarihinden çıkarılır. Ve o Marx'ta fonksiyon içinde gösterilmez, dünya imayı kuran bir karakterdedir

En azından, "Bolşeviklerin Tarihi" ile karşılaştırıldığında, ne berrak bir eserdi! Bu tarihi yazan kişi adeta hem berrak hem belirsiz, cümlelerinin tepesine hiç durmadan bir şaplak indiriyor ve yazarken sürekli parmaklarını kesiyor. Devrimler metafizikten çıkarımlanıyor, onlar oluyor çünkü eski olan yeni olana sapıyor ve "karşı konulmaz olan şey sadece ortaya çıkan ve gelişendir." Her şey her şeye bağlı ve gelişim harika sıçramalarla gerçekleşiyor. Tanımlama cümlesi genel olarak sadece "doğadaki şeyler" için geçerli ve "üzeri örtülmemesi" gereken son çelişkiler kapitalist durumların çelişkileri. Sınıf mücadelesi söndürülememeli, bilakis sonuna kadar sürdürülmeli. Sonradan onunla ilgili hatıralar yazılır ve diyalektik şükranla anılır Her şey yukarı doğru gidiyor, eski olan ölüyor ve yeni olan kazanıyor, "eski nitel durumdan yeni nitel duruma bir geçiş" söz konusu sadece. Yeni olan elbette daha iyi bir niteliğe sahip.

31.1.40

Diyalektik düşünce, savaşlar ve devrimler arasında bir felaket biçiminde çok çabuk gelişen, güçlü üretim güçleri olan farklılaşmış bir topluma denk düşer. Keskinleşmiş sınıf müca-

delesi, rekabet kanunları, sömürme serbestisi, sermaye birikimiyle biriken yoksulluk, bütün bunlar, doğru yolu bulmak için, diyalektiği giderek daha belirgin bir şekilde tek çıkar yol haline getirir. Tek tek toplumsal fonksiyonların, bu fonksiyonların giderek artan oranda görecelileştirilmesi sonucu giderek artan bir oranda yalıtılması, giderek artan sürtünmeler esnasında organların kendi aralarında giderek artan iletişimi gibi, toplumsal yapıya ait fenomenler bize diyalektik düşünmeyi öğretir. Uluslar içinde proletarya kendini kendiyle mücadele eden olarak görür, kendini kendine karşı bir birim olarak görür proletarya. Sadece üniterliğini ya da anti üniterliğini idrak ederek mantıklı bir politika üretebilir. Sınıflarla ilgili durum budur; hakim sınıflar "tepkisel bir kitle" oluşturmazlar, ama belli bakımlardan, proletaryaya karşı, üniter bir sınıf haline gelirler Biçimsel bir demokrasiye ulaşmak için çaba harcanmalıdır, sadece politik olduğu, aynı zamanda ekonomik olamayacağı önceden bilinen bir demokrasiye. Proletarya diktatörlüğü biçimsel olmayan demokrasinin ilk biçimi olarak görülebilir. Üretim araçlarının kişisel mülkiyeti (50 kişinin mülkiyeti yerine bir kişinin mülkiyeti) tarihsel bir ilerlemedir ve hızlıca tarih aykırılığı haline dönüşecektir, üretim, araçların tek sahibi tarafından durdurulacaktır. Böyle algılar ve deneyimler diyalektiği geliştirir. – Diyalektiği, zihinsel tarihten elde etmek ve gerçeklikten sadece, kanunlar için örnekler almak yerine diyalektiğin gerçeklikten elde edilmesinin artık zamanı gelmiştir.

10.2.40

Bol bol Macaulay okuyorum, şu anda "Life and Writings of Addison" İngilizlerin edebiyatı kıskandırıcı, gerçek bir ta-

rihi ve gerçek bir devamlılığı var, çünkü erken dönemde ulusal bir hayat gelişti ve halk iktidara geldi. Ne kriterler! Macaulay, Addison'ı övmek için, onun en iyi dizelerinin Pope'un ikinci dereceden dizelerine yaklaştığını yazıyor! "Campaign" şiirinin olağanüstü bir analizini yapmış, şiir Blenheim'daki çarpışmayı anlatıyor. Şiirin esas başarısının Johnson tarafından keşfedildiğini hatırlatıyor, şöyle ki: "the mainly and rational rejection of fiction" O zamana kadar şairler kahramanlarını, Homeros'un kahramanları gibi, savaşa sürerdi. Şimdi Addison Marlborough'yu bir "angel, guiding the whirlwind"e benzetiyor Ve benzetmenin etkisinin hiç dikkat çekmeyen bir dizede ortaya çıktığına işaret ediyor: "Such as, of late, o'er pale Britanna pass'd" İngiltere kısa bir süre önce bir tayfuna tutuldu. Şunu vurguluyor: "the advantage which, in rhetoric and poetry, the particular has over the general"

Dikkatli bakıldığında Almanların henüz bir edebiyatının olmadığı görülür. Birkaç iteklenmiş öncü, aralarında bir bağlantı olmaksızın, her biri kendine göre kriterlerle yazmış, şiirin acınası bir parçalanışı söz konusu. Merkezi bir nokta eksik, Londra gibi bir şehir (ya da Paris ya da Roma). Buna bir de eğitimin şahsi yollarla alınmak zorunda olması ekleniyor, çünkü büyük okullar yok. Hattâ Goethe'yi otodidaktik diye nitelemek bile mümkün.

19.3.40

Grip nedeniyle üç hafta yatakta. Böylesi beni, eğer yapacak büyük bir işim yoksa, çaresiz bir halde yakalıyor.

Ama bu yüksek ateş seviyesinde çalışamam da.

Küçük bir epik çalışma düşünüyorum şu sıralar, "Die Be-

fürchtungen des Herrn Keuner," "Candide" tarzı bir şey ya da "Gulliver." Herr Keuner, dünyanın yaşanılamaz bir yer haline gelmesinden korkuyor, eğer insanın hayatını kazanabilmek için çok büyük suçlara ya da çok büyük erdemlere sahip olması gerekeceği bir gün gelirse. Böylece Herr Keuner bir ülkeden bir başka ülkeye kaçıyor, çünkü nereye gitse kendisinden çok şey isteniyor, bunlar bazen fedakarlık, cesaret, zeka ya da özgürlük istenci oluyor ya da adalete susamışlık, bazen de gaddarlık, dolandırıcılık vs. Bütün bu ülkeler yaşanamaz yerler.

Almanlar Danimarka ve Norveç'e saldırıyor. ("9 Nisan" tarihli)

Stockholm şehir merkezinden bir görüntü. ("11 Mayıs" tarihli)

Kral Leopold'un ele geçirilişi.

Bir İsveç gazetesinden alınan fotoğraflar. Almanya'nın Batı saldırısı 10 Mayıs 1940'ta başlar. Hollanda'nın ardından 28 Mayıs'ta da Belçika teslim olur. Mayıs sonundan beri kapalı olan Dünkirchen limanı 6 Haziran 1940'ta Almanların eline geçer.

[Otobiyografik Notlar 1940]

Bir şekilde benim durumum diğerlerine göre daha iyi, özellikle de hatıralar konusunda, zira benim beynim onları estetiğin manevralarıyla düzenliyor ve böylece ben de diğerlerine göre daha güzel ve anlamlı görüntüler görüyorum. Kuşkusuz bunun karşılığında da hafızam bana tanıdığım pek çok kişiye göre daha zayıfmış gibi geliyor.

"İhtiyarın" adı Bidi, daha kırk yaşında bile olmamasına ve saçlarının tek bir teline bile kırlık düşmemesine rağmen, iki ülkenin köylüleri ona bu adı veriyordu, ama Stelf, daha zeki olanı, bir ada sahip değildi, burada da değildi, orada da.

Brecht Ari ırktan, kardeşi bugün hâlâ Almanya'da bir üniversite profesörü. Brecht'in karısı, kendisi eskiden Helene Weigel kızlık adıyla Devlet tiyatrosunda ve Max Reinhardt'ta tiyatro oyuncusuydu, oysa Yahudi, ki sadece bu bile Brecht için Almanya'dan kaçmaya yeterli bir sebepti. Bununla beraber o Hitler'in iktidara gelmesinden yıllar önce bile Nazilere karşı mücadele verenlerin arasındaydı ve gerçekleştirdiği bütün edebi üretimi Nazi rejimi altında gerçekleştirmesi mümkün değildi. Hiçbir zaman politik bir partiye dahil olmadı ve bugün de dahil değil. Nazilere karşı şiirler yayınladı ve "Furcht und Elend des Dritten Reiches" adlı bir oyun yazdı, oyunun evlerde, kliniklerde, mahkeme salonlarında, toplama kamplarında, okullarda, fabrikalarda, kışlalarda vs. geçen kendi başına 27 sahnesi var ve Diktatör rejimi altındaki Alman halkının neredeyse bütün sınıflarının özgürlükten yoksunluğunu anlatıyor. Şu anda Roma Cumhuriyetinin Sonu üzerine hicivsel, tarihi bir roman üzerinde çalışıyor, "Die

Geschafte des Hernn Julius Caesar." PEN-Kulübü üyesi. Lion Feuchtwanger ile kişisel arkadaşlık sürdürüyor W.H. Auden ve Archibald MacLeish de herhalde gerektiğinde onu savunacaklardır. Ayrıca Amerikalı kadın oyuncu Stella Adler, Fritz Kortner ve film yönetmeni Fritz Lang. Ticari ajansa bağlı değil. "Frucht und Elend des Dritten Reiches" dışında "Fizikçi Galilei'nın Hayatı" adlı bir başka oyun daha bitirdi (araştırma özgürlüğü üzerine) ve "Sezuan'ın Iyı Insanı" adlı mesel tarzı bır oyun daha yazdı (zamanımızda iyi bir insan olmanın ne kadar zor ve pahalı bir iş olduğunu gösteriyor). Ayrıca küçük bir hiciv kitabı (en çok Voltaire'in "Candid"ine benzetilebilecek bir tarzda); kahraman bir ülkeden bir başkasına kaçıyor, çünkü her yerde çok fazla erdem ısteniyor kendisinden. Bir ülkede günde üç öğün yemek yiyebilmek için, eskiden imparatorluklar fethetmeye yetecek kadar enerji gerekiyor, bır başkasında rejimin iktıdarını sürdürebilmek için bütün dünyayı fethetmesı işinde ona yardım etmek zorunda, üçüncüsünde ise o kadar çok esaret hakim ki orada çok fazla özgürlük tutkusuna ihtiyaç duyuyor ınsan vs. vs. Kahraman ortalama erdemlerle ve birkaç mütevazı sorunla yarım yamalak yaşayabileceği bir ülke arıyor.

Finlandiya

17 4. 40 - 13. 5. 41

17 4 40

Mobilyaları ve kitapları geride bırakarak gemiyle Fınlandiya'ya. Başka kimse istemediği için kitapları kapıcı aldı. Gemide, bir buzul parçası üzerinden bir merdivenle gemiye çıkan genç dul. Åbo gümrüğündeki bayan, askerlere bavullarını taşımalarını emreden.Tombrock için dörtlükler, bırkaç resim daha satabilsin diye.

Hufvudstadsbladet isimli bir İsveç gazetesinin 21 Mayıs 1940 tarihli, kışın savaşta ölen askerlerle ilgili sayısından alman bir fotoğraf. Fotoğrafın altında şu yazı bulunmaktadır: "*Villmanstrand*: Babam onur meydanında öldü.

6. 5. 40

Töölö'de küçük boş bir daire, bır aylığına kaptık. Helli bir yük arabasıyla etrafta dolaştı ve iki saat içinde gerekli mobil-

yaları buldu, daha dün bizi tanımayan beş kişi onları ödünç verdi. Nisan'ın son haftası taşındık ve ben hemen "Sezuan'm İyi İnsanı" oyunu üzerinde ciddi bir şekilde çalışmaya başladım. Oyun Berlin'de başladı, Danimarka ve İsveç'te devam etti ve bir kenara atıldı. Burada bitirebilmeyi umuyorum.

Gemide oyuncu Greid da vardı, Arnold Ljungdal'ı izliyordu. Genellikle akşamları buradalar, Ljungdal, Steffe Einstein'ın görecelilik kuramını anlatıyor. Greid'ın Marksist ahlakı son zevkli hamlelere dayanıyor. Hella Wuolijoki ve Diktonius çok cana yakınlar, Diktonius bir süre önce sona eren savaşta yurtsever bir tavır takınmış, şimdi ülkenin geleceğini, büyük savaşın dışında kalmak kaydıyla çok daha parlak görüyor.

Finlandiya zor bir durumda, ithalat kapıları kapandı, fakirleşti de, 400.000 Karelli göçmenin yükü de cabası.

İngiltere'nin Finlandiya'daki başarısızlığı dehşet uyandırdı. İnsanlar İngiltere'nin açılış maçlarını her zaman kötü oynadığı düşüncesiyle avunmaya çalışıyor Gerçekten de faşizm ancak faşizmle ya da demokrasi ile yenilebilir. Hattâ geçici olarak İngiltere'de demokratik bir eğilim belirtisi bile görülmüyor Birinci dünya savaşında başlangıçta olanlara demokratik bir görüntü verme konusunda bir gönüllülük vardı. Buna ek olarak, İngiltere bu sefer denizaşırı kablonun kontrolü sayesinde elinde tuttuğu propaganda monopolüne de sahip değil ve radyo kontrol edilemez bir şey ve bunlara bir de bombalar ile motorize birliklerin ortaklaşa çalışmasının donanmaya olan teknik üstünlüğü de eklenince resim tamamlanmış oluyor Mobilize birlikler Norveç'e peynire giren bir bıçak kadar kolay girdiler.

SSCB İsveç'in tarafsızlığından duyduğu memnuniyeti açıkladı, aynı şey herhalde Finlandiya için de geçerlidir

Gazete kesiği. 1940 olimpiyatları Helsinki'de yapılacaktı, ama savaş nedeniyle iptal edildi; bunun yerine uluslararası bir spor turnuvası gerçekleştirildi.

3. 6. 40

Şimdiden her yerde "Alman askerlerini canlandıran ruhun" karşı konulmaz gücünden söz edilmeye başladı. Taylorlaşmamış bir işleyişten Taylorlaşmış bir işleyişe geçilerek, çalışma için duyulan heyecandan da aynı şekilde söz edilebilirdi. Sanki akmakta olan üretim bandını terler döndürüyor! Ortada sadece, matkabın yerini alan terör yok, ortada bir de kişisel mücadele hırsını vs. gereksiz kılan bir makineleşme var. Alman generalleri makineleşme sayesinde askerlerin kişisel niteliklerine ba-

ğımlı olmaktan, "birliklerin ruhundan" kurtuldular. Asker savaş araçlarından biri sayılmaya başladı. Motorlar "onu yanına alıyor." Operasyonların zamanlaması sorumluluk bilinciyle değil kronometreyle sağlanıyor. Motorlar yorulmak nedir bilmez olmak zorundalar. Paraşütçüler bombalar gibi atılıyorlar ve bombaların cesarete ihtiyacı yoktur. Eğer uçağa binmemekte direnirlerse cesarete o zaman ihtiyaç olurdu. Düşman hatlarının gerisine atıldıklarında hayatları için savaşmak zorundalar, sadece "Almanya'nın geleceği" için değil. Burada ihtiyaç duyulan "Ruh" endüstrinin gündelik çalışmasından elde edilebiliyor.

İlginç olan savaşın 1915-1920 yılları arasında yapılmış olması. Yani şimdiki askerler 1933'de 13, en fazla 18 yaşındaydılar. "Nazi Almanya'sının geleceği" bu gençlerin sırtında. Ama onların geleceği yok, Fransa'da yaralanıp kan kaybettiler, bu "nihai olarak Nazi biçiminde eğitilen, Nazi Almanya'sından başka hiçbir şey tanımayan" gençlerle uğraşacak olan bizler değiliz, bizzat Naziler hallediyorlar onları. (Küçük işletmeleri sosyalizmin değil de bizzat kapitalizmin ortadan kaldırması gibi.)

Gazete kesiği. Fotoğraf altı (İsveçce): "Uçaksavar mermisi yuvasına yerleştiriliyor."

Mussolini 10 Haziran 1940'ta yaptığı ve İtalya'nın İngiltere ve Fransa'ya savaş ilan ettiğini açıkladığı konuşma sırasında.

Hitler'in orduları 14 Haziran günü Paris'i savaşmadan ele geçirdi.

8.6.40

Hız yeni bir savaş yöntemi kalitesine dönüştü. Almanların yıldırım harbi bütün hesaplamaları boşa çıkardı, öyle ki bütün öngörülen süreçler gerçekleşti ama bunların sonuçlarının kesinlikle öngörülemediği ortaya çıktı. Ve teknik savaş tiyatrosuna yeni bir boyut getirdi; savaş alanı savaş küpü ya da savaş uzayı haline geldi. Ve zavallı Fransızlar ne olup bittiğini anlayamadı; hareket savaşını bir pozisyon savaşı gibi sürdürüyorlar ve tek düşündükleri, cephe hatlarının cephe olmadan olmayacağı. Tek kurtuluşları operasyonları "önden" ve "arkadan" şeklindeki batıl inançlardan tamamen arınmış olarak sürdürmeleri halinde mümkün olabilecektir Askerler şehirde, holdinglerde hisse senedi çoğunluğunun ("Kontrol") nasıl elde edildiğini ve genelde paranın nasıl aktif tutulduğunu ve nasıl numaralar çevirerek monopol elde edilebileceğini sorup öğrenmek durumunda kalacaklar! Marsilyalıların son gösterileri şimdi Alman saldırı uçakları tarafından sonsuza dek susturuluyor

11 6. 40

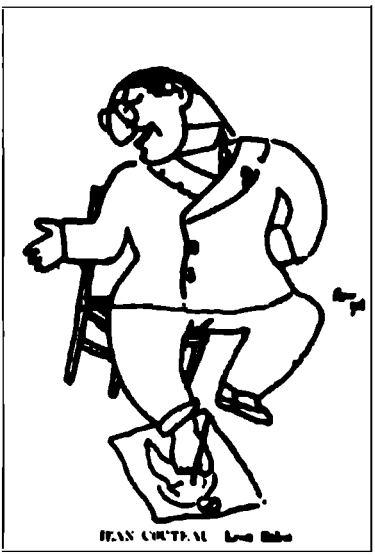
Şu an bilmem kaçıncı kez "Sezuan'ın İyi İnsanı"nı baştan ele alıyorum, Grete ile birlikte, kelime kelime. Öğleden öncelerimi kıskançlıkla koruyorum, son zamanlarda, haberler çok kötüleşeli beri, hattâ sabahları radyoyu kapatsam mı diye düşünüyorum. Bu küçük kutu hemen yakınımızda duruyor ve gece yatarken son yaptığım iş onu kapamak, sabahkı ilk işimse açmak oluyor.

12. 6. 40

Cocteau, Tankları kamufle etme fikrinin Picasso'dan esin-

lenildiğini iddia ediyor, söylediğine göre Picasso dünya savaşından önce bir Fransız savaş bakanına askerleri görünmez kılmayı teklif etmiş. Cocteau ayrıca, bu vahşilerin yüzlerini boyamalarının kendilerini gizlemekten çok daha korkunç hale getirmek isteyip istemediklerini de soruyor. İyi bir fikir. Bir şeyin şeklini bozarak, ona beklenmedik bir biçim vererek görünmez yapabiliyorsun, daha doğrusu görünmez değil de, dikkat çekici hale getiriyorsun, ama yabancı bir biçim verip tanınmaz hale getiriyorsun!

Almanlar Paris'e yürüyor.

Jean Cocteau hakkındaki bir katalogdan. Rus asıllı Fransız sahne tasarımcısı Léon Bakst'ın çizdiği karikatür.

14. 6. 40

Belki ileriki zamanlarda, halkların bu savaşımızdaki baygınlıklarını kavramamız daha zor olacak. Bunların nedenleri geçi-

ci çünkü. Buradaki politik atomizasyon, devasa kitlelerin asker ve polis tarafından bir araya toplanması söz konusu. Burada, daha iyi bir deyim bulamadığım için *Alan fenomeni* dediğim bir fenomen var. Problemler bütün halklar tarafından her zaman alan problemi olarak görülüyor ve öyle muamele görüyor. Yani, problemler mesela şimdi sadece kapitalist alanda çözülebilir (ve üzerine düşünülebilir) olarak görülüyorlar. Bunun sonucu olarak halkların içsel çelişkilerinde şaşırtıcı bir nötürleşme oluyor: gerçi çelişkiler bir an bile ortadan kalkmıyor ama işte "bu alanda herhangi bir rol oynamıyorlar." Bu şu şekilde de ifade edilebilir: trende bu ve bu sınıf, şu ve şu rejim var, şu ya da şu sıkışa zorlanıyorlar, belli bir yöne doğru götürülüyorlar vs., ve bu alanın olanakları (gerçek ya da görünürde) şekillendirilmeden, kullanıma sokulmadan, tükenmeden ve gözden düşmeden önce yeni bir alan oluşmuyor. Alanın bizzat kendisi aklı tatmin edemez (hayal gücü başka alanları görebilir, deneyim başka alanlar önerebilir), az önce işleyen alanda hâlâ yeterince akıl vardır işbaşında olan, bütün halkın hedefleri için çalışan, ve haklı çıkarma hedefleri için. Böylece silahlanma, savaş hazırlıkları kapitalist alanda gerçekten de işsizlik problemlerinin çözümü oldu. İşçilerin burada az çok manuklu bir şey vardı, tabi işsizlikle mücadele edildiği sürece. Savaşın kendisi de bir problemin çözümüdür, yani Almanya'nın dünya pazarlarının emperyalist paylaşımında çok geç kalmasının (bunun nedeni de halk devriminin çok geç kalması ve ulusal birliğin sağlanmasının gecikmesidir) sonuçlarının doğurduğu problemi. Burada her zaman, tek bir işçinin de görebileceği çok şey vardır

17.6.40

10

12

13

15

14

16

17

19

New York'da yayınlanan *Life* dergisinin 21 Ekim 1940 tarihli 17 sayısından alınmıştır. Brecht fotografları dergiden keserek ayrı bir deftere yapıştırmış.

HITLER DANS EDİYOR

FÜHRER ZAFER DANSI YAPIYOR

Almanya'da yayınlanan bu fotoğraflar, dünyanın, Hitler'in belki de en özel anlarından birine tanık olmasına olanak veriyor. Burada Hitler hayatının en mutlu anlarından birinde görülüyor. Az önce Fransa'nın teslim olmaya hazır olduğu haberini almıştır. Takvimler 17 Haziran'ı göstermektedir. Yer, Westfront'taki ana karargah merkezinin bahçesidir. Ordusu Paris'i ele geçirmiş, Burgund'u ezip geçmiş, İsviçre sınırına ulaşmış, Maginot Hattı'nı aşmış ve Metz'e boyun eğdirmiştir.

Bu fotoğrafların çekilmesinden hemen önce Hitler, Fransa'nın teslim şartlarını görüşmek üzere Mussolini'yi Münih'e çağıran davet mektubunu imzalamıştır. Tam anlamıyla bir sevince boğulmuş haldedir. Baş ve omuzlar dik, yumruklar sıkılı, kollar kesik kesik hareketlerle yukarı aşağı inip kalkmakta ve yüzde kasılmış bir gülücük hüküm sürmektedir. Ellerini karnının önünde birleştirip şöyle der: "Bu iş bitti!"

Sürekli gülümserken çenesini öne çıkartmıştır ve komutanları aynı gülümsemeyle kendisini izlerken, o ayaklarıyla bir Swing figürü yapmaktadır. Bu zaferin yüz ifadesidir; açık ve mağrur. Bu zafer dansıdır; Hitler'in deri çizmeleri sembolik olarak, önünde diz çökmüş Fransa'nın ensesinde tepinmektedir.

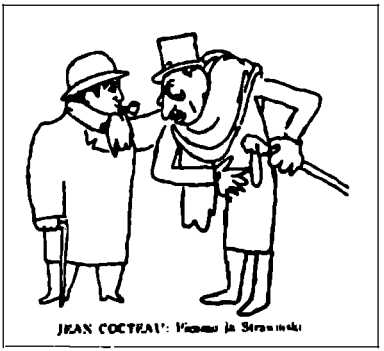
Etrafındaki yardımcıları onun aynı zamanda ekibidir de. Üzerlerinde, Nazi Partisi'nin üniformaları vardır. Üçüncü fotoğrafın solundaki kısa boylu, şişman adam, Hitler'in resmî fotoğrafçısı Heinrich Hoffmann'dır. Hitler'in en yakınındaki uzun boylu adamsa Dışişleri'nden bir kukladır. Fotoğraflar çekildikten hemen sonra Hitler ekibinin başına geçti ve şaşaalı kaz adımlarıyla, kıkırdayarak uzaklaştılar. Fotoğraflar İngiliz sansürü nedeniyle gizli tutulmuştu.

Hitler'in o gün içinde bulunduğu ruh hali bir gazetede şöyle ifade edilmişti: "Otuz dokuz gün... sadece dünyayı sarsmakla kalmadı, bilakis sınırsız bir kibir ve kendini beğenmişlik dünyasını da bir gerçeklik haline getirdi.. İçimiz intikam ateşiyle yanıp tutuşmuyor, ama nihayet safdil deliler olmaya bir son verdik."

20. 6. 40

"Sezuan'ın İyi İnsanı" büyük oranda bitti. Malzeme büyük güçlükler doğurdu, bunları atlatmak için yaklaşık on yıldır yaptığım denemelerin hepsi başarısız oldu. Her şeyden önce şematik olandan kaçınmak gerekiyordu. Li Gung bir insan olmak zorundaydı ki iyi bir insan olabilsin. Yani basmakalıp iyi değil, tümüyle iyi, her an iyi, Li Gung olarak da değil. Ve Lao Go da basmakalıp kötü değil vs. Her iki karakterin de birbirlerine geçişleri, sürekli yıkılışları vs. şimdi az çok başarılmış gibi görünüyor, tanrıların büyük deneyi, komşunu sev emrine kendini sev emrinin eklenmesi için, "başkalarına iyi davranmalısın" emrine "kendine iyi davranmalısın" emrinin eklenmesi için, aynı zamanda fabldan çıkarılmalı ve ona orada hakim olunmalıydı. Ahlaki ön aşamalar sosyal olarak motive edilmiş olmalı, ama yine de özel bir niteliğe (özel bir yeteneğe; özel bir eğilime) atfedilmeliydi.

Fransız generaller savaşı öyle kötürüm, öyle yetersiz ve öyle ihanet içinde bitirdiler ki, tıpkı Fransız politikacıların başladığı gibi. Ve İngiltere! Yahuda ihanete uğruyor! Ama halklar acı çekiyor!

Jean Cockteau kataloğundan bir karikatür: Picasso ve Strawinsky.

24. 6. 40

Eleştirmen Hadar Olsson'da *Picasso*'nun "Guernica"sının (bütün evrelerinin) bulunduğu bir sanat dergisi görme imkanım oldu. Üzerimde güçlü bir etki bıraktı ve ben de bu yönde günün birinde bir şey yapmaya karar verdim. Bu kanımca zamanın sanatsal bir ifadesi, astronomlarının dünyayı patlayan bir bombayla açıkladıkları bir zamanın. Bir dünyayı parçalayan barbarca bir fırtına, parçaları bir kenara süpüren sanatkarane bir fırtına! İlginç romantik Y-efektleri, bu arada da klasik bir biçim.

28. 6. 40

Fransa'nın düşüşü, bir dünya imparatorluğunun üç hafta da yıkılışı! Burada savunmayı dağıtan şey "savunma ruhu" oldu. Fransa Maginot Hattı yüzünden düştü. Şu yeraltındaki beş katlı otel, Fransız parazit emekli sermayesinin çarpıcı bir ifadesi! Devekuşu kendini beş kat yerin altına gizliyor! Maginot Hattı Fransız ordusunun yapılanmasını engelledi ve Hollanda ve Belçika sınırlarını bir baraj duvarının etkisiyle açtı. Ama orada kağıttan bir Maginot Hattı'na sığınılmıştı: Milletler Cemiyetine! Beş kat derine, sıcak su borularıyla. Ve İngil-

Fransız mizahının ciddi zamanlarda bile yeşerdiğini gösteren bir karikatür. Savunma sanayi için demir toplayan adama mahkum soruyor: "Bunlar işinize yaramaz mıydı?"

tere bunu abluka ile başarınayı denedi. Bunun için bunun bir ada olması gerekiyordu!

28. 6. 40

Bugünlerde Feuchtwanger'in güney Fransa'daki sekreterinden bir mektup geldi. Kadın, Feuchtwanger'in yeniden toplama kampına götürüldüğünü yazıyordu. 16 ile 56 yaş arasındaki erkekleri bir yere kapatıyorlardı. Feuchtwanger Temmuz'da 56 olacak.

Mektup geldiğinde gazeteler Almanların Lyon'a girdiklerini yazıyordu.

Ateşkes anlaşması, Fransızların Almanların istediği her Alman'ı teslim etmelerini gerektiren bir madde içeriyor.

Soldaki resim: İngiliz diplomat ve gazeteci Robert Gilbert Vansittart, Alman halkının savaşa rıza göstermekle Hitler'i bir anlamda desteklediğini ve bu nedenle cezalandırılması gerektiği tezini savunmuştu.
Sağdaki resim: Feldwebel Lord Strabolgi: Bir zamanlar kaptan olarak 18 yıl deniz kuvvetlerine hizmet etmiş ve sonradan, buna tezat teşkil edecek bir tutum takınıp pasifist olmuş.

29. 6. 40

Bir dünya imparatorluğu yıkıldı ve bir ikincisi temellerinden çatırdıyor, "Sezuan'ın İyi İnsanı"nın son halini yazalı beri, Fincesini. Oyuna Berlin'de başladım, sonra Danimarka'da ve İsveç'te devam ettim. Bana şimdiye kadar hiçbir oyunun çıkarmadığı kadar güçlük çıkardı. Kendimi işin başından özellikle zor ayırıyorum. Bu tamamen bitmesi gereken bir oyun ve henüz bitmiş değil.

Havalar ısınıyor ve henüz Amerikan konsolosluğundan vize başvurularının cevabı gelmedi. Ne de hangi rotanın takip edileceğini ve bunu kaça mal olacağını biliyorum.

Avrupa'nın üzerine devasa adımlarla yükselen bir açlığın gölgesi düşmeye başladı. Burada kahve bitti, şeker çok az kaldı, purolar (benim için üretim aracı) satın alınabilecek gibi değil.

Her şey ve herkes Üçüncü Reich'ın büyümekte olan gücünü gösteriyor

30. 6. 40

Sahne olmadan bir oyunu yazıp bitirmek imkansız. The proof of the pudding "İyi İnsan"ın 6. sahnesinin Li Gung'un, sevincinin kötülüğünün (sosyal) nedenini idrak edişini kaldırıp kaldırmayacağını nasıl anlayabilirim ki? Muhtemel varyantlar arasındaki kararı ancak sahne verebilir. "Mutter" ve "Rundköpfe"nin dışında "Johanna"dan bu yana yazdıklarımın hiçbiri test edilmedi.

Diktonius Finlandiyalı Horaz, beni alıp bir birahaneye götürdü. Kısa boylu ve uknaz biri, bir baltayla meşe kökünden

yontulmuş gibi, kendi kendisinin ayaklı kaidesi gibi. Devletten aldığı küçük bir emeklilik maaşı ve gazetelerdeki yazılarından gelenlerle geçiniyor. Her gelişinde mutlaka yanında bir şey getirir, bir puro ya da Barbara için şekerleme. Gülmeyi seviyor ve küstahça, ama mızah dolu saptamalar yapmayı seviyor, az ve öz biçimde. Genel olarak bakıldığında, bir gemi kaptanı olabilirdi.

30. 6. 40

Bu yeni devlet monopolü, silahın üstünlüğü muazzam, (Whatever happens, we have got the maxim gun and they have not, diyorlardı bir zamanlar) yaşlı yıpranmış politikacıların kliklerinin ortadan kaldırılışını da içeren düzenleme! Zaman evrelerinin şaşırtıcı diyalektiği.

Yavaş savaş hızlıları önc çıkarır (duranın hareketliyi önc çıkardığı gibi). Ama bu hız her şeyi nasıl da değiştiriyor! Burada söz konusu olan sadece, Almanların yıldırım harekatı değil, aynı zamanda yıldırım silahlanması da söz konusu. Ve bu rejim bütün geleneklerin kırılmasından nasıl da bir güç çıkardı! En modern hava silahlarıyla turist dolu buharlılar birbirine karışmış durumda, Karl May, Clausewitz'in yerini alıyor. Tank motorlu araçlar benzini düşman hattının gerisinde, cadde kenarlarındaki benzinliklerde buluyor Paraşütçüler rahip olarak geliyorlar ve özel arabalara el koyuyorlar

1 7 40

Artık dünya saat başı değişiyor Yavaş yavaş giderek daha fazla şeyin ortadan kaybolduğunu hatırlıyorum. Başlangıçta hâlâ gazeteler vardı, Avusturya'da, Çekoslovakya'da, İsviç-

Gazete kesiği. Dünkirch'deki geri çekilme

re'de, Saarland'da Almanca gazeteler. Birbiri ardına ortadan kalktılar ve bir daha geri dönmediler. Radyo kaldı. Ama günün birinde Viyana sustu, başka bir gün Prag sustu, Varşova daha uzun açık kaldı. Sonra Varşova da sustu ve Kopenhag ile Oslo sadece Almanca yayın yapmaya başladılar. Şimdi artık Paris de yok. Şu an demokratik Batı'nın elinde sadece Londra kaldı. Daha ne kadar? Steff ve ben arka arkaya sürekli yeni haritalara baknıak zorunda kalmıştık. Önce Polonya haritasına, sonra İskandinavya haritasına ve sonra da Hollanda, Belçika, Fransa. Şu an önümüzde İngiltere haritası açık vaziyette.

2. 7 40

Hâlâ şu soruya kafa patlatıyoruz: Ekmek ve süt mü yoksa pirinç ve çay mı, "Sezuan"-hikayesi için. Elbette bu Sezuan'da ne havacılar var ne tanrılar. Dikkatli bir şekilde bütün folklorik şeylerden kaçındım. Diğer taraftan beyaz Fransız

ekmeği yiyen sarı adam üzerine bir espri yapmak da amaçlanmadı. "Üç Kuruşluk Opera"nın Londra'sı, ve "Mann ist Mann"ın Kilkoa'sı, bu şiirsel konsepsiyonlar başarılı olmuş gibi görünüyor. Şurası tartışmaya açık: acaba sadece sosyal tarih hatalarını mı muhafaza etmeli? Tanrıların (ve ahlakın) canına kasteden endüstri, Avrupai geleneklerin akını. Bu şekilde hâlâ gerçek bir zemin üzerinde hareket ediliyordu. Ama ne endüstri ne de Avrupalılık pirinçle ekmeğin yerini alamayacaktır. O zaman burada Çin'e ait olanı sırf bir giysi ve delikli bir giysi olarak görürüz! Ne yazık ki burada, Helsingfors'da da bir aydınlanmaya ulaşamadım.

Tombrock ilk yağlıboya tablolarından birinin fotoğrafını göndermiş (onu yağlı boya yapmaya heveslendiriyordum). "Osseg Dulu Prag Yüksek Mahkemesi Önünde" Muazzam ilerlemeler kaydetmiş, romantizmden ve lümpenlikten uzak-

Tombrock'un tablosunun fotoğrafı. Fotoğrafın arkasında Tombrock'un el yazısıyla şunlar yazılmış: "Osseger Dulları, Brecht'in şiiri için.

laşmış. Ve şaşırtıcı bir şekilde sosyal gruplaşma prensibini resim kompozisyonu kategorisi olarak kavramış.

2. 7 40

Kitapçı Olsoni, Mallarmé üzerinde çalışan bir edebiyat tarihçisi getirdi yanında. "Bir anlamı olmadıkları" için kah saldırılan kah göklere çıkarılan birkaç ünlü şiiri gösterdi. Elbette anlamları var, elbette oldukça kaygan bir zeminde. Alışılmış bağlamların kırılması bazı kuçük şoklara neden oluyor, hepsi bu. Mallarmé'nin bir hatası, somut ve soyut kelimeleri (çağrışım kafiyeleri) sık sık aynı tarzda harmonize etmesinde yatıyor Banalleşmekten duyduğu korku sık sık banalleşmeyle sonuçlanıyor Bazı kelimelerin ve kelime gruplarının somut düşünülmesini bekliyor, ama okurdan kendisinin aynı kıtadaki başka kelimede yapmadığı şeyi istiyor. İnsanlara şiirin harekete dönüştürülmesini açıklamaya çalışıyorum. Bu teşebbüsün güçlüklerinden biri yeni hareketlerin yeterince teatral (ve seçilmiş) olmamasıdır Sonra da kırışıklıkların düzeltilmesi gerekecek – bunu bir kombinezonda yapmak zordur

5. 7 40

Hella Wuolijoki ile Marlebäk (Kausala) çiftliğine gittik. Güzel kayın ağaçlarının arasında ağırladı bizi. Buranın sessizliğinden konuştuk. Ama aslında sessiz değil; sadece sesler çok daha doğal, ağaçların arasında esen rüzgar, otların hışırtısı, kuş cıvıltıları ve sudan gelen sesler Çiftlik evi, beyaz, her biri sekiz büyük pencere içeren ıkı sıra, 100 yaşından daha eski, *empire* tarzında yapılmış. Odalar müze olabilecek ol-

*) Mimarı bir stil (Ç.N)

gunlukta. Çiftlik evinin yanında devasa bir taş yapı var (yaklaşık 80 adet) yukardan beslemeli mutfak için, yük arabası yemi boşaltmak için oraya yanaşıyor, ayrıca güzel bir yıkama tertibatı da var, her şey demirden ve harika ahşaptan, kuzeyin kızıl çamından. Bu savaş yılında kış oldukça çetin geçmişti, sebze bile kıttı. Küçük bir tahta barakada 14 Karelli yaşıyor, buraya göç etmiş olan balıkçılar Kira ödemeden oturuyorlar ve günde on Mark ödenek alıyorlar. Hella Wuolijoki bunun olara yettiğini söylüyor Ama bir gelecek göremiyorlar, kaderlerini parlamento belirleyecek.

Uykumuz geliyor; muhtemelen alışmadığımız açık hava yüzünden. Tek başına kayın ağaçlarının kokusu bile sarhoş etmeye yeter insanı ve bir de odun kokusu. Kayınların arasında yeterince orman çileği var ve bunları toplamak da yoruyor çocukları. Korkarım yemek pişirmek Hella'ya zor gelecek, fırını kızdırmak gerekecek ve su kaynağı evin içinde değil. Ama insanlar çok canayakın ve Hella Wuolijoki sayısız hikaye biliyor

6. 7 40

Birçokları Alman faşizminin zaferini öngörüyor, böylece de faşizmin bütün Avrupa'daki zaferini elbette (en azından). O halde yeni bir istikrar çağı. Bir denge ancak bir Alman egemenliği varsa ortaya çıkabilir ve eğer böyle bir şey olacak olursa o zaman Alman faşizminin bazı yapısal unsurları yeniden ortadan kaybolur Fransa'daki süreçler karakteristiktir Yeni bir yapılanma Almanya'da yuvarlanma şeklinde olurken Fransa'da bu devrilme şeklinde oldu. "Planlama" verimli bir eğilim göstermeyen acil önlem olarak kaldı. Pétain gerçekten

de doğuştan bir vali. Ülke henüz savaştan bile çıkmadı. Ordu ve donanma dağıldı ve endüstri savaş için çalışmaya devam ediyor, bundan böyle düşman için.

Bu aydınlık geceler çok güzel. Saat üçe doğru kalktım, sinekler yüzünden, sonra dışarı çıktım. Horozlar ötüyordu, ama karanlık değildi. Ve ben açık havada elimi yüzümü yıkamayı seviyorum.

Tuhaf bir şekilde böyle zamanlarda hiçbir zaman işi düşünmüyorum. Bu çalışma zamanı değil.

7 7 40

Bir oyun planı tasarladım, daha çok parmak alıştırması amacıyla. "Die Straße der Ministerien" Kör bir dilenci küçük bir oğlanla birlikte Bakanlıklar Sokağında oturuyor. Burada gördüğü minicik olaylardan neler olup bittiğini anlıyor, yani büyük savaşı ve büyük yenilgileri. Öyle ki arkadaşlarına verdiği öğütlerle arkadaşlarının güvenli bir yere sığınmalarını sağlıyor. (Örneğin başkentin savunulmayacağını. Yani kaçmak yerine karşıdaki lokantayı satın almaları gerekiyor, kaçmakta olan sahibi bir dilim ekmek için onu vermeye hazır çünkü. Bu onlarınkinden daha nezih. Yakında sadece nezih lokantalar çalışacak. Vs.) Kör bir adam dünya imparatorluğunun çöküşünü önceden görebiliyor.

Bir başka varyasyon şöyle olabilir: Genç bir Fransız kızı Orleans'da, abisi olmadığı zamanlar bir benzinliğe bakıyor, uyurken de uyanıkken rüyalar görüyor, Jeanne d'Arc olduğunu görüyor ve kaderini yaşıyor. Zira Almanlar Orleans'a doğru ilerliyor. Jeanne'ın duyduğu sesler halkın sesleri, nalbandın ve çiftçinin söyledikleri O bu seslere uyuyor ve Fransa'yı

dış düşmana karşı koruyor, ama iç düşmanlara yeniliyor (Yargılandığı mahkemede bir sürü İngiliz dostu ruhani lider var!) Beşinci sütunun zaferi.

8. 7 40

Buradaki insanların topraklarını sevmeleri anlaşılabilir bir şey Son derece zengin ve bol çeşit var Balık dolu sular ve güzel ağaçlı ormanlar, ormanlardaki böğürtlen ve kayın kokusu. Bitmek bilmez bir kışın ardından bir gecede gelen muazzam yaz, şiddetli bir soğuktan sonra şiddetli bir sıcaklık olarak geldi. Ve gündüz kışın nasıl ortadan kayboluveriyorsa, yazın da gece aynısını yapıyor Sonra hava öyle güçlü ve hoş bir tat veriyor ki neredeyse tek başına insanı doyuruyor Ve bu berrak gökyüzünü nasıl bir müzik dolduruyor! Rüzgar hemen hemen hiç dinmeden esiyor ve bu esnada çeşit çeşit bitkiye rastladığı için, otlar, mısırlar, sazlar ve ormanlar, yumuşak ve gidip gelen türlü türlü sesler ortaya çıkıyor, neredeyse hiç duyulmayan, ama yine hep orada olan sesler

16. 7 40

Alman iktidar çevrelerinden sonra şimdi de Fransızlar Hitler'i getirtti, halkın kazanımlarını kasaya aktarmak için. Bir Avusturya (Trianon'dan sonraki) olmaya çalışıyorlar Laval diyor ki: Parlamento ortadan kalkacak, parlamenterler kalacak. Harika! Edebiyatçılar kalıyor edebiyat ortadan kalkıyor Bütün savaş boyunca ülkenin büyük yazarlarından tek bir hece bile duyulmadı.

Ve İngiltere'de savaşı orta sınıf yürütüyor, City ile birlikte. Onlar da büyük makineleri (donanma, hava silahları) dev-

reye soktular, durumun kötü adama bağlı olmadığı yerlerde.

Bu arada Almanlar Avrupa için yeni düzenin planını yapıyorlar, muazzam bir Mitropa tasarlanıyor, "küçük devletlerin sağlıksız güç politikaları" halledilmek durumundaymış.

25. 7 40

Steff bana "Kranz des Meleagros"u getirdi, August *Oehler* tarafından çevrilmiş. O güzel epigramlar bana benim soneyi hatırlattı; "SSCB şairlerine öneri, kamusal yapılara yazı yazın." Bazı epigramları değiştiriyorum ve kendim de birkaç tane yenisini yazıyorum, örnek olarak.

Weimarlıların Yunan epigramcılarının problemlerinden ne kadar haberdar olduklarını ve bizim bunlar hakkında ne kadar bilgimiz olduğunu düşününce, o korkunç düşüş görülüyor. Biz Weimarlılar hakkında bile hemen hemen bir şey bilmiyoruz.

Burada, bu Yunan epigramlarında, o harika nesnesellik insanın içine işliyor ve onunla birlikte anlamları da, kendine has bir rüzgar gibi (Akşam –sabah,– Nisan ya da kar rüzgarı) bir ağacın meyvelerini ve yapraklarını sallayan bir rüzgar gibi.

Bir örnek:

Athena'da tapınak eşiği vardı
Usta Theris'in sanatkar eli
Buradaki bu ölçüyü, ip gibi düzgün dirseği
Katı testere bükülmüş kenarıyla
Baltayı, rendeyi, hafifçe eline alırken
Matkabı da, dönüp duran
Sergiledi, el sanatına yetecek kadar
Çünkü bitirmişti eski çalışkanlığını.

(Leonides von Tarent)

1. 7 40

Bir gazete kesiği, uzun yıllar öncesine ait, sergiyi *Picasso* görmüş olmalı.

V yüzyıldan kalma bir Çin tablosu. Berlin'deki bir sergi haberinden.

30 7 40

Bazı epigramlar yapmayı denedim ("Die Requisiten der Weigel", "Die Pfeifen", "Finnische Speisekammer"). Dramatik

şeyleri çalışmaya hiç halım yok. "İyi İnsan"ı bitirmek oylesine gerekliydi ki, aslında geriye sadece detaylar kaldı. Böyle tıkanma zamanlarında gazetecilik ya da tiyatro çalışmaları gerekli oluyor, ama şu an ikisi de engellenmiş durumda. Wuolijoki'nın hikayeleri harika, çiftlikte insanlardan, ormanlardan, ki bir zamanlar orada büyük bir kereste işletmesi varmış, kahramanlık çağlarından. Sürekli kafasını sallayarak, basit insanların hilelerinden, zarif insanların aptallıklarından anlatırken, ara sıra hınzırca kırpılan gözleriyle bakarak ve insanların konuşmalarına iri ellerinin epik ve akıcı hareketleriyle eşlik ederek, sadece kendi duyduğu bir müziğe eşlik ediyormuş gibi, hikayeler anlatırken güzel ve bilge bir hal alıyor (Eliyle, bilekten hareketlerle, önünde uzanan bir yelkenliye vuruyor). Adaları ve bataklıkları üzerinden o büyük ağırlığını şaşırtıcı bir enerjiyle geçiriyor ve şişmanlığının burada Çin'e dair bir şeyi var. Çiftlik işlerini çok rahat idare ediyormuş gibi görünüyor, hiçbir zaman emir verir gibi konuşmuyor. Bu konuda oldukça planlı ve çiftliği olağanüstü bir şekilde temsil ediyor. Ve kendisi oldukça insani.

2. 8. 40

"Messingkauf"u hızlıca gözden geçirdim. Teori göreceli olarak basit. Sahne ile seyirci salonu arasındaki alışveriş gözlemleniyor, seyirci sahnede olan bitenle nasıl bir tarzda ve şekilde bir bütünleşme yaşıyor. Tiyatro deneyimi, Aristoteles'in "Poetika"sında da anlattığı gibi, bir özdeşleyim eylemi aracılığıyla ortaya çıkar. Tiyatro deneyiminin bu şekilde içinden doğduğu bu unsurların arasında eleştirellik bulunamaz, bu ne kadar az olursa özdeşleyim mekanizması da o kadar iyi iş-

ler. Eleştirellik sadece özdeşleyimin gerçekleşmesiyle ilgili olarak ortaya çıkabilir, hiçbir zaman seyircinın sahnede tasvir edilir halde gördüğü olaylarla ilgili olamaz. Aristoteles'in "seyircinin sahnede tasvir edilir halde gördüğü olaylar" ile ilgili tiyatro anlayışından söz etmek tam anlamıyla mümkün değildir Aslında Aristoteles tiyatrosunun hikayesi ve oyunu hayattakı süreçlerle ilgili tasvirler sunmak için belirlenmemiştir, tersine tümüyle sabitlenen bir tiyatro deneyimi (belli katarsis etkileriyle birlikte) elde etmek içindir. Ama yine de hayatı anımsatan olaylar gereklidir bunun için ve bunlar az çok muhtemel şeyler olmalıdır ki yanılsama gerçekleşsin, yanılsama olmadan özdeşleyim gerçekleşmez çünkü. Fakat süreçlerin nedensellığının de gösterilmesi kesinlikle şart değildir. Bir kuşku uyandırmamaları bûtünüyle yeterlidir. Sadece, esas itibariyle bizzat hayattaki süreçlerle ilgilenenler, tiyatroda ima edilen olaylarla yani, sahnedeki süreçleri gerçeğin bir tasviri olarak görebilir ve eleştirebilirler. Bunu yaparak sanat mahallinden de çıkmış olurlar, zira sanat ana görevini gerçeğin tasvirini oluşturmakta görmez. Söylediğim gibi o sadece belli tasvirlerle, yani belli etkileri olan tasvirlerle ilgilenir. Bunların ürettiği özdeşleyim eylemi seyircinin bizzat olaylara eleştirel bir şekilde bakmasıyla bozulur Şimdi soru, gerçeğin tasvirini sanatın görevi haline getirmenin ve böylece seyircinin gerçek süreçlere eleştirel yaklaşımını sanata uygun bir hale getirmenin mümkün olup olmayacağıdır. Bu soruyla ilgili çalışmalar ortaya çıkardı ki, bu büyük dönüşümün uygulanabilmesi için sahne ile seyirci salonu arasındaki trafiğin şeklinin değiştirilmesi gereklidir. Bu yeni sanat uygulamasında özdeşleyim hakim konumunu kaybedecektir. Buna karşın

artık yabancılaştırma efekti (Y-efekti) öne çıkacaktır, ki bu da aynı şekilde bir sanatsal etkidir ve bir tiyatro deneyimine götürür. Y-efekti, gerçek hayat süreçlerinin sahnede, tam da bu süreçlerin nedenselliğini ortaya çıkaracak ve seyirciyi meşgul edecek şekilde tasvir edilmesiyle doğar. Duygulanımlar da bu sanat aracılığıyla ortaya çıkar, yani, seyirciyi bu gösterim aracılığıyla duygulanıma sürüklemeye olanak tanıyan şey gerçeğin bu şekilde hakim kılınmasıdır. Y-efekti eski sanat aracıdır, komedide, halk sanatlarının bazı kollarında ve Asya tarzı tiyatronun uygulanmasında kullanılır.

2. 8. 40

"MESSINGKAUF"UN TEORİSİYLE İLGİLİ İKİNCİ ÇALIŞMA

Bazı noktalar teoride materyalist diyalektiğin ortaya çıkışını gösterebilir.

1) *Doğallık*, yani, deneyimi bilince kabul eden özel hal yeniden dağılır, eğer *Y-efekti* yoluyla olumsuz hale getirilir ve sonra yeni bir *anlaşılırlığa* dönüştürülürse. Bir şemalaştırma burada bozulmaktadır. Bireyin bütünlükten elde ettiği kişisel deneyimleri düzeltilir ya da onaylanır. O ilk bulma eylemi tekrarlanır.

2) Özdeşleyim ve uzaklaşım arasındaki çelişki derinleştirilir ve gösterimin unsurlarından biri olur.

3) Tarihselleştirme sırasında belli bir toplumsal sistem başka bir toplumsal sistemin bakış açısından gözlenir. Toplumun gelişimi bakış açılarını oluşturur.

Bitmedi.

Önemli nokta: Aristoteles dramaturjisi süreçler içindeki objektif çelişkileri dikkate almaz, yani alınmasına izin vermez. Onlar subjektif olana (Kahramana yerleştirilmiş olana) dönüştürülmek zorundadır.

2. 8. 40

"MESSINGKAUF"UN TEORISIYLE İLGİLİ ÜÇÜNCÜ ÇALIŞMA

Günümüz seyircisinin aklını gündelik savaştan başka bir yöne çevirme ihtiyacı sürekli olarak gündelik savaş tarafından yeniden üretilmektedir, ama aynı şekilde sürekli olarak kendi alınyazısını yönlendirme ihtıyacıyla çatışmaktadır. Eğlence ihtiyacı ile geçim gereksinimleri arasındaki ayrım yapaydır. Eğlence sırasında (aklı saptıran biçimiyle) geçim gereksinimi sürekli olarak tehdit altındadır, zira seyirci örneğin hıçliğe sürüklenmez, yabacı bir dünyaya değil, deforme edilmiş bir dünyaya sürüklenir ve o kendisine kaçamaklar gibi görünen bu sapmaların bedelim gerçek hayatta öder Yanından geçen rakiple girilen özdeşleyim geride bir iz bırakır. Bu şekilde kendi kendisinin rakıbi olur Yedek, ihtiyacı tatmin eder ve bedeni zehirler Seyirciler aynı zamanda hem saptırılmak hem de yönlendirilmek istiyorlar ve gündelik savaş yüzünden her ikisini de istemek zorundalar

Yeni tiyatro basitçe, kendi kendine yardım etmeye başlamış olan insanın tiyatrosudur. 300 yıllık teknik ve organizasyon insanı değiştirdi. Tiyatro bu değişimi çok geç gerçekleştirdi. Shakespeare'in insanı alınyazısına, yani tutkularına ümitsizce teslim olmuştur. Toplum ona elini uzatmaz. Tamamen kurgulanmış bir mahalde bir karakterin büyüklüğü ve canlılığı bizi etkiler

Yeni tiyatro ise bu şekilde toplumsal insana yönelir, zira insan tekniğiyle, bilimiyle ve politikasıyla toplumsal olarak kendine yardım eder Tek bir karakter ve onun eylem biçimi,

sosyal motorların görünür hale gelmesiyle çırılçıplak gözler önüne serilir, zira sadece onlar üzerindeki egemenliği ona kendine yardım etme olanağı tanır. Birey, birey olarak kalır, ancak toplumsal bir fenomendir artık, onun tutkuları bir anlamda toplumsal bir meseledir, alınyazısı da. Bireyin toplumdaki konumu "doğal halini" kaybeder ve çıkarların çatışma noktasına yerleşir. Y-efekti sosyal bir önlemdir

3. 8. 40

"MESSINGKAUF"UN TEORİSİNE EK

1) Aristotelesçi oyun kompozisyonu ve oynama biçiminde (bu iki kavramı muhtemelen değiştirmek gerekir) seyircinin, sahnedeki süreçlerin gerçek hayatta geçiş ve orada meydana geliş biçim ve tarzı konusunda aldatılması hikayenin sunumunun mutlak bir bütünlük oluşturmasıyla güçlendirilir Ayrıntılar tek tek gerçek hayattaki karşılıklarıyla karşılaştırılamazlar Hiçbır şey, örneğin gerçek hayatla ilişkilendirilmek amacıyla "kendi bağlamından koparılıp alınamaz" Bu yabancılaştırıcı oynama biçimi sayesinde ortadan kaldırılır. Hikayenın sunumu burada kesintisiz değildir, bir birim olarak bütün, kendi başına var olan parçalardan oluşur ve bu parçaların her biri derhal gerçek hayattaki karşılıklarıyla karşılaştırılabilirler, hattâ karşılaştırılmaları gerekir. Bu oynama biçimi gücünü sürekli olarak gerçekle karşılaştırma eyleminden alır, yani gözünü sürekli olarak tasvir edilen süreçlerin nedenselliğine çevirir

2) Y-efektini gerçekleştirebilmek için oyuncunun sahne

figürüne tamamen *dönüşme* eyleminden vazgeçmesi lazımdır. O figürü *gösterir*, metinden *alıntı yapar*, gerçek bir süreci *tekrarlar* Seyirci tamamen "olayın içine çekilmez, ruhsal olarak birleştirilmez, sahnelenen alınyazısıyla "kaderci" bir şekilde karşı karşıya getirilmez. (Sahne figürünün sevindiği bir yerde o öfkelenebilir vs. O kendini bir süreç içinde hayal etme ya da bir başka süreç arama konusunda serbest bırakılmış, hattâ bazen buna mecbur edilmiştir vs.). Süreçler *tarihsellenir* ve *sosyal ortamlara yerleştirilir* (Birinci unsur elbette özellikle güncel süreçlerde meydana gelir: olan hiçbir zaman olmamıştır ve olmayacaktır. İkinci unsur ise sürekli olarak o anki toplumsal düzeni sorgular ve tartışmaya açar.) Y-efekti ana hatları öğretilen bir tekniktir.

3) Yasallıkları saptayabilmek için doğal süreçleri adeta şaşkınlıkla kabul etmek gerekir, yani, onları anlayabilmek için onların "doğallıklarını" dağıtmak gerekir. Fırlatılan bir bedenin düşüşü sırasındaki kanunsallığa ulaşabilmek için, hayal gücünde onun için başka olanakları devreye sokmak lazımdır; düşünülen olanaklar içinde doğal olan, gerçek olan doğru olandır ve düşünülen diğer olanaklar olanaksızlıklar olarak karşımıza çıkar. Y-efektiyle seyirciyi bu türden şaşıran, yaratıcı ve eleştiren bir hale getiren tiyatro, bilime de dahil edilmesi gereken kendi tutumu etkisini gösterirken, hâlâ bilimsel bir kurum değildir. O sadece bilimsel bir çağın tiyatrosudur. O seyircisinin hayatta takındığı tavrı tiyatro eylemi için kullanır. Bir başka deyişle: özdeşleyim sanatın emrine amade olan tek duygu kaynağı değildir.

4) Aristoteles tiyatrosunun kavramsal çerçevesinde bu oynama şekli sadece bir üslup meselesi olarak görülebilir. Ama

o daha fazla bir şeydir Bununla beraber tiyatro o eski *eğlendirici* ve *öğreticiliğini* kesinlikle kaybetmiyor, bilakis onları adeta yeniliyor. Temsil yeniden tümüyle doğal hale geliyor Bu çok farklı üsluplarla yapılabilir Gerçeklikle uğraşmak hayal gücünü gerçek lezzetli sürecine sokar. Neşelilik ve ciddiyet yaratıcı olan eleştiriyle canlılık bulur. Genel olarak bakıldığında burada söz konusu olan eski dini tören kurumunun laikleştirilmesidir.

4 8. 40

Gerçekçilik sorunu üzerine: Alışılmış görüş, sanat eserinin, içindeki gerçeklik ne kadar kolay fark edilirse o kadar gerçekçi olduğu yönündedir. Buna karşı ben şu tanımı ileri sürüyorum: Sanat eseri gerçeklik onun içinde ne kadar hakim kılınmışsa o kadar gerçekçidir Gerçekliğin safi yeniden tanınması sık sık onu hakim kılmayı öğretmek suretiyle güçleştirilir. Kimyagerlerimizin şekerleri tanınabilirliklerini kaybederler. Bu kuşkusuz aşırı bir örnektir ve sadece (genış) sınırları gösterir. Her halükarda gözü, sanatçının gerçekçi olup olmadığına, yani yazarken gerçekçi davranıp davranmadığına, gerçekliği bütün perdelemelerin ve aldatmaların karşısında hakim kılıp kılmadığına ve izleyicisinin gerçek davranışına müdahale edip etmediğine çevirmek gerekir ve sadece biçime bakmamak, eseri sadece biçimine bakarak bir başkasıyla karşılaştırmamak ve gerçekçi bir sabit biçim kristalize etmemek gerekir. Soz konusu biçim gerçekçi bir eserden alınmış olsa bile bu safi biçimciliktir Örnek olarak *Lenin*'in yüksek dağlar karşısında duyulan heyecanla ılgılı hikayesi verilebılır

5 8. 40

Hašek, Silone, O'Duffy ve benim gibi şairleri burjuva şairi olarak nitelemeye çekiniyorlar, ama haksızlar Bir proletaryanın meselesini kendi meselemiz yapabiliriz, hattâ belli bir süre için proletaryanın şairi de olabiliriz – ve de işte bu süre zarfında proletarya burjuva şairlerine sahip olur, onun meselesini kendi meselesi haline getirmiş olan şairlere. Yine, proletarya olmanın ne bir avantaj ne de bir kazanım olduğunu söyleyebiliriz ve ne de mücadelenin insanlığın çehresindeki bütün proletarya izleri için verildiğini söyleyebiliriz – yine de kendi sınıfımızın, bızı fazla eleştirel bakan silah arkadaşları haline getiren sınırlarını ve zayıflıklarını gösteririz. Kuşkusuz, biz burjuva kültürünü aktarıyorsak da, kültür de işte zaten bu demektir Gelişimin belli evrelerinde, proletarya zaferi kazanmış, ama henüz proletarya olmaya devam ederken burjuva öncülerin fonksiyonu, ortaya çıktığı gibi, biçimsel bir şeye dönüşür Gerçek gelişim onları yakalayınca, bir süre sadece biçimler gelişir Sonra ortaya yeni şairlerin ve yeni savaşçıların çıkma zamanı gelir O zaman öncüllerinin eserlerinde, bizlerin eserlerinde, sadece son derece gelişmiş ifade araçlarını değil, aynı zamanda yeni kültürün, mücadelede her zaman en keskin şekilde ortaya çıkan yeni unsurlarını da bulurlar Hayaller eylemlerin önünde uçar, tam da onların belirsizliği yeni toprakları sınırsız gibi gösterir, böylece onları teşvik eder. Bizim eserlerimizde yeni başlangıcın teknikleri de önemlidir, geleneğe hakim olan tekniklerden geliştirilmiştir, zira geleneğe hakim olmayan yeni başlangıçlar çabucak yeniden geleneğin hakimiyeti altına girerler En güvenli yol bızı burjuva şairleri arasındakı diyalektikçiler olarak sevk

ve idare etmek ve kullanmaktır. Böylelikle biz de, proletaryanın meselesini kendi meselesi haline getirmiş olan burjuva politikacılarıyla aynı sıraya girmiş oluruz.

9. 8. 40

Klasik üslubun dili ayıklaması üzerine: Bir sayfa üzerinde yeterince çok şey atlarsam, tek bir sözcük *gece* için, mesela şöyle bir cümlede "gece olduğunda" okurun o anki bütün dikkatini kazanırım. Enflasyon her ekonominin ölümü demektir. En iyisi sözcüklerin maiyetlerini işten çıkarıp tek başlarına kendilerinden üretebildikleri kadar yüksek bir gururla ortaya çıkmalarıdır. Ve klasiklerin okurun duyularını unuttuklarını söylemek çok yanlıştır, tam tersine onlar bunları hesaba katarlar. Bizim duyumcularımız omurilikçilere benzerler; topuklarda bir his uyandırabilmek için Napolyon gibi insanı sarsmaları gerekir. *Lytton Strachey*'in *Racine* üzerine yazdığı küçük denemeyi okuyorum. O da Racine'in yeni dramada Shakespeare'i aştığını söylüyor (hemen hemen her oyun, sadece Elizabeth dönemi oyunlarının son perdesi hariç). Hattâ bu ilke romanda da galip geldi.

"İyi İnsan"ın küçük düzeltmeleri sahnelerin yazımının mal olduğu günler kadar haftalara mal oluyor. Sabitlenmiş yol hedefleri olduğunda olaylara, adına "hayat" dedikleri bu sorumsuz, rastlantısal, geçici şeyin minicik manzaralarını sokuşturmak zor oluyor. Bu esnada, sonuç olarak!, *Li Gung – Lao Go* sorununu ele alıp almamak başat soru olarak karşıma çıkıyor. Şunlar mümkün: 1) Hikayenin unsurlarını genleştirerek *Tanrılar – Li Gung – Lao Go* arasında nahif bir çatışma, öyle ki, her şey ahlaki alanda kalsın ve birbiriyle çelişen iki

şey (iki "ruh") ayrı ayrı sahneye çıkabilsin ve 2) basit bir hikaye, *Li Gung*'un kuzeninin kılığına bürunmesi ve bu esnada Rinnstein'daki hayatının onun içinde oluşturduğu deneyimleri ve nitelikleri kullanması gibi. Aslında sadece 2) mumkün, aksi takdirde Shin'in (7'de) keşfi ve Shin'ın hamile Lao Go ile konuşması ve hamilelik yüzünden iki kişinin yerine geçme oyununun artık sürdürülemez olması tamamen dışarıda kalacak. Perdenin önündeki dönüşüm (4a) mistik bir şey değil, bilakis sadece sanatsal bir çözum, yani bir şarkı eşliğinde yapılan pantomimle birlikte *Lao Go*'nun zaman zaman seyircilere yaptığı seslenişlerdeki sorun akut hale gelecek. Sorun onun bunları Li Gung'un sesiyle ve dolayısıyla davranışlarıyla yapmak zorunda olup olmadığı. Aslında her şey 5. sahnenin akışına indirgeniyor. Orada Lao Go'nun, davranışlarındaki değişikliğin anlaşılması için bir açıklama yapması gerekiyor. Ama bunu söyleyebileceği güvenilir birisi yok ve seyirciyi bu güvenilir kişi yerine kullanamaz Lao Go olarak. Üstelik çözüm 2)de Li Gung'un sahnenın sonundaki düşüşünü anlamak çözüm 1)e göre daha zor olacaktır. Bir açıklama olarak geriye sadece, ona burada da Li Gung olarak seslenilmesi kalıyor. Genelde, *iyi* ve *kötü* unsurları, gerçekçi bir elbise giyen oyun için fazla yalıtılmış durumda. Mutlaka birtakım raydan çıkmalar olacaktır. Buradaki en gerçekçi sahne 9. sahne. Belki Li Gung'un Lao Go rolünü oynamak için büyün bir gayret sarfetmek zorunda kaldığı ve her zamanki elbiseleriyle ve onu Li Gung olarak tanıyan ve seslenen insanların önünde, kötü biri olarak ortaya çıkacak durumda olmadığı araya sıkıştırılabilir. Burada önemli bir şeyi fark ediyorum: iyi olmak onun için ne kadar kolay ve kötü olmak ne kadar zor

10. 8. 40

İngiltere'nin etrafına demir bir bilezik geçirildi. Uçak, yeni silah, son savaşta kullanıldığından çok daha korkunç bir şekilde ortaya çıktı. Ve artık bir ada kalmadığını tespit eden insan, *Büyük Adamlar* lejyonuna girmek için gittikçe zorluyor gibi görünüyor, oysa bu ona yeni bir saygınlık getirmeyecektir. Zaferi, "büyüklük" konusunda eksiklik olmamasına rağmen, onun hâlâ ıskalayabileceği şey belirleyecek. *Büyüklük* kavramını etki belirler. Yeryüzünü inkişaf ettiren ve onun yüzünde yara izleri bırakan şeydir büyük olan. Ne düzeysiz alçaklardır bu sonuncular! Kuşkusuz, çok büyük bir destek görüyorlar! Sonra da dar kafalılık konsantrasyona, çaresizlik sanata, yetenekler ortaya çıkarmak onların şöhretlerini çalıp dizginleme gücüne, obsesyon enerjiye, fanatizm tutarlılığa, bütün oyun kurallarını çiğnemeye hazır olma hali muhafazakarlıktan kurtulmaya, öldürme arzusu kararlılığa, iktidar savaşı fikir savaşına vs. vs. dönüşür.

18 Ekim 1922 Mussolini Roma'ya yürürken.

18. 8. 40

Hella Wuolijoki, saunadan sonra, zulalanmış kahvelerimizi içerken, din milliyetçiliğinin asıl kurucusu olan İsveçli gazeteci *Snellman*'ı anlatıyor. Bir Hegel öğrencisiymiş, Hegel'ın özelikle Prusya'daki ve Rusya'daki etkilerini görmek ilginç, Prusya ve Rusya'da, güçlü bir baskıcı bir memur devletine ve güçlü devrimci hareketlere sahip olan ülkeler Snellman felsefe profesörlüğünü ancak Rus Vali emredince alabilmiş. İsveç Finlandiyalıları, yani İsveç'e eğilim gösteren üst sınıf onu ilkokul öğretmeni olarak Helsinki'den 1000 kilometre uzaklıktaki küçük bir taşra kentine göndermiş. İşi kabul etmiş çünkü "üç yıl içinde" her yerde bir Fin hareketi başlatabileceğinden eminmiş. Hemen bir gazete çıkarmaya başlamış ve Okullarda, Hukukta, Kamu Kurumlarında Fincenın kullanılması için mücadeleye girişmiş. Rus Valinin karşısına çıktığında mantık ve gerçek karşı karşıya gelmiş bir anlamda ve aralarındaki akrabalığı idrak etmişler. Gerçi Vali Moskova'ya giderken yanına Dr. Snellman'ın argümanlarını almamış ama, ondan bir izlenim almış ve her şeyi gerçekleştirmiş. Snellman gücün ne olduğunu görüyormuş. Sonra maliye bakanı olmuş ve Fin Markını yaratmış. Snellman iki kat hainmiş, zira İsveçlileri Finlandiyalılara satmış –burada sadece sınıfların değil, ulusların da liderlerini bazen düşmandan aldıklarını görüyoruz–, ve Üst sınıfı alt sınıfa satmış. Aslında İsveçlilerin elinde olan endüstri Ruslarla birlikte, İsveç'in bağımsız olması durumundakinden daha gelişebilirmiş. Rusların Finlandiya'da sadece politik pozisyonları varmış, ama ekonomik pozisyonlarda hiç yoklarmış. Ve görünüşe göre Snellman üst sınıfı alt sınıfa dil konusunda satmış, ama derin

teftişin karşısında bu da dayanamamış. Sağır ve dilsiz aşağı tabaka giderek daha şiddetli bir rekabet mücadelesine giren endüstriye daha fazla hizmet edecek durumda değilmiş. İsveç Finlandiyalıların sermayesi Çarlığın hakimiyeti altında ve aynı zamanda da Fin milliyetçiliğinin baskısı altında kârlılık ilkesine boyun eğmiş. Snellman yaşlanınca reaksiyonun bir destekçisi olmuş.

Ben Anti Aristotelesçi dramaturjiden bazı teknikleri Hella Wuolijoki tarafından planlanan Snellman oyunu için hazırlarken arada, genç danaların kanından pişirilen ve kekik ve ekşi krema sosuyla yenen küçük omletlerle besleniyorum

16. 8. 40

Steff Fransız devrimi hakkında bir şeyler okuyor ve her şeyden önce, bu olayın proletaryanın bakış açısından yeniden anlatılmasının gerekip gerekmediğini ya da burjuva açısından, bilmek istiyor. O zamanlar komünizm mümkün olabilir miydi? Ona komünizmin bir üretim biçimi olduğunu, malların kolektif bir biçimde üretilmesi imkanına bağlı olduğunu ve Fransız proletaryasının üretim güçlerini burjuvazinin yapmayı başardığı şekilde geliştirebilecek durumda olmadığını anlatıyorum. Ama o komünizmi gerçekleştirmeye çalışmanın o zaman mümkün olup olmadığı sorusunu tartışmanın bizi yanlış yollara sürükleyeceğini kavramakta güçlük çekiyor

19. 8. 40

Çiftliğin *saunası* nehir kenarında dört köşe bir tahta kulübe. Soyunma odacığından geçerek küçük, karanlık banyo odasına ulaşılıyor, odanın tek hakimi devasa bir taş soba.

Tahta kapağı kaldırarak hemen yan tarafta duran büyük demir kazandan sıcak su alıp doğrudan ateşin üzerinde duran yumruk büyüklüğündeki yuvarlak taşların üzerine döküyorsunuz. Sonra birkaç basamak yükseklikteki tahta yükseltiye geçiyorsunuz ve oraya uzanıyorsunuz. Ter boşanmaya başlayınca açılan gözeneklerin üzerine kayın ağacından bir yelpazeyle hızlı hızlı vuruyorsunuz ve sonra oradan çıkıp patikadan iniyorsunuz ve nehre giriyorsunuz. Sonra tekrar çıkıp –soğuk su insana fazla soğuk gelmiyor– kayın yapraklarını geride bırakıyorsunuz. Gece yatakta bile bazen bu yapraklardan bulmak mümkün. "Kayınlarla birlikte uyuyoruz," diyor Hella Wuolijoki.

Fin askerleri en ileri hatlarda bile saunalarını yapıyormuş.

19. 8. 40

Şu an sadece şu küçük epigramlardan yazabiliyorum, sekizlikler ve şimdi de sadece dörtlükler halinde. "Caesar"ı elime almıyorum, çünkü "İyi İnsan" henüz bitmedi. Bazen değişiklik olsun diye "Messingkauf"u açtığımda sanki yüzüme bir toz bulutu çarpıyormuş gibi geliyor bana. Böyle bir şeyin herhangi bir zamanda yeniden anlam kazanacağını nasıl düşünebilir insan? Bu retorik bir soru. Benim bunu düşünebiliyor olmam gerekir. Ve konu Hitler'in şu anki zaferleri değil, bilakis sadece üretimle ilgili sürecini izole edip etmemem. Sabahları radyo haberlerini dinlediğimde, bir yandan da Boswell'in "Johnson'ın Hayatı"nı okuyup, bir yandan da gözüm sislerin içindeki kayın ağaçlarına ve oradan nehre kayarken, doğadışı bir gün başlıyor, kötü bir sesle değil, bilakis tek bir ses bile olmaksızın. Bu işte *bu esnada zamanı*.

Brentano, ki ona uzun zamandır ilk kez yazmıştım, Feuchtwanger hakkında bir şeyler öğrenebilmek için, yazdığı cevapta hiçbir şey bilmediğini, İngiltere'den nefret ettiğini ve onun "bize" ilerde alelacele savaş açma hevesinin geçmesini umduğunu söylüyor. Gerçekten de, radyonun bildirdiğine göre, Çörçil'in pilotlarına Goethe'nın Weimar'dakı bahçeli evı gibi Alman abidelerini ve Bismarck'ın mozolesini (her şey plana göreymiş gibi görünüyor) bombalamaları emrini vermesı üzerine Almanya'da büyük bir öfke yükselmış.

20. 8. 40

Akşam "Hauspostille"yi yeniden elime alıyorum. Burada edebiyat, Marx'ın proletaryada gördüğü o insanlıktan çıkarılmışlık ve onu umutlandiran çaresizlik derecesine ulaşmış durumda. Şiirlerin büyük bir bölümü çöküşten söz ediyor ve şiir çökmekte olan bir toplumun temellerine iniyor. Güzellik harabeye dönüşmüş durumda, paçavralar enfes şeylere. Ulu kişi tozlar içinde yuvarlanıyor, anlamsızlık bir kurtarıcı olarak selamlanıyor. Şair kendisiyle bir dayanışma içinde değil artık. *Risus mortis.** Ama güçsüz de değil.

21. 8. 40

Boswell'in kitabı beni Almanya'yı düşünmeye sevk ediyor. Oradaki tiplerin bu kadar biçimsiz olması tuhaf, taşrada, kaba ve vahşi oldukları yerler hariç. Ve Almanya'nın taşrası var, ama başkenti yok! İçine tıkıldıkları, aceleyle yapılan ulusal kap onları büsbütün zıvanadan çıkarmış durumda. Gerçekten de, bir drama için bir çevre aranacak olursa, hemen hemen

*) (Lat.) Ölümün gülüşü.

22 Ağustos 1940 tarihli *Berliner Illustrierten Zeitung* gazetesinden:
"İngiltere'ye dört bir yandan saldırı. İki harita ve bir çizim Alman-İtalyan paktının etkisini açıkça ortaya koyuyor"

hiç ünlü ve özel bir niteliği olan bir yer yok, kulağa büyük gelen, sadece şiirsel de olsa, hemen hemen hiçbir şehir yok. Ancak şimdiki rejim bir arka plan oluşturdu, gaddarca. Kasvetli bir şiir yataklarıyla birlikte bataklıkların etrafında esmeye başladı ve valiler Ren şehirlerine Shakespearevari bir ton veriyorlar şimdi. Münih bile, içlerinde ilk kanlı darbelerin başladığı bira fabrikaları, Feldherrnhalle, das Braune Haus ve Böhmen'deki Kuhhandel sayesinde bir anlam kazandı. Geç de olsa Almanya bir ulus olarak sahneye çıktı ve hem de nasıl!

22. 8. 40

Fin usûlü epigramlarla yapmaya çalıştığım dil ayıklaması beni doğal olarak şiirin gelişimi konusunda düşünmeye sevk etti. Ne düşüş ama! *Goethe*'den hemen sonra o güzelim çelişkili birlik dağılıyor ve *Heine* tamamen dünyevi, Hölderlin ise tamamen ilahi çizgiyi eline alıyor. Dil birinci planda arka arkaya giderek sefilleşiyor, bakımsızlaşıyor, çünkü doğallığa biçime küçük darbeler indirilerek ulaşılacağı sanılıyor. Ayrıca mizahilik her zaman oldukça sorumsuz ve şairin epigramdan çekip çıkardığı etkiyi ortadan kaldırıyor, onu şiirsel etkiye ulaşmakla görevlendiriyorlar, ifade az çok şematikleşiyor, sözcükler arasındaki gerilim kayboluyor ve genelde sözcük seçimi, şiirsel açıdan bakıldığında, özensiz hale geliyor, zira şiirsel olanda komik olana karşılık gelen kendine has bir şey vardır. Artık şair sadece kendini temsil ediyor. İlahi çizgi *George*'de politikayı küçümseme maskesi altında açık bir şekilde karşı devrimci bir hale getiriliyor, yani sadece reaksiyoner değil, karşı devrim için etki yaratmak amacı güdülüyor. George şehvetsiz biridir ve bunun yerine ince bir yemek sanatı-

nı koyuyor. *Karl Kraus* da, ikinci çizginin bir temsilcisi olarak, şehvetsizdir, çünkü safi ruhanidir Her iki çizginin de tek yanlı olması bir yargıda bulunmayı güçleştiriyor *George*'de, biçimsel olarak klasikçi bir tutum takınmak suretiyle nesnel olmaya çalışan aşırı bir öznellikle karşılaşıyoruz. Aslında, bütün öznel görüntüsüne rağmen *Krausen*'in şiiri nesnelliğe daha yakındır, daha çok şey vardır içinde. *Kraus George*'den daha zayıftır, bu ise şanssızlıktır. Yoksa o çok daha iyi bir şair olurdu. Burjuvazinin tersine her ikisi de öyle bir çizgide bulunuyorlar ki (George dini bir feodal, "paganlık" onda elbette bir dindir; Kraus radikal bir biçimde eleştirel, ama saf idealist ve liberaldir), her durumda her iki çizgide görünür olsun, tıpkı kültürel çizginin korunmasının burjuva çıkarlarından vazgeçmeye bağlanması gibi. *George*'nin kurduğu okul ancak ve ancak çevirilere dayandığı sürece bir şey üretebilecektir. Bu esnada başka hiçbir türlü ulaşamayacağı bir şeye ulaşacaktır Kraus kendine ait dil ve dize öğretisinin hemen hemen hiçbir örneğini vermiyor kendi şiirinde, oldukça doğrudan bir şekilde buna tutunmak gerekir

24 8. 40

Wordsworth'un, Arnold tarafından yayınlanan küçük şiir kitabına sadece bir bakış atmaktan daha fazlasını bahşetmedim. "She was a phantom of delight" dizesine rastladım ve bu bize bu kadar yabancı parçanın üzerine, sanatın fonksiyonunun ne kadar çok çeşitli olduğunu ve birtakım kurallar koyarken ne kadar dikkatli olunması gerektiğini düşündüm. "Küçük burjuva idealleri" gibi çekmeceler bile tehlikeli. Küçük burjuva eğilimleri vardır, küçük burjuvalığı bir sınıf ola-

rak sağlamlaştırma ve ebedileştirme düşüncesinden doğar bu eğilim, bir de küçük burjuvalıkta başka türden eğilimler vardır, o eğilimlerle çelişen. Bugün av tüfeği ve patlayıcı şişelerle ("İspanya iç savaşında tanklara karşı denendi," generalin radyoda bu konuda güvence vermesine bakılırsa) İngiliz tarlalarını ateş yağmuruna tutan küçük burjuva, Wordsworth'üne birtakım suçlamalar yöneltebilir, ama tam da bu insanlıktan çıkmış hali içindeyken,

"a lovely apparition, sent
to be a moment's ornament"*

bellek, insan onuruna yaraşır halleri uyandırabilir En azından, bu şiir şu anda "to haunt, to startle, to waylay,"e** hizmet edemez. Sanat özerk bir alandır, ekonomik açıdan bağımsız olmasa da. Birkaç tez:

1) Bir sanat eserinin, herhangi bir bireyin deneyim olanaklarını zenginleştirip zenginleştiremeyeceği, bir kriter olabilir (Şunlara bağlı olarak: eğer bir birey, önceden kitleden ayrımlaştırılabilirse, önceden görülebilir bir gidiş istikametinde.)

2) İfade olanakları zenginleştirilebilir, ki bunlar aslında deneyim olanakları değil, daha çok iletişim olanaklarıdır (duruma bağlı olarak şu sorulabilir: Nasıl ve Ne ne derece birbirine bağlıdır ve Ne belli bir sınıfa odaklanmıştır.)

3) Şiir hiçbir zaman sadece bir ifade değildir. Şiirsel hal örneğin görmek ve duymak gibi bir operasyondur, yani çok daha aktiftir Şiir yazmak insani bir eylem olarak görülmelidir, bütün çelişkileriyle, değişkenlikleriyle toplumsal bir pratik olarak, tarihe dayanan ve tarih yapan olarak. Fark "yansıtmak" ile "aynayı tutmak" arasında yatmaktadır.

*) (İng.) Tatlı bir varlık anın bir süsü olarak gönderilmiş."
**) (İng.) "Sık ziyaret etmeye ürkütmeye ve yoluna çıkmaya.

22 Ağustos 1940 tarihli *Berliner Illustrierten Zeitung* gazetesinden. *Keskin nişancı eğitimi.*

27 8'. 40

Büyük bir sevinçle Feuchtwanger'in New York'a varışının Lizbon tarafından onaylandığını öğrendim. Haftalardır bir gün bile aklımdan çıkmamıştı.

Tombrock "Galilei'nin Yaşamı" ile ilgili bazı çizimler gönderdi ve hepsi çok güzel. Oldukça gayretli ve zeki bir şekilde *Breughel*'i çalışmış ve bu sayfalarda da bir hafiflik ve canlılık hakim, bunlar da tarih ve eleştiri için oldukça önemli şeyler.

Hella Wuolijoki ile birlikte bir Fin yarışması için bir halk oyununa başladık. Finlandiyalı bir çiftlik sahibiyle şoförünün maceraları. Adam sadece içkiliyken insancıl oluyor, çünkü o zaman çıkarlarını unutuyor.

28. 8. 40

Eski yunan epigramlarında insanlar tarafından yapılan nesneler aynı zamanda şiirin de nesneleri oluyorlar, silahlar dahil. Avcı ve savaşçı ilahi yayı kutsuyor. Okun insanın ya da bir kekliğin göğsünü delip delmemesi fark etmiyor. Bu türden

Bir bombardıman uçağının kokpitini gösteren bir fotoğraf.

nesnelerin şiirinin çıkmasını önleyen şey bizim şimdiki ahlaki engellerimizdir. Bir uçağın güzelliğinde ayıp olan bir şey vardır. İsveç'te, savaştan önce, "İşçi gençliğin uçağı" fikrine dayanan bir film teklifinde bulunduğumda –bu silah emin ellerdedir– ve sadece insanlığın uçmak hayalini ifade etmek istediğimde derhal itiraz edildi: Savaş pilotu mu olsunlar?

29. 8. 40
Bir kere daha Yunan epigramı:

Eğik yay ve şu okluk
Sayısız ölüm oku göndermiş olan
Onlar buraya asıldı, ey Phoibos, sana
Kutsal armağan olarak, Promachos'tan.
Ama okları senin için kutsayamaz o
Çünkü onlar, savaş kargaşasının kanlı habercileridir
Birçok erkeğin göğsüne saplanmış olan
Bir konuk armağanı ve bir ızdırabı

(*Mnasalkas, Oehler*'e göre)

Sen ey mızrak, dişbudaktan yapılma, dur burada
Sen adam katili, zira senin bir daha asla
Tunçtan ucundan aşağı, menfurca
Düşman kanı damladığını görmek istemiyorum
Burada, Athena'nın parıltılarla dolu evinde
Göklere yükselen tapınağın yanında dur ve yat
Ve bağır erkekçe erdemlerini ve zaferini
Kreatalı Echekratides'in

(*Anyte, Oehler*'e göre)

Bir zamanlar salınan boynuz çiftiydim
Vahşi bir keçinin, nasıl da tırmanırdı
Yüksek kayalara ve dalgalı kıllar içinde
Sık sık yeşil yapraklar tarafından taçlandırılmıştım
Şimdi bir çarkçıbaşı beni bir yaya
Nikomachos için güzelce yapıştırdı
Gönderdi beni zımparalayarak ve gerili halde
Bir öküz bağırsağıyla, hiç kopmayan.

(*Simias*, *Oehler*'e göre)

İkinci Dünya Savaşından çeşitli el bombaları.

2. 9. 40

"Puntila" üzerinde çalışma. Hella Wuolijoki'nin oyunu, yarı yarıya bitti, bir konuşma komedisi. (Ayık kafalı Puntila sadece, feryat figan eden bir sarhoştur, yani keyifsizdir, bildiğimiz içkicidir. Şoförü ise bir beyefendidir, kızın fotoğraflarını görmüş ve hemen şoför olarak girmek için işe başvurmuştur. Vs.) Bununla beraber olay bir filme doğru gidiyor, oradan da değerli unsurlar geliyor (legal bir içkiden sonra araba sürmek ve dağa tırmanmak), epik tarzda unsurlar. Yapmam gereken şey temeldeki sallantıyı bulup onarmak, psikolojik konuşmaları alaşağı etmek ve Fin halk anlatılarına ya da düşüncelere yer açmak, "efendi" ve "uşak" karşıtlığını sahnesel olarak şekillendirmek ve konuya şiirselliğini ve mizahını geri vermek. Konu, Hella Wuolijoki'nin bütün o kurnazlıklarıyla, hayat tecrübeleriyle, canlılığıyla ve yazınsal yeteneğiyle, geleneksel drama teknikleri yüzünden nasıl engellendiğini gösteriyor. Ne kadar da müthiş bir epikçi kendisi, tahta sandalyesinde otururken ve kahve yaparken! Her şey İncil kadar basit ve İncil kadar karmaşık.

6. 9. 40

"Puntila'ya iyice daldım. Her şey bir aksana dayanıyor. Beni çok eğlendiriyor. İngilizler ve Fransızlar 17 yüzyıldan sonra sadece komedi yaptılar, Almanlar 19. yüzyılda henüz yapmadılar *Puntila* ve uşağı *Kale, Baal, Kragler, Anna Balicke, Gaveston, Galy Gay, Witwe Begbick, Johanna Dark, Mauler, Pächter Callas, Galilei, Cesaret, Shen Te* galerisinde oldukça iyi uyuyorlar.

10. 9. 40

Saat on ikiyi yirmi geçiyor. Az önce bombalanmakta olan

Londra'daki spikeri duydum. Şu anda bir sığınakta bulunuyor, Alman bombaları yine "dünyanın başkenti" üzerine yağıyor. Dünkü ve bir önceki günden kalan yangınlar hâlâ bütün şiddetiyle sürüyor, durum "hemen hemen her vaka kontrol altında" Şehir merkezindeki yıkılan işyerinin üzerine sahibi bugün şöyle bir tabela asmış: "Kuruluş 1628, hâlâ hizmet veriyor."

Kenar mahalleler yanıyor

12. 9. 40

Sanata, "bir hiçten bir şey" elde etmeye çalışmaktan daha uzak hiçbir şey yoktur. Elbette sanatta, büyüklerin sadece büyüklerle ilgilenmesi ya da onların ele aldığı her şeyin büyümesi diye bir şey yok. Onların yaptıkları küçüğü küçük büyüğü büyük yapmak. Her konunun içinde belli bir şey vardır ve mesele işte tam da onu bulup çıkartmaktır, ne azını ne fazlasını. Konu fazla zorlandığı takdirde her şey biter. Bir konunun özü tamamen çıkarıldığında bir boşluk izlenimi doğar. Bir konuda derinleşmek fıçıyı yerde parçalamak demektir. Kuşkusuz, bir konunun gözden kaçan her olanağı intikamını acı bir şekilde alır. Ortada daha bir sürü "başka" şey olabilir, işte tam da bunun eksik kalması çok daha önemli olur...

14 9. 40

Dudow da Paris'ten kaçmış, ama ağır bir zatülcenple, öyle görünüyor Şu an İsviçre'de ve elinde avucunda hiçbir şey yok.

"Puntila"nın sondan bir önceki (9.) sahnesinin başına geçiyorum. Siluet kendi malzemesinden kaynaklanan bir sınırlılığa sahip ve Şvayk-tonu da ayrıca bazı sınırlar getiriyor, ama bir bütün olarak yine de eğlendirici ve "Sezuan" oyunundan sonra bir tür dinlenme oluyor benim için. Arada bir

Matthew Arnold ile Newman arasındaki, Homeros çevirileriyle ilgili bir polemiği okuyorum. İşte yine karşımda: Ne biçim bir edebiyatı var bu İngilizlerin!

14. 9. 40

Pencereden karşıdaki bir odunlukta bir işçinin odun kırışını izliyor. O kadar mükemmel bir ritmle ve hafiflikle çalışıyor ki, şöyle bir film sahnesi düşünüyorum: sahne, yere yıkılan atın ağır çekimde tekrar ayağa kalkmasını ve engeli geri atlamasını, hayır üzerinden süzülmesini gösterecek şekilde geri sarılıyor ve atın süzülüşü esnasında tam bir mantık icra ediliyor ve toplam hareketin dışında kalan hiçbir an var olmuyor. Sol el kütüğü yerden alırken baltayı tutan sağ el harekete geçiyor; her şey tereyağından kıl çeker gibi oluyor, balta kendi ağırlığıyla odunun üzerine düşüyor ve onu yarıp geçiyor. Eğer adam iki darbe yapmak durumunda kalırsa, kütükte bir budak olduğu için, o zaman hemen daha ilk kesimde onu hallediyor ve nişan almak için bir an bile zaman kalmıyor. Bir keresinde bir odun parçası yığından düştü, adam ona doğru eğilmedi, onu daha sonra kaldıracak ya da öyle bırakacak. Eli bir başka kütüğü yakaladı bile, adam çalışırken sadece ellerı gördüğüm için gösteri çok daha etkileyici oluyor, adamın kendisi kulübenin karanlığında seçilmiyor.

16. 9. 40

Radyoda ve kötü dille yazılan Fince-İsveççe gazetelerden İngiltere'deki savaşı takip ederken ve sonra da oturup "Puntila"yı yazarkenki ruh halimi betimlemek inanılmaz derecede zor olurdu. Bu zihinsel fenomen bir ölçüde, bu tür savaşların olabileceğini ve yine de edebi çalışmaların yürütülebileceğini

açıklıyor. Puntila beni hemen hemen hiç ilgilendirmiyor, savaş her şey; Puntila hakkında hemen her şeyi yazabilirim, savaş hakkında hiçbir şey. Bunu sadece yazma "izni" anlamında söylemiyorum "yapabilme" anlamında söylüyorum.

Edebiyatın, bir pratik olarak her şeyi değiştiren olayların merkezinden ne kadar uzak bir noktaya yerleştirilmiş olması, ilginç bir şey.

19. 9. 40

"Puntila" bitti. Birden elime birkaç konuşma modeli geçince çalışma oldukça pürüzsüz ilerledi, her biri yaklaşık 20 satır (Puntila-tonu, Kale-tonu, Yargıç-tonu). Çeyrek forma olur diye tahmin ediyordum, her sayfa 20 satır, geniş sayfa kenarları, ince yağlı kağıda, bir kopya kağıdıyla birlikte. Bu lüks bir şey ve anormal satır araları ve rollerin altının çizilmesi nedeniyle repliklerin ağırlığından daha fazla çalışma gerektiriyor. Oyunun üslubu kağıda dökülmüş halinin dış görünüşüyle birlikte gözümden silindi gitti; tek parçadan oluşan küçük, şişman bir buzağı gibi oldu. Oyunlarımın herhangi birine göre bunda daha çok kır manzarası var, belki "Baal" hariç. İçindeki ton orijinal değil, Hašek'in Švayk'taki tonu bu, daha önce de "Cesaret"te kullandığım ton. Sahne planını çok çabuk yapmıştım,

Människohaj vid svenska västkusten.

Stockholm, torsdag

(FNB) Vid Halmstad ... en fyra och en halv meter lång hälhaj ... människohaj, upptäckts på stranden. Den vägde 450 kilo

İsveç'in batı sahillerinde insan yiyen köpekbalıklarının görüldüğünü bildiren gazete haberi.

sahnelerin uzunlukları önceden not alınmıştı ve oldukça da buna uyuldu. Ev hizmetlileri pazarına gidiş de oyuna eklendi, bugünlerde buralara yakın bir yerlerde kurulmuştu.

20. 9. 40

Ulusal bir edebiyatın ve böylelikle de adeta bir edebiyatın ne olduğunu aslında ancak bu yaz anladım, çok fazla İngilizce okuduğum sıralarda. Edebiyat dünyasındaki bu türlerin *arka arkaya gelişi, bu çarpışmalar ve karşılıklı alışverişler*, bu yenilikler, ki bunlar düzeltme şeklindedir, bu gelenek, ki bu da ilerlemeyi kolaylaştırır, onu frenlemek yerine! Bu üç yüz yılın edebiyatçıları aynı zaman diliminde, tek bir şehirde yaşamış gibiler, birbirlerini tanıyorlar ve birbirlerine sataşıyorlar ve değerlerin tespit edildiği bir borsa var, savaşlar ve çarpışmalar var, gerçek veriler, hakiki anıtlar. Ve her şey somut. Konu kitaplar, avanslar ve baskı sayıları, bu yaratıcılıkla ve şöhretle yapılan devasa bir pazarlık.

7 9. 40

İçinde bulunduğu zamandan *Goethe*'nin içine *Schiller*'e oranla çok daha fazla şey aktı.

O politik değil, şahsi kurtuluşu sağladı, toplumunkini değil, bireyinkini. Bu yüzden, ideolojik olana baktığımızda Schiller'in *zamana uygunlukla daha zengin donatıldığını* görürüz.

21 9 40

"Berliner Illustrirte" dergisi her zaman enteresandır. 38. sayıda arka arkaya sayfalarda bombalanmış Londra'nın fotoğraflarını gördüm ve sonra da *Alman mimarı*.

19 Eylül 1940 tarihli *Berliner Illustrierten Zeitung* gazetesinden: İlk bombardımanın ardından Londra.

120 bin kişinin yaşayacağı bir şehir kurma planı.

22. 9. 40

Steff, Helsingfors'daki okulda iki hafta içinde "Faust"u (her iki cildini de) baştan sona okumuş ve bundan oldukça memnun kalmış. Bazı dizeleri ezbere biliyor. Diğer mahsuller: Jacob Burckhardt (Faust'ta Rönesansla ilgili bir şeyler olduğu için), Goethe'nin Cellini – tercümesi, ve Vasari. Onu en çok etkileyense Kafka'nın "Dava"sı.

24 9. 40

Hella Wuolijoki az önce "Puntila"yı okudu ve oldukça ürkmüş göründü. Oyun dramatik değil, komik değil vs. Bütün kişiler aynı şekilde konuşuyor, gerçek hayatta ve Hella Wuolijoki'nin oyunlarında olduğu gibi farklı farklı değil. Yargıcın avukatla mutfakta konuşması gibi parçalar sıkıcıdır (bu Finlandiya'da biliniyor) ve hikayenin gelişimine katkı yapmazlar Kale Finlandiyalı bir şoför değil. Çiftlik sahibinin kızı şoförden ödünç para almak isteyemez (ama onunla evlenebilir, Hella Wuolijoki'nin oyununda olduğu gibi), her şey fazla epik, bu şekilde dramatik olamaz. Daha buna birçok şey de eklenecek, gerçi mantık yoluyla, natüralist şablonların ne kadar gerçek dışı olduğu ya da ülke çapında satılan psikolojik aile gazeteleri gibi olduğu kanıtlanabilir, yapısal hatalar vs. de, ama bir şeyin komik olduğu ya da ulvi bir nesir çıkmayacak. Bu arada Hella Wuolijoki'nin oyunu bir yargıç komitesine uygun hale getirme cesaretini kaybetmemesi iyi olur, akşam bu konuyu konuştuk ve bazı konularda onu sakinleştirmeyi başardım. Bana çok da fazla bir gerilim isteniyormuş gibi gelmediğini, çünkü gergin karın kaslarıyla rahat gülünemeyeceğini,

Puntila'nın zenginliğinin ve canlılığının sadece büyük bir söz tufanı içinde değil, hareket ve mimik zenginliğiyle de verilebileceğini ve "bildikleri şeylerin" tasvir edilişini duymanın Finlandiyalılara bile sıkıcı gelmesi gerekmediğini anlattım. Hella Wuolijoki ne kadar zeki ve mütevazı olsa da, öğrenmek için ne kadar hevesli olsa da, ona sahnelerinin gidişatının ve görsel yapısının bende, amaçsızlığı, rahatlığı, dolambaçlı yolları ve geç kalmaları, tekrarları ve rahatsızlıklarıyla birlikte Puntila'nın gidişatı ve görsel yapısının taklidi demek olduğunu anlatmak bir türlü mümkün olmadı. Kurgela'nın kadınlarını daha erken sahneye getirmek istiyor, davetten hemen sonra, ki seyirci onları unutmasın. Ama işte onların seyirci tarafından ve hattâ Puntila'nın kendisi tarafından neredeyse unutulmasındaki ve sonra birden, davet edildikleri sabahtan uzun bir zaman sonra ortaya çıkıvermelerindeki güzelliği göremiyor. Ayrıca, aslında hiç kimsenin, Puntila onları o güzel sabah davet ettiğinde, bunun özel bir devamını beklememesindeki, güzelliği de göremiyor; zira her şey davetten ibaretti ve gelmek bunu kötüye kullanmak anlamına gelecekti.

25. 9. 40

Tombrock "Galilei'nin Yaşamı" ile ilgili resimlerini gönderdi. Aralarında güzel parçalar var, bütün olarak bakıldığında da henüz bir üsluba sadık kalmayı başaramasa da. Neredeyse bir üslup ve efekt koleksiyoncusu gibi. Galilei'nin kendisi de oldukça yanlış zaten, çünkü içinde çok fazla uçuk şey var, bir yıldız gözlemcisinden beklenemeyecek kadar çok. Onun şişman, Sokratesvari bir şekilde çırkın, ayakları sağlam basan bir fizikçi olması lazım.

Hella Wuolijoki bana *Yamamoto Yuza*'nun "Chink Okichi" kitabını verdi, güzel bir oyun, onun bütün hakları Hella Wuolijoki'ye ait bu arada. Hızlıca bir çerçeve olay tasarladım ve İngilizce (kötü) çeviri için bazı notlar aldım. Bu bir *Japon Judith*'i olabilir, yani büyük kahramanlıkların sonuna kadar anlatılan bir hikayesi.

25. 9 40

Uzun zamandır sahne için bir şeyler üretmemi engelleyen şey şuydu. ben, toplumu bilgilendirecek bir hikaye anlatma isteğindeydim, ama hayatı, bütün çelişkileriyle taklit etmek ya da birtakım duygulanımlar uyandırıp iyice gevşemiş ruhlara masaj yapmak istemiyordum. Ama insanları neşelendirmek uyanık bir adamın pekala da işi haline gelebilir ve karmaşık ve sondaj usûlü küreği daldırıp kaldırılan bir parça hayattan yeterince bilgelik çıkartabilir Ama bu bilgelik başka bir şeydir, o başka bir davranış içinde üretilmiştir; anlatıcı onurundan adeta mütemadiyen vazgeçmektedir, yani kendi şahsî onurunu, konumunun onurunu değil, gözleri yuvarlanırken, nabzı dörtnala koşarken ve elleri paylaştırma hırsı içinde titrerken ve hatalar yaparken. Kafamda bu düşünce olmasaydı, çok daha nahif ve serpilmiş oyunlar yazmış olurdum, aynı zamanda da daha ümitsiz oyunlar.

Hella Wuolijoki "Chink Okichi"nin fazla epik olduğunu ve bu yüzden ikinci yarısının düştüğünü söylüyor Gerçekten de kahramanlık eylemi 3. sahnede gerçekleşiyor ve çöküşü dokuz uzun sahne boyunca sürüyor Üstelik kahramanlık eylemi öyle bir ürkeklikle tasvir edilmiş ki anlatılır anlatılmaz unutuluyor, ulusal bir efsanenin bulunmadığı bir yerde. Öy-

le olmalı ki, bizzat kendim bir "Wilhelm Tell" yazıyormuşum ve Tell'i Gessler cinayetinden[298] yirmi yıl sonra hâlâ yaşatıyormuşum gibi hissetmeliyim.

1. 10. 40

Eski *Ziffel*-planını gerçekleştirebilmek için önümde yeni bir olanak belirdiğinde *Diderot*'nun "Jakob der Fatalist"ini okuyordum. İki konuşmayı birbiri içine geçirmek daha önce *Kivi*'de[299] çok hoşuma gitmişti. Bunun için kulağımda hâlâ "Puntila"nın tonu var. Deneme amaçlı iki küçük bölüm yazdım ve oyuna "Flüchtlingsgespräche" adını verdim.

Yapraklar sararıyor, inekler ahırlara alınıyor, sık sık yağmur yağıyor.

3. 10. 40

Hella Wuolijoki Marlebäk'i sattı. İş yapmak giderek zorlaşıyor. Benzin satılmadığı için tarım at ve insan gücüne geri döndü ve başkent geçen yüzyılın sonlarına doğru bulunduğu uzaklığa geri çekildi. Trene süt taşımak bir sorun, yarım saat yerine artık dört saat sürüyor. Personel artık yeterli gelmiyor ve daha fazla insan beslemekse neredeyse imkansız. Almanların geçen hafta Norge'ye geçiş hakkını almalarından bu yana çiftliğin değeri artı.

Hella Wuolijoki artık "Puntila"dan oldukça memnun. Finceye çevirirken oyunun oldukça zengin olduğunu ve Puntila'nın ulusal bir figür haline geldiğini gördüm, dedi.

7. 10. 40

Helsingfors'a geri dönüş. Savaş kışının kum torbaları, pen-

cere karartmaları, beyaza boyanmış arabaları ortadan kalkmış, buna karşı bir süt dükkanı önünde oluşan ilk kuyruğu gördüm. Liman semtindeki Repslagergatan sokağında iki oda bir mutfaktan oluşan bir evimiz var. Gökyüzünü, limanın bir parçasını, küçük bir buharlıyı ve bir kasa fabrikasının odun ambarlarını görebiliyorum. Ev modern, odalar fena değil.

Parmet ile "Cesaret"in müziğini konuştuk. Numaraları mekanik kristaller şeklinde istiyorum, içine bozuk para atılınca o butik aparatının aniden ses çıkarmaya başlamasında bir şeyler Müzisyenler için, her şeyin kendi ellerinde olmaması zor oluyor, yani sahne alanını göz ardı etmek gibi; ve aynı zamanda da (dramatik olanın) fonksiyonuna teslim olduklarında bile bireyselliklerini korumaları. Genellikle hareketleri ve hareket değişimlerini müzikal olarak ifade etmeye çok ilgi duyuyorlar, ama, benim sahne için ihtiyacım olan şeyi ilk defa yapan *Weill*'ın halefleri gibi görünmekten de korkuyorlar.

8. 10 40

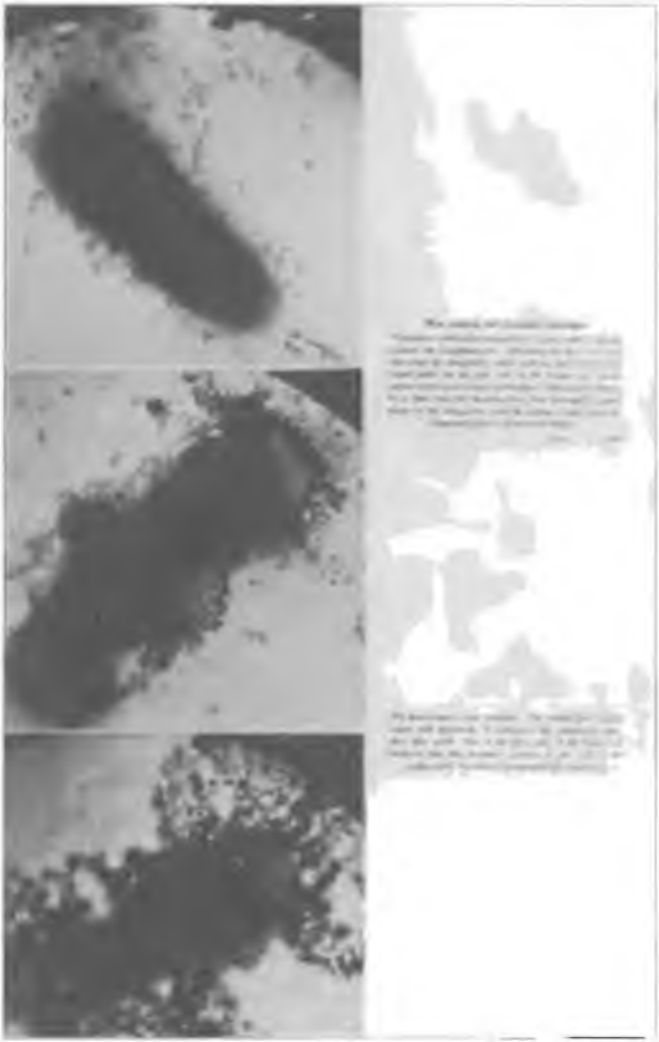
Haftalık resimli faşist dergilerdeki fotoğraflar tiyatro için ne büyük bir kazanım! Bu aktörler epik tiyatronun sanatını anlıyorlar, banal türden olaylara tarihsel bir görüntü vermeyi biliyorlar.

Alman Dışişleri Bakanı Riddentrop'un İtalya'ya yaptığı dostluk ziyaretiyle ilgili gazete haberinde kullanılan fotoğraf. (3 Ekim 1940).

10. 10. 40

18 Nisan 1940 tarihli *Berliner Illustrierte Zeitung* gazetesinden alınma fotoğraf: "*Bakterileri hastalanıyor. Bakterilerin bile düşmanları var!*"

15. 10. 40

Burada beni bir tencere yemek önünde mutlu görüyorsunuz
Beni, hiçbir zaman arzuların angaryasına girmeyeni.
Dünyaya hakim olmaktan başka. Daha fazlasını istemiyorum.
Sizden oğullarınızdan başka hiçbir şey istemiyorum.

15. 10. 40

Bırakın gelsin yaşlı kadınlar bana!
Görsünler, girmeden önce mezara
Oğullarını sürüsüne kattığım
Mezarlarından daha yeni çıktıklarında.

16. 10. 40

Buradaki bir kitapçı öğrenci tiyatrosunda tiyatro üzerine bir konuşma yapmamı önerdi. Ben de "Deneysel tiyatro üzerine" bir konuşma önerdim, bir buçuk yıl önce Stockholm'de yaptığım konuşmayı. Başlığı söylerken bir an tümüyle antika bir konudan bahsediyormuşum gibi hissettim. Sadece savaş sırasında güncel olmayan bir konu olarak da değil. "Deney" sözcüğünün bugün sahip olduğu mide bulandırıcı tınıya Bacon öncesi dönemde kavuşmuş olmalı. Avrupa'daki olayların dinamiği eskinin, hayatta kalanların telaşlı hayatlarının, boş boş akışıdır, içinde hiçbir deneysellik taşımaz. Bataklığa saplanan, sert zemine ulaşan birinin denemeleri elbette deney sayılamaz. Yeniyi istemek eskidi, yeni olan, eskiyi istemek.

Kendisine yapacağı besteler için "Cesaret"ın metinlerini verdiğim bir müzisyen üç beste yapmış, yakınlarına dinletmiş ve onlar da *Weill*'ı taklit ettiğini söylemişler, bu yüzden müzisyen işi bırakmış. Ondan sadece prensibi almasını, Weill'ın bulmadığı bir prensibi almasını boşuna anlatmamıştım ona. (Zamanında Weill'la nasıl tanıştığımı anlattım, o zamanlar atonal, psikolojik operalar yazıyordu. Ona her ritmi bir bir anlatmış ve özellikle de göstermiştim vs.) Kuşkusuz aynı prensibi kullanan ikinci ve üçüncü kişinin, birincisi taklit ettiği suçlamasına hazırlıklı olması gerekir, tıpkı bir zamanlar sone biçimini kullanan ikinci ve üçüncü kişi gibi. Bana da, sadece kendimi tekrar ettiğimi söyleyeceklerdir. Çünkü "Üç Kuruşluk Opera" gibi şeylerin orijinal ve bir kereliğine olmasını ister insanlar. Oysa benim çalışmalarım aslında hiçbir zaman aşırı olmamıştır ve diğer çalışmalardan çok daha az "modern"dir. Birkaç prensip ortaya çıkarıldı ve bunlar sürekli açıklandı, temellendirildi.

"MESSINGKAUF"UN *İLK GECESİNİN* İÇERİĞİ

1) İnsanların hep birlikte yaşamalarının daha iyi tasvirlerini ortaya koyma denemelerinin çizgisi, Beaumarchais'den Lenz'e İngiliz restorasyon komedilerinden doğup gelişmiştir. Natüralizm (Goncourt'un, Zola'nın, Çehov'un, Tolstoy'un, İbsen'in, Strindberg'in, Hauptmann'ın, Shaw'un) Avrupa'daki işçi hareketlerinin etkisini sahneye taşımıştır Komedi tragedyaya dönüşmüştür (çünkü bakış açısı sınıflara göre değişmediği için mi?). Aristoteles dramaturjisi tarafından mütemadiyen engeller çıktı: Tasvirler uygulanabilir değildi.

2) Aksiyon "korku ve acıma uyandıran" olaylar içermek zorundaydı. ("Poetika" IX, 9). Bu ya da buna benzer duygulanımları organize etme zorunluluğu uygulanabilir tasvirlerin ortaya çıkarılmasını güçleştiriyor. Taklitlerin sadece *muhtemel* olmaya ihtiyaçları vardır Ama bütün telkin ve illüzyon teknikleri taklit edilen süreçlere karşı seyircinin eleştirel bir tavır takınmasını imkansız kılıyor. Büyük malzemeler sadece, merkezine belli kişisel çatışmalar yerleştirildiği takdir'de sahneye taşınabiliyor. Aslında özgürleştirilmesi gereken seyirciyi adeta zincire vuruyorlar.

3) Aristoteles dramaturjisinin (katarsis etkilerine dayanan dramaturji) taklit mekanizmasının uygulanabilirlik konusunda, fonksiyonları yüzünden (belli duygulanımları organize etmek) ve bunun için gerekli olan teknik (telkin) yüzünden sınırlı olduğunu ve böylece de seyircinin, sahnede gördüğü şeye eleştirel bir tavır takınmasını güçleştiren, yanı sanat ne

kadar iyi işlerse o kadar az şey almasına yol açan bir davranış biçimine (özdeşleyim) soktuğunu idrak etmek büyük teorik sorunlar doğuruyor.

4) Böylece özdeşleyimin eleştirisi ve Y-efekti ortaya çıkıyor.

17 10. 40

Aristotelesçi olmayan dramaturji prensip olarak hem gerçekçi hem de idealist dramaya izin verir. Onun bu iki yönelim arasındaki çatışmayla hiçbir alakası yoktur, çünkü o sadece sanat eseriyle seyirci arasındaki alışverişle ilgilidir. Ama yüzeysel bir izleyiciye sahnede gördüğü istisnasız gerçekçi gelecektir, çünkü Y-efektinin kullanılmasına alışkın değildir ve bu efekt gösteriye "yapay" bir şey katar. Bu özellikle, yüzeysel izleyicinin gerçekçilik ile natüralizm arasındaki farkı bilmemesini maskeler Gerçekçi olmayan ama natüralist olan bir yapıta iyi bir örnek "Vom Besteigen hoher Berge" metnidir. Gerçekçi de idealist de gerçekliğin ve düşüncelerin tasvirini sunar. Fakat idealist bir güzellik ya da sanat idealinden yola çıkar, buna karşın realist mütemadiyen gerçeklikteki idealin eksikliğini hisseder ve onunla ilgili düşüncelerini sürekli olarak düzeltir. Gerçekçilik sadece idealizmin karşıtı değil, bılakıs bu savaşın habercisidir de. O sadece gerçekliği tasvir etmekle kalmaz, bunu idealleştirmenin de karşısına diker. O da idealizm gibi üslup unsurları geliştirir, o da tıpkı idealizm gibi kanaatleri sağlamlaştırmaya çalışır, ama o aynı zamanda üsluplaştırmaya karşı mücadele eder (ve bu mücadele onun asıl özünü oluşturur), zira üsluplaştırmada gerçeklik kaybolur; bu aynı zamanda, idealizmin zorla kabul ettirdiği kanaatlere karşı da verilen bir mücadeledir. Gerçekçilik

bir görecelilik unsuru içerir. Onun betimlemeleri göreceli olarak gerçekçidir, eğer böyle söylenebilirse, yani bundan onun gerçekliğin "delillerini ileri sürdüğü" anlaşılacaksa.

17 10. 40

Oyuncu Greid "yabancılaştırma" yerine sürekli "nesnelleştirme" terimini kullanıyor ve bununla duygusuz bir oyun kastediyor Bu bana kolayca düşülen bir yanılgıyı açıklama fırsatı veriyor Bir yandan *özdeşleyim eylemi* rasyonel unsurların kullanılmasıyla gerçekleşir, diğer yandan Y-efekti de tümüyle duyguya uygun bir şekilde kullanılabilir. Stanislavski özdeşleyim için uzun analizler kullanır ve panayırdaki panorama resimlerinde ("Nern Roma'nın Yanışını İzlemekte", "Anarşist Ferrer'in İdamı", "Lizbon Depremi") Y-efekti sırf duygudur. Aristotelesçi tiyatroda özdeşleyim aynı zamanda zihinseldir de, Aristotelesçi olmayan tiyatro duygusal açıdan eleştiriyi de kullanır.

28. 10. 40

Hafif bir siyatik krizi, ama yine de beni çalışmaktan alıkoyacak kadar rahatsız edici. Böyle durumlarda, yazarken sağlığa ne kadar bağımlı olduğumu anlıyorum, ben yukardan aşağı doğru yazıyorum.

Hella Wuolijoki, görüşlerine değer verdiği Paavolainen'in, "Puntila"nın klasik Fin ulusal komedisi olduğunu söylediğini anlattı. Finlandiya hakkında bu kadar çok ve bu kadar özlü şey söyleyen bir başka eser daha bilmiyormuş. Şimdi artık "Edda"nın bir Yahudi tarafından yazıldığına eminim; "Jesaias"ın da bir Babilli tarafından.

1. 11. 40

İnsanlar arasındaki olayların şu *uygulanabilir tasvirleri*, Aristotelesçi olmayan tiyatronun yapmak istediği şey, bu tiyatroyu henüz safi bir alet hale getirmedi. Hedeflenen tasvirler sadece, dünyayı izlemekle kalmayan, aynı zamanda uygulayıcı da olan insanı anlatacak tasvirler, yani dünyayı değiştirilebilir kabul eden anlayış. "Onu değiştir!" şeklindeki ahlaki bir emrin etkili olmasına gerek yok. Tiyatro basitçe, dünyayı üreten bir seyirciye kavuşur. Elbette, bu seyircinin dünya bilmecesini çözmek için eline bir formül tutuşturulan bir seyirci olduğundan söz edilmesi gerekmiyor illaki. O sadece toplumun bir üyesi olarak tamir etme amacıyla kullanılır. Ve böylece *pratik* kavramı yeni ve güçlü bir anlam kazanır. – Tasvirlerin "nesnel" olması da gerekmiyor ayrıca.

5. 11. 40

Kar. Hâlâ siyatik.

Bugün Amerika'yı aradım. Burada önemli bir karar verildi. *Pakt*'tan bu yana bu kadar önemli bir karar verilmemişti.

Genel olarak hiç kimse artık Almanya'nın zaferine inanmıyor, görünüşe bakılırsa. Dankörk'e artık 1940'ın Marne'si deniyor. Gerçekleşmeyen saldırı hakkında çok şey konuşuluyor.

10. 11. 40

Sanat üzerine yapılan konuşmalarda, insanın yapmaya çalıştığı şeyden son derece primitif ve geri kafalı bir biçimde söz edildiğini duymak tuhaf bir duygu. Bayan eleştirmen Hagar Olsson, buradaki izleyici topluluğunun geri kafalılığının bir işareti olarak, üzerinde bir evin gösterildiği bir resme ba-

karken önemli olanın ev olduğunu söyledi. Ve ileri düzey sanat çoğunlukla buna ulaşmayı hedeflermiş.

11. 11. 40

Kungfutse'nin hayatını okuyorum. Nasıl da eğlenceli bir oyun olurdu! Yirmi yaşında bir gençken hükümdarın kira ve vergi toplayıcısıymış. Goethe'nin Weimar'da başına gelene benzer bir biçimde, benzer tek büyük pozisyonundan, hükümdarın metresleri ve atları tarafından indirilmiş. Weimar'daki köpek geliyor insanın aklına. Sonra 20-30 yıl oradan oraya dolaşmış, reformlar yapmasına izin verecek bir hükümdar bulabilmek için. Nereye gitse gülüyorlarmış kendisine. Hayatının bir hata ve fiyasko olduğundan emin bir şekilde ölmüş. Bütün bunları mizahi bir açıdan ele almak gerekir; bazen de araya, doğrudan, onun öğretisini sokuşturmak, onu daha bilge gösterecek miktarda. Sadece Lus'un hikayesini, gerçeğe sadık kalarak, anlattığı sahne bile oyunu yazmaya değer kılıyor.

Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop ile Rus Dışişleri Bakanı Molotow'un Berlin'de yaptıkları görüşmeyi gösteren fotoğraf.

16. 11. 40

Finlandiya Ulusal Tiyatrosu Hella Wuolijoki'nin "Die junge Wirtin von Niskavuori" oyununu sahneliyor. Bu, Tavastland'daki bir çiftlik hakkında yazılan bir üçlemenin ilk oyunu. Üçleme, çiftliğin insanlar için değil, insanların çiftlik için orada olduklarını gösteriyor; ailenin servetinin nasıl şekillendiğini ve bütün bireysel ilişkileri yok ettiğini anlatıyor. Ama gazeteler bunu katiyen görmüyor. Nedeni: Eser natüralist bir tarzda yazılmış, öyle ki bütün bunlar sadece bir arka plana dönüşüyor, her şey sadece öyle geliyor, hiçbir şey ileri gitmiyor. Oyunun doruk noktası bu malzemenin doruk noktasıyla ya da hassas noktasıyla uyuşmuyor. (*Shaw*'da ana malzeme konuşma konusu haline getiriliyor ya da –ön konuşma konusu.)

20. 11 40

Tartışmalarda sürekli olarak, dramanın çok basit bir şey olduğu, gerekli olanın sadece heyecanlı ve canlı bir hikaye, iyi bir kompozisyon olduğu, yetenekli ve güçlü bir şekilde sahnelenmesinin gerektiği ve izleyicinin dizlerinin bağını çözen bir şeye ihtiyaç olduğu söylemleriyle karşılaşıyor insan. Ve bütün insanlar, bunların ne kadar az "doğal" olduğunu, ne kadar araştırıla araştırıla, tıka basa doldurula doldurula yapıldığını, bunun sadece uyuşturucu ticaretinin bir kolu olduğunu, standartlaştırılmış bir mal olduğunu düşünüyor. Ama tarihsel bir dönemin ürünü olan bir eser, ne kadar karmaşık ve sentetik olursa olsun, her zaman üzerinde doğal varlıkların, akıllıların, tartışılmazların etkisini taşır Ayrıca çelişki de tümüyle onun kendi içinde uyanır ve bu bir hastalık olarak, tehlikeli bir şey olarak ortaya çıkar, her şeyin içine düştüğü şeyin

sadece bu tehlike olduğunu ne kadar bilirse bilsin. Tiyatronun işlevsel değişiklikleri ancak tarihsel bir bağlamda gösterildiğinde anlaşılabilir. Bir alışkanlık olan tiyatroyu yeni bir toplumsal işlevle karşı karşıya getiren şey natüralizmdi.

15. 11. 40

Genel olarak Aristotelesçi olmayan tiyatro pek entelektüel bir tiyatro olarak tanımlanmadığı ve dolayısıyla kötü tanımlandığı için, belki de onu, bir değişiklik olsun diye, duygusal bir kategori içinde ele almak gerekir. Bu kesinlikle yapılabilir bir şey, çünkü epik tiyatroda hem seyircilerde, hem de oyunculardaki duygusal çizgi ile entelektüel çizgi birbirinin aynısıdır. Yapılması gereken, merak ve yardımseverlik temeli üzerine bir duygu dizisi inşa etmektir, bu da korku ve acıma temeline kurulan şeyle teraziyi dengede tutar. Elbette, duygulanımlar için başka temeller de vardır. Bu her şeyden önce insani verimliliktir, ki bütün bunların arasındaki en seçkin unsurdur. (Uyum sağlama, bir şeyler katma, sabır bile bu insani verimlilik temeli üzerine kurulmalıdır.) Elbette bireye ancak toplum üzerinden ulaşılabilir. Bununla beraber, insan türünün ve sınıfların gelişimi sırasında ("motor fren haline geliyor") meydana gelen korkunç şeyler bireyi son derece trajik bir şiddetle vurmuştur.

4 12. 40

Geçen yıl Steff saatlerce radyonun başında otururdu, özellikle caz çaldığı zaman. Sonra onu bize bir Mozart dörtlüsü çalan bir müzisyene götürdüm. Bundan hoşlandı ve şimdi her Cumartesi, eski kilise müziği çalınan o küçük kiliseye gidiyor

Resim konusunda da durum pek farklı değil. Başlangıçta en modern resimler, fütürizm ve gerçeküstücülük ilgisini çekiyordu, şimdi kendine Dürer ve Holbein albümleri satın alıyor. Bunun dışında Y-efektiyle de çok ilgileniyor, "Messingkauf"un sayfalarını biraz karıştırınca bu konu ilgisini çekti. Öğrenmeyi iyi öğrendi. Yazın bol bol yeşillik yiyor, sebzeyi sevmemesine rağmen ve çok süt içiyor, çünkü önümüzde bir kıtlık tehlikesi var. Vücudu giderek daha dayanıklı hale geldi, artık mümkün olduğunca az şey giyiyor. Kuşkuculuğunu yorulmak bilmez bir şekilde derinleştiriyor. Kısa bir süre öncesine kadar ahlakla çok ilgileniyordu. Onu egoizme teşvik etmiştim, fedakarlık isteklerine karşı güvensizliğini derinleştirmiştim. Bu rahatsız edici biçimler aldı sonra, tahmin edilebileceği gibi. Laf arasında küçük insanın egoizminin özellikle ilginç olduğunu söylemiştim. Az üretken, narin olduğundan cömertliği beceremeyeceğini ve sadece en küçük şeylerde bile aşırı derecede egoist davranarak hayatta kalabileceğini anlatmıştım. Tek bir şeyden, yani kendi kendini idame ettirmekten başka elinden bir şey gelmeyeceğini vs. Sonucu henüz göremiyorum, ama küstahça saptamalar azaldı. Daha iki yıl öncesine kadar bir sıçan gibi gramofon plağı satan dükkanlardan bir şeyler çalardı, kütüphanelerden kitaplar falan. Bunu mülkiyet kavramını tartışmaksızın halletmeye çalıştım, ona istisnai durumumuzu gösterip kendi politik görüşlerini hatırlatarak. Görünüşe göre bu pek de başarısız olmadı. Onun en kötü yanı belki belli bir intikam hırsının bulunması, kendisine yapılan en küçük şeyleri unutmuyor ve derhal (ve belli ki büyük bir zevkle) insanları cezalandırıyor.

18. 11 40

Deneysel tiyatro üzerine konuşmamı yaptım (buradaki öğrenci tiyatrosundan) öğrencilere. Sevimli gençler, ama anlaşılan pek ilgi duymuyorlar, ne öğretimlerine ne de tiyatroya. Bu grubun önünde Aristotelesçi olmayan tiyatro gibi bir şey geliştirmeye çalışmayı düşünmek bile korkunç. Taksi çağırıldığı sırada bir kız öğrenci tartışma yaratacak bir soru sordu. Tezli tiyatro yapmak mı istemediğimi öğrenmek istiyordu. Aristotelesçi olmayan tiyatroyla tezli ya da tezsiz tiyatro yapılıp yapılamayacağı tartışmasına girmektense taksiye binmeyi tercih ettim.

Buradaki en büyük tiyatro yazarı, İsveç'te de, şu anda Maxwell Anderson.

6. 12. 40

"Straßenszene" deki incelemelerin akabinde, gündelik tiyatronun diğer biçimlerini de betimlemek, gündelik hayatta tiyatronun oynandığı fırsatları araştırmak lazım. Erotizmde, iş hayatında, politikada, hukuksal alanlarda, dinde vs. Gelenek ve göreneklerdeki tiyatro unsurlarını araştırmak lazım. Faşizm aracılığıyla politikanın teatrallaşması konusunda biraz çalışmıştım. Ama bunun için önce gündelik tiyatronun incelenmesi gerekiyor, bireylerin seyirci olmadan yaptıkları, gizli "bir rol oynadıkları" tiyatroyu. Böylece estetiğimizin "temel ifade ihtiyacını" tam olarak ölçebiliriz belki. "Straßenszene" dünyevileşmeye, kültürsüzleşmeye, tiyatro sanatının laikleşmesine karşı atılan büyük bir adım anlamına geliyor.

8. 12. 40

Shakespeare'in yazarlığına karşı edilen itiraz, bu kadar eğitimsiz bir kişinin böyle oyunlar yazamayacağı itirazı, hükümsüzdür. Sahnede derin bir bilim görüntüsü oluşturmak için o kadar az bilgi kapmış olmaya ihtiyaç var ki. Aptal olduğu halde zeki insan rolü yapabilen oyuncular gibi tıpkı, onun yapması gereken şey sadece zeki insanların hareketlerini kopya etmek, o yüzden bir oyun yazarı da, bilgisiz olsa dahi, oyunları bilgi dolu olabilir. Onun bilgi edinmesine gerek yok, ihtiyacı olan tek şey bilgili insanları gözlemlemektir ve her şeyden önce de, metin için kullanacağı kelimelerden başka herhangi bir kelime bilmesine gerek yoktur.

Bana Shakespaere oyunlarının küçük bir kolektif çalışma sonucu ortaya çıktıklarını düşündüren şey, bu oyunları tek bir insanın yazamayacağına inanmam değil, bir insanın aynı anda hem bu kadar büyük bir edebi yeteneğe sahip olup hem de bu kadar çok yönlü ve genel kültüre sahip olamayacağını düşünmemdir Oyunların sırf teknik açıdan, bana bunun bir kolektif çalışma olduğunu düşündurecek şekilde monte edildiğine inanıyorum. Kolektif çalışma her zaman oturup birlikte çalışmayı gerektirmez, oldukça gevşek bir tarzda da çalışılabilir, Shakespeare ise belirleyici kişilik olmuş olabilir, sadece bir süreliğine birlikte çalıştığı insanlar olabilir vs., ama pekala da bütün fikirler herhangi bir üst düzey adamdan gelmiş olabilir ve Shakespeare de sürekli bunları kullanmıştır. Ben şahsen Shakespeare'in dramaturjının şefi olduğuna inanıyorum. Eski oyunların kullanılması, repertuvar oluşturma gerekliliği, rolleri bedene yazmak, oyunların suflör kitabı karakteri, aceleyle bir araya getirilmiş parçalar, nahif bir tıyatro

yapma arzusu, yaratıcı el işi, şiirin bütünüyle sahneye uygun ve oyuna bağımlı bir şekilde ortaya çıkması, işte bütün bunlar bir oyuncunun ya da tiyatro yöneticisinin yazarlık çalışmalarına işaret ediyor.

10. 12. 40

Diktonius'un mali durumu epey kötü. Küçük ülkelerde şairler ancak devlet yardımıyla ayakta kalabilir. En iyisi de bunun devletin onlara iş siparişi vermesi şeklinde uygulanması olur. Mesela devlet klasik ederlerin tercümelerini ödeyebilir. – Bu tür işler bir devletin kültür oluşturma çalışmalarıdır. Başkalarının da olduğunu gösterir. Böylece eski eserler fazla yorum yapılmadan okuyucuya sunulur, yeniler de fazla sansüre uğramadan, eğer çağdaş yazarlara küçük parçalar sipariş verilirse, söz konusu eserlerden sonra sahnelenebilecek şeyler, komedi ya da trajedi türünde. Yani arkasından bir hiciv sahnelenmeksizin "Faust"u sahneye koymamak gibi.

9. 12. 40

Buradaki İsveç Tiyatrosu "Cesaret Ana"yı sahnelemek istiyor. (?) Ben de bu vesileyle oyuncu Greid ile birlikte bazı sahneleri yeniden ele almaya karar verdim. Büyük sahneleri küçük sahnelere bölmek kolay oluyor, bununla beraber Greid, şu âna kadar tek bir parçaya bile bir isim bulmayı başaramadı. Örnek olarak 2. sahne.

Öneri G	*Öneri B*
Cesaret Ana şimdiden nadir hale gelmiş malların satışında, oğlu Eilif'in gelmesiyle yakın bir destek bulur. (İki sahne birleştirilir!)	Cesaret Ana komutanın mutfağında gıda maddesi vurgunculuğu yapmaktadır (a) Cesaret'i iki yıl ayrılıktan sonra tekrar oğluyla birlikte görürüz. Oğlunun gelişini ve ününü fiyatları daha da yükseltmek için kullanır. (b)
Eilif kahramanlık eylemlerini anlatır.	Cesaret Ana oğlunun askeri hayatının ne kadar tehlikeli olduğunu görür. *Aynı zamanda*: Eilif köylülere saldırıp onları soyduğu için komutan tarafından, zekası ve cesareti nedeniyle övülür.
Cesaret Ana paralı askerlerin komutanına kızar	Cesaret Ana komutana kızar, çünkü komutan oğlundan kahramanlıklar yapmasını istemektedir.

Vs.

Bu sonuçtan bir parça hayal kırıklığı duyarak isim bulmak için metotlar geliştirmeye çalıştım. Etki unsurlarının bir şeması çıkarılabilir, sonra da sahneler bunlar ışığında gözden geçirilir Şiirsel, dramatik, gelenek tarihi içinde, sosyo-politik, psikolojik (insan sarraflığını geliştiren) vs. Bu unsurlar üzerine, estetik, geleneksel, tarihi, psikolojik kitaplarda olabilecek türden cümleler yazılabilir Bir örnek olarak 2. sahnenin ismini ele alalım; tek tek etki unsurları üzerine yazılmış cümleler üzerine:

a) Kapaun ve onun harika niteliklerinin övgüsü şiirsel.

b) Cesaret savaş sırasında ticaret yapıyor.

c) Tüccarlar kendi askerlerini savaşılan ülkenin halkı gibi haraca kesiyorlar.

d) Hükümettekilerle halkın çıkarları her zaman aynı yönde değildir

e) Ticaret sanatı.

4 12. 40

Grete'nin yüksek ateşi var; son haftalarda çok zayıfladığı için, ciddi kaygılar Ilkbahardaki körbağırsak ameliyatı tüberkülozu tekrar harekete geçirmiş olabilir. Bu bakımdan Marlebäk saunaları herhalde bir hataydı ve şimdi burada şiddetli bir grip salgını hüküm sürüyor Meksika vizemiz de geldi bu arada.

11 12. 40

Johanson büyük bir iyimserlik gösteriyor, çünkü gösterecek başka bir şeyi yok. Sisteme Germenlerden çok daha fazla ihtiyacı olan ve bunun on yıl kadar daha uzun süre keyfini çıkaran Romalılar bunun sonucu olarak korkunç yenilgilere uğruyorlar "Berliner Illustrirten" dergisinin son sayısı adeta bir "Akıncı"-sayısı gibi olmuş. Germenler Polonya'da ikinci bir kara saldırısını daha başarıyla tamamlamış gibi görünüyorlar Lublin'in altında Yahudilere ait mal depoları vardı; tabii şimdi yağmalanıyorlar Artık neden gıda maddesi sıkıntısı çekildiği anlaşılıyor Buna rağmen, Lublin savaşı başarıların devam ettiğini kanıtlıyor Ve şimdi Johanson büyük bir sosyalist olarak ortaya çıkıyor İşçiler için, savaş sonrasına dair

büyük planları var. Çoğu kültürel planlar, ama refah seviyeleri de yüksek olacak. Sosyal sınırlar artık ortadan kalktı, onun şahsi kariyeri bunu kanıtlıyor. Adam bir hukukçu bile değil, ama onların lideri. Her şeyi işçiler üzerine kuruyor Daha 14-18 yaşlarında işçiyi fark etmiş. Zengin adamın, durumu iyi olduğundan, ülkesini savunmak için her türlü nedeni var, ama ordunun? Ama o da koruyor işte! Yenilgiden sonra Johanson gözlerini tekrar orduya çevirdi, kırpmadan. Daha önce yaptığını bir daha yapacak, doğası gereği.

Tuna nehri donuyor. Romanya'daki petrol kaynakları yanıyor. Amerika kredi sağlıyor. Balkanlar kendini kapatıyor. İspanya ABD ve İngiltere'yle anlaşmalar yapıyor. Fransa barışı reddediyor

11 12. 40

İsveç Tiyatrosunun "Hamlet"ini gördüm. Zevksizliklerle inceliklerin nasıl da muazzam bir karışımı! O eski oyun her yere bakıyor, ama yine de hantal kasaplıklar iki kat hantal bir etki bırakıyor, çünkü görünüşe göre entrikaların üzerine sünger çekilmiş, yansıtmalara alan açmak için. Bu haliyle bu Shakespeare'ın işlediği en ham parça oluyor ("Titus Andronicus" hesaba katılmazsa); en duyarlı kahramanları yaratmış. Kendi yaralanabilirliği sürekli olarak yaralanmalara neden oluyor Daha sonrakilerin yorumlarının doğru olduğuna inanmıyorum, onlara göre oyunun anlamı tereddütlü, zeki insanların betimlenmesinde yatıyor – hoş, anlamı burada yatıyor da olabilir. Hamlet, gerçek dünyayla meydana gelen çarpışma nedeniyle yolundan çıkan bir idealist sadece Kinik biri haline gelen bir idealist. Yapmak ya da yapmamak değil

mesele, bilakis susmak ya da susmamak, razı olmak ya da razı olmamak. – Ciddi bilgelerin bizim tiyatromuzda Shakespeare sahnelemelerinden daha komik bir şey olamaz. O teatral olabilir, ama hiçbir zaman türünün bir örneği olmamıştır. Bizim burjuvalarımız nahifliği ve karmaşıklığı aynı anda düşünemez. Shakespeare küçük bir tiyatro için büyük anlamı olan şeyler yazdı, gizli bir bira bahçesi için. Onun büyüklüğünü metre ile ölçemeyiz. Onun sahnesi bizim gerçeküstücü dediğimiz şeydir, kuşkusuz gerçeküstücülüğün hareket noktası olan şok etkisi olmadan, bir gerçeküstücülük masum bir gerçeküstücülüktür. (İki düşman ordunun kamp çadırları *aynı* sahne üzerinde, eş zamanlı oyun vs.) "Hamlet" daha Shakespeare zamanında bile bir masaldı, karmaşık, canlı, hayaletleri, zehirli kılıçları, ortada dolaşan orduları vs. ile. Sonuç, o da belki Kyd'in Hamlet oyunuyla uzlaşırdı, Shakespeare'ın perspektifinden bakılınca muazzam bir cesaret: bütün bu düşünceler ve planlar, bütün bu vicdan krizleri belirsiz, tesadüfi, entrikalardan oluşan bir kaos ve plansızlık içinde son buluyor Hayattan sonra takip edildiği kuşkusunun doğrulanmasını beklerken Hamlet ölüyor, kendisi de defalarca katil olmuştur Bu hüzünlü, ahlaktan uzak kasaplıkları, bir klanın kendi kendini yok etmesini ancak işte böyle bir Elizabeth dönemi tiyatrosu üretebilirdi.

Sahneleme, ki oldukça taşralıdır (yani türünün örneği), bana ayrıca gösterdi ki, Hamlet oyuncusunun aksiyonu oynaması ve sadece gösterilmek ve yansıtılmak isteneni oynamakla yetinmemesi çok önemlidir. Birçok Hamlet oyuncusu burada çuvallar

12. 12. 40

Hella Wuolijoki, sık sık görulen ve var olduğu varsayılan şu *yeni insan* üzerine bir şeyler söyledi. Her tarafta eski insanlar karşılaşıyormuş "o bitmek bilmez nitelikleri, tutkular, problemleriyle vs. Ben bu varsayımın kendisinin dinsel bir içerik taşıdığını düşünüyorum, bu o eski yeni Adem. Aslında yeni insan kendini yeni durumlar içinde bulan eski insandır, yani yeni durumlara en uygun gelecek olan o eski insandır, yeni durumlar onu ileri itecek, politikanın yeni öznesi olacaktır Yeni aksiyon ve reaksiyon biçimleri "yeni insan"ı kurar; eskisi yine de onda kalır, zira o hâlâ insandır. Bütün varsayımları aşan, durumların doğurduğu insan hakkındaki bütün varsayımlar çöpe atılabilir, bu türden yenilik kavramları değersizdir.

15. 12. 40

Tuilerin altın çağı liberal cumhuriyettir, ama tuizm doruğuna Üçüncü Reicht'ta ulaşmıştır. En alçak basamağına ulaşan idealizm devasa zalerini kutlamaktadır. Felsefi olarak –ve dolayısıyla daha uygun– ifade etmek gerekirse: Toplumsal varoluşa en derininden köle haline geldiği bir zamanda bilinç ona en zorba şekilde istediğini yaptırmak için ortaya çıkıyor. "Ide" bir refleksten başka bir şey değildir ve bu refleks özellikle teröristçe ve amirane bir biçimde realitenin karşısına çıkıyor

Başka bir boyut: demokratik Tuilerle otoriter Tuiler arasındaki çatışma. Birinciler ekonomik baskı araçlarıyla zorla kabul ettirilen ve ekonomik numaralarla hükumsuz kılınan sözleşmeleri kutsadılar İkinciler askeri araçları kullandı. Demokratik ülkelerde ekonominin şiddet karakteri açığa çık-

madı (yanı gizlendi), otoriter ülkelerde ise şiddetin ekonomik karakteri hakim oldu.

19 12. 40

Yeni tiyatronun tarihi natüralizmle başlar. Burada yeni bir toplumsal işlev hedeflenmektedir. Realiteyi egemenliği altına alma deneyi pasif dramacılar ve pasif kahramanlarla başlar Sosyal nedenselliğin kurulması, bütün insani eylemlerin safi reaksiyonlardan ibaret olduğu durum betimlemeleriyle başlar Nedensellik determinasyondur. Tipik patlayıcı parça. Bulutlar belli kişilerin, ailelerin, grupların üzerinde toplandı, artık fırtına geliyor Sosyal çevrenin bir fetiş karakteri vardır, bu kaderdir Bütün her şeyin içinden sadece son perde oynanır. Yeni drama dramatik olmayanla başlar İki anahtar sözcük: Pervasızlıklar (doğruculuk) ve bir parça da eylem! Trajik olan var gücüyle ayakta tutulmaya çalışılıyor, birkaç küçük reformun her zaman rahatlama getirebileceği bilinse de. Bütün belirleyici şeyler satır aralarında, perde arkasında, diyalogların ötesinde olup bitiyor Aktif unsur liderliği zorluyor (koro, şarkı) Buna karşın proletaryanın yeni ajit-prop tiyatrosu, realitenin sadece bir çizim olduğu yerde oldukça haşin duruyor

20 12. 40

Yabancılaşma tiyatrosunun diyalektiğin tiyatrosu olduğu açıktır Bununla beraber, bu tiyatroyu diyalektiğin kavramsal malzemesiyle açıklama olanağını şu âna kadar bulabilmiş değilim: tiyatrocular açısından, diyalektiği yabancılaşma tiyatrosundan yola çıkarak anlamak, yabancılaşma tiyatrosundan yola çıkarak diyalektiği anlamaya çalışmaktan daha kolay

olurdu. Diğer taraftan, realiteyi egemen olunabilir bir biçimde tasvir etme talebini karşılamak, durumların, süreçlerin, figürlerin süreçsel karakterlerine işaret etmeden karşılamak neredeyse imkansızdır, zira onun diyalektik doğasını idrak etmeden realiteye egemen olunamaz. Y-efekti bu diyalektik doğayı gösterilebilir hale getirir, bu onun görevidir; kendini bununla açıklar Daha başlıkların ortaya çıkarılması aşamasında, ki bunlar sahne düzenlemesini mümkün kılacak olan şeylerdir, örneğin sadece tek bir sosyal nitelik talep etmek yeterli değildir; başlıklar aynı zamanda eleştirel karaktere de sahip olmalıdır, bir çelişkiyi haber vermelidir. Tümüyle düzenlenebilir olmalıdırlar, yani diyalektik (çelişkililik, süreçsellik) somut hale gelebilmelidir.

Etkiye gelince: Duygulanımlar çelişki dolu olacaktır, birbirine karışacaktır vs. Seyirci her ilişkide bir diyalektikçi olacaktır. Burada mütemadiyen özelden genele, bireyselden tipik olana, şu andan düne ve yarına sıçramalı geçişler olacaktır, uyumsuzluk birliği, sürüp gidenin fasılalı karakteri. Burada gösterir etkisini Y-efekti.

18. 12. 40

"Cesaret"in *başlıklarını* hazırlarken psikolojik olan her şeyi tümüyle ihmal ettim, hattâ olay örgüsünü de hemen hiç dikkate almadım (Niobe davranışı).[300] Zamansal atmosferler söz konusu bile olmadı.

25. 12. 40

Çocuklar için oynanabilecek bir oyun yazmayı düşündüm ve bana en uygunu Konfutse'nin hayatı gibi göründü. O

önemli bir figür olmalı, üstelik de mizahi bir betimlemeyi kaldırabilecek bir figür. Tek başına ele alındığında oyunun tam da çocuk seyirci için olması gerekmiyor, ama yine de böyle bir seyirci için de yazılabilir olması gerekiyor. Herhangi bir şeyi herhangi bir anlayışa uyarlamaya karşı güçlü bir direnç var içimde. Deneyimlerim (mesela "Mann ist Mann"ın Neukölln lisesi öğrencileri tarafından sahnelenmesini düşünüyorum) bana çocukların az çok anlamaya değer bir şey bulduklarında oldukça iyi anladıklarını, bu konuda yetişkinlerden farklı olmadıklarını gösterdi. Ve her iki grup için de aşağı yukarı aynı şeyler anlamaya değer İçte geçen ruhsal süreçler, atmosferik değerler, trajik öğeler gibi şeyleri anlamak için pek uğraşmıyorlar Bir Konfutse biyografisinde mesele biraz başka olacaktır Ayrıca, belli sosyal koşullar altında, çok iyi çocuksu profesyonel oyuncular da bulunabilir. Oyunculuk eğitimi bizde başladığı yaştan nasıl olsa çok daha önce başlamalı. Genel okul eğitimiyle işi birbiriyle ilişkilendirmek sadece şu anki koşullarda çok feci olur.

2. I 41

Bir kere daha, Steff'in getirdiği *yeni fiziğin dünya imgesi* üzerine birkaç eser karıştırdım. Dehşetle gördum ki yeni pozitivizm gürbüz bir ruha inanç düzeyine ulaşmış, zira eğer vücudumuz diğer maddelerden ayrıştırılamaz bir biçimde düşünülüyorsa duyuların bütün sinyallerini alan yer yine o bildiğimiz şeydir, yani ruhtur Bu hiç de bazılarımızın sandığı gibi dış dünyanın reddi anlamına gelmiyor; sadece dış dünya ile "iç dünya" arasındaki sınır kalkmıştır; sadece vücudumuz da dış dünyaya dönüşmüştür Maddenin matematik-

leştirilmesi maddeyı dengeler – bu, bır formülü bir soyutlama olarak değil de bir maddesizleştirme olarak algılayan bu insanların gözünde. Işık aynı anda hem tanecik hem de dalga olamaz. Kendi mantıklarını revize etmek akıllarına gelmez ve mantıktan vazgeçilmesini isterler. Monopoller büyüyor, birey maddesizleşiyor. Polıs, şeylerin gidişatını rahatsız eden gözlemlerin bu durumda yanlış olması gerektiğini düşünüyor, belirsizlik kavramını haysiyetsizliğin alanına taşıyor.

3. 1. 41

Yazın Hella Wuolijoki Estonya halkının savaş şarkılarından söz etmişti. Öğrenciyken bunlardan bir seçki oluşturmuştu. Estonya halkının savaşa heyecanla yaklaşan tek bir şarkısı vardı. Birkaç şey okudu, yarım yamalak melodiyi mırıldandı, Estonyalılar tarzında. Hepsini tercüme etmemesı için onu durdurdum. Bu şimdi Grete'nin elinde ve kendisi yazmak istemediği için bana dikte ettirdi; şaşırtıcı bir Almanca bilgisi vardı; bana yapacak çok az şey kalmıştı. Büyük bir şiir bu.

(Şu tür çelişkılı tamlamalar çok tuhaf: Benim altın vatanım /Benim gümüş vatanım / ya da: Gri avlu köpeği havlıyordu / Kırmızı avlu köpeği uluyordu. Burada diyalektik bir an göze çarpıyor Belli bir uzaklık ve belırsizlik üzerinde daha büyük bir somutluğa varılıyor. Şarkıcı hiçbir şeyi tespit etmiyor, sadece hayal gücüne ve anılara hitap ediyor, bütün dinleyicilerin bütün avlularındaki avlu köpeklerini kullanıyor, güçlü bir epik "yelpaze" içinde, ama herhalde aynı zamanda primitif dinleyiciyi etkilemeyı de amaçlıyor, sayfalarca çeşitli olayları ve nesneleri sıralayarak bir mutabakata varmak istiyor. Ve burada Y-efektleriyle de karşılaşıyoruz. Her halükar-

da bu dizeleri bu şekilde betimleyebiliriz, elimizde ayrıntılı incelemeler olmadığı sürece.)

3. 1. 41

Ruth çocuklarla küçük bir skeç sahneledi. Bir oğlan çocuğu Noel'de bir üniforma alır, hediye olarak, ama ne çikolata vardır ortada ne de pasta, ne şeker ne meyve vs. Uykuya dalar ve rüyasında bu şeylerin onu ziyarete geldiklerini görür. Ona savaşın kendilerine sadece rüyalarda gelmekten başka bir çare bırakmadığını anlatırlar. Üniforma dolaptan çıkar ve onlara emirler vermeye çalışır, ama onlar emirleri dinlemezler. Çocuğu (ve seyirciyi) bir seçim yapmaya zorlarlar: kendileri ya da üniforma, ikisi birden olamayacaktır. Çocuk oyuncuların oyunun final kısmında söyledikleri bir şarkı bu soruyu seyirciye sorar – İlginç Y-efektleri. Metnin ve el kol hareketlerinin (mimik yoktur) kişisellikten uzak sunumu. Sahne sırası olmayan oyuncuların sessiz duruş halıne çekilmeleri. Haşin gidişat. – "Konfutse"yı yapmak için büyük bir istek.

5. 1. 41

"Cesaret Ana"yı baştan sonra incelerken, bir parça memnuniyetle gördüm ki, savaş büyük bir alan olarak ortaya çıkıyor, vücudun tuhaf sapmalar yaşadığı yeni fiziğin alanlarından pek de farklı değil. Bireyin, barış tecrübelerinden çıkardığı bütün hesaplama biçimleri başarısızdır; cesaretle yürümez işler, dikkatle yürümez, samimiyetle yürümez, sahtekarlıkla yürümez, şiddetle ve acımayla da yürümez, bütün bunlar bir çöküş getirir. Ama geriye barışı bir savaşa dönüştüren adlandırılamaz kuvvetler kalır.

8. 1. 41

Steff'in masasındaki kitaplar:

"Den stora engelska revolutionen", *Stavenow*

"Changing Governments and Changing Cultures" *Rugg*

"Von New York bis Schanghai", *Friedrich Wolf*

"Atomer og andre Smaating" *Ch. Møller*

"Ailenin Kökeni", *Friedrich Engels*

"Again the Three" *Edgar Wallace*

"Nachbarsleute", *Ludwig Thomas*

"Tampico", *Hergesheimer*

"NU" dergisi

"The Great Tradition" *Granville Hicks*

"Das Leben der galanten Damen", *Brantôme*

"Den moderna physiken", *Brenner*

"Från atom till universum", *Karlson*

"Om kärnphysiken och dess utveckling" *Tallquist*

"San Luis bro" *Thornton Wilder*

"Morkt skratt", *Sherwood Andersson*

"Elva årtionden ur finlands historia" *Estlander*

"Discography 1938" *Ch. Delaunay*
"Poems" *Dr. Jonathan Swift*
"Book of Snobs" *Thackeray*
"Candide" *Voltaire*
"Hauspostille", *Brecht*
"Miscellaneous Contributions to Punch" *Thackeray*
Grünewald'ın Çizimleri.
Dünya Haritası

kendi kitapları

"Circle" (International Survey of Constructive Art)

"Othello" "Macbeth" King Henry VIII. *Shakespeare*

"Lady Chatterley'nin Sevgilisi", *Lawrence*
"An Introduction to Problems of American Culture", *H. Rugg*
"Communism, a New Civilization?" *Webbs*

Duvarda yedi *van Gogh* resmi, bir *Renoir*, bir *Manet*, Çinli oyuncu portresi ve Freiburger Meister'in 1500'lerdeki sunak resimleri.

10. 1 41

Gelsted gibi şairlerin politikada başarısız olmalarının nedeni: onlar için sömürü ya da sınıf mücadelesi şiirsel değil ahlaki bir kategori. Bu tür şeyleri uzun zaman doğal gördüler, pek estetik şeyler olmasalar da. Ama artık onları doğaya aykırı görüyorlar ve doğaya aykırılık hiçbir zaman estetiğin bir alanı olmamıştır. Şiirde geleneksel olan infialde değil, hakikilikte yatar. Buna bir de bu şairlerin işçilere yüksek bir misyon atfetmeleri eklenir. Bu da onları haklı bir güvensizlikle doldurur, zira onlar etik misyonların fedaisi olmak istemiyorlar. Onların hedefi etiğin kendisi değil, etik olsa da. Kendilerinden başka hiç kimseye bir vaatte bulunmaya ihtiyaçları yok.

Kapitalizme karşıdır bu şairler, çünkü o onlar gibi zararsız değildir. Onlar işçilere kavgacı çocuklar gibi gelir.

11. 1 41

Özdeşleyimin Aristotelesçi olmayan tiyatrodaki rolü. Özdeşleyim burada bir *prova* önlemidir. Bundan önce rolün hazırlanması gerekir (oyuncu bütün ifadeleri, bütün görevleri, reaksiyonları kendine mal eder, onlar üzerindeyken kendini

rahat hissedeceği bir şekilde, ama henüz özel bir figür yaratmaz, birkaç genel nitelik edinmiş olsa da). Sonra, esasen sıçramalar halinde, figürün yaratılması gerekir (bu esnada oyuncu kendi deneyimini olayın içine katar, belli insanları taklit eder, farklı insanların hal ve tavırlarını kombine eder vs.) Daha rolün hazırlanması sırasında bile, bizzat oyuncunun özdeşleyim yaşaması nedeniyle bir sonuca ulaşılır, şimdilik bu özdeşleyim durumlarla ilgilidir (kendisi olsa bu durumda ne yapardı). Figürün yaratılması sırasında yine bir özdeşleyim yaşayabilir, ama artık canlandırmak, taklit etmek istediği kişiyle yaşar bunu. Fakat bu özdeşleyim de sadece bir evredir, bir önlemdir, bu ona bir tipe tümüyle hakim olmada yardımcı olur Ama bu özdeşleyimlerden her birinin hiçbir telkinde bulunmaksızın gerçekleşmesi, yani bunun tek bir seyirciyi bile özdeşleyime sürüklememesi çok önemlidir Bu zordur, ama mümkündür Gerçi bugünkü tiyatronun oyuncuları için kendi özdeşleyimiyle seyircinin özdeşleyime sürüklenmesi (telkin edilen özdeşleyim) aynı şeydir Biri olmadan diğerini düşünmesi çok zordur, biri olmadan diğerini uygulaması da. Gerçekte bu iki önlem ayrı ayrı ortaya çıkarlar ve bunları harmanlamak özel bir sanattır. *Bildiğimiz* sanat değildir Bugünkü tiyatronun oyuncusu özdeşleyimsiz bir etki ve telkinsiz bir etki de düşünemez. Telkinsiz özdeşleyimi oyuncular bugün komedide de uyguluyorlar. Telkinsiz etkiyi hedefliyor sanatçı.

12. 1 41

Hiçbir incelemede, *Aristotelesçi olmayan tiyatronun* öncelikle tiyatronun sadece *bir* biçimi olduğu unutulmamalıdır; o be-

lirli toplumsal amaçlara hizmet eder ve tiyatronun geneliyle ilgili geçerli olan haksız bir anlama sahip değildir. Ben şahsen bazı gösterimlerde Aristotelesçi olmayan tiyatronun yanında Aristotelesçi tiyatroyu da kullanabilirim. Mesela "Heiligen Johanna der Schlachthöfe"nin bugünkü bir gösteriminde böyle bir şey, Johanna'ya ara sıra özdeşleyim unsuru katmak (bugünkü bakış açısından, izin vermek) avantajlı olabilir, çünkü ne de olsa bu figür bir idrak süreci yaşamaktadır ve özdeşleyim geçiren seyirci bu noktadan hareketle olayların ana bölümlerini panoramik olarak görebilir. Bununla beraber, bugün kahramanı dışardan izleyen bir seyirci de her zaman olacaktır. Aristotelesçi olmayan tiyatro onlar açısından daha yararlı olurdu.

14 1. 41

Aristotelesçi olmayan tiyatro üzerine: Provanın belli evrelerinde oyuncusunun canlandırılacak olan kişilikle özdeşleyim yaşaması arzu edilir bir durum gibi görülüyor, ancak, bir telkın bazında değil, yani bir seyircinin bu özdeşleyime katılmasına olanak yaratacak bir biçimde olmamak koşuluyla. Özdeşleyimin, sizde özdeşleyin telkininden ayrıştırılmasının uygulanabilir olup olmadığı sorusuna Greid ve Weigel şimdilik hayır cevabını veriyorlar. Onlara, gösteri sırasında, bir komedyenin mesela küçük burjuva bir sağcıyla özdeşleyimini ve böylece seyircileri güldürerek başarı elde ettiğini söylüyorum. Komedinin seyirciyi özdeşleyimden korumayı başardığı gibi trajik bir oyuncunun da aynı şeyi yapıp yapamayacağı sorusu ortaya çıkıyor bu durumda. Pekala, öneri taşıyan oyun bir parça yapaydır. Bazı kasların gerilmesi, başın hareketleri, lastik bir şeridi uzatıyormuş gibi bir görüntü vererek, ayaklar bir

zifte yapışmış gibi hareket ettirilmesi, ani hareketler, sakınmalar, sesin monotonluğu, Litanei'dan hatırlanabilir, bütün bunlar hipnozu güçlendirir ve yılanın, kaplanın, atmacanın ve sanatçının bu sanatta bir yarış içinde oldukları söylenebilir. Etkileyici, hareketli oyunun bununla hiçbir ilgisi yoktur, o telkin olmadan da yürütülebilir Kuşkusuz öne doğru çekilmelidir, yanılsama yerine çıplak hipotezin ortaya çıkacağı yere, "yola getirme"nin yerini ilgi ve merakın alacağı yere. Bu konulardan söz ederken, spekülasyon alanına girmemek için, sürekli olarak uygulamayı göz önünde bulundurmak zorundayım, örneğin bana her zaman hedefe en yakın gibi gelen o temsili, yani oyuncunun, hiçbir şeyi unutmaksızın, ufak bir çabayla, adeta ima biçiminde, "gücünün yarısını kullanarak" her şeyi bir kere baştan sona tekrar ettiği son provaları.

14 1. 41

"Konfutse" için: Gözünün önünde beliren şık davranışa en yakın şey Eski-Çin'in ataerkil toplum yapısının davranışı olabilirdi. Altın zamanlar mitosundan bu yana. Eski davranışı yeni bir tarzda yeniden üretmek isteyen Kung'un başarısızlığı bu yüzdendir. Yolunun başında, yoksulluk içinde büyüyen Kung, herhalde gerçek reformlar (esas olarak vergi ve kira meselesinde, ama asıl yozlaşmış ve parazitleşmiş yönetimde) yapmaya çalışmış olmalı, uygulandığında muhtemelen daha yumuşak hayat biçimlerine bir baz oluşturabilecek olan reformlar. Daha düşük vergi almak herhalde prenslerin şık davranışlarından biriydi. Bununla beraber o kendi kurallarından sadece süregelen mülkiyet ilişkilerini koruma altına alanların ciddiye alındığını gördü.

Bir oyunun daha sonraki, daha uygar zamanların malzemeleriyle ılgılenmemesi gerekir; kaygısızca ve canlı bir şekilde uygarlığı kuranların savaşçı ve yarı barbarca davranışlarını göstermek durumundadır. Orta bir yolun yürümekte mi, yoksa yapılmakta mı olduğu arasında bir fark vardır Ve bir davranış öğretisiyle bir seremoni öğretisinin arasında da bir fark vardır

Malzemeyi "bıraz" inceleyen Grete, aralarında "Analects" de vardı, her şeyi çok fazla tepkisel buldu. *Bir tek* prensten (*sadece* sömürücü olan bir düzine baron yerine) kadın sorununa vs. gibi bir şeye karşı tavır beklemek ona itici geliyormuş.

25. 2. 41

Estetik alanda, kı bu arada bu kesinlikle doktriner olanda aranması gereken "anlamında" bir şey değildir, öğretici olan sorunu salt estetıksel bir sorundur ve kişinin bunu adeta kendi olanaklarıyla çözmesi gerekir Faydacı yaklaşım burada kendine has bir şekilde ortadan kaybolur mesela faydalı olan güzeldir gibi sözel bir ıfadeden başka bir şey çıkmaz ortaya. Realitenin uygulanabilir tasvirleri sadece çağımızın güzellik duygusuna tekabül etmektedirler. Yazarların "düşleri" sadece yeni, uygulamaya eskisinden farklı bir şekilde bağlanan seyırciye yönelik şeyler yapmaktır ve onlar da bizzat bu çağın insanıdırlar BU, "Messıngkauf"un dördüncü gecesindeki diyalektik dönüştür. Orada Filozofun, sanatı öğretici amaçlar açısından değerlendirme planı, sanatçıların, bılgilerını, deneyimlerini, toplumsal tarza ilişkin sorunlarını sanatın içine konumlandırma planına dönüşür

15. 1 41

Artistotelesçi olmayan tiyatro üzerine: Arıstotelesçi tıyatroda oyuncu eş zamanlı bir oto-telkin ve telkin eylemi gerçekleştirir· kendıne, başka biri olduğunu telkin eder, seyırciye de onun başkası olduğunu telkin eder. Taklidini telkin içerikli hale getirir, yani seyırcıyi olaya katılmaya zorlar (Hıpnoz sırasında yılan hareketlerinin ya da kaplan bakışının aynı şekilde taklit edilerek, –hareketlerinin ya da hareketsizliklerinin– hipnozun gerçekleştirilmeye çalışıldığını varsayıyorum, ama bunun için elimde bir belge yok.) Bir özdeşleyım eyleminin (yani ototelkın sürecindekı eylemin) seyirciye yönelik bır telkin içermeden gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini henüz tam olarak bılemiyorum (aksi takdirde oyuncunun yaptığı salt bir taklıtten, sadece taklit edilen kişıyi ilgılendırebılecek bir taklıtten başka bir şey olmazdı). Bununla beraber – tıpkı özdeşleyım eylemi gibi Y-efekti de telkin bazında uygulanabılır. Asya tarzı oyunculuk sanatı bunu gösteriyor. Bunlar bizim tıyatromuz için söz konusu bile olmayan "şeytanı" türden Y-efektleridır

Oyuncularda sık sık, eğer telkin bazında çalışmazlarsa etkılı olamayacakları korkusu belirir. Şu ya da bu oyuncunun "orada olduğu anda" sahneye çıktığında, yani bakışları üzerine çektiğinde bunu telkin dışında bir şeyle açıklayamazlar. En azında şurası kesındir· bazı oyuncular "oradadır" sözü edilen telkin aracını kullanmaksızın.

Temelde bütün bu spekülasyonlara belli bir gerçeklik payı veriyorum. Ama daha önemlı olan şey, arzu edılen etkıyı doğuracak alıştırmaların ve prova tarzlarının bulunmasıdır Sonuçta bunlar gorecelı olarak kolay kontrol edilebılecek

şeylerdir Şöyle basit bir soru soruluyor: Söz konusu gerçeklik anı nedensel bakışa yeterli karşılık mıdır değil midir? – Bilindiği gibi bütün teori spekülatif karakterli bir mesele değildir O sadece pratiğin bir açıklamasıdır, varlık nedeni pratiği temizlemektir. Benim ortaya koyduğum, betimlediğim oynama biçiminin etki alanı kesinlikle sınırlıdır; tümüyle belli hedefleri gözetler ve diğer şeyleri dikkate almaz ve onun bu hedeflerine bile belki başka biçimlerle de ulaşılabilir.

16. 1 41

Müzisyen Pergament ile "Die Horatier und die Kuriatier" adlı öğretici oyun hakkında konuştuk. (Kendisi sekiz yıldır işsiz, ülkenin en iyi orkestra şefi olmasına rağmen, ama şimdi halka açık bir işte çalışamıyor, çünkü o İsveç için bir Yahudi, Finlandiya içinse bir İsveçli.) Aslında eksik olan tek şeyi bitiş bölümü. Horasyalılar askeri olarak galip geliyorlar, ama Kuriatyalılar bir dönüşüm geçiriyorlar ve yeni araçlarla savaşmaya başlıyorlar, öyle ki gerçek bir barış mümkün hale geliyor, her iki halka uyan bir barış.

19 1 41

Finlandiya büyük zorluklarla savaşıyor. Lappland'daki çocuk ölümü oranı 1938'de yaklaşık %8.6'ydı, şimdi ise üç dört katına çıktı, "sosyal demokratların" bildirdiklerine göre. Ağustos ayında sınırda 1614 çocuk muayene edilmiş ve bunlardan 300'ü tamamen sağlıklı bulunmuş. Doğu sınırına yakın yerlerdeki çocukların %90'ı raşitizm hastalığından muzdarip, göçmen Karellilerin ise %50-60'ı.

20. 1 41

Durum hakkında yargıda bulunmak eskiden olduğu gibi şimdi de zor. Almanlar abluka ve istila için muazzam bir hareket zemini oluşturmayı başardılar, beslenme kanallarını işgaller sayesinde iyileştirdiler, ordularını güçlendirdiler; bununla beraber yakıt rezervlerinin büyük operasyonlara ve diğer savaş potansiyelini büyutme yarışında yetecek düzeyde olup olmadığı kuşkulu. İletişim yolları muazzam bir şekilde uzadı. İtalya kanayan bir yara, çünkü coğrafi yapı dezavantajlı ve görünüşe göre endüstri de iyi çalışmıyor. Fransa savaştan çıktı, ama tümüyle değil, çünkü donanma ve sömürgeler hâlâ az çok hareket halinde. Rejim Alman ordusuna yaslanmış durumda. İngiltere ise imparatorluğunu savaşa soktu ve ABD'yi kendine bağladı. Savaşı konservatif bir çizgide sürdürüyor. Fransız ordusunun devre dışı kalması, mağlup edilen Almanya'ya karşı olası bir inisiyatif alma olanağını elinden aldı. Artık kıtasal ordu yok. İstila tehlikesi hâlâ yüksek. ABD'nın desteği oldukça yavaş harekete geçiyor, bu arada İngiliz endüstrisinin yok edilme süreci de devam ediyor. SSCB şu âna kadar Dünya savaşına karışmaktan kaçınmayı başardı ve galip gelecek olan tarafa karşı hazırlanmak için yeterince zamanı var. Öyle görünüyor ki SSCB hâlâ savaşı sürdüren hakim güçlerin birleşmelerinin kendisine karşı asıl tehlikeyi teşkil ettiğini düşünüyor ve galip tarafın savaştan sonra, savaş öncesine göre gücünü yarı yarıya kaybetmiş olacağını varsayıyor. Savaşın hakim taraflarının son derece yüksek güçlerini bağlıyor ve onları tuhaf, uygulanabilir olmayan, yarım yamalak ve pahalı aksiyonlara zorluyor. (Churchill: "Hitler bizim üstümüze, ancak SSCB'den korkusunun izin verdiği sayıda uçak salabilir."

Muhtemelen sırf bu yüzden Fransa çökmesine rağmen istilası gerçekleşmedi. Balkanlar kapalı. İngiltere de bazı bölgelerde güçlü olmak zorunda, Türkiye'nin desteğinden vazgeçmek, Suriye'deki ordusunu rezervde tutmak vs. SSCB bütün hükümetleri düşman olarak görüyormuş gibi davrandığından ve bu hükümetler hâlâ oldukça güçlü olduklarından herhalde kesinlikle hiçbir pakta girmemesi gerektiğine inanıyor

22. 1 41

Steinbeck'in "Gazap Üzümleri"nin film uyarlamasını izledik. Hâlâ burada büyük bir kitabın olması gerektiği görülebiliyor ve yapımcılar herhalde "onun gücünü almak" istememişler Konuyu gözyaşlarında uzun süre kaynatıp yumuşatmışlar "Telkinsel oyun"un hakim olmadığı bir yerde güçlü etkiler var (çiftlik sahibine karşı tank vazifesi gören traktörler, faşist grev kırıcılar, iş aramak için bütün eyaletleri dolaşan araba yolculukları, yaşlı çiftlik sahibinin mezarı). Bir bütün olarak bakıldığında bu belgesel ile kişisel olanın, epik olanla dramatik olanın, bilgilendirici olanla duygusal olanın, gerçekçilikle sembolizmin, materyalizmle idealizmin ilginç bir karışımı.

25 1. 41

Uzun süreli isteksizlik ve Grete'nin hastalığı "Sezuan'ın İyi İnsanı" çalışmalarını erteledi. Oyun oldukça uzun olduğu için onu biraz şiirle süslemek istiyorum, birkaç dize ve şarkı eklemek. Bu yolla daha kısa bir hale gelmeyecekse bile daha hafif ve daha eğlenceli hale gelebilir Bu oyun kanıtladı ki, yeni drama çalışma süresinin kısıtlanmasını gerektiriyor Hattâ öğ-

le yemeği saatlerini onun için boş tutmak kolay olmalı. Klasik Yunan draması günün normal saatlerinden beslenirdi, Elizabeth dönemi draması da aynı şekilde; böylece daha fazla zeka ve canlılıktan faydalanabilirdi. – Sadece dünya savaşlarının ortadan kaldırabileceği bazı engellerin var olduğu görülüyor

26. 1. 41

"Das Lied vom Rauch" bitti, "Das Lied vom achten Elefanten" ve "Das Terzett der entschwindenden Götter auf der Wolke" yazıldı (Rauch ile ilgili olan birincisi Grete ile birlikte). Hella Wuolijoki "Puntila"yı esasen Fin oyun yazarları ödülü için istemişti; onu komiteye iletti, ama ödül alamadı. Bana göre nedeni: yeterince entrika çevirmedi. Tam da iyi olanın en çok reklama, entrikaya ve rüşvete ihtiyacı olduğunu bilmiyormuş gibi.

28. 1 41

Biçimci eleştiriyi ancak, sanat eserinin toplumsal etkileri için az çok zekice ve kolay kullanılabilir kriterler oluşturduğunuz zaman devre dışı bırakabilirsiniz. *Mirastan* çoğunlukla sadece sorumluluklar çıkarılıyor ve bu sadece niteliksel bir biçimde olmuyor, bilakis tamamen belli nitelikler, yani estetik kriterler sabit büyüklükler olarak belirleniyor. Bir edebiyat türü olarak gerçekçilik, mesela Balzac-Tolstoy tipi, elbette tarihsel bir oyun biçimi; *bildiğimiz* gerçekçilik değil. Toplumsal kriterleri uygulayarak, sadece yazarın dünyaya ve yazma işine (ki buna okurla birlikte bütün trafik dahildir) gerçekçi yaklaşımı anlamında bir gerçekçilikten söz edebiliriz. Gerçekçi bir romanı mesela Balzac ya da Tolstoy gibi (yanı

onların yazım tarzını kullanarak) yazan biri yazmamıştır, tersine yazma sırasındaki gerçeklik algısını ortaya koyan, yani okurun eline gerçekliği tutuşturacak şekilde yazan biri yazmıştır. Bunun için yazarın 1940 yılında 1830 yılındakinden daha farklı yazıyor olması gerekir. Bunlar beylik laflar, ama bütün mücadele de bunların çevresinde dönüyor sonuçta. Okura düşünen ve hisseden bir insan olarak seslenilmesi toplumsal açıdan bir gerçekçilik kriteridir Bununla beraber, örneğin özdeşleyim (bütün duyusal hayal gücü aparatıyla birlikte) biricik yol değildir, sadece eski estetiğinin bilinen biricik yoludur İnsan davranışlarının altında yatan motifleri bulmak için daha derin katmanlara inilmesi gerekir, sadece davranışın öznel bilinç düzeyine, yani toplumsal varoluşun alanına bakmak yetmez. Bu noktada, *Nasıl* sözcüğünün içeriğini oluşturmak yazarın özgür iradesine bırakılmalıdır. Vs.

27 1 41

Eğer İngiltere'de gerçekten bir istila gerçekleşirse bunun çok da başarısız olacağı söylenemez. Bu tür teknik girişimler büyük ölçüde hesaplanabilir şeylerdir. Bir tank bir at değildir, onun ne yeni bir dinlenmiş ruha ihtiyacı vardır ne de bir şeyden ürker Aparat, Hegelce söylersek, tesadüften korkar. Elbette burada bazı sürtünmeler olacaktır. Ama ortada bir de gaz var Almanlar gazı gizli bir silah haline getirmeyi başardılar.

Teknolojinin sürekli daha fazla teknoloji gerektirmesi ilginç. Bombalar toplara değil, mermilere benzetilebilir. Belirleyici olan onların teknolojik zeminleridir. Bütün bu yüksek düzey yaralayıcı aletler aynı zamanda yüksek düzeyde yaralanabilir bir yapıya sahiptir.

Gamelin'den sonra 1939'un ordusu 1914'ün donanmasıyla aynıdır, zira ikisi de teknolojiktir. Ve muazzam pahalıdır Öyle ki sadece muazzam hazırlıklardan sonra belirleyici darbeler için kullanılabilirler. Şimşeği gerçekleştirmek uzun zaman alır.

Böylece, endüstriler ekonomik ve askeri bir savaşın içindedirler.

30. 1. 41

"Sezuan'ın İyi İnsanı" sahnelenme imkanı bulamayan altıncı oyun oluyor "Die heilige Johanna der Schlachthöfe" "Furcht und Elend des Dritten Reichs" "Galilei'nin Yaşamı" "Cesaret Ana ve Çocukları" "Herr Puntila und sein Knecht Matti. Aynı şekilde altı oyun da sahnelenmiş oluyor, eğer bana iyice yabancılaşan "Gece Çalan Davullar"ı ve "Im Dickicht der Städte"yi bir kenara koyarsam. ("Baal" "Leben Edwards II. Von England" "Mann ist Mann" "Üç Kuruşluk Opera" "Rundköpfe und Spitzköpfe" "Ana".)

31. 1. 41

Diyalektiğin mümkün kılacağı şekilde bir gerçekçilik ne zaman gerçekleşecek? Birbirine dolaşan çatışmaların gizli dengeleri olarak bazı durumların temsili bile bugün muazzam güçlüklerle karşılaşıyor. Yazarın hedefe ulaşma gayretleri betimlenecek olan durumun çok çeşitli eğilimlerini elimine ediyor Hiç durmadan idealize etmek zorundayız, çünkü hiç durmadan bir taraf tutmalı ve bunun propagandasını yapmalıyız.

1. 2. 41

Aristotelesçi olmayan tiyatro üzerine: Tiyatronun kullandığı gerçeklik kopyaları yüksek dereceden bir eksiklik taşıyabilirler ve yine de kullanım amacı, genel olarak belli duyguların uyandırılması, bundan zarar görmez. Kopyaya bir gerçekliğin denk gelmesi, "yatkın" seyirciye daha oyuncunun olayları gösterebiliyor olmasıyla telkin edilir. Yanıltma, sanatçı tarafından belli bir zıplamanın gerçekleştirilmesinin bu zıplamanın gerçekleşebilir olması durumunun içerdiği kanıtlama gücünü kullanır. Gerçekte tümüyle eksik kopyalar bile yutulabilir, eğer iki farklı yöntem kullanılırsa: Özdeşleyim tekniği ve yabancılaştırma tekniği ("şeytani" bazda).

4. 2.

Steff, 17 yüzyılda okullarda gerçekleştirilen İngiliz devrimi hakkında 40 sayfalık bir yazı üzerinde çalışıyor Sınıf mücadelelerini analiz etmeyi deniyor, oldukça kötü tarih kitapları yüzünden (en iyisi Buckle'ın kültür tarihi). Bir miktar Kautsky okudu ve "Caesar"ı. Son cümlelerden birinde müdürüyle bir tartışmaya giriyor; materyalist tarih anlayışını bir miktar pozitivizmle (fizik kitaplarının pozitivizmiyle) karıştırmak suretiyle, pedagogların metafizik ihtiyaçlarıyla boy ölçüşebilmek için. Her tarih sonuçta bir kurgudur, gerçekliğin ona denk gelip gelmediği son derece belirsizdir, kurgu mantıklı oluşturulduğu ve olguları kullandığı sürece doğrudur; eski anlayışa göre. Materyalist yöntemi kullanıyor, çünkü o pratik (ve havalı), çünkü şimdinin işaretlerini içeriyor ve bugün plastik sözcük dağarcığıyla kotarılabiliyor. Tek başına bir birey kendi kitlesel formasyonunu son derece belirsiz bir

şekilde (sadece istatistiksel bir eğri ile çözümlenebilir) takip eder. En azından Steff bu durumda kralın kitle olarak hareket etmek zorunda olduğunu (sınıflarla pazarlık ya da mücadele vs. edecekse) fark edebiliyor. Ama bu onu daha fazla rahatsız etmiyor, çünkü bunun gerektirdiği kurgu yeterince faydayı garanti ediyor. Böylece diyalektik yöntemin her zaman kitle ile bir ilişkisi olduğunu, her şeyin kitle içinde eridiğini, bireyin sadece kitlenin bir parçası olarak hareket ettiğini, bu da bizzat aynı şekilde kitle içinde parçalanmazsa eğer, tecrübe etmiş oldu. Bununla beraber, çeşitli üstyapı katmanlarının son derece özel bir ilişki içinde karşılıklı durdukları, son derece özel öneme sahip oldukları vs. belli bazı dönemleri bir bütün olarak görmekte güçlük çekiyor. (Din *17 yüzyılda, 20. yüzyılda olduğu gibi halkın afyonu* değildir). Elbette kendi içinde harika olan bu sunumuyla baş edemiyor, çünkü o özel Kral Karl'ı vs. içermiyor, yani bu noktada herhangi bir kral yeterli olabilirmiş gibi bir tutum takınmış, bu da onun sunumunu renksiz, kokusuz ve tatsız tuzsuz bir şey yapmış, tıpkı mekanik bir örnek model gibi. Pedagog bunu, ölü, sıkıcı, insana uzak bir şey olarak nitelemede fazla zorluk çekmeyecektir.

2. 2. 41

Pergament Parmet ile "Cesaret" için yaptığı müziklerin orkestrasyonunu konuştuk. O basit bir eşlik düşünüyormuş, ama ben ona bundan kaçınmasını söyledim. "Sizi biraz ajite edebilir miyim?" diye sordum. "Bir müzisyen olarak şansınız, ne kadar küçük olursa olsun, orkestrada yatıyor. Melodiyi müzisyen olmayan birine, oyuncuya hazır teslim etmek zorundaydı-

nız, bu insanlardan ne bekleyebilirsiniz ki? Orkestranız sizin birliğiniz, ekibiniz, sağlam yeriniz. Doğrudur, yukarıdaki müzisyen olmayan kişiye bir dayanak noktası vermek gerekir, yoksa düşer, ama bu hizmetin dışında tutabildiğiniz her enstrüman sizin için kazanılmış demektir, müziğin hizmetine sunmak için, bayım! Düşünün ki enstrümanlar 'ben' aracılığıyla konuşmazlar, bilakis 'o' aracılığıyla konuşurlar. 'Ben'in duygularını sahnede paylaşmaya sizi zorlayan ne? Onun kendi duyguları nerede? Şarkının temasıyla ilgili olarak kendi pozisyonunuzu almak hakkınız. Sizin ödünç verdiğiniz destek bile başka argümanlara hizmet edebilir. Orkestranızı özerkleştirin!"

18. 2. 41

Norveç gazeteleri yeni tarz yemek tarifleri yayınlıyor: karga ve martı nasıl pişirilir. Ve dini ibadetler polis gözetiminde yapılıyor. Gidip gelenler mütemadiyen Alman halkının savaş yorgunu olduğunu söylüyor. Olabilir, ama bunun şimdilik, şu ya da bu fabrikanın işçilerinin çalışma yorgunu olduğu haberinden daha fazla bir anlamı yok. Savaş bir endüstriye dönüştü. O petrolünün tükenip tükenmediğine bağlı, savaşma isteğinin tükenip tükenmediğine değil. Şu an Hitler "ürünleri" için bir pazar arıyor, bir savaş vitrini.

ein versuch der aufzählung seiner stücke an brechts geburtstag 19..

1

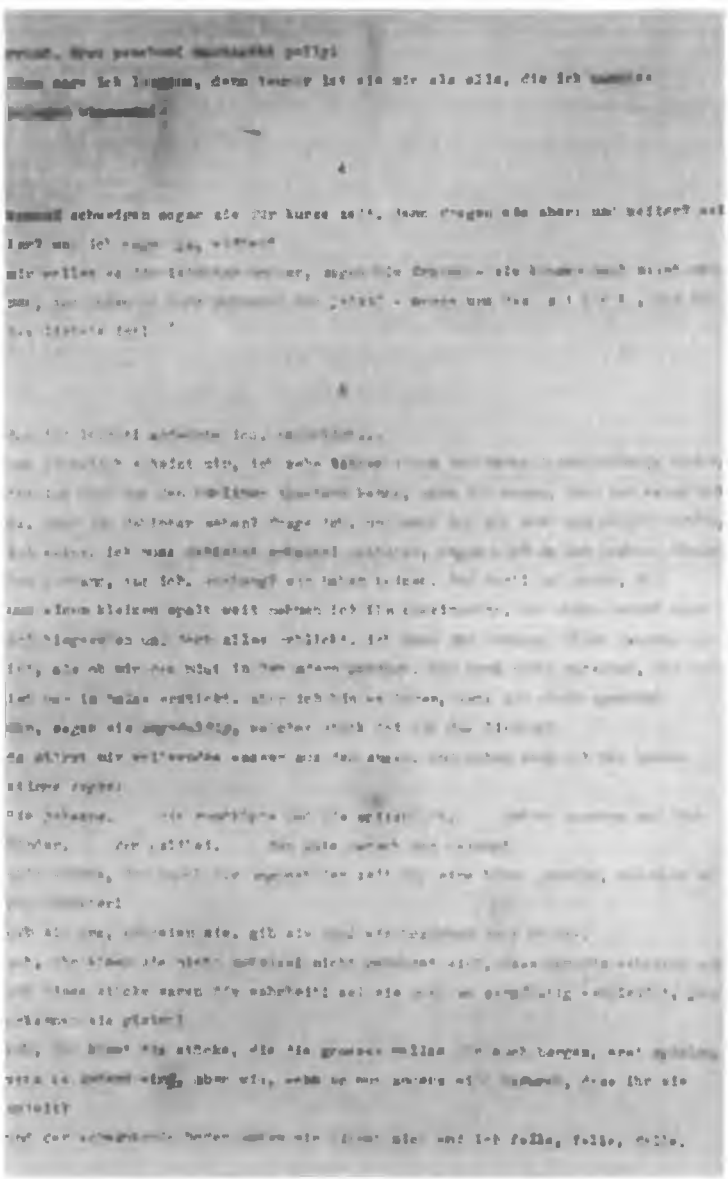
seit wochen schaukeln ich auf dem fischerschiff. es stinkt entsetzlich a
mir ist es schlecht, es schlecht. ich will aus aber der gemeinheit, aber
schiff legt wie an. ich springe in das dunkle wasser. mit schwimmen, mit
angelhaken holen sie mich wieder. das stinkt abgestandt, ich an heimat zeitung
ja! sagen die wichter. wenn ich eine stinkt schmutzigstinkes kinderherz.
welche fragen? wenn noch, sagen? welche fragen!
komm, sagen die wichter und führen mich an den tausch des schiffes.

2

auf langen wartebänken sehe ich durch schon nebel menschen, viele. schwer und
frauen. ich stinkt einen schalter: wer schon sind? er sagt, mit schwer geschrieb aus
abwarthaltung und verwaltung! schwangeister! und was wollen sie von mir? d i e
p o l i z e i
ihre gleichgiltigen augen stinken an mir. ihre schlangen sind heiser vor anklagung. es
gibt, welches d i e rolle hat. dann kommt du gehen.

3

wohl ich schon auf und schon lockert das fischer seinen würgegriff. heiter fast
frag ich: für einen mann oder für eine frau?
für eine frau! schreien die frauen.
für einen mann! schreie die männer.
gut, es gibt da seinen stücken genug rollen für euch alle, sag ich, um sie zu
verschlingen, wie nun einen wolf etwas hinwirft, wenn er schon den mann auf den
schultern angreifen will.
ich habe auch nicht zeit, nachzudenken, ich muss rasch rasch rollen stinken, und
ich nenne den armen edgard, die irrsinnige königin lear, margot, den ich nie ver-
standen (er ist auch eine rolle?), gelly gay, den einfachen pacher von hafen mit
den weichen gesten. den alt in die maschinliche schlechtmaschine verwandelten
einer stinkt, die er nicht mehr zu kaufen wünscht, das sodom und gomorrha leicht
machen. krieger, armel....
einer ruft plötzlich dazwischen: abel; rufe schermer: rennet du nun nicht! und
nicht jenny, nicht diese berbick! [illegible] eine lesbische ist, ist sie die
gleichheit!
manchmal rufe ich laut, um [illegible] - da wache ich auf sicher

Brecht'in fotoğraflarla ilgili notu: *Zavallı Edward ve zavallı Kraliçe Anna*.

4 3. 41

Gorelik modern tiyatro üzerine yazdığı kitabı gönderdi. Epik tiyatroyu oldukça yetkin ve dikkatli bir şekilde ele alıyor, bir parça fenol koksa da, çünkü laboratuvarlara olan düşkünlüğünü hiçbir zaman reddedemez. İnsanın "akıl – duygu" çatışması durumundan kurtulması gerektiğini bir kere daha gördüm. Akıl ile duygu arasındaki ilişki, bütün çelişkilerine rağmen özenle incelenmeli ve rakiplere epik tiyatroyu, bir akıl ve duygu karşıtı tiyatro olarak sunmalarına izin vermemeli. Deneyimlere gösterilen otomatik tepkiler, kendi çıkarlarımızın rakibi haline gelen "içgüdüler" Çamurlaşan, tek yönlü, artık akıl tarafından kontrol edilemeyen duygular. Diğer taraftan, fizikçilerin özerk, mekanik biçimci aklı. Her halükarda, sanatçıların hassasiyetlerinin özellikle duygusal bir biçimde ifade edilmemeleri gerekiyorsa da –muhtemelen yapıyorlar–, yine de duygusal bir biçimde ifade ediliyorlar. Epik ilkeler seyircinin eleştirel bir tutum takınmasını garanti eder, ama bu tavır fevkalade duygusaldır. Bu eleştirinin salt bilimsel anlamdaki eleştiriyle karıştırılmaması lazım, bu çok daha kapsamlı, kesinlikle uzmanlık alanıyla sınırlanmayan, çok daha uygulanabilir ve temeldir Sonra epik düzlemde, eski biçimde sergilenmesi hemen hemen imkansız olan süreçlerin sergilenmesi için de çözümler vardır Sosyal motorlar artık işlev haline, gözle görünür hale gelmiştir, oysa uzun yıllar bunlar sadece "durumun" arkasında gizlenmiş şeyler gibi gelmişti insanlara. *Ardı ardına gelme, artarak devam etme, sıçrama*, kısacası *süreçler* takip edilebilir hale gelmiştir Oyun yazarını ve seyirciyi ilgilendiren ve tutkuyla harekete geçiren sayısız süreç eski tiyatroda kendine yer bulamamıştı Tek ba-

şına, *hatanın* (kahramanın yaptığı) temsilinin incelenmesi bile eski usûlün ünlü dramatik prensibindeki eksikliği kanıtlamaya yeter.

7 3. 41

"Bösen Baal dem asozialen"in öğretici oyununu yapmaya engel olan büyük yanılgı benim sosyalizmi *Büyük Bir Düzen* olarak tanımlamamda yatıyor. Buna karşın o *Büyük Üretim* olarak tanımlanmaya daha elverişli. Elbette buradaki üretimin en geniş anlamda anlaşılması gerekir ve mücadele bütün insanların verimliliğini bütün zincirlerden kurtarmak için verilmektedir. Ürünler ekmek, lamba, şapka, müzik parçaları, satranç hamleleri, su üzerine inmeler, cilt renkleri, karakter, oyunlar vs. vs. olabilir.

8. 3. 41

Diderot'nun "Jacques le fataliste"ı vesilesiyle: Almanya'da ince bir şehvete dair hiçbir emare görmememiz dikkat çekici! Orada aşk (bakınız Faust!) ilahi bir şeydir ya da şeytani, onu bir alışkanlık haline getirmek suretiyle bu ikilemden kurtulmuşuz! Sadece Goethe'nın ve Mozart'ın adları anılabilir ve bu ikincisi aşk dramlarını yabancı ülke sahnelerine yerleştirmiştir Şiirin ruhanide, aşırı gerginde, anti maddede ve müstehcen manilerde hiç işi yoktur. Keller'in birkaç dizesi vardır, Heinrich Mann sadece sefahatleri betimlemiştir. Ortaçağda, bu alanda da tek kültür taşıcısı olan kesim yine ruhban sınıfıdır Alman soyluları haz konusunda yeteneksizdiler, burjuvazi idealitede yobazdı, yani realitede ise domuz gibi. Alman öğrenci bu işi bira içtikten sonra "yapar," diğerle-

rinin kustuğu yerde o boşalır. – İlk aşk komedilerini ("Mandrogla"larını) mesela bir *Luther-ve-Kätter*-draması haline getirmek Almanlar açısından sağlıklı olabilir

10. 3. 41

Amerikan tiyatrosunu düşününce, bir keresinde New York'ta aklıma gelen fikir yeniden aklıma geldi, yani bir gangster oyunu yazmak, hepimizin bildiği bazı olayları hatırlatan bir oyun. (The gangsterplay we know.) Derhal 11-12 sahnelik bir plan tasarladım. Elbette bunun abartılı bir üslupla yazılması lazım.

28. 3. 41

Bütün bu vizeler ve seyahatler olanakları karmaşası içinde inatla şu yeni *Gangsterhistorie* üzerinde çalışıyorum. Sadece son sahnesi kaldı. Çifte yabancılaşma etkisinin –gangsterler dünyası ve abartılı üslup– nasıl olacağını önceden tahmin etmek zor Bir de Martha Schwerdtlein'm bahçe sahnesinde ve Üçüncü Richard'ın kur yapma sahnesinde olduğu gibi klasik stilin sergilenmesi de ekleniyor Steffin gangster dünyasıyla idarenin iç içe geçmişliğiyle ilgili bilgileri işime yaradı.

3. 4. 41

Aristotelesçi olmayan tiyatronun basit bir sunumu, zaman hareketlerine bağlı malzemenin eski stildekinden daha iyi (daha pratik) bir şekilde ele alma gereksiniminden yola çıkmalıdır. Bu "yalnızca" natüralizmden kaderciliği çıkarmakla elde edilmiş bir yöntemdir Bu adım bütün bu dönüştürmeleri gerekli kıldı. Burada fakir aptal köylü kavramını düşüne-

lim. Fakirlik ve aptallık bir veri olarak ele alınmıyor, bilakis bağlamı ve ortadan kaldırılabilirliği içinde ele alınıyor – ve karşımıza Aristotelesçi olmayan tiyatro çıkıyor. Hakim olan tiyatro mühendislerden ve devrimcilerden meydana gelen bir topluluğu basit bir tiyatro topluluğuna dönüştürdü (estetikçilerden, pasif ehli keyiflerden oluşan). Yenisi ise tiyatro topluluğundan (aktif ehli keyifler) mühendisler ve devrimciler elde etti.

1. 4. 41

"Ui"de her şey, bir yandan sürekli tarihsel olayları yansıtmaya, diğer yandan "gizlemeyi" (bir açığa çıkarma olan) kişisel hayatla süslemeye bağlıdır, yani bu gizlemenin –teorik açıdan alındığında– saldırganlığı olmadan da etki etmesi lazım. Ayrıca bir de her iki olayının (gangster ve Nazi olayı) birbiriyle fazla sıkı ilişkilendirilmesi, gangster olayının sadece diğer olayın sembolü olacağı bir biçim, sırf sonra mütemadiyen şu ya da bu hamlenin "anlamının" aranmaya başlanacak olması, kahramanın asıl kaynağı olan kişinin aranmaya başlanacak olması yüzünden bile dayanılmaz olurdu. Bu özellikle zordu.

2. 4. 41

Sonra "Aufhaltsamen Aufstieg des Arturo Ui"nin jambularının* pürüzlerini gidermek için epey uğraşmam gerekti. Jambuları oldukça baştan savma ele almıştım, kısmen, sonuçta oyunun sadece İngilizce olarak sahnelenecek olması, kısmen de pejmürde dizelerin bu kişiliklere iyi uyması ne-

*) Brezilya'nın kuzeyinde yetişen bir bitki türü. (Ç.N.)

denlerine dayanarak. Grete 100 dizeden 45'inin aksadığını hesapladı. Benim her iki nedenimin de bahane olduğunu düşünüyor. Kötü jambuların çevirmenlere de bulaşacağını ve pejmürdeliğin kötü jambular yazmaktan başka şekillerde de ifade edilebileceğini söyledi. Bozuk caz ritimleriyle ve hece düşüklükleriyle yazılan jambular, ki bunları normalde de kullanırım (beş ayak, ama ama yüz yüze dikilmiş), bunlar da bir şey ve pejmürdelikle alakası yok – bunları kurmak oldukça zor ve doğal olarak büyük bir beceri istiyor. Ama her şeyden önce, Y-efektinin bundan zarar gördüğünü söyledi Grete, yani jambuların pürüzleri giderilmezse.

Oyunun epik yanına bir hız katmayı becerip becermediğimi çok merak ediyorum – onun esasen yavaş olması gerektiğini düşünmek zorunda değiliz sonuçta. İlke olarak epikte hızlandırılmış görüntüleri ağır çekim olarak kullanmak da mümkündür. Hareketli olanı da, açık çatışma, rakiplerin birbiriyle çarpışması tabii ki hem epikte hem de "dramatik"te mümkündür. Umarım oyun bunu da gösterir.

7 4. 41

Grete beni akreplerle cezalandırdı, "Ui"nin jambuları yüzünden. Tam bir haftadır bunların başında oturuyorum ve Grete hâlâ bana en ufak rahatlatıcı bir şey söylemedi bu konuda. Wedekind, dedi bu arada, anlamı her zaman *bir* dizeye yerleştirirdi. Elbette pürüzsüz (!) jambular, normalde kullandığım düşük hecelilerden sonra bir gerileme demek. Ama burada böylesi doğru, diye düşünüyorum.

Bunlar iyi alıştırmalar. Dün Alman-Sırp ve Alman-Yunan savaşları başladı.

7 4. 41

Bir savaşının bitmesini taraflardan birinin galip gelmiş olmasıyla eşanlamlı olarak düşünürken belki ilkel bir düşünme hatası yapıyoruz. Hornberg çarpışmaları bütün biçimiyle ve daha modernleşmiş bir versiyonuyla yeniden meydana gelebilir. Uzun yarı savaş dönemleri olabilir. Kısmi pasifleşmeler Böylesi bitkinlikler, öyle ki savaş bir anda anarşiye dönüşebilir Monopol kapitalizmlerin savaşları öyle karışabilir ki bir daha geçen dönemlerin "barışçıl" (sivil, ekonomik) biçimlerini yeniden kuramazlar Bu, bu tür savaşların klasik dönüşümü ya *hiç* ya da kifayetsiz ölçülerde gerçekleşir

8. 4 41

Küçük işletme sahibinin tröst karşısındaki trajedisinin aynen küçük devletlerin de başına gelmesi tuhaf. Berlin'in yarısı kadar bir nüfusa sahip olan halklar, bütün halkların eşitliği ilkesinden yola çıkan bir politika güdüyorlar!

Burada İngiltere'nin istilasının balkan savaşı tarafından devralındığı düşünülüyor –tam da bu nedenle– bunların neden başladığını kimse anlamıyor Muhtemelen bunlar bir istilanın hazırlıkları. Bu iki aşamalı saldırı sistemi, ağırlığı ikinci aşamaya verecek, geçen yıldan bilinen bir şey (Norveç-Fransa). İtalya, İngiliz donanmasını Akdeniz'de sabitleme, ki Atlantik savunmasız kalsın ve belki Japonya Amerika'yı oyalayabilsin, görevinde bir gemi kazasına uğradı.

9. 4. 41

Dünya yine nefesini tuttu. Alman ordusu tamı tamına otomobillerin izin verdiği bir hızla Selanik'e doğru ilerliyor Ay-

larca sürecek bir savaş bekleniyordu, sadece birkaç gün sürdü. Oradan İngiliz General Wavell'ın ordusu bekleniyordu ama hiç ortada görünmedi. Sanki sadece bu ordu hareket edebilir durumda gibi görünüyordu. O tek başına, savaş alanını belirleyen savaş zarına sahip ve ona hakim. Yaşlanmış ordular orada el dokuma tezgahının Jenny'ye karşı koyduğu gibi karşı koyuyorlar. Cesaret manevra sanatı karşısında kaybediyor, yorulmak bılmezlik zamanlama karşısında, dayanıklılık çalışkanlık karşısında. Strateji bir cerrahiye dönüştü. Bir düşman ülkesi "açılıyor" bayıltıldıktan sonra tamponlanıyor, dezenfekte ediliyor, dikiliyor vs. Her şey büyük bir sükunet içinde.

12. 4. 41

Uyaksız dızenin Alman diliyle oldukça mutsuz bir evlilik sürdürmesini bır kenara bırakırsak –bakınız "Tasso"daki iğrençlikler!–, bu dize bıçimi bana göre her zaman içinde bir anakronizm, kaderci bir feodallik taşır. Onun resmi söyleyişin ağdalı, dolambaçlı ve usûlüne uygun yanlarını çıkarırsanız birden boşalacak ve "alışıldık," sonradan görme bir hal alacaktır Bununla beraber, esas olarak gülünç bir etki bırakmak hedeflenmesine rağmen, gangsterleri ve lahana tüccarlarını jambu tarzı konuşturursam, çünkü böylece onların güçlü görüntülerine uymayan yanlarına ışık tutmuş olacağım, orada, uyaksız dizenin kötü muamele gördüğü, sakatlandığı, çekiştirildiği, paçavraya çevrildiği yerde, bütün düzensiz ritimleriyle modern dize için yeni, biçimsel bır malzeme ortaya çıkacaktır

12. 4. 41

Çalışma sırasında müsveddelerin fetiş haline gelmesi ne tuhaf! Sürekli üzerine bir şey eklediğim, estetik olarak sürekli yukarda tuttuğum müsveddelerimin görünüşüne tümüyle bağımlıyım. Mütemadiyen kendimi, sırf sayfa bitsin diye bir değişiklik için belli bir dize sayısına ulaşmaya çalışırken yakalıyorum!

12. 4. 41

"Ui"yi sahnelenme olanağını sürekli göz önünde bulundurarak yazdım; eğlencenin büyük bir bölümünü bu oluşturuyor Ama şimdi içimde tamamen ve her yerde sahnelenemeyecek bir şeyi bunun arkasından gönderme isteği doğdu: "Ui, İkinci Bölüm" İspanya / Münih / Polonya / Fransa.

13. 4. 41

Üstümüzde, bir tür korucu olan bir Avusturyalı oturuyor, karısıyla birlikte. Selanik'in çok çabuk düşmesinden dehşete kapıldılar. Orduları orada yeniliyormuş, öyle diyorlar.

Hitler'in zaferinin demir ökçe dönemini başlatacağı çok açık. Soru sadece şu: Burjuvazi monopol kapitalizmi evresine de kendi tümüyle politik rengini verebilecek güçte mi? Bir şey çok açık: Bu evre derin dönüşümlere yol açacak – küçük ulusların tasfiye edilmesi, serbest emek pazarının kapatılması, biçimsel demokrasinin dondurulması, üretimin kontrolü (kâr kaldırılmaksızın) vs. –ama, elbette bu evre çok kısa sürebilir Kısa sürecek mi? Salı teori açısından bakıldığında orada bir çatışmanın daha olması gerekecek. Bunun için henüz gerekli kaynaklar mevcut. Yeni örgütlenme biçimi ve yeni si-

lah yeni bir çağın başlayacağına işaret ediyor. Bir sistemin diğeri karşısında zafer kazanması mümkün, bu da yeni bir çağı başlatabilir. Her iki sistemin de sahip olduğu karşıdakini yok etme iradesi aynı zamanda her iki sistemi de kapsayan bir sistemin güvenceye alınması iradesini de içeriyor –bu da eski sistemi kötürümleştiriyor. Ve bunun da "yeni" bir çağ başlatması mümkün, zira bu fazla geniş çaplı bir yok etmeyi engelliyor.

14. 4. 41

Eleştırmen ve roman yazarı Hagar Olsson gibi entelektüeller şimdi hızla mistisizme ve pesimizme düşüyorlar. Onun Hitler'e karşı tutumu tıpık bir şekilde steril. Hitler kapitalizmin ana yolu değil, sapa yolu. O kapitalizmin anomalisi, kapitalizmın kendisi değil anomali olan. O savaşı "çitleri aşarak" haksız yere başlattı, mülkiyetin olmadığı yerde çitler olabilirmiş gibi! Eğer ehli keyif bir tarzda söylersem: O kapitalizmin ortaya çıkardığı en zarif çiçektir, "şu âna kadarkı son söz, her şeyi içeren arınmış, ıyileştirilmiş ödev ve yeni bir şey daha, herkes bana bakıyor, onun propagandasının mahzun kurbanlarından biriymişim gibi.

14 4 41

İlkbahar, kirliliğin ve doğumun mevsimi. Ischias'ı, Wanzen'ı ve nasyonalizmi geride bırakma olanağı. – Tragedya malzemesi. "sosyolojik bır deneyin" gerçekleştirilmesi, bir insanın kendini yok ettirmesi, yok etme aygıtını işlev halinde göstermek için. Çevresi öğrencilerınce sarılmış bır öğretmen?

15. 4. 41

Vala, genç bir Finlandiyalı şairin bugünlerde yazdığı bir şiirden söz ediyor. Dağların tepelerinde son birlikler savaşmaya devam ediyor. Son derece çaresizlik içinde bir savaş köpeğini yardım getirmesi için gönderiyorlar. Ona bir hedef belirtmiyorlar. Bir yerlerde bir yardım olmalı, nerede olduğunu bilmiyoruz, diyorlar. Şiirin sonu: Yıkılmaya hakkın yok, ey köpek, zira seninle birlikte bütün umutlarımız da ölür. – Buradaki birçok insanın ruh hali böyle, özellikle de elbette, Alman tanklarından dehşete düşen birçok entelektüelin de.

16. 4 41

Maurois'in "Tragedy in France" kitabını okurken bir oyunla ilgili olayımı hatırladım; "Die Straße der Ministerien (Governmentstreet)" Bir kör neyin gelmek zorunda olduğunu görüyor. Kör dilenci Jean Savoir'un yeri bakanlıklar caddesinde. Dışişleri bakanlığının kapıcısından öğrendiği küçük bir şeyden, ülkenin savaşa gireceğini, savaşı kaybedeceğini ve çok kötü olacağını görüyor Arkadaşlarının küçük meselelerinde onlara yardım etmeyi başarıyor.

16. 4 41

"New Masses" dergisinde *Gorelik*'in tiyatro kitabı için H. Lawson'un yazdığı bir eleştiriyi okudum. Gorelik'in epik tiyatroya çok fazla işlevcilik yükleyen bir kuram ileri sürdüğünü söylüyor. Böylece ortaya teknokratik bir şey çıkıyormuş ve insan toplumun biricik bir vakası haline getirilip küçültülüyormuş. Geç kapitalizm tarafından yapılan büyük istimlak komünist ideal olarak gösterilyormuş (ya da mahkum edili-

yormuş). Böylece kolaylıkla yularından kurtarılabilirmiş ve sadece illüzyonun sunulduğu "sembollerin ve formüllerin tersine, dolu, canlı bir hayatla" onun karşısına çıkılabilirmiş. Ama illüzyon tiyatrosunun karşısında durmak için cesaretle yola çıkıyor ve illüzyondan vazgeçen tek kurum olarak sadece bilimi tanıyor olsa da, varmak istediği yere varabilir

18. 4 41

Fark ediyorum ki şu an birtakım hüsnükuruntulara kapılmaktan kendimi alamıyorum, yani gözüpek veri analizleri yapmaktan. Mütemadiyen kendimi şunu düşünürken buluyorum. bunu ABD'de düşünürürü.

Bir "Kassandra" yazmak isterdim. Elbette onun ikinci bir yüzü yok, o sadece bilinen yüzünü kullanıyor. Ve onun karanlık kehanetlerinin pratik bir amacı var, insanları sarsıp uyandırmak. Böylece marazi olan mistik olanla birlikte ortadan kalkıyor Geriye kötü haberleri bu tarafa aktaranın trajik alınyazısı kalıyor Çevresinin savunma için ne kadar az hazırlanmış olduğunu görünce ileride olacakları seziyor; gelecek yeni koşullar altında insanların nasıl değişeceğini biliyor, en yakınındakilerin bile. Prenslerden papazlara koşuyor, tüccarlardan balıkçılara. Annesi susması içi onu uyarıyor. Bunu yapmayı deniyor, ama boşuna. Bir bozguncu olarak yargılanmayı bekliyor, çocuklarıyla vedalaşıyor Yargıçlarına ölümleri yakın insanlar gibi hitap ediyor Başka sahne: Kötümserlerin ve felaket tellallarının kovulması.

20. 4 41

"Sezuan'ın İyi İnsanı" sayısız kopyalar halinde aylardır ar-

kadaşlara (İsviçre'deki, Amerika'daki, İsveç'teki) gönderiliyor ve bununla ilgili henüz tek bir mektup bile gelmiş değil. 1870'in muzaffer süngüleri Avrupa'daki "kapitali" zafere götürmüş olabilir, 1940'ın muzafferlerinin tankları "Sezuan'ın İyi İnsanı"nı altlarına alıyorlar.

Hitler'in kazandığı her zaferin haberiyle birlikte bir yazar olarak anlamından bir parça daha kaybediyorum. Helsingfors'daki kitapçı ve eleştirmen Olsoni bile oyunumu okuyacak zaman bulamıyor Ve gelen ziyaretçiler giderek azalıyor. (Burada ne çaresiz birini ne de iyimser birini buluyor!)

21. 4. 41

Bu notların özel hayata dair çok az şey içermesinin tek nedeni, benim şahsen özel hayata fazla ilgi duymamam (ve bunun için beni tatmin edecek doğru dürüst bir betimleme yöntemi bulamamış olmam) değil, bilakis, esas olarak bu şeyleri belli bir miktarın ve kalitenın sınırlarından öteye taşımak zorunda kalacağımı önceden hesaplamış olmamdır. Bu sonuncusudur beni edebiyat dışı konulara girmekten alıkoyan.

21. 4. 41

Dramanın krizi oldukça derin. Önemli olan zengin, karmaşık, gelişen karakterler yaratmaktır – psikolojik iç gözlemlere girmeden. Alışılmış davranışbilimsel görüntüler oldukça sığ ve bulanık (F şemasının berraklığına sahip değillerse). Sadece biyolojik değil, aynı zamanda sosyal refleksler de bir araya gelse, nadiren somut bir karakter çıkıyor ortaya. Kapitalizmin insanın kolektifleştirilmesini kokuşmuşluk ve bireyselliği yok etme yoluyla sağlaması gibi ve önce bizzat kapita-

lizm tarafından bir tür "hiçliğin toplumsal mülkiyeti" yaratılmış olması gibi, davranış psikolojisi de şimdilik sadece bireydeki toplumsal umursamazlığı yansıtır, bireyin sadece belli refleksleri bir öneme sahiptir burada, çünkü ne de olsa birey sadece bir nesnedir. Diğer taraftan, bireysel tinin paramparça edilmesi, havaya uçurulması, atomlarına ayrıştırılması bir olgudur, yani hatalı bir gözlem alışkanlığı değildir, bireyin bu tuhaf çekirdeksizliği dikkate alınırsa. Ama çekirdeksizlik özsüzlük anlamına gelmez. Ama karşımızda yeni bir bünye vardır ve yeniden şekillendirilme ihtiyacı içindedir. Onu dağıtma bile bir hiç sonucu doğurmayacaktır. Ama bu esnada, bireysel tinin sınırlanışı da giderek daha belirgin hissedilir hale gelmektedir. Bu yeni bünye de tepki gösteriyor ve bireysel, emsalsiz, "şemasız" *edimde bulunuyor*

22. 4 41

Ayın 19'unda Zürich Schauspielhaus'ta "Cesaret Ana" sahnelendi. Bugün yönetimden bir telgraf geldi, Giehse, Lindtberg ve Otto'dan da, prömiyerin başarılı olduğunu söylüyorlar. Çoğunluğu göçmenlerden oluşan bu tiyatro topluluğunun yaptığı cesurca bir şey, bu aralarda benden bir şeyler oynamak. Hiçbir İskandinav tiyatrosu bunu için yeterli cesareti bulamadı.

22. 4 41

"Cesaret" neden gerçekçi bir eser?

Halk için gerçekçi bakış açısını idealist bakış açısının karşısına çıkarıyor: Savaş halklar için felakettir, başka bir şey değil, bir yücelme ya da iş değil.

Ahlaki bir bakış açısında durmuyor oyun, yani şu an hakim olan ahlaktan yola çıkmıyor, ama ahlakı.

Kişilerin edimleri için, insanların edimlerini kolaylaştıracak şekilde seçilen motifler veriliyor

Eser insanların çoğunluğunun şu anki bilinciyle çalışıyor

23 4. 41

Komedi karakteri. Dünyanın kötü durumuna bakan adam kötü olmaya karar verir, ama başaramaz. Zayıflığı yüzünden yaptığı her iyi edimden sonra bundan boyle daha sert biri olmaya yemin eder, ama sonraki denemelerinde yeni bir duruma düşer Kendinden gizli iyiliklerde bulunmaktadır sadece. Başlık: "Das schwache Fleisch" Anlam: iyilik yapmak kötülük yapmaktan ne kadar kolay ve ne kadar doğal, zararlı olmak yerine verimli olmak.

(Nefret etmek zorunda olduğu bir düşmanı var, ama onu kullanan ve onun gibi olmaya çalıştığı bu düşman için üzülüyor da.)

24. 4 41

Son oyunlarıma bakıp karşılaştırdığımda, "Galilei" "Cesaret Ana" "Furcht und Elend" "Sezuan'ın İyi İnsanı" "Herr Puntila und sein Knecht Matti" "Aufstieg des Ui", onları her açıdan anormal şekilde birlikten, ahenkten uzak buluyorum. Türler bile sürekli değişiyor Biyografi, annelik, mesel, halk tonunda karakter komedisi, tarihi fars – oyunlar fiziğin yeni dünya imgesindeki yıldızlar gibi birbirlerini itiyorlar, burada da, dramatiğin merkezinde bir çekirdek patlaması olmuş gibi. Bir yandan da, onlara atfedilebilecek ya da onlardan çıka-

rılabilecek teori kendi açısından diğer teorilerin oldukça karşısında. Belki de, zamanın bir yazarın çeşitli eserlerini aynı kotada erittiği unutulmamalıdır; yoksa "Räuber" "Braut von Messina", "Tell" ya da "Iphigenie", "Faust", "Clavigo" nasıl bir şapkadan çıkmış gibi görünebilirdi ki?

24. 4. 41

Eserlere uzun bir dayanıklılık süresi vermek istemek, öncelikle sadece "doğal" bir çabadır, ama bir yazar fikirlerinin

Das Reich isimli haftalık dergiden (Berlin 1941, Sayı 16) Resimdeki şiirlerle ilgili Brecht'in yorumu: "Fritz Diettrich kuvvetli bir dini anlayışla yazıyor şiirlerini; eski Yunan motiflerini kullanmak suretiyle."

(yani onun tarafından temsil edilen fikirlerin) kendilerini kabul ettirmek için uzun zamana ihtiyacı olduğuna kötümser bir şekilde inanmak için ortada nedenler olduğunu düşünmeye başlarsa, bu ciddi bir durumdur Ama kişinin bu yönde alacağı önlemler kesinlikle eserin güncel etkisine müdahale etmemelidir. Yazma süreci için "doğal" olan bu türden epik kaygılar bu süreç için sadece değerli Y-efektleri oluştururlar. Eserlerin kavramsal özerkliği eleştirel bir an içerir: yazar kendi zamanının algılarını ve kavramlarını analiz eder.

Volksrecht

Heute abend Wiederholung
des Schauspiels «Die Mutter»

Brecht'in "Ana" adlı oyununun İsviçre'deki ilk gösterimiyle ilgili gazete haberi. Oyun 1 Mayıs 1941 günü sahnelendi.
Bir sonraki resim ise bu haberin devamı.

»Die Mutter«

Die gestrige schweizerische Erstaufführung des Gewinnungsstückes „Die Mutter“ nach Bertolt Brecht nach dem Roman von Maxim Gorki verfaßt wurde fand vor 1200 geladenen Zuschauern einen so großen Erfolg daß es morgen Samstag den 3 Mai wiederholt werden muß Der bekannte Zeichner Lindegger erläuterte daß die Inszenierung Sigfrit Steiners besser sei als die seinerzeitige Berliner Uraufführung unter Brecht Das ganze Spiel ist von einem großen Ernst beseelt Die Volkschauspieler und die mitwirkenden kleinen Chöre lassen absolut saubere Arbeit die auch von der Berufskritik anerkannt und gelobt wird Unser Bild zeigt Maria Ostenfelden als Mutter Wlassowa in der Szene

Xantippe ohne Sokrates

Aus dem Züricher Obergericht

K Wie so das 30jährige zusammengeschrumpfte Mannlein mit dem bitterbösen Kinderblick vor den Schranken stand neben seinem die Worte Thersits Achilles in „Mutter Courage“ ein „Schmutzgerstale, Schmutzgerstale ich habe dich schon immer gehaßt du hättest ehrlich sein, dann klug bist du nicht“.

Während eines ganzen Menschenlebens war auch das Mannlein ehrlich. Sein Verteidiger trat mehrmals ins Schwärze, wenn er behauptete, sein Mandant sei von den Dämpfen begrenzt, die aus seinen Nachbarn aufstiegen, und sein Geist sei nicht weiter, als eine Linse auf dem Elfbein Lebensalle war dieser über die cuisine in Kleinformat glücklich, solange er an seinem Herd hantieren durfte, und stellte jede Zumutung ans Leben. Und das war gut, denn andernfalls wäre er sich sehr unmittelbarmenschlich vorgekommen weil er eine Xantippe zur Frau hat, aber die Verteidigung Sokrates alles Wissenswerte gelagt hat.

Als er seine Arbeit mehr fand, da begann das Unglück für diesen greisen Kind. Denn er hatte sein Geld seiner Frau beigelegt dingegen einen netten Sparbatzen und er besaß nun Tag für Tag zu hüten, weich unmögliche Gefälle er bei Mit ihrem ewigen Gejammer machte die Gattin den kleinen Mann ganz „fuch“, und um ihr und sich selbst zu beweisen daß er doch noch zu etwas gut sei, lag er fuhr während drei Jahren die Kehrum- und Winterhilfe an und gab dort an, er und seine Frau besäßen keinerlei Vermögen

Der Angeklagte ist jetzt geständig sich des unrechtmäßigen Bezuges im Betrage von vielen Franken schuldig gemacht zu haben, wie es in der Zuchtsprache heißt. Es ist zwar fraglich, ob er auch moralisch verletzt, weshalb sich der Herren vom Gericht in gehend mit ihm beschäftigen. Jedenfalls ist es unmenschlich dem Männlein mitzuteilen daß es zwar zu acht Monaten Zuchthaus verurteilt wurde, aber daß der Strafe ihm bedingt erlassen ist. Schließlich muß es er aber daß er heimgehen darf und daß alles im Gerichtsgebäude die sich in seiner Nähe, in seinen Augen, freundlich die Hand wie ein braves Kind benahm, so hart bestraft wurde

25. 4. 41

Her iki üretim aracım da, purolar ve (İngilizce) polisiye romanları tükeniyor ve rasyonelleştirilmeleri gerekiyor.

29. 4. 41

En gerekli kutlamalar neler olabilir? *Zafer kutlaması, Takdimgecesi, Dayamşmagünü, Dünyasavaşgünü, Karnaval.* Karnavalın anlamı büyük olur. Tebdili kıyafet ve alay günü. En kutsal şeyler ve en ulu kişiler için yas günü.

227 VORSTELLUNG DER SPIELZEIT 1940/41

Freitag, den 25. April, 20 Uhr

Mutter Courage und ihre Kinder

Schauspiel in 12 Bildern von Bertolt Brecht

Regie Leopold Lindtberg

Bühnenbild: Teo Otto

Musikalische Leitung Paul Burkhard

Anna Fierling, genannt Mutter Courage	Therese Giehse
Die stumme Kattrin, ihre Tochter	Erika Pauli
Eilif, ihr Sohn	Wolfgang Langhoff
Schweizerkäs, ihr zweiter Sohn	Karl Paryla
Der Koch	Wolfgang Heinz
Der Feldprediger	Sigfrit Steiner
Yvette Pottier	Angelika Arndts
Ein Feldhauptmann	Hermann Wlach
Ein Werber	Fritz Delius
Ein Feldwebel	Kurt Horwitz
Junger Soldat	Emil Stohr
Älterer Soldat	Friedrich Braun
Obrist	Willi Stettner
Kaiserlicher Feldwebel	Kurt Brunner
Junger Bauer	Kurt Brunner
Alter Bauer	Friedrich Braun
Alte Bäuerin	Trudie Carlsen
Fähnrich	Emil Gutmann
Schreiber	Eugen Jensen
Soldaten	Lenz Ertin John E. Schmid Hans Wiesli
Junger Mann	Erwin Parker
Alter Mann	Carl Dietschi

Technische Leitung Ferdinand Lang

Die nächsten Vorstellungen

Samstag	20 Uhr
Der Lügner und die Nonne	
Sonntag:	15 Uhr
Sonntag:	20 Uhr
Montag	20 Uhr
Dienstag:	20 Uhr
Louis Jouvet «Knock»	
au «Le Triomphe de la Médecine»	

Anfang 20 Uhr — Ende ca. 22.45 Uhr

Große Pause nach dem 6. Bild

"Cesaret Ana ve Çocukları" oyununun, Zürich Schauspielhaus'ta sahnelenmesiyle ilgili ilan edilen oyuncu kadrosu.

9. 5. 41

Streicher'ın "Schillers Flucht aus Stuttgart" kitabını okuyorum. Aristotelesçi tiyatro ile Aristotelesçi olmayan tiyatronun arasındaki farktan doğan çalışma biçimindeki farklılıkları not ediyorum. Schiller dramatik sahneler üzerinde çalışıyor, monologları da, "güzelliklere" büyük değer veriyor ve efektlerini dikkatle yerleştiriyor. Her şey heyecan uyandırmaya, kapıp götürmeye, sarsmaya yönelik, hem ahlaki hem de estetik açıdan. Asil ruhlu karakterler, gerilim dolu olay karmaşası, dilsel patlamalar, güçlü tutkuların serimlenişi, rakiplerin nefes kesici entrikaları, bütün bunlar karşı konulmaz etkiler olacak. Böylece sefalet birden ortadan kalkacak ve Almanya ulusal şairine kavuşacak. Tiyatro fenomeni, yeni ve burjuva sınıfının ve ulusun Y-efektiyle yükselerek, tasvir edilen gerçekliğin tümüyle saf tiyatro tarafından olumsuzlandığı kendi çağını yaşıyor (Lessing'in tiyatrosu bu anlamda henüz çok farklıydı). İnsanlığın bir insanlık olarak kendine duyduğu canlı ilgi, kendini tiyatroda ifade edebilen ve duygulanımların temelini oluşturan ilgi burada esas itibariyle tiyatroya yönelik bir ilgi, yani tek başına tasvire yönelik olarak sunuluyor Bu, kuru bir ifadeyle, tasvir edilenin kendisi değildir, yani, insanların arasında (ve içlerinde) olan biten şeyler, yazarı ilgilendiren şeyler değildir, bilakis bunlar bir tasvirle uyandırılabilecek olan duygulanımların doğrudan kendisidir Schiller her seferinde uzun süre, kendi duygulanımlarını taşıyabilecek "malzemeyi" ve olay örgüsünü arıyordu. İlişkilerin onu ilgilendirmediğinden değil, tutkusal protestoları ve önerileri hazır tutmadığından değil – bu sadece, esas itibariyle tiyatroydu ve malzemenin ve duyguların tiyatro

için, yani onu yazmaya iten şey için kullanılmasıydı. Bu yaklaşım gerçeklikle bir teması olan ve gerçeklik içeren, ama gerçekliği tümüyle sanata kurban eden bir sanat doğuruyordu.

Bu bakış açısından ne kadar uzak olduğunu, büyük bir sahne şekillendirme düşüncesinin bana birden yeni bir şey olarak, ilginç bir deney olarak görünmesinden anlıyorum. Normal olarak motivasyonlar için fazla çaba harcıyorum, sürekli, kafamdaki olayların ne kadarının gösterilmesi gerektiğini vs. kontrol edip duruyorum, ama bildiğim kadarıyla hiçbir zaman replikleri sivriltmeye ya da bir sahnenin hamlesini güçlendirmeye çalışmadım. İlk cümleyle başlıyorum ve son cumleyle bitiriyorum, gerekli hiçbir şeyi atlamadan ve herhangi bir bölüme özel bir anlam yüklemeye çalışmadan. Bu oldukça epik, tahminimce. Epikçi için her detay aynı derecede ilgiye değerdir. Tasviri aslında sadece tasvir edilenden yola çıkarak eleştiriyorum.

12. 5. 41

Akşam buradaki birkaç arkadaşımız bizim için bir kule lokantasında bir veda yemeği veriyor. Hella, Diktonius, Vala da var. Tam çıkarken –keyfimiz oldukça yerinde, çünkü Grete bugün öğleden önce Amerikan konsolosluğundan nihayet bir turist vizesi alabildi–, restoran sahibi koşarak yanımıza geldi ve Hess'in bir göçmen olarak İskoçya'ya indiğini söyledi. Balkan saldırılarının zafer çanları hâlâ çınlarken bir İskoç köylüsünün evine topallayarak bir göçmen giriyor, kazanan devletlerin en güçlü üçüncü adamı. Hitler adanın yok edileceğini söylemişti, şimdi ise vekili kendi güvenliği için oraya gidiyor! Oldukça epik bir drama, bu!

13. 5. 41

Vala ile birlikte Alman pilot filmini izledik (Konu: Amirin, sert dış görünüşü ve altın kalbi). En ilginci, askeri dünyanın hayattan ne kadar kopuk olduğu. Bütün film boyunca askeri olmayan tek bir ortam görülüyor, kışlanın kantini, ve sadece iki sivil, bira getiren hancı ve uçuş alanının kenarındaki tarlada çalışan köylü kızı, kendi cinsini temsilen. Bunun dışında bu dünyanın kendi içinde ne kadar harekete hazır hale getirildiği görülüyor. Alay oyuna sürülen miktarın kendisi. Büyük bir rulet masasına atılıyor, bir krupiye sürüsü tarafından kapılıp götürülüyor ya da iki misli olarak geri geliyor. Oyuncular belirleyici. – 1918'e ait bir uçuş planının sanki sihirli bir sopa değmiş gibi bir 1939 planı haline gelivermesi iyi; barış sadece bir ateşkestir.

Finlandiya Devlet Başkanı Risto Ryti komutanlarından biriyle bir plan üzerinde çalışıyor.

13. 7 41

Aralık 40'da Stockholm'den, ben, Helli ve çocuklar için Meksika'ya göçmen vizesi aldığımız haberi gelmişti. Grete alamamıştı, telgraflar ve dilekçeler sonuçsuz kalmıştı, ABD'den bize yola çıkmamız, yeni Meksika hükümetinin her an vizeleri iptal edebileceği haberi gelmişti. Bunun üzerine ben de Amerikan vizesi almak için başvurdum, Grete için turist vizesi olabilirdi ancak, çünkü göçmen vizesi için gerekli tıbbi muayeneden geçmesi imkansızdı. Finlandıya'daki durum hızla tehlikeli bir hal aldı. Amerikan göçmen vizelerimizi 3 Mayıs 41'de aldık ve Finlandiyalı dostlarımız gitmemiz için sürekli baskı yaptı. Ülkedeki Alman motorize birlikleri giderek çoğalıyordu, Helsinki Alman "turist" kaynıyordu, Almanya ve SSCB arasındaki gerginlik giderek artıyordu. Nihayet 12 Mayıs'da, Helli'nın sekreteri olarak, Amerika'ya bir turist vizesi alabildi. Ayın 13'ünde yola çıktık ve 15'inde Leningrad'a ulaştık. Elyazmaları yüzünden bir de sınırda sıkıntılar yaşayan Grete –sadece o Rusça konuşabiliyordu– Moskova'da iyice çöktü. Finlandiya'daki kıt beslenme koşulları (hemen hemen hiç et yok, yağ çok az, sebze yok, meyve yok), heyecanlar ve korkular, özellikle onun yüzünden gidemeyeceğimiz korkusu, bütün bunlar bir de yorgunlukla birleşince tamamen bitkin düştü. Akciğerinin altı lobundan beş tanesi çalışır durumda. Bir kliniğe yatırdık. Sert mücadelelerden sonra bir İsveç gemisinden biletlerimizi aldığımızda, onu daha geç bir sefer için değiştirmeye çalıştım; ama bana bunun mümkün olmadığı söylendi. Ama bana, eğer iyileşirse Grete için mutlaka bir bilet ayarlayabileceklerine söz verdiler. Bu durumda onun da yolu açık olduğu için (vize ve bilet garan-

tiydi) oldukça sakinleşti ve iyileşmek için acele etti, uzun yolculuğa dayanabilmek için. Elyazmalarını ve her şeyi ona bıraktım. Durumunun ciddiyetini seziyordu, yine de ben inandığı her konuda onu destekledim. 30. 5. tarihinde Wladiwostok'a doğru yola çıktık. Genel kanı SSCB'nin daha uzun süre barış içinde olacağı, ama Amerika'nın savaşa girmesinin yakın olduğu yönündeydi. Sibirya ekspresi Moskova'dan Wladiwostok'a on günde varabildi. Her gün telgraflaşıyorduk. 6. ayın 1'i: "31 Mayıs gecesi kendimi normal hissediyorum. Ayın 1'inde gün boyu kendımı kötü hissediyorum. Grete ve Maria'ya selam." Maria, Maria Gresshöner. Grete 4. 6. 41 günü sabah 9'da öldü. Saat 8'de telgrafımı almış ve çok rahatlamış. Bunu akşam saat 10'da öğrendim, Baykal gölünün öbür tarafındayken. Ufak tefek Moğol tercümanımız bana telgrafı tercüme etti.

13 Haziranda "Annie Johnson" ile denize açıldık, ABD'ye doğru. Manila'daki beş günlük molanın ardından 21 Temmuz günü San Pedro'ya vardık.

4. 6. tarihli telgraf kelimesi kelimesine (tercümanın kelime kelime çevirisi), Ulan-Ude'deyken not almıştım:

"Sabah 8'de Grete telgrafınızı aldı ve sakin bir şekilde okudu. Saat 9'da öldü. Derin üzüntülerim ve selamlarımla, *Fadejew Apletin.*

Maria'nın 5.6. tarihli telgrafı aynen şöyle:

"Grete ölmeyi arzulamıyordu. Sadece yaşamayı düşünüyordu. Kitaplar rica ediyordu. Sizi düşünüyordu. Yakında iyileşip arkanızdan gelmeyi arzu ediyordu. Bir sonraki gecenin ardından sakin sakin kahvaltısını etti, rahat bir şekilde

telgrafınızı okudu ve şampanya rica etti. Kısa süre sonra fenalaştı ve titremeye başladı, geçer diye düşünüyordu. O anda doktor geldi. Bir sonraki an üç kere doktor sözcüğünü tekrarladı. Sakin bir şekilde öldü. Doktor yaptığı otopsi sırasında iki ciğerin de son evrede olduğunu görmüş. Büyük oyuklar varmış, kalp ve karaciğer aşırı büyümüş. Yüzünün alçıdan bir kalıbı çıkarıldı."

Wladiwostok Limanı.

[Otobiyografık Notlar 1941]

29. 5. 1941 (Perşembe)

Öğleden önce onun eşyalarını yerleştiriyorum, Helli de yardım ediyor

Küçük yüzüğünü arıyor, bulamıyor Ama umutlu.

Yolculuğun onun için hayati tehlike taşıdığını biliyorum.

Öğlen onunla eski bir hastane arabasıyla Moskova'daki Hohe Berge sanatoryumuna gittim. Defalarca oksijen verilmesi gerekti, çok yorgun ve farklı görünüyor ve sık sık şöyle diyor: Bana yaz. Ama bilet bulabileceğimiz henüz kesin değil. Bir yüzük aldım ve saat 5'de onu ziyaret ettim. Oldukça sakin ve genelde olduğu gibi neşeli bir halde eve döndüm.

Ona yola çıkacağımı, biletleri bulduğumu söyledim. Gülümsedi ve boğuk bir sesle, bu iyi, dedi

30. 5. 41 (Cuma)

Öğlen 12'de elimde küçük bir fille sanatoryumdayım, file çok sevindi.

Ona yastık getirmiştim. Dedi ki: Arkandan geleceğim, sadece iki şey beni engelleyebilir: Hayati tehlike ve savaş.

Sakinleşti ve gülümsüyor, ben giderken, fazla zorlanmadan. Dedi ki: Bana öyle şeyler söyledin ki çok rahatladım.

Saat 5'te Wladiwostok'a doğru yola çıkıyorum.

Bütün Haziran ayı boyunca başka bir gemi yok. Amerika'nın savaşa girmesi yakın. Wladiwostok'a uçuş da yok.

Sonraki günlerde hiç telgraf gelmedi.

4.6. 41 günü sabah 9'da öldü. Saat 8'de benim telgrafımı almış ve oldukça sakinmiş.

Bunu akşam saat 10'da öğrendim, Baykal gölünün öbür tarafındayken (Moskova saatiyle 4'te).

Notlar

1) Brecht, Augsburg Kraliyet Lisesi'nde beşinci sınıf (Va) öğrencisi. 1912/13 dönemi öğrenci kayıtlarında şu şekilde geçiyor: "Eugen Brecht, Mezhep: Protestan, doğum: 10 Şubat 1898 Augsburg, Baba: Resmi veli. Günlük, Pantkot Yortusu tatilinden sonraki okulun ilk günü olan 15 Mayıs tarihiyle başlıyor.

2) Friedrich (bazen de: Fritz): Bir tüccarın oğlu ve dördüncü sınıf öğrencisi (IVa), Brecht'in bir sınıf altında, en sevdiği arkadaşlarından biridir. Çizim konusunda oldukça yeteneklidir, Brecht'le birlikte (ağustostan itibaren) *Die Ernte* (Hasat Ç.N.) isimli okul dergisinde çalıştı. Daha sonra kendi grafikleri ve Brecht'in şiirleriyle kartpostallar oluşturdu. Gehweyer'in babasıyla Brecht'in babası, üyesi oldukları Augsburg Liedertafel isimli bir müzik derneğinin erkek korosundan birbirlerini tanımaktadırlar.

3) Brecht erken yaşlardan itibaren kalp büyümesi hastalığıyla boğuşmaktadır. Sağlık durumunun düzelmesi için Bad Dürrheim ve Schwarzwald'daki Königsfeld'de ve daha sonraları Bad Steben'de kaplıca kürleri yapmıştır.

4) Muhtemelen Friedrich Gehweyer

5) Wilhelmine Friederike Sophie Brecht, 8 Eylül 1871 doğumlu, İstasyon müdürü Josef Friedrich Brezing ile karısı Friederike Brezing'in kızı. 25 yaşındayken, 15 Mayıs 1897 tarihinde Berthold Friedrich Brecht ile evlendi.

6) Brecht satranç oynamayı sever ve bu hobisini hayatı boyunca sürdürmüştür. 1911'de kurulan Augsburg Satranç Kulübü Amicitia'nın kurucularındandır.

7) Kutsal ekmeğin İsa'nın bedenine dönüşmesinin kutlandığı Katolik yortusu Fronleichnam günü Bavyera'da tatildir.

8) Berthold Friedrich Brecht, Litograf Stephen Berthold Brecht ile karısı Bayan Karoline'nin oğlu olarak 6 Kasım 1869 yılında Achern/Baden'de dünyaya geldi. O sırada çalıştığı Haindl kağıt fabrikasına çırak olarak girdi, 1901 yılında imza yetkili vekilliğe yüksel-

di ve daha sonra da şirketin pazarlama müdürü oldu. Şehrin saygın kişilerinden biri olarak görülüyordu. Augsburg'daki bir müzik derneğinin üyesidir. Ayrıca balıkçılıkla ilgili bir derneğin de yönetim kurulu üyesidir.

9) Kastedilen kitap Otto Ernst'in (Asıl adı Otto Ernst Schmidt) "Vom Strande des Lebens. Novellen und Skizzen" adlı kitabıdır, Reclam, 1908, Leipzig

10) Muhtemelen ironik bir şekilde Brecht'lerin Blechstraße 2'deki evlerinin bahçesinde küçük pavyon kastediliyor. Brecht sık sık orayı kullanırdı. (Augsburg'daki tek kanıtlanabilir palas Schäzler-Palas'tır.)

11) Augsburg'dakı surlar, yuvarlak burçları ve bir kulesi vardır. 1908 yılında kamuya açık bir yeşil alan haline getirilmiştir. Arkadaşların sık sık buluştukları bir yerdir.

12) Kültürel içerikli "Modern, resimli haftalık dergı, 1885 yılından beri Reclam Yayınevi tarafından hem yurt içinde hem de yurt dışında yayınlanmaktadır.

13) Alman tıyatrosunda oldukça sık kullanılan bir motiftir. Brecht'in planı gerçekleşmedi; ama bu konuyu daha sonraki bir şiirinde, *Çocuk katili Marie Farrar Hakkında'da* (Bkz. İkinci Cilt) işledi. 1922 yılında yazılan bu şiir 1894 yılında yayınlanan, Monheim doğumlu bekar hizmetçi kız Walburga Ferber'in Kölburg'da çocuk öldürme suçundan yargılanmasıyla ilgili habere dayanmaktadır. (*Augsburger Neueste Nachrichten*, 17 Mayıs 1922.)

14) Albrecht Jäger, St. Jakob papazı, aynı zamanda Augsburg Ralgymnasıum'un I'den V'e kadar olan sınıflarında Protestan din öğretisi öğretmenliği de yapmaktadır.

15) Rudolf Presber hiciv içeriklı hikayelerinden oluşan çok sayıda antoloji yayınlamıştır. 1912 yılında *Die Diva und andere Satiren* ve *Das Goldene Lachen. Ein Humoristischer Familienschatz* isımli koleksiyon cıltleri yayınlanmıştı.

16) Brecht okul yıllarında Augsburg Savunma Gücü'nün üyesidir. 1910 yılında Bavyera'da ordu mensupları tarafından kurulan derneğin amacı gençlerin vatansever olarak yetiştirilmesine katkıda bulunmaktır.

17) + işaretinin anlamı deşifre edilememiştir.

18) Üzerinde Bavyera Prensi Luitpold'un resmi bulunan metal plaket. Üzerinde şunlar yazmaktadır: "Gençliğin bakımı dinç bir yaşlılık sağlar."

19) Yol levhaları, anlatılar, avcılık ve serüvencilik gibi akla gelebilecek hemen her konudaki en son buluşları, en ilginç yöntemleri içinde barındıran bir tür almanak. 1911-1914 yılları arasında yayınlanmıştır.

20) Heinrich von Kleist'ın aynı adlı eseri. (1810)

21) 1813 Özgürlük Savaşlarının yüzüncü yıldönümü nedeniyle Augsburg şehir parkında bir kutlama yapıldı. Liberal bir parti tarafından düzenlenen kutlamanın amacı "yüz yıl önce Alman halkına özgürlük ve dolayısıyla ulusal geleceğini kurma imkanı sağlayan o büyük adamların ve kahramanların hatırasını" yüceltmekti. Öğleden sonra özellikle gençler için bir geçit töreni düzenlendi ve konuşmalar yapıldı. Akşamki "Yurtseverlik Gösterisi"ne (konuşmalar, korolar ve resim gösterileri) öğrenciler "okul disiplini" nedeniyle alınmadılar. (*Augsburger Neusten Nachrichten*, 31 Mayıs 1913).

22) Brecht'in Fransızca öğretmeni Michael Rösle kastediliyor.

23) Muhtemelen Lemle isminin kuzu anlamına gelen (Lämmchen) sözcüğüne gönderme yapılarak alaya alınması; Siegfried Lemle ölmüş bir Yahudi tüccarın oğludur.

24) [Victor Mors] Latince yazılan şiirin çevirisi:

Bütün galipler mağluptur kadere; ––
Büyükleri yere serer

Fakirlere de hor bakmaz – –
Herkesi, herkesi yener ölüm

Yeşeren hayatta
Güneş bir yandan gülerken

Karanlık gecede
Bir yandan fırtına patlarken
Kapıya vurur ölüm
Sert parmaklarıyla

Dünyanın kralına
Zamanı dolmuşsa eğer
Boşanmışsa araba
Bağlandığı demir bağlardan
Güvenilir bekçilerin arasından
Geçer gelir o muazzam ölüm

O vefalı babayı
Aileyi kurmuş olan
Sevgi dolu anneyi
Çocuk için yatak yapan
Alıp götürür gaddar ölüm

Umutları olan herkes
Hayatı sevenler
Bütün, bütün çarpışanlar
Boyun eğer o alıp götüren
Muzaffer ölüme.

25) Büyük İskender'in maiyetindeki ünlü zevcelerden biri, kendisi Atinalı'dır.

26) Sonradan eklenmiş bir not. Muhtemelen 28 Kasım'da yazılan aşağıdaki şiirin yazılış tarihiyle ilgili. 28 Kasım 1913, saat 3: "(s. 3.)"

27) Verite | Latince yazılan şiirin çevirisi:

GERÇEK

Kim söylemeyi hak görürse kendine
Bir başkasının kötü olduğunu
Gerçekte bizzat kendisi
Daha kötüdür ondan

28) Muhtemelen bir mezmur dizesi. (bkz. *He'den. 9. Mezmur Cilt II)*

29) Brecht'in Hedda Kuhn için kullandığı kısaltma. Hedda, Kuhn, Rastatt'ta doğdu; 1928'den beri o da Münih'te tıp öğrencisi. Brecht'le arkadaş oldu ve onunla birlikte, tıp derslerinin yanı sıra Artur Kutscher'in seminerlerini izledi. *He'den. 9. Mezmur* isimli şarkıda (CİLT II) Hedda Kuhn "On altı aylık sevgili" olarak nitelendirilir. Brecht'le olan ilişkileri 1920 Mayısında sona ermiş olmasına rağmen dostluklarını sürdürdüler. Hedda Ocak 1920'de Münih'ten ayrıldı ve bir süre doğduğu şehir olan Rastatt'ta kaldıktan sonra Temmuz 1920'de öğrenimine devam etmek üzere Berlin'e gitti. Brecht'in Berlin'de kaldığı süreler içinde önemli kişilerle temas kurdu

30) Brecht'in adını yazış biçimlerinden biri. Caspar Neher'e yazdığı bir mektubu da şöyle imzalamıştı: "Bertie v D. Sch." (Aralık 1921)

31) Brecht, *Trommeln in der Nacht* (Gece Çalan Davullar) oyununu yeniden yazmaktadır.

32) Paula Banholzer (ayrıca: Bi, Bie –Bittersweet [Ing.] "tatlı ekşi" ve Bittersüß [Alm.] sözcüğünden kısaltma) Augsburg'lu bir dok-

doktorun kızıdır. 1917'den beri Brecht'in arkadaşıdır 30 Temmuz 1919'da çocukları Frank dünyaya geldi. 1920 Haziranında Paula Banholzer akciğer şikayetleriyle doktora gitmişti. Brecht, *Trommeln in der Nacht* (Gece Çalan Davullar) oyununu ona ithaf etmiştir.

33) Dr. Carl Zeiß Münih'teki Bavyera devlet tiyatrolarının genel müdürüdür Ondan önceki genel müdür Viktor Schwannecke *Baal* oyununu programa almıştı.

34) Gerhard Gutherz aynı tiyatronun baş dramaturgu.

35) Paula'nın anne babası Karl ve Anna Banholzer

36) Üniversitenin kayıtlarına göre Brecht 1920 yaz sömestri süresince Kaiserstraße 23'de kalıyordu, ama 17 Şubat – 11 Kasım arası resmi olarak Münih'te bir ikamet kaydı yaptırmamıştı. Bu zaman zarfında muhtemelen çoğunlukla arkadaşlarında kalmış olmalı.

37) Gonorrhoe (Alm. Bel soğukluğu) sözcüğünün kısaltması. Brecht 1 Ekim 1918 ile 9 Ocak 1919 arasında Augsburg'daki askeri hastanenin Dermatoloji kısmında hasta bakıcı olarak yaptığı askerlik sırasında hakkında epeyce bilgi sahibi olmuştur.

38) Brecht sık sık Münich'teki Karl Valentin'in kabaresini ziyaret ediyordu. 1-31 Mart arasında (1920) Valentin *Charivari*'yı oynuyordu ve Brecht "gülmekten kırılıyordu. 31 Mayıs 1920'de Brecht Valentin'le birlikte *Orkestra provası* sahnesinde sahneye çıktı. Valentin'in parodileri ve skeçleri Brecht'in tek perdelik *Die Hochzeit* (Düğün) ve *Er treibt eien Teufel aus* (O Bir Şeytan Kovuyor) adlı oyunlarına esin kaynağı olmuştur.

39) 18. yüzyılın sonlarında Münih'te düzenlenen İngiliz stili büyük bir park.

40) Planlanan, ama fragman olarak kalan *Galgei* isimli oyunun ana kahramanı. Bir adamın başka bir adama dönüşmesi fikrini Brecht birkaç yıl sonra yazdığı *Mann ist Mann* (Adam Adamdır) adlı oyununda tekrar ele almıştır.

41) Tahminen yazılmadan kalan *Sommersinfonie* isimli oyunun ana kahramanı.

42) *Galgei*'deki kahramanlardan biri.

43) Brecht 1913 yılında roman türüne dair nafile çalışmalar yaptı ve roman kurgusunun teorik sorunlarıyla uğraştı. *Das Buch Gasgarott* isimli bir taslak 1920 yazında Kimratshofen'de yazıldı.

44) Otto Müllereisert Münih'te tıp okuyor. (İleride Berlin'e yerleşecek ve Brecht'ı hayatının son yıllarında tedavi eden doktorlardan biri olacaktır.) – Abs, Absolutorium'un kısaltmasıdır. Absolitorium, bir üniversite diploması için gerekli olan sınavları geçip yeterli sayıda sömestri tamamladıktan sonra alınan bir diplomadır

45) Lion Feuchtwanger Münih'te Alman filolojisi ve felsefe okudu. O dönemde Münih Oda Tiyatrosunda dramaturg ve Drei Masken yayınevinde editörlük yapıyordu. Brecht onunla 1919 baharında tanıştı ve ona *Spartakus* oyununu götürdü (bu oyunun adı daha sonra Marta Feuchtwanger'in önerisiyle *Gece Çalan Davullar* olarak değiştirildi). Feuchtwanger yıllar sonra Brecht'in o zamanki "moda dışı, vahşi, güçlü, renkli dilinden, kitaplardan okunup bir araya getirilmemiş, bilakis halkın ağzından alınmış dilinden" duyduğu heyecanı hatırlıyordu. Genç Brecht'ı destekleyenlerden biriydi ve ona oyunlarının üzerinde çalışması için sayısız ipucu vermiş ve Brecht'in oyunlarını yayıncılara ulaştırmaya çalışmıştı. Tahminen onun aracılığıyla Georg Müller yayınevi *Baal*'ı 1920 Şubatında yayın programına almış, yine onun çabalarıyla *Gece Çalan Davullar* 1922 Eylülünde Münih Oda Tiyatrosunda ilk kez sahnelenmişti. *Brecht'in Leben Eduards des Zweiten von England* (1923/24) oyununda Brecht'le birlikte çalışmış, Brecht de onun *Kalkutta, 4 Mai* (1925) adlı oyununa katkıda bulunmuştu.

46) Yahudilerin Makabi boyu önderliğinde Suriye'ye karşı giriştikleri ve Yahudi devletinin yeniden kurulmasıyla sonuçlanan ayaklanmaya gönderme. (M.Ö 165-63) (Feuchtwanger Yahudi kökenliydi.)

47) Planlanan bu oyun yazılmadan kaldı. Brecht'in oyunun ana hatlarından oluşan taslağıyla ilgili notları1921 yılına ait bir not defterinde bulunmaktadır. Burada malzeme olarak kullanılan şey Gajus Petronius tarafından yazılan Latince macera ve eğlence romanı *Satyricon*'dan bir bölümdür. Hanns Otto Münsterer bu oyunla ilgili 1919 yılındaki tasarılarını hatırlıyor:

Bunlar sürekli değişiyordu ve çeşitli çalışma katmanları üst üste yığılmıştı. Yıl sonunda "hemen hemen biten" eserin merkezinde Petron'dan tanıdığımız, kocasının mezarında açlıktan ölmek isteyen, ama sonra muhafızlar tarafından teselli edilen ve bir gün idam edilen kocanın cesedi çalınınca onun yerine kansının cesedinin asılmasıyla sonuçlanan Efesli dul kadının hikayesi bulunuyordu. (Hanns Otto Münsterer, *Bert Brecht. Erinnerungen aus den Jahren 1917-22*, Zürich 1963, S. 139)

48) (Fransızca): Altın gençlik. Monarşiye inanan ve moda bilinciyle hareket eden, direktoryum (idare meclisi) zamanının Paris burjuvasına dahil genç Fransızları ifade etmek için kullanılan, ama zamanla zengin ve eğlence düşkünü büyük şehir gençleri için de kullanılagelen kavram.

49) Brecht 1919 yılının sonlarına doğru *Baal*'ı oyununu değerlendirmesi için Hanns Johst'a göndermişti, çünkü onun *Der Einsame* adlı oyunundan oldukça etkilenmişti. Johst uzun süre cevap vermediği için Brecht ısrarla onunla görüşmek istedi. Johst'un Starnberger gölü kenarındaki evinde yapılan konuşmalar *Baal*'da çok sayıda değişiklik yapılmasına neden oldu.

50) Peter Suhrkamp 1919/20 yıllarında Münih'teki bir yayınevinde çalışıyordu. (Sonradan Suhrkamp adıyla kurduğu yayınevi bugün Almanya'nın en büyük yayınevlerinden biridir. Ç.N)

51) Georg Müler yayınevi oyunu baskıya hazırladı ve "numaralanmış olarak 600 adet basmaya" kasar verdi. Ama Aralık 1920'de yayınevi kitabı basmamaya karar verdi. Çünkü o sıralarda bastığı

diğer kitapların içerdiği klasık erotizm yüzünden sansürle başı dertteydi ve bu yüzden *Baal*'ın toplatılmasından çekiniyordu. Brecht'in kendisi için sadece birkaç adet basıldı.

52) Brecht 1919 yılında Lion Feuchwanger'le tanıştığında Feuchtwanger o sırada *Thomas Wendt* adlı oyunu üzerinde çalışıyordu.

53) Feuchtwanger'in komedisindeki Amerikalı, sadece birinci perdenin sonunda görünür ve şunu söyler: "Adım Kragler." Andreas Kragler, Brecht'in *Gece Çalan Davullar* oyununun başkahramanıdır.

54) Brecht, *Gece Çalan Davullar* oyununu defalarca yeniden yazmıştır. İlk yazılışlarından birinde geleneksel 5 perde kuralını yıkmak ve oyunu dört perdede bitirmek istemişti.

55) Argoda kendini bir şey sanan kişi anlamında kullanılan Bazi sözcüğüyle Zarek ismini birleştirmek suretiyle yapılan kelime oyunu.

56) Otto Zarek'in 5 perdelik şiirsel oyunu *David* (Münih 1921). Oyunda İsrail kralı Talut ile çoban David birkaç yerde karşı karşıya gelirler.

57) Otto Zarek'le yaptığı konuşmadan sonra Brecht sahnenin başka türlü de yazılabileceğini göstermek zorunluluğu hissetmişti.

58) Brecht Münih'te şair, yazar ve oyun yazan (Alfred Henschke) Klabund ile tanışır.

59) Muhtemelen yeni bir hayata başlamayı ifade ediyor.

60) Paula Banholzer sağlık durumunun kötüleşmesi yüzünden, dinlenmesi için ailesi tarafından Augsburg'a 40 kilometrelik bir mesafede bulunan Ziemetshausen'e gönderilmektedir.

61) Ludwig Prestel, Brecht'in sınıf arkadaşı Rudolf Prestel'in küçük kardeşidir. Ludwig müziğe yeteneklidir ve sık sık piyano ya da gitar çalarken Brecht'e eşlik etmektedir.

62) Muhtemelen çizer Otto Friedrich Lendecke kastedilmektedir. Lendecke genellikle moda dergileriyle çalışmıştır.

63) Georg Pfanzelt (Orge) o sırada Augsburg'da devlet memurudur. Brecht ilk oyunu "Baal"ı 1922 yılında ona ithaf etmiştir Ayrıca onunla ılgili birçok şiir de yazmıştır.

64) Franziska Lochinger (Fanny olarak da geçer), Georg Pfanzelt'in kız arkadaşı. Brecht'in sık sık ödünç kitap aldığı Steinicke kitabevinde çalışmaktadır. İleride evleneceği Georg Pfanzelt ile olan ilişkisi nedeniyle Brecht'in arkadaş çevresine girmiştir.

65) İsmin kim olduğu anlaşılamamıştır.

66) Allgäu'da bir yerleşim yeri.

67) Otto Müllereisert'in takma adı.

68) Burada kastedilen şey, çelişkilerin kılı kırk yaran ve spekülatif bir biçimde gösterilmesi anlamındadır.

69) Rose Marie Aman Rosl, (Rosmarie olarak da geçer), bir berber ustasının kızıdır, Augsburg'daki İngiliz Enstitüsünde öğrencidir Brecht 1916'dan itibaren onunla arkadaş olmuş ve daha sonra onun aracılığıyla Paula Banholzer'le tanışmıştı. Brecht'in *Marie A.'yı Anımsamak* adlı şiirindeki Maire A., Rose Marie Aman'dır.

70) Muhtemelen Kasımir Edschmid (Eduard Schmid) kastediliyor.

71) Brecht 1920'de "Baal" oyununun sonu olarak yazdığı bu bölümü daha sonraki 1922 baskısında Feuchtwanger'in önerisine uyarak çıkarmıştır.

72) Brecht bu kavramı burada panayırdaki gürültülü müzik için kullanıyor.

73) Heilsarmee'ye gönderme. Heilsarmee: İngiltere'deki metodistlerden doğan dini bir örgüt; 1865 yılında William Booth tarafından kuruldu ve 1878 yılında askeri bir örgüt haline geldi; kendini Hıristiyanlığın yayılmasına ve hayır işlerine adadı.

74) Muhtemelen gençlik dergisi *Jugend* kastediliyor.

75) Brecht'in arkadaşları Georg Pfanzelt ve Otto Müllereisert (Buschiri) kastediliyor

76) Üçüncü kalite anlamına gelen bir sigara markası. Bir Avusturya şirketinin ürettiği sarı paketli bu sigaralar 1920 yılından itibaren Almanya'da da satılmaya başlanmıştı

77) (İbr.) Sık sık Tanrı'yı işaret etmek için kullanılır. Buradaki anlamı: "Tanrı aşkına!"

78) Brecht ailesinin dişi kurt köpeği.

79) Marie Roecker 1910 yılından beri Brecht ailesinin uşağıdır. 1939 yılında Brecht'in babasının ölümüne kadar da orada kalmaya devam etmiştir.

80) Josepha Hold, Brecht ailesinin hizmetçisi.

81) Prezervatif.

82) Rudolnf Hartmann'ın takma adı, muhtemelen Christoph Martin'in *Die Geschichte vom Prinzen Biribinker* (Prens Biribinker'in Hikayesi) adlı eserinden kaynaklanıyor; burada, gerçeklik duygusunu kaybetmiş olan bir prens bir kadına olan aşkı ve bir arkadaşının çabaları sayesinde hayalperestlik hastalığından kurtulur.

83) Das Cafe Maxim. Augsburg şehir tiyatrosunun hemen yakınında bulunduğundan sanatçıların tercih ettikleri bir buluşma noktasıdır.

84) Wilhelm Brüstle *Augsburger Neuesten Nachrichten* gazetesinin edebiyat eki olan *Der Erzähler*'ın editörü. Brecht'in yeteneğini erkenden fark etmiş ve onun edebiyatla ilgili birçok yazısını yayınlamıştı.

85) Bu şiir muhtemelen Brecht'ın bir tür zenci takıntısına kapılmasından daha önceki bir dönemde yazılmıştır.

86) Hedda Kuhn Rastatt'da doğdu; Berlin'de yaşadığı dönemde de Brecht ona "Berlinli Yahudi kadın" derdi; bu niteleme muhtemelen Franz Grillparzer'in 1920 yılında sahnelenen "Toledolu Yahudi Kadın" (1872) oyununa dayanıyor.

87) Friedrich Schiller'den bir alıntı. Küçücük bir kulübenin içi / mutlu yaşayan bir çift için.

88) Berlin'de yayınlanan liberal bir gazete. Brecht, Alfred Kerr'in gazetede yayınlanan tiyatro eleştirilerini ilgiyle okuyordu.

89) Louis Capet (XVI Lui) Fransız İhtilali sırasında giyotinle idam edilmişti.

90) Caspar Neher. 1919'un Ocak ayında askerliği bittikten sonra Münih sanat akademisinde okumaya başlamıştı ve Münih'te de, tıpkı Augsburg'da olduğu gibi sık sık Brecht'le görüşüyorlardı. *Baal* için çok sayıda çizim yapmıştı. Neher ileride birçok Brecht oyununun en önemli sahne tasarımcılarından biri olacaktır

91) "Yedinci gökyüzünde olmak" deyimi sevinçli bir coşkunun en yüksek derecesini ifade eder Talmud, Chagiga 12b'de yedi adet gökyüzü "cennet" sayılır ve en üstteki "Araboth"tur. Orada hukuk, mahkeme, adalet ve hayatın, barışın ve bereketin hazinesi, insanların ruhları vs. bulunur. Yedinci göğe ulaşmak için diğer bütün gökler geçilmek zorundadır

92) (Lat.) "Requiescat in pace"nin kısaltması. Huzur içinde yatsın.

93) 1920 yılında, 1 Eylül–15 Eylül arasında Augsburg Apollo tiyatrosunda bir varyete programı sahneleniyordu. Enstrüman virtüözlerinin yanında dansçılar, konuşma ustaları, ip cambazları ve komedyenler, eksantrik palyaçolar sahneye çıkıyordu.

94) (Fran.) Premiere: İlk gösterim. Deuxiere: İkinci gösterim.

95) Rodin'in bronz heykel grubu. (1884-1886; şehirlerini kurtarmak uğruna, idam edilmek üzere düşmana teslim olan altı vatandaşı gösterir.) Heykel 1895 yılında Calais şehrinin meydanına dikilmiştir.

96) *Junge Deutschland* derneği 1917 yılında Max Reinhardts von Heinz Herald başkanlığında kuruldu; amacı genç yetenekleri desteklemekti. 1920 yılında lağvedilişine kadar geçen sürede Berliner Deutschen Theater'ın Pazar matinelerinde, aralarında Oskar Ko-

koschka, Reinhard Sorge, Walter Hasenclever, Reinhard Goering, Fritz von Unruh, Paul Kornfeld gibi genç yazarların oyunlarını sahneledi. Ağustos 1920'de Otto Zarek'ın oyunu *Kaiser Karl V* bu matineler çerçevesinde ilk gösterimini gerçekleştirdi. Eleştirmen Fritz Engel'in düşüncesine göre "ızdırap" vericiydi, "sönük, büyük şeyler yapmaya cüret etmiş, ama küçük şeylerde başarısızlığa uğramıştı. (*Berliner Tageblatt* gazetesi, 30 Ağustos 1920.)

97) (Lat.) Kendi kaderini sevmek.

98) İncil'in Brecht üzerinde güçlü ve kalıcı bir etkisi vardı. İlerde, edebi açıdan onu en çok etkileyen kitap sorulduğunda şu cevabı verecektir: "Buna güleceksiniz: İncil."

99) Müllereisert'in evinde dada stiline göre düzenlenmiş bir köşe vardır.

100) Muhtemelen Brecht'in eski okul arkadaşı August Müllegger'in kız kardeşi Martha Müllegger

101) *Baal*'ın ilk baskılarına alınmamış olan sahne. 1920 yılında yazılan bu sahne Brecht tarafından 1955 yılındaki baskıda yeniden kullanılmıştır.

102) 1912 yılında Anton Kippenberg tarafından kurulan yayınevi.

103) Brecht ile Paula Banholzer'in oğlu. Wedekind'e göre "Frank" Müllereisert'e göre "Otto" ve Brecht'in kardeşine göre "Walter" diye adlandırılıyor

104) Bu şarkı ve 1921 yılında yazılan *Warum denn weinen* (Neden ağlayalım ki –Ç.N.) adlı şiir Hugo von Hirsch'in *Wer wird denn weinen, wenn man auseinandergeht* (Metin: Arthur Rebner) (Kim ağlayacak ki birbirinden ayrılırken – Ç.N) adlı şansonuna göndermе yapar. Bu şanson 1928 yılında *Die Scheidungsreise* (Boşanma gezisi – Ç.N) adlı vodvilde kullanılmış ve 1921 yılında *Der Fürst von Pappenheim* filmi sayesinde oldukça geniş kitlelere ulaşmıştı.

105) Başrollerini Pola Negri, Paul Wegener ve Harry Liedtke'nin paylaştıkları, yönetmenliğini Ernst Lubitsch'in yaptığı film

106) O âna kadar Klabund ağırlıklı olarak şiirlerini ve üç romanını yayınlamıştır (*Moreau*, 1916; *Mohammed*, 1917 ve Brecke, 1918). Yayınladığı tiyatro metinlerinden de örnek olarak *Klabunds Karussell* (1914) adlı bir komedi ve *Hannibals Brautfahrt* (1920) sayılabilir.

107) Münih'te Ekim ayında yapılan geleneksel bira festivali

108) 1723-1728 yılları arasında yapılan ve Koni Preysing'e ait olan Münih'teki şehir sarayı.

109) Ekonomi uzmanı ve yazar Dr. Alfons Goldschmidt öğrencileriyle birlikte sık sık Rusya'ya eğitim gezileri düzenlerdi.

110) Frank Warschauer Baden-Baden'de doğdu, Münih'te felsefe eğitimi gördü ve aralarında *Weltbühne* ve müzik dergisi *Anbruch*'un da bulunduğu çeşitli medya organlarında gazeteci olarak çalıştı, Berlin'de sinema ve radyo eleştirmenliği yapmaktadır. Brecht Frank Warschauer ile kız arkadaşı Hedda Kuhn aracılığıyla Münih'te tanışmıştı.

111) Alfred Döblin'den alıntı:

> Hiçbir şeyin faydası yok; dayanamayacağız. Denizden üzerimize doğru geliyorlar. Sokaklarda, pazarlarda aramızda dolaşıyorlar; belki de bizi selamlıyorlar, bizse onları fark etmiyoruz. Sung haklı: Eğer kum taneleri insanlara karşıysa, insanlar oradan gitmelidir. (Alfred Döblin, *Die Drei Sprünge des Wanglun*, Berlin 1920, S. 469.)

112) [Müttefikler komisyonu] İttifak Devletleri, Antant Birinci Dünya Savaşının kazanan taraflı. *Münchener Allgemeine Abendzeitung* gazetesinde şöyle yazıyordu:

> Önümüzdeki günlerde yürürlüğe girecek olan kararnameye göre bütün ülkede polisin çalışma saatleri 11 buçuktan 11'e indirilecek. İttifak Devletleri ülke yönetimine karşı bu düşüncelerinde ısrarcı davrandılar ve sadece Berlin'de

değil, Almanya'nın her yerindeki ışık kullanımının lüks boyutlarda olduğunda direttiler ve kategorik olarak güçlü bir sınırlamanın getirilmesini istediler (14 Eylül 1920.)

113) Tıp öğrencilerinin üç yıllık eğitimden sonra, klinik sömestrin başlamasından önce doğa bilimleri derslen için tabi tutuldukları sınav

114) Brecht, Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler* adlı romanına, muhtemelen de dünya düzenine karşı anarşist bir öfke duyan Ivan Karamazov'a gönderme yapıyor

115) Oswald Spengler, *Batı'nın Çöküşü*, Dergah Yayınları, 1997

116) Adını Kudüs'deki bir tepeden (Siyon) alan ve Filistin'de bir İsrail devletinin kurulmasını amaçlayan Siyonist hareket, kendisi de bir Yahudi olan Warschauer tarafından desteklenmektedir

117) Brecht ile Kimratshofen'den gelen Paula Banholzer yarı yolda, Buhloe'de karşılar ve birlikte Münih'e gelirler. (1920 yılına ait bir not defterinde her iki tren seferinin de kaydı bulunmaktadır.)

118) *Augsburger Neuesten Nachrichten* gazetesinde gönüllü olarak çalışan Max Hohenester'e taktığı isim.

119) Berlin'de, yüksek bir tiyatro vergisinin yürürlüğe girmesiyle tiyatrolar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı; bunun sonucunda da birçok tiyatro oyuncusu işsiz kaldı ve bazı tiyatro toplulukları dağıldı. Gazetelerde bu dönemde tiyatroları ayakta tutmak için sık sık yayınlanan "Ortak" ya da "Sermayedarlar" aranıyor ilanları göze çarpardı.

120) Yüksek tiyatro vergileri, karmaşık bir işletme yapısı olan Reinhardt-Bühnen tiyatrolarını diğerlerinden daha fazla etkiledi. Max Reinhardt ve kardeşi (genel müdür) vergi değişikliği konusunda pazarlıklara girıştiler ve Ağustos ayında tiyatrolarını kapatmakla tehdit ettiler

121) Brecht genel olarak *Berliner Tageblttt* gazetesinin bu etkili tiyatro eleştirmeninin görüşlerine çok değer veriyordu. Bu yüzden "Baal" oyununun metnini görüşünü almak üzere ona göndermişti, ama bir cevap alamadı. Alfred Kerr daha sonra Brecht'in sahnelenen oyunu "Gece Çalan Davullar" hakkındaki yazısında şunları söylemişti:

> Yazar bundan yaklaşık beş yıl önce "Baal" isimli oyununu bana gönderdiğinde (bu arada, gönderilen yazıların bazen okunmadığı oluyor, gen göndermekse hiç mümkün olmuyor –çünkü biz nakliye şirketi değiliz; Bay Brecht oyununu geri aldı). bunlar karanlık, ışıklı, kulübelerin bulunduğu, açık gökyüzünün yer aldığı çeşitli sahnelerdi – yaklaşık Büchner tarzında; ya da Goethe'de de olduğu gibi: "Gece. Açık alan. (Bir oyundan çok, bir ihtimaller karmaşası.) (*Berliner Tageblatt*, 21 Aralık 1922)

122) Kuzey mitolojilerine göre Walhalla, savaşta öldükten sonra Valkiriler tarafından getirilen ruhların kaldıkları yerdir. Brecht aynı zamanda, Alman büyüklerinin plastik heykellerinin sergilendiği Bavyera'daki Walhalla isimli panayır salonuna da gönderme yapıyor.

123) Kavşakta (Kreuz) olduğu için Zum Kreuz adı verilen birahane türü bir işletme.

124) George Pfanzelt, Berchtesgaden'deki kız arkadaşı Franziska Lochinger'e (Fannerl) gidiyor.

125) (Ing.) Hepsi bu. Brecht'in, arkadaşı George Pfanzelt'e taktığı isim.

126) Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Rhein Nehrinin sol tarafına yerleşen Fransız sömürü güçlerine işaret ediliyor.

GÜNLÜK 1921

ŞUBAT – MAYIS

Metnin Kaynağı

Karton kapaklı, elyazması defter. (Hanne Hiob'un mülkiyetin-

de). Kapakta: "1921 / Bert Brecht" yazılı. Kapağın iç tarafında ise "1921. Şubat – Mayıs / 'Otlar büyürken beygirler ölür' Bert Brecht yazısı bulunuyor."

127) Muhtemelen bir balo maskesi. Brecht bu dönemde Napolyon'dan büyülenmişti. Sınıf arkadaşı Johann Harrer 1918 yılı ile ilgili şu bilgileri veriyor: "Onun resimleri ve Napolyon döneminin savaş planları odasının duvarlarında asılıydı.

128) Georg Steinicke'ye ait kitapçı dükkanı kastediliyor; Adalbertstraße 15 numaradaki bu kitapçının büyükçe bir odasında zaman zaman şairlerin şiir okumaları gerçekleştirilir, tiyatro oyunları sahnelenirdi.

129) Marianne Zoff'un erkek kardeşi Otto Zoff, Prag'da doğdu ve Marianne gibi o da Viyana'da büyüdü. Dramaturg ve 1920'ye kadar Münih oda tiyatrosunda oyun yönetmeni, daha sonra da yazar olarak çalıştı ve *Wieland* isimli dergiyi yayınladı. O dönemde Münih'in Fisengasse sokağında, 28 numarada oturuyordu.

130) Oskar Camillus Recht, ortağı Fritz Schreiber ile birlikte Şubat-Nisan 1921 döneminde Münih'teki bir ithalat-ihracat şirketinde pazarlamacı olarak çalıştı.

131) İtalyan devlet adamı ve yazar Niccolo Machiavelli, devlet yönetiminde sadece başarının önemli olduğunu ve bu arada ahlaki ve dini kuralların göz ardı edilmesi gerektiğini savunuyordu. Brecht'in ölümünden sonra kütüphanesinde Niccolo Machiavelli'nin sekiz ciltlik *Sämtliche Werke* (Bütün Eserleri) dizisinin ilk iki cildi bulunmuştur.

132) "Korsanlar" (Seeräuber) isimli film projesi kastediliyor.

133) Brecht, Caspar Neher ve Hanns Otto Münsterer, 15 Şubat 1921 günü, Münih mahkemesinde görülen ve yazar Georg Kaiser ile eşinin yargılandığı duruşmaya izleyici olarak katılmışlardı. İddiaya göre Kaiser çifti bir hamının kendilerine tahsis ettiği bir villadan, hayatlarını sürdürebilmek için bazı değerli eşyaları satmakla

suçlanıyordu. Georg Kaiser "suçun üç kez tekrarı" nedeniyle bir yıl hapse, dördüncü aydan itibaren tutuklanma, karısı Margarete Kaiser ise hırsızlığa göz yummak suçundan bir yıl hapse ve dördüncü aydan itibaren tutuklanma cezasına çarptırılmıştı.

134) Kral: (Afrika dillerinde) Afrika kabilelerinin yerleşim yeri. Brecht, Bleichstraße 2 numaradaki tavanarasını Kraal olarak nitelemektedir.

135) Brecht'in Oskar Camillus Recht ile olan çatışması nedeniyle kızgınlıkla söylenmiş bir söz.

136) Brecht uzak (egzotik) yerleri sık sık ideal koşulların olduğu adalar olarak metaforik ifadeler ile dile getirir. Muhtemelen birçok kitabını okuduğu Herman Hesse'nin seyahat notlarından etkilenmişti:

> "Asya'ya gidiyoruz, diye tekrarladı babam ve birden her şeyi yeniden hatırladım. Tabii ya, Asya'ya gidiyorduk ve Asya bir yeryüzü parçası değil, bilakis sırlarla dolu, belirli bir yer, Hindistan'la Çin arasında bir yerlerde. Halklar ve öğretileri ve dinleri oradan çıktı, insanlığın kökleri ve hayatın karanlık kaynağı oradaydı; orada duruyordu Tanrıların heykelleri ve kanunların tabletleri." (Herman Hesse, *Aus Indien*, Berlin, 1913, S. 42)

137) Schiller'in *Ritter Toggenburg* adlı şiirine gönderme yapan bir türetme. Şövalye (Alm. Ritter, Ç.N) haçlı seferinden döndüğünde sevdiği kızı bir manastırda bulur ve manastırın yakınına bir kulübe yapar; böylece "sevgilisi" ne zaman pencerede görünse onu görebilecektir.

138) Yunan mitolojisinde cehennemin kapısını bekleyen üç başlı köpek.

139) Brecht tahminen Webbs Film Company için hazırlayacağı sonraki filmlerde Dedektif Stuart Webbs'e bir "centilmen"in karakterini vermeyi düşünüyor.

140) Marianne Zoff'un başrollerini oynayacağı ve Webbs Film

Company için hazırladığı filmler 1921 yılına ait bir notta başka film planlarından da söz ediliyor:

FİLMLER

1) Indra'nın Kızı (Siyah suların üstünde yürüyor ve gökyüzüne çıkıyor) Dans filmi. Dışavurumculuk.

2) Mara'nın kızı (Yaşlı Mara ve genç Mara – Her ikisi de Mar tarafından oynanacak!!! Genç olan ne zaman gülse yaşlı olanı üzülüyor!) Masal filmi

3) Goriot (Recht, Daumier – Lendecke ile). (Geride Kalanlar).

141) Dedektif Stuart Webbs'le ilgili bir film senaryosu Brecht'i uzun zamandır meşgul etmektedir. Bunun ilk aşamalarını notlar ve çeşitli isim fikirleri oluşturmaktadır; Döner Şarapevi, Şarapevinin Esrarı ve Döner Genelev (sonunda "Jamaikabar'ın Esrarı" haline gelmiştir.)

142) Caspar Neher Münih Sanat Akademisi'ne devam etmekteydi, sanat tarihi hocalarından biri de Alfred Kehrer'di.

143) Münihli eleştirmen Dr Werner Klette 1920-22 yılları arasında *Allgemeine Zeitung* gazetesi için eleştiriler yazmaktaydı. Aynı zamanda bazı film şirketlerinde de çalışıyordu. Brecht ona bir senaryo metni dikte etti ve onun bunu film yapımcılarına ulaştırmasını umdu.

144) Otto Zarek 1920 yılının ortalarından itibaren Münih Oda tiyatrosunda dramaturg olarak çalışmaya başlamıştı.

145) Münih'te yaşayan lastik ürünleri tüccarı Herbert Neuhöfer tiyatronun sponsorlarından biridir.

146) Brecht'in Webbs Film Company için yazdığı senaryo gece ortamlarında geçen bir dedektif hikayesini işlemektedir. Öncelen Caspar Neher de senaryoya katılmıştı. Neher kendi günlüğüne bu konuyla ilgili olarak şöyle yazıyordu.

> Stuart Webb için çarşambaya kadar bir filmi hazırlamak zorundayız. Aklımıza hiçbir şey gelmiyor. Bert'in bir önerisi var. (Şubat 1921)

147) Otel ve restoran Weißes Lamm, Augsburg Şehir Tiyatrosunun yakınlarındadır.

148) Neher'in askerlik sırasında Flandern'de yaşadığı deneyimler kastediliyor; bunun kalıcı etkileri sanatsal üretimini de etkliyordu

149) Brecht Augsburg'daki odasında kırmızı bir lamba kullanıyordu. Bu lambayı o döneme ait birçok şiirinde sembol olarak kullanılmıştı.

150) Frank Wedekind'in şiir kitabı *Die vier Jahreszeiten*'dan.

151) Daha sonra Brecht'in *Bertolt Brechts Hauspostille* kitabına *Historie vom verliebten Schwein Malchus* adıyla girecek olan şiir

152) Hedda Kuhn 1920 ortalarından beri Berlin'de yaşamaktadır

153) Muhtemelen Augsburg Şehir Tiyatrosunun genel sekreteri ve büro amiri Ludwig Fries.

154) Tereyağı tüccarı Pick'in Galgei'a dahil edilmesi, yazılması düşünülen *Galgei* oyununun planlarında ve taslaklarında yer alıyordu.

155) İlk oğlu Frank'ı kastediyor.

156) Tahminen Hermann Kramer Berlin doğumlu, 1920 yılının yaz sömestri için Münih Üniversitesinin psikoloji bölümüne kayıt yaptırdı. Brecht onu Augsburg'tan tanıyor; orada *Augsburger Neuesten Nachrichten* gazetesi için tiyatro eleştirileri yazıyordu.

157) Wilhelmine döneminden kalan yapı, Augsburg'un dışında, sevilen bir mesire yeri.

158) Wolfgang Amadeus Mozart'ın komik operası (Tüm Kadınlar Böyle Yapar); 16 Mart 1921 günü Augsburg Şehir Tiyatrosunda prömiyeri yapıldı.

159) Filmle ilgili metinler (tahminen Brecht'in korsan filmlerinden biri) mevcut değildir

160) Daha sonra *Pırlanta Yiyicisi* adını alacak olan senaryonun ilk hali. Çalınan ve bir portakalın içme gizlenen bir pırlantanın hikayesi. Bu motifi Brecht muhtemelen Firedrich Hebbel'in komedisi *Der Diamant*'tan (1841) almış. Bu senaryoda Brecht özellikle soygun ve macera filmlerindeki klişeyi kullanmıştı.

161) Muhtemelen Gauguin'in gezi notları Noa Noa'ya gönderme yapıyor; Paul Gauguin'in sık sık yaptığı Maori kadınları resimlerine. Brecht uzun siyah saçları ve bronz teni nedeniyle Marianne Zoff'u bu Polinezya yerlilerine benzetiyor.

162) Pasifik Okyanusunda ada. Brecht tarafından sembolik olarak kullanılmıştır: Bütün bağlardan, gündelik sorunlardan ve mecburiyetlerden kaçmak. Gauguin'in güney denizlerinde yaptığı seyahatlerin notlarına dayanmaktadır.

163) Brecht ve Paula Banholzer'in oğlu Frank.

164) Himalayalar'daki tepelerden biri. 7144 m, Tibet ile Nepal arasındaki sınırda, Everest'ın batısında, 20. yüzyılın başlarında yeryüzünün en yüksek dağı olduğu düşünülüyordu.

165) Griesle, Augsburg'daki Lech'ın her iki tarafında uzanan nehir yatağı için kullanılır.

166) Muhtemelen Horas'ın *Mektup*'una (1,16,79) gönderme, *Mors ultima linea rerum est*, (Lat.) Ölüm şeylerin en nihai hedefidir; ya da Cicero'nun 8. konuşması (Philippica 8): *Mortem effugere nemo potest*, (Lat.) Ölümden hiçkimse kaçamaz.

167) Sudan'da bir ticaret kenti, "Çölün Kraliçesi" olarak uzun süre zihinleri meşgul etti. Burada özgürlüğü bırakmadan aile olma düşüncesini sembolize etmek amacıyla kullanılıyor.

168) Joseph'in Maria ve çocukla birlikte, çocuğu kurtarmak için kaçışlarına gönderme.

169) Marianne Zoff'un fikri olan kürtaja gönderme.

170) Marianne'nin erkek kardeşi Otto Zoff.

171) Starnberger gölü kıyısındaki bir kür merkezi olan Tutzing'de bir otel ve restoran.

172) Tiyatro oyuncusu Vera Maria Eberle, Brecht'in Augsburg'un *Volkswille* gazetesinde 12 Ocak 1921 tarihinde çıkan eleştiri yazısında kendisine hakaret ettiği gerekçesiyle Brecht'e dava açmıştı. Baş oyuncusu, Brecht'in şu cümlesini kendi üzerine alınmıştı: "Lulu'yu kadınlığa bir hakaret olarak gören domuz Judith için yanıp tutuşuyor." (Hebbel'in "*Judith*" adlı oyunuyla ilgili). 5 Nisan 1921'de görülen dava, Brecht'in bütün masrafları ödeyeceğini ve sözlerini geri alacağını taahhüt etmesiyle uzlaşmayla sonuçlanır.

173) Hermann Sinsheimer, *Münchener Neuesten Nachrichten* gazetesinin tiyatro eleştirmeni.

174) Artur Kutscher, Brecht'le mesafeli bir ilişki içindedir, muhtemelen arzu edilen bilirkişi raporunun reddedilmesinin ya da verilmek istenmemesinin nedeni de budur. Aralarındaki soğukluğun nedeni Brecht'in 1917 yılında Hanns Johst'un romanı *Der Anfang* hakkında yaptığı olumsuz konuşmadır.

175) Marianne Zoff Wiesbaden'deki Nassauischen Landestheater'de iş bulur ve orada Ağustos ayından Aralık ayına kadar operada sahneye çıkar.

176) Wiesbaden savaştan sonra Fransızların egemenliğine geçen bölgelerden biriydi. Mark'ın sürekli değer kaybetmesiyle (1920 ile 1923 arasındaki enflasyon dönemi) bazı yüksek zevklere hitap eden lüks mallar sadece Frank karşılığında satın alınabiliyordu.

177) Potsdam'daki Gustav Kiepenheuer yayınevi ve Berlin'deki Paul Cassirer yayınevi, Brecht'in göderdiği "*Baal*" oyununu reddettiler.

178) Brecht'in kardeşi. Askerden döndükten sonra Haindlschen Kağıt fabrikasına stajyer olarak girmeyi planlıyordu, daha sonra bir süre de (1920'nin sonuna kadar) kağıt makinesi fabrikasında çalışacak ve ardından da Darmstadt Teknik Üniversitesinde yüksek öğrenim görecekti.

179) Feodor Helm, elemanı Paul Klötzer ile birlikte Augsburg'da makine teknik bürosunu işletiyordu ve müzik derneği Augsburg Liedertafel'a üyeliği yüzünden uzun süre Brecht ailesiyle dostluğunu sürdürmüştür. "Bay Helm ve onun küçük gitarı bizi gitar çalmayı öğrenmeye sevk ediyordu, en azından hem kendi müziğimizi hem de başkalarına ait müzikleri gitara hakaret edercesine trmm trmm sesleri çıkarmaktan daha iyi çalabilecek hale gelinceye kadar."

180) Film senaryosu ve daha sonra sözü edilen *Preisfilms* bugün mevcut değildir. 1921 yılına ait bir not, Brecht'in onları film yapımcılarına ulaştırması için Werner Klette'ye verdiğini yazar.

181) Oyuncu Vera Marie Eberle, Brecht'le olan davasının, Breht'ın sözünü geri almasını ve mahkeme masraflarını üzerine almasını içeren bir uzlaşma ile biten sonucunu Augsburg'daki üç gazetede birden yayınlamıştı. Bunun üzerine Brecht 19 Nisanda aynı gazetelere şu açıklamayı gönderdi:

> Avukat Sand haksız yere bir uzlaşmayı gazetelerde yayınlamıştır, benim kendisine bu uzlaşmadaki koşulları yerine getirmeyi düşünmediğimi bildirmeme rağmen. Eskiden olduğu gibi şimdi de nesnel olarak eleştiri zemininde durmaktayım.
>
> Eugen Bert Brecht

Bu açıklama söz konusu avukatın Brecht'e kişisel hakaret davası açmasına neden olmuştu.

182) Marianne Zoff hamileliği yüzünden sık sık kendini rahatsız hissetmesine rağmen 17 Nisan 1921'de, Augsburg Şehir tiyatrosunda sahnelenen Giuseppe Verdi'nin *Othello* operasında, Jagos'un karısı Emilia rolünde sahneye çıkmıştı.

183) Kastedilen kişi, Augsburg Şehir Tiyatrosundaki orkestra şefi Karl Tutein'dir. Tutein 1920 Nisanının sonlarında Richard Wagner'in *Walküre* operasını sahneye koymuş ve muhtemelen bu operada Marianne Zoff'a bir rol teklif etmişti.

184) Muhtemelen Marianne Zoff, 1919 yılından beri Münih'te yaşayan küçük kızkardeşi Gertrude'u tatile göndermek istiyordu; buna karşın Brecht önce bronşitten muzdarip olan arkadaşı Georg Pfanzelt'in kür masraflarını ödemek istiyordu.

185) Augsburg'daki kraliyet resim galerisi.

186) Eugen Frankfurter bir film ve tiyatro acentası işletmektedir. Muhtemelen Marianne Zoff'a Wiesbaden'deki bir iş için aracılık etmişti.

187) Münih'de bir film stüdyosu.

188) Rejisör Franz Seitz'ın 1921 yılında çevirdiği *Die Sündige Vestalin* isimli film kastediliyor.

189) Kuzey Amerika Kızılderililerinin "Büyük Ruh"a verdikleri Manitu ismini burada kendisi için kullanıyor.

190) Kızılderili dilinde kadın. Burada kastedilen Marianne Zoff.

191) Tahminen Dr. Otto Eisenreich. Üniversitenin kadın hastalıkları kliniğinde doçent ve başhekim.

192) Eski Ahit'e göre Kral Herodes üvey kızı Salome Johannes'ın ricalarıyla vaftizci Yahya'nın başını kestirmiş ve bir tepsi üzerinde Salome'ye göndermiştir.

193) Brecht'ın babası, Frank'la ancak Paula Banholzer'in (1924'te) evlenmesinden sonra ilgilenmeye başladı.

194) "İsa Topluluğu"nun üyeleri, 1534 yılında Ignatius von Loyola tarafından kurulan Katolik tarikatlardan biri. Muhtemelen burada Kont Paul Hoensbroeck'ün Cizvit meselesini ele alan kitabı *14 Jahre Jesuit* (1909) kastediliyor.

195) Soyu tükenmiş olan ve sadece denizde yaşayan sürüngen-balık.

196) *Baal*'daki hamile kız, Baal'in yakasını bırakmamaktadır.

197) Sanat tarihçisi Julius Meier Graefe şunları yazıyor:

Kimse bana Cezanne'ı iyi anladığını falan söylemesin, şayet Delacroix anlaşılmaz kalıyorsa. Onun zamanında da Delacroix'in hemşehrilerinin durumu da pek farklı değildi, nihayet ünlü olduktan sonra bile. Ondan Guérin'in ya da Delaroche'un da verebileceği şeyi aldılar: Dokunaklılık ve Efsane. Yaratıcının şeytanı peşinde koşmak bu, onun resimlerini incelemeden. Belki de ondan sonra gelen ve soğuk kalan güvensiz natüralistler sandıklarından daha haklıydılar. Belki de aşırı sıcak romantikleri sarhoş eden kalp, soğuk bir adamın göğsünde çarpıyordu. Ve belki de onun büyüklüğü işte tam da buradaydı. (Eugene Delacroix sergisi kataloğu. Berlin 4 Kasım-4 Aralık 1907 S. 10.)

198) Brecht'in burada taslağını çizdiği şekliyle edebi bir çalışma elimizde mevcut değildir Brecht, Recht'le olan ilişkiyi tematik olarak *Drei im Turm* adlı senaryoda işlemiştir.

199) Marianne Zoff Yahudi kökenlidir ve Hainfeld'de (Çek Cumhuriyeti) dünyaya gelmiştir. "Soylu" bir kandan geldiğine dair herhangi bir kanıt yoktur.

200) Oskar Camilus Recht'ın bu tanımlamalara uyup uymadığı anlaşılamamıştır

201) *Pestkaufmann* (Veba Tüccarı) Bu oyun planı gerçekleşmedi. 1921 yılına ait bir not defterinde şu not bulunmaktadır:

Tüccar, Güney Amerika. Veba iç bölgelerdedir. Gemiler limandan ayrılmak zorundadır. Yoksa malları çıkarmak mümkün olmayacaktır Birlikte hareket etmeyen memurlar. Ama Makarı da orada kalır. Sahne. Sonra gemiler yola çıkar. Bu, bunu bekleyen şirketin perişan yolcuları arasında duyulur Kendi aralarında kavga çıkar. Dizginlerinden kurtulmuş tutkular (veba gelmektedir ama) O kâr elde etmektedir. Sarı deriler, eflatun kumaşlar, ipekler. Meyveler, taş ocakları, içkiler, dokumalar – Ölümcül hasta Papazı çağırmalarını

ister. Bir çocuk gibidir. Zavallı adam. Fakir birine söylediği sözü tekrar etmektedir. (Buna Tanrı şöyle derdi. Eski cevabını tekrarlıyor.) Emirler verir. Ceset tabuta, denize. Kireç yok, atın. Ki veba bir kere daha ortaya çıkmasın. – Tıraş esnasında gözleri dalıp giden ve vebayı düşünen berber. (Geride Kalanlar)

Avusturyalı-Alman oyuncu Alexander Granach 1910'da Berlin'deki Deutsche Theater'da, 1914'de Viyana'da oynadı, daha sonra Münih'e gitti, ardından da, 1921'den itibaren tekrar Berlin'e dönerek çeşitli tiyatrolarda sahneye çıktı.

202) Bu oyun tasarısına dair (sadece bu notta çift g ile yazılmıştır) iki adet sahne mevcuttur, olay Şili'deki bir balıkçı meyhanesinde geçer, balıkçılar avdan dönerlerken yanlarında yeşilimsi bir yüzü olan çelimsiz bir delikanlı getirirler.

GÜNLÜK 1921

MAYIS – EYLÜL

Karton kapaklı defter, kapakta "Bert Brecht/ (10) Şubat 1915 – yazmaktadır. Sayfaları kendisi defter haline getiren Brecht muhtemelen eski defterlerden birinin kapağını kullanmıştır.

Ortaya Çıkışı

Brecht bu günlüğü 25 Mayıs – 19 Eylül 1921 tarihleri arasında tutmuştur, çoğunlukla da Münih'te, içinde defterden ayrı olarak iki mektup bulunmaktadır, ayrıca üzerinde şöyle bir not bulunan bir başka pusula daha vardır: "banjo çalıyor sadece para için / en büyük sanat dâhisi dünyanın.

Defterin içinde bulunan ve Paula Banholzer'ın Berlin'deki Brecht'e tahminen 8 Şubat 1922'de yazdığı mektup

Sevgili Bert,

Neden yazmadığını bilmiyorum, senin için o kadar endişelenmiyorum ki. Yoksa sadece posta mı gelmiyor, grev yüzünden? Hâlâ hasta olup olmadığını bir bilebilseydim. Sevgili, zavallı Bert! –

Bana neden yazmadığını artık biliyorum, ama yarından itibaren tren yeniden işlemeye başlayacak, böylece ben de doğumgünün için sana yazabileceğim. Sevgili Bert, senin doğumgünün için küçük bir şey hazırladım, sanırım seni sevindirecek bir şey Ama bir türlü göndermeye cesaret edemiyorum, çünkü kolay zarar görebilir bir şey Dönerken eğer buradan geçersen onu sana kendim vereceğim. Bert, senden hiçbir haber alamamam o kadar korkunç bir şey ki. Umarım tekrar sağlığına kavuşmuşsundur! Ben iyiyim, giderek şişmanlıyorum ve harika görünüyorum. Grev sırasında çok mu kötüydün? Kesin aç da kalmışsındır. Bu soğukta umarım o ısıtılmayan odada kalmıyorsundur! Bu korkunç olurdu! Warschauer çok hoş bir insana benziyor Cramer nasıl peki? Geçenlerde Bruno Frank'ın bir konuşmasını dinledim. Önce şiirler okudu, ama konuşması iğrençti, sonra da henüz basılmamış olan güzel bir öykü okudu. – Claudel'in "Der Tausch"u çok hoşuma gitti. Erna Werrenrath kuzeni von bilmemkim ile nişanlanmış ve kızkardeşim bir buz sanatçısı olmuş. Frank iyi, bunun dışında ondan öyle önemli bir haber alınadım. Bacaklarını sıcak tutacak tozluklar ve bazı başka giysiler aldım onun için, bunları ona göndereceğim.

Seni çok, çok sevdiğimden ve senin için çok endişelendiğimden başka söyleyecek bir şey kalmadı. Ünün nasıl gidiyor? Berlin'de ne kadar kalacaksın?

Hayatım, şu an 24 yaşındasın ve 3 yaşında bir oğlun var. Zaman nasıl da ürkütücü bir şekilde hızlı geçiyor. Eğer şimdi evlenecek olsak çok paraya ihtiyacımız olacak, yoksa yetmezdi.

Bert, acaba sen beni hâlâ seviyor musun? Seni o kadar özlüyorum ki, beni kollarına alacak ve benim içine gömülebileceğim başka hiç kimse yok.

Seni binlerce defa öpüyorum

Senin, Bi.

Walter Brecht'in kardeşine yazdığı mektup:

Brooklyn, New York, 128 Bay 17 Str.
14 Mayıs 1925

Avupalı! Çalımlı!

Senin yabancı dil konusundaki eksikliğinden dolayı Almanca yazmaya mecburum. Esas meseleyi en baştan halletmek için: her kuruşunu biriktir, son pantolon düğmene varıncaya kadar sat, fıdyeni biriktir ve sonra, gemi bileti alabiliyorsan hiç vakit kaybetmeden gel! Hayatındaki hiçbir aptallıktan daha az pişman olmazsın. İnanılmaz bir şey. –İnsan burada *deneyim kazanıyor* Onlar insanın kucağına gökten düşmez. Deneyimli komşunun ağzından hazır lokma olarak elde edemezsin. İnsan onları kendi elleriyle toplar ve bu bazen paha biçilemez bir biçimde gerçekleşir. Böylece açık ve sert bir şekilde ve Amerikan tarzıyla öğrendim ki, yabancı olmadan yabancı bir ülkeye gidilmez. Geçen günlerden birinde bir akşam Rosalie ve onun oyuncu bir kız arkadaşıyla Triangletheater'e gittik, New York'un merkezinde bir bodrum katında, en fazla 50 kişi alabilen bir salon, daha çok amatörler, erkek kadın Amerikalı iş çevreleri geliyor ve şu aralar Wild'ın "Salome" oyununu oynuyorlar. Bunu görmen lazım. Arabayı oyuncu kız kullanıyordu. Oyundan sonra arabaya binerken sağ elimin orta parmağını ön kapıya sıkıştırdım. Amerikada otomobil kapıları sizdekinden daha sert kapatılıyor. Bu benim ilk şiddetli algımdı. Bu izlenimi hazmettikten sonra hemen, rica etsem kapıyı tekrar açıp kapayabilir misiniz, çünkü araya bir parmak sıkıştı, diyebilmenin İngilizcesini kafamda toparlamaya çalıştım. O sırada hızlı bir tempoyla Manhattan köprüsüne doğru gidiyorduk. Bu nedenle bunu söylemem de pek bir işe yaramayabilirdi, zira cadde çok gürültülüydü ve el kol hareketleri eşliğinde bir çığlık da kapıya sıkışan bir parmağa işaret edemezdi.

Manhattan köprüsünü geçtikten hemen sonra –240 metre uzunluğunda– doğru bir İngilizceyle arzumu ifade edebildim. Bunun üzerine Rosalie aslında benim kelime haznemde varlığından emin olduğu "stop" sözcüğünün yeterli olacağını söyledi. Neyse.

Sana şimdi birkaç genel izlenim aktarayım. Amerikalıların temel özelliği yumuşaklık. Burada katılık yok. Kafayı hafifçe eğmek suretiyle selamlaşılıyor. Eğer burada şapkasını çıkaran bir centilmen görecek olursan, bil ki bu rüzgar yüzündendir. Buradaki ölçülere göre muazzam derecede vurgulu ve abartılı selam vermeyi dün 5 Caddede bir denizcinin yaptığını gördüm. Geceydi ve muazzam bir trafik vardı. Bunun yanında Berlin'deki Potsdam trafiği birkaç çocuğun sessiz bir parkta oynaması gibi kalır. Caddeye bağlanan sokaklardan birinde Heilsarmee'nin küçük bir orkestrası vardı, erkekler ve kadınlar müzik yapıp şarkı söylüyorlardı. Bu küçük grubun etrafına dikkatli ve katılımcı yüz ifadeleriyle birçok insan toplanmıştı. Şarkı sırasında orkestradaki kadınlardan biri izleyicilerin arasında duran, muhtemelen tanıdığı bir adama hafifçe başını sallayarak selam verdi. Adam selama karşılık vermek için yavaşça elini kaldırdı, ağır ağır işaret parmağını öne doğru uzattı ve elin yukarı gidişini işaret parmağını şapkanın siperliğine dokundurmak suretiyle frenledi. Esas selamı oluşturan ve gereksiz hiçbir yüz ifadesinin eşlik etmediği bu andan sonra el yine yuvasına, yani pantolon cebine geri döndü. Etraftakilerin bu abartılı kibarlık gösterisini tiksinti dolu bir yüzle izlediklerini gördüm.

Yeraltı treni (Subway). Bir merdivenden iniyorsun, otomatiğe beş cent atıyorsun ve normalde kapalı duran bir döner kapıyı bu yolla açıp rayların bulunduğu tarafa geçiyorsun. Her üç dakikada bir senin gideceğin yöne giden tren geliyor. Tren hızla yaklaşıyor Otomatik kapılar açılıyor. Biniyorsun, istediğin kadar yolculuk edebiliyorsun. Tren duruyor. Yarım saniye sonra kapılar otomatik olarak açılıyor. Sen geri çekiliyorsun Hiçbir görevli, bilet kontrolörü yok. Her şey bu şekilde oluyor.

Woolworth binası. Dünyanın en yüksek binası olduğu söyleniyor. 59 katlı. Yukarı çıkmak çok kolay. Çıktığında sadece şehri görüyorsun; şehir, deniz ve nehirler. Ama boş topraklar yok. New York'un nüfusu Württemberg ile Baden'in toplamından daha fazla. Sonra tekrar asansöre biniyorsun, ama bu sefer asansörden çok yere düşen bir şeyde gibisin. Elbette, her şey önceden belli. İnişin hızlı olacağını biliyorsun. Ama ben sana şöyle diyeyim, bunun ne kadar hızlı olduğunu ancak onuncu kata doğru anlıyorsun. Zira o zaman asansör hava fışkırıyor ve hava onun altında bir yastık oluşturuyor. Kabin bir yandan hızını yavaşlatırken bir yandan da şiddetli hışırtılar çıkıyor. Gün ışığına çıkıyorsun ve bir tesadüf eseri sağ salim yine yere ayak bastığına şükrediyorsun.

Ed amcayla, ki sivil polistir kendisi, hemen hemen bütün New York'u gezdim. Yani önemli yerlerini. Çin mahallesini, zenci semtini vs.

Sana sadece gelmeni öneririm. Burada acayip sempatik bir rüzgar esiyor

Rahatım yerinde, yolculuk da iyi geçti. Bayan Hauptmann'a söyle, paketini St. Louis'e taahhütlü olarak yolladım. Birkaç kez otobüse de bindim burada, ama o kadar güzel değildi.

Çok çok selam ediyorum, ve lütfen yaz. Bayan Hauptmann da yazsın. Benim bu iyiliğim için bana teşekkür etsin. Elveda.

Kardeşin.

Bütün akrabaların selamı var.

203) Münih'te 20 – 29 Mayıs tarihleri arasında, ihtiyaç sahibi akademisyenler yararına Mayıs Festivali düzenlenirdi.

204) Mayıs Festivalinin gerçekleştiği dört sahneden biri, öğleden sonra "Groteskler ve Sahneler" akşam da "Danslar ve Şakalar" gerçekleştirilirdi.

205) Muhtemelen Elsa Jörgen bir kozmetik ürünü için Brecht'in yazacağı bir reklam filmi çekmek istiyor. Bu film projesi gerçekleşmedi. Reklam filmiyle ilgili taslaklar ise 1921 yılına ait bir not defterinde bulunmaktadır:

a) Kakao. Gemi batıyor, çünkü mürettebat sürekli kakao içiyor. Kakao lekesi. 2. Gemi. Güvertede adam! *Bile isteye* boğulmaya başlıyor. El! (Tahliye sandalı), bir köpek balığı tarafından bir çikolata olarak ağzını şapırdata şapırdata yenmiştir. b) *Sigara.* Yerküre üzerinde vezüv bulutu. (Komite, son bölümde kül tablası, Zambesi marka sigaralarla doludur. Zambesi fabrikaları fırtınaya tutulmuş. (Bacalarından Zambesi dumanları yükselmektedir.) Müdür Caramboyelt'i yardıma çağırır O da tankla gelir (tankın üst kısmından duman tütmektedir Caramboyelt bir çıkış yolu bulamaz, Zambesi içer ve elinde çok miktarda vardır: Zambesi dolu çuvalları kalabalığın üzerine boşaltır. Kalabalık sigara tüttüre tüttüre evlerine döner. Dünyanın sonu: Yeryüzü çatlakları, kenarında atlar sigara içmektedir. Duman kalır: Zambesi dumanı. (Geride Kalanlar)

206) Brecht'i oldukça etkileyen Chesterstons Kitaplarından biri *The Man Who Was Thursday*'dir; Brecht kitabı Hedda Kuhn'a hediye etmiştir. 1921 yılında şöyle yazmış:

> G.K.C.. (Gilbert Keith Chesterstons) Brecht gerçek dedektif romanları yazmış; filozof olan komşu Doyle ise, dedektif hikayeleri.
>
> Yani: Bir savaşı gizli dedektiflerle kazanmaya çalışmak. (Not defteri 1921, Geride Kalanlar)

207) İngiliz şair ve deneme yazan Rudyard Kipling, hem temaları ve motifleri hem de anlatım biçimi bakımından genç Brecht'i oldukça etkiler

208) Konuşmanın nedeni, Caspar Neher ve Brecht'in muhtemelen Münih Devlet Galerisinde ressam Hans von Marées'ın çalışmalarını görmüş olmalarıdır. Özellikle Julius Meier-Graefe sayesinde o dönemde ressamın eserleri kamuoyunda tanınmaya başlamıştı.

209) Muhtemelen Bargan hikayeleri (Bargangeschichten) için bir taslak. *Bargan Läßt es sein* 1921 Eylülünde, Münih'te çıkan *Der*

Neue Merkur gazetesinde yayınlandı.

210) Mektup mevcut değildir. Daha sonra Augsburg'dan Kiepenheuer Yayınevinin bir çalışanına şöyle yazar: "Çok fazla sigara içiyorum ve çok az yazıyorum ve Bargan hikayelerinin başına bir türlü oturamıyorum, lanet olası o kadar sıkıcı ki, 200 sayfa!" Oda Weitbrecht'e, Haziran sonu 1922).

211) Peter Paul Rubens'ın şişman kadın figürleri kastediliyor.

212) Vincent van Gogh kardeşine yazdığı mektuplarda, bir sanatçı topluluğu içinde daha verimli çalışabilmek için, sarı boyalı bir eve birçok ressamı yaşamaya ve çalışmaya davet etme yolundaki arzusunu sık sık dile getirmişti.

213) (Yeni Sahne) Münih'te işçilerin girişimiyle 1919 yılında yaptırılan ve Eugen Felber tarafından yönetilen tiyatro. Aynı zamanda yoldaşlık temeli üzerine organize edilmiş bir tiyatrodur. İşçiler yılda 20 Mark ödemekte ve böylece tiyatronun hisse senetlerine sahip olmakta, indirimli bilet satın alabilmekte ve yıllık genel toplantıda söz hakkına sahip olmaktadırlar.

214) Georg Kaiser'in bir oyunu (1917; Reji: Eugen Felber; konuk oyuncu Alexander Granach). Brecht onun için bir oyun yazmayı düşünmektedir.

215) Brecht, babasının torunu Frank'ı ziyaret etmesini sağlamak için Füssen'e Kimrathofen üzerinden gitmeyi öneriyor.

216) Muhtemelen bu konaklama sırasında (Marianne hikayesi için yazılmış olan) şu not ortaya çıktı:

> Kumsalda tahta kulübe. Geceleri sarhoş, şarkı söyleyen operacı kadının, adamın çaldığı gitara eşlik eden sesi duyuluyor. Kadın her şeyi yapabilirdi, çarçur etti, sınır tanımaz birıdır o. Artık onun müziği de yok, adam yapıyor ona müziği, gitarla sefil bir telafi gerçekleştiriyor. Günlerce susuyor adam, sonra şarkı söylüyor kadın, adam bunu fark etmiyor bile. (Not defteri 1921)

Ayrıca:

Possenhofen'daki Hamsun figürü, pipolu uşak, seyahat şapkası, kırmızı mayo ve gömlekle yüzen, tek başına yemek yiyen, göl kenarında bisiklete binen, beş dakika yürüyüş ve dönüş yokuş yukarı! Gömleğini çıkarmıyor, çünkü dövmesi var, mesela sinekler yüzünden değil! Peki o uşak *değil miydi*? Belki bunlara bakarak onun uşak *olmadığı* söylenebilir. Yoksa çok kibirli biriydi ve şu an uşak havasında mıydı? (Bisiklet, rica ederim!) Daha çok söyleydi: günün birinde tekrar geri dönmek zorunda olması, uşak olmak zorunda olması, ve sakalın da eksik olmaması gerekiyor! (ayrıca orman onun için fazla büyüktü: hiç ormana girmedi.) (Not Defteri 1921)

217) Brecht, bu imgeyi o sıralarda yazdığı *Die Dumme Frau* (Aptal Kadın) öyküsünde de kullanmıştır.

218) Marianne Zoff'un Wiesbaden'de Georges Bizet'nin *Carmen* (1875) operasında oynadığı kesin değildir; Richards Strauss'un *Der Rosenkavalier* (1911) operasında ikinci soylu rolüne çıkmıştır. (Prömiyer: 9 Ekim 1921).

219) Paula Banholzer, eğitmen olarak çalıştığı Lessing ailesiyle birlikte Ammer gölü kenarında tatil yapmaktadır.

220) Brecht'in Tahiti-Platosu için kullandığı kısaltma. Şöyle yazıyor Brecht:

Ta Pla, bütün insanların yerleştirilmesi gereken yer. Onlardaki ciddiyet, yerel değil. (Not Defteri 1921)

221) 1920 yılına ait bir notta şöyle der: "Spor olarak çalışma. / Fikirleri gerçekleştirerek sadece berbat edersiniz."

222) Brecht bu şiirde, Gottfried von Straßburg'un düzenleyip Richard Wagner'in opera haline getirdiği Tristan-Isolde hikayesinin bir parodisini yapmaktadır.

223) Muhtemelen Brecht'in zaman zaman Heider Hei diye ad-

landırdığı Otto Bezold kastediliyor, ancak Otto Müllereisert'in kastediliyor olması da mümkün.

224) Sözlerini Adolf Martell'in yazdığı ve Henri Wilhelm Petri'nin bestelediği şarkı o dönemde oldukça ünlüydü. Brecht bu şarkının ilk dizesini *Gece Çalan Davullar* oyununda da kullanmıştır

225) Rus halk şarkısı. *Dikme artık, annecik, o kırmızı sarafanı* Sarafan: Rus köylü kadınlarının yazın giydikleri kolsuz elbise.

226) 3. Yüzyıl Latin hikayelerinden birinin kahramanı. Hikaye Almancaya da bu isimle çevrilmişti.

227) Bakirenin Duası. Piyano için salon müziği (1892), Thekla Badarczewska.

228) *Radetzky-Marsch* (1848), Johann Strauß (Baba). İsmini Avusturyalı Mareşal Joseph Wenzel Graf von Radetzky'den almıştır

229) İncil'deki efsaneye göre Babilliler göğe ulaşacak bir kule yapmaya giriştiler, Tanrı da dillerini karıştırmak suretiyle onları cezalandırdı.

230) 20 Eylül 1920 günü yapılan duruşmada Brecht, Vera Maria Eberle'nin açtığı dava sonucu 100 Mark para ya da 10 gün hapis ve avukatın açtığı dava nedeniyle de 150 Mark para ya da 15 gün hapis cezasına çarpturıldı. Yargı gerekçesi şöyleydi:

> Mahkeme sanığın bilerek iftira niteliğinde bir hakarette bulunmadığına karar vermiştir, aksi takdirde Brecht hapis cezasına çarpturılırdı. (Neue Bayerische Gerichtszeitung, Münih, 24 Eylül 1921)

231) Mazoşizm, acıdan cinsel haz alma.

232) 528 ile 542 yılları arasında Doğu Roma İmparatoru Justinian'ın bir araya getirdiği hukuk kitaplarının bir kısmına verilen ad.

233) Kiepenheuer Yayınevinin editörü Hermann Kasack'ın oyunu basmak istemesinden sonra oyun, bu yayınevi tarafından 1922 yılında basılır.

234) Arthur Rimbaud'nun *Cehennemde Bir Mevsim* kitabından alıntı. Brecht Garga'nın Moti ve Wurm'la *Im Dickicht*'te yaptığı konuşmanın parçalarını not ediyor

235) 1920 yılına ait bir nota göre Brecht için dışavurumculuk "kabalaştırma" demekti, "ruhun ya da ruhsal olanın dışarı çıkarılması ya da abartılması"ydı.

236) Faustus'un bir sözüne gönderme:

İyi bir insan, karanlık dürtüsü içinde
Doğru yolun bilincindedir yine de

(Goethe, *Faust*, Birinci Bölüm, dize 328f.)

237) Yeşil renkli, vermut, anason ve çeşitli otlardan elde edilen sert bir içki.

238) Brecht Wiesbaden'deki Marianne Zoff'u ziyarete giderken Nürnberg'deki Paula Banholzer'e uğruyor.

239) Paula Banholzer'in fincanda ruj izi bulunduğunu söylemesi üzerine Brecht gürültülü bir şekilde garsonlara çıkışır ve bunun sonucu olarak da çift kaleden atılır

240) Rakibi Oskar Camillus Recht bir kılıç kuşanalı beri Brecht de yanında tabanca taşıyordu. Fransızların kontrolünde olan bölgeye girerken sınır kontrolünde tabancanın görülmesinden korkuyordu.

241) Wiesbaden

242) Giacomo Puccini'nin *Madame Butterfly* operası. Marianne Zoff Kate Linkerton rolünü oynuyordu.

243) Efsaneye göre, "Johanna" adında bilgili bir kadın erkek kılığına girerek, 855 yılında Roma'da kendini Papa seçtirmeyi başarmış ve daha sonra bir tören sırasında düşerek hayatını kaybetmiş. 16. yüzyıla kadar bunun tarihsel gerçekliğinden şüphe duyulmamıştı

244) Buradaki sözcük okunamamıştır.

245) Romalı yazınbilimci Tacitus'un Germenlerin kolları hakkında

yazdığı kitap, Brecht'in 8. sınıftaki Latince dersinde okutulmuştu.

246) Brecht'in 'büyük şehir' anlamında kullandığı metafor (muhtemelen Berlin kastediliyor); daha sonra, geriye çok az sayıda taslağı kalacak olan bir oyunun adı olacaktır.

247) Wiesbaden'den Berlin'e gidiş. Brecht orada yayınevleri ve tiyatrolarla sözleşmeler yapmak amacıyla 8 Kasım 1921'den 26 Nisan 1922'ye kadar kalacaktır.

248) Frank Warschauer, Brecht'in bu ikinci Berlin ikameti sırasında ona çok önemli bağlantılar sağladı.

249) Kurt Harald Isenstein, Berlin Akademisi'nde portre heykeltıraşı ve grafik tasarımcısı.

250) Olga Tschechowa, Rus kökenli sinema oyuncusu, 1921 yılında Almanya'ya yerleşti.

251) Hermann Ekim 1920'den itibaren Potsdam'daki Kiepenheuer Yayınevinde editör olarak çalışmaya başlamıştır ve yenilikçi edebiyat yayın programı geliştirmektedir.

252) Şair, hikayeci ve denemeci, aynı zamanda S. Fischer Yayınevinde editör.

253) Berlin'de, 1898 yılında kurulan resim sanatçıları derneği (temel olarak İmparatorluğun akademik sanatına karşı kendi sergilerini açmak amacıyla kurulmuştur).

254) Devlete ait bu salonun mekansal ve akustik özelliklerinden etkilenen Brecht, geriye sadece bazı parçaları kalan *Hannibal* isimli oyununu da yazmaya başlar; oyunun birinci perdesi 13 Kasım 1922'de Berliner Börsen-Courier gazetesinde yayınlanır.

255) *Über die Anstrengung* isimli şiir kastediliyor. Şiirin 1923 yılındaki ilk baskısı oyuncu Gerda Müller'e ithaf edilmiştir.

256) Muhtemelen Konrad Wachsmann kastediliyor, kendisi tiyatroyla ilgilenen bir mimardır. Romanischen Kafeye ve diğer sanatçı lokallerine sık sık gittiği için birçok yönetmen ve oyuncu tanırdı.

257) Muhtemelen *Die Neue Merkur* dergisinin editörü Friedrich Maerker'in karısı.

258) Eldeki bazı çizgilerin adı.

259) 1917'de Paul Baumann tarafından kurulan yayınevi. Brecht, o sıralarda oyunlarından birini sahneleyebilmek için Wende'ye ulaşmaya çalışıyordu

260) Bu isimde bir üçleme gerçekleşmemiştir. Brecht sözü edilen oyunlardan sadece *Der Wald*'ı yazdı. (Daha sonra adı "*Im Dickicht*" olarak değiştirildi) Muhtemelen Brecht bu oyun için Upton Sinclair'in *The Jungle* isimli romanından esinlenmiştir. Romanda büyük şehir Chicago "jungle"ında maddi sıkıntıya düşen bir aile anlatılmaktadır.

261) Alfred Döblin'in *Die drei Sprünge des Wang-lun* romanı, Brecht'e *Im Dickciht* oyunu için ilham verir. Wang-lun, Wu Wei'nin bir prensibini şöyle anlatır: "(...) alınyazısına karşı işe yarayan tek şey, ona direnmemektir." Wu-Wei öğretisinin esası harekete ve dönüşüme dayanır.

262) Brecht'in *Im Dickicht* oyunu için önemli bir kaynak, özellikle de psişik saldırganlığın öyküsel yapısı konusunda. *Das Rad*, Danimarkalı yazar Johannes Vilhelm Jensen'in *Hjulet* adlı romanının Almanca çevirisinin adıdır. Romanda Chicago'da yaşayan iki adamın kavgası anlatılır.

263) Muhtemelen Brecht "*Malvi*"-*Stoff*'da Berlinli oyuncu Werner Krauss için bir rol düşünüyordu.

264) Henrik Ibsen'in bir oyunu.

265) Stefan Großmann, *Das Tage-Buch* dergisinin kurucusu ve yayıncısıdır. Arthur Kahane ise Deutsches Theater'de dramaturgdur. Muhtemelen Großmann Kahane'den Brecht'in Strindberg'in oyunu *Ein Traumsipel*'in provalarına katılmasını rica etmişti

266) Muhtemelen Frank Warschauer'in karısı. (Kutsal kitaba

gönderme yapılarak kadının Yahudi kökeni ima ediliyor.)

267) Mart 1920'de cumhuriyetçi hükümete karşı, Vaterland Partisinin kurucusu Wolfgang Kapp'ın liderliğinde gerçekleştirilen başarısız darbe girişimi (Darbe girişimi sırasında Brecht Berlin'de bulunuyordu.)

268) Bu notlar ayrı bir şekilde defterin son sayfasında yer almaktadır; bunlar muhtemelen önemli şeylerin küçük bir bilançosunu çıkarmaktadır.

269) SA: Sturmabteilung (Akıncılar departmanı) sözcüğünün kısaltması. SA öncelen Hitler tarafından "korucu" hizmeti olarak açıklandı, ancak daha sonra NSPDAP'nın silahlı bir politik örgütü haline geldi. Ernst Röhm tarafından 1930'dan itibaren Bürgerkriegsarmee (İç Savaş Ordusu) ve Schlägertruppe (Vurucu tim) olarak yeniden düzenlendi; sayı olarak NSDAP'nin en güçlü paramiliter organizasyonudur.

270) (Fr.) Çöküş. Dekadans kavramı 1830 ile 1870 yılları arasında, Fransız edebiyatındaki aydınlanma, klasisizm, romantizm ve natüralizm ile girilen çatışma sürecinde düşüş zamanında sığlığa ve rezilliğe karşı çıkan bir yönelim olarak (Verlaine, Baudelaire, Rimbaud) önemli bir rol oynadı. Otuzlu yıllardaki biçimcilik tartışmalarında dekadans kavramı özellikle George Lukács gibi teorisyenler aracılığıyla epey olumsuz bir anlam kazandı. Brecht, Lukacs'ın halk sanatlarındaki düşüş ve çöküşü analize ettiği denemelerine eleştirel bir yaklaşımda bulunuyor. Lukacs'ın saldırıları konusunda Willi Bredel'e şöyle yazıyor:

> Böylece biçimciliğe karşı verilen bu önemli mücadelenin kendisi bizzat biçimciliğe dönüşüyor: yani her şey biçime göre yargılanıyor (bu vakada eski bir biçime göre). IL (*Internationaler Literatur*), 7 sayıda, Lukács gerçekten de bana saldırıyor ve beni de halktaki dekadansla aynı kefeye koyuyor, üstelik de şimdi, şeytan bilir ya, biçimden daha başka

kaygılarımızın olması gerektiği bir dönemde. (Temmuz / Ağustos 1938 tarihli mektup)

271) Goethe'nin romanı Die Wahlverwandtschaften (1809) ve episotlar romanı. *Genç Werther'in Acıları* (1774).

272) Bilinçli yapılan bir isimlere çoğul takı takma işlemi: Lukács *Das Wort* (Moskova, Sayı 6, Haziran 1938) dergisinde yayınlanan *Es Geht um Realismus* isimli denemesinde "die Eislers" sözcüğünü kullanmış, Brecht de Hanns Eisler'in ismiyle çoğul yapılamayacağı düşünce siyle karşı çıkmıştır çünkü "gerçekte sadece bir tek Eisler vardır

273) Halk cephesi. 1935 yılında Moskova'da toplanan VII. Komünist Internasyonal Kongresi tarafından propagandası yapılan, farklı sol partilere ve örgütlere üye olan komünistlerin faşizme karşı verilen demokrasi, barış ve sosyal ilerleme savaşında birleşmeleri düşüncesi. 1928 yılında Heinrich Mann Paris'te Alman Halk Cephesi Komitesinin başkanlığına getirildi.

274) Protestan teolog Martin Niemöller, 1933 yılında papazlar arasında bir birlik kurdu (Nasyonal Sosyalistlerin "Alman Hıristiyanlar" yönelimli kiliselerine karşı girişilen direnişin ön aşaması) Niemöller bütün anti-faşist girişimleri destekliyordu. Irkçılığa ve gençliğin faşist olarak yetiştirilmesine karşı çıktığı için 1938 yılında çıkarıldığı mahkemece suçlu bulundu ve 1945 yılına kadar toplama kamplarında tutuldu.

275) Eugéne Sue'nin romanı *Les Mystéres de Paris*'in "Bay Szeliga" üzerinden eleştirisi sebebiyle Marx ve Engels *Kutsal Aile*'de, aşağılanan genç kızı savunuyorlar; kızın "insani bir ruh soyluluğuna, insanı bir önyargısızlığa ve çevresini etkileyen, onu suçlular çevresinde şiirsel bir çiçek haline getiren ve ona *Fleur De Marie* (Marie'nin çiçekleri) ünvanını kazandıran bir güzelliğe sahip olduğunu söylüyorlar.

276) Bu problem Brecht'i Moskova mahkemeleri ve Stalinizm hakkındaki görüşleri bağlamında da meşgul ediyordu.

277) Plebeyer sınıfın soyluolmayan üst tabakası olan şövalye sınıfı. Şövalyeler Tiberius ve Gajus Gracchus'un reformları sayesinde büyük haklara ve imtiyazlara kavuştular.

278) Roma cumhuriyetinde senato en yüksek danışma kuruluydu; İmparator döneminde yetkileri epey sınırlandırılmıştı.

279) Walter Benjamin 1929 yılından beri Brecht'le yakın bir ilişki içindeydi. Benjamin, Brecht'in eserleri hakkında sayısız deneme ve eleştiri kaleme almıştı. Benjamin'in Brecht'le 1934-38 yılları arasında Danimarka'da yaptığı konuşmalar sırasında tuttuğu notlar 1991 yılında yayınlandı. Benjamin 1938 yılındaki görüşmeleri hakkında şöyle yazıyor:

> Brecht'le doğrudan komşu olan, sakin bir odam var; evin bahçesini çocuklarla paylaşıyorum ve onlarla uğraşmanın, en hareketli parçası bir satranç partisi olan dinlenme sürecimle en ufak bir alakası yok. (Friedrich Pollock'a mektup, *Gesammelte Schriften*, Frankfurt a.M. 1991, Cilt I, 3, S. 1078)

280) 1937 yılında Max Horkheimer, Benjamin'den, *Zeitschrift für Sozialforschung* (sosyal araştırmalar dergisi. Ç.N.) için Baudelaire hakkında bir yazı yazmasını istedi. Benjamin bu Fransız şairin eserleriyle ilgilenmeye daha önceden başlamış bulunuyordu. Svendborg'da bu konuyla ilgili olarak *Das Paris des Second Empire bei Baudelaire* yazısını bitirdi (bu yazı da diğer Baudelaire yazıları gibi yarım kalan *Charles Baudelaire, Ein Lyriker im Zeitalter des Hochkapitalismus* kitabına eklendi.) Svendborg seyahatinden önce Benjamin yazacağı denemenin konseptini Max Horkheimer'a şöyle özetlemişti:

> Çalışma üç bölümden oluşacak. Tahminen başlıkları şöyle: Fikir ve İmge; Antik ve Modern; Yeni Olan ve Hep Aynı Olan. İlk bölüm *Kötülük Çiçekleri*'ndeki alegorinin anlamını gösterecek.

Brecht Benjamin'in düşüncelerinden etkilenerek, *Baudelaire'in şiirindeki güzellik* ve *Baudelarie Notları* yazılarını yazdı. Ayrıca Baudelaire'ın bir şiirini de yeniden ele alıp üzerinde çalıştı.

281) (Ing.) Garabet, kaçıklık, huysuzluk, eksantriklik. Bu kavram Baudelaire'de ve Benjamin'de karşımıza çıkıyor Benjamin "spleen" sözcüğünü Baudelaire'in hangi anlamda kullandığını şöyle anlatıyor:

> Spleen kötümserliğe karşı bir barajdır. Baudelaire kötümser değildir. (...) Spleen daimi felakete denk düşen bir duygudur. (...) Spleen'in içinde tarih bilincinin "aşkın öznesi" gömülüdür. (...) Spleen şu anla az önce yaşanan an arasına yüzyıllar koyar O yorulmak bilmeksizin "Antik"i üreten şeydir. (Benjamin, yarım kalan *Charles Baudelaire, Ein Lyriker im Zeitalter des Hochkapitalismus* kitabında yer alan *Zentralpark* adlı yazıdan.)

282) Walter Benjamin tarafından sıklıkla kullanılan bir kavram; bununla ilgili olarak şunları yazıyor:

> Peki nedir aura? Zaman ve mekandan oluşan özel bir ağdır: bir uzaklığın mümkün olduğunca yaklaştığı bir kerelik bir görünüştür Bir yaz günü akşamüstü ufuktaki bir dağ silsilesini ya da gölgesi dinlenenin üzerine düşen bir dalı izlemesi – yani bu dağların, bu dalın aurasını içine çekmesi. Bu tanımlama aracılığıyla auranın günümüzdeki çöküşünün hafif bir toplumsal bağıntısını görebiliriz. Aura iki duruma dayanır, her ikisi de kitlesel hareketin en sıkışık olana doğru giderek artan genişlemesi ve yoğunlaşmasıyla ilgilidir. Şeyleri kendine "yaklaştırmak" da tıpkı her olgunun bir kereliğini, onu yeniden üretilebilirliği yoluyla aşma eğilimi gibi kitlelerin tutkuyla yaptıkları bir şeydir. (*Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit*, Benjamin, *Gesammelte Schriften*, Frankfurt a. M. 1991, Cilt 1, 2, S 440.)

283) Margarete Steffin 1932 yılından beri Brecht'le çalışmaktadır. Brecht sürgündeyken de yanından ayrılmamış, hayatı boyunca, Brecht'in bütün eserlerinde onunla birlikte çalışmıştır. Brecht bu hem iş arkadaşı hem de sevgilisi olan kadına sayısız aşk sonesi yazmıştır. Margarete Steffin tüberküloz hastasıdır ve sürgün hayatı durumunu daha da ağırlaştırmaktadır.

284) Brecht, François Villon'un şarkılarını *Üç Kuruşluk Opera* içinde kullanmış ve bu nedenle intihal suçlamalarına maruz kalmıştır. Rudyard Kipling'in *Barrack Room Ballads*'ını da özellikle *Mann ist Mann*'da kullanmıştır.

285) *Hauspostille* kitabındaki birçok şiir yirmili yılların başlarında ortaya çıkmıştı. *Mezmurlar* ayrı bir kitap halinde toplandı.

286) Brecht burada özellikle George Lukács, Alfred Kurella, Johannes R. Becher, Fritz Erpenbeck'i kastediyor. Brecht, Julius Hay'i da bu gruba dahil ediyor. Benjamin 25 Temmuz 1938 tarihli günlük notunda bu konuyla ilgili olarak Brecht'le yaptığı konuşmadan söz ediyor:

> "Bu insanlarla, diyorum, Lukács, Gábor ve Kurella'yı kastederek, "bir devlet kurulmaz." Brecht: "Ya da *sadece* bir devlet ama bir millet birliği olmadan. Bunlar üretim düşmanları. Üretim onlara tekin gelmiyor. İnsanın güvenemeyeceği bir şey o. Önceden kestirilebilir değil. Ortaya ne çıkacağı asla önceden bilinemez. Ve kendileri de şahsen üretmek istemiyor. Alet insanı rolünü oynamak istiyorlar ve diğerlerinin kontrolünü ellerine almak istiyorlar. Eleştirilerinin hepsinde de bir tehdit var. (Benjamin, *Gesammelte Schriften*, Frankfurt a. M. 1991, Cilt VI, S. 537.)

287) Macar oyun yazarı Julius Hay, *Tiszazug* (Alm. "Haben") adlı oyunu yazmıştır. Brecht'in en önemli rakiplerinden biridir. Sovyet Yazarlar Birliği'ndeki Alman komünistlerinin 1936 yılında yapukları gizli bir toplantıda, Brecht'le 1933 yılındaki bir karşılaş-

masını aktararak ona yüklenmiştir:

Gen. *Hay:* (...) Sonra Viyana'ya gittim. Orada ilk karşılaştığım insan Brecht oldu. Hem yoldaş Günther'in (hem de) yoldaş Ottwalt'ın aktardıkları o eğilimleri, o ruh hallerini Brecht'in arkadaş çevresinde de saptadım; karşılaştığım şeyde en berbatından bir bozgunculuk ve tasfiyecilik hakimdi ve sadece partisiz Brecht'in değil, parti yoldaşı Bayan Weigel'in de bu ruh halinin etkisine tümüyle teslim olduklarını da gördüm.

Brecht, 1937 yılında, Hay'in kendisine yönelik olarak yazdığı bir makaleyi, yayıncılarından biri olduğu için "Das Wort" dergisinde yayınlanmasına, politik birleşme çabalarına zarar vermemesi amacıyla engel oldu.

288) Bir araştırma sırasında Brecht 1928 yılında Hermann Sudermann'ın draması hakkında şöyle yazmıştı: "Eserleri (...) bizim içinde yaşadığımız düşünce dünyalarının dışında."

289) Bayan Kepes, etrafa zehirli toz saçan bir ebe.

290) Brecht, arkadaşı Lion Feuchtwanger'in Hay'in oyunu "Haben"in "Wort" dergisinde çıkan ön baskısına yazdığı önsözde yazdığı oldukça olumlu yargıyı kastediyor. Feuchtwanger şöyle diyordu:

"Haben" tam anlamıyla bir Marksist eserdir; bildiğim kadarıyla Almanca oyunlar içerisinde, Marksizmden söz etmeyen ya da onun şarkılarını söylemeyen, bilakis ilişkilerine kadar onunla ışlanmış olan ilk eserdir.

Bunun üzerine Brecht Feuchtwanger'e şöyle yazar:

Ayrıca sizi, "Wort" dergisinde yer alan her şeyin Marksist olduğunu düşünmemeniz konusunda uyarma zorunluluğu hissediyorum. Marksist olmayan eserleri basmak da derginin ilkeleri arasındadır. İleride kapitalizmi, en iyi şekilde, köylü bir kocakarı tarafından temsil edilebilecek bir şey olarak görmeye başlamanız beni çok üzerdi. Burada Hay,

Marksizme yaslanamaz, biliyor musunuz. Bir köy evine kavuşabilmek için canını tehlikeye atan zavallı köylü kızı, *Kapital*'deki bir cümleden daha çok, İncil'deki şu cümleyi kanıtlıyor: "Ve böylece biri bütün dünyayı kazansın" vs. Ve kanınız ve ben sizinle Goethe'nin şu cümlesinin pek de Marksistçe olmadığı konusunda ne kadar çok tartıştık: "Paraya bağlı, paraya yöneliktir her şey." Bu söylediklerimde hafif bir yakınma da yok değildir. (Feuchtwanger'e mektup, 5 Temmmuz 1937.)

Oyunun 1938'den sonra çıkan Almanca baskısı üzerine çıkan yazılar Brecht'i yeniden eleştiri yapmaya sevk etti. Kurella'nın düşüncesine göre Hay, Marksist bir eser yazmayı başarmıştı:

Yenilik, ilişkilere yöneltilen derin bir bakıştan doğuyor ve bu, sanatsal araçlar kullanarak eski bilmecelere yeni çözümler getiren derin bakış, Marksizmin bize bilimsel araçlarla sağladığı derin bakışla örtüşüyor. (Das Wort, 1938, Sayı 9, S. 134.)

Brecht *"Das Wort"*un kendi elindeki sayısında yer alan Becher'in bu konudaki kabul görmüş yazısının şu satırlarının altını çizmiştir:

Hay çelişkilerden kaçınmıyor, onları arıyor. İnsani çelişkilerin uçurumuna atlıyor; oyun yazarı sadece derin bir çelişki zemininden kalkarak çelişkinin temelden çözümlenmesine çalışabilir (*Internationale Literatur*, 1938, Sayı 6, S. 138.)

291) Benjamin, *Pasajlar* kitabı için şöyle bir not alıyor:

Freud'un cinselliği insanın sonu gelmekte olan bir fonksiyonu olduğu yolundaki kanaatiyle ilgili olarak Brecht şöyle bir saptamada bulundu: bu yıkılmakta olan burjuvaziyi çöküş dönemindeki feodal sınıftan o kadar çok ayırıyor ki, onu her şeyin içinde insanın bir yansıması olarak hissediyor, böylece kendi çöküşünü insanlığın ortadan kalkmasıyla bir tutmuş oluyor (Benjamin, *Gesammelte Schriften*, Frankfurt a.M. 1991, Cilt VI, S. 637.)

292) Brecht, Danimarkalı oyuncu ve gazeteci Ruth Berlau ile 1933 yazının sonlarında tanıştı. Onunla olan iş ilişkisi kısa süre sonra bir aşk ilişkisine dönüştü.

293) *Her Hayvan Bunu Yapabilir.* Kitap 1940 yılında Maria Sten takma adıyla yayınlandı. 1989 yılında bir hikaye eksiğiyle Almanca'ya çevrildi. Brecht bu kitabı "'Kadın kitabı' ya da bir hiç" olarak görüyordu. Ruth Berlau kitaba adını veren hikayeyle ilgili olarak şunları yazıyor:

> Hikayenin ana fikri Brecht'ten çıktı. Bir tramvay kazasında hayatını kaybeden yedi kadın bir cenaze odasında yatmaktadır. Geceyarısı uyanırlar, kahve yaparlar ve birbirlerine aşk hikayelerini anlatırlar. Biri kocasını fazla kaba bulmaktadır, ikincisi fazla yumuşak, üçüncüsü fazla zeki, dördüncüsü fazla aptal vs. Sonuncusu bir fahişedir. İnsanın nezle olduğu kadar sıklıkla ve çok fazla erkekle birlikte olduğunu anlatır.

Ortaklaşa çalışmamız yavaş yavaş büyüdü. Benim her şeyi kavramam uzun sürdü. En sonuna geldiğimizde kimin nereyi yazdığı ayırt edilemez hale geldi. (*Brecht'in Lai-tu'su. Ruth Berlau'nun Anı ve Notları*, İnter Yayınları, 1989.)

294) Malik Yayınevi tarafından Prag'da hazırlanan prova baskısı düzeltmeler için Brecht'e gönderilmişti. Ancak daha sonra metinler basılamadı.

295) (İng.) Kralın bütün atları ve kralın bütün adamları Humpty Dumpty'nin parçalarını birleştirememiş. (İngiliz çocuk tekerlemesi.)

296) Friedrich Schiller'in "Wilhelm Tell" oyunundaki yerel vali Gessler'in öldürülmesi kastediliyor.

297) Brecht, hecelerinin yerini değiştirerek, intellektuell (telekt-uell-in) sözcüğünden elde ettiği bu kısaltmayı sık sık kullanıyor. "Bu mal ve piyasa döneminin entelektüeli" anlamına geliyor.

298) Aleksis Kivi. Fin ulusal edebiyatının kurucusu olarak bilinir.

299) Brecht, tasvip etmediği bu "marksizm" anlayışını horgören bir kelime oyunu yapıyor

300) Efsaneye göre, Lydia Kralı Tantalos'un kızı Niobe, 14 çocuğu olan bir anne, Apollon ve Artemis'in anneleri Leto'yu sadece iki çocuğu olduğu için hor görür. Onlar da bunun cezası olarak onun bütün çocuklarını öldürür Brecht, "Cesaret Ana ve Çocukları"nın Zürih'teki ilk sahneleşinden sonra oyunun "Niobe Tragedyası" olarak yorumlanmasına karşı çıkar. Berlin'de tekrar sahnelenecegı zaman da oyunda bazı değişiklikler yapar.

BERTOLT BRECHT GÜNLÜKLER 1 (1913-1941)

Edebiyat 415 www.ithaki.com.tr

ISBN 975-273-079-5